

Constat: t. prof. austral. libyana
C. Met. n. s. habitus

GEORGII ADAMI STRUVII
JCTI

GA
JURIS-
PRUDENTIA

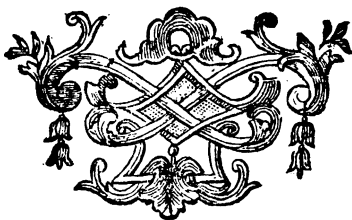
ROMANO-GERMANICA

FORENSIS

EDITIO DECIMA SEPTIMA

DENUO REVISATA

CUM PRIVILEGIO CÆSAREO.

Handwritten signature or mark.

BAMBERGÆ,
APUD MARTINI GÖBHARDI HÆREDES.

ANNO 1759.

218 737

8455

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

NOS FRANCISCUS Divinâ favente Cle-
mentiâ Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac
Germaniæ & Hyerosolymarum Rex, Dux Lotharingiæ & Barri,
Magnus Hetruriæ Dux, Princeps Carolopolis, Marchio Nome-
nei, Comes Falkensteinei &c. &c. Agnoscimus & notum facimus te-
nere præsentium universis, quòd cum Nobis HÆREDES quondam
MARTINI GÖBHARD Bibliopole Universitatis Bambergensis,
humillimè exponendum curarint, quem in modum statuerint, GE-
ORGII ADAMI STRUVII JURISPRUDENTIAM ROMANO
GERMANICO - FORENSEM in Octavo de novo in lucem dare,
typisque publicis edere, vereri autem debeant, ne emulorum, sua dun-
taxat commoda, alieno cum dispendio & sæturâ sectantium invidi-
diæ & cupidinè, impendii & laboris sui sperato fructu priven-
tur, ideòque Nobis demississimè supplicarint, ut Privilegio No-
stro Cæsareo indemnitati eorum clementer consulere dignaremur.
Nos attenta hujus Operis singulari utilitate, justis hujusmodi
precibus benignè annuendum censuerimus, uti & vigore præsentium
annuimus. Mandantes proinde omnibus & singulis Typographis Bi-
liopolis aliisque quibuscunque rem Librariam aut Literariam
negotiationem exercentibus, seridòque ac districtè inhibentes, ne
quisquam eorum præfatam STRUVII JURISPRUDENTIAM
ROMANO-GERMANICO-FORENSEM, quocunque charactere
modò, aut formâ, sive integram sive aliquam ejus partem citra me-
moratorum quondam MARTINI GÖBHARDI HÆREDUM,
eorumque successorum expressam voluntatem & consensum intra
annos decem ab hodiernâ die computandos recudere, aut alio
recudendam dare, sive alibi impressam intra Sacri Romani
Imperii fines importare publicè privatimvè vendere aut distrahe-
re præsumat. Quatenus omnibus Exemplaribus à sæpè dictis Hæ-
redibus, eorumque successoribus sive Authoritate propriâ, sive
Magistratûs ope & auxilio, ubi ejusmodi Exemplaria reperta fue-
rint, quotiescunque huic Mandato Nostro Cæsareo contravenerint,
vindican-dis, in quod ipsis facultatem omnimodam Authoritate
Nostrâ Imperiali concedimus planè privari atque insuper multam
sex marcarum auri puri, pro semisse Fisco Nostro Imperiali, &

))((

par-

altero semisse damnum passorum usibus applicandam incurrere noluerint, dummodò tamen tenor hujus Nostri Privilegii in fronte Libri impressus reperiat, & consuetæ quinque Exemplaria Consilio Nostro Imperiali Aulico exhibeantur.

Mandamus porrò universis Nostris & Sacri Romani Imperii subditis, cujuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, aut dignitatis fuerint, imprimis verò Magistratum gerentibus, & suo, vel alieno Nomine Justitiæ administrationem exercentibus, ne quenquam hoc Mandatum & Privilegium Nostrium temerè aut impunè transgredi patiantur, quin potiùs contraven- tores præscripta pœna multent, aliisque idoneis remediis coer- ceant, quatenus & ipsi eandem multam evitare voluerint. Harum testimonio Literarum manu Nostra subscriptarum, & sigilli Nostri Casarei appensione munitarum, quæ dabantur Vien- na vigesima septima Maji Annò millesimò septingentesimo quin- quagesimo octavo, Regni Nostri decimo tertio.

FRANCISCUS m ppr.

(L. S.)

Vt. F. COMES COLLOREDO m ppr.

*Ad Mandatum Sac.
Cesar. Majestatis
proprium.*

Matth. Wilhelmus Nob.
D. de Haan m ppr.

I N D E X

LIBRORUM AC TITULORUM.

Discursus Præliminaris.

L I B E R I.

DE JURE PERSONARUM.

Tit. I.

- D**E jurisprudencia, ejusque fine, justitia.
Tit. II. De jure in genere.
Tit. III. De jure personarum, seu statu hominum, indeque veniente prima divisione.
Tit. IV. De secunda personarum divisione, & de potestate dominica.
Tit. V. De patria potestate.
Tit. VI. De sponsalibus.
Tit. VII. De nuptiis sive matrimonio.
Tit. VIII. De jure dotium & donatione propter nuptias it. de dotalitio.
Tit. IX. De divortiis.
Tit. X. De legitimatione.
Tit. XI. De adoptione.
Tit. XII. Quibus modis patria potestas solvitur.
Tit. XIII. De tertia divisione personarum.
Tit. XIV. De capitis diminutione.
Tit. XV. De actionibus præjudicialibus in specie ita dictis.
Tit. XVI. De tutelis in genere.
Tit. XVII. De testamentaria tutela.
Tit. XVIII. De legitima tutela.
Tit. XIX. De tutela dativa,
Tit. XX. Qui petant tutores vel curatores, & ubi petantur.

INDEX LIBRORUM

- Tit. XXI.* De administratione & periculo tutorum vel curatorum.
Tit. XXII. De autoritate tutorum, & consensu curatorum.
Tit. XXIII. De curatoribus in specie.
Tit. XXIV. Quibus modis tutela vel cura finitur.
Tit. XXV. De excusationibus tutorum & curatorum.
Tit. XXVI. De suspectis tutoribus & curatoribus.
Tit. XXVII. De actionibus ratione tutelæ curæve competentibus.
Tit. XXVIII. De aliis curatoribus.

LIBER II.

DE JURE RERUM IN GENERE, ET IN SPECIE DE JURE IN RE, SEU DOMINIO LATE DICTO.

Tit. I.

DE rerum divisione & acquisitione.

Tit. II. De rebus corporalibus & incorporealibus, item mobilibus & immobilibus.

Tit. III. De servitutibus.

Tit. IV. De servitutibus urbanorum prædiorum.

Tit. V. Communia prædiorum tam urbanorum, quam rusticorum.

Tit. VI. De ipsa servitute constituta, & inde oriente actione.

Tit.

AC TITULORUM.

Tit. VII. Quemadmodum servitutes amittantur.

Tit. VIII. De servitutibus personalibus, nimirum usufructu, usu & habitatione.

Tit. IX. De usu capionibus & præscriptionibus.

Tit. X. De donationibus mortis causa & inter vivos.

Tit. XI. De personis, quæ possunt transferre dominium, sive de iis, qui alienare possunt vel non: & per quas personas cuique acquiritur.

Tit. XII. De domini natura & effectu, ejusque divisionibus, ac in specie de emphyteusi & superficie.

Tit. XIII. De actione ex dominio singulari fluente, seu rei vindicatione.

Tit. XIV. De actione ad exhibendum.

Tit. XV. De dominio universali s. jure hereditario, ac in specie de testamentis & ultimis voluntatibus.

Tit. XVI. De testamento militari, & aliis minus solennibus s. privilegiatis testamentis.

Tit. XVII. De heredum institutione in genere, & in specie de liberis & posthumis, ut & parentibus & fratribus sororibusve institutendis vel exheredandis.

Tit. XVIII. De heredibus extraneis institutendis, & de conditionibus institutionum.

Tit. XIX. De substitutionibus.

Tit. XX. Quibus modis testamenta infirmentur.

Tit. XXI. De inofficiosis testamentis, ut & de legitima.

INDEX LIBRORUM

- Tit. XXII.* De his, quibus ut indignis hereditas aufertur.
- Tit. XXIII.* De heredum qualitate & differentia; ut & de acquirenda vel omittenda hereditate, ejusdemque transmissione, nec non de jure accrescendi & apertura testamenti.
- Tit. XXIV.* De legatis.
- Tit. XXV.* De lege Falcidia.
- Tit. XXVI.* De fideicommissio universalis, seu fideicommissariis hereditatibus & Scto Trebelliano.
- Tit. XXVII.* De fideicommissis particularibus seu singularibus.
- Tit. XXVIII.* De codicillis.
- Tit. XXIX.* De executoribus testamentariis.
- Tit. XXX.* De hereditatibus ab intestato.
- Tit. XXXI.* De bonorum possessionibus.
- Tit. XXXII.* De divisione hereditatis & collatione bonorum.
- Tit. XXXIII.* De hereditatis petitione, querela inofficiosa, & actione fam. hercisc.
- Tit. XXXIV.* De successione extraordinaria anomala ex pactis, seu successione conventionali.
- Tit. XXXV.* De jure pignoris.
- Tit. XXXVI.* De jure possessionis.
- Tit. XXXVII.* De interdictis seu remediis possessoriiis.

LIBER III.

DE JURE AD REM ET OBLIGATIONE.

Tit. I.

DE Jure ad rem & obligatione in genere.

Tit. II. De pactis in specie.

AC TITULORUM.

- Tit. III.* De contractibus in genere.
Tit. IV. De contractibus propriis, iisque nominatis in genere, ac in specie de mutuo.
Tit. V. De commodato.
Tit. VI. De deposito.
Tit. VII. De contractu pignoris.
Tit. VIII. De stipulatione.
Tit. IX. De fidejussoribus.
Tit. X. De duobus reis.
Tit. XI. De contractibus consensualibus in genere, & in specie de emt. vend.
Tit. XII. De locatione conductione.
Tit. XIII. De contractu emphyteutico.
Tit. XIV. De societate.
Tit. XV. De mandato.
Tit. XVI. De contractu chirographario.
Tit. XVII. De contractibus innominatis,
Tit. XVIII. De quasi contractibus.
Tit. XIX. De actionibus ratione gestorum ab aliis contra nos competentibus.
Tit. XX. De quibusdam pluribus contractibus communibus.
Tit. XXI. Quibus modis tollatur obligatio ex contractu.
Tit. XXII. De integrum restitutione.
Tit. XXIII. De delictis in genere, & in specie de delictis privatis.
Tit. XXIV. De extraordinariis criminibus.
Tit. XXV. De criminibus popularibus.
Tit. XXVI. De quasi delictis.
Tit. XXVII. De noxalibus actionibus.

INDEX LIBRORUM.

Tit. XXVIII. De publicis judiciis.

Tit. XXIX. De remissione pœnarum & abolitione delictorum.

LIBER IV.

DE RATIONE ET MODO JUS SUUM PERSEQUENDI IN JUDICIO.

Tit. I.

DE transactionibus.

Tit. II. De judiciis.

Tit. III. De auctore & reo.

Tit. IV. De Judice, ejusque Jurisdictione.

Tit. V. De foro competente.

Tit. VI. De Judicis habilitate.

Tit. VII. De causa in Judicium deducta.

Tit. VIII. De forma procedendi, seu ipso ordine procedendi in judicio.

Tit. IX. De iis, quæ fiunt in judicio.

Tit. X. De exceptionibus peremptoriis.

Tit. XI. De probatione.

Tit. XII. De jurejurando.

Tit. XIII. De conclusione causæ.

Tit. XIV. De sententia judicis.

Tit. XV. De quibusdam intervenientibus in judicio.

Tit. XVI. De processu arresti.

Tit. XVII. De processu summario.

Tit. XVIII. De processu executivo.

Tit. XIX. De processu secundæ instantiæ.

Tit. XX. De executione sententiæ.

Tit. XXI. De processu criminali.

DIS-

DISCURSUS PRÆLIMINARIS.

ANtequam Juris civilis cognitionem specialem investigemus, inter illius generalia originem referre convenit, quæ secundum *triplicem* Republicæ Romanæ *Status*, *Regium* nempe, *Popularem* & *Monarchicum* repetenda est.

Regius Status ad A. Mundi 3200. ante Christi nativitatem refertur, in quo omnia manu & potestate Regum gubernabantur L. 2. §. 1. ff. de O. J. Ferebanturque Leges Regiæ L. 2. ff. de mort. inf. & curiatæ L. 2. §. 2. ff. h. tit. duravit hic status per annos 245.

Popularis maximâ ex parte status, qui post Regifugium cæpit, commodè per *tres Epochas* recensetur, quarum *prima* est Juris certi, stetitque per annos 60. *secunda* *Epocha* est Juris stabiliti, dum nominatis decemviris Leges à Græcis aliisque gentibus finitimis petitiæ, atque in decem tabulas redactæ sunt, quibus, sequenti anno duæ tabulæ accesserunt. *Tertia* *Epocha* est Juris aucti I. per Interpretationem Prudentum & Disputationem fori, 2. per legis actiones, 3. per leges novas, 4. per plebis-

biscita , Lege hortensia pro legibus habita , 5. per Senatus Consulta , 6. per Magistratum Edicta , 7. per Ictorum Responfa
Gothofr. Hist. Jur. civ. Rom. c. 2.

In *Statu Monarchico prima fuit Epocha gentilium Imp. usque ad Constantini M. Initia sive annum 306. secunda Principum Christianorum usque ad Theodosium Juniorem , qui Codicem Theodosianum edidit A. 435. Tertia Imp. subsequentium usque ad Justinianum sive A. 527.*

Justinianus laudatissimus Imperator immensa *Jurisprudentiæ volumina septennio in ordinem redegit* , dum I. ex Gregoriano , Hermogeniano & Theodosiano codice additis subsequentium Imp. constitutionibus *codicem Justinianum* colligi jussit, ediditque A. 529. 2. Post compositionem Digestorum *Institutiones* componi voluit, easque promulgavit A. 533. Mens. Novembr. 3. *Digesta* eodem anno mens. Decembr. publicavit 4. *Codicem repetitæ prælectionis* , quo hodie utimur A. 534 edidit, & denique 5. pro re nata *Novellas & 13. Edicta* ad Republicæ salutem emisit. *Gothofred. cit. c. 8.*

Jus Justinianum renatum est seculo XII. dum Imperio Lotharii, consilio Irenæi & desiderio Mathildæ committissæ Tusciæ ,
Pisis

Pifis hoc Jus doceri cœpit. Ex Italia illud in Germaniam &c. fenfim translatum est. *Gothofred. cit. cap. 9.*

Jus Justinianæum hodie in Imperio Romano-Germanico magnæ authoritatis, adeo quidem, ut in ordinationibus Imperii, Juris communis nomine vulgò *gemeine Rechten* denotetur & in fupremis in Imperio Judiciis, aulico nimirum & Camerali à Confiliariis & Alfefforibus ad illud juramento devinctis obfervetur. *Ordinatio Jud. Imp. aulici. tit. I. §. 15. item Ord. Camer. P. 2. tit. 31. §. 1. Recefs. Imp. nov. de anno 1654. §. 105.*

Cum de modernâ Juris Justinianæi auctoritate actum fit, monendum non nihil venit de *Jure Canonico* præcipue in materia Juramentorum, Matrimoniorum & Processuum &c. usu frequentiffimo, quod in *volumen Decreti & Decretalium* difpescitur.

Decretum privata auctoritate à Gratiano Mon. Bonon. circa A. 1150. collectum, 3. partes complectitur, quarum *prima* 101. *diffinções*, *fecunda* *causas* 36. *tertia* *Tract. de Confe.* 5. *diffinções* cõprehenfum tradit.

Decretalium volumen Constitutiones Pontificum complectitur & *quatuor partibus* abfolvitur. *Prima Pars* 5. *libris* conftat, quorum finguli fuos habent *Titulos & Cap-*
pi-

pitula, collegit eos *Raymundus* Mandato *Gregorii IX.* Pontificis, quoniam extra decretum sunt, allegari solent (extra) X. Ordinem librorum autem vulgò notus docet versiculus 1. *Judex* 2. *Judicium* 3. *Clerus* 4. *Sponsalia* 5. *Crimen*.

Pars secunda à *Bonifacio VIII.* congesta, eodémque ordine disposita sunt, quia verò *sexti* Decretalium libri nomen habet allegatur in 6tò.

Pars tertia eundem servans ordinem *clementinarum* vocabulo denotatur citaturque ab Auctore *Clemente V.*

Pars quarta 20. constitutiones *Joannis XXII.* complectitur & sub *extravagantium* appellatione adducitur. Præterea verò diversorum Pontificum constitutiones recensent, quæ *communes* dicuntur, eundémque cum Decretalibus ordinem habent. His partibus in fine accessit cum *liber Institutionum Juris Canonici* Pontificis mandato à *Joh. Paulo Lancelloto* conscriptus, tum *lib. VII. Decretalium*, de cujus confirmatione nondum satis constat. *Menckii* additiones ad *Struvii* Jurisprudentiam Romano - Germanicam Forensis §. I. usque IO. pag. 7. usque 12.

Cùm autem Jus Justiniano - Romanum peregrinum & in Germania tantummodo in
sub-

subsidium receptum sit, hinc de Juribus Germaniæ propriis, sive de *Jure Germanico*, tam *civili*, quàm *criminali*, (quod complexus morum, consuetudinum, legum & statutorum Germaniæ est) præprimis quæramus, regulamque observemus, existente more consuetudine aut Lege Germanicâ uti in materia communionis Bonorum, unionis Prolium &c. ad Jus Romanum subsidiarium non esse recurrendum, unde universalis loco regulæ serviat axioma: *Will Rühr bricht Stadt-Recht, Stadt Recht bricht Land-Recht, Land-Recht bricht Kayser-Recht, Kayser-Recht bricht gemein Recht* primò enim Lex specialissima loci vel civitatis est inspicienda, hac deficiente Provincialis, illâ etiam non existente ad Leges universales & Recessus Imperii præcipue novissimum de A'o 1654. recurrendum est, his verò omnibus in Casu emergente non extantibus fuus Juri Justiniano - Romano vigor ac robur (quod cæteroquin in plerisque Germaniæ foris passim obtinet) integrum & illæsum manet. *Schmidt* Principia Juris Germanici §. 13. * pag. 12. *Reces. Imp. nov. de A'o 1654. §. 105.* ibi *benen sollen Cammer-Richter Präsidenten und Besizer bey administrirung der heylsamen Justiz so wohl die Statuten und Gewohnheiten als die Reichs-Abschiede und*

gemeine Rechten vor Augen haben. 2c.

Ast hisce Jurium Partibus Institutionibus scilicet Pandectis, Jure Canonico & Germanico privato Jurisprudencia nondum est absoluta, cum illa non tantum æque necessarias, sed & cultiores partes, nempe præter Jus naturæ Historiam Sac. Rom. Imp. & Criticam diplomaticam, Jus Gentium sive publicum Universale, & particulare Imp. Rom. Ger., nec non Feudale tum Germanicum, tum Longobardicum, & tandem Praxin in se contineat.

Methodum autem studendi Collegia quod attinet, sequens ordo observandus est: *Primo añõ* Historia Juris Romani & Germanici, Institutiones, Jus naturæ & Germanicum privatum tam civile, quam criminale. *Secundo* Pandectæ, Jus Canonicum & Historia S. R. I. cum Critica diplomatica audiantur. *Tertio añõ* Jus Gentium sive publicum Universale, Particulare S. R. I., feudale Germanicum & Longobardicum & cum his Judicialis & Cancellariæ Praxis vulgò der Canklen: Etyll, dann der gemeine und Reichs: Proceß & sic universa Jurisprudencia absolvatur, quod Præfationis loco dictum ac præmissum sit.

I. N. I.

I. N. I.

JURISPRUDENTIAE
ROMANO - GERMANICAE
FORENSIS

LIB. I.

DE

JURISPRUDENTIA ET
JURE IN GENERE, AC IN
SPECIE.

DE

JURE PERSONARUM

TIT. I.

DE JURISPRUDENTIA, EJUSQUE FINÈ,
JUSTITIA.

A P H O R. I.

Jurisprudentia, secundum Ulpianum, est ^{Jurispru-}divinarum atque humanarum rerum ^{dentia def-}notitia, justī atque injustī scientia *l. 10. titio.*
§. 2. de just. & jur. h. e. Est prudentia,
jus ad actiones, circa divinas & humanas res in
civilī societate obvenientes, applicandi, ut
æquum ab iniquo separetur, licitum ab illi-
cito discernatur. *l. 1. §. 1. de just. & jur.* Vel

A

jux-

juxta eundem Ulpianum: Jus (seu disciplina, doctrina juris) est ars boni & æqui l. 1. pr. eod.

Finis.

II. Finis hujus prudentiæ in eo consistit, ut justitia in actionibus hominum, quæ in civili societate obveniunt, observetur, & istæ actiones secundum normam legum & juri-um dirigantur. l. 1. §. 1. v. *justitiam, de just. & jur.*

*Justitia
definitio.*

L. 1. ff. t. 1. de just. & jur.

*Divisio in
universalem
legi.*

III. Justitia in genere est habitus, quo ad agendum justa homines sunt idonei, & ex quo justa agunt, volúntque *Arist. V. Eth. 1.*

IV. Distingui hæc solet in justitiam universalem & particularem. Illa comprehendit in se omnes virtutes alias, quando nimirum homo virtutibus secundum leges incumbit, eum in finem, ut in societate civili bene ac feliciter cum aliis vivatur, & Respub. fit beata. vid. *Arist. d. V. Eth. 3.*

*& particu-
larem.*

V. Justitia particularis, definiente Ulpiano in l. 10. de just. & jur. est constans & perpetua voluntas suum cuique tribuendi, h. e. Justitia est habitus voluntatis, seu virtus moralis, servandi æqualitatem inter plus & minus, in iis, quæ alteri in societate civili tribuenda & irroganda. vid. *Arist. V. Eth. 4. & 9.*

*Que du-
plex.*

VI. Quoniam vero ea, in quibus damnum alteri inferri potest, ita se habent, ut vel cives, quatenus tales, seu quatenus considerantur, ut cives unius Reip. concernant; vel propria sint, & ad cives tanquam singulos, pecu-

peculiariter spectent: ideo duæ species justitiæ particularis constituuntur; nimirum distributiva & correctoria seu commutativa.

VII. Justitia distributiva est, qua illa, Distributiva. quæ civibus in societate civili communia sunt, ut honores, munera & onera ipsis secundum cujusque qualitatem & conditionem deferuntur, ita, ut secundum proportionem Geometricam seu respectivam æqualitas inter eos observetur.

VIII. Justitia commutativa seu correctoria est, quæ æqualitatem servat in iis, quæ & Commutativa. ad cives singulos peculiariter in societate civili spectant, nimirum quoad personas & res civium proprias, & in contractibus inter cives celebratis, de rebus singulorum, nec non in pœnis ob delicta infligendis, vel etiam damnis refarciendis. vid. *Arist. 5. Eth. 4.*

IX. Ut vero justitia in actionibus hominum rite observetur, & justum ab injusto bene discernatur, in genere sciendum est, quod qualibet actione, & quolibet obveniente casu, circumstantiæ diligenter sint considerandæ. *l. 52. §. 2. ad L. Aquil. l. 1 §. 3. ad L. Cornel. de Sicar. l. 13. C. de Transact.* Circumstantia bene consideranda.

X. Cum primis vero attendendum est, an Et cum primis an ex proposito, vel saltem sponte, patiente ex proposito seu dolo; & volente; an vero ex negligentia, culpa & an culpa, an casu quid errore quid contigerit vel admissum sit; an consigerit, vero casu fortuito, quem hominum diligentia avertere nequit, quid evenerit. Qua de

re inferius in materia contractuum, & delictorum uberius agendum.

TIT. II.

DE

JURE IN GENERALE.

Juris in genere descriptio.

I. Jus est regula seu ordinatio & principium a superiori præscriptum, secundum quod actiones hominum instituendæ, ut sint justæ; vel secundum quod actionum bonitas & malitia, æquitas & iniquitas æstimatur.

Divisio in publicum & privatum.

II. Dividitur jus in publicum & privatum. l. 1. §. 2. de *Just. & Jur.* Illud concernit statum Reipubl. hoc vero dirigit actiones civium privatas, ut sint juri & justitiæ conformes. §. ult. I. de *just. & jur.* de quo posteriori hic agimus.

In naturale.

III. Porro dividitur jus in naturale, gentium & civile *dict. text.* Jus naturale est, quod DEUS cuilibet homini indidit, ut juxta dictamen rationis sciat, quid honestum & faciendum sit, quidve turpe & omittendum. v. g. DEUM colere & timere: honeste vivere, parentes venerari; neminem lædere; suum cuique tribuere; vim vi repellere.

Cui similes sunt inclinationes naturales brutorum.

IV. Huic naturali juri quodammodo similes sunt naturales istæ inclinationes, quæ etiam in brutis animalibus reperiuntur, ut maris & fœminæ conjunctio, prolis procreatio

tio & educatio, quo spectat definitio Ulpiani *l. 1. §. 3. ff. d. I. § I.*

V. Atque hæc naturalia & quasi innata jura tolli vel mutari nequeunt, §. *pen. I. de I. N. G. § C.*

VI. Jus gentium est, quod communiter homines ex ratione, propter communem necessitatem ac utilitatem, in societate civili agendum esse, colligunt. §. *1. § 2. I. de I. N. G. § C. l. 9. ff. de just. § jur.* *Gentium*

VII. Hoc commune gentium jus vel 1.) concernit singulos homines quoad eorum personas & res seu bona: & adscribuntur huic distinctio dominiorum, contractus, constitutio Magistratum & judiciorum *l. 4. § 5. de I. § I.* vel 2.) concernit gentes inter se consideratas, & illos, qui uni genti sunt addicti, ratione alterius gentis: quo pertinent jura commerciorum inter gentes, transitus per terras alterius gentis. Similiter etiam eo spectant belli jura. Cum enim istæ diversæ gentes communem judicem in terris non habeant, per bella damna & injuriæ vindicantur, vel etiam vis & injuria avertitur: unde victori cedunt personæ & bona devictorum *d. l. 4. § 5.* *Distinctio
juris gen-
tium.*

VIII. Jus denique civile seu positivum est, quod Majestas peculiariter ad Reipubl. cui præest, commodum & salutem constituit & promulgat, ut secundum istud actiones *Juris ci-
lis seu possi-
tivi descri-
ptio.*

suas subditi instituant. *l. 9. de just. & jur. §. 1. & 2. I. de I. N. G. & C.*

Ejus divis.

Juris scri-

pti definit.

In statu po-

pulari Ro-

mano aliud

civile stri-

cte dictum.

Aliud pra-

torium. In

statu Mo-

narchico ac-

cessit con-

stitutio

Principis

L. 1. ff. t.

3. de Le-

gibus Se-

natusque

Consultis

& longa

Consuetu-

dine. L. 1.

ff. t. 4. de

Constit.

Princi-

pum.

Consuetu-

dinis de-

scriptio.

Requisita.

Probatio.

IX. Hoc civile jus dividitur in jus scriptum & consuetudinem. Illud est, quod Majestas per expressas sanctiones subditis præscribit. *l. 9. C. de LL.*

X. Apud Romanos in politia seu statu populari aliud erat jus civile stricte dictum: aliud honorarium seu prætorium. Illud ex legibus, plebiscitis, Sctis, & autoritate prudentum constat, vid. §. 3. & 4. *I. de I. N. G. & C. l. 7. pr de I. & I.* Hoc ex edictis Prætorum & Ædilium curulium venit. *vid. l. 7. d. tit.*

XI. Illi *sc. juri civili stricte dicto* accessit in Statu Monarchico Constitutio Principis.

XII. Consuetudo est jus subditorum usu introductum, tacitoque summæ potestatis consensu approbatum §. 11. *I. de I. N. G. & C. l. 32 §. 1. de LL.*

XIII. Requiritur igitur ad consuetudinem 1.) actus plures apti, ut ex illis ita celebratis fiat jus. *l. 1. l. 2. C. quæ sit. long. consu.* 2.) approbatio tacita summæ potestatis *d. l. 32 de LL* Communiter hæc requisita ita recenserentur solent, ut desideretur 1.) rationalitas 2.) actuum frequentia 3.) diuturnitas temporis. *dict. text.*

XIV. Constat igitur hinc, quod si consuetudo non sit notoria, ista sit probanda, ex-
plu-

pluribus nimirum actibus, & quidem in specie in hoc loco & casu, de quo agitur, celebratis, vid. tract. Roch. de Curte it. Petrus Salazar. *de usu & consuet.*

XV. In nostro Imperio in usu sunt jura Imperii communia, quæ continentur in jure Civili & Canonico, quatenus sc. sunt recepta Recessibus Imperii & variis consuetudinibus. Porro obtinent jura particularia, quæ continentur in jure Saxonico, Ordinationibus, Principum Constitutionibus, item particularibus, consuetudinibus.

Jura in imperio nostro vigentia.

XVI. Sæpius & in civitatibus sunt certa statuta, quæ tum demum plenum vigorem habent, si vel civitas singulariter privilegiata sit, ut possit jus condere; vel superior ejusmodi statuta confirmaverit. Pertinent etiam huc opificum seu collegiorum statuta, quæ etiam confirmatione opus habent.

Statuta civitatum.

Opificum.

XVII. Illud itaque jus, quod in loco servatur, quo jus dicendum venit, probe est cognoscendum. *l. 1. §. 1. verb. boni & æquinitia d. I. & l. 2. §. 43. vers. turpe d. O. I.* & deinde, exploratis singulis facti obvientis circumstantiis, legitime ac prudenter applicandum *d. l. 1. §. 1. verb. discernentes, separantes, d. I. & I. vid. d. l. 2. §. 13. de O. I.*

Qua jura probe cognoscenda, & ad factum singulare prudenter applicanda.

XVIII. In qua juris accommodatione præprimis æquitas est observanda. *d. l. 1. pr. verb. æqui & boni l. placuit. 8. C. de judic.*

Juxta æquitatem.

l. 18. de LL. l. 90. de R. I. quippe quæ deficiente Aristotele, est ἐπιανόρησιμος juris legitimi, ea parte, qua deficit ob universale, non secundum legem 55. Eth. 10. h. e. est commoda seu recta conformatio juris, generaliter ac indefinite lati, ad casus in lege non expresse seu non sigillatim decisos. vid. Aristot. 6. Eth 8 & 1. Rhet 13. ad. l. 3. 4. 5. & 6. de LL.

Et modos
interpretandi.

XIX. Ut vero hæc æquitas observari possit, 1.) verba 2.) mens & 3.) ratio legis recte est perpendenda l. 7. d. LL. l. 24. eod. Arist. d. 1. Rhet. 13. Si itaque aperta & clara verba & sententia legis fuerint, ista per simplicem interpretationem applicanda, Conf. l. 7. §. ult. de supell. leg. l. 60. §. 1. de legat. 3. Sin autem sententia & ratio legis sit generalior verbis, ad casus similes ea extendenda: l. 12. l. 13. l. 24. d. LL. l. 32. pr. ad. L. Aquil. l. 7. §. 2. de Idict. si denique sententia & ratio legis sit restrictior, lex quoque restringenda erit l. 32. de pact. l. 2. §. 3. ad Sc. Vell. l. 7. C. d. LL.

Nea non
usum seu
observantiam.

XX. Aliquando etiam lex dubia determinatur inde, ut spectetur. Quid retro in ejusmodi casibus sit observatum & judicatum l. 37. l. 38. ff. de LL. l. 2. §. 24. d. O. I. verb. quod vetustissima juris observantia. Ubi hæc inter alia adnotat Anton. Mornacius: gravissimus hic est textus in id, ut a vetustissima juris observantia nunquam, si fieri possit, discedi debeat. Jung. l. 24. ad municip.

pal. in cuius fine hæc habentur: cui consequens est, ut ne in furtum a forma observata discedatur. Tanti esse docet Joh. Faber. ad pr. tit. de offic. jud. in Inst. insistere vestigiis vetustissimæ hujus juris observantiæ, ut dicat, nullam esse irritamque sententiam, quæ contra statum notumque juris consueti ordinem lata est &c.

XXI. Cæterum omnes hominum actiones & negotia, de quibus jura ordinantur, vel personas & statum seu conditionem personarum; vel res & bona ipsarum concernunt; hinc aliud est **JUS PERSONARUM**, aliud **JUS RERUM**. De utroque 1.) sciendum, quid secundum jus personarum vel rerum competat, 2.) qua ratione & modo illud jus sibi competens quis ab altero, qui sponte non tribuit, per actiones & judicia consequi possit.

Jus vel personas earumve statum at- tinet.

vel res

Utriusque tractanda cognitio & persecutio.

TIT. III.

DE

JURE PERSONARUM SEU STATU HOMINUM, IN- DEQUE VENIENTE PRIMA DIVISIONE.

I. Persona hic significat hominem in societate civili viventem *arg. rubr. I. de jur. person. junct. rubr. & l. 3. ff. de stat. hom.* Habet vero homo aliquem statum seu conditionem attributam vel ab ipsa natura, vel a jure.

Persona, seu homo. L. 1. ff. 1. 5. de statu hominum.

A 5

II.

Juxta statum naturalem ratione sexus est vel masculus vel femina.

II. Juxta statum naturalem distinguuntur homines 1. ratione sexus *l. 9. l. 10. ff. de stat. hom.* quod scil. alii sint masculi, alii feminæ (quarum virtus, ait Aristoteles, corporis est pulchritudo & magnitudo; animi vero temperantia & φιλεργία ἀνευ ἀνελευθερίας, h. e. ut sit amans laboris, absque tamen fortibus & avaritia) vel etiam Hermaphroditi seu androgyni, de quibus sciendum, quod ejus sexus sint æstimandi, qui in iis prævalet. *l. 10. ff. de stat. hom. l. 15. §. 1. ff. de test. vid. Alphons. a Caranza tr. de part. legitim. c. 17. n. 66. & seqq. item Paul. Zach. in quæstion. Medico-Legal. L. 7. tit. 1. quæst. 8. 2.)* Alii sunt jam nati, alii nascituri, seu in utero; de quibus notandum, quod in iis, quæ ad commodum eorum spectant, perinde habeantur, ac si jam nati essent. *l. 7. l. 26. de stat. hom. & quod eorum gratia prægnantibus parcatur, & pœna vel etiam tortura differatur, usque dum partus sit editus, & sex septimanæ præterlapsæ l. 18. d. stat. hom. l. 3. de pœn.*

Vel natus vel nasciturus.

Tempus justum natiuitatis.

III. De natis sciendum est, quod septimo vel octavo mense nati, a die nuptiarum celebratarum, pro legitimis liberis secundum communem Medicorum & Jctorum sententiam habeantur, imo quod etiam ob favorem partus decimo, vel etiam initio undecimi mensis admittatur. *l. 12. de stat. hom. l. 3. §. pen. & ult. de suis & legitim. hered. add.*

add. arg. Nov. 39. c. 2. vid. Alphons. a Caranz d. tr. Carpz. p. 4. def. for. Consl. 27. def. 15. Richter. Decis 89. num. 2. 3. & ult. Porro etiam partus, in quo aliquid præter naturam superest, vel deest, nihilominus inter liberos est numerandus arg. l. 10. §. 2. de ædil. Edict. Monstra vero, quæ contra formam humani generis procreantur, non sunt liberi. l. 14. de stat. hom.

IV. Juxta jus, propter diversum statum & conditionem civilem, summa & absoluta seu generalis ac prima divisio de Jure personarum hæc est, quod omnes homines aut liberi sunt, qui habent naturalem facultatem ejus, quod cuique facere libet, nisi si quid vi aut jure prohibetur, § 1. l. de jur. pers. l. 4. pr de stat. hom. aut servi, qui dominio alieno sunt subjecti, juribus civilibus non fruuntur l. 4. §. 1. de stat. hom.

Juxta legem alii liberi.

Alii servi

V. Liberi homines rursus distinguuntur in ingenuos & libertinos. Illi sunt, qui a liberis parentibus liberi nati sunt: hi vero sunt, qui ex justa servitute manu missi sunt tot tit l. de libertin.

Illi vel ingenui vel libertini.

VI. Quamvis vero hodie inter Christianos ejusmodi homines servi non habeantur, nisi quod a Turcis aliisque barbaricis gentibus capti pro servis inter Christianos censeantur, eo quod istæ etiam nationes Christianos captivos pro servis habeant: sunt tamen in quibusdam locis homines proprii, eigene Leute,

Hodiernus Usus.

Leute, qui affinitatem cum servis habent, de quibus commodius cap. seq. agetur.

Subjungatur *text. Instit. Lib. I. Tit. III. de Jure personarum & seqq. usque ad Tit. VIII.*

TIT. IV.

DE

SECUNDA PERSONARUM DIVISIONE, ET DE POTESTATE DOMINICA.

*Quaedam
per ona sunt
sui juris.
Quaedam
alieno juri
subjecta L.
v. ff. s. 6.
de hi qui
sunt sui vel
alieni juris.
Nim. do-
minica po-
testatis.*

I Sequitur de jure personarum alia divi-
sio: nam quaedam personæ sui juris sunt,
quædam alieno juri subjectæ: rursus earum,
quæ alieno juri subjectæ sunt, aliæ sunt in
potestate parentum, aliæ in potestate domi-
norum, *pr. I. de his qui sui vel al. jur.*

II. In potestate dominorum apud Roma-
nos erant servi, & consistebat hæc pote-
stas dominica in eo, quod servus 1.) domi-
no proprius, adeoque hic istum vendere, in
vincula conjicere, vel, attamen absque sæ-
vitia, castigare potuerit, *l. 1. §. 2. de his, qui
sui vel al. jur. §. 1. & 2. I. eod. tot. tit. C. de
emend. serv. 2.)* quod domino operas præ-
stare debuerit, *vid. tot. tit. de oper. serv. &
3.)* quodcunque per servum acquirebatur,
id domino acquirebatur, *pr. & §. 3. I. per
quas person. cuique acquir.*

*hodie opera
liberorum
hominum
conducimur.
jur.*

III. Hodie operas liberorum hominum
certa mercede conducimus, ad quos tamen
hæc

hæc jura quodammodo applicari possunt. vid. Hermann. Stamm. *tr. de serv. person. lib. 2. per tot.*

IV. Sunt etiam in nonnullis locis proprii homines, quorum status & conditio secundum cujusque loci consuetudinem discernenda venit. vid. Frieder. Hufan. *tr. de pr. homin.* Joh. Hermann. Stamm. *dict. tr. de servit. person.* Speidel. *in notab. historico-polit. voce Leibeigen, it. voc. Wildfangen, & novissime Autor. defensionis causæ Palatinæ: nec non Philipp. Andr. Burgoldenfis notit. rer. illustr. imper. Part. 3. Discurs. 2. §. 5.*

Alicubi etiam sunt proprii homines.

V. Hisce in terris rustici quidem liberi homines sunt: nihilominus tamen dominis, quibus subjecti, operas præstare debent, (Frohndienste) quæ varii sunt generis. Sic aliæ præstantur jumentis, ab iis, qui agros possident, & dicuntur *Anspanner, Pferdner, Hüfner*, aliæ manibus vel alias corpore (mit *Handfrohen, Getreyde schneiden, Hew machen, Botschafft lauffen, Wachen, Fagen &c.* ab illis, qui nullum agrum, vel non multum agri habent, & nominantur *Hintersetler, Handfræner, Kotsassen*. Istiusmodi operæ sunt vel determinatæ, quæ nimirum certis diebus præstantur, vel certo modo, *gewisse, gefezte oder gemessene Dienste*, vel indeterminatæ, quæ, quoties & quomocunque opus est, debentur. Non tamen in

Rustici non præstare operas.

Sive determinatas.

Sive indeterminatas.

inf.

infinitum sunt extendendæ, sed boni viri arbitrato definiendæ, ac de solitis & consuetis intelligendæ. vid. Constit. Elect. p. 2. Const. § 1. & 52. ibique Carpz. ut & in Respons. Elect. lib. 1. tot. tit. 6. & 7. & dec. 33.

Legatur d. Lib. I. Instit. Tit. VIII. de his, qui sui vel alieni juris sunt.

TIT. V.

DE

PATRIA POTESTATE.

*Patria potestati sub-
jecti sunt
liberi.
Ejus effe-
ctus.*

I. In patria potestate sunt liberi nostri, quos ex justis nuptiis procreavimus.

II. Consistit autem patria potestas potissimum in eo, 1.) quod patri filius sit subiectus, & ipsi concedatur in transgressorem moderata castigatio, & jus terminandi controversias domesticas. l. 3. & 4. C. de patr. pot. l. 17. ff. pr. de furt. 2.) quod quidquid acquirunt liberi ex re patris, patri acquiratur; quod vero aliunde liberis obvenit (extra peculium castrense) in eo pater usum fructum habet. §. 1. I. per quas person. cuique acquirit.

*Jura patri
& matri
communia
L. 25. ff. t.
3. de ag-
nosc. &
alend.*

III. Præterea in genere liberi parentibus, tam patri quam matri, obedientiam & reverentiam exhibere debent; parentes vero, tam pater, quam post mortem hujus mater, liberos alere & sustentare debent vid. tot. tit.

de

de agnoscend. vel alend. lib. Hinc & matri, lib. vel par
 quia liberos alere tenetur, ususfructus bo- vel patron
 norum, quæ ad liberos pertinent, secun- vel lib.
 dum jus Saxon. commune conceditur. vid.
 Richter. *Decis.* 18. add. Carpzov. *tr. de jure*
fæmin. Aliud obtinet in Electoratu Saxon.
 vid. *Decis. Elect. novis.* 62. Inopes vero pa-
 rentes liberi alere tenentur.

IV. Patriæ potestatis tres sunt causæ: 1.) *Causa præ-*
Justæ nuptiæ, 2.) *Legitimatio,* 3.) *Adoptio.* tria potesta-
 Adde *Lib. I. Instit. Tit. IX. De Patria* tis sunt.
Potestate.

TIT. VI.

DE SPONSALIBUS.

I. Nuptias præcedere solent sponsalia, I. Nuptia,
 quæ secundum Jus Romanum sunt mentio quas præ-
 & repromissio futurarum nuptiarum. *l. 1. ff.* cedunt.
de Sponsal. Ex jure Canon. autem sponsalia Sponsalia,
 distingui solent in sponsalia de præsentibus & quæ defini-
 de futuro. *c. pen. x. de sponsal.* Hæc vocan- untur &
 tur, quando sub conditione promissio con- distinguan-
 jugalis celebratur. Illa vero sunt, ubi jam tur. L. 23.
 adest præsens conjugium absque ulla dilati- ff t. 1. de
 one: ita ut solum solennis benedictio facer- Sponsali-
 dotalis seu copulatio sequatur in Ecclesiis. bus.

II. Ut sponsalia subsistant, non solum Sponsalia
 personarum, quæ sibi invicem desponsantur celebrantur
L. 4. ff. de sponsal. c. 23. x. de sponsal.) ubi de mu- inter spon-
 to) sed etiam parentum consensus requiri- sam adhibi-
 tur; attamen parentes non debent liberos to paren-
 con- tum con-
 sensu.

contra ipsorum voluntatem, ad hanc vel illam personam, matrimonio sibi jungendam, cogere. *l. 21. & 22. de ritu nupt.* Neque etiam sine justa causa consensum facile denegare. *l. 19. d. t. de ritu nupt.* Adde Carpz. *l. 2. Jurisp. Consist. tit. 3. def. 52. 53. 57.* Richter. *dec. 8. n. 49. & 52.*

*Clandestina
Sponsalia
non obligant
sed publica*

III. Prohibita verò sunt, & nullū effectum habent sponsalia clandestina, sed publica solum obligant. Dicuntur verò publica, quæ consensu parentum inita, vel si parentes non sint in vivis, in præsentia saltem duorum testium celebrata. *Add. tot. tit. Decretal. de clandest. sponsal.*

Nisi Clandestinis accesserit concubitus.

IV. Si tamen clandestinis sponsalibus accesserit concubitus, tunc illa regulariter sunt consummanda, licet parentes vitiatoris disenserint: non quod concubitus clandestina sponsalia reddat licita, sed quod ita succuratur vitiatæ, quæ spe matrimonii promissi ad concubitum adducta censetur: ex qua ratione apparet, quod, si vitiatæ parentes causas justas habeant, ob quas vitiatori filiam denegare in matrimonium persistant, ejusmodi clandestina sponsalia etiam hoc casu effectum non habeant, v. g. si inferioris cujusdam conditionis juvenis viri cujusdam nominis magni filiã induceret dolo ac persuasionibus ad connubium secum ineundum, & postmodum etiam ad concubitum; parentes invitati haud tenentur filiam in matrimonium

ipſi collocare. Vid. eleganter Joh. a Sande *Decif. Friſ. l. 2. tit. 1. def. 4* Add. Carpz. *Juriſprud. Conſilt. l. 2. def. 6. n. 9.* Richter. *dec. 8. num. 55. 94. & 95.* Dedecken. *Conſ. Theolog. vol. 3. l. 2. ſect. 4. Num. 21. 22. 23. & 24.* Kitzel *Syn. Matrim. c. 4. theor. 5. lit. d.*

V. Notandum porro eſt, quod quædam perſonæ propter propinquitatem, vel ratione cognationis, vel ratione affinitatis, ſponſalia inter ſe celebrare prohibeantur, nimirum ratione cognationis 1.) prohibentur ſponſalia & nuptiæ in linea recta inter aſcendentes & deſcendentes in infinitum. Ita in linea aſcendente filius interdicitur ſibi matrimonio jungere 1. matrem, aviam maternam & paternam 2. proaviam &c. Similiter filia, patrem, avum &c.

Eadem ratione in linea deſcendente pater non poteſt ſibi jungere filiam, neptem. Similiter nec mater, filium, nepotem.

VI. 2. Propter cognationem in linea collateraliali conjugium prohibetur inter perſonas, quæ ſe, quodam reſpectu, ut parentes & liberi habent. Habet ſe vero inſtar parentis, qui ſtipiti (e. g. avo) a quo uterque (e. g. pater meus, ejusque frater) originem trahit, immediate ſubeſt; (e. g. patruus meus.) Ejusmodi perſonæ ſunt avorum vel parentum fratres ſoroſve, quippe quæ in propinquitate proximum a parentibus occupant locum.

Hinc propter cognationem, in linea collateraliali ſuſum computando, interdicitur ma-

B

trimo-

*Sponſalia
prohibentur
ratione cog-
nationis in
linea recta.*

*In linea col-
lateraliali, ubi
eſt reſpectus
quasi inter
parentes &
liberos.*

trimonium, ut quis non possit illud celebrare 1.) cum amita, vel matertera 2.) amita magna, vel matertera magna. Similiter fœmina non potest nubere 1.) patruo, vel avunculo. 2. patruo magno, vel avunculo magno. Similiter deorsum quis non potest ducere in uxorem, quæ est ipsi instar filiæ, nimirum 1. fratris sororisve filiam. 2. fratris sororisve neptem. 3. fratris sororisve proneptem. Eodem modo fœmina non potest nubere 1. fratris sororisve filio 2 fratris sororisve nepoti 3. fratris sororisve pronepoti.

Præter istas etiam inter alias personas prohibentur sponsalia & nuptia in linea aequali & inaequali.

VII. 3. Præter personas, quæ dicto modo se habent, in specie in linea collateralis aequali prohibentur nuptiæ in primo & secundo gradu consanguinitatis, secundum computationem canonicam. Nimirum 1.) inter fratres & sorores, tam germanos, quam consanguineos, seu uterinos, §. 3 *I. de Nupt. l. 8. l. 14. §. 2. l. 54. ff. de rit. nupt.* 2. inter consobrinos sec. jus canon. *c. 8. x. de cons. & affin.* & hodiernas constitutiones: *secus ac jure civili l. 19. C. de nupt. §. 5. I. de nupt.* Porro in linea inaequali usque ad tertium gradum, hoc incluso, nuptiæ prohibentur. Ita quis non potest in uxorem ducere patruum vel avunculi filiam, vel fœmina non potest matrimonium inire cum patruum vel avunculi filio, nepoteve &c. In tertio vero gradu lineæ æqualis matrimonium admittitur: v. g. permissum est inter fratrum & sororum nepotes

&

& neptes. In noñullis tamen locis hujusmodi casibus dispensatio a principe est impetranda

VIII. Ratione affinitatis hodie prohibentur nuptiæ 1.) inter eas personas, quæ se quodam respectu habent in linea recta ut parentes & liberi: seu quæ alterutrius conjugis sunt ascendentes & descendentes in dicta linea recta. Respectus enim iste venit ex analogia cognationis. Sic in linea ascendenti-um in primo gradu, in quocunque genere affinitatis filius, vel potius privignus, non potest n atrimonium inire 1. cum noverca, cum uxoris suæ matre aut noverca, nimirum vidua loceri sui, 2. cum focru, 4. cum patris sponsa, futura scil. noverca. 5. cum sponsæ uxorisve suæ matre. Porro in secundo gradu non potest quis nuptias celebrare, 1. cum novercæ suæ matre, cum 2. vitrici sui matre, sin iliter 3. itidem in secundo gradu, cum profocru seu uxoris suæ avia, 4. cum patris matrisve noverca. Eadem ratione in tertio gradu 1. cum novercæ avia, 2. vitrici avia, nec non in quarto eodem gradu, 3. cum uxoris proavia, vel etiam 4. cum proavi vidua, seu aviæ noverca, 5. cum avi noverca.

IX. Similiter fœmina non potest propter affinitatem matrimonium inire 1. cum vitrico, 2. cum defuncti mariti vitrico, 3. cum focero, 4. cum defunctæ matris relicto sponso, vel etiam 5. sponsi patre, cujus nimirum filio hæc fœmina erat desponsata. Sic etiam

*Ratione
affinitatis
1. in linea
recta.*

in secundo gradu 1. cum novercæ patre, 2. vitrici patre, 3. & quidem in eodem gradu, cum defuncti mariti avo, seu paterno seu materno, 4. cum aviæ relicto viduo h. e. patris matrisve ipsius vitrico. Porro in tertio gradu etiam prohibentur nuptiæ 1. cum novercæ avo, 2. cum vitrici avo, 3. cum mariti proavo, & etiam in eo gradu 4. cum avi aviæve vitrico.

X. Sic etiam in linea descendente propter superius traditam regulam, nuptiæ prohibitæ sunt ita, ut vitricus non possit ducere in uxorem in primo gradu 1. privignam, 2. privigni viduam, 3. nurum vel sponsam filii defuncti. In secundo gradu 1. privigni privignæve filiam, 2. nepotis viduam. Ut & in tertio gradu 1. privigni privignæve neptem. 2. nepotis viduam.

XI. Ex eadem ratione fœmina non potest nubere in primo gradu 1. privigno, 2. privignæ viduo, 3. genero vel etiam sponso defunctæ filiæ. In secundo gradu 1. privigni privignæve filio, 2. filii filiæve genero. In tertio gradu 1. privigni privignæve nepoti, 2. neptis nepotisque genero. Omnes enim hæctenus enarratæ personæ affines sunt loco filiarum filiorumve, adeoque, ipsa recta ratione dictante, a carnali commixtione cum his abstinendum est.

XII. 2.) Ob similem respectum prohibentur nuptiæ inter affines in linea collateralis inæquali: quando nimirum personæ, quæ marito uxorisve consanguinitate sunt junctæ, qui se habent ut parentes & liberi. Nam qua conjux suis consanguineis consanguinitate jungitur, eadem & alter conjux iisdem affinitate *l. 4. §. 3. ff. de gradib.* Hinc masculus in linea ascendente non potest ducere uxorem 1. foci, fociusve sororem; vel etiam patris viduam, vel avunculi viduam, 2. patris magni viduam. Similiter in linea descendente quis non potest ducere in uxorem 1. fratris sui sororisve filii viduam, 2. uxoris suæ fratris sororisve filiam; vel etiam fratris sororisve filii viduam. 3. nepotis ex sorore viduam; vel etiam nepotem ex uxoris fratre sororeve.

2. in linea collateralis inæquali.

Similiter fœmina non potest matrimonio jungi mariti patrio avunculo. It. amitæ viduo: vel fratris sororisve genero: item mariti fratris sororisve filio; aut fratris filii filiæve genero &c.

XIII. 3.) Prohibetur propter affinitatem in lin. collateralis æquali matrimonium inter personas, quæ se habent ut fratres & sorores, v. g. uxoris meæ soror est mihi instar sororis, & mariti mei frater est mihi instar fratris. Unde quis in uxorem ducere nequit defuncti fratris viduam sponsamve relictam: Similiter fœmina non potest jungi sororis viduo

3. in linea collateralis æquali in primo affinitatis gradu.

sponse relicto. Et quidem hæc prohibitio plerisque in locis solum de primo genere affinitatis in lin. collateralis intelligitur; in quibusdam vero locis ista etiam ad secundum genus affinitatis quodammodo extenditur, (v. g. *secundum genus affinitatis est inter me, & uxoris meæ fratris uxorem: vel etiam inter me, & mariti mei sororis maritum*) ita nim. ut si res adhuc sit integra, h. e. matrimonium non sit per benedictionem sacerdotalem consummatum, vel copula carnalis nondum intervenerit, Magistratus ejusmodi personas, affinitate junctas, ne ejusmodi matrimonium perficiant, dehortari debeat.

qua prohibitio non extendenda ad cognatos mariti & cognatos uxoris inter se invicem;

XIV. Potest vero quis in uxorem ducere fratris sui uxoris sororem; vel fœmina potest jungi sororis suæ mariti fratri. Quamvis enim hujusmodi personæ in primo genere affinitatis & loco fratrum & sororum esse videantur: affinitas tamen solum dicitur intercedere inter conjugem & alterius conjugis consanguineos: non vero proprie affines dicuntur consanguinei duorum conjugum inter se. Hinc igitur, ut jam dictum, duæ sorores possunt conjungi duobus fratribus *c. 5. x. de consun.* Similiter & inter comprivignos nuptiæ celebrari possunt. §. 8. *I. d. nupt. l. 34. §. 2. ff. d. rit. nupt.*

4. in secundo affinitatis gradu.

XV. 4.) Propter affinitatem prohibetur matrimonium in secundo gradu lineæ æqualis, v. g. non potest quis in uxorem ducere

1. defunctæ uxoris amitæ, patruive filiam, vel etiam 2. patru sui, amitæve suæ filii viduam. Similiter nec fœmina potest matrimonio jungi 1. defuncti mariti patru amitæve filio, filiæve viduo.

linea collateralis aqualis;

XVI. Tandem 5.) in Electoratu Saxon. licet inter personas non intercedat aliquis respectus parentum & liberorum, tamen, propter venerationem affinitatis, tertius quoque gradus in linea collateralï inæquali est prohibitus. Hinc igitur 1. quis non potest matrimonium inire cum defunctæ uxoris patru magni, amitæve magnæ filia. Similiter fœmina non potest nuptias celebrare cum patru magni, amitæve magnæ filio. Item 2. quis non potest in uxorem ducere patru magni, amitæve magnæ filii viduam. Et fœmina non potest nubere putru magni, amitæve magnæ filiæ viduo. Vid. ulterius hac de re Johan. Bechstadium *in collat. juri-um connubial.* & Carpzov. *in tr. de consangu. & affinit.*

s. jure Electorali Saxonico etiam tertius gradus est prohibitus.

XVII. Potest verò certis casibus Princeps seu superior dispensare, & veniam concedere. Non autem licita est dispensatio circa eas conjunctiones, quæ jure divino prohibitæ, sed solum in illis, quæ jure humano Ecclesiastico ulterius interdictæ. Sunt vero jure divino prohibitæ, quoad consanguinitatem 1.) inter ascendentes & descendentes. Lev. 18. v. 7. 2.) inter fratrem & sororem Lev. 18.

In casibus humano, non divino, jure prohibitis licita est dispensatio.

v. 9. 3.) inter ultiores collaterales, quæ parentum vel liberorum loco habentur: *Lev. 18. v. 12.* Nam ibi non personæ solum enarratæ, sed similis quoque respectus inspicendus, ita scil. ut quæ personæ eodem plane modo sibi consanguinitate sunt junctæ, quo ibi enarratæ, etiam prohibeantur inter se matrimonium contrahere. Quoad affinitatem vero jure divino prohibentur nuptiæ inter personas 1.) quæ parentum aut liberorum loco sunt, sive quæ alterius conjugis sunt ascendentes & descendentes, in linea recta. *Lev. 18. v. 8. it. v. 15. v. 17. c. 20. v. 12. Deuteron. 27. v. 20. 1. Cor. 5. v. 1. 2.)* quæ se habent ut frater & soror *Levit. 18. v. 16. & seqq. it. cap. 20. v. 21.* Præterea 3.) communiter Dd. statuunt, quod jure divino etiam inter istas personas affines sint interdictæ nuptiæ, quæ conjugii defuncto, aut defunctæ, in linea collateralis, fuere loco parentum aut liberorum, *per. text. Levit. 18. vers. 14. it. cap. 20. v. 20* vid. *Bechst. d. tr. c. 7. Carpz. IP. Consist. Lib. 2. tit. 7.* Alii vero, non ita simpliciter, ac in genere, inter hujusmodi affines prohibitas esse nuptias, statuunt; cum de aliis affinitatibus; de quibus in hoc aphor. *n. 1. & n. 2.*, plura exempla enumerentur, ex quibus generalitas prohibitionis colligi possit; de hujusmodi autem affinitate, de qua in hoc *n. 3.* solum inveniat hęc unica prohibitio, ne quis patri sui

fui viduam ducat. *d. Lev. 18. v. 14. & cap. 20. v. 20.* unde etiam ad hanc unicam prohibitionem textum restringunt nonnulli, & admittunt dispensationem in nuptiis cum defunctæ uxoris sororis filia. Item ut vidua possit nubere defuncti mariti sororis filio, seu quis possit ducere in uxorem avunculi sui relictam viduam. Richter. *Decis. II. n. 13. 17. 29. & seqq. & part. 2. conf. 15.*

XVIII. Sponsalibus rite celebratis, non licet ab iis recedere, ne quidem mutuo desponsatorum consensu, cum jam adsit consensus conjugalis *c. pen. x. de sponsal. c. 1. de sponsal. duor.* Operantur nimirum hæc sponsalia, quæ de præsentibus vocantur, obligationem ad matrimonium, per solennitates Ecclesiasticas, & insequentem cohabitationem, consummandum. *d. c. pen. de sponsal.* Ad quod obtinendum actio inde oriens a sponso sponsæ, nec non illorum parentibus, institui, & aliis quoque modis contra absentem, vel refractarium sponsum sponsamve procedi potest. *add. Beustius de matrim. ff. c. 58. Carpov. Jpr. Constit. L. II. de 132. n. 8.*

XIX. Sunt tamen urgentes & gravissimæ quædam causæ, ob quas, non quidem privata autoritate a sponsalibus recedere licet, sed a Magistratu Ecclesiastico ista, si prius tentata reconciliatio locum non inveniat, dissolvuntur, *nim. 1.) si sponso sponsæ, ante vel post sponsalia, cum alia persona*

A. sponsalibus non licet recedere, & datur inde contra refractarios actio.

Aliquando tamen illa, ob urgentes causas, dissolvuntur. L. 24. ff. de divor. & repud.

concubuerit; (2) si impotentia cõperta fuerit; (3.) si de furore constet; (4.) si atrox delictum commissum fuerit; Add. Carpz. resp. 115. (5.) si altera pars morbo contagioso vel desperato laboret; & (6.) si inter sponsum & sponsam intervenerint inimicitia irreconciliabiles. Carpzov. *Jpr. Consist. Lib. 2. d. 176.*

Bina sponsalia celebrans puniatur; priora tamen revocantur sive servanda.

XX. Denique notandum, quod cum duobus sponsalia celebrans pœna afficiatur, de qua, ut *§ incestarum nuptiarum pœna, a. getur Lib. 3. t. 28. §. 21. seqq.* Quoad obligationem vero ipsam, prima sponsalia præferuntur posterioribus, etiamsi ad posteriora concubitus accesserit, modo primus sponsus vel sponsa, sponsam vel sponsum talem admittere velit *c. 1. c. ult. x de sponsal. duor* Sin vero posteriora Benedictione Sacerdotali confirmata fuerint, subsistunt. Carpzovius *d. l. d. 66. n. 4.* Cæterum clandestinis, vel etiam prioribus de futuro, uti nominant, initis sponsalibus, publica & de præsentis, licet posteriora; semper præferuntur. *c. 3. pr. X. de clandest. despons. c. 12. x. de spons.*

TIT. VII.

DE

NUPTIIS SIVE MATRIMONIO.

I. Nuptiæ five matrimonium est viri & mulieris legitima conjunctio, individua vitæ consuetudinem continens. §. 2. *I. de patr. pot. l. 1. ff. de rit. nupt.* vel: Conjugium est unius maris & fœminæ legitima & indissolubilis conjunctio, mutuo utriusque consensu inita, ad generis humani propagationem & mutuam vitæ adjutorium.

Nuptiarum descriptio. L. 23. ff. t. 2. de ritu nupt.

II. In personis requiritur, ut sint habiles: quæ habilitas consistit (1.) in facultate generandi naturali. Qui *l. non potest generare*, five ob ætatem, five ob vitium corporis, nec matrimonium contrahere potest; nimirum ob ætatem vel nimis teneram, *pr. I. de nupt. c. 3. x. despons. impub.* vel nimis profectam: non tamen prohibetur sexagenarius cum juvencula inire matrimonium *Carpz. Jpr. Cons. Lib. 2. def. 13.* Ob vitium corporis prohibentur castrati, *arg. §. 9. I. de adopt. frigidi & maleficati, tot. tit. Decretal. de frigidi. & malefic. add. Paul. Zachias in quæst. medico leg. 1. L. 3. tit. 1. q. 5. seq.* Sciendum quoque hic de hermaphroditis, quod iis non permittendum matrimonium, nisi ex inspectione de sexu prævalente constet, *arg. l. 10. ff. de*

Personæ habiles.

ff. de stat. hom. Carpz. dict. Lib. def. 16. (2.)
 ut lege non prohibeantur nuptias inire;
 nim. propter consanguinitatem & affinitatem,
 qua de re Tit. præced. *aph. 5. & seq.*
 late actum est.

*Modus celebrandi
 nuptias.*

III. Inter personas habiles, & non prohibitas, solenniter hodie ita celebrandæ sunt nuptiæ, ut præcedente parentum consensu, vel testibus adhibitis, promissione facta, ut sub priori tit. *aph. 3.* monitum, ante festivitatem nuptialem fiat publica ex suggestu proclamatio, ut plurimum trina. *c. 3. pr. X. de clandest. despons. c. 27. de sponsal.* Cujus effectus est, ut post trinam proclamationem, amplius impediturus matrimonium, non audiatur. Berlich. *Decis. 76.* Deinde ipso die nuptiarum sequatur in Ecclesia, seu cœtu fidelium, sacerdotalis copulatio & benedictio.

Præpropere concubitus pœna coercetur.

IV. His non observatis, si desponsati concubuerint, pœnam incurrunt. Attamen si alterutra parte forte mortua, sponsalia inita benedictio sacerdotalis, propter mortem intervenientem, non potuerit insequi, partus ex præmaturo concubitu editus, admittitur pro legitimo, Carpz. *P. 3. c. 14. d. 12.* vid. noviss. *Decis. Elect. 49.*

Polygamia est prohibita;

V. Ineunt nuptiæ inter unum marem & unam fœminam; polygamia enim prohibita est.

non vero sec. nuptia.

VI. Non autem prohibitæ sunt secundæ nuptiæ, modo non sint nimis maturæ & festina-

stinatæ. Debet etiam vidua annum expectare, usque dum secundo nubat. viduo ^{rite susce-}
 vero conceditur aliquando, ut post lapsum ^{pta.}
 semestris secundas nuptias celebret. Porro
 si ex priori matrimonio liberi extent, his
 bona defuncti patris matrisve, seu successio
 in illa bona, debetur: adeoque, si impu-
 beres fuerint, minoresve, tutores vel cura-
 tores ipsis sunt constituendi. Plurimis etiam
 in locis prudenter statutum est, ne conjux
 secundas nuptias ineat, nisi prius prioribus
 liberis satisfecerit. Licitæ quoque sunt se-
 cundæ nuptiæ, quamvis uxor promiserit
 priori marito, quod non velit denuo nu-
 bere. Carpz. *Jpr. consist. de Lib. 2. def. 172.*

VII. Notandum & hoc est, quod non ^{modo de}
 permittendæ sint secundæ nuptiæ, prius- ^{morte con-}
 quam de morte prioris conjugis satis con- ^{jugis satis}
 stet; quæ mors aliquando, v. g. si in acie, ^{constet.}
 mari, morbove contagioso peregre obierit
 conjux, uno etiam teste probari potest.
 vid. Carpz. *d. l. d. 166. 168.* Cum autem
 mors plane probari nequit, conjux, qui quæ-
 ve secundas nuptias celebrare constituit,
 contra absentem conjugem desertionis pro-
 cessum instituere debet. Idem *def. 170.*

VIII. Ex legitimo conjugio oritur jus ^{Ex conju-}
 personarum inter conjuges, quod est vel ^{gio jus per-}
 mutuum, & consistit. 1.) in mutuo amore ^{sonarum}
 ac perpetua vitæ consuetudine 2.) in exhi- ^{oritur.}
 bitione debiti conjugalis, & liberorum pro-
 crea-

creatione, 3.) in aliquali bonorum communione, vel alterutri conjugii proprium. Et quidem marito propria est maritalis potestas *arg. l. 14. §. 1. ff. solut. matrim. Nov. 117. c. 14.* & secundum Jus Saxon. competit ipsi ususfructus omnium bonorum uxoris, *Land. R. Lib. 1. art. 31. & 45.* Tenetur vero uxorem alere. eamque defendere *l. 2 ff. de injur.* Jura propria, respectu uxoris, consistunt in convenienti subjectione, unde fuit 1.) quod debeat marito obsequium, *l. un. §. 7. C. de rei uxor. act.* operas obsequiales, & œconomix curam, *arg. l. 31. pr & §. 1. ff. de donat. inter vir. & uxor.* 2.) quod gaudeat nobilitate & dignitate mariti, *l. 1. C. de dignitat. l. 8. ff. de senat l. 10. C. de nupt.* ejusque participet forum, *l. 65. ff. de judic.* & mutantem domicilium sequi teneatur, *Richter. dec. 9.*

& inde
actio.

IX. Ad hæc jura obtinenda datur, ex jure personarum conjugali, actio præjudicialis. *arg. l. 3. §. 4. ff. de agnosc. & al. lib. 1. §. 2. ff. de rei vind.* vel imploratio officii judicis, ut conjux adigatur ad id, quod sui est officii; item remedia competunt possessoria *c. 8. x. de restit. spol.* ubi Gloss. & Canonist. add. *Kitzel. Syn. matrim. c. 10. theor. 4.*

*Subjiciatur Lib. I. tit. 10. I. d.
Nuptiis.*

TIT.

TIT. VIII.

DE

JURE DOTIUM ET DONATIONE
PROPTER NUPTIAS IT. DE DO-
TALITIO.

I. Quamvis nuptiæ sine dote, & donatio-
ne propter nuptias consistere possint. *Nov. Nuptiis ac
cedit dos &
donatio pro-
pter nuptias
L. 23. ff. t.
3. de ju. e
dot.*
74. *Cap. 4.* sponsa tamen, sponsæve pater,
dotem sponso dare: & vicissim sponsus spon-
sæ donationem propter nuptias (*ein Gegen-
Vermächtniß*) constituere solet. *tot. tit. C. de
jure dot. it. tit. ff. & C. de donat. propt. nupt.*

II. Est vero dos res, vel potius univer-
sitas quædam rerum, ab uxore, ejusve no-
mine, in maritum translata, pro sustinen-
dis oneribus matrimonii, *l. 7. pr. ff. de jur.
dot. l. 20. C. eod.* *Dotis de-
scriptio.*

III. Constituit dotem ipsa fœmina, *l. 1. Constituens
dotem.*
l. 4. l. 16. l. 28. C. de jur. dot. aut alius ejus
nomine; & quidem vel ex officio, vel libe-
ro arbitrio. Ex officio dotare tenetur pater
filiam, avusve paternus neptem *l. 19. ff. d.
rit. n. l. fin. C. d. dot. prom. l. 6. ff. d. collat. pro
modo facultatum & dignitatis. l. 60. l. 69.
§. 4. ff. de jur. dot.* nisi ipsa sit locuples, ac
se ipsam dotare possit, *Carpzov. p. 2. c. 42.
def. 13.* vel sit ingrata, aut indigno viro
nupserit, *Zaf. ad §. 29. num. 84. & 85. l. de
action.*

actiōn. Gail. 2. *observ.* 94. Carpzov. *d. l. def.* 12. Mater non cogitur pro filia dotem dare, nisi ex magna, & probabili causa, *l. 4. C. d. jur. dot.* junct. *l. 19. §. 1. C. d. heretit.* nec frater pro sorore. *l. 12. §. pen. l. 13. §. f. ff. de administ. tut. conf. l. 1. §. 2. d. tut. & rat. distr. Sand. l. 2. decis. Frisic. tit. 8. def. 2.*

Res, in quibus dos constituitur.
L. 23. ff. t. § de fundo dotali.

IV. Dari in dotem possunt res, quæ sunt in commercio vid. *l. 25. l. 48. & seqq. ff. de jur. dot.* Et quidem, si dos in pecunia consistat, maritus pro arbitrio & lubitu illam expendere potest; si vero in bonis immobilibus, hæc alienare marito non licet, sed solum illis utitur atque fruitur. *pr. l. quib. alien. lic. vel non l. 7. ff. pr. d. jur. dot. tot. tit. de fund. dotal.* Interdum autem bona æstimmato in dotem dantur, & quidem vel 1.) ita, ut non res, sed æstimmatio veniat aliquando restituenda: tunc in arbitrio mariti est, res alienare, & pretium, seu æstimmationem restituere *l. 10. pr. ff. §. 5. l. 16. l. 17. §. 1. l. 18. ff. de jur. dot. l. 50. sol. matrim. add. l. 1. C. d. jur. dot. vel 2.)* hoc modo, ut pro re deteriore reddita, aut non existente, pretium fit restituendum: qua conventionem inita, res, si exstet integra, ipsa restituenda erit. *l. 10. pr. l. 69. §. 1. ff. d. jur. dot. l. ult. pr. d. ff. pact. dotal. l. 21. C. de jure. dot. l. 66. ff. §. 3. sol. matr.*

Donationis propter nuptias descriptio.

V. Donatio propter nuptias doti solet æqualis constitui. *l. 9. junct. Auth. æqualitas C. de Pact. Convent.* Non autem maritus quid

quid uxori tradit, sed pecuniam, vel aliam rem propter nuptias donatam retinet, eaque utitur. Et competit solum uxori in ista re dominium, & simul etiam hypotheca tacita, *auth. permissa. C. de donat. propter nupt. l. 29. C. d. jur. dot. nov. 97. c. 6. vid. tamen, O. P. S t. 43. §. So wollen.*

VI. Quando matrimonium per mortem aliove modo solvitur, & quidem mortua uxore, maritus tenetur hæredibus uxoris dotem restituere; & vicissim, marito mortuo, remanet ejus hæredibus donatio propter nuptias, nisi vel pactis dotalibus, vel statutis locorum, aliud quid dispositum: qua de re inferius *Lib. 2. tit. 30. §. 30.* agetur.

VII. Si dos constituta sit v. g. in ædibus vel prædiis, finito matrimonio impensæ, in res dotalis factæ, marito sunt restituendæ: & quidem ob necessarias, & utiles impensas, res istas non ante restituere tenetur, quam ipsi satisfactum. Voluptuarias autem quod attinet, solum permittitur marito auferre ornatum, quem posuit, modo sine rei læsione auferri possit, vid. *tot tit. D. de impens. in res dot. fact.*

VIII. Inter conjuges nobiles uxori dotalitium constituitur, h. m. ut ratione dotis illatæ, quadruplum in redditibus, ipsi post mortem mariti concedatur, ut ex feudo præstetur: v. g. si dos sint millia thalerorum, ducenda annuatim loco dotalitii con-

C

stitu-

Soluto matrimonio, quid circa dotem & donationem propter nuptias obtineat.

L. 24. ff. t. 3. soluto matrim. dos quemad. pct. It. circa impensas. L. 25. ff. t. 1. de impens. in res dotal. fact.

Dotalitium uxori nobili solet constitui.

stituuntur, vel viduæ certum aliquod feudum, ut loco dotalitii eo utatur, conceditur. Vid. Syntagm. nostr. Feud. *cap. XIV. aph. 9 seq.* Carpz. *P. 2. C. 42. d. 2 num. 8. Add. L. 2. T. 8. pr. I. quib. alien. lic. vel non.*

TIT. IX.

DE DIVORTIIS.

Matrimonium solvitur morte.

L. 24. ff. t. 2. de divort. & repud.

Inter vivos vero vel quoad vinculum 1. ob adulterium,

2. malitiosam desertionem 3. impotentiam.

4. defectum virginitatis

Parti innocenti alia nuptia permittuntur.

I. Matrimonium morte dissolvi constat. Inter vivos autem conjuges dissolvitur matrimonium, vel quoad vinculum, uti loquuntur, vel quoad mensam & thorum. Utraque autem haud temere, & non nisi a iudice competente, causa cognita, fit separatio. Illa quidem, quoad vinculum nimirum, conceditur 1.) ob adulterium alterius conjugis. 2.) ob malitiosam desertionem, instituto tamen super desertione consueto processu.

II. Porro 3.) etiam dissolvuntur nuptiæ, si, jam ante nuptias, alterutra conjux impotens fuerit, vel contagioso morbo, vel furore, laboraverit, & hujusmodi vitium post celebratas nuptias apparuerit.

III. Præterea 4.) dissolvuntur nuptiæ, si appa eat, sponsam ab alio jam cognitam; si n. m. tentata reconciliatione, sponsus sponsæ condonare nolit.

IV. Atque hiis casibus parti innocenti, alias nuptias celebrare, permittitur. Aliquando etiam parti nocenti, sed rarius &

non

non nisi certis conditionibus, novæ conce- rarius no-
duntur nuptiæ. Carpz. *Jur. Consist l 2. d. 192.* centi.

V. Posteriori modo, five quoad thorum Vel quoad
& mensam, in Consistoriis dissolvitur matri thorum &
monium ob nimiam sævitiam, modo altera mensam.
persona conjugata alio modo tuta esse ne-
queat. Nihilominus vero maritus alimenta
debet suppeditare uxori; nisi bona illata,
ad alimentationem sufficientia, ipsi restitu-
erit. Vid. Carpz. *ibid. def. 213. & 214.*

TIT. X.

DE

LEGITIMATIONE.

I. Secunda causa patriæ potestatis est le- Sec. causa
gitimatio, quæ est actus, quo filii illegitimi patriæ pote-
fiunt legitimi. §. *ult. I. de nupt.* statis Legi-

II. Fit hodie legitimatio 1.) per subse- gitimatio qua
quens matrimonium, quando nim. quis eam fit 1. per
personam, ex qua liberos extra legitimam subsequens
conjunctionem genuit, in uxorem ducit. matrimo-
nium.

III. Legitimatione hac interveniente, fi- Hujus effe-
lii ante nati, vel concepti, omnino æqua- ctus,
les redduntur ex legitimo conjugio postea
natis *c. 6. x. qui fil. sint legit.*

IV. Fit 2.) legitimatio per rescriptum 2. per re-
Principis, quando nimirum Princeps vel scriptum
ipse, vel per Comites Palatinos, integros Principis.
quasi natales concedit.

V. Hæc legitimatio non solum tollit ma- Ejus effe-
culam illegitimæ natiuitatis, sed etiam ejus- ctus.

modi legitimatis, nullis aliis liberis legitimis extantibus, idem jus tribuit, ac si a parentibus legitime essent progeniti. Sin vero legitimi liberi extent, isti legitimati regulariter non succedunt in hereditatem parentum; qua de re *lib. 2. tit. 30. aph. 8.* pluribus.

Add. *Lib. 1. T. 10. §. ult. I. de nupt.*

TIT. XI.

DE ADOPTIONE.

- Tertia causa patris pot. Adoptio.*
L. 1. ff. t. 7. de adopt. & emanc. & al. mod. quib. potest. solv.
Ejus divisio Arrogationis descriptio.
Adoptionis in specie ita dicta desin.
- I. Ultima causa patriæ potestatis est adoptio, quæ est legitima alicujus in filium, nepotemve assumptio: vel est actus legitimus, per quem filius fit, qui natura talis non est. *§. 4. & 8. I. de adopt.*
- II. Dividitur in arrogationem, & adoptionem in specie sic dictam. *l. 2. ff. d. adopt. §. 2. I. eod.*
- III. Arrogatio est, qua persona sui juris, consentiens, causa cognita, Principis rescripto interveniente, ab eo, qui potest habere filium in potestate, in filiumfam assumitur. *d. l. 2. pr. l. 15. §. 2. d. t. §. 1. I. eod.* add. Gail. 2. O. 125.
- IV. Adoptio in specie sic dicta est, qua persona, in potestate patris naturalis vel adoptivi constituta, non dissentiens, a patre, alteri habili, accedente autoritate Magistratus, in filium datur.

V. Hæc

V. Hæc adoptio juxta *l. pen. C. de adopt.* distinguitur in perfectam, quæ perfectum filium in fam. reddit, & per quam adoptatus venit in familiam, & potestatem patris adoptivi; cujusmodi est, quæ fit a persona ascendente, v. g. ab avo materno: & imperfectam, qua adoptivus non est in familia, & potestate patris adoptivi, sed tantum affectione paterna, ut filius habetur, ac in domo ejus educatur, aliturque, & porro ei ab intestato succedit; cujusmodi est, quæ fit ab extraneo, *d. l. pen. item quæ secundum l. 5. C. eod.* fit a fœmina.

*Hujus sub-
divisio in
perfectam,*

*et imper-
fectam.*

VI. Similis adoptioni est hodie, in nonnullis locis, unio prolium, *die Einkindschaft*, quæ est actus, pro causa cognita, Magistratus autoritate, & eorum, quorum interest, consensu accedente, pater, vel mater, ad secundas nuptias transiens, cum conjuge novo paciscitur, de liberis suis, ex priori matrimonio procreatis, vel etiam cum iis, quos forte itidem ex priori matrimonio alter conjux suscepit, unendis ita, ut, præsertim quoad successionem, omnes æque, ac si ex utroque geniti essent, censentur. vid. Jacob. Rickius *tr. de un. prol.* Hahn. *dissert. de jur. rer. concl. 73.* Add. *L. I. Tit. II. l. de adoptionibus.*

*Similis ad-
optioni est
unio pro-
lium.*

TIT. XII.

QUIBUS MODIS PATRIA
POTESTAS SOLVITUR.

Patria potestas solvitur 1. morte,

I. Patria potestas solvitur 1.) morte patris, avive paterni, ita tamen, ut, si avus paternus hæctenus & filium, & nepotes ex eo natos, in patria potestate habuerit, post mortem illius avi, nepotes veniant in potestatem sui patris. *pr. I. quibus mod. patr. pot. solv.*

2. maxima & media capitis deminutione,

II. Solvitur 2.) patria potestas maxima & media capitis deminutione, patris, vel filii, h. e. si pater vel filius in servitutem redigatur, vel jus civitatis amittat. *vid. tit. 14. inf. h.*

3. dignitate quadam.

III. Solvitur 3.) patria potestas singulari dignitate filii. *vid. l. f. C. de Decur. Nov. 81. c. 1.* Non tamen liberat a patria potestate dignitas Clericalis, aut Doctoralis. *Carpz. p. 2. c. 10. d. 4.*

4. emancipatione;

IV. Denique 4.) emancipatione § 7. *I. quib. mod. patr. pot. solv.* vel etiam adoptione, ab avo paterno facta. *d. l. pen. C. de adopt.*

moribus hodiernis propria instituta œconomia.

V. Moribus hodiernis loco emancipationis est, quando liberi majorenes propriam, a paterna familia separatam, instituunt œconomiam, *vid. Constit. Elect. part. 2. c. 10. ibique Carpzov. Add. L. 1. T. 12. I. quib. mod. patr. pot. solv.*

TIT.

TIT. XIII.
DE TERTIA DIVISIONE.
PERSONARUM.

I. Tertio ratione status dividuntur personæ in cives & peregrinos. *arg. l. ult. verb. tertia enim sunt. ff. de cap. min.* Cives dicuntur, qui fruuntur jure civitatis, *die das Bürger-Recht haben*, vid. *tot. tit. D. ad municipal.* Peregrini dicuntur, qui non sunt participes ejusmodi juris civitatis.

III. Ratione status dividuntur persona in cives & peregrinos.

L. 50. ff. t. 1. Ad municipal. & de incol. Civium alii sunt nobiles, alii ignobiles.

II. Cives in republ. vel dignitate singulari fulgent, ut Nobiles, Doctores vid. *t. t. C. de dignitat. Nolden. de stat. nobil.* & quidem nobilitas hodie a patre nobili in liberos propagatur: etiamsi mater sit ignobilis. *arg. l. 13. C. d. dignit. Carpz. 3. const. 37. def. 1. vel sunt plebeji. Add. Rennem. Jurispr. Romano-Germ. membr. 1. D. 7.*

III. Præterea inter cives quidam specialia ineunt collegia, quæ suis peculiaribus juribus & statutis fruuntur. Vid. *tit. ff. de colleg. & corp.*

Alii sunt in collegio. L. 47. ff. t. 22. de colleg. & corp.

IV. Notandum etiam hic, quod, ob certas causas, cives quidam infamia notentur. Est vero infamiæ privatio bonæ existimationis, & inde dependentium jurium, ob violatam, turpibus factis, vitæ morumque honestatem, inducta. *l. 17. C. ex quibus caus. infam. irrog. l. 3. pr. ff. de testib. l. pen. §. 1. & seqq. ff. de extraord. cognit.*

Quidam sunt infames.

L. 3. ff. t. 2. de his qui not. infam.

*Infamia
volens facti.*

V. Dividitur infamia in infamiam facti & infamiam juris. Infamia facti est, quæ ex turpi facto, jure tamen non specialiter notato, nata, existimationem alicujus, apud bonos & graves viros, onerat. *l. 13. C. d. t. l. 20. ff. de his qui not. inf. add. l. un. C. de inf. lib. X tit. 57.*

vel juris.

VI. Infamia juris est, quæ ex turpi aliquo facto orta, autoritate juris, id factum specialiter notandis, irrogatur. *d. l. 20. ff. de his qui it. l. 8. & l. 20. C. eod. tit.*

*qua irro-
gatur aut
immediate
a jure, aut
per senten-
tiam.*

VII. Irrogatur autem vel immediate a jure, cum tale quid notorie commissum est, quod, nulla judicis sententia expectata, legis infamia notant. vid. *l. 1 d. his qui not. infam. & l. 5. eod.* vel mediate, per sententiam condemnatoriam, in causis famosis, quæ enarrantur. *in l. 1. vers. Qui in judicio, & seqq. de his qui notant. infam.*

*Affinis in-
famia est
levis nota
macula.*

VIII. Affinis infamiæ est lævis notæ macula *l. 27. C. de inoff. test.* Illa vero macula oritur vel ex sordido vitæ genere, quod quis exercet. Ut in licitoribus & carnificibus. vid. Marquard, Freher. *tr. de infam. lib. 3. c. 24.* vel ex illegitima nativitate, ut in spuriiis. *l. 12. C. de natur. lib.*

*Quinam
sunt infa-
mes.*

IX. Non vero inter infames, aut levi macula notatos, recensendi sunt molitorum, textorum, chirurgorum, balneatorum, epilionum liberi, *Policey-Ordin. de An. 1577. tit. 38. §. 1.* imo nec licitorum filii. *Carpzov. part. 2. dec. 112.* Item iis, non annumeratur ducens

im-

impregnata ab alio. Carpz. p. 2. C. 6. d. 14.
 item qui torturam sustinuit vid. l. 22. ff. de
 his qui not. inf. l. 14. C. eod. Freher. d. tr. c. 15.
 n. 10.

X. Aboletur infamia per restitutionem
 in integrum, cum princeps famam restituit,
 vid. l. 7. C. de sentent. pass. & restit.

*Aboletur
 infamia
 per resti-
 tutionem.*
 L. 48. ff. t.
 23 de sent.
 pass. & rest.

TIT. XIV.

DE

CAPITIS DEMINUTIONE.

I. Ex jure personarum haecenus explica- L. 4. ff. t. 5.
 to apparet, quod illud in tribus consistat: de capit.
 in libertate, civitate & familia. Hinc eti- minut.
 am triplex est capitis, sc. civilis sive status,
 deminutio: maxima nim. media & minima
 l. ult. ff. d. cap. min. tot. tit. I. eod.

II. Capitis deminutio in genere est sta- *Capitis
 deminutio*
 tus mutatio in deterius, l. 1. junct. l. 3. inf. *desinitur.*
 & ult. ff. d. cap. min. vel est amissio jurium,
 a certa conditione civili dependentium.

III. Maxima capitis deminutio est, per *Maxima
 capitis de-
 minutio.*
 quam quis, amissa libertate, fit servus.

IV. Media est, qua, retenta quidem li- *Media.*
 bertate, quis amittit jura civitatis. Hæc
 olim apud Romanos obtingebat per inter-
 dictionem aquæ & ignis. l. 5. pr. ff. de cap.
 min. postea per deportationem §. 3. I. eod.
 Hodie per bannum Imperii, irrogatum ab
 Imperatore Romano, vel camera Imperia-
 li, propter flagitium patratum, vel contu-

maciam commissam. Item mediam capitis deminutionem incurrunt nostris moribus, quoad particulares ditiones, qui propter delictum sunt virgis cæsi, & certa quadam ditione cum infamia relegati, vel in opus publicum, aut in locis maritimis, ad remos condemnati.

Minima.

V. Minima denique capitis deminutio est, per quam quis, salvo libertatis & civitatis jure, familiam amittit; quæ hodie non habet usum, cum familiæ mutatio non inducat amissionem jurium, uti olim apud Romanos. Sic, etiam ipso jure Novellarum, emancipatio, qua quis a patris familia excludebatur, non amplius arcet a successione, uti suo loco dicitur.

TIT. XV.

DE

ACTIONIBUS PRÆJUDICIALIBUS IN SPECIE ITA DICTIS.

*Actionis
definitio.*

I. Ut quis jus sibi competens possit persequi, actionibus opus est. Est enim actio jus (*i. e. facultas jure competens, l. 1. ff. de eo, quod cert. loc.*) persequendi in judicio, quod sibi debetur (*h. e. sive ratione personæ, sive rei suæ competat.*) §. 5. *I. de exc. l. 10. l. 11. 12. 178. §. 2. & 3. de V. S. pr. I. de action.*

*Actiones
aut in rem*

II. Omnium autem actionum summa divisio in duo genera deducitur; aut enim in
rem

rem sunt, aut in personam §. 1. *I. de actione.*
l. 25. ff. de O & A. In quibusdam autem
 actionibus hæc duo summa genera actio-
 num purarum, seu simplicium, miscentur:
 quædam enim actiones mixtam causam ob-
 tinere videntur, tam in rem, quam in per-
 sonam §. 20 *I. de action.*

*sunt, aut in
 personam,
 aut mixta.*

III. De speciebus actionum in rem; &
 in personam; & mixtarum, suis locis dice-
 tur. Hic solum notandum est, quod præ-
 judiciales actiones quodammodo accense-
 antur actionibus in rem, quia iis servum,
 filiumfam. civem qs vindicamus §. 14. *I. de
 action.* add. *l. 1. §. 2. ff. de R. V.* Distinctius
 vero rem considerando, non sunt veræ spe-
 cies actionis in rem, sed peculiare genus acti-
 onum, ex jure scil. personarum, seu statu
 hominum, orientium, constituunt.

*Actiones
 præjudicia-
 les sunt ne-
 cessarie ge-
 nus.*

IV. Sunt igitur actiones præjudiciales in
 specie ita dictæ, quibus agitur de statu seu
 conditione hominum civili, & quibus quis
 contra alterum conditionem civilem, seu
 statum asserit. *l. 2. & 9. C. de liberal. caus. l. 3.
 pr. l. 32. ff. ord. §. 14. I. de action.*

*Harum
 definitio.*

V. Est itaque 1.) ratione libertatis, actio
 inter dominum & servum, qua nim. vel do-
 minus contra servum agit, quod præstanda
 non præstet, vel etiam istum ab alio vindi-
 cat; vel liber homo agit contra aliquem,
 qui ipsum in servitutem vult asserere. *d. §.
 14. I. d. t. l. 7. §. fin. l. 10. ff. de liberal. caus.*

*Istiusmodi
 actio datur
 1.) ratione
 libertatis.*

*L. 40. ff. t.
 12. de li-
 berali cau-
 sa.*

Simi-

Et hodie u-
tilis ratione
operarum.
L. 40 ff. t.
14 si in-
gen. etc.
di

Similis fuit actio inter patronum & liber-
tum tot. tit. ff. si ingenuus esse dic. l. 14. & l.
18. ff. de probat. Sic & hodie utilis actio est
inter dominum & colonos adscriptitios, ut
& alios rusticos, ratione operarum, & servi-
tiorum rusticorum. Vid. Herm. Stamm. tr.
de servit. person. L. 3. c. 20.

2.) ratione
civitatis.
L. 50. ff. t.
1. ad mu-
nicip. & de
inc.

VI. 2.) Ratione civitatis est actio inter
Magistratum & subditos de juribus, Magi-
stratum & subditos concernentibus l. 37.
ff. pr. ad municip.

3.) ratione
familia.

VII. 3.) Ratione familiae, & quidem vel
saltim respectu relationis inter parentes &
liberos, ut nim. filius debito modo se erga
parentes gerat, & vicissim parentes liberos
agnoscant, & alant. l. 5. pr. & tot. tit. ff. de
agnosc. vel al. lib. vel ratione familiae in ge-
nere; sic datur utilis actio, ut quis agnosca-
tur pro agnato. Referrî quoque huc po-
test actio inter maritum & uxorem; de qua
dictum tit. 7. aph. ult.

Quid circa
agnitionem
filii obtine-
at.

VIII. Circa agnitionem filii sæpe contro-
versia occurrit: & quidem si quis cum qua-
dam, aliquo saltim tempore rem habuisse,
inficiari non possit, in assignando patre, isti
mulieri juratæ fides habetur, cum alias filia-
tionis probatio, quoad patrem, directo fieri
nequeat, l. 83. ff. de condit. & demonstr. Dd.
ad l. 6. de his qui sui vel al. jur. Gail. 2. O. 97.
num 11. Mascard. de probat. vol. 2. concl. 788.

n. 25. & seqq. Fœminæ vero intentio in præsumptione est fundata, quæ onus probanti in adversarium rejicit. Quod usque adeo procedit, ut is, qui confitetur, se eam cognovisse, dicit autem de alio tempore, & probare vult, alios plures cum eadem rem habuisse, interim, & pendente lite, ad alimenta teneatur; uti decisum refert Christianus ad *Constit. Mechlin. tit. 18. art. 4. n. 7.* donec legitime id, quod dicit, probaverit. Attamen mulieri, ad quam, licet forte non publice aut palam, sed in occulto, facilis fuit accessus, non statim fides habenda, cum præsumptio sit contra eam: *Christin. d. l. n. 6. vid. Sand. l. 1. tit. 10. def. 2.* Cæterum, & nati ex talibus mulieribus sunt vulgo quæsitæ, qui patrem certum non habent. *l. 23. ff. d. stat. hom.* Quomodo porro filiatio probetur, vid. *Mascard. de probat. vol. 2. concl. 786. & seqq.* Fulvius *Pacian. de prob. Lib. 2. c. 6. Gail. d. O. 97.*

TIT. XVI.

DE

TUTELIS IN GENERE.

I. Denique ex his personis, quæ in potestate non sunt, quædam vel in tutela sunt, vel in curatione, quædam neutro jure tenentur. Videamus ergo de his, quæ in tutela vel cura sunt; ita enim intelligemus cæteras personas, quæ neutro jure tenentur *pr. I de tutel.*

II. Est

Persona sui juris sunt vel in tutela vel cura.

Tutela de-
scriptio.

L. 26. ff. t.
1. de Tutel.
lis.

II. Est autem tutela vis ac potestas in capite libero, ad tuendum eum, qui per ætatem se defendere nequit, jure civili data ac permiffa. §. I. *I. d. t. l. i. pr. ff. eod.* Et tutores sunt, qui eam vim atque potestatem habent. §. I. *eod.*

Tutores
Juri vel te-
stamentariis,
vel legitimis
vel dativis.

Hodie qui-
libet confir-
mandi sunt.

Magistra-
tum cura
circa tuto-
res.

III. Constituuntur tutores vel testamen- to, aliaque ultima voluntate; vel per le- gem, ob cognationē; vel per Magistratum.

IV. Hodie cujuslibet generis tutores, si- ve testamentarii five legitimi sint, necesse est a Magistratu confirmentur. *Pol. Ordn. de anno 1577. tit. 32.*

V. Sollicitus igitur esse debet Magistra- tus, ut 1.) sine mora ejusmodi constitutio fiat 2.) ut personæ idoneæ confirmentur.

TIT. XVII.

DE

TESTAMENTARIA TU- TELA,

Testamen-
taria tutela
vel est abso-
luta, vel
confirmata.

L. 26. ff. t.
2. de te-
stam. tut.

I. Testamentaria tutela jure Rom. divi- ditur in simplicem, & absolutam, seu per se subsistentem: & in confirmatam, ob defe- ctum aliquem. §. I. *Et tot tit ff de confirm. tut.*

II. Tutela testamentaria (*scil. simplex & primario ita dicta*) est, qua pater liberis suis impuberibus, proxime in potestate consti- tutis, testamento tutorem dat §. 4. *I. de tutel.*

III.

III. Permissum igitur est patrifam. vi patriæ potestatis, tutores dare. *d. §. 4. l. 1. pr. l. 20. §. 1. ff. de testam. tut.* Et datur ita tutor isti impuberi, qui proxime est in potestate dantis *d. §. 4.* Cæterum, si quis in testamento in genere liberis dederit, etiam nepotibus dati censentur. Secus est, si filiis dederit, tunc nepotes non comprehenduntur, *§. ult. l. qui test. tut. dar.* Constituitur hic tutor, & quidem habilis persona *§. 1. & 2. d. t. vel testamento, vel cõdicillis, testamento confirmatis l. 3. pr. ff. de testam. tutel.*

Testamentaria, primario ita dicta, descriptio. Tutor testamento datur a patref. filiis suis impuberibus.

IV. Patet ex dictis, quod defectus, ob quem confirmatione opus, uti *apb. 1. dictum, tripliciter possit contingere; 1.) si pater quidem dederit tutorem, sed filio, legitimo quidem, non vero amplius in potestate constituto l. 1. §. 1. ff. de confirm. tut. vel etiam naturali filio l. 7. pr. de confirm. tutor. l. ult. C. eod.*

Si quid deficiat, confirmatione opus est. L. 26 ff. t. de confirm. tut. vel cur.

V. Porro 2.) si mater liberis, aut etiam extraneus, testamento impuberibus reliquat tutores. *l. 1. §. 1. l. 2. ff. de confirm. tut. l. 4. ff. de testam. tut.*

VI. Denique 3.) si pater quidem filiofam. sed non iusto testamento, dederit tutores. *l. 3. de confirm. tut. l. 2. C. eod.*

VII. Hodie non magna, inter testamentariam absolutam, & hanc confirmatam, intercedit differentia, cum, uti dictum est *tit. preced.* etiam testamentarius tutor, perfecte & *Hodie inter hanc & absolutam tutelam haud magna est differentia.*

& sine defectu datus, confirmandus sit per decretum a Magistratu, & hic in personæ habilitatem inquirere debeat.

TIT. XVIII.

DE

LEGITIMA TUTELA.

Vi patriæ potestatis, pater, avusve paternus susperstes, administrant bona materna liberorum.

L. 26 ff. t. 4. de legit. tutor.

I. Pater vel avus paternus, vi patriæ potestatis, matre, filio impubere relicto, mortua, & tutore testamento non constituto, potest filii bona materna administrare, qui a solennis inventarii confectioe immunis quidem est, incumbit tamen ipsi, descriptionem aliquam, adhibitis fore proximis consanguineis liberorum, conficere, ac ut omnem evitet suspensionem, istam apud Magistratum deponere; neque hanc administrationem amittit, etiamsi ad secundas transeat nuptias, modo, uti supra monitum, certam conventionem cum liberis prioris matrimonii iniverit, ad quæm actum curatores, præsertim ex proximis consanguineis constituuntur.

præstita aliquando cautione.

II. Cæterum, patre bona liberorum non recte administrante, nec debita alimenta ipsis suppeditante, consanguinei, vel etiam Magistratus, curare debent, ut cautionem præstet pater de bonis non dissipandis, & alimentis suppeditandis.

Hæc non sufficiente, vel mortuo patre, legitima tutela est locus.

III. Si vero magnum periculum dissipationis subsit, & cautio non videatur sufficere, vel pater, avusve etiam fuerit mortuus,

tuus, legitimis tutoribus, de quibus jam dicetur, administratio competit.

IV. Tutela legitima est, quæ proximis *Hujus de-*
pupilli successoribus defertur. *l. 1. pr. ff. de scriptio,*
legit. tutor.

V. Jure Novell. præfertur cognatis ma- *Ad quam*
ter, si velit tutelam suscipere, vel ista no- *admittitur*
lente, aut non extante, avia, sive paterna, *t. mater vel*
sive materna, modo in judicio secundis nup- *avia.*
tiis renuncient, & Scto Vellejano. *Nov.*
94. c. 2. Nov. 118. c. 5. auth. matri & avia.
C. qu. mul. tutel. off. fung. Avo vero paterno,
vel materno, non præfertur mater, vel eti-
am avia. *arg. d. c. 5. Carpz. p. 2. C. 11.*
d. 13. Quod si concurrant paterna &
mæterna avi, utraque simul admittitur.
Carpz. p. 2. decis. 122. n. 22. & 23. Si con-
tra renunciationem tutrix ad secunda vota
transierit: a tutela removenda est. *dict. text.*
Sed quid si mater sit minorennis? an adhuc,
ut legitima tutrix, præferenda erit aliis?
Neg. Carpz. 2. decis. 122. n. 8. In feudali-
bus autem mater & avia non sunt rutrices,
vid. Carpz. p. 2. c. 11. def. 11. n. 14.

VI. Porro tutela legitima, secundum jus *z. proximi*
Novell. mortuo patre, impuberis, æque ag- *cognati.*
natis & cognatis; eo gradu & ordine, quo
succeditur in hæreditate, defertur. *Nov. 118.*
c. 4. auth. sicut. C. de legit. tut. Si plures ejus-
dem gradus fuerint, omnes vocantur *l. 9 ff.*
de legit. tut. Jure vero Saxon, seniori inter

D

agna-

agnatos defertur tutela. *Laud. R. | Lib. I. art. 23. Carpz, d. p. 2. c. II. d. II. num. I.* Quod si forte proximior mortuus fuerit, sequens gradu succedit in tutela *l. 3. §. pen. ff. de legit. tutor.*

Add. *Lib. I. T. 15. I. de legit. agn. tutel. & seqq.*

TIT. XIX.

DE TUTELA DATIVA.

Subsidiaria

est tutela

dativa.

Ejus de-

scriptio.

L. 26. ff. t. 5.

de tut. &

cur dat. ab

his, qui jus

dand. hab.

& qui & in

quib. caus.

spec. dar.

pos.

Datur a

Magistratu

tutor.

I. Si nec ex testamento, nec lege, tutor est, datur a Magistratu, *pr. I. de Attil. tut.*

II. Est igitur tutela dativa, quam Magistratus constituit. *l. 6. §. 2. ff. de tutel. tot. tit. de tutor. & cur. dat. & c.*

III. Apud Romanos quidem jus dandi tutores & curatores, non cui libet Magistratui, sed ei soli competebat, cui lege, vel Scto, vel Principis constitutine, nominatim hoc tributum *d. l. 6. §. 2. de tutel.* hodie vero Magistratus, vi jurisdictionis, tutores curatoresve constituunt. *d. Ord. pol. de anno 1577. tit. 32. & in omni tutore, uti jam supra monitum, ut possit tutelam administrare, decretum Magistratus requiritur. d. tit. 32. Gail. lib. II. O. 107.*

IV. Dari a Magistratu possunt, qui ejus jurisdictioni sunt subjecti. *l. 5. C. qui dar. tut. l. 1. inf. l. 3. l. 24. ff. de tut. vel curat. dat. Franzk. Lib. I. Resol. 17. n. 61. & seqq.*

V. Sed quid si pupillus minorve, & totor cura-

illius ju-

risdictioni

subjectus.

Hodie a

curatorve, qui petitur, diversos agnoscant
 iudices? tunc si generaliter totor curatorve
 constituitur, uti regulariter fit, ab eo iudice
 hodie dandus erit, cujus jurisdictioni pupillus
 minorve subjectus est. Carpz. p. 2. C. 15. d. 26.
 Si vero forte ad certam causam curator detur,
 ab eo iudice constituitur, ad quem causæ illius
 cognitio spectat. Carpz. d. l. d. 27.

*Magistratus
 pupilli datur.*

Add. L. 1. T. 20. I. de Attilian. tutor. & eo
 qui ex L. Jul. & Tit. datur.

TIT. XX.

QUI PETANT TUTORES VEL CURATORES ET UBI PETANT.

I. Incumbit quibusdam, ut petant dari, vel in remotorum aut mortuorum locum alios substitui tutores: ut matri, intra annum post mortem patris. l. 1. ff. qui pet. tut. l. 2. §. 23. ff. ad SCt. Tertull. Carpzov. P. 2. c. 11. d. 15. cæteroquin hæreditate, nisi iusta causa excusetur. l. 2. §. ult. in f. qui pet. tut. se indignam facit. l. 2. §. 1. & 2. l. 4. pr. eod. modo liberi decefferint impuberes l. 3. l. 6. C. ad SCt. Tertull. l. 10. C. de leg. her. hereditas vero venit tunc ad proximos cognatos l. 2. §. f. ff. ad SC. Tertull. Hodie cum ipsa mater possit esse legitima tutrix, petere debet tutorem, siue iterum nupserit, siue ab initio a tutela abstinerit l. 8. C. qui pet. tut. alii vero voluntarie petunt, nim. cognati, familia-

*Incumbit
 tutorem petere matri.
 L. 26. ff. t. 6. qui pet. tut. vel cur. & ubi pet.*

miliares, affines & amici parentum, item educatores puerorum *l. 2. pr. ff. qui pet. tut.*

Magistratus tenetur ex officio constituere tutorem.

II. Quamvis vero nemo petat, nihilominus Magistratus tutorem constituere ex officio debet. *l. 1. ff. de jurisd. vid. Decis. Elect. Saxon 41.*

Curatores a minoribus petantur.

III. Curatores pro lubitu sibi ipsis petunt minores *l. 2. §. 4. ff. qui pet. tut.* monendi tamen sunt a tutore, ut, si hic ab officio decedat, jam puberes facti petant curatores. *l. 5. §. 5. ff. de admin. tut.*

Aliquando necessario opus habent curatoribus.

IV. Coguntur vero aliquando, ut petant, si velint sibi solutum; si rationes a tutore fuerint reddendæ; & si in judiciis ipsis sit comparendum. Monentur igitur ejusmodi casibus ab altera parte, ut petant: quod si cessent, ipsa altera pars petit. *l. 1. l. 7. C. qui pet. tut.* Add. *Ordin. Polit. de An. 1577. tit 32. §.* So wollen. verb. *dass denen Pupillen und minderjährigen Kindern jederzeit, bis sie zu ihren voigtbaren Jahren kommen, Vormünder und Vorsteher gegeben werden.* Vid. *h. lib. I. Tit. XXII. aphor. III.*

Ubi petatur tutor vel curator.

V. Petitur atque datur tutor vel curator in loco, unde pupillus aut minor est oriundus, vel ubi maximam partem bonorum habet *l. un. C. ubi pet. tut. vel cur.* Gutierrez. *tr. de tutel. p. 1. c. 16, add. Franzk. d. lib. 1. resol. 17.*

TIT.

TIT. XXI.

DE

ADMINISTRATIONE ET PERICULO
TUTORUM VEL CURATO-
RUM.

I. Delatam tutelam, aut curam sequitur ejus administratio, quam suscipere quis, simul ac se datum esse cognovit, debet. *arg. l. 19 C. d. admin. tut.* Ut vero legitime suscipiatur, requiritur juxta *Ord. polit. d. t. 32. 1.)* cautio, & quidem ab omnibus, siue sint testamentarii s. legitimi, siue dativi, 2.) jurata promissio, quod velit quis officio bene fungi; quæ promissio sine juramento hodie fit, & cautio ista etiam raro præstari solet: sunt tamen tutoris curatorisve bona tacite oppignorata, 3.) inventarii confectio, & 4.) decretum Magistratus.

II. Inventarium initio statim rite est conficiendum, adhibito & requisito Notario cum testibus *l. 24. C. de admin. tut. l. ult. pr. & §. 1. C. arbitr. tut.* ac fideliter consignandæ sunt omnes res, quæ sunt in patrimonio pupilli, minorisve. *dict. text.* Hoc ita recte confectum fidem meretur, & facit quoque ad probanda nomina, ut possint inde debitores conveniri *l. 57. pr. ff. de admin. & peric. tut.*

III. Ommissa inventarii confectio, tutor ut suspectus habetur, & infamis fit *d. l. fin. §. 1. C. arb. tut.* & tenetur in id quod interest,

Delata tutela necessario suscipienda est; & qui de præstita cautione, & cum inventarii confectio. L. 26. ff. t. 7. de adm. & per tut. & cur. quæ eff. vel non & de agent. vel conv. uno vel pl. Modus istos conficiendi.

Quo omisso tutor est suspectus;

nisi testator
inventarii
confectionem
remiserit.

atque juratur contra ipsum in litem *l. 7. pr. ff. de adm. & peric. tut.* vid. Montan. *tr. de tutel. cap 32. reg. 5. n. 71.* nisi testator inventarium fieri vetuerit. *l. fin. §. 1. C. arb. tut* nihilominus tamen tutor privatim bona fide consignare res pupilli debet. Carpzov. *p. 2. C. 11. d. 4. n. 8.* Neque ab inventarii confectione immunis est mater, tutrix pupillorum, & eo neglecto, ad juratam specificationem tenetur. *Decis. Elect. 21.*

Ab illo non
est immunis
mater.

Quid obri-
neat, si plu-
res tutores
aut curato-
res constitu-
ti.

IV. Si plures tutores aut curatores constituti sint, & pater ex testamento neminem designarit, qui gerat; cum singula melius expediri possint per unum, quam si per multa tutela spargatur: is tutelam administrabit, quem major pars elegit, aut si per Magistratum dati sint, is, quem Prætor statuerit. *l. 3 §. 6. & 7. ff. de admin. & peric. tut. §. 2. I. de satisd. tut. tot. tit C. si ex plur. tut. omnes vel un.* Cæteri tutores non administrabunt, sed sunt q̄s. honorarii observatores, & custodes ejus, qui gerit, cujus facultatibus excussis, & ipsi conveniri possunt; atque imputatur eis, si administratorem istum suspectum non fecerint. *l. 3, §. 2. ff. de adm. & per. tut. l. 60. §. 2. ff. d. rit. nupt.*

Aliquando
omnes ad-
ministrant;
& quidem
vel non di-
visa admi-
stratione.

V. Quod si autem omnes tutelam simul administrant, & administratio non sit divisa; omnes ipso jure quidem in solidum tenentur, *l. 55. pr. ff. de admin. & peric. tut. l. 2. C. de divid. tut. l. f. C. arbitr. tutel. ex æquitate*

tate tamen gaudent 1.) beneficio divisionis. *l. 1. §. 10. & seqq. ff. de tut. & rat. distr. l. ult. ff. rem. pupill. salv. for. modo omnes sint solvendo tempore finitæ administrationis; d. l. 1. §. 12. & 15. ff. de tut. & rat.* si tamen, cessante pubere, vel majore in conveniendo, postea facti fuerint non solvendo, hoc contutoribus non obest, *l. 1. C. de divid. tut. 2.) beneficio ordinis s. excussionis, si nim. unius vel alterius culpa damnum sit datum, arg. l. 3. C. eod.*

VI. Sin autem divisa fuerit administratio tutelæ, interest, an a testatore s. Magistratu divisa sit, & tunc quisque tutor, pro parte suæ administrationis, convenitur, nec periculum pertinet ad contutores; *l. 2. C. de divid. tutel. l. 51. ff. de admin. & peric. tut.* qui tamen, propter dolum aut culpam, suspectum non postulaverit collegam, is in subsidium tenetur *l. 1. §. 15. ff. de tutel. & rat. distr.* An vero ipsi tutores inter se administrationem diviserint, & quisque in solidum nihilominus conveniri potest, *d. l. 2. C. de divid. tut. l. 46. §. 1. in f. & l. pen. ff. de admin. & peric. tut.* locum tamen & hic habet cum beneficium excussionis s. ordinis. *l. 3. C. d. t. tum beneficium divisionis. l. 1. §. 10. & seqq. ff. de tutel. & rat. distr.*

VII. Officium vero tutoris consistit in eo, ut pupilli judicium imperfectum; & curatoris, ut imbecillius minorum judicium sua ope

Officium tutoris & curatoris consistit in

admini-
strando, &
autorita-
tem inter-
ponendo.

Admini-
stratio tu-
torum,

versatur
præcipue
circa per-
sonas pu-
pillorum
v. g. edu-
candas.

L. 7. ff. t.
2. ubi
pup. educ.
vel mor.
deb. & de
alim. ei
præst.

& per com-
sequenti-
am circa
res.

L. 27. ff. t.
9. de re-
bus cor.
qui sub
tut. vel
cur. sunt,
sine decr.
non al. vel
suppon.
Vendere
debet me.

suppleat : id quod fit in genere, administra-
tione; ac in specie, actibus pupilli, autorita-
te, & minoribus, consensu assistendo.

VIII. Administratio tutorum versatur
præcipue circa personas pupillorum, & per
consequentiam circa res & bona eorum; de-
fectus enim iudicii est supplendus a tutore §.
4. *I. qui test. tut. dar. poss. l. 12. §. 3. ff. de adm. tut.*

IX. Circa personam tutor curabit ea, quæ
ad personam instruendam pertinent, ut pro
facultatibus & dignitate fiat educatio, mer-
cedes præceptoribus præstentur. *d. l. 12. §.
3. de adm. tut.* alimenta recte decernantur.
Et quidem educatio pupillorum nullimagis,
quam matri, committenda, si non propter
inductum vitricum, aliasque causas, suspi-
cio adsit: *l. 1. §. 1. ff. ubi pup. mor. vel educ.
deb. l. 1. C. eod.* alioquin cognatis, aliisque,
in quos nulla cadit suspicio *d. l. 1. §. 1. &
l. per. d. t.* qua in re aliquando iudicis arbi-
trio opus est *d. l. 1. C. d. t.*

X. Circa res, aut bona pupillorum requi-
ritur, ut bene acquirantur, conserventur, &
bene ac prudenter expendantur: ad acquæ-
stum & bonorum conservationem quod spe-
ctat, morosi debitores ad solutiones interpel-
landi fund. *l. 46. §. fin. ff. de adm. tut. l. 18. C.
eod.* indefensum pupillum relinquere non de-
bet contra eos, qui cū iis agunt. *l. 28. pr. C. d. t.*

XI. Venditionem denique quod attinet bo-
norum, mobilia quidem supervacua, vel quæ
servan-

servando servari non possunt, vendere debet, & redactam inde pecuniam in emtionem prædiorum, & reddituum collocare, *l. 22. in f. C. de admin. tut. l. 7. §. 1. & 3. ff. eod.* immobilia vero prædia s. rustica sive urbana, distrahere non potest, nisi æs alienum tantum sit, ut ex rebus cæteris non possit exsolvi: quo casu nec propria autoritate id exequi valet, sed, præter ejus autoritatem, hæc sunt necessaria ad alienationem rerum pupillorum vel minorum 1.) ut præbetur, subesse urgentem alienandi necessitatem, veluti si bona vel inutilia sunt, aut æs alienum solvendum est. *l. 5. §. 9. de reb. eor. qui sub tut. vel. cur sunt. fin. decr. non al. l. 12. C. de præd. & al. reb. min. fin. decr. non al. 2.)* ut judex cognoscat de illa causa & necessitate alienationis & de re ipsa alienanda *dict. text. it. l. 1. l. 7 §. 3. ff. & l. 6. l. II. C. d. t. 3.)* ut decretum judicis, sub quo res sita est, vel domicilium pupillus habet *l. 5. §. 12. ff. eod.* solenniter sit interpositum *l. 6. l. ult. C. d. t.* Vid Octav. Simoncella *tr. de decreto & cæter. solennitat. in contract. min.* Quod si hæc observata non fuerint, alienatio est ipso jure nulla *l. 2. C. d. t.* adeoque competit minori rei vindicatio, qui tamen, nisi possessor sit in mala fide, pretium restituere debet. *l. 14. C. d. t.*

XII. Aliquando tamen alienatio illegitime facta, ex post facto in majori ætate confirmatur 1.) expressa rati habitione *l. 2. C. si maj. fact.*

*bilis super-
vacua tutor
curatorve ;
at immobi-
lia non nisi*

*1.) urgente
ære alieno*

*2.) cognita
causa,*

*3.) decreto
interposito.*

*Alias alic-
natio est
nulla.*

*Aliquando
alienatio ita
invalida in
majori
atate.*

expresse aut tacite, confirmatur. *fac. alien. rat. hab. 2.)* tacita, si nim. major factus quinquennio siluerit, & rem ita venditam sciens non vindicaverit. *l. ult. C. si maj. fact. alien &c.* vid. Carpzov. *l. 5. Resp. 76.* Ad donationes vero ista præscriptio quinquennii non pertinet *d. l. ult.*

Casus, quibus decreto non est opus. XIII. Sunt etiam casus, quibus non opus decreto 1.) ob qualitatem rerum vid. *l. ult. C. qu. decret. non op. l. 22. §. ult. C. de admin. tut. 2.)* si pater oppignoraverit. *l. 1. §. 2. ff. de reb. eor. qui sub tut. vel. cur. sunt. add. l. 7. §. 2. eod.* vel alienationem testamento permiserit. *l. 1. §. 2. l. ult. ff. eod. l. 1. §. 3. C. qu. decr. non op.* 3.) si communis res sit, & socius ad divisionem provocet *l. 1. §. 2. ff. d. t. l. pen. C. eod.* 4.) in cautione judicatum solvi. *l. ult. §. 3. C. de adm. tut.* denique 5.) loco decreti est speciale rescriptum Principis *l. 2. C. qu. decr. non est. op.*

Observanda circa solutionem, & pecuniam fœnori dandam: tutor alias ipse, curatorve usuras solvet: XIV. Denique in expendendo curabit tutor curatorve, ut in tempore solvat, ne pupillus in pœnam aut damnum incidat, *l. 23. C. de admin. tut. &c.* & pecuniam, quam accepit, non temere otiosam relinquat, sed in emptionem prædiõrum, vel aliud lucrum conueniens, collocet tantundẽ, quantum deducto eo, quod morbo vel necessitati inopinatæ, pro modo facultatum, satis esse videtur reliquum fuerit. *l. 24. eod. Nov. 72. c. 7.* quod ni fecerit, interjecto duorum aut trium mensium tempore, aut si alias pecuniam pupilli, mi-

minorisque in suos usus converterit, ipse legitimas usuras præstabit. *l. 7. §. 10. & II. l. 13. §. 1. & l. 15 ff. de admin. tut. l. 2. C. de usur. pupil.* Nec refert, utrum illum residuum ex ipsa sorte, an usuris & redivibus annuis superfit, quo casu etiam usuræ usurarum exigì possunt. *d. l. 7. §. 12.* respectu enim tutoris & curatoris non sunt amplius usuræ, quas à debitoribus pupilli accepit. *Carpz. p. 2. C. II. d. 22.*

*Aliquando
& usuras
usurarum.*

XV. In genere vero tutor, vel curator, præstare debet in administrandis rebus dolum, latam & levem culpam, h. e. eandem diligentiam, siue non minorem, istis rebus, quam suis, debet impendere *l. 1. pr. ff. de tut. & rat. distrab. l. 10. l. 13. §. 1. l. 33. pr. de admin. tut. l. 2. l. 7. C. arbitr. tut.* majorem vero adhuc, si ipse in suis sit negligens. *arg. §. 3. l. quib. mod. re contrab. oblig.* Hinc etiam in specie tutor & curator, cujus pupillus minorve, bona feudalia, possidet, sollicitus esse debet, ut, casibus convenientibus & debito tempore, renovatio feudi petatur. *Vid. Schröer. tr. von Vormundschaften.*

*In genere
præstandus
est dolum ac
levis culpa.*

Add. *§. fin. l. 1. tit. 20. I. de Att. tut. & l. 1. t. 24. I. de satisd. tut. vel cur.*

TIT. XXII.

DE

AUTORITATE TUTORUM & CONSENSU CURATORUM.

I. Autoritas tutoris est approbatio negotii liciti inter vivos, quod à pupillo, infantia ma-

*Autoritas
tutoris de-
scribitur.*

L. 26. ff. t. 8 de auct. & conf tut & curat.

Hæc in plerisque negotiis necessaria.

Ita et consensus curatorum in negotiis minorum.

Ista autoritate vel consensu interposita, et tu

majori, vel pubertati proximo, geritur, expresse & pure statim intervenient. *l. 8. ff. de auct. & conf. tut. & cur. §. 10. l. de inut stip.*

II. Est hæc autoritas necessaria in omnibus negotiis, quibus pupilli promittunt, & deteriore suam conditionem facere possunt, ut in obligationibus mutuis, v. g. emti venditi, loc. coducti, mandati, depositi: quibus pupilli sine tutoris autoritate obligari non possunt; nisi in quantum locupletiores facti; ipsi vero, qui cum illis contrahunt, obligantur, si contractum velit esse ratum pupillus; cum meliorem suam conditionem, etiam sine tutoris autoritate facere possit, non deteriore. Vid *pr. l. de auct. tutor. §. ult. l. quib. alien licet vel non l. 28. pr. ff. de pact. l. 14. §. 8. ff. de. solut.*

III. Quemadmodum autoritas tutoris in negotiis pupilli est necessaria: ita consensus curatorum ratione minorum requiritur I.) in negotiis, quæ super rebus à minore curatorem constitutum habente ineuntur. *l. 3. C. de in integr. restit. min.* Hodie vero non facile cum minore quis contrahet, nisi curator ipse constituatur. vid. *Pot. Ordn. de anno 1577. tit. 32. 2.) in judicio l. 2. C. qui legit. person. stand. in jud. hab.*

IV. Hæc autoritas & consensus hunc quoque effectum habent, ut non tantum ex suo facto, tutoris consensu interveniente; sed etiam ex facto tutorum vel curatorum, circa

res

res pupillares s. minoris suscepto, pupilli, minoresve agere & conveniri possint, tot. tit. ff. & Cod. qu. ex facto tut. vel cur. minor. ag. vel conven. poss.

tutor curatorve, & pupillus minorve, agere conveniri

V. Cæterum quamvis jure communi res empta, licet aliena pecunia, ejus fiat, qui eum suo nomine emit. arg. l. 5. §. 17. ff. de trib. act. l. 3. C. pro soc. l. 4. C. comm. utr. jud. nec ei, cujus pecunia est, quicquam acquiratur; l. 1. l. pen. C. si quis alteri vel sibi l. 6. C. de R. V. aliud tamen in tutore obtinet, qui, si ex pecunia pupilli rem aliquam emerit, licet suo nomine emerit in utilitatem & commodum pupilli emisse, eique dominium acquisivisse, præsumitur, & rei vindicatio inde pupillo competit: l. 2. ff. qu. ex fact. tut. vel cur. l. 3. C. arbitr. tutel. Hartman Pistor p. 1. q. 7. num. 3. hinc etiam nomen sive debitum, pecunia minoris contractum, ad ipsum pertinet, licet tutor semetipsum in chirographo creditorem nominari, curaverit, add. Masc. de probat. Conclus. 1393. n. 9. & 14. Gutierrez. tr. de tut. & cur. p. 2. c. 10. n. 9. Carpzov. p. 2. c. 11. def. 38.

potest. L. 26. ff. t. 9. quando ex fact. tut vel. cur. min ag. Res, pecunia pupilli minorisve comparata, est pupilli aut minoris.

VI. Si tutor curatorve ratione officii contraxerit, & se suaque bona obligaverit, proprio nomine non tenetur, nec in propriis suis bonis obligatur, L. 15. C. de admin. tut. cum constitutio pignoris, & bonorum obligatio, interpretationem accipere debeat ex principali obligatione. arg. l. 178. ff. de R. I. nisi expref-

Tutor curatorve ratione officii contrahens, proprio nomine non obligatur.

preſſe pro pupillo minore intervenerit; atq; ita deciſum referunt Anton Faber. *l. 5. ad C. tit 23 def. 5.* Berlich. *Deciſ. 15.*

Finita tutela curave, nomine pupili aut minoris, tutor vel curator conveniri nequit.

VII. Finita porro tutela curave, & redditis rationibus, nomine pupilli minorisve, tutor curatorve conveniri non poteſt, adeo ut ſi ipſe condemnatus tutorio nomine, antequam ſatisfaceret, officium depoſuerit, non contra ipſum, ſed contra pupillum, utilis judicati actio ſit inſtituenda. *l. pen. qu. ex fact. tut. vel cur. l. 1. C. eod l. 26. C. de admin. tut. l. f. C. de peric. tut. l. 4. §. 1. ff. de re jud. vid. Carpzov. l. 5. Reſp. 77. Berlich. Deciſ. 13. 14. & 15.*

Aliquando minor veniam ætatis impetrat.

VIII. Denique hic notandum, quod aliquando minor veniam ætatis à Principe impetret. *l. 1. C. de his qui ven. atat. impetr.* quæ conceditur masculis 20 fœminis 18. annis majoribus: modo illam ætatem recte probent; ac teſtibus idoneis morum ſuorum inſtituta, frugalitatem, probitatemque animi & teſtimonium vitæ honeſtioris, edoceant. *l. 2. pr. & §. 1. C. d. t.* Hæc venia ætatis impetrata, omnia ejusmodi minor ſine curatore adminiſtrare, ſed non alienare prædia ſeu bona immobilia poteſt, *d. l. 2. §. 1. in fin.* qua in alienatione ſimilis eſt conditio minorum omnium, quo ſcil. decreto opus ſit, ſive petita fuerit, ſive non, ætatis venia. *d. l. 2. §. 1. ff. & l. 3. C. d. t.*

Add. *L. 1. T. 21. l. d. autorit. tutor.*
TIT.

TIT. XXIII.

DE

CURATORIBUS IN SPECIE.

I. Junximus hactenus sæpius tutoribus cura de-
ratores, cum in plurimis conveniant. Est scriptio.
autem cura vis atque potestas, minoribus ob
inbecillius judicium, vel animi, corporisve
vicio laborantibus, in bonis administrandis
adassistendi *pr. I. de curat. l. 1. pr. ff. de curat.
furios. &c.*

II. Supplet itaque curator personæ defe- *Curator*
ctum, vel naturalem, in minoribus. *d. pr. I. datur per-*
de curat. vel accidentalem, eumque aut phy- *sonis (mino-*
sico modo, ut in furiosis & mutis, aut mo- *rum, furio-*
raliter ut in prodigis, evenientem §. 4. & *forum, pro-*
5. *Inst. de cur. & tot. tit. ff. de curat. furios. & prodigiorum,*
al. extra min. dand. & C. de curat. furios. vel propter res
prodig. Et quidem datur personæ propter *L. 27. ff. tit.*
res seu negotia administranda. *d. pr. I. de 10. de cur.*
de curat. l. 7. ff. de curat. furios. *fur. & al.*
extra mir.
dand.

III. Non autem nisi volentibus, & peten- *Minoribus*
tibus minoribus dantur, sec. jus civile Rom. *petentibus*
curatores §. 2. *I. de curat. l. 13. in fin. ff. de datur:*
tut. & cur. dat. Excipiuntur tamen qui- *aliquando*
dam casus, quibus invitis datur curator, nim. *& invitis,*
1.) ad litem *d. §. 3. I. l. 1. C. qui pet. tut. vel.*
curat. 2.) si minori debitor velit, vel co-
gatur solvere. *l. 7. §. 2. ff. de minor.* 3.) ad
recipiendas rationes tutoris *l. 7. C. qui pet.*
tut. vel. cur. 4.) si profundere res suas inci-
pian, *l. 12. §. fin. ff. de tutor: & curat. dat.*
lev

vel alias res ipsorum hoc necessario exigant, l. 6. C. in f qui pet. tut. Cæterum hodie vix solet minor absque curatore relinqui, præfertim si contractus sit celebraturus. d. Ordin. polit. de anno 1577. tit. 32. § so wollen wir.

Furiosis etiam invitis deest: ut & prodigis quoad alienationem,

IV. Furiosis & prodigis, etiam invitis constituuntur curatores. d. tit. ff. de curat furios. Et quidem prodigi opus habent curatore, quoad erogationem & alienationem, cum nec tempus, nec finem expensarum habeant. l. 1. pr. ff. d. t. præcedit vero causæ cognitio, quoniam pro prodigis sint habendi arg l. 6 ff. d. t. Corporis porro vitio, seu morbo laborantes, non nisi volentes ac petentes accipiuntur curatores, nisi plane rebus suis superesse non possint arg. §. 2. I. de curat. add. Syntagm. nostr. Jur. Feud. cap. 5. aph. 4. n. 5.

Saluti quoque & corpori furiosi prospiciendum.

V. Notandum etiam, quod consilio & opera curatoris non solum patrimonio prospiciendum sit, sed corpori, & saluti furiosi aliove morbo laborantis. l. 7 pr. l. f. ff. de curat. fur. add. l. 12. §. 3. de admin. tut. l. 14. de offic. præsid.

Defertur cura à magistratu, etiam legem, furiosis; nominatus testamento curator confirmatur.

VI. Defertur regulariter cura solum a Magistratu: furiosi vero & prodigi etiam sunt in curatione legitima f. agnatorum l. 3. ff. de tut & curat. dat. & c. Nominatus quoque curator in testamento, à Magistratu confirmatur. tot. tit. ff. de confirm. tut. vel curat.

Add. L. 1. Tit. 23. Inst. de curatoribus.

TIT.

TIT. XXIV.

QUIBUS MODIS TUTELA VEL CURA
FINIATUR.

I. Cessat administratio tutoris vel curatoris, vel quod finita sit tutela curave; vel quod ex justa causa se exeuserint; vel quod suspecti reddantur.

II. Finitur tutela 1.) cum pupilli pupillæ- Finiter tu-
tela 1. pu-
bertate,
ve puberes esse cœperint, nimirum masculi
anno 14. fœminæ duodecimo completo pr.
I. quib. mod. tutel. finitur. Hodie fere post
pubertatem eadem personæ etiam manere
solent curatores usque ad adultam ætatem.
Gail. 2. *Obs.* 96. 2.) morte, cum naturali 2. morte,
tutoris & pupilli, tum civili. §. 4. *l. d. t.* 3.) 3. conditio-
nis aut tem-
poris lapsu.
conditionis eventu, & temporis lapsu §. 2.
& 5. *eod. tit.*

III. Cura finitur, & quidem minorum 1.) Quomodo
cura finia-
tur mino-
rum,
si is majorenis factus, secundum jus Ro-
man. anno 25. secundum jus Saxon. anno 21.
completo. 2.) quodammodo, si veniam ætatis
a Principe impetraverint, qua de re *Tit.* 22.
aph. ult. furiosorum vero, si sanitatem rece- furiosorum,
prodigo-
rum, alio
vicio labo-
rantium.
perint. *l. 1. pr. ff. de cur. furios.* prodigorum,
si sanos mores receperint, de quo cognos-
cere, & decernere debet Magistratus; vitio
& morbo corporis laborantium, si convales-
cerint. *arg. d. l. 1. pr. ff. curat furios.*

Add. *L. I. Tit.* 21. *l. quib. mod. tutes finit.*

TIT. XXV.

DE

EXCUSATIONIBUS TUTORUM
FT CURATORUM.

*Excusatur
quis a tu-
tela susci-
pienda,
vel ita, ut
ne volens
quidem ad-
mittatur:
L. 27 ff. t. i.
de excusat.*

I. Excusatio est allegatio immunitatis a tutela vel cura. Excusatur vero quis a tutela & cura suscipienda vel ita, ut ne volens quidem admittatur, nim. 1.) ob inhabilitatem, ut propter vitium & morbum gravio- rem *l. un. C. qui morb. inimicitiam inter patrem pupilli & tutorem, l. 6. §. 17. ff. de excus.* ætatem minorennem. Vel nimis profectam. *l. ult. C. de legit. tutel. l. un. C. qui ætate. pau- pertatem §. 6. I. de excus. tutor. negotiorum gerenorum imperitiam. §. 8. d. t. prodiga- litatem. arg. l. ult. C. de legit. tutel. 2.) ob militiam *l. 8. ff. de excusat. l. 4. C. qui dar. tut. §. 14. I. d. t.* Et ex his duabus altera, si post susceptam tutelam vel curam super- veniat, eam cessare facit. *l. 11. ff. de excusat.* 3.) ob controversiam cum pupillo, adeo ut, creditum dissimulans, & nihilominus tutelam suscipiens, ejus amissione puniatur. *Nov. 72. c. 1. & 4. Decis. Elect. 34. & 35. ad v. d. Ber- lich. Decis. 157. & seqq.* Si vero talis con- troversia post susceptam tutelam superven- erit, alius adjungitur. *d. Nov. 72. c. 2.**

II.

II. Vel ita excusatur tutor, ut volens quidem admittatur, sed invitus cogi nequeat: *vel ita, ut invitus non teneatur suscipere.*

1.) ob privilegium tributum certo numero liberorum, nim. trium. *pr. I. de excusat. tutor. vel curat.* quod tamen hodie vix observatur: *figulari professioni §. 15. I. eod. dignitati §. 3. I. eod. administrationi fiscali, §. 1. I. ead. absenti Reip. causa §. 2. I. ead.*

• *Hac de re ita cautum est in der Fürstlichen Sachs. Gothaischen Vormundschafts-Ordn. tit. 5. §. 1. Unserer, auch unserer Grafen und Herren Cantzler, Rätthe und andere Beamte, so mit Regierungs-Consistorial-Cantzeley-Kammer-Renterey- und Gerichtl. Verwaltung beladen, mögen, wegen obhabender solcher Bürde, zu keiner Vormundschaft, wider Willen, genöthiget werden Wiewohl solche, da sie denen Unmündigen nahe verwandt, und kein denenselben vorträgliches Mittel zu dieser Bestellung sonst sich ereignet, sich, unserer gnädigen Zuversicht nach, disfalls doch nach müglichen Dingen bequemen werden. Et §. 2. Die im Predig-Ambt begriffenen, mag man zu keiner Vormund- oder Pflegschafft über Unmündige, oder daran sonst eine sonderliche Verwaltung haftet, nöthigen.* 2.) quod jam occupati tribus, diversi patrimonii, tutelis curisque §. 5. *I. de excus. tot. vel cur. five etiam una magni seu diffusi patrimonii non cogi possint ad aliam subeundam. l. 31. §. fin. ff. eod.*

*Detrecta-
re sine justa
causa tute-
la, curam-
ve non est
licitum,*

II. Quod si vero quis, sine justa causa, detrectat tutelam vel curam; nihilominus ab eo tempore, quo a magistratu confirmatus est, periculum administrationis sustinet. *l. 19. C. de admin. tut. l. 15. C. de excus. tut. & cur. & cognati*, si detrectant tutelam, jus succedendi admittunt. Præterea etiam, cum tutela munus publicum sit, h. e. publica auctoritate deferatur, potest quis per mulctam, aliave ejusmodi media, ad suscipiendum cogi. *Add. Lib. I, T. 25. I. de excus. tutor vel curat.*

TIT. XXVI.

DE

SUSPECTIS TUTORIBUS ET CURATORIBUS.

*Suspectus
tutor vel
curator de-
scribitur.
L. 26. ff. t.
10. de sus-
pect. tut.
Suspecti
accusatio.*

I. Suspectus Tutor vel curator est, & propterea removendus, qui non ex fide, aut nimis negligenter, tutelam curamve gerit. vid. *§. ult. I. de susp. tut.* vel etiam gestionem omittit, *§. 5. I. b. t. l. 2. & 3. C. eod.*

II. Ob suspecti crimen cujuslibet generis tutores vel curatores accusari possunt, *§. 2. I. de susp. tutor. l. 4. C. eod.* & quidem durante, non vero finita tutela curave. *l. 1. l. 7. C. d. t.* Patet hæc accusatio omnibus, *§. 3. I. b. t.* cum primis vero incumbit proinquis, contutoribus, imo & ipse Magistratus debet inquirere: *l. 3. §. 4. & 12. ff. de susp. tut.* Non tamen permittitur impuberibus, suspec-
ctos

ctos facere tutores; adolescentibus vero, seu minoribus, conceditur curatores accusare, dummodo ex consilio cognatorum id faciant.

l. 7. pr. ff. de susp. tut.

III. Pendente cognitione postulatus, seu accusatus ut suspectus, abstinere debet administratione, curatore interim dato *l. 7. C. de susp. tut.*

IV. Perfidia vel negligentia magna probata, sequitur sententia, seu decretum Magistratus, quo removetur tutor curatorve, & alius substituitur. Removetur vero vel simpliciter, vel cum aliqua pœna. Simpliciter & absque pœna removetur, si non ex perfidia seu dolo, sed solum ex magna negligentia, non recte quis gesserit tutelam curamve *l. 3. §. f. l. 4. ff. de susp. tut.*

Pœna vero infamiæ infligitur, si quis ob dolum removeatur. §. 6. *I. d. t.* præterea castigatio additur, si dolus subsit gravior. §. 10. & *II. I. eod.* Si tamen persona sit cognata vel affinis, etiam si dolus subsit, famæ tamen ejus parcendum. *arg. §. 2. I. d. t.* & aliquando solum, curator adjungitur, *l. 9. ff. de susp. tutor.*

Add. *L. I. T. ult. I. de susp. tutor, vel curat.*

TIT. XXVII.

DE

ACTIONIBUS RATIONE TUTELÆ CURÆVE COMPETENTIBUS,

I. Per susceptam administrationem tutelæ, *Tutorra-*
tione ad-

*ministrata
tutela con-
venitur
1. actione
tutela.
L. 27. ff. t. 3
de tut. &
rat. distr. &
util. cur.
caus. act.*

qs. contractus initur : de quo *l. 3. t. 18. §. 9.* agetur. Ex illo oritur actio tutelæ directæ, qua pupillus contra tutorem experitur, ut res juxta inventarium restituat, rationes reddat, reliqua solvat, & damna præstet, *l. 1. pr. §. 1. & seqq. ff. de tutel. & rat. distr.* & quidem est reddenda ratio a tutore in loco, ubi gessit tutelam, *Decis. Electoral. 36.* Arbitrari itaque debet judex, quid, excussis rationibus, tutorem pupillo præstare, & reputare oporteat. *l. 3. ff. id. t. unde arbitrium hæc actio dicitur. rubr. C. arbitr. tutel.*

*2. actione de
rationibus
distrabendis.*

II. Præterea tutor aliquando ex bonis pupilli, durante tutela, quid abstulit, unde datur etiam actio de rationibus distrabendis vel dispungendis, quæ actio est ex delicto, seu ablatione, & interversione rei pupillaris, & datur in duplum, quod duplum partim pœnam, partim ipsam rem continet, & ita mixta est actio. *l. 1. §. 21. 22. & 23. ff. de tutel. & rat. distr.*

*Competit
etiam tuto-
ri contra
pupillum a-
ctio tutela
contraria.
L. 27 ff t 4.
de contrar
tut. &
util. act.*

III. E contrario vero datur actio tutelæ contraria, qua nimirum tutor convenit pupillum ut impensas restituat, eum liberet a fidejussionibus, & res ipsius ab onere pignoris, & alia damna resarciat. *tot. tit. ff. de contr. tut. & util. act.* Potest etiam hac actione tutor, qui simul est advocatus, vel artifex; pro præstita opera salarium petere. Franciscus Munoz de Escobar *de ratiocin. c. 27. n. 54.* Berlich, *Dec. 121. & 130.*

IV Actio tutelæ utilis directâ competit minori contra curatorem, ut rationem reddat, & damna refarciat, & res juxta inventarium restituat. *l. 20. §. 1. ff. de tutel. & rat. distr. & utili curat. caus. action.* Datur quoque, constante cura, actio utilis negotiorum gestorum *l. 7. C. arbit. tut. l. 17. C. de negot. gest.* quæ etiam instituenda contra curatorem furiosi. *l. 4. §. 3. ff. de tutel. & rat. distrab.* Datur etiam contra curatorem actio utilis de rationibus distrahendis. *l. 3. C. arbitr. tut.*

Curator convenitur actione tutelæ utili, vel etiam utili actione de rationibus distrahendis.

V Vicissim vero curatoribus contra minores, ut impensas restituant, & alia refarciant, datur utilis tutelæ actio contraria. *d. t. ff. de contr. tut. & util. act.*

Minorem curator convenit utilis actione tutelæ contraria.

VI. Ultimo datur actio subsidiaria; excusis scil. tutorum, fidejussorum, ac eorum heredum facultatibus, in Magistratus, qui non diligenter pupillis, minoribusve prospexerunt, ut damnum, ob illam negligentiam pupillo vel minori obveniens, refarciant, *tot. tit. D. & C. Magistr. conven.*

L. 27 ff. 8. de Magistr. conv.

TIT. XXVIII.

DE

ALIIS CURATORIBUS.

I. Notandum hic venit, quod etiam peregre absentibus aliquando curator detur, qui v. g. hereditatem obvenientem administrare debet & ab isto illa præstanda veniunt, quæ a curatore minorum. Si vero quis diu absit, admi-

Aliquando de absentibus, etiam majoribus, datur curator: aliq. ar. de ve. r.º proximi-

nis heredi-
bus admini-
stratio con-
ceditur; ac
lite. oriente
is qui mor-
tem vel vi-
tam absen-
tis allegat,
probare de-
bet.

Similiter &
curator bo-
norum con-
stituitur.
qui credito-
ribus respon-
deat. L. 42.
ff. t. 7. de
curat. bo-
nis dando.

Jure Saxon.
fœminis cu-
ratores ad-
litem consti-
tuuntur,

qui necessa-
rii sunt in-
judicio. ex-
trajudicium
vero, non
nisi uxores
iis,

nistratio illis permittitur sub cautione, qui proximi ejus essent post mortem heredes. Porro si lis oriatur, quis fit proximus heres futurus, is, qui in morte absentis se fundat, eam probare debet: si autem vitam absentis quis alleget, iste hanc probare debet.

II. Similiter si forte absit vel mortuus sit debitor, nec ei heres existat, vel quis bonis cesserit, curator bonorum constituitur, qui creditoribus respondeat, & bona debitoris custodiat, administret, vendat etiam, & ex pretio redacto creditoribus solvat. *tot. tit. ff. de curat. bon. dand.* Constituitur hic a iudice legitimo, citatis illis, quorum interest. Gail. 1. O. 130. n. 3. Debet igitur & hic bona fideliter administrare, inventarium conficere, & administrationis rationes reddere. vid. *Schröer von Vormundschafften.*

III. Præterea jur. Saxon. fœminis, etiam majoribus, dantur curatores ad litem, a Magistratu competente, vel ratione domicilii, vel ratione bonorum, vel ratione loci, ubi negotium geritur. *Decis. Elect. noviss. 59.* Hi vero bona fœminarum non administrant, sed tantum consilio suo ipsis assistunt.

IV. Et quidem in iudicio omnino opus habent curatore ad litem; in negotiis vero extrajudicialibus, jure quidem communi Saxonico distinguitur inter virgines, vel viduas, & uxores. Illæ quæ scil. maritum non habent, etiam absque curatore omnia valide agunt; hæ ve-

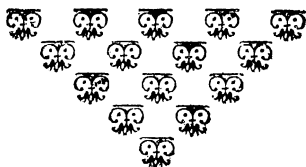
ro, nim. uxores, opus habent curatore & possunt etiam mariti in negotiis, ipsos non concernentibus, curatores suis uxoribus constitui; alias alius dandus est curator. Secundum jus autem Electorale Saxon. indistincte fœminæ curatore opus habent, vid. Constit. Elect. 15, p. 2. & Decis. Elect. noviss. 24.

*opus habent
jure tamen
Saxonico
indistincte
fœmina.*

V. Ille constituitur, seu confirmatur curator, quem fœmina petit, & qui hanc curam sponte in se suscipit. Confirmatio hoc modo fit, ut Magistratui constituenti promittat, quod velit fœminæ fideliter assistere, ejusque commodum observare; super qua confirmatione curatorium, uti vocant, literis concipitur, & sigillo judiciali obfirmatur.

*Confirmatur
curator,
qui petitur.*

*Curatorium
conficitur.*

LIB. II.

DE
JURE RERUM IN GENERE
ET IN SPECIE DE JURE IN RE SEU
DOMINIO LATE DICTO.

TIT. I.

DE
RERUM DIVISIONE ET AC-
QUISITIONE.

I.

Quaedam res sunt extra patrimonium singulorum, L. i ff. t. s. de divis. rer. & qual **R**erum appellatione cætera omnia intelliguntur, quæ personis opponi possunt. Sunt vero res, quæ in Patrimonio nostro, vel extra patrimonium nostrum habentur. Quaedam enim naturali jure communia sunt omnium, quaedam publica, quaedam universitatis, quaedam nullius, pleraque singulorum. *pr. l. de rer. divis.*

namirum: communes. II. Naturali jure communia sunt omnia, quæ nullius dominio subiecta, & ab omnibus usurpantur; veluti aër, aqua profluens, mare, & per hoc littora maris. §. i. *l. de rer. divis.*

Quid hodie in mar. ob- tineat. III. Sciendum autem est de mari, quod maria particularia ad eorum territoria, & superioritatē pertineant, quorum territoria alluunt. Similiter & hodie usus maris, ejusque littorum, non ita omnino liber est, & communis, sed certo modo à supremis potestatibus restrictus. *vid. Syntagm. nostr. Feud. c. 6. th. 7. n. 1. 2.*

IV.

IV. Res publicæ sunt, quæ ad certum populum pertinent; usus vero earum omnibus patet: ut sunt flumina perennia, & potus. §. 2. *I. de rer. divis.* publica;

V. Distinguenda vero sunt à publicis rebus, quæ sunt in patrimonio fisci, & quæ spectant ad superiores seu Principes, & quarum usus ad conservationem status Principis adhibetur; & dici solent germanice *Kammer - Güther*. à quibus differt patrimonium Principis.

VI. Hujusmodi conditionis sunt & hodie flumina, quæ ad superioritatem territorialem pertinent, & Regalibus annumerantur: adeoque fluminum usus non amplius omnino liber & publicus, sed certo modo restrictus est. *dist. 6. th. 7. n. 6.* quo pertinent hodie flumina.

VII. Res universitatis sunt, quarum dominium est penes universitatem, & usus civium communis: ut sunt theatra, forum, pascua communis &c. res universitatis;

VIII. Ab his discernenda sunt bona, quæ ita in patrimonio civitatis aliisque universitatibus sunt, ut ex eorum redditibus expensæ necessariæ, ad communem civitatis utilitatem fiant. ab his itidem discernenda bona, quæ sunt in patrimonio civitatis.

IX. Res nullius sunt res sacræ, religiosæ & sanctæ. Res sacræ sunt, quæ publica auctoritate DEO consecratæ sunt, ut sunt ædes sacræ, altaria, calices, aliæque res, divino cultui, divinisque usibus, immediate dicatæ. §. 8. *l. de rer. div. l. 6. §. 3. ff. eod.* Res nullius scilicet sacræ;

X. Ab hisce rebus sacris discernendæ veniunt ab his discernendæ.

res Ecclē-
siastica;

unt res Ecclesiasticæ, Monasterii, Academiæ, fimilesque collegii; neque enim hæ res immediate ad cultum divinum sunt dicatæ, sed diversis Ecclesiarum, aliorumve piorum locorum & personarum, ad ea pertinentium usibus inferviunt. vid. l. 22. pr. C. de SS. Eccles. auth. præterea eod. tot. tit. X. de reb. Eccles. alien. vel non.

2. religiosa,

XI. Res religiosæ apud Romanos appellatæ sunt, ubi quis mortuum intulit. §. 9. I. de rer. divis. l. 6. §. 4. ff. eod. l. 42. ff. de religios. Moribus autem locorum ubique invaluit, ut locis publicis, à magistratu ad sepeliendum mortuos destinatis, cœmeteriis nim, & ipsis etiam Ecclesiis, ad sepulturam dicatis, utamur. vid. Carp. l. 1. Resp. 86. & l. 2. Jpr. Consist. tit. 24. Quamvis vero jus Canon ratione terræ vel loci, in quo defunctus sepelitur, quicquam exigere vetet. c. 13. x de sepult. nisi consuetudine alicujus loci receptum sit, ut non tam aliquid exigatur, quam ex libertate sponte offeratur. c. in Ecclesiastico. 14. C. 13. q. 2. c. 42. x. de Simonia. hodie tamen Ecclesiis, eorumque administratoribus permittitur, ut pro loco sepulchri aliquid exigant.

3. sancta.

XII. Res sanctæ sunt, quæ ab hominum injuria sanctione qs. munitæ l. 8. pr. l. 9. §. 3. ff. de rer. divis. ut sunt muri & portæ civitatis §. 10. I de rer. divis. l. 1. pr. ff. eod. l. 1. ff. ne quid in loco sacro. Hinc nemini im-

ipune

pune licet muros aut portas transcendendo violare, aut inibi habitare, aut muris municipalibus quicquam conjungere, aut supponere, sine Principis permiffu. *l. ult. ff. d. t. l. 2. & ult. ff. ne quid in loc. publ.* Hodie muros aut portas civitatum transcendentium pæna non est capitalis, fed pro ratione circumftantiarum arbitraria v g relegationis, carceris, aut pecuniaria. Berlich. *Part. 1. Dec. 70.*

XIII. Res, quæ in nostro patrimonio sunt, ita fe habent, ut duplex de iis fit jus. nim. jus in re, & jus ad rem, *l. 11. l. 13. §. 1. ff. de damn. in. f. l. 3. l. 25. ff. de obl. & act.*

XIV. Jus in re est facultas jure competens, quæ ipsi rei inhæret, adeoque actionem, ipsam rem persequentem producit *d. l. 25. ff. de O. & A. §. 1. I. de action.* Hinc tres sunt species: dominium latius dictum; jus pignoris, & jus possessionis, *l. 13. §. 1. C. de judic.*

XV. Dominium est jus (h. e. facultas s. potestas legitima. §. fin. *I. de usur. 1. pr. ff. ad L. Falc.*) in re, quo quis de re ifte potest pro arbitrio, nomine proprio, difponere. add. *Aristot. 1. Pol. 4. & Rhet. 5. verb. proprium est, quando in ipfo est alienatio: & verb. preced. ut penes ipsam fit ufus eorum.*

XVI. Distinguitur dominium in univerfale, quod est hereditatis: & fingulare, quod iterum aliud est rerum corporalium, aliud incorporalium feu fervitutum.

XVII. Circa dominium fingulare rerum

COR- *Circa do-
minium.*

tria sunt
consideranda,

corporalium, quod alias in specie, & stricte dominium vocatur, tria sunt consideranda, 1.) modus acquirendi, 2.) res & bona, quæ acquiruntur, 3.) personæ, quæ transferunt, & acquirunt.

Modi acquirendi
L 41. ff. t. 1
de acquir.
rer. dom.

XVIII. Modi acquirendi sunt vel naturales seu juris gentium, vel civiles *vid. inf. t. 9. h. libr.* non quod hi simpliciter, & absolute dici possint juris civilis, sed secundum quid, quatenus certus modus & forma à jure civili est adscripta. Similiter & illi non simpliciter, & absolute sunt juris gentium, sed aliquando etiam ipsis aliquid civile accedit, *vid. Grot. de jur. B. & P. l. 2. c. 8. n. 5.*

naturales,

XIX. Modos naturales quod attinet, dominium vel noviter, seu nemine priori dominium in alterum transferente, acquiritur. *l. 1. §. 1. ff. de acquir. vel amitt. poss. vel ex domini prioris voluntate in alterum transferitur. l. 9. §. 3. ff. de acqu. rer. dom. §. 40. I. eod.* Noviter acquiritur dominium, rei ante nullius 1.) occupatione & 2.) accessione. Constat igitur hinc, quod ad tria summa capita modi acquirendi possint referri, nim. occupationem, accessionem & traditionem.

Occupatio

XX. Occupatio vel est rerum, quæ in nullius patrimonio adhuc sunt, possunt tamen alicujus fieri: de quibus dicitur, quod naturali jure, & creationis lege, rationi infita, occupanti cedant. *l. 1. l. 3. ff. de A. R. D. §. 12. I. de R. D.* Vel est personarum ac rerum hostilium, quæ

quæ, instar rerum nullius, bellijure, primum occupantibus cedunt. Et quidem vi occupantur s. capiuntur 1. nullius res animatæ sc. feræ bestiæ, 2. personæ & res in bello §. 17. *I. d. t.* sine vi occupantur res inanimatæ nullius, & in specie dicitur inventio. §. 18. *I. d. t.* Sunt igitur tres occupationum species, 1.) Venatio quæ, late dicta, aucupium & piscationem comprehendit, 2.) Occupatio bellica, 3.) Inventio.

XXI. Circa capturam ferarum præcogno- cujus species sunt 1.) Venatio.
 scendum, quod tria sint genera animalium: (sunt 1.) Venatio.
 1.) prorsus & omnino fera, in naturali suo statu considerata, quæ libere vagantur, & ejus sunt naturæ, ut non nisi vi occupentur, & non nisi vi retineantur in custodia, & dominio hominum, adeoque custodiam illam si evadant, redeunt in naturalem libertatem §. 12. *I. d. t.* l. 3. §. 2. *ff. eod.* 2.) fera quidem naturaliter, sed quæ ex consuetudine naturali evolare & revolare solent, vel singulari cura mansueta facta. Hæc occupata tamdiu nostra sunt, quamdiu consuetudinem illam non exuunt. l. 5. §. 4. & 5. *ff. de A. R. D.* §. 14. & 15. *I. d. t.* 3.) mansueta naturaliter, quæ absque vi in nostra custodia, & dominio retinentur, & præter naturam, & non nisi casu forte turbata abeunt aut avolant, adeoque, licet forte custodiam nostram evadant, in dominio tamen manent §. 16. *I. d. t.* hinc & erepta à lupis, & his per canes ab aliis extorta, nostra manent. l. 44. *ff. d. t.*

ferarum,

hodie pertinet ad Principes;

Venationis hodierna divisio.

XXII. Venatio igitur, stricte nim. dicta, est ferarum quadrupetum s. terrestrium, in libertate naturali relictarum, captura, juregentium omnibus permessa. §. 12. *I. d. t.* Hoc vero jus venandi progressu temporis, per totam Germaniam, & plerasque nationes alias, Superioribus est adscriptum, & ab his rursus certo modo Nobilibus conceditur. Cum enim feræ, licet in privatis fundis vagentur, in nullius sint dominio, potestas vero occupandi ad omnes de populo pertinuerit: sine ullius injuria, ob rationes civiles, mutato rerum ac Rerumpub. statu, illa promiscua potestas occupandi à Superioribus recte interdicta est subditis, ac illis, qui populo, ac territorio præsumt, propria reddita, ita ut penes eos sit, quibus eam concedere velint.

XXIII Dividitur autem hodie jus venandi in jus venandi feras majores & minores, *in die Hobe - und Nieder Jagten.* Jus venandi majus, est jus capiendi feras majores: jus vero venandi minus, est jus capiendi feras minores v. g. lepores & vulpes. Additur in nonnullis locis jus venandi medium, *die Mittel - Jagd*, jus scil. venandi feras medi generis, veluti capreas & capreolos, ut & apros minores, add. Dn. à Seckendorff *im Teutschen Fürsten - Staat.* Quænam autem venatio alicui competat ex literis investiturarum, vel etiam ex usu, & exercitio percipiendi, cognoscitur. Notandum etiam hic est, quod licet jure Sax.

&

& quorundam locorum consuetudine, permissum sit, ut feram fugientem, in alterius etiam territorio, per horas usque 24. persequi, & ibi captam auferre liceat, modo sine clamore & clangore persecutio fiat: *Land. Recht. Lib. 2. art. 61.* contrariis tamen consuetudinibus & constitutionibus id fere plerisque in locis abolitum esse, scribit Schneidvv. *ad. tit. I. de R. D. §. feræ n. 4.* Cæterum quid hoc vel illo loco circa venationes obtineat, ex specialibus, inter vicinos initis, conventionibus, item ordinationibus peculiaribus (*Jagd-Ordnungen*) ac moribus receptis, discendum est.

XXIV. Aucupium es captura volucrum, *avium,* itidem jure gentium nemini denegata. *d. §. 12. I. d. R. d.* Hodie vero jus aucupandi non *hodiernus* quidem simpliciter omnibus concessum, at *usus,* tamen pristini juris reliquiæ sunt relictae. Sane majores aves, perinde ut feras bestias, non cuivis capere licet: uti patet ex verb. *Ordin. Provinc. Saxo-Vinar. tit. 34.* *So soll auch kein Bauersmann keine wilde Endten, Gänse, Trappen, Auerhahn, Birckhahn, Rebhüner, Reiger, Krcaniche, in Wäldern, Gehöltz, Feldern, Wässern oder Teichen, des gleichen in Weinbergen und Schnitten, schießen, fahen &c.* Imo & alias nobiliores aves v. g. turdos, *Krammets-Vögel, Drosfeln,* non nisi permissu eorum, quibus jus venandi competit, & pensione præstita, capere
F
licet,

licet. vid. *Churfürstl. Sächs. Landes-Ordnung von Vogelfahen, it Mandat. wegen des Vogelfangs de anno 1626.*

piscium.

XXV. Piscatio est captura piscium, itidem jure gentium cuilibet permiffa *d. §. 12.* Hodie vero in stagnis alienis non licet alteri piscari, imo & in pluribus fluminibus non nisi iis piscari permiffum, quibus a Principe concessum, vel quibus in flumine, vel loco certo fluminis, piscandi jus speciatim competit. vid. *P. H. O. art. 160. add. Syntagm. nostr. Feud. cap. 6. aph. 7. num. 10. & aph 18. num. 4.* Alicubi vero in fluminibus ac rivis publicis piscari, quibuslibet accolis certo modo licitum est: qua de re constitutiones provinciales, & consuetudines singulorum locorum sunt consulendæ.

*Apum st-
jam est fera
natura nec
non.*

XXVI. Præterea sciendum, quod apum quoque fit fera natura: ideo & hæ, si adhuc nullius sunt, includi a quolibet possunt, & favos, si quos effecerint, eximere quilibet potest. Inclusæ vero in ejus sunt dominio, qui eas incluserit *§. 14.* quamdiu nimirum animum revertendi habent. *§. 15. I. d. t. & examen eo usque nostrum intelligitur, donec in conspectu nostro est, nec difficilis ejus est persecutio; alioquin occupanti cedit d. §. 14.* Idem adhuc hodie obtinet in apibus; neque aliud jure Saxon. videtur dispositum, *Weichbild. art. 119. Berl. p. 5. C. 50.* licet quodammodo dissentiat *Carpzov. p. 4. C. 36. def.*

def. 4. cuius tamen sententia non adjuvatur annexo præiudicio. Mores igitur locorum hac in re veniunt attendendi.

XXVII. Denique attendendum, quod pavonum & columbarum etiam sit fera natura, licet quoddam huiusmodi animalium genus præ aliis magis sit ferum, adeoque in eo idem obtineat, quod in avibus majoribus; aliud vero sit mansuetius, & ex consuetudine evolare & revolare soleat. *d. §. 15.* Hæc animalia itidem eo usque nostra intelliguntur, donec animum revertendi habeant, *d. §. 15.* & horum, nec non apum, fit furtum. *add. (arpzov p. 4. c. 36. d. 4. & 5. l. 8. §. 1. ff. fam. herc.* Hodie juxta *Ordinat. Provinc. non* cuilibet, columbas alere, permissum est, sed juxta modum agrorum, quos quis possidet, certus quoque columbarum numerus est concessus.

XXVIII. Occupatio bellica seu captivitas est, qua res & personæ hostium, in bello capientium fiunt, §. 17. *I. de R. D.* Pertinent autem ad milites singulos non nisi ea, quæ in dimicatione, & liberis excursionibus capiuntur: ea vero, quæ non tam a singulis, quam a toto exercitu occupantur, spectant ad eum, cujus auspiciis bellum geritur. *Vid. Grot. de I. B. & P. l. 3. c. 6. num. 12.* Quandoque & militibus omnis præda promittitur, ut eo reddantur alacriores. *Vid. Reuter-Bestallung zu Speyer de Anno 1570. art. 96.* Notandum

quoque hic est, quod personas hostium attingit, inter Christianos generali consuetudine receptum esse, ut capti in bello libertatem non amittant, sed præstita victori certa, pro cujuslibet, qualitate pecunia s. lytro, redeundi veniam impetrent, aut alias, captivorum hinc inde mutua q. s. permutatione, fiat liberatio.

Jus postliminii.
L. 49. ff. t. 15. de capt. & de postlim. & redemt. ab host.

XXIX. Si vero ea, quæ ante hostes occuparunt, recipiantur, postliminii jus obtinet, ita nim. ut res quidem immobiles & jura, ad priores revertantur dominos; personæ vero captæ libertatem suam recipiant; aliæ autem res mobiles capientibus in prædam cedant l. 7. l. 16. l. 19. pr. § l. 28. ff. d. capt. & postlim. & red. ab. hostib. § 5. l. quib. mod. jus part. pot. solv. vid. Grot. d. tr. l. 3. c. 9.

3.) *Inventio.*

XXX. Inventio est rerum inanimatarum mobilium, quæ nullius sunt, occupatio, veluti lapillorum, gemmarum, margaritarum & similibus & c. quæ in littore maris inveniuntur §- 18. f. de R. D. Hodie vero uti jus in littoribus quodammodo ad Regaliâ referatur; ita etiam, quæ in littoribus inveniuntur, & jus apprehendendi res, quæ in nullius dominium juxta naturam suam pervenere, ex plenitudine potestatis Principes, ad augendum fiscum, sibi licite adscripserunt. Vid. Syntagma. nostr. Feud. cap. 6. aph. 7. § 22. Stipman. de jur. marit. Part. II. cap. IV. n. 248. seqq. Gryphiander. tr. de insul. cap. 31. Preussisch Land-R. l. 2. tit. 1. art. 3. §. 3.

Hodiernus usus.

XXXI. Accessio est, qua, ex naturali ra- *Accessio*
tione, id quod rei, quam tenes, accedit, ti-
bi acquiritur: estque vel naturalis; vel arti-
ficialis s. industrialis; vel fortuita.

XXXII. Accessio naturalis 1.) accidit, s. *naturalis*
provenit ex animalibus nostris, qualis est fœ- *1. per*
tus: quæ enim ex animalibus, dominio tuo *forturam*
subjectis, nata sunt, tibi acquiruntur. §. 19.
I. d. t. l. 6. ff. de A R D.

XXXIII. 2.) Accessio naturalis est, quæ *2. alluvio-*
provenit ex intrinseco quodam incremento; *nem.*
ita 1. quod per alluvionem argo tuo flumen
(quod q̄s. censitoris vice fungitur l. 30. §. 3 ff.
d. t.) adjecit, tibi acquiritur. Est autem
alluvio incrementum latens, quo aliquid
argo nostro ita paulatim adjicitur, ut intelli-
gi non possit, quantum quoquo temporis mo-
mento adjiciatur; quod nobis aut rei nostræ
acquiratur, propterea, quod a nullo vindica-
ri possit, quia, unde veniat, nescitur §. 20.
I. de R. D. l. 7. §. 1. ff. de A. R. D. Ob-
tinet vero hoc jus, quando flumen, vel rivi
publici (*gemeine Bäche*) aliquid adjiciunt.
Vid. Joh. Oettinger. *tr. de jur. & controvers.*
limit. l. 1. c. 12. & l. 2. c. 2. n. 16. Noe
Meirer. *tr. vom Jagt - Forst - und Wasser-Recht.*
part. 5. Baptista Aym. *tr. de alluv. Grot. d.*
tr. l. 2. c. 8. n. 12. Ah. Fritsch. *jus fluviat.*

XXXIV. Quæ vero vi fluminis, non laten- *quo pertinet*
ter, ex alieno, prædiis nostris adjiciuntur, no- *etiam con-*
bis *lio.*

bis non acquiruntur, nisi coaluerint, arboresque adductæ radices egerint, §. 21. l. d. t. l. 7. §. 2. ff. de A. R. D.

ae insula
nata;

XXXV. Accedit 2. vicinis agris insula in flumine nata. Hæc si mediam partem fluminis teneat, communis est eorum, qui ab utraque parte fluminis prope ripam prædia possident pro modo latitudinis cujusque prædii, quæ prope ripam sit. si alteri proximior sit, eorum est tantum, qui ab ea parte prædia prope ripam possident. §. 22. l. d. t. l. 7. §. 3. ff. eod. vid. Oetting. d. tr. Lib. 2. cap. 3. Hodie plerisque in locis Romani Imperii jus civile, quoad insulas in flumine publico natas, vigere, tradit Oetting. d. tr. Lib. 2. cap. 3. n. 4. § 7. it. Lib. 1. c. 12. n. 48. add. Heig. Lib. 2. q. 49. Scheffer. Lib. 2. q. 17. Alicubi vero insulas privatis non acquiri, sed ad Principes pertinere, item tradit Oeting. n. 10. § 11. & latius exponit Gryphiand. tr. de insul cap. 11. 12. § 13. nec non speciatim docent de insulis in Rheno natis Meurer. d. tr. art. 5. fol. 102. de insulis in Elect. Saxon. Carpzov. p. 2. C. 31. def. 13. de insulis in Gallia, Christineus 4. decis. Belgic. 86. n. 6. de Hollandiæ & vicinarum regionum, Grot. Lib. 2. de I. B. § P. c. 8. n. 9. Non ineleganter hæc diversa jura conciliare intendit Simon von Levven *cenfur forens.*
thea-

hodiernis
usibus.

theoret. pract. Lib. 2. c. 4 n. 12. dum scribit: Quid moribus harum, vicinarumque regionum, de alluvionibus juris sit, propter consuetudinem & rerum judicatarum diversitatem, quibusdam dubium videtur: Quorum alii concedunt, alluviones, ut sequelas & appendices fluminum, esse solius fisci: Alii contra negant, ut videre est apud Grot. introd. Lib. 2. c. 9. v. in Holland. Qua in re distinguendum nobis videtur inter insulas in flumine seorsim, seu separatim ab agris, natas, quas quidem ejusdem juris esse cum ipsis fluminibus, certum est, l. 1. §. 7. ff. de flum. ac proinde, cum flumina publica Principis dominio adscripta, interque regalia relata sint, consequens etiam est, ejusdem incrementa ad Principem s. fiscum pertinere, aut ad eos, qui jure, sibi a Principe concessio, gaudent: Alias vero alluviones, & agrorum adjacentium accessiones, etiamnum nobis & rei nostræ, juxta §. 20. & 21. l. d. R. D. acquiri, nihil vetat. Atque ita interpretanda & distinguenda sunt, quæ legimus apud Crotium introd. Lib. 2. cap. 9. & de I. B. & P. Lib. 2. c. 8. Christin. volum. 4 de 64. num. 7. Zipæum notit. jur. bell. tit. de jur. fisc. vers Res commun. Perez. ad Cod. tit. de alluv. n. 8. Hæc ille

*Non si a-
grum cir-
cumfluat
aqua.*

XXXVI. Si vero insula ita nata fuerit, ut agrum alicujus circumfluat aqua, tunc caussa proprietatis non mutatur, sed ager prioris domini permanet. § 22. *in f. I. de R. D. l. 30.* §. 2. *ff. d. A. R. D.*

*denique
3. alveum
derelictum.*

XXXVII. 3.) Quando naturalis alveus vetus, a flumine, ad aliam partem fluente in universum derelinquitur; tunc vetus iste alveus eorum est, qui prope ripam ejus prædia possident, pro modo latitudinis cujusque agri, qui prope ripam sit: novus autem alveus ejus juris esse incipit, cujus ipsum flumen est, i. e. publici. §. 23. *I. d. t. l. 7.* §. 5. *ff. de A. R. D. l. 1.* §. 7. *ff. de flum.* Quodsi, post aliquod tempus, ad priorem alveum reversum fuerit flumen; Iste novus alveus, jam iterum derelictus, itidem eorum esse incipit, qui prope ripam ejus prædia possident, si strictam juris rationem sequamur: attendendæ tamen sunt hac in re circumstantiæ & æquitas, ut aliquando priori domino iste ager, a flumine occupatus, & jam iterum relictus, restituatur. *l. 7. §. 5. ff. d. t.* vid. *Aym. d. tr. de alluv.* Hodie etiam, quæ de acquisitione alvei deserti diximus, obtinere, petet ex *Carpzov. part. 3. C. 31. d. 14. & 15.* *Joh. a Sande decis. Fris. Lib. 5. tit. 2. def. 1. & 2.* Alicubi vero alveum, a flumine

*Hodiernus
usus.*

mine derelictum, fiscalibus bonis annumerari, tradit Gryphiander *d. tr. de insul. cap. 11. num. 45.*

XXXIIX. Aliter res se habet, si ager solum *Non si ager inundatus.* inundatus fuerit, sinimine imbribus vel nivibus adaucto; tunc inundatio fundi speciem & proprietatem non mutat, sed, recedente aqua, ejus manet, cujus ante fuit. §. 24. *I. de R. D. d. l. 7. §. 6. ff. de A. R. D.*

XXXIX. Accessionem artificialem, seu industrialem, vocamus, qua, facto hominis interveniente, juxta casuum & objectorum diversitatem, aliquando rei nostræ opera aut res aliena, aliquando operæ nostræ res aliena, quam tenemus, & circa quam operam adhibuimus, cedit: & sunt hujusmodi accessionum genera septem: 1.) specificatio, §. 25. *I. d. t.* 2.) adjunctio, §. 26. 3.) inædificatio, §. 29. & 30. 4.) plantatio, §. 31. 5.) factio, §. 32. 6.) scriptura, §. 33. 7.) pictura, §. 34. *Artificialis accessio.*

XL. Specificatio est, qua quis ex aliena *nimirum materia novam speciem conficit; ut si quis* 1. *Specificatio,* ex alieno auro vel argento vas aliquod fecerit: & tunc distinguitur ita, ut, si materia adhuc prævaleat formæ artificiali additæ, is videatur dominus speciei effectæ, qui materiæ dominus est: si vero forma ista artificialis prævaleat materiæ: is potius intelligatur dominus, qui speciem istam indidit. Colligitur autem, quid prævaleat, ab externo signo;

nim. si ista species, seu corpus, ad priorem rudem materiam reduci potest, prævalet materia, & tanquam potentior, formam ad se trahit. add. *l. 24 ff. de A. R. D. l. 78. § 4 ff. de leg. 3.* si vero non potest reduci, prævalet forma: adeoque tunc materiæ ita consumptæ, ut ad pristinam existentiam, & rudem formam reverti non possit, non habetur in additione domini ratio *l. 27. §. 1. ff. de A. R. D.* sed novæ duntaxat speciei, indeque ei additur, cujus facta ea res in rerum natura esse cœpit. *l. 3. §. 21. ff. de acquir. vel am. poss. vid. d. §. 25. I. d. t.* add. Grot. *introd. Lib. 2. cap. 8. pr.* qui sibi ipsi contrarius videtur. *tr. de I. B. & P. Lib. 2. c. 8. n. 19.*

Quid si ex sua materia & aliena quis speciem fecerit.

XLI. Sed quid si partim ex sua materia, partim ex aliena, speciem aliquam quis fecerit, veluti ex sua lana & aliena vestimentum? dubitandum non est, hoc casu eum esse dominum, qui fecerit, cum non solum operam suam dederit, sed & partem ejusdem materiæ præstiterit. *d. §. 25. I. d. t.* add. *§. 27. eod.* ubi de confusione agitur.

Priori materia domino competunt actiones tum contra m. f. tum contra b. f. specificantem.

XLII. Competit tamen eo casu, quo speciei dominium specificanti acquiritur, priori domino materiæ actio contra illum, & quidem, si mala fide ex aliena materia quis speciem confecerit, datur actio ad exhibendum & rei vindicatio, tanquam contra eum, qui dolo defuit possidere, *l. 12. §. 3. ff. de ad exhib. præterea competit condictio furtiva l. 13. ff. de condict.*

condict. furt. & actio furti. *l. 52. §. 14. ff. de furt.*
 Si vero bona fide ex re aliena quis speciem
 confecerit, conveniri potest actione in factum
arg. d. l. §. l. 23. §. 5. ff. de rei vind. Porro eo
 casu, quo ad dominum materiæ pertinet con-
 fecta species, competit specificanti & possiden-
 ti retentio speciei & exceptio doli, usque dum
 pretium operæ vindicans dederit, *arg. d. l. 23.*
§. 4 ff. de R. V. modo specificans b. f. posses-
 sor fuerit: nam scienti, alienam materiam
 esse, potest objici culpa, quod temere speciem
 confecerit ex materia aliena, *arg. §. 30. inf. I.*
de R. D.

*Aliquando
 retentio
 datur.*

XLIII. Adjunctio est, qua rei nostræ prin-
 cipali, ejus augendæ, reficiendæ, ornandæve
 gratia, sive bona, sive mala fide, res aliena
 jungitur & accedit ita, ut non nova species
 conficiatur: & tunc, quod additum est, ce-
 dit toti. *l. 26. §. 1. ff. de A. R. D. l. 19. §. 13 ff.*
de aur. §. arg. leg. §. 26. I. d. t. Nihilomi-
 nus autem is, qui dominus fuit rei adjunctæ,
 alteri jam accessionis vice acquisitæ, habet
 actionem contra novum illum dominum, cui
 ista particula acquisita est; & quidem ad-
 versus eum, qui furripuit, furti actionem, &
 conditionem furtivam. *d. §. 26. I de R. D.*
junct §. 2. (al. 3.) I. vers. nam qui sciens de
usucap. Datur etiam actio ad exhibendum
 & utilis rei vindicatio. *arg. l. 12. §. 3. §. l.*
9. §. 2. §. 3. ff. ad exhib. Adversus b. f.
 possessorem competit actio in factum *l. 2. §.*

2 Adjunctio

§. 5. ff. de R. V. Si vero quis suam rem rei alienæ junxerit, & dominus hanc vindicet, competit jus retentionis, & exceptio doli possidenti, usque dum pretium ejus, quod ad junctum est, solvatur. *d. l. 23. §. 4 d. R. V.*

*Alia ratio
est confusi-
onis.*

XLIV. Alia est ratio confusionis, cum materiæ liquidæ, aut liquefactæ, ita miscentur & confunduntur, ut una ingrediatur alteram, & vicissim alterius partes in se recipiat, unde existit ipsius corporis, quod ex confusione fit, consolidatio. Hæc est aut ejusdem generis materiæ, aut diversi: alia iterum, quæ mutua minorum voluntate & scientia; alia, quæ fortuito, & altero dominorum ignorante, facta est. Illo casu, quia nova species non fit, communio constituitur, pro rata parte materiæ, quæ cujusque ante confusionem fuit: ita tamen, ut & pretii ratio habeatur, si unius pars melior, aut pretiosior fuit *l. 3 §. ult. l. 4. l. 5. ff. de R. V.* Hoc vero casu, si species prævalet, obtinet id, quod supra de specificatione dictum, *l. 5 §. 1. ff. de R. V.*: si vero non prævaleat, sed res confusæ deduci & separari possint, cuilibet domino materia, quæ ante confusionem ejus fuit, restituitur, *d. l. 5 §. 1. ff. de R. V. l. 12. §. 1. ff. de A. R. D.*

*nec non
commixtio-
nis.*

XLV. Simili ratione se res habet in commixtione, qua res solidæ ita commiscentur, ut inde totum fiat per aggregationem; & quidem si v. g. frumentum Titii cum frumento tuo

tuo

tuo mistum fuerit, voluntate vestra, commune est frumentum. Quodsi casu, id mistum fuerit, vel altero ignorante, non inducitur communio; sed si ab alterutro vestrum totum illud frumentum retineatur, in rem quidem actio, pro modo frumenti cujusque, competit, arbitrio autem judicis continetur, ut non solum attendat, quot quisque modios ante permixtionem habuerit, sed etiam iste aestimet, quale cujusque frumentum fuerit: ut, cum grana adeo accurate seligi nequeant, illi, qui melius habuit frumentum, plus; qui deterius, minus adjudicetur. § 28. *I. d. R. D.*

XLVI. Præterea junctura alia dicitur ferruminationis alia adplumbatura. Ferruminationis (*die Anschweifung*) est, qua metalla ejusdem generis, formata, vel non formata, sine interventu alterius materiæ, consolidantur: ut si ferrum ferro: brachium æreum, æreæ statuæ jungatur. Adplumbatura (*die Læthung*) est, qua duæ, ejusdem vel diversi generis, res, per dissimilem materiam, aut non per se invicem, sed per quoddam interveniens, coagmentantur vel conjunguntur: ut si vasi figulino ansa & operculum argenteum; item si plumbo, clavo, glutine, vel simili modo, brachium statuæ jungatur. Et quidem, si vel ferruminatione vel adplumbatura, res aliena meæ jungatur, veluti toti integrali, distinguendi sunt duo casus. Si enim 1.) rei principali ita accedat aliquid, veluti pars
 inte

*Adjunctio-
nis species
sunt ferru-
minatio &
adplumbatur-
tura.*

integralis, tunc illa accessio cedit principali, & pertinet ad modum acquirendi, qui dicitur adjunctio *l. 27. pr. & §. 2. ff. de A. R. D.* fin vero 2.) neutra res alteri ita accedat, prioris domini res manet, quia separari potest, *d. l. 27. pr. & §. 2. l. 12. §. 1. eod. l. 23. §. 5. l. 5. §. 1. ff. de R. V.*

9. Inadificatio.

XLVII. De inædificatione est regula generalis: Omne, quod solo inædificatur, solo cedit *§. 29. I. d. R. D. l. 7. §. 10. ff. de A. R. D. l. 39. pr. ff. de rei vind.*

Unde, ex aliena materia in solo edificans, est dominus aedificii:

Competunt tamen domino materia actiones. *L. 47. ff. t. 3. de tigno juncto.*

XLVIII. Cum igitur in suo solo aliquis ex aliena materia ædificaverit, ipse intelligitur dominus ædificii: ne ædificia rescindi, necesse sit. Competit autem domino pristinae materiae, si b. f. quis materiam junxerit, extante ædificio, de jure civili, actio de tigno juncto, ut duplum pretii pro ista materia præstetur, *d. §. 29. l. 23. §. 6. ff. de R. V.* Hodiernis autem moribus solum simplex restituendum venit, nisi singulare interesse auctor probare possit. Diruto ædificio materia ad pristinam causam refertur, & potest dominus eam vindicare & ad exhibendum agere, etiam si post tempus usucapionis dissolutum sit ædificium, *l. 23. §. fin. l. 59. ff. de R. V.* nisi jam duplum s. pretium rei sit consecutus. Sin autem m. f. quis junxerit cohærente materia, datur itidem actio de tigno juncto in duplum, s. ad pretium & interesse præstandum, ac præterea actio ad exhibendum, & rei vindica-

dicatio, quia dolo desit possidere l. 1. pr.
 & § 2. l. 2. ff. de tigno junct. l. 23. §. 6. de R.
 V. Diruto ædificio, adhuc potest ipsa res
 vindicari, licet m. f. possessor jam ante æsti-
 mationem & interesse restituerit. d. l. 2. ff.
 de ting. junct.

XLIX. Ex diverso, si quis in alieno solo
 ex sua materia ædificaverit, illius fit ædifi-
 cium, cujus & solum est. §. 30. I. d. t. l. 7. §.
 12. l. 28. de A. R. D. Is vero, qui ædificavit,
 vel 1.) est in possessione ædificii, & si domi-
 nus soli ædificium petat, nec solvat pretium
 materiæ, & mercedes fabricorum, poterit per ex-
 ceptionem doli mali repelli, si nescivit alie-
 num esse solum: nam scienti potest objici cul-
 pa, quod temere ibi ædificaverit d. §. 30. Ex
 æquitate tamen & m. f. ædificanti conceden-
 dum est, ut sine dispendio domini aræ tol-
 lat ædificium, quod posuit. l. 37. ff. de R. V.
 l. 5. C. eod. add. l. 38. ff. de pet. hered. Vel
 2. non est in possessione, & extante ædifi-
 cio, ne quidem is, qui b. f. ædificavit, jur.
 Rom. actionem habet, qua pretium materiæ
 & impensas petat l. 48. ff. de R. V. l. 33. de
 condit. indeb. Moribus vero nostris, & bo-
 na & mala fide ædificantem etiam impensas,
 non modo per exceptionem retinere, sed &
 per actionem petere posse, putat Zipæus. no-
 tit. jur. Belg. tit. de R. V. & A. R. D. Græne-
 vveg, d. LL. de abrogat. ad. d. §. 30. I. de R.
 D. aliter statuit, Carpzov. P. 3. C. 31.
 d, 10.

*Inadifica-
 tum vero
 alieno solo
 huius cedit:
 Competunt
 tamen isti-
 dem alteri
 actiones.*

d. 10. Diruto forte ædificio, ad pristinum dominum materia redit, & non solum is, qui bona fide ædificaverat, materiam vindicare potest, sed & qui mala fidei possessor fuerat, dum ædificabat, d. §. 30. l. d. t. junct. l. 2. C. de R. V.

4. *Plantatio,*

L. De plantatione itidem similis obtinet regula; quod scilicet planta ejus sit, cujus est solum, in quo posita, modo cum terra coaluerit, & radices egerit: ante enim, quam radices egerit, illius permanet, cujus fuerat. §. 31 l. d. t. l. 7. §. 13. ff. d. A. R. D. Hinc, si vicini arbor ita terram meam presserit, ut in meum fundum radices solum egerit, mea fit arbor: & prope confinium posita, si etiam in vicinum fundum radices egerit, communis est, pro regione cujusque prædii *dd. text.* quod tamen moribus vix observatur, seu attenditur.

5. *Satio,*

LI. Qua ratione plantæ solo cedunt, eadem quoque ratione frumenta, quæ sata sunt in solo alieno, isti cedunt. §. 32. d. t. l. d. R. D. l. 9. pr. ff. de A. R. D. Competit tamen ei, qui alienum fundum sua impensa consevit, vel in eo plantavit, exceptio vel actio, ut dominus, qui fundum istum vindicat, vel tenet cum fructibus, ratione impensarum ipsi satisfaciat *dd. text. & l. 23. & 4. ff. de R. V.*

6. *Scriptura,*

LII. Ratione scripturæ, itidem chartis, membranisve cedunt, quæ in iis scripta §. 33. l. d. R. D. add. l. 9. §. 1. ff. de A. R. D.

LIII.

LIII. In pictura, ob singulare artificium, f. ^{Pictura} artis privilegium, singulariter obtinet, ut pictura tabulam ad se trahat. vid. §. 34. l. de R. D. l. 9. §. 2. ff. d. A. R. D. Unde, si pictor possideat, datur domino tabulæ actio ad petendum pretium tabulæ; si vero dominus possideat, pictor quidem vindicare potest picturam suam, sed dominus juste eam retinet, usque dum ratione tabulæ ipsi satisfactum d. l. text. add. l. 23. §. 3. & 4 ff. de R. V. Hoc quod de pictura diximus, etiam moribus nostris in scriptura obtinere volunt ita, ut etiam charta cedat scripturæ. Grot. *introd.* l. 2. c. 8. Mynf. *ad I. b. Schulz. ad §. 33. de R. D.*

LIV. Porro accessio quædam est ratione rei alienæ, præprimis naturalis, quandoque industrialis, qua nim. b. f. possessor omnes fructus, quos ex re, non aliter sciens, quam rem esse suam, percipit, acquirit pro cultura & cura, iuxta opinionem domini, & perinde ut a domino adhibita. §. 35. l. de R. D. l. 48. ff. de A. R. D. nulla distinctione facta, cujus conditionis sint fructus: quod & usus probat, teste Rebuffio *ad Constit. Reg. de fruct. ad art. 1. Johan. a Sande l. 5. dec. Fris. tit. 15. de 1. Joh. Schneidev. ad. d. §. 35. num. 5.* Si vero dominus postea superveniat, & fundum vindicet, extantes, una cum fundo, repetere potest. d. §. 35. l. 22. C. de R. V. secundum usum receptum etiam id, quod ex consumptis est lucratus, seu quantum ex iis est locupletior factus, ^{Præterea b. f. fundum alienum colenti cedunt fructus.}

nam m. f.
possessori.

factus. Hartman. Pistor. l. 4. q. 25. § 26. n. 19. Carpzovi p. 3. c. 33. d. 28. Cæterum, qui alienum fundum sciens, & ita mala fide, possedit, non tantum fructus extantes, sed etiam perceptos, eosque, quos diligens paterfam. percipere potuisset, cum ipsa re, restituere tenetur, deductis solum impensis necessariis, d. §. 35. I. de R. D. l. 22. C. de R. V. §. 2. f. de off. iud.

Usufructua-
rius etiam
acquiris
fructus.

LV. Præterea sciendum, quod usufructuaris quoque, item colonus, ex re aliena fructus percipiant, & suos faciant, sed ex voluntate domini. §. 36. 37. § 38 d. t. I. de R. D.

Fortuita
accessio.

LVI. Fortuita accessio est thesauri, in fundo nostro forte fortuna inventi l. 63. § 1. § 3. ff. de A. R. D. l. un. C. de thesaur. Et quidem, si quis ipse in proprio loco, data licet opera, absque tamen magicis artibus, invenerit thesaurum, ipsius est totus. §. 39. I. de R. D. arg. l. 63. pr. §. seqq. ff. de A. R. D. At si quis in alieno loco, non data opera, invenerit, dimidium thesauri inventi domino soli, & alterum dimidium inventori cedit. add. Constit. Elect. p. 2. C. 53. ubi vid. Carpz. Sin autem alius data opera in alieno fundo thesaurum invenit, totus domini est d. l. un. C. de thesaur.. Est autem thesaurus quædam vetus depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat. l. 31. §. 1. ff. de A. R. D. Quando igitur saltem probabiliter constat de domino pecuniæ,

non

non acquiritur quicquam inventori, sed tota domino ejusve heredi restituenda. Carpxov. *de Const.* § 3. d. 7. n. 4. Volunt non nulli, thesaurum ad fiscum pertinere. Grot. *de jur. bell. & pac.* l. 2. c. 8. n. 7. Peregrin. *de jur. fisc.* l. 4. c. 2. verum res judicatæ hac de re variant, ut videre est apud. *Christineum vol.* 5. *decis.* 16. & 17. Gregor. *Tholos. Synt.* l. 3. c. 11. num. 6. Grot. *introd.* l. 2. c. 4. In dubio itaque contra fiscum respondendum, & jus commune Romanum attendendum. Carpxov. *d.* 1.

LVII. Ex domini prioris voluntate in alterum transfertur dominium, vel ita, ut in personam certam voluntas conferatur. §. 40. *Et in alium transfertur dominium.* *seqq.* I. *de rer. divis.* vel in personam incertam. §. 45. (*ab. ed.* 46.) I. *d. t.* Prius fit per traditionem, quæ est actus, quo dominium ab eo, qui habet potestatem, & animum quid transferendi, in alium accipientem transfertur, *d.* §. 40. I. l. 9. §. 3. *ff. de A. R. D.*

LVIII. Requiritur ergo 1.) ut tradens habeat potestatem transferendi, seu alienandi. *Hujus ree quæsitæ.* *pr. I. quib. alien. lic. vel non.* 2.) ut habeat animum transferendi, qui exprimitur per titulum seu causam, ad transferendum dominum habilem. *d.* §. 40. 3.) ut fiat traditio vacuæ possessionis & alter rem accipiat. l. 50. l. 46. & 47. *ff. de R. V.* l. 36. *ff. de A. R. D.* atque isthæc traditio & apprehensio ad acquirendam possessionem semper est nec essaria, l. 23. *pr. ff. de*

acquir. vel amit. poss. licet dominium aliquando ex speciali legis dispositione, etiam sine traditione acquiratur. *l. 80. ff. de leg. 2. l. 44. §. 1. ff. d. leg. 1.*

Discernendum est promissio ab ipsa constitutione,

LIX. In causa itaque seu titulo consistit promissio seu obligatio, & jus ad rem. *l. 3. pr. ff. de O. & A. l. 126. §. 1. ff. de verb. obl.* per traditionem vero ipsum dominium constituitur & acquiritur, *l. 20. C. de pact. add. Syntagm. nostr. Feud. cap. 7. aph. 2.* Illud, quoad, traditionem ex causa emtionis, singulare est, quod dominium non transeat per solam traditionem, nisi quoque pretium rei emtæ venditori sit solutum, vel alio modo ei satisfactum, vel etiam venditor fidem de pretio expresse habuerit, *§. 41. I. de R. D. l. 19. ff. de contrab. emt. l. 5. §. 18. ff. de tribut. action.*

Traditio alia est propria, alia analogica,

LX. Est vero traditio alia propria, rerum scil. corporalium. *l. 43. §. 1. ff. de A. R. D.* alia analogica, rerum nim. incorporalium, quæ licet per se tradi nequeant, *l. ult. ff. de servit.* cum rebus tamen, quibus inhærent, traditis, vel patientia domini, alium re sua uti patientis, & ipsæ ut qs. possessæ, sic etiam qs. traditæ censentur, *d. l. ult. it. l. 11. §. 1. ff. de publ. in rem. act. l. 3. pr. ff. de usufr. l. 1. §. ult. de servit. rust. præd. l. 6. §. 1. ff. si servit. vind. l. 3. §. 2. ff. de action. emt*

Modi tradendi vel

LXI. Propriæ traditionis modi, per quos acquiritur, sunt vel veri, nim. cum res de manu

manu in manum nobis traditur, qui modus, *veri, vel*
maxime proprius, mobilibus rebus competit, *ficti.*
l. 3. §. 3. in fin. ff. de acquir. vel amitt. poss.
vel ficti, scil. 1.) cum res brevi manu tradi-
tur, *l. 43. §. 1. ff. de jur. dot.* ut si quis rem
suam alteri locatam, commodatam, depo-
sitam, &c. postea permittat, ex causa vendi-
tionis vel donationis, apud ipsum permanere:
tunc enim fingitur, ac perinde est, ac si res
mea v. g. deposita, mihi reddita, & a me illi
vicissim, ex emtionis similive titulo, tradita sit.
vid. l. 9. §. 5. ff. de A. R. D. l. 21. pr. ff. de ac-
quir. vel amitt. poss. l. 18. ff. de præcar. l. 6. ff.
de donat. l. 62. pr. ff. de evict. l. 15. ff. de reb.
cred. l. 9. §. 5. ff. de A. R. D. Huc etiam per-
tinet, cum quis constituit, se rem, ante suam,
nunc alieno nomine possidere. *vid. l. 18. pr.*
l. 21. pr. & §. 3. ff. de acquir. vel amitt.
poss. l. 77. ff. de R. V. l. 28. C. de don. §. 42.
I. de R. D. Tiraq. tract. de const. possess. 2.)
cum langa munu re traditur, vel propius de-
monstrata, *vid. l. 79. ff. de solut. l. 1. §. 21.*
l. 51. l. 18. §. 2. ff. de acquir. vel amitt. poss.
vel e longinquo. d. l. 18. §. 2. verb. in mea
turre. Aliquando symbola quædam adhi-
bentur, rem repræsentantia: veluti, si quis tra-
ditione clavium res inclusas, §. 44. (*al. edit.*
45. I. de R. D. l. 9. §. 6. ff. de A. R. D. I.
74. ff. de contrah. emt l. 1. §. 21. infin. de
acquir. vel amitt. poss. traditione instru-
menti, h. e. documenti litterarii, res isthoc

instrumento descriptas, cuidam tradidisse subintelligitur. *l. 1. C. de donat. l. 77. ff. de R. V.* Sic etiam consignatione rei emtæ qs. traditio fieri solet, quando nimitum per eandem, venditione jubente, emtor merces suas emtas, tanquam sibi traditas, ab aliarum mercium numero segregat. *l. 14. §. 1. ff. de peric. & commod. rei. vend.*

2. jactu missilium (vid. §. 58. supra)

LXII. In personam incertam collata voluntas domini, transfert rei proprietatem, quando quis missilia jactat in vulgus: ignorat enim, quid quisque excepturus sit, & tamen quia vult, quod quisque acceperit, id ejus esse statim eum dominum efficit. §. 45. (*ab. 46.*) *I. de R. D. l. 9. §. 7. ff. de A. R. D.* Simili ratione, si rem pro derelicto habitam, h. e. eo animo abjectam, ut dominus in numero rerum suarum eam esse nolit, quis occupaverit, dominus fit. §. 46. (*ab. 47.*) *l. d. t. tot. tit. ff. pro derel.*

Alia est ratio jactus ex nave facti,

LXIII. Alia est causa earum rerum quæ navis levandæ causa, tempore naufragii ejiciuntur, quæ prioris dominii manent, quia palam est, non eo animo illas ejici, quod quis eas habere non velit, sed quo magis, cum ipsa navi periculum maris effugiat: qua de causa si quis eas fluctibus expulsus, vel etiam in ipso mari nactus, lucrandi animo abstulerit, furtum committit. §. ult. *I. de R. D. l. 43. §. 11. ff. de furt. l. 8. ff. ad L. Rhod. de jact. l. 21. §. 1. & 2. ff. de acquir. vel amitt. poss.* Unde etiam

etiam naufragorum bona dominis esse relinquenda, & fisco non deferenda, constitutum est in *l. 1. C. de naufr. auth. navigia. C. de furt. P. H. O. art. 218. add. Stipmann. de jur. marit. p. 5. c. 1.*

LXIV. Multo magis res casu amissæ; v. c. *ut & rei casu amissa.* quæ de rheda currente cadunt, minorum permanent, nec ad inventores pertinent. *d. §. ult. inf. I. de R. D.* Si tamen quis tulit, redditurus ei, qui desiderasset, furti non obligatur: & solent plerique libellum proponere, seu per proclamationem publicam significare, se rem aliquam invenisse, & reddituros ei, qui desideraverit, & dominium probaverit. *l. 43. §. 8. ff. de furt. & tunc inventionis præmia non quidem peti, sed sponte oblata, aut promissa, accipi possunt, d. l. 43. §. 9. de furt. conf. l. 15. ff. d. P. V.* Quod vero post libellum propositum, vel publicam proclamationem, nemo appareat, qui rem inventam repetat; communiter inventori, elapso tempore, quod præfigi domino solet, addicunt, monentes, divitem pie facturum esse, si in usus & alimoniam pauperum converterit. *arg. auth. omnes peregrini C. commun. de success. Carpzov. p. 3. C. 31. d. 18. num. 7. jure Saxon. duæ partes fisco, tertia inventori cedit. Carpzov. d. l. n. ult. add. Land-R. art. 29. & 37.* Sin proclamatione hac neglecta, lucri sui causa, rem inventam occultet elanculum, vel a se repertam, domino privatum

tim publiceque inquirente, inficias eat inventor, furti se obstringit, & pro ratione circumstantiarum, si postea patefacta fuerit inventio, punitur. *Land-R. de art. 37. add. l. 43. §. 8. ff. d. furt. c. 6. it. c. 8. c. 14. q. 5.*

Add. *Lib. 2. Tit. 1. I. de rer. divis. & acq. ipsar. domin.*

TIT. II.

DE

REBUS CORPORALIBUS ET INCORPORAL. ITEM MOBILIBUS ET IMMIBILIBUS.

L. 1. ff. 18.
de divis
rer. & qual

Res corpore
ales,

incorpora-
les.

I. Antequam reliquos modos acquirendi dominium exponamus, sciendum est, quod res, quæ in patrimonio nostro sunt, sint vel corporales, vel incorporales. Res corporales dicuntur ipsa corpora naturalia, atque ex his efformata artificialia, quæ ab aliquo externo, quo percipi possunt, sensu describuntur, quod tangi possint. *§. un. I. de reb. corp. & incorp. l. 1. §. 1. ff. de divis. rer. & qual.* Incorporales sunt relationes, seu qualitates quædam morales, quas jus, circa personas & res corporales, produxit, unde *dd. text.* dicuntur *in jure consistere*, & e contrario describuntur, quod tangi non possint, ut servitutes, obligationes &c. *dd. text.*

Res mobi-
les,

II. Porro res distinguuntur in mobiles & immobiles, *l. 15. §. 2. ff. de re jud.* quæ distinctio, licet propria spectet ad res corporales,

les, per analogiam tamen aliquando etiam ad jura, seu res incorporales, accommodatur! Res mobiles sunt, quæ manentes integræ vel salvæ, de loco suo moveri, ac in alium transferri commode possunt: sive principium motus in ipsis natura sit, ut sunt equi, boves, oves; sive ab alio moveantur. *l. 93. ff. de V.S.* Non autem satis constat inter Interpp. quid dicendum sit de mercibus in tabernis, nec non lectis in divertoriis: qua de re consulas Menoch. *l. 4. præsumpt. c. 137. n. 4.* Coler. *dec. 286. n. 154.* Berlich. *p. 3. concl. 30. n. 22. § p. 2. concl. 29. num. 39.* Carpzov. *p. 3. C. 24. d. 9. § 10.* Richter. *de success. sect. 4. membr. 2. num. 13.* addi etiam potest rescript. Elect. Sax. quod citat Berlich. *de conclus. 29. n. 8.* item de molendinis navalibus vid. Syntagm. nostr. Feud. *cap. 6. aph. 11.* nec non de alveis apud Cueva. *decis. 26. n. 34.*

III. Res vero immobiles sunt vel naturaliter, vel civiliter tales. Naturaliter immobilis est res corporalis, quæ natura sua moveri nequit; ipsum nim. solum, fundus, ager, aut solo natura arteve firmiter cohærens. Civiliter pro re immobili habetur aliquando, certis in materiis, res corporalis, natura mobilis, quæ ad rem quandam immobilem pertinet ita, ut ab ista civiliter separari nequeat. Exempla legas apud Carpz. *p. 1. C. 5. d. 19.* Mev. *ad jus Lubec. l. 3. tit. 5. art. 5. n. 8.*

*immobiles
naturaliter.*

civiliter:

analogicæ,

IV. Porro per analogiam ex rebus incorporalibus (quæ sua natura neque mobiles, neque immobiles sunt) modo mob-modo immobilibus adnumerantur, rebus mobilibus accensentur istæ, quæ rei mobili inhærent, & ratione rei mobilis competunt, vel ad petendam rem mobilem destinatæ sunt: ut nomina personalia, & actio v. g. ex mutuo. Rebus autem immobilibus æquiparantur res incorporales, quæ rebus immobilibus inhærent, ac ratione earundem competunt; uti actiones, quibus res immobiles persequimur, & quæ alias, ob perpetuum usum immobilibus accedunt: ut jurisdictio, servitutes, redditus annui, pecunia, ex rebus hereditariis immobilibus, distinctis terminis debita, (*Erbgeld, so unbetagt ist*) vid Gail. l. 2. c. 10. Coler. decis. 69. n. 9. & de process. exec. P. 1. c. 3. n. 244.

Add. L. 2. T. 2. I. de reb. corpor. & incorp.

TIT. III.

DE SERVITUTIBUS.

*Servitutis
descriptio
L. 8. ff. t. 1.
de servit.*

I. Servitus in genere est jus, aliena in re constitutum, quo libertas, domino alias in re competens, adimitur ita, ut ad alterius utilitatem aliquid in suo pati teneatur, vel non facere. l. 15. §. 1. ff. de servit. §. 4. I. de servit.

*Divisio in
reales &
personales.*

II. Ista utilitas alteri ex re aliena obvenit vel mediate, vel immediate: hinc aliæ servitutes personales, ubi utilitas ex re aliena im-

me-

mediate ipsi personæ obvenit, ut sunt usus-fructus, operæ servorum, usus, habitatio; aliæ reales, seu prædiales, ubi ex re aliena, per rem nostram utilitatem capimus, & ita proxime res ista, s. prædium alienum, prædio nostro servit. l. 1. ff. de servit.

III. Servitutes prædiorum aliæ sunt prædiorum rusticorum, aliæ urbanorum. Illæ dicuntur, quando prædium rusticum alienum vicini prædio rustico utilitatem præbet: hæ dicuntur, quando prædium urbanum vicino prædio urbano utilitatem præbet. Dicuntur vero prædia rustica, quæ usum rusticum habent: ut ipsi agri, ædificia ad agros colendos, fructus colligendos, & pecora habenda, spectantia l. 211. l. 180. pr. ff. V. S. Urbana, quorum usus est urbanus: & ædificia omnia, ad inhabitandum, commercia exercenda, exstructa §. 1. I. de servit. l. 1. comm. præd. junct. l. 198. ff. d. V. S. l. 16. C. de præd. & al. reb. min.

IV. Potiora & frequentiora rusticorum prædiorum jura sunt hæc 1.) iter, quod est jus eundi, ambulandi, hominis per vicinum prædium ad nostrum, ipsius prædii causa pr. l. de serv. l. 1. ff. de serv. præd. rust.

V. 2.) Actus (*Viehtrifft*) qui est jus agendi jumentum vel vehiculum per prædium alienum ad nostrum, d. l. 1. ff. de serv. præd. rust. & d. §. 1. I. eod.

VI. 3) Via, quæ est jus eundi, ambulandi, agendi, & omnia, quæ ad nostri prædii utilitatem

Servitutes real. s. prædiorum & quidem rusticorum, vel urbanorum.

Potiora jura prædiorum rusticorum sunt
1. iter,
L 8. ff. t. 3.
de serv. præd. rust.
2. actus,

3. via

ta-

tatem spectant, vehendi, ducendi, ferendi, atque trahendi per prædium alienum, certam à lege determinatam habens latitudinem *l. 7. ff. l. 13. §. 2. ff. de servit. præd. rust.*

*qua vel est
privata.*

VII. Distinguitur autem via in privatam & publicam; de privata hic agitur, per agros nim privatorum concessa, qua vicinis propter prædia sua uti licet: hujus latitudo in porrectum octo, in anfractum 16. pedes continere debet *d. l. 8 ff. de serv. præd. rust.* Similiter & moribus obtinere tradunt, quod itineris servitus, cujus latitudo jure definita non est, ut plurimum trium, aut quatuor sit pedum; viæ autem latitudo ad minimum octo; aut si illa plurimum communis futura sit, 12. pedum ut currus sibi invicem cedere possint. *Land, R. lib. 2. art. 59.*

*vel publica.
Quid obri-
neat, curri-
bus in via
arcta sibi
occurrenti-
bus.*

VIII. Via publica huc non pertinet; hujus solum est publicum, & omnibus patet, & hodie ad regalia pertinet. Cum vero plurimis in locis etiam viæ publicæ adeo arctæ sint, ut currus directe sibi occurrentes, non possint pertransire, nisi alteruter aut retro cedat, aut extra viam deflectat; ideo hic obiter monebimus, quid tunc obtineat. Jure nim. Saxon. quod & moribus alijs convenit, minores currus majoribus, pedites equitantibus, equitantes currum agentibus, & inter currus vacui oneratis, cedere debent, per pontem transiture, qui prior cum clamore, vel signo dato ascendit, ab altero expectari debet; aut si viæ

re-

receptaculum adeo angustum fit, ut alter obviantium currū suum retro ducere teneatur, ejus conditio potior sit, qui prior viam ingressus est; quibus adde, quod cæteris paribus hi, qui proximiores sunt, unde exirent, his, qui remotiores, cedere debeant; quæ communiter ita ab aurigis observantur, ut qui extra eum modum, & communem usum, damnum aliquod intulerit, ad damnum & interesse refarciendum teneatur. add. *Land-R. l. 2. art. 59.* Nicol. van. der Hoogh. *singul. jur.* 21. *Ordinat. Noriberg.* qua cautum, ut curru onusto in via regia cedat vacuus. vel levius oneratus; carrus cedat curru; vehiculum meritorum, qua personæ solum vehuntur, curri vel vehiculo onusto; & denique, qui ex urbe vehit currus, cedat urbem ingressuro.

IX. 4.) Aquæ ductus, qui est jus aquæ ducendæ per fundum alienum ad utilitatem sui fundi. *l. 1. pr. ff. de serv. præd. rust.* qui fieri solet vel canalibus, vel fossa, ducta ex aqua publica, vel privata. Ex aqua publica quidem cuivis aquam ducere licet, nisi quatenus lege, aut statuto, est prohibitum, aut aqua in publico navigabilis est *l. 2. ff. de flum. l. 17. de servit. rust. præd. l. 10. §. fin. ff. de aqua & aquæ pluvi. arc.* add. Manz. *tr. de servit. real.* Grot. *introd. in jus Belg. l. 2. c. 2. n. 12.* Similis est servitus aquæ educendæ, quando nimium per alienum fundum superflua, vel inutilis

lis aqua ex fundo nostro oneratur, & per
fulcos & canales educitur. *l. 29. ff. de serv.
præd. rust.*

5. aqua
haustus,

X. 5.) Aquæ haustus, qui est jus aquam ex
privato vicini flumine, fonte vel puteo, ad vi-
cini pradii vel illorum, qui in illo versantur,
usum hauriendi *l. 5. §. i. l. 9. ff. d. t.*

6. pecoris
ad aquam
appulsus.

XI. 6.) pecoris ad aquam appulsus, qui est
jus pecora prædii mei, ad vicini fundi fontem
aquasve, aquandi causa, abigendi. *l. 4. l. 5.
ff. eod.*

7. jus pa-
scendi.

XII. 7.) Jus pascendi, quod est jus in alie-
no fundo pascendi pecora nostri prædii §. 2. *I.
de servit. l. 1. §. 1. ff. de servit. præd. rust.*
Tempus vero & modus hujus servitutis variat
secundum diversas tum conventiones, tum lo-
corum consuetudines, add. Berlich. *p. 2. con-
cl. 47. Carpzov. p. 2. C. 41. d. 2. §. 4.* Quod si vero
hoc jus pascendi ita constitutum habeat vici-
nus dominans, in vicini servientis prædio, ut
ille hunc à pastu, pro suo pecore, non excludat
sed vicinus serviens, vicini dominantis pe-
cus in suo simul admittat; illud æquo jure ad-
mittere cogitur, idque jus compascui (*dte
Koppelweyde*) vocatur: à qua tamen com-
munione recedere serviens potest, si, vitandæ
contentionis gratia, vicino dominantis partem
pascuorum servientium dimidiam cedere, &
altera pro suo pecore contentus esse velit.
Carpzov. d. p. 2. Const. 41. def. 9.

Alia servit.

XIII. Porro huc etiam referunt jus calcis

coquendæ, jus arenæ fodiendæ, pedamenta fumendi, lapides eximendi, lignandi &c. scil. rites rusti- ca,
 in alieno fundo ad commodum nostri prædii
l. 5. l. 6. ff. de servit. præd. rust.

Add. *L. 1. tit. 3. pr. § 2. I. de serv. prædior.*

TIT. IV.

DE

SERVITUTIBUS URBANORUM
PRÆDIORUM.

I. Prædiorum urbanorum servitutes sunt hæ, quæ ædificiis s. prædiis, usum urbanum habentibus, inhærent, & à prædio vicino alieno debentur. § 1. *I. de serv. præd. &c.* Cujusmodi servitus est 1.) oneris ferendi, quam. paries, vel columna, onus nostrarum ædium sustinere debet *l. 33. ff. de servit. urban. præd. l. 11. §. fin. eod.* Ut igitur onus hoc sustineri possit, debens hanc servitute[m] ad reficiendum parietem, vel columnam tenetur. *d. l. 33. §. 2. ff. si serv. vind.* Absque hac servitute constituta, nemo alterius parieti, imo nec communi parieti, nisi pro parte dimidia, inædificare potest. vid. Menoch. *de præf. l. 6. præf. 73. n. 23.* Christin. *ad LL. Mechlin. tit. 14. art. 12.* Cæpoll. *de servit. urban. præd. c. 36. n. 10.* Cæterum parietes, ipsis vicinorum conterminis seu limitibus, dimidiatim impositi communes fiunt, *arg. §. 31. in fin. I. de R. D.* proque iis prælucitur, nisi proprietatis probe-
Servitutum urbanorum prædiorum descriptio; cujusmodi sunt 1. servitus oneris ferendi. L. s. ff. t. 2. de servit. præd. urb.

tur. Et hoc jure utimur in communi dividundo judicio, ut omnium separationum intermedia sunt communia, nisi propria alicujus probentur. confer. *l. 9 C. de ædific. priv.* ibique Grönev. & *l. ult. C. fin. reg.* ibique Busius. add. Caspar Manzius *tr. de muro commun*

2. tigni immittendi,

II. 2.) Servitus tigni immittendi, qua trabem, vel quid aliud, quo ædes contignantur, in parietem vicini licet immittere, ut in eo requiescat. *l. 2. l. 20 pr l. 25. ff. de serv. urb. præd. l. 242. §. 1. ff. d. V. S.*

3. projiciendi,

III. 3.) Servitus projiciendi protegendive, qua tignum, vel ædificatum quid, in ædibus nostris quiescit, supra alienas vero ædes, vel arcas protenditur. *d. l. 242. §. 1. ff. de V. S. l. 20. pr. ff. de serv. urban. pr.* Huc etiam spectant iuggrundia, h. e. partes tecti porrectiores adversus imbrem.

4. altius tollendi, &
5. altius non tollendi

IV. 4.) Servitus altius tollendi, & 5.) Servitus altius non tollendi: quas servitutes ita discernimus, ut illam dicamus, qua quis, etiam cum damno suo, tenetur pati, alterum ad utilitatem suam ædes altius tollere; hanc vero, qua quis, in vicinarum ædium utilitatem, cogitur ædes suas habere depressas. *l. 11. §. 12. ff. de serv. urban. præd. §. 2. I. de action.*

6. luminum
& 7. ne luminibus officiat,

V. 6.) Servitus luminum, & 7.) ne luminibus officiat; quas simili ratione distinguimus: illam dicentes, qua vicinus nostra lumina, seu nostras fenestras, quibus lumen haurimus, cœlumque intuemur, excipere co-

gitur *l. 4. junct. l. 16. ff. de servit. urb. præd.* hanc vero nominantes, qua non potest facere quicquam vicinus, quo quævis ædium nostrarum lumina obscurentur. *d. l. 4. l. 15. l. 17. pr. §. 1. & 2. l. 22. pr. ff. de serv. urban. præd.* vid. pluribus hæc exponentem Capoldlam *de serv. præd. c. 36.*

VI. 8.) Servitus prospiciendi s. prospectus, & 9.) ne prospectui officiat. Illam appellamus, qua vicinus pati tenetur, & impedire nequit, nos prospicere ex nostris ædibus in ejus prædium vel hortum §. 2. *I. de action. l. 12. l. 16. ff. de servit. urban. præd.* hanc vocamus, quæ quis in prædio suo non potest quicquam facere, quod libero quaquaversum prospectui, in quævis loca nobis grata & amœna, obstet. *l. 15. ff. eod. conf. l. 12. §. 3. C. de edif. priv.*

VII. 10.) Servitus stillicidii avertendi s. recipiendi, & 11. stillicidii non avertendi s. non recipiendi. Illa est, qua in ædes vel aream vicini, aquam, ex nostris tectis cadentem, vicinus non avertere, sed in suum tectum, vel aream eam decidere, pati debet, *l. 2. l. 20. §. 2. & seqq. ff. de servit. urb. præd. add. Land-R. l. 2. art. 49. pr Weichbild. art. 124.* Hæc est, qua vicinus stillicidium suum, ex tecto suo defluens, in suam aream vel cisternam derivare prohibetur, sed, ut in aream vel cisternam vicini defluat, pati cogitur. *d. l. 2.*

VIII. Eadem est ratio 12. fluminis aver-
H tendi 12. fluminis,
recipiendi

Et 13. non
recipiendi,

tendi, seu recipiendi, & 13.) fluminis non avertendi, seu non recipiendi. *l. 1. ff. d. serv. præd. urb. §. 1. I. de serv.* Ita ut illa sit, qua flumen, h. e. aquam collectam ex pluvia & per canales, tubos, instar fluminis profluentem ex nostris ædibus tenetur vicinus suscipere; hæc vero sit, qua vicino non licet flumen, ex suis ædificiis veniens, a nostro avertere prædio, ob commodum, quod hoc inde habet. *arg. dd. text.*

14. cloaca,

IX. 14.) Denique est servitus cloacæ, quæ est jus, quo vicinus colluviem sordidam, & in sua area collectam in vicini aream immittit. *l. 7. ff. de servit. junct. l. 1. ff. de cloac.*

Add. *Lib. 2. tit. 3. §. 1. I. de servit. prædior.*

TIT. V.

COMMUNIA PRÆDIORUM TAM URBANORUM QUAM RUSTICORUM.

Constituitur servitus vel officio judicis.

L. 8 ff. 1. 4. comm. præd. dam rust. quam urb.

I. Communia prædiorum sunt ea, quæ spectant ad servitutem constitutionem. Constituitur servitus vel officio judicis, aliquando in judicis divisoriiis, vid. *l. 22. §. 3. ff. fam. herc.* præterea, si quis fundum, confinibus undique, prædiis non servientibus, circumdatum, habeat, eumque nequeat adire, tunc compellat iudex proximum vicinum, ut aditum concedat. *arg. l. fin. ff. de servit. præd. urban. l. 20. pr. ff. si servit, vind. l. 44. §. fin. ff. de leg. 1. l. 15. §. 1. ff. de usu & usufr. leg.*

vel volun-

II. Vel conceditur voluntate domini; in qua

qua concessione consideranda 1.) personæ, *tate domi- ni, ubi con sideranda*
 2.) prædia, 3.) modus. Persona concedens
 est dominus prædii fervientis. *l. 1. §. 1. l. 6. ff. comm. præd.* Qui utile solum domi-
 nium, vel etiam revocabile habent, possunt
 etiam servitutes concedere, sed non diutius
 duraturas, quam ipsorum dominium subsistit,
add. text. 2. feud. 8. l. ult. C. de reb. alien. non alien. Acquirit servitutem prædio itidem hu-
 jus prædii dominantis dominus. *l. 5. ff. comm. præd.* Potest quoque utilis dominus servitu-
 tem acquirere fundo. *l. 1. §. ult. ff. de superf. 2. feud. 8. §. 1. & 2. feud. 28. §. si vasallus.* Non
 vero usufructuarius, *l. 15. §. 7. ff. de usufr.*

III. Prædia ad servitutem constituendam *2 prædia;*
 necessario sunt duo §. 3. *I. de serv. l. 1. §. 1. ff. comm. præd.* in quibus requiritur 1.) ut sint
 vicina *l. 5. de servit. rust. præd.* vicinitas autem
 non tam ex prædiorum contiguitate, quam ex
 usu, seu commoditate utendi, æstimanda est.
vid. l. 7. §. ult. l. ult. ff. de servit. præd. rust. l. 1. pr. l. 17. de servit. præd. urb. 2.) ut ita com-
 parata sint, ut dominans utilitatem capiat ex
 prædio ferviente. *l. 15. ff. de serv. l. 16. ff. comm. præd.* 3.) ut in his prædiis causa servi-
 tutis sit continua & perpetua, atque inde fa-
 cultas utendi semper adsit. *l. 28. ff. de servit. præd. urb.* licet non semper exerceatur, vel
 quia sic conventum, vel quia non est opus.

*§. modus
concedendi:
ubi discer-
nenda pro-
missio.*

IV. In modo concedendi distinguenda est promissio servitutis realis, ab ipsa constitutione, & acquisitione, *l. 136. §. 1. ff. de V. O.* Promissio fit vel per conventionem inter vivos, vel ultima voluntate: utraque vel pure, vel sub conditione; vel ex die, vel in diem. *l. 4. pr. ff. servit.* Promissio, conventionem pure facta, coincidit quidem aliquando tempore cum constitutione, in negativis scil. servitutibus, seu quibus quis aliquid non facere tetetur: natura tamen, & re ipsa differt; quod multo magis obtinet in promissione sub conditione, vel in diem facta, ubi obligatio statim oritur; sed constituitur demum patientia, posteaquam conditio extitit, vel dies venit. *l. 23. §. ult. ff. de serv. urban. præd. l. 10. de serv. rust. præd.* Operatur hæc promissio solum jus ad rem, & actionem personalem, *l. 4. pr. ff. de servitut.*

*ab ipsa con-
stitutione
ita*

V. Constituitur promissa servitus patientia in affirmativis, h. e. quibus quis aliquid pati cogitur, vel intermissione ejus, quod alias facere possumus, in negativis: ita enim qs. tradita censetur servitus, *l. ult. de servit. l. 11. §. 1. de publ. in rem. act. l. 3. §. 2. ff. de actione emt.*

*quando
servit
ita*

VI. Atque ita constituitur a domino, & consequenter acquiritur servitus, expressa veri domini concessione. Quod si vero, vel non dominus, ut b. f. possessor, ita constituerit servitutem; vel ipse verus dominus (aut b.

f. possessor) non constituerit, sed tamen alter non vi, nec clam, nec precario servitute utatur, domino possessoreve patiente, vel prohibitioni, qua vicinus in commodum sui prædii interdicat ei, nec faciat aliquid in re propria, acquiescat: tunc utroque casu, continuato illo usu, & in hoc consistente qs possessione, per longum tempus præscriptione acquiritur servitus. *l. ult. in fin. C. de præscript. long. temp.* nec requiritur præcedens titulus, sed ipsa patientia est vice tituli, & includit, præsumtam certe quidem, scientiam, *l. 10. ff. si serv. vind.* vid. Carpz. *Lib. 1. Resp. 36.* aliquando autem longissimi temporis præscriptioni est opus, si solus error causam istiusmodi qs. possessione servitutis dederit. *l. 5. C. de præscript. long. temp. junct. l. 8. C. de præscript. 30. vel 40. annor.* aut si mala fide quis servitute sibi sumserit. *l. 3. l. 8. C. de præscr. 30. vel 40. ann.* Cæterum jur. Saxon. etiam prioribus illius casibus 30. anni, unus annus, septimanæ, & tres dies requiruntur.

Add. *L. 2. tit. 3. § 3. & ult. I. de servit. prædior.*

TIT. VI.

DE

IPSA SERVITUTE CONSTITUTA ET
INDE ORIENTE ACTIONE.

I. Constituta ita servitute, prædio illa semper inhæret, & illo ad alium translato, & *Ius ipsorum consistit.*

H 3

ipfa

ipsa transfertur. *l. 23. §. 2. ff. de servit. rust. præd.* Et qui habet suo prædio constitutam servitute[m], perpetuo uti illa potest, quantum tamen suo prædio utile est, *l. 5. l. 24. l. 29. ff. de servit. rusticor. præd.* Servitute[m] autem servitutis constituere non potest. *l. 1. ff. de usu & usufr. leg.* Nec alterius prædio commoditatem concedere, nisi hoc ipsi singulari convention[e] permissum. *l. 33. §. 1. ff. de servit. præd. rust.*

Unde oritur
Actio con-
fessoria.
L. 8 ff t 5.
si serv vind
vel ad al.
pert. neg.

II. Ex servitute constituta datur actio confessoria, quæ est actio in rem, qua is, cui servitus constituta, contra quem vis ipsum impediens, vel istam detinentem, intendit, ut declaretur, servitute[m] ad se pertinere, ac proinde liberum illius usum ipsi permittendum, *tot. tit. si servit. vind. §. 2. I. de action. add. Corpz. Lib. 1. Resp. 69. & 70.*

Incumbit
igitur asse-
renti servi-
tute[m] pro-
batio.

III. Incumbit igitur actori probatio; sive sit in qs. possessione servitutis constitutus, sive non, servitute[m] sibi constitutam esse; quia quælibet res præsumitur libera, *arg. l. 9. C. de serv. & aqua.*

E contrario
datur, pro
libertate.
actio nega-
toria.

IV. E contrario competit etiam actio negatoria, qua dominus adversus eum, qui servitute[m] in ipsius re prætendit, rem liberam declarari intendit. *l. 2. pr. l. 4. §. 2. l. 7. l. 14. ff. si servit. vind. vel ad al. pertin. neg.*

Cajus fun-
damentum,

V. Fundamentum itaque hujus actionis est libertas naturalis, qua dominus in re sua non tene-

tenetur aliquid pati, aut non facere. *dd. text.* *est libertas naturalis.*
 Et cum hæc libertas præsumatur, istam haut probare tenetur actor in hac actione, sed reus excipiendo affirmans, sibi servitute deberi, eam probare debet; nisi actor in libello asserat, reum servitute in ipsius prædio vi aut clam uti, quæ violentia & clandestinata tunc probanda erit ab actore, vid. Carpz. *d. lib. 1. R. 61. § 68.*

VI. Cæterum accommodatur hodie actio *Accommo- datur utra- que actio hodie ad alia jura-*
 confessoria utilis ad asserenda, & vindicanda alia jura incorporalia; nec non negatoria utilis, ad ea neganda.

TIT. VII.

QUEMADMODUM SERVITUTES AMITTANTUR.

I Amittuntur servitutes primo accidente *Amittitur servitus ac- cidente in prædio 1. confusione. L. 3 ff. t. 6. quemadm serv. amitt*
 aliquid in prædio: nim. 1. per confusionem, si fiam dominus prædii, servitute prædio meo debentis, aut, cum prædium meum serviret alii, dominus fiam prædii dominantis, *l. 1. ff. quemadm. serv. amitt.* res enim propria suo domino servitute nullam debere potest, sed dominus jure dominii re sua utitur. *l. 26. ff. de servit. præd. urb. l. 10. ff. comm. præd.* Si autem res ista rursus alienetur, reviviscet servitus, *arg. l. 18 ff. de servit.*

II Per interitum prædii vel dominantis, vel servientis. *l. 14. ff. quemadm. serv. amitt.* quod tamen restringendum est ad eum

2. interitu.

casum, quo totus servitutis locus interit & mutatur, ut restitui amplius non possit; restituta enim re, ipsa servitus qs. reviviscit, modo non tantum tempus intercedat, quo ipsa servitus non utendo amittitur. Sic sublato ædificio, cui stilicidii immittendi servitus debetur, & postea reædificato & restituto, pristina servitus redit, quoniam res eadem est propter aream, quæ remansit, etsi forma ædificii mutata fuerit. *l. 20. §. 2. ff. de servit. in b. præd.* exemplum quoque occurrit in *l. 14. ff. quemadm. serv. amitt. junct. l. 35. ff. de serv. rust. præd. conf. etiam l. 23. & 24. ff. quib. mod. ususfr. amitt.*

*Amittitur
porro servi-
tus facta do-
m. ni remit-
tentis &*

III. Deinde amittuntur facta domini, scilicet
I. servitatem remittentis, sive apertis verbis
v. g. renunciatione *l. 14. §. 1. ff. de servit. l. 6. §. 1. ff. quemadm. serv. amitt.* sive tacite, permittendo in loco serviente id facere, quo servitus necessario impediatur. *l. 8. ff. quemadm. serv. amit.*

negligentis.

IV. 2. Per negligentiam, cum dominus prædii dominantis, vel possessor illius, jure servitutis sibi constitutæ, per integrum, inter præsentis decennium, & inter absentes vicennium usus non fuit. *l. 13. & seq. C. de servit. & aqua arg. l. 6. ff. §. 1. quemadm. serv. amitt.* ita tamen, ut si servitus sit constituta, qua non nisi alternis, ternis aut quaternis vicibus uti licuit, tempus decennii dupletur. *l. 7. ff. eod. l. f. C. de serv. & aqua.* Si prædi-

um sit urbanum, hoc insuper requiritur, ut possessor servientis prædii quid agat, quo servitutis usum impediendo, sibi libertatem pariter acquirat. *l. 6. l. 7. l. 32. pr. & §. 1. ff. de servit. urb. præd. l. 18. §. ult. ff. quemadm. serv. am.* Tutoris tamen vel curatoris negligentia, item mariti in dotis prædio, non obest pupillo, minori, uxorive *l. 10. pr. quemadm. serv. amitt.*

V. Denique ratione concessionis extinguitur servitus, tum 1.) ob resolutum jus concedentis: exemplum legas in *l. 11. §. 1. quemadm. serv. amitt. it. textu 2. feud. 8. in pr.* tum 2.) per oppositam exceptionem, si nim. adjunctum concessioni tempus veniat, vel conditio existat, *l. 4. pr. ff. de serv.*

Denique amittitur finito jure concedentis aut elapso tempore.

TIT. VIII.

DE

SERVITUTIBUS PERSONALIBUS NIM.
USUFRUCTU, USU, ET HABITATIONE.

I. Servitutes personales sunt ususfructus, usus & habitatio. Ususfructus est jus alienis rebus utendi fruendi, salva rerum substantia, *l. 1. ff. de ususfr. pr. l. eod.* hoc est, est servitus, quæ ex realia omne emolumentum, quod salva rei substantia inde provenire potest, legitime percipimus *dd. text.*

Ususfructus definitio. L. 7. ff. t. 1. De usufr. & quemadm. quis utat, fruatur.

II. In usufructu, qui voluntate domini conceditur, considerandæ sunt personæ; res; *Ususfr. ali- quando la-*

H s

modus.

ge, vel of-
ficio iudicis
defertur:
aliis volun-
tate domini
Persona con-
cedens &
acquirens.

modus. Aliquando vero ex singulari legis dispositione, vel officio iudicis, ususfructus defertur, quos casus suis locis exponemus. add. *Exerc. nostr. 12. tb. 5. & 6.*

III. Persona concedens est dominus, vel qui est loco domini, b. f. possessor. *l. 11. §. 1. ff. de publ. in rem act. l. 36. ff. de usufr.* sive hic usumfructum sibi retineat, & alteri proprietatem concedat, sive ipse proprietatē retineat, & alteri usumfructum tribuat.

Res habiles.

IV. Res habiles sunt, quæ usum præbent, *l. 41. ff. de usufr.* ac utendo fruendo non absumuntur, sed post usum supersunt corpore suo integræ, §. 2. *l. de usufr.* sive mobiles s. immobiles *d. §. 2.* potest vero etiam omnium bonorum ususfructus constitui, ita, ut acquirenda quoque comprehendantur. *l. 34. §. 2. l. 29. ff. de usufr.*

Modus con-
cedendi.

V. In modo concedendi distinguenda est promissio ususfructus, ab ipsa constitutione, & acquisitione hujus servitutis. *arg. l. 136. §. 1. ff. de V. O.* Promissio fit vel pactis & conventionibus, vel ultima voluntate §. 1. *l. de usufr.* Ipsa constitutio & acquisitio fit traditione: si nim. res mobilis detur utenda fruenda. *l. 7. pr. ff. usufr. quemadm. cav.* & in rem immobilem, ususfructus nomine, quis inducatur. *l. 3. pr. ff. de usufr.* vel quando quis patitur aliquem uti frui *d. l. 3. pr.*

VI. Aliquando & longi temporis præscriptione ususfructus acquiritur, si quis domino expresse haud concedente, b. f. re aliqua, domino patiente, longo tempore, nec vi, nec clam, nec precario, usus fuit. *l. f. C. de præscr. long. temp.* add Johan. del Castello. *tr. de usufruct. l. 2. c. 68.* vel etiam longissimi temporis, si error subsit, aut mala fides, *l. 5. C. de præscr. long. temp. junct. l. 8. C. de præscr. 30. vel 40. annor.*

*Etiam præ-
scriptione
acquiritur
ususfructus.*

VII. Jus usufructuarii consistit in perceptione commodorum inde provenientium, ratione quorum etiam onera ferre debet. Quod commoda attinet, percipit omnia emolumenta, quæ ex ipsa re, ejusve accessione salva rei substantia, percipi possunt: & in ejus arbitrio est, an velit ipse uti frui, an vero alteri locare, vel vendere commoditatem utendi. §. 1. *de usu & habit.* add. *l. 7. l. 12. §. 2. de usufr.* Sed quid de metallifodinis & lapidicinis dicendum? distinctio hæc usu recepta est; usufructuarium quidem omnium bonorum, etiam uti frui metallifodinis & lapidicinis, si in ea metallorum & lapidum materia renascatur quotannis: sin vero non renascatur, verus ususfructus non est, cum salva rei substantia percipi non possit. *l. 7. §. 13. ff. sol. matrim.* Castell. *d. tr. lib. 1. c. 37.* potest tamen pecuniæ, ex istis proventibus perceptæ, usumfructum habere usufructuarius, eam
fœ-

*Jus usus-
fructuarii
consistit in
omnibus
emolumenta-
tis.*

*etiam me-
tallifodi-
narum.*

& sylva

fœnori exponere, & quotannis ejus ufuras percipere, dummodo ipfam fortem proprietario restituat. Berlich *p.3-concl.. 35.n. 21. & seq.* Similiter fylvam cœduam usufructuarius succidere potest, quoties rami, virgulta vel arbuſta, mediocri quantitate ſunt renata *l. 9 §. fin. ff. de usufruct.* dummodo ita cœdatur, ut ſubciſa iterum exſtirpibus, ſeu radicibus renasci poſſit. *l. 30. pr. ff. de V. S.* cæterum ſi ſylva non ſit cœdua, aut quæ ut cœdua à Domino habita non eſt, ab usufructuario cœdi non potest: materiam tamen ad modicam villæ refectionem ex iis succidere permittitur. *l. 10. l. 11. I. de usufr.* Item ſi ex ſylva non cœdua arbores evulſæ, vel per tempeſtatem dejectæ, aut alias demortuæ fuerint, ad usufructuarium pertinent; novas tamen, ut bonus paterfamil. ſubſtituere d. bet. *l. 18. eod.*

Acquirit
fructus na-
turales ſe-
parando.

LIX. Acquirit fructus perceptione: percipit autem naturales usufructuarius, quando à ſolo ſeparavit. *l. 13. ff. quibus mod. usufr. am.* Si igitur maturis quidem fructibus, nondum tamen perceptis, deceſſerit usufructuarius, ad heredes ejus non pertinent jure civili §. 36. *I. de R. D.* jure autem Saxonico in fructibus industrialibus, qui cultura ex terra proveniunt, aliud obtinet, ita ut, ſi ager vivo usufructuario ſatus & raſtris ſubaſtus fuerit, fructus ad heredes pertineant. *Land - R. Lib. 2. art. 58. Carpzov. p. 1. C. 5. d. 21. n. 4.* Similiter

Quid jure
Saxon. ob-
tineat.

ter fructus vineæ ad heredes pertinent, si maximus labor fuerit absolutus, licet non accesserit cura ultima (*die Rubr*) adeo ut , si post diem Urbani usufructuarius decesserit, heredibus uvæ obveniant; quia scil. circa istum diem cultura vineæ, fere peracta. *d. art.* 58. Richt. *decis.* 56. n 4.

IX. Circa acquisitionem civilium fructuum distinguitur: aut usus rei, propter quem solvitur pensio sive redditus, singulis momentis ab aliquo percipitur, ut ædium, servi: aut vero certo anni tempore, ut agrorum: Illiusmodi redditus pro rata temporis, quo ab alio, redditum solvente, usus vere perceptus, ad fructuarii heredes pertinent, licet dies redditus solvendi, vivente fructuario, nondum venerit, ad Berl. *p.* 3. *concl.* 22. & *concl.* 44. Carpov. *p.* 3. C. 32. Hujusmodi pensiones, quæ ratione fructuum, certo tempore provenientium, præstantur, pertinent ad fructuarium & heredes ejus, si colonus illos perceperit, licet tempus pensionis solvendæ nondum venerit ante finitum usumfructum *l.* 58. *pr. ff. de usufruct.* Quid jure Saxon. obtineat, colligi potest ex *aphor. præced.*

X. Debet vero usufructuarius re uti boni viri arbitrio. *l.* 9. *eod. h. e.* quemadmodum bonus paterfamilias ea usus fuisset, ne scil. male utatur, vel in alium usum, quam in quem comparata est. *l.* 13. *§.* 4. & *§.* 5. *l.* 9. *§.* ult. *ff. de usufr.* Quod ut præstet, & rem, finito usu-

Civiles fructus quomodo acquirantur.

Boni viri arbitrio re uti debet. L 7. ff. t. 9. usufruct. quemadmodum cav. Indè cautio exigitur.

fructu, salvam & integram restituat, cautio exigitur. *l. 2. C. de usufr. l. 1. L. fin. ff. usufr. quem cav.* Quæ cautio illi, ne quidem voluntate testatoris, remitti potest. *l. 1. C. de usufr. l. 7. C. ut in possess. legat.* sed, ista remissione non obstante, usufructuarius pro interesse proprietarii cautionem præstare rerumque, in usufructu contentarum inventarium conficere compellitur. Gail. 2. O. 145. Christin *ad LL. Mechl. tit. 9. art. 13. num. 3. & 4.* Grot. *introd. l. 2. C. 38. pr.* Carpzov. *p. 3. C. 13. d. 12.* Ipse tamen hæres remittere potest. *Dd. in l. 1. C. de usufruct. Carpz. d. l.* Pertinet etiam ad officium fructuarii, ut animalia ægrota curet, gregem ex fœtu suppleat *arg. l. 13. §. 2. L. 18 ff. de usufr. novas arbores substituatur. l. 18. eod.*

*Rem etiam
1. custodire
ac reficere
tenetur.*

XI. Onera quod spectet, tenetur i.) omnem rei curam suscipere. *l. 1. in fin. usufr. quemadm. cav.* rem scil. custodiendo *l. 2 d. t. reficiendo & salvam tectam servando l. 7. §. 2. & 3. l. 64. ff. de usufr. l. 7. C. eod.* Intellegendum vero hoc est de refectione modica, sive modicis impensis, in conservationem rei factis: magnos enim, & ad perpetuam proprietatis existentiam necessarios, seu utiles sumptus, retentione, vel actione negotiorum gestorum fructuarius, ejusve heredes, à domino repetunt. *l. 7. §. 2. ff. de usufr. 2.) tenetur tributa & collectas, aliaque onera, solvere, arg. l. 7. §. 2. l. 27. §. 3. ff. de usufruct.*

*2. tributa
solvere,*

add.

add. l. 13. de impens. in res dot. fact. nisi fuerint immodica, ipsos fructus exsuperantia. add. Castill. dict. tr. c. 57. Carpzov. 1. Resp. 105. num. 12.

XII. Cæterum introductus etiam est qs. usufructus, earum scilicet rerum, quæ usu consumuntur: ut sunt pecunia numerata, vinum, oleum, frumentum; quod genus usufructus ita constituitur, ut cautio præstetur, finito usufructu, res ejusdem quantitatis & qualitatis aut æstimationes earum restitutum iri tot. *Qs. usufr. d. scriptio. L. 7 ff. t. 5. de usufr. ear. rer. quæ ulu cons vel min.* tit. de usufr. ear. rer. quæ us. consum. §. 2. I. de usufr. add. Gail. 2. O. 46. num. 2. Grot. dict. l. tit. 38. Mantica de conjectur. ultimar. volunt l. 9. tit. 6. n. 5.

XIII. Usus in specie sic dictus est jus utendi alienis rebus, salva earum substantia §. 1. I. de us. & habit. vel, servitus personalis, qua ex re aliena commodum tantum quotidianum & necessarium, salva ejus substantia, ipse quis percipit. l. 1. l. 19. l. 21. ff. de usu & hab. pr. & §. 1. I. eod.

XIV. Habitatio est jus alienas ædes inhabitandi; vel est servitus personalis, qua omnem utilitatem, quæ ex inhabitationibus ædium alienarum provenire potest, percipimus §. 5. I. de usu & habit. l. 13. C. de usufruct. & hab.

XV. Ratione usufructus, aliarumque servitutum personalium, competit actio confessoria, quæ est actio in rem, qua contra quem-
vis

*Usus de-
scriptio.*

*L. 7. ff. t. 5.
de usu &
habitat.*

*Habitatio-
nis definitio*

*Ratione s. r.
vitusum
personalis.*

um datur a-
ctio confe-
soria

L. 7. ff. t. 6. pr. § 1. ff. si ususfr. pet.

si ususfr.

pet vel ad

al. pertnet

E contrario

datur actio

negatoria;

ex libertate

nim. natu-

rals.

vis possessorem, aut qualibet ratione impedi-
entem, is, qui usumfructum habet, agit, sibi
jus esse utendi fruendi §. 2. *I. de action. l. 5.*

pr. § 1. ff. si ususfr. pet.

XVI. Præterea datur actio negatoria, qua
dominus adversus eum, qui usumfructum u-
surpat, intendit jus non esse ei utendi fruendi

d. §. 2. I. de action. rubr. tit. ff. si ususfr. pet.

XVII. Datur igitur ex libertate naturali hæc
actio domino, etiam rem possidendi, *d. §. 2.*

Inst. de action. adeoque non tenetur probare,
rem suam esse liberam ab usufructu, sed is,

contra quem datur hæc actio, & qui arrogat
sibi usumfructum in aliena re, istum sibi con-

stitutum probare debet: nisi forte actor as-
ferat, adversarium vi, clam aut precario te-

nere usumfructum; tunc hoc ipsi probandum
erit *arg. L. 2. ff. de prob.*

Amittitur

usus fructus

vel sec. ejus

naturam.

L. 7. ff. t. 4.

quib. mo-

dis ususfr.

vel usus

amitt.

XVIII. Amittitur ususfructus, seu usus, vel
secundum naturam ipsius ususfructus consti-
tuti, vel accidenti, cum alias per naturam
durare posset. Priori modo finitur 1) mor-

te ejus, cui ususfructus (similiter & usus & ha-
bitatio) conceditur 2.) elapso tempore præ-

stituto. vid. *tot tit. quib. mod. ususfr. vel us.*

amitt.

1. morte usu-

fructuarius

2. elapso

tempore;

vel ex ac-

cidenti 1.

per capitis

XIX. Posteriori modo amittitur, si vel in
persona, vel in re, qui accidat; In persona
accidit 1.) quod fiat incapax per capitis demi-

nutionem maximam & mediam *l. pen. C. de ususfr.*

§. 2. I. eod. t. 2) quod sit negligens in usu, vel non

uten-

utendo, vel non recte utendo, vel etiam rem *deminu-*
deteriorem reddendo *d. l. pen. §. 1. & 2. C. de tionem aut*
usufr. Speciale vero est in habitatione, quod *negligan-*
per non ulum non amittatur, *l. 10. pr. ff. de tiam,*
usu & habit.

XX. Propter id, quod in re evenit, amit-
titur usufructus 1.) ipsius rei interitu aut mu-
tatione, si nim. in aliam speciem, vel faciem
pristina res mutata sit, *l. 5. §. pen. l. 10. §. 1.*
ff. quib. mod. usufr. vel us. amit. l. 36 ff. de usu-
fruct. & domo collapsa, in area non rema-
net. d. l. 5. §. 2. l. 10. §. 1. quib. mod. usufr-
fruct. vel us. amit. Si vero priorem rei
speciem mutatio non profus tollat, usufruc-
tus remanet, *l. 8. & seqq. quib. mod. usufr.*
vel. us. amit. l. 36. ff. de usufr. add. Grot. l. 2.
introd. cap. 35. 2.) consolidatione, si nimirum
usufructuario obvenerit proprietas, *§. 3.*
I. de usufr. l. 5 pr. si usufr. pet. vel si usu-
fructuarius cedat usumfructum rursus domino
d. §. 4. l. de usufr. Nam si extraneo facta
fuerit cessio, ipsum jus non alteratur, neque
immutatur usufructus, nec novus constitui-
tur in persona ejus, cui ceditur, sed remanet
idem in usufructuario priori. vid. Joh. à
Sande *tr. de action. cession. cap. 5. n. 35.* ubi re-
futatur Donelli, Cujacii, aliorumque sententi-
am, qui usumfructum per cessionem extraneo
factam, plane extingui, & ad proprietatem
reverti existimant, quam opinionem in praxi
nusquam esse receptam, sed è contra apud om-

Quid obti-
neat, si ex-
traneo ce-
gatur
usufructu-
aria

nes pro communi regula invaluisse monet; jus cessum quatenus in cessionarum non transfertur, aut transferri non potest, apud cedentem remanere, arg. l. 20. ff. ex quib. caus. maj. l. 17. §. 1. ff. de acquir. poss. l. 38. §. 1. de solut. Videtur igitur aliquando non ususfructus, sed perceptio fructuum, ad cessionarium, usque dum vivit cedens, translata. arg. l. 39. de usufr. Grot. d. l. 2. c. 39. §. 3. Christin. ad LL. Mechlin. tit. 15. art. 6. n. 7. & art. 7. n. 3. & Decis. Belgic. vol. 1. decis. 129. Garfias tr. de expens. cap. 10. n. 27. nisi tamen cessio contra legis prohibitionem malitiose fuerit facta, quæ adeo nulla est, ut eo ipso cedens omni jure suo cadat: ut si quis v. gr. ædes, in quibus solum usumfructum habet, tanquam proprias alteri cesserit. arg. l. 1. C. de sepulch. viol. vid. latius Pinellus ad. l. 1. C. de bon. mat. p. 3. n. 38. & 39.

*Finito
usufructu
qua actio
competat
domino.*

XXI. Finitio morte usufructuarii usufructu, dominus habet rei vindicationem: Cæterum si qs. usufructus sit finitus, stipulatione quidem & cautione de reddendo interposita, datur inde actio, arg. l. 9. ff. de usufruct. ear. rer. quæ usu consum. §. 2. I. de usufr. Si vero ista non intervenerit, adhuc constante usufructu is, qui concessit quasi usumfructum, omis- sam cautionem; & finito usufructu, quan- titatem, seu æstimationem rei condicere pot- est. L. 5. §. 1. ff. de usufr. ear rer.

TIT.

TIT. IX.

DE

USUCAPIONIBUS ET PRÆ-
SCRIPTIONIBUS.

I. Hactenus dictum est de modis acquirendi naturalibus, sequuntur nunc modi acquirendi dominium civiles, nimirum usucapio & præscriptio, nec non certa ratione donatio.

Modi acquirendi dominium civiles.

II. Usucapio & præscriptio ob publicam utilitatem est introducta, ne semper dominia rerum sint in incerto. *pr. I. de usucap.*

L. 41. ff. t. 3. de usurpat. & usucap.

III. Usucapio est adjectio domini per continuationem possessionis, temporis lege definiti. *l. 3. ff. de usurp. & usucap.*

Usucapio & præscriptio.

IV. Ab hac olim distincta erat præscriptio longi temporis: Justinianus vero hujus præscriptionis naturam in usucapionem transformavit. *l. un. C. de usucapion, transform.* Præterea jure codicis præscriptio longissimi temporis introducta est. *tot. tit. C. de præscript. 30. vel 40. annor.* accessit etiam præscriptio immemorialis. *l. 23. cum auth. seq. C. de SS. Eccles.* Sunt denique præscriptiones quædam temporales *tot. tit. C. de annal. except. & de divers. temp.*

Usucapionis definitio.

Ab ea olim distincta præscriptio.

V. Sunt igitur hodie duo præscriptionum genera: altera præscriptio est, quæ usucapioni æquiparata, adeoque etiam est modus acquirendi dominium rei, a non-domino

Præscriptionis in usucapionem transformata descriptio.

*Præscrip-
tionis in
specie ita
d. Et de
scriptio.*

bona fide, & justo titulo acceptæ, per continuatam, definito tempore, possessionem: altera præscriptio in specie sic dicta, quæ est modus elidendi jus alienum illud, quo alter contra eum, a quo petit, negligenter per tempus, lege definitum, non fuit usus, cum uti debuisset & potuisset.

*Prioris
generis
præscrip-
tio.*

VI. Prioris generis est 1.) præscriptio longi temporis. *rubr. I. de usucap. d. l. un. C. de usucap. transform. 2.)* præscriptio longissimi temporis illa, quæ cum lapsu temporis qualitatem quandam possessionis respicit. *d. l. un. junct. l. 8. §. 1. C. de præscript. 30. vel 40. annor.* Et potest 3.) etiam huc referri præscriptio immemorialis. Posterioris generis est 1.) præscriptio ista, qua solus lapsus temporis, & negligentia ejus, contra quem præscribitur, attenditur. *l. 1. C. de præscript. 30. vel 40. annor. 2.)* aliæ præscriptiones temporales.

*Posterioris
generis.*

*Circæ usu-
captionem
& præscri-
ptionem
longi tem-
poris no-
tanda per-
sona usu-
capiens,
2. habili-
tas rei.*

VII. Usucapionem & præscriptionem longi temporis quod attinet, notandum est 1.) quis possit usucapere & præscribere, 2.) quas res, 3.) per quam possessionem; & 4.) quanto tempore. Usucapit is, qui a non-domino rem accepit, & qui possidere atque dominium acquirere, atque id usucapere potest. *l. 8. §. 1. l. 25. ff. de usurpat. & usucap.*

VIII. Usucapi & præscribi possunt res tam corporales, quam incorporales: & quidem hæ per qs. possessionem vere & pro-

proprie præscribuntur, s. vere dominium earum acquiritur. *pr. I. de usucap. l. un. C. de usucap. transform. l. fin. C. de præscrip. long. temp.* Non possunt autem quædam res usucapi, aut præscribi vel ob generalem inhabilitatem, quod scilicet non sint in commercio. *l. 9. l. 45. ff. de usurpat. & usucap. vel ob speciales causas fundatas, aut in ipsius rei conditione, aut in favore eorum ad quos res pertinet.* Propter rei vitium, in successorem transiens, specialiter eximuntur res furtivæ, & vi occupatæ, seu possessæ. *l. 4 §. 23. l. 41. ff. eod. §. 2. I. eod. item amotæ vel expilatæ, l. pen. ff. rer. amot. l. 68. 69. & 70. ff. de furt. l. 35. de usurpat. & usucap.* licet a fure a ut in vase non amplius, sed a tertio, in quem alienatæ, bon. fide possideantur. *l. 24. eod.* Similiter etiam secundum jus Romanum, quod contra L. Julianam Proconsuli, vel Prætori donatum est, non potest usucapi. *l. 8. pr. ff. ad L. Jul. repetund.* Sciendum autem, quod purgetur vitium, si res ad eum, a quo initio provenit, revertatur. § 3. (*al. 8.*) *I. de usucap.* Ob favorem illorum, ad quos res pertinet, exemptæ sunt usucapioni 1.) res fisci §. 5. *I. b. t. 2.*) res Principis *tot. tit. C. ne rei domin.* 3.) res civitatis *l. 9 ff. de usucap.* 4.) res ecclesiæ *d. t. C. ne rei domin. vel templ.* 5.) res pupillorum; quod ita intelligendum, ut usucapio & præscriptio longi temporis intra annos pupillares quiescat, ad-

Est autem res inhabilis vel quod non sit in commercio, vel ob speciales causas tam propter rei vitium,

tam ob favorem dominorum.

eoquenec contra eos incipiat, nec cœpta currat. *l. 48. pr. ff. de A. R. D. l. 3. C. de præscript. 30. vel 40 ann. 6.*) res minorum, contra quos nullam præscriptionem inchoari posse, sed currere eam, quæ contra priorem, seu antecedentem possessorem inchoata est, salvo tamen minori in integrum restitutionis beneficio, communis Dd. fere sententia est. Wefenb. *in paratit. h. t. n. 14.* add, Gilkenius *tr. de præscript. p. 3. C. 1. n. 63.* Gebh. *tr. de usuc. cap. 2. §. 2. n. 10.*

IX. Usucapimus ac longo tempore præscribimus per possessionem justam, & legitimam. *l. 3. l. 20. ff. de usucap. & quidem tantum videtur præscriptum, quantum possessum.* Gilken. *d. tr. c. 6.* Constat vero justa possessio bona fide, & justo titulo. *l. 4. C. de dræscript. long. temp.* Bona fides consistit in opinione, qua quis eum, a quo rem accepit, dominum fuisse, atque iude rem suam esse credit, & alienam esse ignorat. *pr. I. de usucap.* E contrario mala fides consistit in scientia, rem esse alienam. *l. 2 §. 1. l. 7. §. 4 ff. pro empt.* Et quidem jure civili sufficit, bonam fidem adesse initio acquisitæ possessionis. *l. 2. pr. pro empt. l. un. C. de usucap. transform.* At jure cononico tempore quoque intermedio semper b. fides exigitur. *c. 5. c. fin. X. de præscript.* quod usu in terris Imperii, & provinciis Saxonæ observari, tradit cum allegatis Gebhard. *d. tr. cap. 1. n. 29.*

in

3. modus
usucapi-
endi nim,
per posses-
sionem ju-
stam que
constat b.
o. fid.

In dubio vero bona fides & ab initio, & in progressu præsumitur, adeoque mala fides ab actore probanda erit. Gebhard *d. l. n. 30.*

X. Justus titulus est, qui legibus approbatus est, & alias, si a vero domino res tradatur, habilis ad transferendum dominium, *l. 4. C. de præscript. long. temp.* aliquando error etiam, ex probabili & justa causa veniens, titulo non obest. vid. *l. 11. ff. pro empt. l. fin. §. 1. pro suo l. 48. de usucap.*

*& juste
titule.*

XI. Specialiter vero notandum est de titulo pro herede, vel pro possessore, quod verus heres sit bonæ fidei possessor omnium rerum, in hereditate inventarum, licet forte quædam fuerint alienæ. Earum igitur tunc procedit usucapio, si verus heres vendat ejusmodi rem, quam putat hereditariam. *l. ult. C. de usuc. pro her. l. 3. ff. eod.* Ipse autem verus heres tunc demum usucapiet, si dominus verus, a quo defunctus possedit, dominium suum non ostendat, quæ domini intentio nullo temporis longi spatio absumitur, *d. l. ult. C. pro hered.*

Quid specialiter obtineat in titulo pro herede *L. 41. ff. t. 5. pro herede vel possessore.*

XII. Cæterum in usucapiendis rebus incorporalibus sufficit præsumtus titulus: qui in juribus affirmativis inducitur ex patientia, in juribus negativis incipit a prohibitione, b. fide facta, ne alter quid faciat, quod alias juxta libertatem naturalem facere possit.

In rarum incorporalium præscriptio sufficit præsumtus titulus.

XIII. Continuari debet possessio per tempus lege definitum, ubi spectari debet ipsum

4. tempus definitum.

tempus, quod in mobilibus, secundum jus civile; est triennium; in immobilibus inter presentes decennium, inter absentes 20. anni *pr. l. de usucap. l. un. C. ed usucap transform.* Deinde considerandum, quomodo fiat illius temporis continuatio: Continuetur scil. possessio sine interruptione, aut in una eademque persona, & tunc res est manifesta: aut v in diversis, quando res ab uno ad alium legitime translata: & tunc iusta possessio antecessoris prodest successori. *l. 19. § 20. ff. de usucap.*, adeo, ut vacuum tempus ad usucapionem heredi procedat *arg. l. 31 § penult. l. 44 §. 3. ff. eod.* hac tamen servata differentia, quod successor singularis eo tempore, quo apprehendit possessionem, & ipse in bona fide esse debeat. *l. 13. §. fin. ff. de acquir. poss. l. 2. §. 17. ff. pro emt.* successor vero universali sufficiat sola defuncti bona fides. *§. 7. (al. 12.) l. de usucap. l. 2. §. 19. pro emt.* Jure tamen Canonico & moribus nostris etiam heredis b. fides exigitur, uti supra monitum. E contrario mala fides antecessoris nocet successor tam universali, quam singulari etiam in b. f. constituto. *d. §. 7. l. de usucap. l. 13. §. 1. ff. de acquir. possess.* Successor tamen singularis a tempore quo ipse b. fide acquisivit possessionem, prescriptionem incipere, & ita complere potest, non computato tempore, quo v. c. venditor mala fide possedit, *arg. l. 2. §. 17. pro emt. l. 3. C. de R. V.*

Quomodo
possessio le-
gitima
continua-
nda.

XIV. Præscriptio longissimi temporis est duplex: alia namque respicit una cum lapsu temporis, qualitatem possessionis; alia solum temporis lapsum attendit. Prioris generis præscriptioni locus est 1.) si defectus, ob quem præscriptio longi temporis non procedit, consistat in titulo, bona vero fides adsit. *l. 8. C. de præscript. 30. vel 40. ann.* item si adsit quidem b. fides heredis, deficiat autem b. fides defuncti, tunc heres ex tua persona, h. e. non computato tempore, quo defunctus possedit, longissimo tempore præscribit, *arg. l. 4. l. 7. C. de præscript. 30. vel 40. annor.* Gebhard. *d. tr. c. l. §. 4. n. 4.* 2.) si ex requisitis ufucapionis deficiat rei habilitas, adsit vero b. fides.

*Præscriptio
longissimi
temporis
prioris gen-
neris.*

XV. Præscribuntur autem ejusmodi res inhabiles quædam 30. annis, ut 1. res vitiosæ à tertio b. f. possidente. *l. 7. C. de præsc. 30. vel 40. ann.* vel etiam non vitiosæ, ignorante tamen domino, à malæ fidei possessore in tertium b. f. possessorem translatae. *Nov. 119. c. 7. auth. malæ fidei C. de præscript. long. temp. 2. res minorum. l. 3. C. de præscripti- on. 30. ann. l. ult. C. in quib. causa. rest. in integr. non est nec. 3. bona filiorumf. com- putato tempore, ex quo sunt liberati à pa- tria potestate l. 1. §. auth. nisi tricennale. C. de bon. mat. junct. l. 1. §. fin. C. de an- nal. except.*

*Hac vel est
30. annor-
um.*

vel 40.
annorum.

XVI. Quædam 40. annis ut 1.) res fiscales, nec non patrimoniales Principis. *l. fin. C. de fund. patrimon. l. 4. C. de præscript. 30 vel 40. ann. 2.)* bona civitatis. *l. 9. ff. de usuc. junct. auth. quas actiones. C. de SS. Eccles. add. Constit. Elect. 6. p. 2. ibique Carpzov. def. 1. 3.)* Ecclesiarum, & aliorum locorum piorum res immobiles. *d. auth. quas act. Novell. 131. c. 6.* Mobiles vero secundum communem D d. sententiam, etiam Ecclesiasticæ, triennio usucapiuntur. *add. Carpzov. p. 2. C. 5. d. 6.*

Posterioris
generis
præscriptio.

XVII. Posterioris generis præscriptio, qua nimirum solus lapsus temporis, sed potius negligentia domini, per longissimum tempus rem suam, vel jus aliquod negligentis, attenditur, obtinet 1.) si dominus per longissimum tempus non petat rem vel jus, ab altero mala fide possessum *l. 2. C. de præscript. long. temp. 2.)* si quis neque vere, neque qs. quid possideat, quod alterius sit, sed alias habeat actionem alter contra istum, & hanc per longissimum tempus non instituat, cum instituere debuisset, & potuisset *vid. l. 3. & 4. C. de præscript. 30. vel 40. ann.* Et quidem regulariter 30. annis præscribitur hisce duobus casibus; ubi vero in priori genere præscriptionis, aphor. antecedente expositæ, 40 anni requiruntur, ibi etiam in hoc genere præscriptionis tot anni erunt necessarii *l. 4. C. d. t. Carpzov. 1. Resp. 5.* Notandum vero, quod præscriptio

Quid spe-

ptio mutui f. debiti non incipiat currere præcise à die scripti chirographi, sed vel à tempore solutioni destinato, vel post congruum aliquod intervallum, quod scil. debitum exigipotuit. Carpzov. p. 2. C. 1. d. 6. § l. 1. Resp. 33. n. 16.

cialiter in mutuo obtineat.

XVIII. Illud adhuc ex jure Canonico monendum, quod & in hac præscriptione longissimi temporis requiratur b. fides ab initio, ac in progressu c. 5. c. ult. X. de præscript. add. Carpzov. d. Resp. 33. num. 10. præsumitur tamen ex cursu longissimi temporis b. fides, is igitur, qui malam fidem objicit præscribenti, hanc probare debet. Carpzov. dict. Resp. 33. num. 1. § 2. § Resp. 40. n. 17. & seqq.

Jure canonico & in hac præscriptione b. fides requiritur.

XIX. Ex principiis usucapionis atque præscriptionis hætenus explicatis, deduci potest 1.) quod is, qui à vero domino rem tenet, vel ex contractu aliquo dominium non transfereute, v. g. ex commodato, vel ita, ut jus quoddam concessum in ista re habeat, v. c. usufructum, emphyteusin, ad obtinendam rei proprietatem, nullatemporis præscriptione se munire queat, cum scil. non possit possidere ut dominus, neque animo sibi aliam possessionem, quam initio tenuit, adscribere queat l. 8. C. de usufr. l. 2. C. de præscript. 30. vel 40. annor. nisi aliquid interveniat, quo quis incipiat rem ut suam possidere: nisi si repetenti domino rem, contradicat, & dominus

Ex dictis patet 1. quod tenens rem, non ut dominus, ne queat usucapere.

nus acquiescat, vel aliquid deneget domino v. gr. canonem emphyteuticum, tunc hujusmodi facto noviter qs. & aliter incipit quis possidere, adeoque ex illo tempore incipit præscriptio, sive longi, sive longissimi temporis, secundum terminos habiles, add. Syntagm. nostr. Feud. c. XV. apb. 3. n. 5.

2. quod re-
bus mere
facultatis
non possit
prescribi.

XX. 2.) Quod in rebus meræ facultatis non locum habeat ulla præscriptio: Dicuntur autem res meræ facultatis actus, à mero arbitrio alicujus dependentes, quorum proinde exercitium, omissove, nullum jus, nullumque præjudicium tribuit. Tunc vero demum illa mera facultas, seu liberum arbitrium restringitur, & ab altera parte juris cujusdam qs. possessio acquiritur, si alicui, pro lubitu actum celebraturo, alter prohibuerit, atque ille prohibitioni acquieverit: ut si dominus molendini prohibuerit aliquem ad aliud ire, isque prohibitioni morem gesserit, tunc ex illo tempore currit longissimi temporis præscriptio, Gebh. d. tr. c. 3. §. 2. n. 18. add. Grot. de I. B. & P. l. 2. c. 4. n. ult.

Præscri-
ptio imme-
moralis.

XXI. Præscriptio immemoralis est, in qua nulla b. fides, nullus titulus, nulla rei qualitas attenditur, sed tantum rem, vel jus esse neglectum tanto tempore, cujus initii memoria non extat. l. 23. cum auth. seq. C. de SS. Eccles. c. 26. §. præterea X. de V. S. c. 1. de præscript. in 6.

qua etiam

XXII. Acquiritur hac præscriptione non solum

solum exceptio, sed & dominium, nisi notoria mala fides, & improbitas manifesta refistat *d. c. 1. de præscr. in 6. t. it. c. 7. de privil. in 6.* Gebhard. *d. c. 5. n. 3.*

XXIII. Necessaria est præscriptio, quoties nulla præcedentium sufficit. nim. 1) in præscribendis rebus, testamento alienari prohibitis. *l. 3. §. 3. cum auth. seq. C. com. de leg. 2.)* in rebus dotalibus. *l. 30. C. de jur. dot. 3.)* in rebus civitati, vel piis causis testamento, vel alio titulo inter vivos, concessis. *l. 23. C. de SS. Eccles. 4.)* in immunitatibus à functionibus publicis. *l. 4. l. 6. C. de præscr. 30. vel 40. ann. denique 5.)* in Regalibus majoribus & minoribus. Gebhard. *d. tr. c. 5. n. 12.* Richter. *p. 1. dec. 21. n. 52.*

XXIV. Cæterum jure Saxon. usucapioni triennali (*de qua aphor. 13.*) respondet præscriptio annalis, qua res mobiles, intra annum & diem, *Fahr und Tag*, h. e. unum annum, 6. septimanas & 3. dies præscribuntur. *Land-R. l. 1. art. 28. l. 2. art. 44. junct. Lehn-R. c. 16.*

XXV. Præscriptioni longi & longissimi temporis respondet unica præscriptio tricennalis, qua ann. 31. 6. septimanis & tribus diebus, *binnen 30. Jahren, Fahr und Tag* præscribuntur res immobiles, jura & actiones, *Land-R. l. 1. art. 29. Coler. in c. quoniam de præscript. n. 33. & 34. Gebhard. d. tr. c. 4. n. 9. & seqq.*

Quadrage-
nario
vero, it.
immemo-
ralis: &
mera tem-
porales ju-
re Saxon.
etiam obti-
nent Qua-
dam ufuca-
pionem ac-
prescri-
ptionem
solum sus-
pendunt.

XXVI. Ubi vero jure Civili 40. anni re-
quiruntur, iis casibus jure Saxon idem obti-
net: sicut & præscriptio immemorialis, &
reliquæ meræ temporales jur. Saxon. haud
sublatæ. Gebhard. *d. loc. n.* 13. Carpzov.
decis. 28. & 1. *Resp.* 35.

XXVII. Ultimo loco addendum, quædam
ufucapionem, atque præscriptionē interrump-
pere, quædam vero solum ad tempus aliquod
impedire: ita nim. ut intermedium illud tem-
pus non computetur; priora tamen & sequen-
tia tempora, ad absolvendam ufucapionem
uniantur. Ita 1.) non currunt tempora, qui-
bus ob reverentiam filius à patre bona mater-
na, vel etiam uxor res à marito non petiit.
Carpzov. *p.* 2. *C. d.* 11. & *l.* 1. *Resp.* 40.
2.) non procedit ufucapio tempore belli &
pestis, modo fit justitium, h. e. jus omnino
propter belli, ac pestis tempora non reddatur.
add. *Special. Constitut. in Receptis. Imperii de*
anno 1654. §. So viel nun die Capitalia belan-
get. 172. 3.) ob ætatem pupillarem & mino-
rennem, uti jam supra monitum, 4.) ob ab-
sentiam, potentiam, furorem aut infantiam
adversarii: ubi tamen opus est, ut ad cursum
præscriptionis sistendum, quis utatur illa in-
terruptione, quæ traditur in *l.* 2. *C. de ann.*
except.

quædam
interrump-
unt: &

XXVIII. Interrumpitur ac interpellatur
ufucapio, quando non est continua & quieta
possessio, adeoque cœpta ufucapio non potest
com-

compleri, & dicitur usurpatio *l. 2. ff. d. usurp. & usuc.* Est autem duplex: naturalis & civilis *l. 5. d. t.* Naturalis usurpatio est, quando quis possessionem ipsam amittit. *l. 4. §. 22. l. 5. l. 15. ff. d. t.* Huc etiam pertinet, quando quis ab usu rerum incorporalium seu jurium, per pignorationem, aut similem prohibitionem, arcetur & repellitur. *l. 4. §. 27. d. t. add. Const. Elect. 7. p. 2. ibique Carpz. def. 1. sequ.*

XXIX. Usurpatio civilis in specie interpellatio vocatur, qua possessori non quidem possessio ipsa adimitur, vel intervertitur, sed jus tantum possidendi in dubium vocatur: estque alia judicialis, alia extrajudicialis. Judicialis est, quæ fit in judicio; & quidem præscriptio longissimi temporis etiam per citationem interpellatur. *arg. l. 3. C. de præscr. 30. vel 40. ann. usucapio ac præscriptio triennii, ac longi temporis, non nisi lites contestatione l. 18. ff. de R. V. l. 26. C. eod. l. 10. C. de præscript. long. temp.* Jure Saxonico præscriptio tricennalis etiam sola interrumpitur citatione *Carpzov. d. p. 2. C. 7. d. 4.* Si vero actor non obtineat, sed possessor absolvatur, nihil litem motam præscriptioni obstare, æquior est sententia *l. 18. l. 21. d. R. V.* Sin actor cesset in lite cæpta prosequenda, hæc interruptio isthoc operatur, ut huic actori (non alii vid. *l. 5. ff. de usuc.*) perpetuetur actio usque ad 40. annos, a tempore quo ultima cog-

dicitur usurpatio, qua est vel naturalis.

vel civilis interpellatio dicta; tum judicialis.

quid obtineat, si possessor absolvatur; it. si actor litem cæptam non statim prosequatur:

nitior facta, *l. fin. C. de præscr. 30. vel 40. ann.*

tum extrajudicialis: qua certis casibus effectum habet.

XXX. Extrajudicialis autem interpellatio fit per denuntiationem privatam, contradictionem, vel protestationem, ac non nisi certis casibus effectum habet. Ut . . .) in *l. 17. C. de R. V. 2.)* in *l. 2. C. de ann. except. 3.)* in *l. 20. §. 11. l. 25. §. 7. ff. de petit. hered. 4.)* in *l. 2. C. de servit. 5.)* in actionibus personalibus. vid. Gebhard. *d. tr. c. 1. §. 4 n. 9. c. 3. §. fin. c. 3. §. ult.* Sufficit autem, ad incorporalium rerum seu jurium præscriptionem prohibendam, etiam extrajudicialis prohibitio, protestatio, vel pignoratio. Gebhard. *d. l.* Et quidem moribus Saxon. pignus captum judici tradendum est *d. Const. 7. p. 2. d. 2.* Præscriptiones aliæ temporales, sola libelli porrectione interrumpuntur.

XXXI. Cæterum cum jure canonico & hodiernis moribus, *uti aph. 9.* monitum, omni tempore usque ad completam usucapionem, b. f. requiratur: ideo quocumque tempore superveniens mala fides, & qualibet interpellatio, modo malam fidem inducat, præscriptionem interrumpit, *c. f. X. de præscript. c. 2. de R. I. in 6. Myns. 4. o. 6. n. 4. Scheidevv. pr. L. de usuc. num. 17.*

Add. *L. 2. T. 6. I. de usucapion. & long. temp. præscript.*

TIT.

Jure can. qualibet interpellatio, m. f. inducens, obstat.

TIT. X.

DE

DONATIONIBUS MORTIS CAUSA
ET INTER VIVOS.

I. Donationes quidem in genere consideratæ, referri possent ad modos acquirendi dominium juris gentium : quoniam vero jure civili varia donationum genera sunt constituta, & specialiter quædam ordinata : ideo donationis modis civilibus annumerantur.

*Donatio
qua ratio-
ne ad
civiles mo-
dos acqui-
rendi per-
tinet.*

II. Donatio in genere est actus, quo dominium in alterum ex liberalitate transfertur
l. 29 pr ff. de donat. l. 35. §. 1 ff de donat. mort. caus. l. 67. §. 1. 2 L. 214. de V. S l 82. ff. de R. I. Est vero donatio vel mortis causa, vel inter vivos, pr. I. de donat.

*Donatio-
nis in gê-
nere de-
scriptio.*

III. Mortis causa donatio est, qua cogitatione, ac inventum secururæ suæ mortis, quis coram quinque testibus in alterum consentientem, & acceptantem quid confert.
l. 2. l. 29. l. 32. l. 35. §. 2. l. 40. ff. de mort. caus. don. l. f. C. eod.

*Mortis
causa do-
natio defi-
nitur.
L. 39. ff. t.
§. de mor-
tis causa
donat. &*

IV. Mortis causa donare potest, qui testamentum facere, vel legare
l. 15. de donat. mort. caus. adeoque pupillus, ne quidem tutoris autoritate interveniente, l. 1. §. 1. ff. de tutel. & rat. distr. minor vero sine curatoris autoritate mortis causa recte donat.

*&
c pion.
Mortis
causa do-
natio.*

V. Similiter & ei donari potest, cui & legari.
*l. 9. l. 36. ff. de m. c. donat. ac mor-
tur.*

*Cui dona-
tur.*

tuo donatario ante donantem intercidit donatio, perinde ut legatum. *l. 35. §. 4. l. 42. ff. de mort. caus. donat. §. 1. I. de donat.*

*Differen-
tia a lega-
to quoad
donantem.*

VI. In eo tamen est quoad personas inter hanc donationem & legatum differentia, quod filius familias etiam paganus de adventitio quidem, cujus plenam habet proprietatem, libere possit donare; nec non de peculio profectitio & adventitio, patre permittente. *l. 25. §. 1 ff. de don. mort. caus.*

*Res, quæ
donantur.*

VII. Possunt res mortis causa donari, quæ sunt in bonis donatoris, etiam omnia bona, tam præsentia quam futura, *l. 17. de m. c. donat.* Non vero opus est insinuatione judiciali secundum LL. Romanas, *l. f. C. h. t.* & locus est Falcidiæ. *l. 5. C. ad L. Falcid.* scil. propter similitudinem cum legatis. Iure autem Saxon. Elector. insinuatio exigitur, & Falcidiam non potest detrahere heres. *p. 3. C. 1. ubi add. Carpz. def. 5. n. 22. & 23.*

*Forma hu-
jus dona-
tionis.*

VIII. Forma hujus donationis consistit in eo, ut 1.) præsens præsentem, vel alicui nomine absentis acceptanti donet. *l. 38. de m. c. don.* alias erit fideicommissum. *vid. l. 75. pr. l. 77. §. 26. ff. de Leg. 2. Carpz. Lib. 2. Resp. 62. 2.)* ut quinque testes, licet non rogati, adhibeantur. *l. fin. C. de m. c. donat.* 3.) ut mortis cogitatione seu intuitu, ac in eventum nostræ mortis expresse fiat. *vid. text in l. 42. §. fin. & l. 1. de m. c. donat.* Unde fluit, quod de hac donatione, an subsistat, ante mortem se-
cutam

cutam judicari nequeat. *l. 35. §. 2. d. t.* adeoque non tam mortis causa donatio fit, si addatur, quod nullo casu revocari debeat, quam inter vivos, vid. *l. 27. d. t.* alias in dubio donatio inter vivos reputabitur. *arg. dd. text. Carpz p. 2. const. 12. def. 24. Sand. lib. 8. tit. 1. def. 3.*

IX. Irrita igitur fit hæc donatio, aut revocatur 1.) si mortis eventus, quem quis respexit, non secutus fuerit *l. 2. 3. & seqq. l. 35. §. 3. & 4. d. t. 2.)* si donatorem donationis pœnituerit. *§. 1. I. de don. 3.)* Si quid supervenerit, ut donatio non possit subsistere, vid. *l. 7. d. t.* Ita cum jure Saxon. bona mobilia post mortem uxoris. ad maritum pertineant, fœmina, quæ mortis causa donavit, matrimonium post contrahente, & moriente ante maritum, non subsistet quoad mobilia ista donatio. *Carpz. Lib. 6. Resp. 26. n. 17.*

X. Actionem quod attinet, qua revocari possit res donata vel tradita, distinguendum est, aut quis ita donavit, ut dominium, revocabile tamen transferret: aut vero ut dominii translationem abhuc differret. *l. 2. l. 28 ff. de m. c. donat.* Priori casu fit revocatio aut ex sola pœnitentia, & datur condictio. *l. 30. de m. c. donat.* aut vero ob conditionem non evenientem, & datur actio in rem, *l. 29. eod.* vel etiam condictio causa non secuta. *l. 35. §. 3. eod.* Posteriori casu repetitur res, si mors non secuta, per actionem in rem di-

Casus quibus irrita fit hæc donatio.

Actio, quæ revocatur donatio, dominio jam translato.

vel nondum translato.

reſtam. d. l. 29. vel ſi donatorem pœniteat; per actionem in rem utilem d. l. 30.

*Actio, qua
morte e-
veniente
petitur res
donata.*

XI. Quod ſi vero mortis eventus ſecutus fuerit, re nondum tradita, datur vel rei vindicatio donatario, ad exemplum legatorum §. 2. l. de leg. junct. l. fin. C. de mort. c. donat. vel conditio ex l. 35. §. 5. C. de donat. Quod ſi bona omnia ſint donata, reſervata ſolum de quibusdam diſponendi licentia, bona reſervata, ſi de iis nihil diſpoſuerit, non accreſcunt legatario, ſed remanent heredibus ab inteſtato, tum ſecundum jus civile, cum iſto caſu ratio juris accreſcendi ceſſet, uti ſuo loco patebit, tum ſecundum jus Saxon. per *Conſt. Elect. p. 3.*

*A mortis
cauſſa do-
natione
differt
mortis
cauſſa ca-
pio.*

XII. Denique notandum, quod a m. c. donatione, ſtrictè dicta, differant aliæ mortis cauſſa capiones: cujuſmodi vocantur 1.) ſi propter alterius mortem quis donet l. 8. l. 11. l. 18. pr. ff. de m. c. donat. 2.) ſi ob omiſſionem hereditatis quis capiat. l. 8. l. 31. §. 2. eod. Si quis non ex bonis defuncti, ſed ejus, qui conditionem implet, quid m. c. capiat. l. 8. l. 20. d. l. 31. §. 2. l. 36. l. 38. ff. eod.

*Donatio-
nis inter-
vivos de-
ſcriptio.
L. 39. ff. t. s. de do-
nationi-
bus.
Donans, in
quo requi-*

XIII. Donatio inter vivos eſt gratuita rei licitæ in alterum acceptantem, animo nunquam revocandi facta, nullo jure cogente, ſeu ex liberalitate, collatio l. 1. pr. l. 19. §. 2. l. 27. ff. de don. l. 18. ff. de adim legat.

XIV. In donante requiritur 1.) voluntas donandi, verbis vel facto declarata. l. 7. l. 8. C. de

C. de donat. In dubio autem animus donandi non præsumitur. *l. 25. pr. ff. de probat.* Aliquando tamen donatio præsumitur. 1. Ex paterno affectu, si quis liberis quid subministraverit. *l. 34. ff. neg. gest.* 2. si is, qui dedit, & is, qui accepit, sanguine juncti sint, & conjecturæ quædam accedant pro donatione: *l. 26. ff. de probat.* Kœppen. 1. *Dec. 14.* 3. si quis alicui pecuniam daret, ut accipiens eam in suum commodum, e. g. ædificii structuram, verteret, quam alias non suscepisset donatarius. *l. 13. § fin. ff. de donat. inter vir. & uxor.* 2.) facultas donandi, quam habet is, cui administratio rerum suarum concessa. *l. 12. C. de donat.* Hinc filiusfam. potest quidem donare de peculio castrensi vel qs. vel etiam peculio adventitio, in quo plenam habet proprietatem *arg. Nov. 117. c. 1.* non vero de peculio adventitio, in quo pater habet usumfructum; multo minus de profectio, nisi pater concesserit, quæ concessio quibusdam casibus præsumitur. vid. *l. 7. §. 1. & seq. ff. de donat.* Uxor jure Civ. de rebus paraphernalibus donare potest. *l. 6. C. de revoc. donat.* Jure vero Saxon. sine consensu mariti non potest donare.

XV. Licet etiam fœminæ geradam donatione inter vivos (non ultima voluntate, nisi proxima cognata consentiat) in alium quemlibet, extramartium, transferre, etsi cognatæ nihil relinquat. Fit autem ista donatio

Fœmina licet geradam donare vel judicialiter.

tio geradæ vel judicialiter, & tunc requiritur
 1.) autoritas judicis, ut scil. fiat coram judice,
 vel coram personis, a judice missis, 2.) præ-
 sentia donatricis, 3.) consensus curatoris, nec
 non mariti, 4.) traditio clavium, 5.) desig-
 natio rerum donatarum, 6.) insinuatio apud
 acta: vel extra judicialiter, & tunc requiritur
 1.) ne species donatæ excedant valorem quin-
 gentorum solidorum, seu aureorum ungaricorum;
 alias insinuatione judiciali opus erit, 2.) ut
 fiat in præsentia duorum, vel trium testi-
 tium, vel Notarii & testis, 3.) ut præsentem
 sint cistæ & capfæ, quibus res asservantur, 4.)
 ut claves ei, cui donatur, tradantur, 5.) cu-
 rator mulieris consentiat. *Decis. Elect.* 22.
 Permissum vero est utroque casu donatrici,
 usum rerum ad vitam sibi reservare, quem
 in finem claves ipsi restituuntur a donatario.

Non potest
 donare 1.
 pater filio,

XVI. Ob speciales causas non procedunt
 donationes 1.) patris in filiumfam. *l. 11. C. de donat.*
 nisi donatum sit ob bene merita fi-
 lii Gail. 2. O 38. n. 5. & nisi donatio morte
 patris fuerit confirmata. vid. *l. 25. C. de donat.*
mater vir. & uxor; Gail. *d. l. n. 15.* mater ve-
 ro liberis valide donat, quia cessat jus pro-
 hibitionis: Carpz. *d. p. 2. Const. 12. def. 23.*
 imo & jure Saxon. pater res mobiles filio recte
 donat, Coler. *1. dec. 13.* Carpz. *d. l. def. 22.*
 2.) filii fam. in patremfam. licet decretum Magi-
 stratus accedat. *Decis. Elect.* 23. 3.) conjugis
 in conjugem, qua de re inferius.

2. filius
 patri. 3.
 conjux
 conjugi.

XVII.

XVII. In eo, cui donatur, requiritur, *Is, cui donatur.*
 donationem ipse, vel alius eius nomine, ac-
 ceptet, *l. 55. ff. de O. & A. Carpz. p. 2. c. 12. def. 20. & 21.* ante acceptationem vero licet
 revocare. add Carpz. 5. *Resp. 62.* remissio
 tamen debiti etiam ante acceptationem sub-
 sistit. *l. 23. l. 53. de solut.*

XVIII. Res donari queunt, quæ sunt in *Res, quæ donatur.*
 hominum commercio; non vero volunt sub-
 sistere donationum omnium bonorum, præ-
 sentium & futurorum. vid. Carpz. *d. l. 5. Re-
 sp. 67. it. p. 2. c. 12. d. 26. & 27.* Sciendum
 quoque est, quod jure Saxonico bona avita
 immobilia sine consensu heredum nequeant
 donari. Carpz. 7. *p. 2. C. 12. def. 67. Lehn-R.
 l. 1. art. 52.*

XIX. Quod si res donata, vel etiam remis- *si excedat*
 sio juris, debitive, excedat 500. solidos, *500. soli-*
 500: aureos ungaricos, requiritur donatio- *dos insinu-*
 nis insinuatio, h. e. redactio coram iudice in *atione opus*
 tabulas publicas. *l. 35. §. 3. C. de donat.* *est;*
 Quod si insinuatio fuerit omissa, subsistit us-
 que ad 500. solidos, in eo autem, quod ex-
 cedit, non valet. *L. 34. pr. l. pen. §. ult. C. d. t.*
 Sunt tamen quædam donationum genera, quæ *exceptis*
 citra insinuationem valent, ut 1.) donatio a *certis casu-*
 Principe in aliquem collata. *l. 34. pr. C. d. t.* *bus.*
 item quæ fit Principi. *Nov. 52. c. 2. 2.) a*
 Magistris militum in milites. *l. 36. §. 1. C.*
d. t. 3.) facta ad redemptionem captivorum.
d. l. 36. pr. & ad refectionem domus, incen-

Jure Sax,
in donati-
one rerum
immobili-
um infinis-
atio sem-
per neces-
saria.

dio vel ruina sublatae *d. l. 36. § 2.* quod ad alias pias causas non extendendum. *l. 29. C. de SS. Eccl. l. 35. § ult. C. d. t. Carpzov. p. 2. C. 12. p. 13.* Denique notandum, quod jure Saxonico immobilium donatio semper debeat fieri coram iudice loci, ubi bona sita. *Land-R. l. 1. art. 52. & art. 21. pr. Carpzov. d. c. 12. def. 19. & l. 8. R. 57.*

Traditur
res vel
promittitur.

XX. Traditur in donatione res vel statim, vel promittitur: & hoc posteriori casu datur conditio ex *l. 35. §. 5. C. de donat.* vel etiam actio ex stipulatu, qua donatarius donantem, ejusve heredes, convenit, ut rem donatam tradat.

Perfecta
donatio
non reve-
catnr nisi
1. ob que-
relam do-
nationis
inofficosa.
2. ob ingra-
titudinem.

XXI. Perfecta donatio regulariter non potest revocari. *l. ult. pr. C. de revoc. donat.* nisi 1.) sit inofficosa, h. e. qua contra officium pietatis læduntur liberi, parentes, aut fratres in legitima; & revocatur ob hanc causam solum quoad legitimam. *tot. tit. C. de inoff. donat.* Finitur hæc querela lapsu quinquennii a morte donantis computandi. *l. ult. C. de inoff. donat.* 2.) Revocatur donatio ob ingratitudinem donatarii. vid. *l. ult. & l. 1. C. de revoc. donat.* Si tamen donator non fuerit conquestus, ejus heredes non possunt revocare donationem *d. l. ult. C. de revoc. don.*

3. ob super-
venientiam
libero-
rum.

Similiter nec in heredem donatarii datur hæc actio, nisi revocatio jam vivente donatario facta *l. 7. C. de rev. don.* 3.) ob supervenientiam liberorum, si nim. quis omnia bona,

bona, vel magnam honorum partē, vel etiam rem singularem, Carpzov. *p. 2 c. 12. d. 32.* cum liberos nondum haberet, donaverit, & postmodum ipsi nascantur liberi. *l. 8. C. de rev. don.* quam legem late explicat Tiraquelus.

XXII. Aliquando donatio sub modo, vel etiam sub conditione fit. Sub modo donatur eam in finem, ut rursus aliquid fiat, v. g. ut donatarius donatori alimenta præbeat. *l. 1. C. de don. quæ sub mod.* Hic modus si non impleatur, vel revocatur donatum per conditionem. *l. 3. C. de condict. ob caus. dat.* vel agitur præscriptis verbis, ut impleatur modus *l. 9. C. de donat.* Sub conditione fit ita donatio, ut res sit tradenda, cum ista conditio extiterit. *l. 4. §. ult. C. de donat. sub mod.*

Aliquando donatio fit sub modo.

aut sub conditione.

XXIII. Est etiam quædam donatio remuneratoria, quæ fit ob insignia bene merita, ab eo, cui donamus, in nos profecta: atque hæc insinuatione non indiget, nec potest ob aliquam causam revocari. *l. 34. §. 1. ff. de don.* add Carpz. *p. 1 C. 12. d. 15. 34. §. 35.*

Donatio remuneratoria.

XXIV. Est & aliud genus donationis inter vivos, nempe donatio propter nuptias, de qua diximus *l. 1. tit. 8. aph. 5.* Alias vero donationes inter virum & uxorem sunt prohibitæ, adeo, ut licet conjux conjugi rem tradiderit, tamen dominium non transferatur, sed res extans vindicetur, & consumpta condi-

Donatio propter nuptias. Alias donatio inter virum & uxorem est prohibita.

L. 24. ff. t.
1. de do-
nat. int.
vir. & u-
xor.

catur l. 5. §. fin. ff. de donat. int. vir. & uxor.
Non tamen id restituendum est, ex quo con-
jux non fuit factus locupletior. L. 7. pr.
d. t. Inde etiam fructus, qui conjugis
industria & cultura, ex agro donato sunt per-
cepti, non veniunt restituendi l. 45. ff. de usur.

exceptis
tamen cer-
tis casibus.

XXV. Non prohibetur vero inter conjuges
1.) donatio mutua & reciproca, seu remune-
ratoria, quatenus est æqualis l. 32. §. 14. l. 7.
§. 2. ff. d. t. & Gail, 2. O. 40. n. 7.
vid. Berlich. P. 2. concl. 15. num. 11. Carp-
zov. p. 2. c. 13. def. 18. 2.) ad dignita-
tem consequendam. l. 40. l. 41. 42. ff. d. t.
3.) strenæ vel alia xenia modica. Carpzov.
p. 2. C. 13 d. 20. & 21.) permessa etiam
est donatio mortis causa l. 9. §. f. l. 10. l. 11.
d. t. 5.) secundum jus canon. valet juramen-
to confirmata donatio inter conjuges.

Confirman-
tur donati-
ones morte
conjugis.

XXVI. Confirmantur etiam donationes in-
ter virum & uxorem, si ante mortem non fue-
rint revocatae, adeo, ut si res nondum tra-
dita, contra heredes conjugis detur actio.
Nov. 162. cap. 1. Requiritur autem etiam
in hoc casu, si excedant 500. aureos unga-
ricos, insinuatio, Carpzov. p. 2. C. 13. d.
15. Si vero donatarius ante moriatur, nulla
est donatio, etiamsi in heredes donatarii col-
lata fuerit. c. 8. X. de donat. inter vir. & uxor.
l. 18. C. eod. Carpz. de l. def. 14.

Quid mori-
bus Saxon.
obtinere.

XXVII. Cæterum moribus Saxonice ob-
servari tradunt, quod donatio inter conjuges
judi-

judicialiter facta, & actis publicis insinuata, accedente mulieris recte instructæ, si ea donet, curatoris autoritate, valeat. Carpzov. *d. t. def. 16. & 17.*

XXVIII. Denique singulariter de Gerada notandum, quod hæc marito ab uxore donari nequeat, adeo, ut nec morte uxoris confirmetur donatio; nec heredes uxoris teneantur donationem Geradæ, juramento firmatam, servare, *Constit. Elect. p. 2. C. 12.* ibique Carpzov. *d. l. seq.* Valet tamen donatio Geradæ remunerationis causa, sive reciproca facta. Nim. si maritus vicissim in continenti certam pecuniæ summam vel rem aliquam immobilem æquivalentem Geradæ, Carpz. *ib. d. 8.* uxori judicialiter donet, reservato sibi usufructu ad dies vitæ, Carpzov. *P. 2. C. 13. d. 8.* Vendere quoque uxor Geradam marito potest, accedentē consensu curatoris, & traditur Gerada ita vendita per traditionem clavium, & nihilominus uxor sibi reservare potest usumfructum ad dies vitæ: Nec rescinditur huiusmodi venditio, licet filius sit pretium: Et potest quoque venditrix uxor pretium marito legare, vel mortis causa donare. vid. Carpzov. *d. l. def. 9. & seq.*

Add. *L. 2. T. 7. I. de donation.*

Nec Gerada marito ab uxore potest donari:

nisi certis casibus.

TIT XI.

DE

PERSONIS QUÆ POSSUNT
TRANSFERRE DOMINIUM, SIVE DE
IIS, QUI ALIENARE POSSUNT VEL
NON : ET PER QUAS PERSONAS
CUIQUE ACQUIRITUR.

*Ad domi-
nium
transfo-
rendum
quidem
natura
non sunt
idonei,
Quibus eti-
am jure
Saxonico
accensetur
famili-
na.*

I. Possunt dominium in alium transferre, f. res alienare, qui uatura idonei sunt, nec lege prohibentur. Non vero sunt natura idonei 1.) propter ætatem, pupilli & minores, quorum bona, non nisi peculiaribus requisitis intervenientibus, alienari & oppignorari possunt, de quibus diximus *l. 1. tit. 21. §. 11. seqq.* His etiam quodammodo accenseri possunt 1.) fœminæ, quæ certis casibus in foro Saxonico curatore opus habent, uti dictum *tit. ult. lib. 1. add. Grot. introd. in jus Belgic. 1. c. 5. Iohan. a Sande decis. Fris. L. 2. tit. 4. d. 4. Gudelin. de jur. noviss. l. 1. c. 7. Christin. ad LL. Mechlin. tit. 9. art. 10. 2.) furiosi & mente capti, in quorum bonorum alienatione itidem certa requisita observanda, de quibus dictum *d. l. 1. tit. 23. §. 4. seqq.**

*Quidam
lege pro-
hibentur.
Huc referri
possunt in
fraudem
creditorum
alienantes.*

II. Lege prohibetur 1.) maritus alienare res dotales, ut itidem *l. 1. t. 2. §. 4.* jam expositum. 2.) prodignus, de quo etiam jam dictum *l. 1. tit. 23. §. 4.* Addi possunt 3.) qui in fraudem creditorum alienarunt: hæc enim alienatio revocatur. vid. *tot tit. ff. quæ in fraud.*

fraud. cred. facta sunt, ut restit. add. Carp-
zov. p. 2. §. 3. d. 20. & p. 3. C. 23. d. 21.
Sande l. 3. tit. 13. d. ult. Item 4.) illi, qui-
bus de fuga suspectis, desiderante creditore
alienatio bonorum interdicta est. l. 8. inf. ff.
de pollicit. aut hi, qui nimis obæratî bonis
suis cedunt, aut fuga sibi consulunt, quos
Bancruptores vulgo vocant, qui bona sua ali-
enando, aut in alium transferendo, nihil a-
gunt, eorumque bonis administrandis curator
datur. l. 1. §. 1. l. 2. pr. l. f. ff. de curat. bon. dand.

III. Acquiritur nobis non solum per nos-
metipsos, sed & per eos, quos in potestate
nostra habemus. pr. I. per quas person. cui-
que acquirit. Nimirum per liberos nostros:
circa quos tamen differentia est notanda in-
ter peculium, quod scilicet filiusfam. patris per-
missu, separatim à rationibus paternis habet.
l. 5. §. fin. ff. de pecul.

IV. Est enim peculium vel profectitium,
quod scilicet ex re patris ad filiumf. pervenit.
§. 1. per quas person. cuique acquirit. Et hoc
tam quoad proprietatem, quam quoad usum-
fructum patris est, & quicquid inde prove-
nit, patri acquiritur. d. §. 1. l. 39. de R. I.

V. Vel adventitium, quod non ex re pa-
tris, sed aliunde, v. g. ex bonis maternis, vel
ex opera & industria filiifam. obvenit d. §. 1. l.
6. pr. C. de bon. quæ lib. Et hujus usum-
fructum regulariter patri acquirit filiusfami-
lias, apud ipsum autem dominium remanet.

*Acquiritur
nobis per li-
beros nostros
habita ta-
men ratione
peculii.*

*L. 15. ff. t.
1. de pecu-
lio.*

*Peculium
est vel pro-
fectitium,*

*vel adven-
titium, cu-
jus ususfru-
ctus ad pa-
trem perti-
net: excipit-
piuntur ta-
men qui-
dam casus.*

ad.

dd. text. Excipiuntur tamen quidam casus, quibus plena proprietas ad filium f. pertinet, nim. 1.) quod sub expressa hac conditione liberis donatum est, ut ad patrem usufructus non pertineat. *Nov. 116. c. 1. auth. excipitur. junct. auth. item. C. de bon. quæ lib.* Carpzov. p. 2. C. 10. d. 10. & 11. 2.) si cum patre simul succedat filius in hereditatem fratris vel sororis, tunc filio etiam usufructus competit in portione hereditaria *Nov. 118. c. 2.* quod tamen jure Saxon. non obtinet, uti in materia successionis monebimus. 3.) si filius sibi relictum, renuente patre, accipiat. *l. f. §. 6. C. de bon. quæ lib.* 4.) si liberis quid donatum sit à Principe, ejusve uxore *l. 7. C. de bon. quæ lib.* 5.) si pater in vita sua fructus non percipiat, sed eos liberis suis relinquat: tunc etiam post mortem patris eorum manent.

VI. Vel denique castrense, quod filius familias occasione, armatæ militiæ, vel à parte, vel ab alio, acquisivit, *l. 1. C. de castr. pec.* aut etiam qs. castrense, quod filiusfam acquisivit ex militia togata, s. officiis publicis *l. ult. C. de inoff. testam. l. 6. in f. C. de bon. quæ lib.* utrumque hoc peculium pleno jure ad filios pertinet. *dd. text.*

VII. Porro servi & proprii homines, quicquid acquirunt, sine distinctione dominis suis acquirunt, qua de re *Lib. 1. t. 4. §. 2.* dictum. Hodie famuli & ministri, qui, mercede con-

vel ca-
strense,

L. 49. ff. t.
37. de ca-
strensi pe-
culio.

Servi do-
minis ac-
quirunt.

Hodierni

du-

ducti, operis suis nobis inserviunt, non omnia nobis acquirunt, sed id duntaxat, quod ex istis operis consequuntur, nec eorum facto, quod extra ministerium est, ulterius, quam pro mercede debita, obligantur. Grot. d. Lib. 3. c. 38. n. 9.

famuli non nisi quod ex conductis operis prouent.

VIII. Tandem sciendum, quod etiam per procuratorem, negotiorum gestorem, institutorem, exercitorem nobis acquiratur, uti convenientibus locis explicatur. §. 5. I. per quas person. cuique acquir.

Etiam per procuratorem nobis acquiritur.

Add. L. 2. T. 8. I. quib. alien. lic. vel non, & T. 9. I. per quas pers. cuique acquir.

TIT. XII.

DE

DOMINII NATURA ET EFFECTU,
EJUSQUE DIVISIONIBUS, AC IN
SPECIE DE EMPHITEUSI,
ET SUPERFICIE.

I. Acquisitum dominium potissimum consistit in proprietate, & arbitrio de re sua disponendi, deinde in fructuum perceptione, quæ per consequentiam ex proprietate fluit, ac dependet. l. 25. pr. l. 1. ff. de usur. atque hæc etiam à proprietate separari potest. l. 25. de V. S.

Dominii acquisiti vis & effectus,

II. Cum vero arbitrium ac potestas de re sua disponendi vel sit omnino libera, vel restricta, ideo ab interpp. dominium distinguitur in plenum, & minus plenum. Plenum dici

Dominii divisio in plenum & minus plenum.

dicitur, ubi liberum est disponendi arbitrium: minus plenum, quando adest ipsi proprietati restrictio, & quidem, qui rei: et proprietatem ita restrictam, & superiorem in re potestatem, dicitur habere dominium directum, ut 1.) dominus emphyteuseos 2.) dominus superficiarii 3.) dominus feudi. Qui vero cum jure utendi fruendi concessio, participat de proprietate, dicitur habere ipsius rei, sibi ita concessæ, dominium utile, ut 1.) emphyteuta, 2.) superficiarius, 3.) vasallus. add. Synt. nostr. Feud. cap. 2. aph. 3. in m.

Emphyteuseos descriptio.
L. 6. ff. t. 3.
Si ager vectigalis i. e. emphyteuticarius pet.

III. Emphyteusis, sive jus emphyteuticum, est jus in re immobili à domino alicui, se ad certum vectigal s. canonem, in recognitionem domini præstandum, obliganti, constitutum, ita, ut possit illa re uti frui, ac de illa, pro arbitrio quodammodo restricto, & dependente ab alio, disponere; vel, est dominium utile, in re immobili à vero domino, sub conditione certæ pensionis, in recognitionem domini directi solvendæ, alicui concessum l. 1. § 2. ff. si ager vectig. junct. tot. t. C. de jur. emb.

Res emphyteutica: & modus constituendi.

IV. Dantur in emphyteusin ager & domus & constituitur hoc jus per pacta, contractus, vel etiam ultimas voluntates. Sciendum vero est, quod etiam opus sit singulari contractu emphyteutico, per quem promittitur canon, uti suo loco tradetur. Præterea etiam præscriptione longi temporis acquiritur

em-

emphyteufis, vel etiam longiffimi, fecundum
cafuum diverfitatem.

V. Conftituta & acquifita emphyteufis de- *Conftituta*
fertur legitimis fuccefforibus, & fuccedunt *emphyteu-*
in ea non folum mafculi, fed & fœminæ. *fis trans-*
Nov. 7. c. 3. pr. Si vero in contractu em- *fertur in*
phyteutico certa reſtrictio fit addita, illa ob- *fucceſſo-*
ſervanda erit. *ris.*

VI. Jus domini emphyteuſeos conſiſtit in *Jus domi-*
eo, quod ipſum emphyteuta pro domino fu- *ni emphy-*
riori recognoſcere debeat, ac inde 1.) ob- *teuſeos.*
ſtrictus fit ad canonem annuatim præſtan-
dum, 2.) ad renovandum contractum, &
laudemium ſolvendum, certis caſibus: *vid.*
aph. 10. & 3.) ad impetrandum conſenſum
in alienationem rei emphyteuticæ. Dominus
vero pro lubitu jus ſuum, abſque conſenſu
emphyteutæ, alienare poteſt, *Carpzov. p. 2,*
c. 39. def. 10.

VII. Emphyteutæ jus in eo conſiſtit, quod *Jus em-*
inſtar domini fit, adeoque 1.) omnes obven- *phyteuta*
tiones, fructus, & commoda ex re emphy- *conſiſtit &*
teutica percipiat, & inde etiam theſaurum *in perſpè-*
inventum ſolus retineat, vel cum inventore *endis om-*
dividat. Hinc etiam omnia onera ſuſtinere, *nibus*
atque tributa & collectas, aliasque publicas *commodis,*
penſitationes, ſolvere tenetur. *l. 2. C. de jur.*
emph. Carpz p. 2. C. 38. d. 18. nec non dam-
num particulare ferre, *l. 1. inf. C. h. t.* adeo-
que ipſi etiam non remittitur penſio, ſeu
canon, ob ſterilitatem, vel incurſionem hoſti.

um *arg. d. l. 1. nisi quis re plane non potuerit* nti. vid. *Carpz. 1. Resp. 91.*

2. in po-
testate
quodam-
modo alie-
nandi.

VIII. Porro 2.) potest vi dominii sui, vel quod quodammodo participet de proprietate, rem ipsam pro lubitu tractare, & ad usum proprium aptare, *d. l. 1. § 2. C. b. t.* imo etiam jus emphzteuticum in alium transferre, ita tamen ut domini consensus quidem sit requirendus, hic vero novum emphyteutam suscipere teneatur. *d. l. ult. C. de jur. emph.*

Pignus
constitu-
andi.

IX. Pignus tamen, cum eo emphyteusis in alium non transferatur, absque consensu domini in re emphyteutica recte constitui volunt. *l. 31. ff. d. pignor. Jul. Clar. l. 4. sent. §. emphyteusis. q. 18. Corpzov. p. 2. C. 25. d. 7. n. 10.*

Emphy-
teusi alie-
nata lau-
demium
solven-
dum est
domino.

X. Alienata emphyteusi in alium, novus ille emphyteuta, in quem sive contractu, sive testamento, emphyteusis transfertur, domino laudemium solvere tenetur, quod olim erat quinquagesima pars pretii, *l. ult. C. de jur. emphyt.* Hodie regulariter pro singulis centenis pretii quinque præstantur. Quibusdam vero locis majus laudemium est introductum, ita nim. ut pro centenis decem debeantur, vid. *Franzk. tr. de laudem. add etiam Synt. nost. Feud. cap. 10. aph. 12. § 13.* Præterea etiam in hoc variant consuetudines locorum, quod nim. quibusdam locis solum in translatione in extraneum laudemium sit præstandum, quibusdam vero locis etiam in casu, quo

ab

ab intestato liberi, aliive heredes, succedunt, solvendum est, vid. Franzk. d. tract. Carpz. p. 2. c. 39. def. 11. seq.

XI. Finitur vel amittitur emphyteusis tum ex causis communibus, tum ex causis propriis. Causa communis est 1.) consolidatio, quæ fit 1. moriente emphyteuta, nullis relictis successoribus, 2. præscriptione, siue dominus rem debito modo, & tempore possidens, contra emphyteutam, siue emphyteuta contra dominum, denegationi canonis acquiescentem, præscribat Carpz. p. 2. C. 38. def. 15. 3. renunciatione s. cessione, si domino iterum jus suum cedat emphyteuta: quod tamen invito domino non licet.

XII. Porro 2.) si emphyteuta, dolo culpeve lata, rem reddat insigniter deterio-rem: tum enim emphyteusi privatur *auth. qui. res. C. de SS. Eccles.* si vero pars solum deterior reddatur, ea tantum privatur. Carpz. p. 2. C. 38. def. 23. & 24. 3.) interitu rei, si scil. in totum res emphyteutica perierit; alias si pro parte tantum, nihilominus jus ipsum in qualibet ejus parte remanet. l. 1. C. de jur. emphyt. sic domo licet combusta, nihilominus in area subsistit, 4.) lapsu temporis præfiniti l. fin. ff. si ager. vectig.

XIII. Propria causa, ob quam specialiter jure suo emphyteuta cadit, ost 1.) si canon in ecclesiastica emphyteusi intra biennium, e. ult. X. de loc. & cond. seculari intra

Finitur & amittitur emphyteusis tum ex causis communibus nim. 1. consolidacione, qua contingit morte, præscriptione, renunciacione. 2. descriptione, 3. interitu rei. 4. lapsu temporis, tum ex causis propriis, 1. canonis non solute,

triennium, *l. 2. C. de jur. emphyt.* non solvatur. add. Carpzov. *p. 2. c. 38. d. 1. seqq.* Ubi tamen causæ cognitione opus est, nec potest propria autoritate expellere dominus emphyteutam, nisi ipse jurisdictionem quoque habeat. Est vero in arbitrio domini, velitne canonem exigere, an vero ad privationem agere, *l. 2. C. d. t.* Heres autem domini ad rei privationem agere nequit. *arg. l. 7. C. de revocat. donat.* Cæterum antequam dominus de canone non soluto conqueratur, emphyteuta, offerendo canonem, moram purgare, & pœnam caducitatis evitare potest. *d. c. ult. X. de loc. & cond. Jul. Clar. lib. 4. quæst. 10. §. emphyt.* Carpz. *p. 2. C. 38. d. 11. 2.)* si emphyteusis absque consensu domini fuerit alienata. *l. 3. in f. C. d. t.* quod tamen in foro Saxon. vix obtinet, cum, resignatione judiciali non interveniente, non censeatur res perfecte tradita. vid. Carpzov. *d. l. def. 13.*

2. emphy-
teusi abs-
que con-
sensu alie-
nata.

Amiffa
emphyteu-
si non re-
petuntur
impensa.
Fructus
percepti
retinentur.

XIV. Amiffa emphyteusi, emphyteuta non potest impensas seu meliorationes repetere *l. 2. vers. si autem. C. d. t.* quia eas secundum naturam hujus contractus fecit, Carpz. *d. l. def. 12. num. 9.* fructus autem, quos ante privationem, licet post lapsum biennii trienniive percipit, ad emphyteutam pertinent. Carpz. *ibid.*

Divisio rei
emphyteu-

XV. Denique addendum, quid obtineat, si emphyteuta partem aliquam fundi emphyteutici

teutici divisim vendat, aut alio modo alienat, an per hoc ipse etiam annuus canon pro rato dividatur? Et quidem cum canon ille totam rem emphyteuticam pro indiviso haud dubie afficit, consequens est, ut, licet emphyteuta partem fundi emphyteutici cum suo onere pro rato partis suæ vendat, domino tamen libera electio competat, adversus quem fundi possessorem, etiam divisim & pro parte tantum possidentem, velit pro integro canone in solidum agere, sic ut divisionis beneficium possessori nihil profit, *arg. l. 2. C. si un. ex plur. her. deb.* Aliquando etiam ex pluribus heredibus seu possessoribus constituitur certa persona, quæ nomine omnium rem a domino emphyteuseos recognoscat, & canonem solvat, & vocari solet *ein Lebenträger*. Carpz. *p. 2. c. 38. def. 5. n. 8.*

sic non obest domino.

Plurimum emphyteutarum nomine unus constitui solet: ein Lebenträger. Ab emphyteuticis differunt censitica bona.

XVI. Differt ab emphyteusi census. Censui vero est jus annui redditus perpetuo recipiendi, quem quis in ipsa rei suæ translatione in veteris domini memoriam, annuatim solvendum sibi retinet, Differt igitur in eo ab emphyteusi, quod verum & directum dominium in censualem transferatur, quod in emphyteuseos constitutione apud constituentem manet: Nec censum solvimus de re aliena, sed de re nostra. Unde nec caducitatis pœna ob cessationem locum habet. vid. *Franzk. Lib. 1. Var. Resol. resol. 1. & seqq. Carpzov. p. 2. C. 39. d. 1.*

Synt. nostr. Feud. cap. 2. aph. pen. n. 3. add. Grot. introd. in jus. Belg. Lib. 2. c. 46. Christin. Decis. Belgic. 91. num. 2. vol. 5. Argentraeus ad Consuetud. Britann. art 73. gloss. 2. num 1. Cæterum in dubio censentur bona censitica, non emphyteutica: *Constit. Elect. p. 2. c. 39. §. So viel nun. ubi* Carpzov. def. 8. & translato dominio directo in possessorem, contractus habetur censiticus, licet expressis verbis facta fuerit mentio emphyteuseos. Carpzov. *ibit. def. 9.*

Qualia in
dubio bona
censentur

Superficiarii ju-
ris de
scriptio.

L. 43. ff. t.

18. de su-
perficie-
bus.

Persona
constituitur
& acqui-
rens

Res in qui-
bus consti-
tuitur.

XVII Superficies s. jus superficiei (Germ. Grund- oder Platzrecht) est jus, ædificium in fundo vel solo alterius, suo sumtu habendi. l. 2. ff. de superf. l. 18. §. 4 ff. de damn. infect.

XIIX. Constituit hoc jus soli dominus alteri, qui superficiarius dicitur. l. 1. §. 4 ff. de superfic. l. 73. l. 74. d. R. V. & qs. inquilinus est l. 3. § pen. ff. d. nov. oper. nunc.

XIX. Constituitur hoc jus in solo, in quo superficiariae ædes ponuntur. l. ult. ff. de superf. Nimirum superficiem IGti vocant, quicquid super solum s. super faciem terræ est, ut parietes, tecta, l. 44. §. 1. ff. d. O. & A. l. 23. pr. d. usurp. l. 86. §. f. ff. d. legat. 1. arbores, vineæ, plantæ. l. 13. pr. ff. d. S. R. P. Spectat vero hic superficies ad prædia urbana s. ædificia. l. 2. de superfic. Frantzk de laudem. cap. 13. num. 3. & 5.

XX. Constituitur hoc jus vel mediante *Modus*
 venditione, vel conductione, certo sc. pro *constitu-*
 misso salario, domino pendendo, l. 2. §. 17. *endi.*
ff. ne quid in loc. publ. l. 15. ff. qui pot. in pign.
l. 39. §. 5. ff. de legat. 1. l. 7. §. 2. vers. hæte-
nius ff. d. usufruct. vel gratuita concessione:
 quando nimirum hujusmodi modis interve-
 nientibus solum traditur ita, ut ædificium in
 eo exstruere sui commodi causa, vel ædes
 jam exstructas, suis sumptibus conservandas,
 vel etiam reparandas, inhabitare instar domi-
 ni ad longius tempus liceat, *dd. text.*

XXI. Competit itaque superficiario jus *Jus ipsum*
 dominio simile, ratione cujus superficie in *constitu-*
 solo illo pro arbitrio quis uti frui, servitutum
 isti imponere, l. 1. §. ult. de superfic. arg. l. 1.
pr. ff. q. m. usufr. amit. eamque alienare potest
l. 1. §. 7. ff. de superfic. Menoch. de retin. pass.
remed. 4. Rennem Jurisprud. membr. 2. th. 8.
lit. C.

XXII. Jus hoc extingui existimant sublato *Ejus am-*
 per incendium aut ruinam ædificio: argu- *missio.*
 mento ducto ab usufructu. l. 34. in fin. de
usufr. Bald. ad rubr. de superfic. Jason. ad
l. in provinciali 3. §. si ego 3. de oper. nov.
nunc. Alphar. Valasc. de jur. emphyt. quest-
33. n. 4. Verum cum non usufructus, sed
 dominium quoddam ipsum solum afficiens,
 si hic translatum, asserere non dubito, quod
 ob solum interitum ædium non amittatur
 hoc jus, sed potius superficiario liceat alias

in solo exstruere ædes. Conf. Christin. *ad consuet. Mecklin. tit. 14. art. 45. n. 4.*

Jus feudi.

XXIII. Restat species domini utilis, *jus feudi* dicta, quæ peculiaribus plane constat juribus, ideoque singulari tractatione veniit exponenda. Vid. Syntagm. nostr. Feudal.

TIT. XIII.

DE

ACTIONE EX DOMINIO SINGULARI
FLUENTE S. REI VINDICA-
TIONE.

*Jus in rem
persequi-
mur actio-
ne in rem
sive vin-
dicatione,
qua descri-
bitur.*

I. Jus in rem persequimur in judicio (conf. *L. 1. Tit. XV. aphor. 1. & 2.*) actione in rem s. vindicatione, per quam rem nostram, quæ ab alio possidetur, petimus, & adversus eum datur, qui rem possidet *l. 25. pr. ff. de O. & A.* Uti vero jura in rem sunt diversa: ita etiam actiones in rem s. vindicationes sunt diversæ.

*Rei vindi-
cationis
descriptio.
L. 5. ff. t. 1.
de rei vin-
dicatione.*

II. Ex dominio singulari rerum corporali-um oritur rei vindicatio, quæ est actio in rem, qua quis contra possessorem rei corporalis istam rem suam esse intendit. §. 1. *inf. l. de act.* vel: Et actio ex dominio competens, qua dominus adversus possessorem rei corporalis contendit, ut ipse dominus declaretur, & consequenter res cum omni causa restituatur, *l. 9. ff. de R. V.*

*Funda-
mentum:
& cui de-
bitur.*

III. Fundamentum itaque hujus actionis est dominium: & datur domino, *l. 23. pr. ff. de R. V.* cui incumbit istud fundamentum, s. dominium probare, *l. 9. verb. probari rem meam esse, ff. de R. V.*

IV.

IV. Datur contra possessorem rei corporalis *l. 36. pr. l. f. ff. de R. V. l. 25. pr. ff. de O. & A.* Habetur vero etiam ex interpretatione juris pro possessore, & utili rei vindicatione convenitur 1) qui ante litem contestatam dolo desit possidere. *l. 27. §. 3. ff. de R. V. add. l. 52. eod.* 2) qui liti se obtulit, modo actor ignoret, eum non possidere, *l. 25. eod.*

Contra
quem.

V. Præterea ex æquitate datur hæc actio sive potius actio in factum contra eum, qui rem furtivam b fide comparavit, & alienavit, & quidem solum ad id, quod is ex ista venditione lucratus est, seu quod ultra pretium, quod ipse exsolvit, consecutus est. Sin vero sciens rem esse furtivam comparaverit, eamque postea alienaverit, ad verum rei pretium restituendum, una cum interesse tenetur. vid. *Dec. El. nor. 87. it. Carpz. p. 2. pr. Crim. q. 87. n. 71. seq.*

Præterea
actio in fa-
ctum datur
contra e-
mentem rem
furtivam.

VI. Res, quæ hac actione petitur, certum aliquod corpus esse debet, & certa species, ideoque designanda & describenda in libello. *l. 6. ff. de R. V.* Petitur etiam simul omne id, quod vel rei petitæ accessit, ut per alluvionem. *l. 34. ff. de R. V.* vel propter rem petitam possessor habet, vid. *l. 20. eod.* vel ex re ipsa provenit, ut fructus. Et quidem b. f. possessor fructus ante litem contestatam perceptos extantes solum restituit, ratione consumptorum vero tenetur juxta usum receptum, in quantum ex iis locupletior est factus. *Carpz.*

Res petitur
certa.

cum accessi-
onibus &
fructibus.

p. 3. C. 32. d. 28. At m. f. possessor omnes omnino fructus, non modo perceptos, sed & eos, quos percipere potuisset, restituere tenetur. Carpz. d. l. def. 30. Similiter etiam b. f. possessor post litem contestatam, perinde ut m. f. possessor, fructus omnes restituere tenetur. Carpz. d. l. def. ult. § 1. Resp. 39. add. § Resp. 79. ejusd. l. 1.

Res salva
restituenda.

VII. Si deterior res apud possessorem sit facta, ejus quoque rationem iudex habere debet l. 13. § seqq. ff. de R. V.

Deducun-
tur tamen
impense.

VIII. Deducit tamen reus conventus, sive in b. sive in m. fide fuerit, impensas, quæ fructuum gratia fiunt. l. 46. ff. de usur. Exceptio est in furibus, l. 27. §. 25. ff. ad L. Aquil. Cæteras in ipsam rem factas impensas, quod attinet, necessarias & b. & m. f. possessor deducit, dum rem possidet, h. e. opposita doli exceptione tam diu retinet, donec de impensis ei satisfiat l. 5. C. de R. V. Exceptis itidem furibus, raptoribus & violentis invasoribus l. 1. C. de infant. expof. l. 13. § fin. de condict. furt. Utiles porro impensas b. f. possessor etiam deducit, h. e. tam diu retinet, usque dum ipsi satisfactum, §. 32. § 33. J. de R. D. add. tamen l. 30. § 38. it. l. 27. §. 5. ff. d. R. V. Ast m. f. possessor, hoc iudicio conventus, utiles impensas tantum potest tollere. d. §. 31. J. de R. D. § l. 5. C. b. Ex æquitate tamen hodie etiam m. f. possessori jus deducendi impensas utiles aliquando conceditur

tur. Præterea etiam b. f. possessori, juxta mores receptos, datur actio ad repetendas impensas necessarias & utiles, licet rem non amplius possideat. Voluptuarias denique impensas tollere tantum potest tam m. f. quam b. f. possessor, modo sine detrimento rei auferre possit. Vid. *d. l. 38. ff. de R. V. l. 9. ff. de impens. in rem dot. fact. l. 5. C. d. R. V.*

IX. Sciendum vero est, quod tum demum b. f. possessor sumtus, in rem alienam factos, petere possit, si fructuum ante litem contestatam perceptorum summam excedant; instituta enim inter impensas & fructus perceptos, usque ad concurrentem summam, seu quantitatem, compensatione, superfluum sumtuum, quo melior res est, restituere dominus tenetur *l. 48. ff. de R. V.* Vid. latius Joh. à Sande *lib. 3. Decis. Fris tit 15. d. 2. 3. & 4.*

X. Cæterum pretium, quod possessor pro re vindicata solvit, non potest repeti à domino, licet illam rem b. fide compararit. *l. 2. C. de furt.* & quamvis in publico foro emerit. vid. Franzk. *resol. 9. n. 61.* Nec juvabit eum, quod protestatus fuerit, se eo animo emere, ut domino inquirenti restitueret, quia scilicet per ejusmodi protestationes non potest tolli jus domino competens. *l. 11. ff. de R. I. Richt. Decis. 96. num. 50. & seqq. nisi 1.)* res alias peritura emendo servata fuerit, vel *2.)* ab hostibus redempta *l. 6. ff. de capt. & postlim. revers.* vid. *add. Aut.* Præterea jure Elector.

Compensanda tantum sunt impensa cum fructibus.

Pretium, pro re vindicata solutum, non potest repetere possessor

etor. Saxon. noviss. constitutum est, ut is etiam possit repetere pretium, qui judicialiter protestatus est de re, v. g. à militibus empta, domino repetenti restituenda, *dec. 90.* add. *Carpz. p. 4. C. 39. d. 5. 6. & 7.*

Ratione domini directi etiam competit rei vindicatio.
L. 6. t. 3.
ff. si ager vectig.

XI. Quemadmodum vero dominium vel plenum est, vel minus plenum s. jus dominio proximum, ita quoque competit rei vindicatio non solum ei, qui plenum dominium habet, sed etiam similis actio in rem, qua dominus directus rem, in emphyteusin concessam alteri, istam tum à tertio possessore, tum quoque ab ipso emphyteuta, canonem non solvente, vindicare potest *arg. l. 1. & 2. ff. si ag. vectigal.*

Et ratione utilis rei vindicatio emphyteuticaria.

XII. Competit vero etiam emphyteuta actio in rem s. rei vindicatio emphyteuticaria adversus quemvis possessorem, ut res restituatur cum fructibus *l. 1. §. 1. & tot. tit. ff. si ager vectig. i. e. emphyteuticarius pet.*

Similiter datur domino superficiem rei vindicatio.

XIII. Similiter domino soli datur rei vindicatio ratione domini superioris, quod retinet in solo, in quo alteri superficiem concessit; etiam contra superficiarium, si solarium, in recognitionem domini promissum, per aliquot annos non solvat *arg. l. 1. & 2. ff. si ag. vectig. & actio in rem rei, cui superficies concessa, l. 1. §. 2. 4. & 6. ff. de superfic. add. l. 1. §. 1. si. ager vectig. l. 75. ff. de R. V. unde & publiciana ipsi accommodatur. l. 12. §. 3. d. public.*

Superficiaria

XIV. Item superficiario competit rei vindicatio

dicatio superficiaria, qua superficiem, vel etiam solum ratione superficii, à quovis possessore petit.

XV. Ex dominio rerum incorporalium, nim. servitutum, oritur actio confessoria s. vindicatio servitutum: cui opponitur negatoria seu negativa actio: de utraque jam supra diximus. *lib. 2. tit. 6.*

XVI. Quoniam vero sæpius accidit, quod quis dominium rei s. juris, b. fide acquisiti, exacte probare non possit, ideo ex æquitate peculiaris actio ex qs. seu præsumta dominio oriens est introducta, & vocatur publiciana actio in rem: quæ competit ei, qui à non domino, b. fide & justo titulo, rem vel jus aliquod accepit, & ita per aliquod tempus possedit, contra possessorem, qua intendit rem vel jus, perinde ac si usucepisset, suum esse, sibi que proinde restituendum una cum interesse, seu fructibus. §. 4. *l. de action. l. 1. l. ult. ff. de publ. in rem. act.*

XVII. Hanc actionem eodem libello cum rei vindicatione cumulari, atque alternatim proponi, i. e. rem jure dominii vel qs. peti, usu receptum est hunc in finem, ut, si quis forte dominium autoris sui non possit satis probare, sufficiat probasse aliquam rem s. jus b. fide ac justo titulo acquisivisse, & usucapione quidem nondum impleta, in usucapiendi tamen conditione positum esse.

XVIII. Cæterum non requiritur etiam jure *Mala fide*
canon.

*rio vero res
vindicatio
superficiaria
Ex dominio
rerum in-
corporalium
oritur actio
confessoria
Ex præsum-
to, domino
oritur actio
publiciana.
L. 6. ff. t.
12. de pu-
blicitana in
rem actio-
ne.*

*superveni-
ens non eb-
est hinc acti-
oni.* canon. quod in fides non supervenerit, quia scilicet prior possessor firmiter jus habet præ posteriori possessore, *l. ult. in f. junct. l. 7. §. 6. & 7. ff. de publ. in rem action.*

*Non datur
contra ve-
rum domi-
nium.* XIX. Patet ex dictis, quod contra verum dominum non detur hæc actio, quia ejus dominium demum per completam usucapionem intervertitur *l. ult. d. t.*

*E. contrario
res stricto jure
remissa per
actionem re-
scissoriam
revocatur.* XX. E contrario etiam datur ex æquitate actio rescissoria, qua usucapio stricto jure completa, absente tamen vero domino, rescinditur, & dominus, qui abfuit, ea perinde rem vel jus suum petit, vel persequitur, ac si usucaptares, vel jus, non esset. *§. 5. I. de action.*

TIT. XIV.

DE

ACTIONE AD EXHIBENDUM.

*Actionis ad
exhiben-
dum descri-
ptio.* I. Ad commodius persequendam rei vindicationem sæpius conducit, ut res antea exhibeatur. Datur igitur peculiaris actio ad exhibendum, quæ competit contra detinentem rem aliquam mobilem, aut immobilem, ei, cujus interest rem exhiberi, ad id, ut in publicum proferatur, *l. 2. l. 3. §. 9 ff. ad exhib. §. 3. I. de off. jud.*

*qua compe-
tit ob quod-
libet inser-
esse.* II. Competit vero hæc actio non solum, si ratione juris in re s. dominii interfit. *l. 9 §. 1. ad exhib.* sed etiam si ratione actionis in personam interfit, ut res exhibeatur, seu producat. *l. 19. l. ult. ff. ad exhib. l. 27. ff. de furt.*

III.

III. Datur etiam interdictum ad exhibendas tabulas testamenti f. codicillorum, vel etiam ad exhibenda instrumenta, ut scil. detentores iis, quorum interest, istas tabulas, vel instrumenta inspicienda, vel etiam legenda exhibeant. vid. tit. *de tab. exhib.*

Datur etiam interdictum ad exhibendas tabulas testamenti,

TIT. XV.

DE

DOMINO UNIVERSALI S. JURE
HEREDITARIO, AC IN SPECIE DE
TESTAMENTIS ET ULTIMIS
VOLUNTATIBUS.

I. Dominium universale f. jus hereditarium est successio f. jus, quo succeditur in universum jus, quod defunctus habuit. *l. 24. ff. de V. S. l. 62. ff. d. R. I.* vel, est jus seu facultas jure competens in universitate rerum, à defuncto relictarum, ita ut quis in idem, ac omne jus, quod defunctus habuit, succedat.

Juris hereditarii descriptio.

II. Circa hoc jus hereditarium observanda est 1.) ejus acquisitio, 2.) ipsum jus hereditarium in se consideratum, 3.) actiones inde fluentes.

capita.

III. Circa acquisitionem discernenda venit delatio hereditatis (*der Anfall*) & ipsa ejus acquisitio. *l. 151. ff. de V. S.* Delatio idem est, quod in dominio specialiter dicto titulus f. causa junct. *d. l. 151. de V. S.* Defertur autem hereditas vel ordinario modo, vel extraordinario per pacta hereditaria.

Acquirenda hereditas defertur

vel ordinario vel

extraordi-
nario modo.

taria. Ordinario modo iterum dupliciter defertur 1.) per ultimam voluntatem defuncti, 2.) per legem s. successionem ab intestato; & quidem utrumque fit vel juxta jus civile, vel prætorium. Jure civili defertur hereditas aut per testamentum, in quo & directis verbis, & per fidei commissum hereditas relinqui potest aut per codicillos, qui solum per verba obliqua fiunt.

Ad illud
pertinet te-
stamentum,
L. 23. ff. t.
I. Qui te-
stam. fac.
pots. &
quemadm
test. fiant.

IV. Testamentum est voluntatis nostræ justa h. e. secundum juris civilis regulas ordinata sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit. *l. 1. junct. l. 4 ff. qui Test. fact. poss.* vel explicatius: Testamentum est legitima & directa, à persona habili facta designatio habilis successoris in universum jus, quod ipsa post mortem relinquit.

Persona il-
lud condens
libere.

V. Condit testamentum testator, qui libere, non vi nec dolo inductus, ultimam voluntatem declarat, *L. 11. C. de test. mil* vid. *Carpzov. p. 3. C 5. d. 9.* Blanditiæ tamen adhibitæ non oberunt. *l. 3. ff. si quis aliq testam. l. 70. de hered. instit.* vide *Sande Decis. Fris. Lib. 4 tit. 1. def. 11.* nec simpliciter alterius interrogativo vitiat testamentum. vid. *Carpz. d. l. def. 4. § 6.*

Quidam
prohibentur
testari na-
tura,

VI. Prohibentur vero quidam testamen- tum facere natura 1.) propter defectum judicii in impuberibus, etiamsi tutoris autoritas intervenerit, *§. 1. l. quib. non est perm. fac. test. l. 1. §. 1. ff. de tueel. & rat. distrab.* item

fu-

furiosis. l. 9. qui testam. fac. poss. Minores autem, etiam sine curatoris autoritate, testari possunt. l. 4. d. t. 2.) propter defectum corporis, inhabilem quem reddentem, ut sunt muti & surdi, l. 6. §. 1. ff. qui testam. fac. poss. Justinianus tamen muto qui scribere, & surdo qui loqui potest, testamenti factionem concessit, l. 10. C. d. t. Porro cæcus non nisi observatis certis solennitatibus, in l. 8. C. d. t. præscriptis, testari potest. Inter quæ præcipuum est, ut præter septem testes etiam tabellionem, seu ejus loco octavum testem adhibeat. add. Recess. Imp. de anno 1512. §. 9. Carpz. p. 3. c. 6. def. 5.

VII. Lege prohibentur juxta jus Romanum ^{quidam lege & quidam r.) ob statum.} (I.) ob statum 1.) servi 2.) monachi, ^{auth.} ingressi. C. de SS. Eccles. Nov. 123. c. 38. 3.) filiis. ne permittente quidem patre. l. 6. pr. ff. qui testam. fac. poss. nec in peculio adventitio, licet in illo plenam habeat proprietatem filius. Nicol Reusnerus tr. de testam. p. 1. c. 28. num. 9. & seqq. de peculio autem castrensi & qs. castrensi potest testari pr. l. quibus non est perm. & l. ult. C. qui test. fac. poss.

VIII. Porro (II) ob aliam inhabilitatem ^{2.) ob aliam inhabilitatem.} lege prohibentur 1.) prodigi § 2. I. d. t. 2.) ob crimen, ut 1. carminis famosi damnati l. 18. §. 1 ff. d. t. 2. apostatæ, l. 2 3 & 4. C. d. Apost. quibus Dd. accensent veneficos, nisi pœnitentiam egerint, ac conversi fuerint, & postea confecerint testamentum. Theodoricus

Coll. Crim. Diff. X. th. 6. lit. e. c. & f. Richt. Decis. 57. n. 12. 3. heretici, auth. Credentes C. de heret. 4. incestis nuptiis se polluentes, l. 6 & auth. seq. C. de incest. nupt. 5. quorum bona fisco vindicantur. add. Ord. Crim. art. & lege 218. 6. banniti & proscripti imperii Gail. Lib. 2. de P. P. c. 6. n. 9. & 10. Damnati vero alias ad mortem usu hodierno testamentum condere possunt. Constit. Elect. p. 3. C. 6. Coler. decis. 34. nisi alia ratio obstet, nimirum vel 1.) inhabilitas personæ, v. gr. quod veneficus fit testator, uti modo dictum hoc. aphor. n. 2. vel 2.) defectus bonorum, quod sc. bona sint confiscata ob crimen læsæ Majestatis, aut declarationem in bonnum superius, (in die Ober Acht.)

*Modus
condendi
testamen-
tum vel
judiciali-
ter, aut in
loco judicii
ipso testa-
tore com-
parente;*

IX. Conditur testamentum duplici modo
1.) est testamentum judiciale s. apud acta conditum, in quo hæc requisita sunt obser-
vanda: 1. ut ipse testator ultimam suam
voluntatem, scripto comprehensam, judici
pro tribunali sedenti, præsentem actuario, in-
finuet s. offerat, & diserte afferat, in ista scri-
ptura ultimam suam voluntatem compre-
hensam esse, vel oretenus coram judice &
actuario, in loco judicii, ultimam voluntatem
exponat. 2. Iudex s. actarius jussu judicis ad
acta reponat hanc ultimam voluntatem, seu
scripto, seu oretenus expositam? & non so-
lum ipsi ultimæ voluntati inscribat, quod ista
rite sit exhibita a testatore v. gr. Cajo, sed
etiam

etiam ipsi testatori Gajo breve testatum exhibeat, quod testamentum ad acta repositum. Quod si vero propter morbum non possit ipse in loco iudicii comparere, necesse est ut ad iudicem aliquem mittat, atque petat, ut nomine iudicii duæ personæ, ad iudicium pertinentes, veniant ad ipsum, & testamentum ab ipso accipiant. His comparentibus, testator similiter vel in scripto offert, vel ore tenus proponit ultimam suam voluntatem, quæ postea ad acta, uti diximus, reponitur, & breve testatum testatori datur: quo posteriori casu scabinorum præsentia nonnulli desideratur, vid. *Dec. Elect. Saxon.* 45. & 37. *Carpzov. Lib. 6. Resp.* 12. secundum jus commune vero sufficit, iudicem ejusque actuarium adesse.

aut domini ad se vocatis personis & missis a iudice.

X. Extra iudicium ordinatur testamentum certis solennitatibus adhibitis, & instituto certo herede, de quo *Tit. XVII.*

Vel extra iudicium se: instituto certo herede: et solennitatibus adhibitis in testamento scripto.

XI. Solennitates, si testamentum velit quis scripto comprehendere, sunt hæ: I. ipse testator, vel alius ejus nomine ultimam voluntatem conscribat, necesse est: II. coram septem testibus actus testandi fieri debet. Circa quos testes requiritur 2.) ut sint septem, inter quos tamen etiam numeratur Notarius, si quis adhibeatur 1.) ut sint habiles s. idonei, vid. *aphor.* XIII. 3.) specialiter ad hunc actum rogati 4.) præsentibus toti actui testandi 5.) audiant & videant testatorem dicen-

I.
II.

M 2

tem,

tem, in ista scriptura voluntatem suam contineri; neque enim opus est, ut testes sciant, quid in testamento contineatur, sed solum, ut coram istis testamentum producat, & claris verbis testator significet, hanc suam esse ultimam voluntatem, & testes roget, ut de hoc actu testentur. Præterea III. requiritur, ut ipse testator, nisi totum testamentum sit holographum, id subscribat *l. 28. §. ult. C. de testam.* aut si scribere nequeat, testem adhibeat octavum, qui ejus nomine subscribat. *l. 21. C. de testam.* IV. ut dicti testes signent, & subscribant. *d. Ord. von Unterricht der Notarien de An. 1512. §. 1. verb. mit ihren Signeten.* Denique V. ut hic actus testandi non interrumpatur, sed unico contextu fiat. *l. 21. §. ult. ff. qui testam. fac. poss.*

III.

IV.

V.

vel etiam
non scri-
pto;

XII. Potest vero etiam testamentum sine scriptura confici, quod nuncupativum (*ein ausgesprochen Testament*) appellatur: quod nim. verbis, coram septem rogatis testibus habilibus, uno contextu a testatore profertur: adeoque præter scripturam signaturam, omnia alia sollemnia etiam in hoc requiruntur. *§. fin. I. de testam d. Ord. §. Aber die 8.* Ut vero constet de testamento nuncupativo, post mortem testatoris testes jurato de illo, ita confecto, deponent. *l. ult. in f. C. de testam.* nisi instrumentum publicum de isto fuerit confectum in ipso actu testandi, add. *Carpzov. 6. Resp. 12. n. 4. & seqq.*

quod pro-
batur ju-
ratis testi-
bus vel in-
strumento.

XIII.

XIII. Diximus, testes habiles esse adhibendos: sunt vero idonei testes, cum quibus testamenti factio est, seu qui possunt heredes institui, §. 6. *I. de testam.* & sufficit, quod tempore facti testamenti sint, vel habeantur pro habilibus §. 7. *I. eod. l. 1. C. d. t.* Inhabiles vero sunt I. ratione personæ in genere, quod scil. alias etiam ad testimonium ferendum non sint idonei; qua de re dicemus in materia probationis & de testibus. *infr. Lib. 4. t. 11. §. 17.* II. ob specialem rationem in testamento testis, qui est in patria potestate testatoris, vel etiam, qui in eadem cum testatore est familia. §. 9. & 10. *I. de test.* filius vero emancipatus in patris, vel etiam filius in matris; maritus in uxoris, minister in domini testamento est habilis testis *arg. dd. §. & d. Ord. §. 6. verb. Auch die in Gewalt des Testireys.* add. Reufnerus *de testam. p. 3. c. 21. num. 4. & seqq.* Alia vero est ratio, si pater, frater, mater, uxor, dominusve sit institutus heres in testamento, tunc in eo hujus heredis filius, maritus, ministerve non possunt esse testes: quia scil. totum negotium, quod agitur testamenti ordinandi gratia, inter testatorem ac heredem agitur. §. 10. *I. de testam. d. Ord. §. die Notarien. 6. vers. item einer.* Ideo dictæ personæ propter singularem affectionem erga heredem sunt suspectæ. 2. Non potest heres esse testis in testamento, quo institutus est he-

Qui testes sint habiles.

Qui inhabiles I. ratione personæ in genere.

2. ob specialem rationem in testamento.

res: Non vero prohibentur legatarii testes esse, §. 11. *I. d. t.* etiamsi fuerit nuncupativum, uti communiter sentiunt Interpp. vid. Reuſnerus *d. p. 3. C. 22. inf.* Contrariam tamen opinionem, legatarios in nuncupativo non esse admittendos testes, receptam esse in Dicaſterio Ienensi testatur Richter. *Decif. 31. n. 21. 3.*) Ob singularem, testamentis propriam, solennitatem non admittitur mulier testis. §. 6. *I. testam. ord. d. ord. §. die Notarii. 6.* in codicillis vero & istæ admittuntur. *arg. §. fin. I. de codicill.*

In quibusdam locis minor solennitas requiritur.

Attendendum jus loci, quo testamentum conditur.

XIV. Sciendum vero est, quod hodie quibusdam in locis secundum peculiaria statuta, non eadem, quæ jure civili, exigatur solennitas, sed e. g. alicubi duo testes sufficiant: attendenda igitur tunc in testamento condendo ea testandi ratio s. modus, qui requiritur in isto loco, ubi testamentum conficitur. Et habet hoc vires etiam in alio loco, ubi bona hereditaria forte sunt sita, etiamsi alias major ibi requiratur solennitas testandi, Carpz. 5. *Resp. 1.*

Add. *L. 2. T. 10. I. de testam. ordin. & Tit. 12. ff. quib. non est permifs. fac. testam.*

TIT. XVI.

DE

TESTAMENTO MILITARI ET
ALIIS MINUS SOLENNISUS S.
PRIVILEGIATIS TESTAMENTIS.

I. Solennitates, de quibus diximus, in quibusdam testamentis remittuntur: nimir. 1.) *Solennitates remissa-*
in testamento militis, in peditione occupati, *1. in testa-*
quod ex nuda testamentis voluntate, sine ulla *mento mi-*
Solennitate, & absque testibus, ac quocunque *lites;*
modo voluerit, valet. *L. 29. ff. t.*
1. de te-
stam. mil.
testam.

II. Distinguitur vero secundum Const. *Milites v.*
Maxim. I. *aut in con-*
fliktu sunt
aut in ca-
stris.
von *Richtern und Notarien.* rubr. *von Testamenten § und sollen* 2. inter milites, qui sunt in conflictu, & eos, qui in castris sunt (*die zu Felde liegen.*) Illorum testamentum, modo de voluntate alias, v. gr. ex scripto, constet, sine ullis testibus valet: hi vero duos testes debent adhibere. add. *Carpz. p. 3. C. 4. d. 26.* Testamentum autem ita conditum post missionem intra annum tantum valet proximum §. 3. *I. d. t. l. 26. ff. eod.* Extenditur quoque illud privilegium ad concionatores, consiliarios, medicos & venalitiarios castrenses. *Richt. dec. 38.*

III Qui vero neque in conflictu sunt, neque in castris milites, sed præsidarii, aut in hybernis constituti, usu fori testamenta privilegiata condero nequeunt, sed jure communi testari debent,

M 4

debent,

Ad præsi-
darios
privilegium
hoc re-
gulariter
non exten-
pitur.

debent, d. const. §. *und sollen* 2. verb. die Ritter &c. nisi hostis sit in propinquo, & parati illi debeant esse ad pugnam singulis momentis Carpz d. l. def. 28. Finckelth. obs. 20.

Sufficit in-
tramilitia
tempora
confirma-
tum esse te-
stamentum
ante con-
scriptum.
Alia singu-
laria jura
in milite.

IV. Non solum autem in militia, sed & ante militiam, non adhibitis sollemnitatibus, factum testamentum subsistit, si postea testator fiat miles, & constet, quod jam illud velit valere, §. 4. *I. d. t.*

V. Cæterum non tantum sollemnitates sunt remissæ militi, sed etiam alia singularia jura, juxta ejus liberum arbitrium, in testamento ipsius observantur, l. 2. ff. *de testam. mil.* Sic potest decedere pro parte testatus, & pro parte intestatus l. 6. d. t. it. daobus testam. l. 19. l. 35 ff. *eod.* liberos præterire. §. 6. *I de exheret lib.* filio impuberi substituere, licet sibi non faciat testamentum l. 41. §. *fin.* ff. *de testam. mil.* Cessat præterea in testamento militis Lex Falcidia arg. l. 17. ff. *ad L. Falc.* Potest etiam is institui heres a milite, qui alias non possit. l. 5. C. *de testam. mil.* l. 13. §. 2. ff. *eod.* potest etiam miles nuda voluntate adimere rursus hereditatem, & testamentum revocare. l. 15. §. 1. ff. *d. t.*

Et. in te-
stamento.
rustici.

VI Porro 2.) remittitur sollemnitas quædam rustico, vel etiam nobili ruri degenti, ita, ut sufficiant quinque testes, si septem haberi nequeant vid. l. *fin.* C. *de testam.* & d. Ord. §. *und soll* &c. 2. Imo in provinciis Saxonice firma sunt rusticorum testamenta coram paroch

cho & duobus testibus, etiam non rogatis, ruri condita. Coler. *decis.* 35. *num.* 4. vel etiam quatuor testibus, absque parocho. Richt. *decis.* 28. *num.* 6.

VII. Privilegiatum 3.) testamentum est parentum inter liberos: quo liberi legitimi absque ullis sollemnitatibus, per nudam parentum voluntatem, heredes instituuntur: adeoque si propria manu patris vel matris perspicue expresso anno & die scriptum. *l.* 21. §. 1. *C. de testam.* vel saltem subscriptum Carpzov. *p.* 3. *C.* 4. *d.* 17. & 18. testes nullos desiderat; si vero sine scripto sit exposita voluntas, ad eam probandam duo testes requiruntur. *autb. quod sine C. de testam. Nov.* 107. *c.* 1. *Maulius tr. de ult. volunt. tit.* II. *n.* 19.

*Illius testa-
mento pa-
rentum in-
ter liberos.*

VIII. Extraneæ vero personæ heredes in tali testamento non possunt institui; atque si instituantur, valet testamentum solum quod liberos attinet *d. l.* 21. §. 1. *in f. C. de test. l. ult. C. fam. bercisc.* At legata & fidei c. recte eo relinquuntur uxori, aut extraneis personis, si duo testes adhihiti, quæ à liberis veniunt præstanda. Exheredatio vero liberorum in tali privilegiato testamento, secundum communio rem sententiam non potest fieri, add. Carpzov. *p.* 3. *c.* 4. *d.* 19. *seq.*

*Extranea
persona hoc
testamento
non possunt
institui.*

*Legata ta-
men & fi-
des com-
missa eo re-
linquuntur.*

IX. Differt. ab hoc testamento nuda divisio paterna, qua parentes heredes non instituunt liberos, sed iis assignant, quam partem ab in-

*Differt ab
hoc testa-
mento nu-
da divisio
paterna.*

testato quisque capere debeat. *d. l. ult. C. fam. hercisc.* Uti vero institutio in testamento: ita hæc divisio inæqualiter fieri potest, modo salva sit legitima *Carpzov. p. 3. C. 4. d. 22. n. 9. seq.*

Liberi non possunt sine sollemnitate testari. IV. in testamento tempore pestis condito.

X. Cæterum non vice versa liberi suos parentes instituentes, sine sollemnitatibus testari possunt *Hartmann, Pistor. L. 1. q. 1. n. 18.*

XI. Privilegiatum 4.) testamentum est tempore pestis conditum, in quo quidem jure Romano de numero testium nihil remittitur, sed tantum confociatio. *l. 8. C. de test. Morbus tamen tempore pestis vel alius morbi contagiosi, duo testes, etiam fœminæ, sufficiunt. Requiritur autem à Dd. ut testator vel ipse decumbat, vel domus ejus infecta sit. Carpzov. p. 3. C. 4. d. 4. Quamvis alii statuunt sufficere, quod pestis in loco tantum grassetur. Berlich. p. concl. 5. Testamentum hoc ita semel conditum, si isto tempore non decedat testator, non in perpetuum, uti sentit *Carpzov. d. c. 4. def. 5.* sed tantum anno, postquam cessavit pestis, valere videtur *arg. §. 3. I. de testam. mil. Fernandus Vasquius de success. testati & intest. Lib. 2. §. 30. n. 50. Franciscus de Barri tr. de success. Lib. 1. tit. 2. n. 8.**

V. in testamento in navi vel via condito.

XII. Similiter 5.) testamentum, coram duobus testibus conditum, volunt valere Dd. si quis v. gr. in via vel navi moribundus testetur, & plurium testium copia haberi nequeat.

Me-

Mevius ab jus Lubec. p. 2. tit. 1. a. 2. n. 59.
& seqq.

XIII. Denique 6) privilegiatum est testamentum ad pias causas. c. 11 X. de testam. & c. 4. eod. in quo quidem alii necessario duos testes requirunt. Carpzov. p. 3. c. 2. def. 33. Verior tamen videtur sententia, quod scriptura sufficiat, ex qua certo constat de voluntate disponentis, etsi testes non adsunt. Reufnerus de testamp. 4. C. 12. num. 5. & 10. Richter. de Decis. num. 15. & 16. Dicitur autem piæ causæ relictum, quod ecclesiis, hospitalibus, scholis, viduis, captivis, vel etiam ad opera publica relinquatur. Statuunt vero Interpp. quod in tali testamento etiam valeant Legata aliis, s. extra piam causam, relicta arg. l. 21. §. 1. C. de testam. Nov. 107. c. 1 & 2. Heredis tamen institutio extra piam causam erit nulla.

Add. Lib. 2. tit. 11. I. de militar. testam.

TIT. XVII.

DE

HEREDUM INSTITUTIONE IN GENERE, ET IN SPECIE DE LIBERIS ET POSTHUMIS, UT & PARENTIBUS, ET FRATRIBUS SORORIBUSVE INSTITUENDIS VEL EXHEREDANDIS.

I. Heredis institutio pertinet ad formam, & essentiam testamenti, & caput & fundamentum

Heredis institutio pertinet ad essentiam

institutum te-
stamenti.

tum totius testamenti appellatur. §. 34. I. de leg. nihil vero interest, an primo, an medio, an ultimo loco exprimatur, d. §. 34.

L. 28. ff. t.
§. de hæ-
redib. in-
stituend.
Institutio
debet esse
1. certa,

II. Ipsa institutio in genere ut sit legitima, requiritur 1.) ut ex ista de certa testatoris voluntate constet. l. 62. §. 1. ff. de hered. instit. Hinc in alterius arbitrium simpliciter collata non valet. l. 32. ff. de hered. instit. valet tamen si per relationem ad aliquam schedulam, etiam non solennem, qua sit expressa, fiat, arg. l. 38. ff. de condit. & demonstr. l. 77. ff. de hered. instit. l. 25. ff. de reb. dub. Pingitzer, quest. Saxon. 15. n. 1. 2.) ut sit libera, non importunis sollicitationibus extorta. Hartm. Pistor. l. 2. q. 29. n. 6. vid. Ioh. à Sande de-
cis. Fris. Lib. 4. tit. 1. d. 11. 3.) ut non

3. non ca-
ptatoria,

fit captatoria, h. e. eo animo facta, ut alterum inducamus, quo hereditatem nobis vicissim relinquat. l. 70. l. 71. ff. de hered. inst.

4. certum
heredem ex-
primens,

4.) ut de certa heredis persona inde constet. l. 62. §. 1. eod. Sufficiens tamen certitudo subest, quando pia causa, v. gr. pauperes, it. ecclesia vel civitas instituitur heres. l. 8. l. 12. C. de hered. inst. Maulius. tr. de ult. volunt. tit. 16.

Herodes
quidam ne-
cessario sicut
instituendi,
vel exhere-
dandi.

III. Sunt autem quidam heredes necessario instituendi, vel exheredandi, quidam pro lubitu instituuntur. Necessario instituendi, vel exheredandi sunt 1.) liberi l. 30. ff. de lib. & posthum. inst. 2.) si hi non adsunt, parentes. Nov. 115. c. 4. & 3.) quadam ratione fra-

tres

tres & sorores, nim. si persona infamis, vel le-
vi macula laborans, instituatur, & ita fratri
præferatur. *Nov. 22. c. 47.*

IV. Liberos quod attinet, secundum jus
Novell. non amplius est, quantum hanc insti-
tutionem & exheredationem attinet, differen-
tia inter suos & emancipatos, nec inter patrem
& matrem, sed omnes liberi, cujuscunque se-
xus, & cujuscunque gradus sint, à parentibus,
vel etiam aliis ascendentibus, sive in paterna,
sive in materna linea, sunt vel instituendi, vel
legitime exheredandi: alias testamentum erit
nullum, vel saltim rescindetur.

V. Forma exheredationis liberorum, secun-
dum jus Novell. in hoc consistit, ut ipsa exhe-
redationis causa inferatur, s. exprimat in
testamento dilerte. *Nov. 115. c. 3.* quam
causam deinde heres institutus debet probare
d. c. 3. Causæ vero istæ enarrantur quatuor-
decim in *d. Nov. 115. c. 3.* hisce versi-
culis comprehensæ.

Bis septem ex causis exheres filius esto:

Si patrem feriat, vel maledicat ei.

Carcere detrusum si negligat, aut furiosum,

Criminis accuset, vel paret insidias.

*Si dederit damnnum grave, si nec ab hoste re-
demit;*

Vestiarive vetet, se societque majis!

*Si mimos sequitur, vitietque cubile pater-
num.*

Non orthodoxus, filia si meretrix.

L. 28. ff. t.
2. de lib.
& post
hum. hæc.
inst. vel
exhær.
nimirum
1. liberi qui
cunque:

Forma ex-
heredatio-
nis libero-
rum.

Sub istis tamen, tanquam sub regulis finitis & generalibus, similes vel majores causæ, vel potius singulares casus, in vita civili occurrentes comprehenduntur, modo ejusmodi sint injuriæ, quæ ad ipsos parentes spectant add. Menoch. *de arbitr. jud. quest. l. 2. cent. 3. cas. 267. num. 6.* Jul. Clar. *rec. 3 §. testamentum. quest. 41. num. 2.* Carpzov. *part. 3. const. 14. def. 10. ubi decisum refert, patrem Augustanæ religionis non recte exheredare filium, Pontificiæ religioni addictum.*

Qua non observata testamentum quoad institutionem est nullum.

VII. Si vero parentes liberos vel plane prætercant, n. e. ipsorum non faciant mentionem in testamento; vel exheredent quidē, sed non exprimant causam exheredationis justam, testamentum quoad institutionem heredis non habet vires, sed filius præteritus, vel non legitime exheredatus, ab intestato admittitur ad hereditatem; reliqua vero capitula extra institutionem, ut legata, fideicommissa, tutoris datio, nihilominus sunt firma. *de Nov. 115. c. 3. inf.*

2. *parentes.* VIII. Similiter liberi parentes debent instituere, aut exheredare ex certis causis, exprimentis in testamento, *de Nov. c. 4.* ubi etiam istæ causæ enarrantur, & his versibus breviter includi solent:

*Si pater accusat capitalis criminis, aut se
Adjungat mimis, vitæque est insidiatus;
Testari prohibet gnatum; dirumque vene-
num*

Præ-

*Præparet : inclusum si carcere , vel furiosum
Negligat ; & veram contemnat religionem.*

VIII. Denique fratres & sorores eo solum ^{3. fratres} casu, quo ipsis turpis persona, vel levis notæ macula laborans præfertur, exheredandi ^{& sorores.} vel instituendi sunt Causæ vero exheredationis habentur in *Nov. 22. c. 47. nim. 1.)* si quis fratri mortem inferre, vel 2.) eum criminis accusare, vel 3.) substantiæ inferre jacturam voluerit. add. *Donell. & Hill. 6. comm. 15.* Non autem hæc forma hic præscribitur, quod causa expresse sit inferenda testamento, sed sufficit simpliciter exheredasse & tunc fratri exheredato incumbet, ut si ini- que se exheredatum esse dicat, probet, se tale quid non commisisse, sed debito modo erga defunctum fratrem se gessisse.

Add. *L. 2. Tit. 13. I. de exheredat. Liberor.*

TIT. XVIII.

DE

HEREDIBUS EXTRANEIS INSTITUENDIS, ET DE CONDITIONIBUS INSTITUTIONUM.

I. Si liberi vel parentes non extent, sive ^{Heredes} etiam certa ratione fratres non adsint, alii he- ^{extranei,} redes qualibet extranei instituuntur, modo sint habiles. vid. *tit. præced. aphor 4.*

II. Potest vero vel unus, vel plures institui ^{vel unus} si plures sint instituti, & partes non expressæ, ^{vel plures} æqualiter inter se dividunt hereditatem; ^{instaurum-} ^{sur, parti-} vero

*bus expressis
vel non.*

vero partes sunt expressæ, illæ sunt observan-
dæ. Porro si partes quidem sint adscriptæ
singulis heredibus, ista vero non exhauriant
universam hereditatem, quod superest, pro
rata inter omnes heredes dividitur. vid. §. 6.
7. 8. & 9. *I. de hered. instit.*

*Instituuntur vel pu-
re, vel t,
adjecto die
certo aut
incerto,*

III. Instituuntur heredes vel pure, vel sub
conditione, vel etiam adjecto die. Dies aut
certus est, aut incertus: ille, si ve apponatur ut
terminus à quo, si ve ut terminus ad quem,
pro non adjecto habetur. *l. 17. ff. de R. I. §.
9. I. de hered. instit.* tacite vero dies inesse po-
test. *l. 68. ff. de hered. instit. l. 52. pr. ff. de con-
dit. & demonstrat.* Incertus dies aut simpliciter
talis est, cum nec apparet an, nec quando, sit
exiturus: & instar conditionis est, adeoque
valet. *l. 75. ff. de condit. & demonstr. l. 62. ff.
de hered. instit.* aut secundum quid, cum in-
certum est vel tantum, an sit exiturus: &
itidem pro conditione est *l. 21. pr. ff. qu. dies
legat. vel tantum quando; & similiter ut con-
ditio se habet, si nim. in persona tertii sit ad-
scriptus: posset enim fieri, ut heres ante exis-
tentem in tertio conditionem moriatur. l.
9. C. de hered. instit.* Sin vero ipsi institu-
to; pro non adjecto habetur, cur enim expe-
ctetur, quod certo in herede exiturum est?

*vel 2. ad-
jecta condi-
tione possibi-
li.
L. 68. ff. t.
7. de con-*

IV. Conditio in genere est adjectio ejus-
modi, qua actum differimus in aliquem futu-
rum eventum s. casum. *l. 10. §. 1. ff. de condit.
instit. l. 91. ff. de condit. & demonstr.*

V.

V. Distinguuntur conditiones in possibiles & impossibiles: Possibilis est, quæ actum in futurum & incertum casum, qui contingere licite potest, & non contingere, suspendit, ita ut eo impleto s. existente, actus sive promissio valeat; deficiente, reddatur inutilis. *l. 34. §. 1. eod. l. 37. l. 39. ff. d. R. C.* Atque iterum alia est potestativa, alia casualis, alia mixta. *potestativa,*
l. un. §. 7. C. d. caduc. toll. Potestativa est, cujus eventus dependet ab ejus voluntate, & facultate implendi, cui sub ea quid relictum, aut promissum *d. l. un. §. 7 l. 29. ff. de condit. & demonstr. l. 4. §. 1. ff. de her instit.* Casualis est, quæ ex alieno arbitrio, vel solo *aut casuali,* eventu & fortuna dependet. *l. 60. pr. ff. de condit. & demonstr.* Mixta est, cujus impletio partim a voluntate & arbitrio ejus, in quem confertur, partim a casu dependet. *d. l. un. §. 7. C. de caduc. toll. l. 4. C. de instit & subst.* Vid. Philibert. Brussel. *de condition. lib. 4. tit. 2. aut mixta,*

VI. Omnis generis possibiles conditiones heredis institutioni recte adjiciuntur, & usque dum existant, institutio suspenditur §. 9. *I. de hered. instit.* Liberi tamen a parentibus non, nisi sub potestativa conditione institui possunt, *l. 4. ff. de hered. instit. l. 4. C. de inst. & subst.* imo quoad legitimam etiam conditio potestativa rejicitur, *arg. l. 32. C. de inoff. testam.* nisi facile impleri possit. Vasquius *de success. Creat. Lib. 4. §. 10. num.*

Hujusmodi conditiones recte adjiciuntur; sed non ita, liberis institutis.

224. *§ de success. propres. §. 30. n. 117. § seqq.*

*Aliquan-
do & ne-
gativa
conditio
adjicitur:
que casu
opus est
cautione
Mutiana.*

VII. Non solum vero affirmativa, sed & negativa conditio imponi potest: quo casu, ut id, quod relictum est, quis possit persequi, cautio admittitur, per quam quis id, quod sibi sub conditione possibili negative concepta, relictum est, sub onere restitutio- nis, si contra agat, percipere potest, vocatur- que cautio Mutiana, *l. 7. pr. ff. de condit. & de- monstr. l. 77. §. 1. 2. eod.*

*Conditio,
si non nup-
serit, ha-
betur pro
non adje-
cta.*

*Aliud ob-
tinet in se-
cundis nu-
ptiis.*

VIII. Cæterum conditio *si non nupsit*: ita *si in viduitate permanserit*; sive mari sive fœ- minæ imposta, qd. non adjecta remittitur *tot. tit. C. de indict. viduit. toll.* Quod ad secundas nuptias coërcendas, in his correxit Justinianus ita, ut illis abstinere, aut legato, postquam eas contraxit, carere quis debeat *Nov. 22. c. 44. §. auth. cui relictum. C. d. tit.* Add. Petrus Peckius *de testam. Con- jug. Lib. 1. c. 24. n. 2.* Ann. Robert. *rer. judic. l. 2. c. 7.* Christin. *decis. Belg. vol. 4. decis. 39. num. 8.* Ita etiam conditio nup- tiarum, in consilium vel arbitrium alterius collata, regulariter non valet, sed pro non adjecta habetur. *l. 72. §. 4. ff. de condit. & demonstr. add. l. 28. l. 106. ff. eod.* nisi in eum finem fiat, ut certa lege ad honestio- res nuptias ineundas invitetur. *arg. l. 46. §. seq. l. 71. §. 1. de condit. & demonstr.* Veluti si ab avo nepos instituitur ea conditione, si ex

con-

consilio & voluntate patris matrimonium contraxerit, aut pater filiæ amplius quid reliquerit, ea conditione, si nupserit ex patris consilio & autoritate *arg. l. 62. §. fin. eod.* Vid. Phil. Brussel. *de condit. lib. 4. tit. 2. n. 7. & seqq.*

IX. Possunt vero etiam plures conditiones adjici, quæ si conjunctim institutioni adscriptæ sint, omnibus parendum est: si separatim seu alternative, uni optemperare sufficit. *§. 11. I. de hered. instit. l. 5. ff. de condit. instit. l. 78. ff. de condit. & demonstr. nisi institutio facta sit in casum, ad cujus adimplerionem plura copulative requiruntur. arg. d. l. 5. de condit. instit.*

X. Quod si heres institutus non adimpleverit conditionem ante mortem, non admittitur ejus heres eam adimpleturus. *l. 109. ff. de condit. & demonstr. l. un §. 7. C. de caduc. toll.* Phil. Brussel. *de condit. lib. 3. tit. 2. n. 3.* Si conditio mixta adjecta, eaque partim a facto heredis, partim a casu dependeat, & casu fortuito impediatur existere, heredis institutio evanescit. *Sichard. ad l. 1. n. 6. C. de inst. & subst.* Sin vero conditio mixta partim a facto voluntate instituti, partim a facto tertii dependeat, si ab ipso impediatur, conditio extitisse intelligitur *Sich. d. l. Gail. 2. O. 132. n. 6. & 7. Hun. Enc. I. p. 4. t. 7. c. 7. n. 23.*

XI. Impossibiles conditiones, siue naturales, siue jure, h. e. turpes, vid. *l. 15. ff. de condit. & demonstr. l. 15. ff. de con-*

*habentur
pro non
scriptis.*

dit. instit. in heredum institutionibus, ita fideicommissis & legatis, habentur pro non scriptis, seu remittuntur. §. 10. I. *de hered. instit. l. 1. l. 9. 14. ff. de condit. instit. l. 20. de condit. & demonstr.* Sichard. *ad rubr. C. de instit. & substit.* Schneidevv. *ad §. impossibilis conditio. n. 1. I. de her. instit.* Surd. *dec. 68. num. 11. & 7.* quia scilicet nihil potest imputari ei, qui non implet conditionem, quam edimplere non potest, vel lege prohibetur. vid. Phil. Bruffel. *d. tract. l. 4. tit. 2. n. 13.* Quamvis vero Simon von Leuvven *in Censura forens. Lib. 3. c. 5. n. 24 & 25.* existimet, moribus hodiernis conditionem per se impossibilem ipsam dispositionem vitare, perindeque haberi, ac si ridicule, & ludendi animo, nihil disposuisset testator, nullam tamen rationem, nec auctoritatem, nec exemplum s. præjudicium allegat, ex quo de hac consuetudine contraria constare possit. Cæterum si filius, qui in potestate est, sub conditione impossibili, aut turpi, heres scriptus fuerit, non rite erit institutus *d. 15. ff. de condit. instit.* quia scilicet indignum videtur filio, ejusmodi conditionem patrem adscribere; & quia non opus habet filius, quippe ipso jure succedens, ut remittatur ejusmodi conditio: in odium igitur ejus, qui adscripsit, & favorem filii adscripta conditio vitiat testamentum, cum liberius sit ab
 inte-

*Secus in
filio.*

Intestato successurus. Phil. Brussel. *d. l. man.*
14. § 15.

Add. *L. 2. T. 14. l. de hered. instit.*

TIT. XIX.

DE

SUBSTITUTIONIBUS.

I. Cum aliquando accidat, testatorem ve- Substituti-
onis genera-
lis descriptio
reri, ne institutus heres moriatur ante mor-
tem testatoris, vel alias non possit, vel nolit
esse heres, adeoque tunc loco ejus alteri he-
reditatem malit delatam: ideo licet ipsi plu-
res heredum gradus constituere, quotquot
testator voluerit, per substitutionem i. e. he-
redis institutionem secundo, vel ulteriori
gradu factam, seu unius in alterius locum
furrogationem. *l. 1. pr. l. 43. §. 2. ff. de vul-
gar. & pupill. subst.*

II. Estque alia directa, alia obliqua: directa Alia est
directa,
in specie substitutio vocatur, qua recte via,
priori herede deficiente, ad substitutum de-
venit hereditas. *d. l. 1.* Obliqua est, quæ alia obliqua
fit per fideicommissum, requirens alicujus re-
stitutionem, diciturque fideicommissum uni-
versale. *l. 57. §. 1. l. 62. §. 1. ff. ad Sct. Trebell.*
de quo inferius.

III. Agitur hic de directa substitutione, Directa sub
stitutionis
species.
quæ substitutionis nomine, simpliciter posito,
intelligi solet. Add. Carpz. *p. 3. C. 8. d. 8.*
Dividitur hæc in vulgarem, & pupillarem, ad
cujus

cujus exemplum eitam introducta est qs. pupillariorum, s. exemplaris; & denique accedit militaris, 1. privilegiata.

De quibus in genere quid monetur.

IV. De his in genere notandum, si in substitutione partes aliæ non sint expressæ, eadem partes, quæ in institutione expressæ, repetitæ censentur. §. 2. *I. de vulg. substit. add. l. 24 ff. eod.*

Vulgaris substitutio nis defin. L. 28. ff. t. 6. de vulgari & pupill. substitut.

V. Vulgaris substitutio est, quæ fit in eum casum, quo primo gradu institutus, non factus fuerit heres ex testamento *l. 1. §. 1. ff. de vulg. & pup. subst. l. 3. C. de impub. & al. subst.*

Qua effectum habet in casu voluntatis vel impotentia.

VI. Tunc igitur effectum hæc substitutio habet, si primo gradu institutus heres non erit, quod dupliciter contingere potest, vel ob casum voluntatis, uti vocant, h. e. si repudiet hereditatem, vel heres esse nolit; vel impotentia, si heres esse non possit. Et quidem alter casus forte specialiter a testatore expressus v. g. voluntatis: si Sempronius heres esse noluerit, comprehendit etiam alterum non expressum, seu impotentia, secundum comm. Dd sententiam, ex benigna voluntatis interpretatione præsumtum. Gomez. *Lib. 1. Var. resol. c. 3. n. 10.*

Alias expirat,

VII. E contrario vero hæc substitutio expirat, quando heres primo gradu institutus hereditatem adit. *l. 5. C. de impub. & al. substit. vel quando substitutus ante institutum mori-*

moritur: neque enim ad hujus heredem transmittitur substitutio *arg. l. ult. §. 5. C. de cad. toll.*

VIII. Pupillaris substitutio est, quæ patresfam. liberis suis impuberibus, quos proxime in potestate habent, & in alterius potestatem non sunt recasuri, substituunt in casum, quo heres existens in ætate pupillari decesserit *pr. l. de pub. substit.*

Pupillaris substitutio- nis descrip- tio.

IX. Est hæc substitutio vel expressa, quando nim. jam dicta conditio exprimitur; vel tacita, quæ continetur in vulgari substitutione, applicata filiofam. impuberi, cum ex præsumta voluntate patris, sub conditione: *si heres non erit*: subintelligatur etiam illa: *si heres erit, & antequam pubes factus, decesserit. l. 4. ff. de vulg. & pup. substit. l. 4. C. de impub. & al. substit.* Similiter è contrario sub pupillari expressa, subintelligitur vulgaris. *gl. & Dd. commun. in d. l. 4. ff. de vulg. & pup. substit.*

Qua vel est expressa vel tacita.

X. Potest pupillariter substituere is, qui liberos in potestate habet *pr. l. d. t. l. 2. pr. ff. eod.* Mater igitur & reliqui parentes, qui liberos in potestate habent, non possunt pupillariter substituere *dd. text.* Potest tamen mater vulgariter substituere, & substitutionem conferre in mortem impuberis, quoad bona materna, qui est casus *l. 33. pr. ff. de vulg. & pub. substit. vid. Berl. Decif. III.*

Substituit pupillariter pater.

XI. Substituatur pupillariter impuberibus suis heredibus, i. e. liberis, qui proxime, s. ne-

Substitui- tur impuberibus

mine intercedente, sunt in patria potestate, *pr. I. de pupill. substit.* Ex formula tamen L. Vellejæ, etiam nepotibus, quos pater præcedit, substitui potest. *l. 2. pr. ff. de vulgar. & pupill. substit. add. l. Gallus 29. §. 13. ff. de lib. & posthum.*

Forma substit. pupillaris.

XII. Forma hujus substitutionis est, ut sibi quis heredem scribat, & filiofam. *l. 1. §. 3. ff. de vulg. & pup. subst.* (excipitur miles, qui etiam soli filio potest facere testamentum *l. 15. §. pen. ff. de testam. mil.*) tum in bonis à patre provenientibus, si filium non exheredaverit, tum in aliunde quæsitis, seu postea obvenientibus. *§. 4. I. h. t.*

Substitutus existens causa admittitur, etiam exclusa matre.

XIII. Effectus igitur hujus substitutionis locum habet, si vel filius intra annum 14. filiaeve intra annum 12. moriatur, vel si liberi ante testatorem moriantur, vel alias heredes non sint. Hisce casibus succedit substitutus, omnibus legitimis heredibus etiam illis, quibus legitima alias debetur, ut matre, à bonis quoque filii, plane exclusis. *l. 8. §. 5. ff. de inoff. testam. l. 7. C. de impub. subst. c. 1. de testamentis in 6.* Quod tamen Dd. communiter restringunt ad expressam substitutionem, & volunt, licet vi tacitæ pupillaris substitutionis quis succedat, matri nihilominus legitimam deberi. *Carpz p. 3. C. 8. d. 1. & 2. Richter. Decif 45.* Imo in Constitutione Electoral. *p. 3. c. 8.* singulariter statuunt, quod nec expressa, nec tacita pupillari substitutio-

ne, matri legitima adimi possit. Quod ad avum, aviamve extendendum. *Dec. Elect. Saxon. noviss.* 47. add *Richt. Desis* 45. n. 22.

XIV. Expirat autem substitutio pupillaris 1.) pubertate sui heredis *l. 7. l. 4. ff. de vulg. & pup. subst.* adeo ut licet in longius tempus pater substitutionem conceperit, tamen pubertate extinguatur. *d. l. 14. ff. §. pen. Inst. eod.* nisi fideicommissum subsit *dd. text.* Ad brevius vero tempus v. g. 10 annos restingui potest, quibus elapsis evanescit. *l. 21. l. 43. §. 1. ff. de vulg. & pup. subst.* 2.) si vivo patre impubes moriatur, vel 3.) testamentum paternum plane sit infirmatum §. 5. *I. d. t.*

Alias expirat.

XV. Exemplaris seu quasi pupillaris substitutio est, qua aliquis ascendentium substituit liberis mente captis, aliove vitio, ob quod ipsi testari nequeunt, laborantibus, eum incasum, si in tali conditione decesserint. §. 1. *I. d. t. l. 9 C. de imp. & al. subst.*

Quasi pupillaris substitutionis descriptio.

XVI. Est hæc itidem vel expressa, quæ fit verbis expressis: *nimir. si. filius meus in futuro decesserit, Titium ei substituo:* vel tacita, quæ sub vulgari aut pupillari subintelligitur *arg. l. 4 p. de vulg. & pup. subst. & l. 4. C. de imput. & al. subst.*

quæ itidem vel expressa est, vel tacita.

XVII. Veniunt autem hic necessario substituendi 1.) liberi ejus, cui substituitur, si quos habet, ita ut saltim legitimam qualibet habeat salvam; 2.) his non extantibus iratres sunt substituendi. *l. 9. §. fin. C. de impub. & al.*

Sunt autem hic quadam persona necessario substituenda,

subst. mater vero & pater à substituente præteriri possunt. arg. d. tx.

Casu existente valet: alias expirat.

XVIII. Effectum hæc substitutio habet, si is, cui substituitur, in ista conditione moriatur. *d. l. 9.* Expirat vero eadem istiusmodi morbo non ad tempus, sed in totum recedente *d. l. 9.* redeunte vero morbo, substitutionem q̄s reviviscere communis est sententia Dd. in *l. 43. ff. de vulg. & pub. subst.*

Privilegiata substitutio:

XIX. Denique privilegiata substitutio est, qua miles, etiam de bonis non castrensibus, extra castra testamentum condens, cuius heredi à se instituto, potest directis verbis substituere alium, in casum, quo institutus decesserit, sive adjecto certo tempore & conditione, s. indefinite *l. 15. de vulg. & pub. subst. l. 8. C. de impub. & al. substit.*

qua non convenit pagano, adeo ut nec regulariter ut fideicommissi subsistat.

XX Paganus vero ejusmodi substitutionem verbis directis facere non potest, adeo ut nec regulariter jure fideicommissi valeat. §. *ult. I. de pup. subst.* Excipitur 1.) si in codicillis, vel quod idem est, in ultima voluntate, cui clausula codicillaris est adjecta, facta fuerit talis substitutio *l. 76 ff. ad Sc. Trebell.* 2.) si alia ratione verba testamenti possint ad fideicommissū trahi, vel uti si ejusmodi verba concepta sint, quæ tractum temporis habent, aut in casum mortis heredis suspenduntur. Vid. Mantica. *de conject. ultim. vol. l. 8. t. 1. num. 12. &*

31. Anton. Faber. *ad C. l. 6. t. 8. d. 6. n. 14.*
 & *def. 8. inf. Richt. Dec. 46. & 47.*

Add. *L. 2. T. 15. I. de vulgari substitutione*
 & *T. 16. de pupillari substitutione.*

TIT. XX.

QUIBUS MODIS TESTAMENTA
INFIRMENTUR.

I. Testamentum jure perfectum usque eo valet, donec rumpatur, irritumque fiat. *pr. I. b. t.* Aliquando vero & ipso jure nullum est. Hoc posterius contingit: 1.) Si solennitates desint 2.) Si heredis institutio deficiat. §. 34. *I. de leg. vel heres institutus ante testatorem moriatur.* 3.) Si liberi à parentibus, vel parentes à liberis sint præteriti, vel non rite exheredati 4.) Si persona condens testamentum sit inhabilis 5.) Si testamentum vi metue, aut dolosis persuasionibus sit extortum. 6.) Si testamentum quidem sit cœptum, sed non ad finem perductum. *l. 11. § 1. ff. de leg. 3. l. 29. pr. ff. qui testam. f. poss.*

Testamentum vel I. est ipso jure nullum; L. 28. ff. t. 3. de injusto, rupto, irrito factio testamento.

II. Firmum vero initio testamentum rumpitur, qn. in eodem statu manente testatore circa ipsum testamentum aliquid, quod illud vitiat, accidit; nim. primo, si post conditum testamentum nascantur liberi, qui in testamento non sunt instituti. *l. 12. pr. l. 4. l. 5. ff. de injust. rupt. irrit. fact. test.*

vel I. rumpitur 1.) naturalitate posthum.

III. Deinde reali mutatione voluntatis, quæ vel fit 1. per posterius testamentum, jure perfect-

2.) reali mutatione voluntatis

per posteri-
us testa-
mentum
perfectum

fectum, etiamsi per derogatoriam clausulam
testamento suo expresserit, se nunquam de ea-
dem voluntate velle recedere, adeoque si quid
ei contrarium factum apparuerit, ratum mi-
nime fore, cujusmodi derogatione prospe-
ctum quidem intelligitur contra improvidas
testationes sequentes. Unde si in posteriori
contraria voluntate isti derogatoriæ clausulæ
iterum expresse renunciatū non sit, posterius
testamentum non valere, sed ad hoc vi, metu
aut persuasione seductum præsumi, tradunt.
Jul. Clarus *Lib. III. §. testam. q. 99. pr.* Menoch.
4. præsumpt. 166. Peckius *de testam. conjug.*
lib. I. c. 43. Verum per istam clausulam à prio-
ri voluntate recedendi facultas omnino ademp-
ta non est. *vid. l. 22. pr. ff. de leg. 3. l. 4. ff. de*
adim. & transf. legat. Sic Carpz. responsum
esse testatur, etiamsi clausula ista derogato-
ria non sit expresse revocata in posteriore te-
stamento, tamen prius esse ruptum. *p. 3. C. 5.*
d. 19. Necessè vero est, ut posterius testa-
mentum sit jure perfectum. *§. ult. I. quib.*
mod. testam. infirm. Excipitur casus singu-
laris, quo in posteriori imperfecto quoad de-
ficientes solennitates instituti sunt, qui alias
ab intestato essent successuri, modo quinque
testes adfuerint. *l. 2. ff. de injust. rupt. irrit.*
fact. testam. l. 21. §. 3. C. de testam. at-
que tunc posterior hæc voluntas non quidem
proprie ut testamentum valet, sed ut quædam
distributio hereditaria, ab ipso testatore facta

aliquando
& minus
solenne;

IV. Porro 2. re ipsa mutatur voluntas, & ^{aut delatio-} rumpitur testamentum, si tabulæ testamenti ^{ne aut inci-} incidantur, resignentur, aut deleantur. ^{si aut inci-} *tot. ff. de his quæ in test. del.* Si vero pars ali- ^{si aut inci-} qua solum sit deleta, solum illa pars mutata ^{si aut inci-} est, non totum testamentum. *l. 2. d. t.* Opus ^{si aut inci-} vero est, ut ista delatio, incisio aut revulsio ^{si aut inci-} sigillorum sit consulto facta. *l. 1. pr. d. t.* ^{si aut inci-} & quidem ab ipso testatore. Hinc si apud ^{si aut inci-} testatorem post ejus mortem testamentum, ^{si aut inci-} ademptis illa sigillis, reperiatur, præsumi- ^{si aut inci-} tur ab ipso testatore consulto sigilla ablata, ^{si aut inci-} aut testamentum incisum esse: sin vero pe- ^{si aut inci-} nes tertium ita incisum reperiatur, testamen- ^{si aut inci-} tum non censetur revocatum. *Sichard in l. 30. C. de testam.* Non autem sufficit, invo- ^{si aut inci-} lucrum testamenti esse resignatum, quia hoc ^{si aut inci-} non pertinet ad ipsum testamentum. *Carpz. p. 3. C. 5. d. 27.*

V. Nec nuda revocatio verbis facta suffi- ^{Non sufficit} cit, etiamsi coram septem testibus fuerit ^{nuda revo-} prolata. §. 7. *I. qu. mod. test. infirm. l. 27. C. catio verbis* ^{facta:} *de test. Clarus L. III. §. testam. q. 91.* Unde ^{facta:} testamentum apud acta conditum, hoc solo ^{facta:} quod inde repetatur, integrum tamen sit re- ^{facta:} lictum, nihilominus censetur adhuc firmum ^{facta:} nisi revocatio expresse fiat. *vid. Decis Elect. no-* ^{facta:} *viff. 44.* Si tamen nudæ revocationi testa- ^{facta:} menti accesserit lapsus decennii post testa- ^{facta:} mentum illud conditum, revocatio erit fir- ^{facta:} ma. *Vid. l. 27. C. de testam. ibique interpp.* ^{facta:} **Præ-**

Præterea volunt testamentum inter liberos verbis revocari posse, per *Nov. 107. c. 2.*

11. Irritum fit testamentum, & capitis diminutione

VI. Irritum dicitur testamentum fieri 1.) quando infirmatur, ob statum testatoris mutatum, sive maxima sive media capitis diminutione §. 4. *I. quib. mod. testam. inf.* Hodie enim minima capitis diminutione non infirmatur testamentum.

2. aliis evocantibus;

VII. Præterea 2.) irritum fit testamentum, quoniam institutus, vel etiam substitutus heres, conditionem non implet: vel etiam si heres ante testatorem moriatur: vel si heredes instituti repudient hereditatem. *l. 1. ff. de injust. rupt. irrit. f. test. §. 7. I. de hered. quæ ab intest.*

TIT. XXI.

DE

INOFFICIOSIS TESTAMENTIS, UT ET LEGITIMA.

vel IV. ut inofficiosum rescinditur. L. 5. ff. t. 2. de inoffic. testam.

I. Si causæ exheredationis, ob quas liberi parentes suos, vel hi liberos suos exheredarent, aut præterierunt, ab instituto herede non possint probari: Similiter si fratri sororive heres infamis præferatur, nec tamen iis eave legitimo exheredetur; tunc testamentum tanquam inofficiosum querela rescinditur. *tot. tit. ff. de inoff. testam.*

hujusmodi querela ultra fratres & sorores alii non possunt uti

II. Extra vero istum casum fratres & sorores, & quilibet alii cognati præteriri libere possunt, licet testator neque in linea ascendente, neque descendente heredes habeat. *l. 1. ff. de inoff. testam. §. 1. I. eod.*

III.

III. Quando vero liberis, aut parentibus, vel etiam dicto casu fratribus legitima sit relicta, & quidem quod liberos attinet, ut isti in ista legitima sint instituti heredes, testamentum querela inofficiosi non potest rescindi, §. ult. *I. d. t. Nov. 115. c. 3. & 4.* Non vero opus est, ut tota legitimæ quantitas sit relicta, sed sufficit minimam partem esse relictam: neque enim tunc querela ista rescindi testamentum potest, sed ad supplementum agendum erit, ut scil. quod deest suppleatur. *l. 26. pr. C. de inoff. testam.*

Non locus est querela inofficiosi, si legitima relicta fuerit.

IV. Est vero legitima legibus debita portio, *Legitima descriptio & quantitas.* Ejus quantitas fuit olim quarta pars totius hereditatis. *l. 8. 8 ff. de inoff. testam. §. ult. I. eod.* Jure vero novell. scil. per *Nov. 18. c. 1.* aucta est legitima, ita ut si quatuor vel pauciores sint liberi, si triens hereditatis: sin vero plures quam quatuor liberi extent, semis seu dimidia pars hereditatis, dividenda nim. inter eos, quibus legitima est relicta, adeoque unus priori casu accipit tertiam partem ejus portionis, quam alias ab intestato ex tota hereditate haberet, & similiter posteriori casu unus accipere debeat dimidiam partem istius portionis, quam ex tota hereditate, si ab intestato succederetur, caperet. Succeditur etiam quoad legitimam in stirpes, h. e. aliquando, perinde ut in successione ab intestato, in linea descendentium, in
com-

computanda legitima non singula capita, seu personæ liberorum numerantur, sed stirpes.

Aucta legitima est, sic, comm. Dd. opinionem, & parentum & fratrum legitima.

V. Aucta vero est secundum comm. Dd. opinionem etiam parentum & fratrum legitima, ita ut parentum & quoque respectu sit triens, vel aliquando semis, si enim fratres & parentes concurrant, secundum Nov. 118. c. 2. Similiter & ratione fratrum, supra expofitocafu, sit triens, si quatuor vel pauciores sint; semis vero, si plures quam quatuor concurrant fratres. Cardinalis Tufchus tom. 5. lit. l. concl. 185. & 186. Vasquius de success. Creat. §. 20 n. 2. & 3. Franciscus de Barri de success. testat. & intest. L. 16. t. 2. n. 1. & seqq.

Exheredati non faciunt artem.

VI. Maxime circa hanc rem controvertitur, an juste exheredati, aut alia ex causa non succedentes, in computatione legitimæ connumerentur, & cæteris partem faciant? i. e. an liberi ex justa causa exheredati, aut alias non succedentes, re ipsa adhuc inter liberos numerentur, perindeque habeantur, ac si partem suam habuissent, ad eum effectum, ut cæterorum legitima minuatur, & tanta, nec major fit, quam quanta fuisset, fratre non exheredato, aut alias cum ipsis simul succedente: & contra, si plures sint quam quatuor, veluti si sint quinque numero, an uno eorum exheredato aut non succedente, reliquorum portio nihilominus sit semis, perinde ac si ille quintus etiam successisset? Quod secundum comm. Dd. opinionem ita deciditur, ut
exhi-

exheredati & exclusi inter numerum liberorum, ad augendam, vel minuendam reliquorum legitimam non numerentur, quia perinde sit, ac si mortui essent. *arg. l. 1. §. ff. de bon. possn. pe. contr. tabb. §. 3. l. de success. libert. add. l. 10. §. 4. de bon. poss. contr. tabb. Nov. 22. c. 20. §. fin. & c. 21.* Ita sentiunt. *Gail. 2. O. 122. n. 18. Boerius dec. 104. 25. & 8. Carpzov. p. 3. C. 10. d. 12. & 13.*

VII. Cæterum si unus ex liberis hereditatem repudiet, portio ejus reliquis accrescit: sic si quinque sint liberi, ex quibus hereditatem unus repudiavit, reliquorum legitima nihilominus erit semis, per text. *l. un. C. qu. non. pet. part. pet. accres.* Et portio deficientis quoad legitimam reliquis accrescit *arg. l. 3. §. f. de bon. poss. l. un. §. 10. 14. C. de Caduc. toll. Carpz. d. l. def. 15.* nisi in dote, aut donationem propter nuptias quid certi acceperit, quod loco legitimæ suæ accepisse intelligitur, quo casu portionem ex triente, *nim. si non ultra quatuor fuerint liberi;* apud heredem institutum manere; si vero quinque fuerint liberi, ipsa adnumerata, nihilominus trientem esse legitimam volunt. *Berlich. p. 3. c. 12. n. 26. & seqq. Carpz. d. l. def. 14. add. plurib. Cardinal. Tuschus tom. 5. lit. l. concl. 208. & 209. Hieron. de Cævallos speculo com.*

Repudiatus vero facit partem suam numeratur inter liberos, ita tamen, ut portio ejus accrescat cæteris.

opin. contr. com. qu. 370. Criphe. decis. 34. Guido Papæ d. 295. Mercur. Merlin. tr. d. legitima Lib. 1. tit. 4. q. 3.

*Qua impu-
sentur in
legitimam.*

VIII. Imputantur in legitimam ea, quæ ex bonis testatoris profecta sunt, sive per ultimam voluntatem, sive per alium modum v. gr. per dotem, vel donationem simplicem *l. 25. ff. de inoff. testam. l. 29. l. 35. §. 2. C. eod.* Excipiuntur prælegata. *l. 12. & seqq. C. de collat. & per remunerationem donata. Gail. 2. O. 39.*

*Modus
computandi*

IX. Spectatur vero tempus mortis, seu quantum eo tempore in bonis defuncti fuit. *l. 6. C. de inoff. testam. subducto ære alieno, l. 8. §. 9. ff. de inoff. testam.* item detractis bonis restitutioni subjectis. *arg. l. 15. §. 5. ad. L. Falcid. vid. Berlioh. p. 3. C. 11. num. 19. & seqq.*

*Deinde
non locus
est querelæ,
si agnita
voluntas ul-
tima patris,
vel querelæ
renunciatur*

X. Præterea non locus est querelæ inofficiosi testamenti propter agnitionem voluntatis testatoris, sive propter repudiationem querelæ. *l. 23. §. 1. l. 17. pr. ff. de inoff. testam.* Consensus autem, patri vivo declaratus, non excludit querelam *l. 35. §. 1. C. de inoff. test.* Porro propter lapsum quinquennii, ab adita hereditate ex testamento computandum. *l. pen. §. 2. C. de inoff. testam.* Exceptio tamen est in *l. 8. §. fin. ff. eod.* Similiter etiam morte exheredati, seu præteriti, extinguitur hæc querela: nisi vivus jam conquestus fuit. *l. 6. ff. l. 5. C. d. t. Exceptio est in l. 36. §. 2. in f. C. eod.*

*Et extin-
guitur mor-
te exhere-
dati.*

TIT. XXII.

DE

HIS QUIBUS UT INDIGNIS HEREDITAS AUferTUR.

I. Quamvis testamentum ipso jure sit firmum, nec etiam ullo modo rescindi possit: nihilominus tamen aliquando heredes se, ex certis causis, indignos reddunt hereditate, ad eoque istis hereditas eripitur, ac in fiscum redigitur. Nim. 1.) si quis testatorem occiderit, vel causa mortis ejus fuerit; 2.) juxta jus Romanum, si heres necem testatoris non vindicaverit. *l. 9. C. de his quib. ut indign.* Hodie vero, propter non institutam accusationem contra occisorem, heredes non privantur hereditate, sed Magistratui vindictam committere possunt. *Ord. Crim. art. 214. Carpzov. pr. Crim. p. 1. q. 34. n. 74. ubi n. 90. monet, eo casu, quo heredes, mortem interfecti non ulciscunt, opulentam acquirunt hereditatem, ex ea sumtus fisco esse restituendos;* 3.) si quis, injuste suo nomine testamentum impugnaverit; 4.) si quis, dum captat hereditatem legitimam, vel ex testamento condito, prohibuit quem facere testamentum, aut conditum mutare. *l. 1. pr. l. 2. ff. si quis aliq. test. prob.* 5.) si quis aliquem testari, sibi que hereditatem relinquere coegerit. *l. 1. C. si quis aliqu. test. prohib. vel coeg.*

Aliquando heredes se indignos reddunt hereditate.
L. 34. ff. t. 9. de his, quæ ut indign. aufer.

1.)
2.)

3.)
4.)

L. 29. ff. t. 6. si quis aliquem testari prohib. vel coeg. 5.)

TIT. XXIII.

D E

HEREDUM QUALITATE ET DIFFERENTIA; UT ET DE ACQUIRENDA VEL OMITTENDA HEREDITATE; EJUSDEMQUE TRANSMISSIONE, NEC NON DE JURE ACCRESCENDI, ET APERTURA TESTAMENTI.

Acquisitio hereditatis varia pro diversitate heredum:

I. Si cuidam per testamentum, aut ultimam voluntatem (*vel etiam ab intestato*) hereditas deferatur, illa acquiritur, vel omittitur. Acquisitio ista & omittit varia est, pro diversa conditione, & qualitate heredum: alii namque heredes sunt necessarii; alii sui; alii extranei seu voluntarii.

alii enim sunt necessarii;

II. Necessarius est servus, heres à domino institutus, & cui inde libertas obvenit; hic necessario debet esse heres. vid. §. 1. *I. de her. qual. & diff.*

alii sui;

III. Sui heredes sunt liberi, qui tempore mortis parentum proxime, seu nemine in propiori gradu præcedente, in potestate patria morientis sunt. §. 2. *I. d. t.* Isti sui heredes hereditatem ipso jure acquirunt *d. §. 2. junct. l. 11. ff. de liber. & post.* sive successio sit ab intestato, s. ex testamento. Ex æquitate tamen ipsis indulgetur, an velint se immiscere hereditati, h. e. hereditatem delatam, & ipso jure civili stricto jam acquisitam, etiam factò suo
fusci-

fufcipere & retinere: an vero velint abftinere, h. e. animum fuum declarare, quod nolint hereditati fe immifcere *l. 12. l. 71. §. 4 ff. de acquir. vel omitt. her.* Licet vero abftinuerit fuus heres, tamen nuda exiftentia, five ifta acquifitio hereditatis, ipfo jure contingēs, certos quosdam habet effectus, de quibus fuis locis agetur.

IV. Notandum & hoc eft, quod creditores, qui conveniunt filium ob credita paterna, debeant probare, filium fe immifcuiſſe paternæ hereditati: niſi filius poſt mortem patris in bonis moratus fuerit: tunc præſumptio contra ipſum eſt, quam elidere debet & poteſt, ſi non ut heres, ſed ex alio capite, vid. *l. 20. §. 1. ff. de acquir. vel omitt. hered. v. gr. ratione maternorum honorum repetendorum, oſtendat ſe in hereditate fuiſſe. Gail. 2. O. 128. Daniel Moller. 4. Semestr. 39.*

*Creditori-
bus incumbit
bit probare,
ſuos heredes
ſe immiſcu-
iſſe.*

V. Extranei ſeu voluntarii heredes ſunt, quibus, nec in defuncti dominica, nec patria poteſtate cōſtitutis, hereditas defertur, atque iſtam vel fuſcipere & acquirere, vel repudiare ab ipſorum dependet arbitrio. *§. 3. I. de her. qual. & diff.*

*alii extra-
nei ſ. vo-
luntarii.*

VI. Suſcipitur vero, vel acceptatur hereditas animo & voluntate pure declarata *l. 77. ff. de R. I.* Iſta vero voluntas vel eſt nuda, h. e. ſine factō, aut re, per verba aut ſigna demonſtrata *§. ult. I. de her. qual. & diff.* & dicitur in ſpecie hereditatis aditio: vel ipſa re, ſeu

*Hi acqui-
runt vel
aditione he-
reditatis;
L. 29 ff. t.
2. de ac-
quir. vel
omit, he-
red.*

vel gestio-
ne pro he-
rede.

facto, & administratione quadam rerum here-
ditariarum animus iste ostenditur, & vocatur
pro herede gestio. *d. §. ult.* nisi quis ostende-
rit, se alio animo aliquid administrare. *vid.*
l. 20. §. 1 ff. de acquir. vel omit. hered.

Qui possit
acquirere.

VII. Is vero potest acquirere hereditatem
qui intelligit, quid agit. *d. §. ult. I. in fin.* Pu-
pillus vero tutore autore adit hereditatē: vel,
si infans sit, nomine ejus tutor. *l. 18. §. 2. C.*
de jur. delib. Minor, si constitutum curatorem
habeat, eum adhibeat necesse est. *l. 3. C. de*
in integr. restit. Nominē furiosi curator ac-
quirat. *l. ult. C. de curat. furios.* Prodigus,
accedente curatoris consensu, acquirit, *l. 5. §.*
1. ff. de acquir. vel omit. hered.

Filiusfam.
jussu patris
adit.

VIII. Filiusfamilias regulariter volunta-
tem & jussu patris, in suscipienda hereditate,
sequitur, & patri acquirit filiusfam. secun-
dum sup. dicta. *vid. l. fin. §. 3. C. de bon.*
quæ lib.

Tempus
adeundi.

IX. Jure civili ante nonum, à morte defun-
cti, diem, hereditas non suscipiebatur *Nov.*
115. c. 5. §. 1. jure vero Saxon. post trigesi-
mum diem adiri solet, *Land-R. lib. 1. art. 22.*
§. l. 3. art. 15.

Effectus
susceptæ he-
reditatis.

X. Effectus susceptæ hereditatis est, quod
omne defuncti jus consequatur heres, & ipsi
contra ipsum omnes actiones, quæ per mor-
tem non extinctæ, dentur. *l. 37. ff. de acquir.*
vel omit. hered. possessio vero rerum here-
ditariarum non nisi apprehensione acquiri-
tur.

tur. l. 23. pr. ff. de acqu. vel. ommitt. poss. Unde si ab alio res possidetur, datur hereditatis petitio, de qua inferius agemus.

XI. Similiter repudiare hereditatem quis potest vel verbis, aliove mentis indicio, l. 95. ff. de acquir. vel ommitt. hernd. vel re ipsa & facto l. 77. ff. eod.

Repudatio hereditatis

XII. Ne autem heredes aut festinato suscipiendo hereditatem, aut omittendo, damnum incurrant, concessum est eis 1.) jus deliberandi, quo certo tempore à judice, si id exigatur, præfixo, quis possit in vires hereditatis inquirere, & consultare, an sibi proficuum sit adire, an omittere hereditatem, t. t. D. & C. de jur. delib.

Concessum est heredibus 1. jus deliberandi, L. 28. ff. t. 8. de jure deliberandi.

XIII. Magis salutare beneficium tributum 2.) ut heres quidem adeat, sed confecto inventario, quo omnes res, in bonis defuncti inventæ, legitime consignentur, intra tres menses, vel longius tempus, à Magistratu impetrandum. l. ult. C. de jur. delib.

2. beneficium inventarii.

XIV. Modus legitime inventarium faciendi consistit in his, ut 1.) illos, quorum interest, nim. creditores hereditarios, ut adsint inventario, citari curet heres: si vero hi non compareant, vel absint, testes ad minimum tres adhibeantur; 2.) ut conscribatur à Magistratu, aut personis, quibus hic committitur, vel Notario publico, ad hoc specialiter rogato. 3.) ut heres nomen suum subscribat inventario, aut si literas nesciat, specialem

Modus inventarii conscribendi

tabellarium adhibeat, qui, testibus præsentibus, loco ipsius subscribat. *Nov. I. c. 2. §. 1. & 2. d. l. ult. §. 2. in f. C. de jur. delib.* Necessè vero est, ut omnes res describantur in inventario, tam mobiles, quam immobiles, tam nomina activa, ut vocant, quam passiva. Alias si dolose quid comitatur, id non solum restituendum, sed etiam pæna substinenda est. add. *Richter. dec. 59. num. 18.*

Confecto inventario heres ultra vires hereditatis non tenetur. Quid jure Sax. obligeat.

XV. Confecto inventario, sive adita hereditate beneficio inventarii, non tenetur heres ultra vires hereditatis creditoribus. *d. l. ult. §. 4* Hinc inducunt, heredem beneficio inventarii ita aditam hereditatem rursus repudiare posse. vid. *Carpzov. p. 3. C. 33. d. 18. Frantz. lib. 3. resol. 6.* Jure Sax. etiam si inventarium non confecerit heres, ultra id, quod in hereditate repertum est, non obligatur: unde exigitur, ut si legitimum inventarium non confecerit heres, juratam specificationem bonorum hereditariorum edat. *Richter. decis. 60. num. 5.* Unde fluit, facilius jure Saxon. rursus abdicari hereditatem, ne à creditoribus quis conveniatur. vid. *Carpzov. Lib. 6. resp. 73.* Quod tamen in Electoratu Saxon. certo modo limitatum est *noviss. decis. 57.*

Surrogatur acquisitioni transmissio.

XVI. Surrogatur acquisitioni transmissio, quæ est hereditatis, ad heredem mortui heredis, ante aditionem derivatio. Transmittitur

tur autem hereditas vel 1.) jure fuitatis, qua
 scilicet hereditas, quippe jam ipso jure acqui- vel 1. jure
 fuitatis.
 sita, mortuo suo herede ante immixtionem, vel
 abstentionem, in quoscunque heredes de-
 fertur. *l. 8. C. de suis & legit. lib.* vel 2.) vel 2. ex
 potentia
 sanguinis
 ex potentia sanguinis, quando nimirum heres
 vel ob nondum apertas tabulas, vel etiam ab
 intestato ob aliam rationem impeditur, quo
 minus adire possit, atque ita ante aditionem
 moritur: quæ est testricta, ita ut procedat ad
 heredibus descendantibus ad solos descenden-
 tes, per *l. un. C. de his qui ante ap. tab. her.*
 & ab autore illius legis vocari solet. *Theodosia-
 na.* vel 3.) vel 3. pro-
 pter jus de-
 liberandi.
 propter jus deliberandi, quando
 nimirum quis sive intra deliberationis tempus,
 sive post petitam deliberationem decesserit,
 tunc jus deliberandi, eo, quod residuum est
 tempore, & potestatem adhuc adeundi, trans-
 fert quilibet in quoscunque heredes, *l. 19. C.
 de jur. delib.* & dicitur *Justineanea.*

XVII. Cæterum hereditate omiffa, sive quis Hereditas
 ab uno vel
 altero omif-
 fa accrescit
 conjunctis
 coheredibus
 nolit, si non possit, propter incapacitatem
 esse heres, portio deficientis accrescit reliquis
 coheredibus: nisi substitutus adsit, qui am-
 plectatur hereditatem. Nimirum hereditas
 vel est delata ab intestato, & tunc portio de-
 ficientis accrescit iis, qui sunt in eodem gradu
 ab intestato. *l. 9. ff. de suis & legit. her.* si ve-
 ro ejusdem gradus non adsint, ad proximum
 gradum vel ordinem devolvitur hereditas. *tot.
 tit. D. de success. edict.* vel ex testamento, & si

heredem conjunctum quis habeat, huic aduenti portio repudiantis obvenit. *l. un. §. 10. C. d. Caduc toll.* aut coheres non adest, & tunc juxta *Nov. 1. c. 1. §. 1.* admittetur, qui cunque implebit voluntatem defuncti.

Sunt vero tres conjunctionum modi.

XVIII. Diximus conjuncto coherendi accrescere repudiantis hereditatem: sunt autem tria genera s. modi conjunctionum, qui distinguuntur ab orationibus, seu propositionibus, quibus conjunctio profertur. Si namque eadem oratione heredes absque ulla partium mentione instituuntur, v. gr. *Sejus, Mevius & Sempronius heredes sunt*, dicuntur conjuncti re & verbis simul: si vero eadem quidem oratione ad hereditatem eandem, ejusve partem, vocentur & conjungantur, sed partes adscribantur: v. gr. *Sejus & Mevius heredes sunt æquis partibus; vel ex parte dimidia; it. ex singulis quadrantibus*, dicuntur verbis tantum conjuncti: si denique diversis orationibus instituuntur heredes: v. gr. *Titius heres esto, Cajus heres est*: dicuntur re tantum conjuncti. *l. 142. ff. d. V. S. §. 8. I. d. leg. Rennem. de jure rer. memor. 2. Disp. 19. th. 21. & seqq. & Disp. 35. th. 22. & seqq.*

Modus accrescendi.

XIX. Sunt vero plures instituti vel 1.) uniformiter h. e. aut omnes sunt conjuncti sive verbis & re, sive verbis solum: aut omnes sunt quoad rationes disjuncti s. re tantum conjuncti: & tunc portio repudiantis s. alias defi-

deficientis accrescit reliquis pro hereditariis quas agnoverunt, portionibus. *l. un. §. 10. C. de caduc. toll.* vid. Carpzov. 3. *const. 2. def. 14. vel 2.*) difformiter, aut diversimode sunt conjuncti; & si quidem defecerit re tantum conjunctus, illius portio reliquis accrescit omnibus; sin vero ex conjunctis vel verbis tantum, vel re & verbis simul, defecerit quispiam, illius portio in eodem genere conjunctionis superstitibus accrescit solis, cæteris exclusis. *d. l. un. §. 10. & seq.* Exemplo sit hæc dispositio: 1. Sempronius & Mevius mihi heredes sunt; 2. Titius mihi heres esto; 3. Actius mihi heres esto: 4. Pamphylus & Lucius mihi, ex æquis partibus, heredes sunt. Hic trium generum heredes instituti, qui, si omnes concurrant ad hereditatem sibi delatam, hereditas universa in quatuor quadrantes diffecanda: quarum unam percipiunt Sempronius & Mevius simul; secundam Titius; tertiam Actius; quartam denique Pamphylus & Lucius. Fingimus jam reliquis omnibus portiones suas, hereditatis sibi delatæ, agnoscentibus, solum defecisse Titium: quid juris? Nimirum ut ipsius portio, subdivisa in tres portiunculas, reliquis accrescet omnibus: una nempe Sempronio & Mevio; altera Actio; tertia Pamphylus & Lucio. Quia enim omnes, quoad Titium, re tantum sunt illi conjuncti, nulla subest ratio, cur alter propter arctiorem conjunctionem, (quæ hic nulla) debeat alteri

præ-

præferri. Fingamus iterum, reliquis omnibus adeuntibus, solum defecisse Sempronium: quid hic statuendum? Videlicet ut hujus portio soli accrescat Mevio, utpote qui re & verbis simul est Sempronio conjunctus, reliquere tantum, atque ideo huic arctius conjuncto postponendi. Fingamus denuo, reliquis suæ portiones agnoscentibus, defecisse Pamphilum, quid hic erit juris? scilicet ut hujus iterum portio soli accrescat Lucio, cui soli fuit conjunctus, licet verbis tantum; disjunctus à reliquis *d. l. re conjuncti* 89. *de legat. 3. Donell. 7. comm. 13.* idque etiam hanc ob causam, quod, qui conjuncti sunt, sive verbis tantum, sive re simul, propter unitatem sermonis sint in unum quasi corpus redacti, & sic partem sibi conjunctorum vacantem, quæ suam, præoccupant. *d. l. un. §. his ita* 10 *vers. hoc ita. C. de cad. toll.* Unde fit, ut conjuncti cujuslibet generis, cum disjunctis concurrentes semper unius tantum personæ potestate fungantur, & nihilo plus auferant plures in eodem genere, quam singuli, cum quibus concurrunt, disjuncti: *l. 34. §. 9. & 10. ff. d. leg. 1. Attius II. l. 17. §. 4. de her instit.*

XX. Denique sciendum, ut constet, quem esse heredem scriptum, necesse est, ut testamenta aperiuntur. *tot. tit. ff. & C. testam. quæ adm. aper.* Est vero hæc apertura vel simplex & nuda, vel solennis: illam vocamus, qua inspicitur solum testamentum, ut modo inde

Ut constet
quem esse
heredem,
opus est,
apertura,
qua vel
simplex,

indefciri possit, an debitæ solennitates obser-
vatae; quive adfuerint testes; quin heres scri-
ptus; & quibus aliquid in testamento reli-
ctum, *l. ult. C. quemadm. test. aper.* add. Carp-
zov. *p. 3. C. 5. d. 25. n. 4. seq.* Atque hæc suf-
ficit in testamentis judicialibus, vel à Nota-
rio in publicum instrumentum redactis.
Carpz. *d. loc. def. 25. § 26.* Solennis aper-
tura est, quæ fit citatis (*jure Saxon. trigesimo*
à morte testatoris die) à Magistratu competen-
te testatoris heredibus, ac omnibus quorum
interest, nec non testibus, ut hi suas sub-
scriptiones & sigilla agnoscant. *l. 4. l. 7. l.*
Add. *L. I. tit. 19. I. de hered. qualit. & differ.*

L. 29. ff. t.
3. testam.
quemad.
aper. in
spic. &
descript.

vel solennis,

TIT. XXIV.

DE

LEGATIS.

I. Præter hereditatem, in qua heres quis
instituitur, relinqui solent in testamento et-
iam legata. Est vero legatum donatio quæ-
dam à defuncto, verbis scil. directis, relictas
ab herede præstanda. §. 1. *l. de legat. vel,* est
delibatio hereditatis, qua testator ex eo, quod
universum heredis foret, alicui quid h. e.
rem aliquam particularem, seu certam pecu-
niæ quantitatem, collatum velit. *l. 116. pr.*
ff. de leg. 1.

Præter here-
dis institu-
tionem con-
tinentur sa-
pius in te-
stamenti
legata, quæ
describun-
tur,
L. 30. ff. de
legat & fi-
deicom. 1.
L. 31. ff. de
leg. & fi-
deicom. 2.

II. Legendi potestatem habet, quisquis te-
stamenti faciendi jus habet, & relinquuntur
lega-

L. 32. ff. de legata iis, cum quibus est testamenti factio, h. e. qui in testamento heredes institui que-
 fideicom. unt. §. 24. I. de legat. Possunt legate relin-
 3. qui præstanda ab iis, ad quos aliquid morte
 Persona le- testatoris est perventurum, vid. l. 1. §. 6. ff.
 gans & cui lega- de legat. 3. l. 92. §. ult. ff. de legat. 1.

3.
 Persona le-
 gans &
 cui lega-
 tur.
 Res, qua
 legatur.

III. Relinquitur legato res vel ita, ut dire-
 cto ex ipsis bonis hereditariis legatario quid
 deferatur; vel per indirectum, quando ille,
 qui accepit bona hereditaria, qs. loco eorum,
 aliam rem vel factum præstare jubetur, §. 21.
 I. de leg. l. 122. §. ult. ff. d. leg. 1.

sam corpo-
 ralis,
 quam in-
 corporalis.

IV. Non solum res corporales, tam mobi-
 les quam immobiles, sed etiam incorporales
 legari possunt, ut debita, servitutes & alia ju-
 ra. tot. tit. ff. de usu & usufr. & habitat. le-
 gat. Sic & legatario ceduntur actiones, ob
 debita competentes. §. 21. I. de legat. l. 18.
 C. eod. Si vero testator vivus debitum, quod
 alicui legaverat, exegerit, legatum ademisse
 videtur. l. 75. §. 2. de legat. 1. Porro si
 testator creditori suo rem, quam ipsi pignori
 dederat, legavit, retinere illam creditor pot-
 est, nec, oblato ab heredibus debito, eam
 restituere cogitur: si vero testator rem, pi-
 gnori alteri obligatam, alicui leget, heres eam
 luere tenetur; modo legatarius probet, testa-
 torem scivisse, rem esse opignoratam; si
 ignoraverit, res cum onere transit ad legata-
 rium. l. 57. ff. de legat. 1. Carpz-dec. 20.

etiam fu-
 turæ.

V. Ea quoque res, quæ in rerum natura
 non

non est, si modo futura est, recte legatur; veluti fructus, qui in eo fundo nati erunt, quos, postea natos, heres tradere debet, §. 7. *I. de legat. l. 24. pr. ff. de leg. 1.*

VI. Cæterum peculiaribus digestorum titulis variæ res exponuntur, quæ legari solent. vid. *Lib. 33. & 34. Pondect.* Ita in specie de annuo legato vel pensione, aut annuo redditu relicto, sequens distinctio observanda est. Si testator annum legatum non solum certæ personæ, sed & ejus heredibus præstari voluit, exactio ejus non solum ad primi generis heredes, sed eorum etiam successores, & heredes alios pertinet: si vero heredum nullam mentionem fecerit testator, non nisi legatario, quamdiu vivit, legatum annuatim præstandum est. vid. *tit. de annuis legat. & fideic. add. Johan. a Sand. lib. 4. tit. 5. def 8.*

VII. Usufructu omnium bonorum legato, quin de omnibus iis, quæ testatoris erant, intelligatur, dubium non est: cum nulla sit res, quo in usufructum non cadat. *l. 69. ff. ad leg. Falcid. & l. 29. ff. de usufruct.* Quod tamen restringendum ad ea, de quibus testator disponere potest: cum in his, quibus testatoris potestas deficit, voluntatis conjectura opus non sit. Quare usufructu bonorum omnium legato, feudali bonorum, de quibus testator non potuit disponere, usufructus non continebitur. *arg. 1. feud. 8.* Sed contro-

*Aliquan-
do legan-
tur l. an-
nua legata
L. 33. ff. t.
1. de an-
nuis leg.
& fidei-
comm.*

*2. usus,
fructus
usus, ha-
bitatio,
L. 33. ff. t.
2. de usu
& usufr.
& redditu
& habitat.
& oper.
per leg.
vel fidei-
comm.
dat. s.*

to,

to, legatus etiam censeatur ususfructus eorum, quæ fideicommissò subjecta sunt? Distinguendum volunt, ut debeatur etiam eorum, quæ testator debuit restituere heredi a se instituto, non vero eorum, quæ alteri quam heredi, post mortem testatoris veniunt restituenda; ut lare Mantica *de conjectur. ultim. volunt. libr. 9. tit. 6. num. 8. & 9.* Peregrin. *de fideicommiss. art. 6. num. 8.* Menoch. *lib. 4. Præsumpt. 142. num. 12.* atque ita etiam decisum refert Johan. à Sande *lib. 4. tit. 4. def. 9.* Porro non convenit inter interpretes, utrum herede simpliciter instituto, is, cui legatas est ususfructus omnium bonorum, plenum & integrum usumfructum omnium bonorum consequatur, an vero heres institutus concurrat in usufructu, & per concursum partes faciat? Quidam volunt, legatarium pro parte tantum dimidia usumfructum consequi, sic ut heres alteram dimidiam per concursum accipiat *arg. l. 19. ff. de usufr. legat. quomodo ex doctrina Baldi ad l. ult. de indist. viduitat. tollend. & Corvarruv. Var. Resol. lib. 2. c. 2. num. 7.* a Sabaudia senatu decisum refert Anton. Faber. *ad Cod. l. 6. tit. 29. defn. 3.* quam legem tamen rectius alii restringunt ad eum casum, quo testator uni fundum legavit, non addito: detracto usufructu, aut simili restrictione; alteri ejusdem fundi usumfructum, quo casu secundum *d. l. 19.* ambo concurrunt in usufructu, quia fundi ap-
pel-

pellatio ex proprietate & usufructu consistit, quorum altero deficiente non dicitur fundus, sed nuda proprietas, vel nudus usufructus *l. 58. de verb. obligat.* Sed cum testator instituit aliquem in omnibus bonis; & alteri relinquit usumfructum unius rei, vel etiam omnium bonorum usumfructum: non constat, cum voluisse, heredem institutum ex usufructu legato aliquid consequi; sed nudam tantum proprietatem illi esse relictam; ut post Mantic. *de conjectur. ultimar. volunt. lib. 9. tit. 6. n. 17. seq.* elegantissime Gomez. *Var. Resolut. tom. 2. cap. 15. num. 5. tradit.* Cæterum si morum simplicitatem spectemus, si alii fundum, alii usumfructum ejusdem fundi testator legaverit, ita contra juris apices, ex benigna interpretatione, testatoris voluntatem capiendam esse videtur, ut non alio proposito id fecisse, quam ut alter nudam proprietatem habeat, alter vero plenum usumfructum, adeoque ipsum usumfructum a fundi proprietate separasse videatur; quare, ne, dum nimia circa hujusmodi casus utimur subtilitate, testantium judicia fraudentur, eatenus eundem text. abrogatum censet Autumn. & Groenevveg. *ibid.* vid. etiam Arnold. Vinn. *Selectar. quæst. lib. 2. quæst. 26. in fin.* Sim. van Leuven. *cens. for. l. 3. cap. 8. num. 8. & seqq.*

VIII. Legatur etiam servitus prædialis. *t. ff. de servit. legat.* cum vero a pluribus heredibus institutis via legata est, quia partes non

P

recipit;

3. servitus
prædialis,
L. 33. ff. t.
3. de servi-
tute le-
gata

recipi, singuli heredes in solidum tenentur: uno autem viam præstante, reliqui sunt liberati *l. fin. d. t.*

4. *des legata,*

L. 33. ff. t.

4. *de dote præleg.*

IX. De dote legata videndum primo, an legatum, pro dote, aut nuptiarum causa relictum, sit purum an conditionale, ad hoc, ut defuncto legatario, antequam nuptias contraxerit, ad heredes transmittatur; Quod in dubio non purum, sed conditionale est, *arg. l. 71. §. 8. ff. de condit. & demonstrat.* quia promissio, dotis causa facta, eam conditionem in se habet: si nuptiæ sequantur. *l. 17. §. 1. ff. d. jur. dot.* Quomodo etiam se habet legatum, in quo nuptiarum causa exprimitur *l. 31. l. 91. ff. de condit. & demonstrat. l. 21. pr. ff. quando dies legator.* Quare si legatarius decedat, antequam matrimonium, vel nuptias contraxerit, ledatum, extinguitur & hereditati accrescit, nec ad legatarii heredes transmittitur, eo quod legati conditio defecerit, *arg. l. unic. §. 7. C. de caduc. tollend. & d. l. 71. §. ff. de condit. & demonstr.* Præterquam in filia, cui pater dotis legatum reliquit, quod liberorum favore, ex tacita voluntatis conjectura, pro puro, & ad heredes transmissibili, habetur, quasi pro legitima sit relictum. Unde etiam, licet filia, legatorum non habeat actionem, si ea, quæ ei in testamento reliquit vivus pater, postea in dotem dederit *l. 11. C. de legat.* si tamen pater quadrigena ei dotis nomine reliquit, postea

postea vivus ducenta tantum in dotem dedit, nec testamentum mutavit, filiam habere adhuc actionem ad residuum petendum, quasi non acceperit totam quantitatem, a patre testamento relictam, contra Dynum ex Oldradi sententia placuit Oldrad. *ad d. l. II. C. de legat.*, quem sequuntur Baldus. Castr. Jason, & DD. Comun. Fachin *l. 5 contr. cap. 55.* Grass. *recept. sentent. quæst. 38 num. 3.* Sed & eam limitationem recipit illa regula, quod legatum tale pro puro & transmissibili habeatur, quando ex conjecturis liquet, testatorem magis de modo, quam conditione sensisse: veluti si tempus cerræ ætatis, matrimonii, dotis, aut nuptiarum adjiciatur post præcedentem dispositionem puram, aut quando fit mentio nuptiarum in ea parte testamenti, quæ ad executionem legati, non vero ad dispositionem pertinet: quo casu non ad faciendam conditionem, sed differendæ saltem solutionis causa adjectum intelligitur: quod transmissionem non impedit *arg. l. 5. C. quando diet legator.* Secundum quam distinctionem post Petr. Heig. *quæst. 31. num. 13. & 15.* in foro Saxonico judicatum refert Carpz. *defin. forens. part. 3. const. 13. def. 25.*

X. Cæterum de prælegatis illud quæritur, utrum ille, cui prælegatum est relictum, legatum agnoscendo, hæreditatem repudiare possit; quod distinguendo procedit, ut heres repudiare hereditatem possit, salvo sibi præle-

gato, arg. l. 87. cum seq. ff. de legat. 1. junct. l. 12. C. de legat. nisi non aliter testator voluerit heredem habere legatum, quam si hereditatem retinuerit: quo casu omittenti vel repudianti hereditatem, adversus coheredem legatum petenti, actio denegatur. l. 88. eod. de leg. 1. Atque ita decisum refert Joan. 2. Sande lib. 4. tit. 4. def. 7. Simon von Leuven. d. l. n. 10. & seqq.

5. optio vel electio, —
L. 33. ff. t.
5. de optio-
tione vel
elect. le-
gat.

XI. Si quando equus, ager, jumentum, aut quid simile in genere sit relictum, nec optimum, nec pessimum, sed mediocre deberi, communiter tradunt interpretes, l. 37. pr. ff. de leg. 1. nisi testator aliud voluerit. §. 22. Instit. de legat. l. 2. in pr. ff. de opt. legat. arg. l. 110. ff. de leg. 1. cui sententiæ etiam adstipulatur Carpzov. Jurispr. forens. part. 3. const. 13. defm. 30. in fin. nisi optio vel electio nominatim legata fuerit, tunc enim tributa censetur potestas optimum eligendi. vid. tit. D. de opt. vel elect. legat.

6. triticum, vinum, oleum;
L. 33. ff. t.
6. de tritico, vivo vel oleo leg.

XII. De legato tritico, vino, oleo sciendum, quod hujusmodi res relinquuntur vel 1.) expressa & quantitate, & qualitate, & in ea præstandæ erunt: si tamen id, quod in fundo natum, legatum fuerit, non plus præstandum, quam natum. l. 5. l. 13. ff. de trit. vin. vel ol. leg. vel 2.) alterutra non expressa, & quidem expressa tantum quantitate, sed non qualitate. heres dabit, quale volet. l. 4. ff. de trit. vin. ol. leg. add. l. 2. §. 1. eod. non tamen debet quid

quid impossibile præstari, l. 7. §. 1. I. ff. b. vel g.) si constet quidem de qualitate, sed indefinite legatum sit conceptum, tum id omne debebitur, quod testator mortis tempore reliquit, l. 7. pr. d. t.

XIII. Potest a testatore legari fundus simpliciter, vel cum instrumento: potest etiam legari fundus instructus, aut ut instructus est, quibuscunque tamen verbis testator uti velit. t. t. ff. de instr. vel instr. leg. Circa quæ tamen notandum, plenius esse legatum fundi instructi, (*eines Gutes mit völliger Einrichtung*) quam legatum fundi cum instrumento, cum illud omne patrisfamilias proprium instrumentum, quo fundus instructus est, eaque omnia, quæ ibi habuit. ut instructior esset, contineat, ac proinde etiam suppellectilem, mensas, scamna, vitra, aurum & argentum, vina quoque, quæ ibi fuerunt & oleum. l. 12. §. 27. & 39. ff. de instruct. vel instructum. legat. nec non cibaria & utensilia, mancipia & alimenta, ad alenda pecora & ministros, necessaria, d. l. 12. §. 28. 35. & 36. l. 20. in pr. & seq. de instruct. vel instrum. leg. l. 2. C. de verb. & rer. signif. late Jacob Menoch. d. præf. lib. 4. Præsumt. 154. num. 14. hoc vero tantum ipsius agri instrumentum spectat necessarium. d. l. 12. §. 1. 2. & seq. Quod tamen restringendum ad ea, quæ, & quatenus usui fundi inferviunt: secus vero si non usus, sed custodiæ, aut alterius causa ibi

7. instru-
tus fun-
dus,
L. 33. ff. t.
7. de in-
structo vel
instrum.
legato.

sint : quomodo nec frumentum venale, nec fructus eo repositi, in alium, quam fundi utum, convertendi, fundo licet instructo legato, venire possunt. *d. l. 12. §. 29. 30. & 37. ff. de instruct. vel instrum. legat.* sicuti nec ea, quæ tutelæ causa ob incursionem latronum testator ibi habuit. *l. 1. C. de de verb. signif.* neque imagines, quæ in ornatu villæ non fuerunt neque vinâ in horreis reposita, quibus alibi instrueretur paterfamilias. *d. l. 12. §. 36. & 39.*

8. *penus,*
L. 33 ff. t.
9 de penu
legata.

XIV. Penu legata continentur, quæ esui potuique sunt, & quæ illarum rerum ad usum patrisfamilias, uxoris, liberorumve ejus, familiæ, amicorum, & universorum, quos circa se habet, parata sunt, nec non jumentorum, quæ usibus ipsius, & amicorum deserviunt. *vid. l. 3. pr. §. 8. & seqq. ff. d. pen. leg.* item vasa, sine quibus penus non potest haberi. *d. l. 3. §. f. l. 6. d. tit. nec non ligna & carbones. d. l. 3. §. 9. d. tit. non vero medicamenta. l. d. tit.*

9. *supellex.*
L. 33 ff. t.
10. de su-
pellect.
leg.

XV. Suppellectilis legati nomine venit domesticum patrisfamilias instrumentum, & quicquid ad quotidianum rei domesticæ usum pertinet, *l. 1. l. 6. ff. de supellect. legat.*

10. *aurum,*
mundus,
mundus.
L. 34 ff. t.
2. de auro,
arg. mund.
oru. un-
guent.

XVI. Auri & argenti nomine, secundum communem loquendi modum, omne aurum & argentum venit, factum & infectum, quaecumque sit; sed si uni legetur aurum, alteri suppellex, tum illud, quod in suppellectile est, ab alio auro separatur. *l. 1. pr. ff. de auro, argento, mundo*

mundo &c. legato. Omni argento legato, hodie numeratam quoque pecuniam deberi volunt. Papon. *Notair.* 1. lib. 10. de *legs. vers. latevisime.* & Autumn. *Cens. Gall. ad l. 27. §. 1. ff. de auro & argent. legat.* Quod tamen cum nostris, & aliorum moribus non convenit, quibus inter aurum & argentum, pecuniamque numeratam perpetua est distinctio. *l. 5. pr. ff. de verb. sign. & ibi. Gæd., n. 35. Grœnevveg. tract. de legib. abrog. ad l. 27. §. 1. ff. de auro & argent. legat.* An vero supellectilis appellatione veniat scyphus aureus, aut aliud instrumentum ex auro vel argento confectum, a communi usu & consuetudine, & præsumta testatoris voluntate dependet, cum sæpissime eveniat, ut pro cujusque facultate instrumentum domestico-quotidianum sit aureum, aut argenteum, quo refer. *l. 3. §. 5. ff. de supellect. legat. add. l. 8. eod. Zas. ad l. 41. §. 14. ff. de legat. n. 17. Bald. ad l. ex factō. 35. §. 3. ff. de hered. instit.* Quomodo in suprem. Holland. Cur. judicatum refert Neostad. *Decis. 19.* Appellatione mundi venit, quo mulier uti solet, ut mundior esset; ornamentis, quo ornatior, quæ recensentur in *l. 25. §. 10. ff. de auro & argento legato l. 39. eod.* Vestes, an vestimenta legentur, nihil refert, eoque pertinent omnia, quæ ad corporis testatoris amictum, & tegumentum quoquo modo faciunt. *l. 23. ff. de auro & argent. legat.* aurum & argentum

veste vel vestim. & stat. leg.

tamen non continetur. *l. 4. ff. de legat. 1. nisi sit contextum, sive annexum, l. 19. §. 5. ff. de aur. & argent. legat. & ibi Bart.* Sed si cui vestes pro suo amictu comparandæ legentur, quales præstari debeant, ex verbis testatoris, aut saltem ex ejus voluntate colligi debet, aut alias secundum statum & conditionem personæ legatarii, juxta ea, quæ tractat. *Mantic. de conjectur. ultimar. volunt. & post eum Carpz. Jurisprud. forens. part. 3. const. 13. def. 24.*

XVII. Alimenta sunt, sine quibus commode vivere non possumus, quæ in victu, amictu & habitatione consistunt. *l. 6 ff. de aliment vel cib. legat. & l. 43. l. 234. §. 2 ff. de verb. signif. Germ. Unterhalt.* sit ut non cibaria tantum, sed etiam habitationem, & vestimenta contineant, *Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 6. n. 10. Surd. de aliment. tit. 4. quest. 4. Mynsing. Cent. 3. observ. 12. medicinas etiam & pharmaca. Peck. de testem. conjug. lib. 5. cap. 25. num. 1. & præstantur secundum vires patrimonii, dignitatem & qualitatem personæ legatarii l. 10. §. 2. l. 22. ff. de aliment. legat. lege Surd. d. tit. 4.* Cibariorum sive victus nomine (nobis *Kost.*) ea tantum comprehenduntur, quæ ad victum pertinent. ita ut nec habitatio, nec vestitus contineatur *d. l. 43. & seqq. ff. de verb. signif. l. 21. de alim. vel cib. leg. nisi hoc ab iplo testatore præterea exprimatur, ut in l. 18. §. ult. ff. h. cui add. l. 21. eod.*

Sed

*Al. aliment.
ia & ciba-
ria,
L. 34. ff. t.
1. de alim.
vel cib.
leg.*

Sed an alimentorum legato etiam studia, & ea quæ ad disciplinas spectant, comprehendantur? quidam volunt. *arg. l. 4. ff. ubi pupill. educ.* ubi tamenea, quæ in disciplinam erogantur, ab alimentis distingui constat, & ex testatoris expressa voluntate debentur. Quare rectius distinguendum putat Simon van Leuven *Conf. Belg. l. 3. c. 8. n. 21.* ut si ex lege vel jure sanguinis debeantur, etiam sumtus studiorum & disciplinarum, quo conditione, & qualitate patrimonii veniant: sin vero ex legato, vel contractu promissa sint, disciplinarum aut studiorum sumtus non debeantur, nisi expresse de iis actum sit, per ea quæ tradunt *Surd. de tract. de alimentis. tit. 4. quæst. 6. Trentacinq. Var. resol. l. 1. de alimentis resol. 1. n. 27. Card. Tusch. practicab conclus. lit. A. conclus. 228.* Quamdiu duret alimentorum præstatio? etiam voluntatis quæstio est: quod secundum subjectam materiam judicandum, veluti si impuberibus alimenta relicta sint usque ad pubertatem, post ipsam pubertatem, eam scilicet quæ plena est octodecim annorum, deberi desinent. *l. 14. §. 1. ff. de alim. leg.* quod moribus ad legitimos majoris ætatis i. e. viginti quinque annos, favore alimentorum, extendi potest. *Gomez. var. resol. tom. 1. c. 4. n. 1. & Surd. de aliment. tit. 8. privil. 58. n. 4.* benignius interpretatur *Grœn. de leg. abrogat. eod.* nisi talibus personis relicta fuerint, quæ ne quidem majorenes victum sibi quæ-

rerevalent, ut sunt mente capti, stupidi, quorum respectu testator de alimentis perpetuis cogitasse videtur. Alias si nullum tempus exprimatur, nec de certa testatoris voluntate contet, perpetuo, i. e. per totum vitæ tempus debebuntur. *d. l. 14 in pr. ff. de aliment. legat. & ibi Bart. & DD. Gram. Decif. 101. n. 56.*

12. libera-
tio, et. de.
bitum.
L. 34 ff. t.
3. de lib.
leg.

XVIII. Nec solum debiti liberationem debitoribus suis legari posse, quod etiam ex voluntatis conjecturis dependet, de quibus multa Mantic. *de conjectur. ultimar. voluntat. lib. 9. tit. 8. per text. §. 13. Instit. de legat. & tot. tit. ff. de liberat. legat.* sed etiam debitum creditori legari posse constat, modo plus sit in legato, quam in ipso debito §. 14. *Instit. de legat.* ita, si centum aurei debeantur, & debitor suo creditor centum aureos legaverit, valet legatum, quia post moram solvendi legati usuræ debentur. *l. 1. & 2. C. de usur. legat. l. 84. ff. d. leg. 2.* quæ alias non deberentur, nisi per stipulationem promissæ. *l. 3. & 4. C. de usur.* Hic quæri solet, si testator, tanquam creditori suo qs. debitum, certam summam legaverit, eoque defuncto de nullo debito appareat, nec, qui creditor nominatus est, quicquam petat, utrum debeatur legatum? Quod nihilominus deberi placuit, & si non nomine debiti, saltem nomine legati, quod ex falsa demonstratione vitiari non debet. *l. 75. §. 1. in fin. ff. de legat.*

1. Quum enim testantium voluntates plenius

nus intelligi soleant, l. 12. ff. de reg. jur. opinio testatoris præpollet veritati, & magis valere dispositionem facit, vid. latius Mantic. de conjectur. ultimar. voluntat. lib. 3. tit. 8. n. 2. & lib. 6. tit. 14. n. 14. & 15. quomodo in iisdem terminis judicatum refert Carpzov. Jurispr. forens. part. 3. const. 9. defin. 22. Quæ ratione etiam, si testator creditori suo, cui centum debet, certam pecuniæ summam legaverit, per id debitum non videtur extinctum, sed utrumque, & debitum & legatum, legatarius petere potest arg. l. 22. §. 9. Cod. de jur. delib. nisi testatorem aliter sensitse ex conjecturis appareat, quoniam compensandi animus in dubio non præsumitur. l. 85. ff. de legat. 2. junct. l. 53. eod. l. 6. Cod. de heredib. instituend. vide latius Matt. de Afflict. decis. 44. Hartman Pistor observ. 105. Ita decisum refert Anton Faber. ad. Cod. lib. 6. tit. 17. def. 8. & post eum Carpzov. Jurisprud. forens. part. 3. Const. 13. defin. 29. Leuvv. d. l. 3. c. 8. n. 23.

XIX. Defertur legatum mediante ultima voluntate: & quidem tanquam legatum per testamentum. §. 10. Instit. de fideicommissar. hereditat. l. 23. ff. de legat. 3. uti dictum aphor. 1. quatenus vero modum relinquendi à fidei commissis, quibus exæquata sunt, participarunt legata, §. 3. l. de legat. hæc etiam ab intestato in codicillis l. 1. C. d. codicill. l. 22. pr. ff. d. legat. 3. vel in epistola l. 22. C. d. fideic.

Defertur legatum etiam ab intestato coram quinq; testibus voluntate ultima expressa, vel etiam ex privi legio duobus

fideic. aut sine scriptura, solo nutu. *l. 21. pr. ff. de leg. 3.* relinqui possunt, adhibitis saltem quinque testibus *l. 22. & 23. C. de fideic.* vel duobus, iis sc. casibus, quibus duo testes in testamentis privilegiatis sufficiunt. *Carpzov. 3. c. 4. def. 33.*

Relinquuntur legata vel pure vel adjecta 1. conditione

XX. Relinquuntur autem legata vel pure, quorum dies regulariter statim à morte testatoris cedit, *l. 1. §. 1. & 6. C. de cad. toll.* vel ita, ut adjiciatur aut 1.) conditio, aut 2.) dies, vel etiam 3.) demonstratio, 3.) causa; 5.) modus.

L. 35. ff. t. 1. de con. dit. & dem. & caus. & mod. eor. quæ in test. scrib.

XXI. Conditio adjecta possibilis ipsam de-lationem legati suspendit. *l. 5. §. 2 l. 21. ff. quand. dies leg. ced.* adeoque causalis expectari debet, usque dum existat; ea vero non eveniente, legatum quoque evanescit. *l. 19. §. 1. ff. de condit. & demonstr.* nec, mortuo legatario ante conditionis eventum, ad heredes transmittitur. *l. 4. l. 5. ff. quand. dies legat.* Potestativa implenda *l. 40. §. 1. l. 27. ff. de condit. & demonstrat.* quæ si fuerit negativa, sc. in non faciendo consistens, cautio Mutiana præstanda est de restituendo legato cum fructibus ei, ad quem si contra conditionem factum fuerit, legatum rediturum est. *l. 18 ff. d. condit. & demonstr. l. 76. §. 7. ff. de legat. 2.* Impossibilis conditio, siue natura siue lege, non requirunt leges ut impleatur, cum non possit impleri, adeoque cum penes legatarium non sit, conditionem adimpleri, nihilominus legatum pure debetur.

§. 10.

§. 10. *I. de hered. instit. l. 15. ff. de condit. inst.*
 Hinc etiam debetur legatum, sub conditione religionis Pontificiæ assumendæ relictum, etiam si quis conditionem istam non impleat. *Carpzov. decis. 89. add. Progymnasm. nostr. ad codic. tit. de hered.*

XXII. Instar legati conditionalis est, quod coercendi heredis causa relinquitur, quo magis aliquid faciat, aut non faciat. Si namque heres voluntatem defuncti servet, evanescit legatum: si autem non servet, pœnæ nomine legatum præstandum est. §. *fin. I. de legat. I. un. C. de his buæ pœn. caus. rel.* In arbitrio igitur heredis est, an malit voluntati defuncti morem gerere, an vero pœnam solvere. Unde si impossibilia vel legibus interdicta, aut alias probrosa, ipsi injuncta fuerint, hanc voluntatem impune contemnit, cum in ipsius arbitrio non sit eam adimplere sed natura, vel lege prohibeatur: adeoque hoc legatum, pœnæ nomine relictum, præstare non tenetur. *dd. text. Conf. Bruffel de condit. l. 4 tit. 2. num. 14.*

Legatum pœna est instar legati conditionalis.
L. 34. ff. t. 6. de his, quæ pœn. caus. relinq.

XXIII. Dies adjectus legato vel est certus, vel incertus. Certus adjicitur vel 1.) per modum termini à quo, & differtur non ipsa delatio legati, sed dies statim cedit, h. e. statim debetur legatum, non vero ante potest exigi quam dies venerit: unde licet legatarius prius moriatur, nihilominus ad ipsius heredem

2. die sine certo, eoque aut termino à quo.
L. 36. ff. t. 2. quando dies legat. vel fideicom. cedat.

aut ad
quem.

dem transmittitur, l. 1. §. 1. ff. de condit. & dem. l. 21. ff. qu. dies legat. l. 213. ff. de V. S. vel 2.) per modum termini ad quem, quo adjecto legatum die elapso repetitur conditione sine causa, & legati titulus, quem excipiendo forte legatarius allegavit, replicatione doli eliditur. a. l. 4. §. 10. ff. de dol. mal. & met. exc. conf. l. 4. de servit.

siue incer-
ta.

XXIV. Incertus est dies tripliciter; 1.) de quo nec an, nec quando sit exiturus, constat, & hic instar conditionis est. l. 5. ff. de condit. & demonstrat. l. 21. pr. qu. dies leg. l. 74. de cond. & demonstr. Gal. 2. O. 132. num. 2. Fab. ad eod. lib. 6. tit. 22. def. 14. & 38. & t. t. 39. def. 2. 2.) de quo certum est, quo tempore sit venturus, sed, an sit exiturus, haud constat, v. gr. Titio centum do lego, cum vicesimum impleverit annum, & hic itidem conditionem continet, l. 49. §. 2. & 3. ff. de legat. 1. Carpzov. 3. const. 13. def. 15. add. l. 26. §. 1. ff. qu. dies legat. It. Conf. Simon. van. Leuven. d. l. 3. tit. 3. c. 8. num. 36. ubi scribit: Si res bene inspiciatur, totum illud negotium à testatoris voluntate dependet, an & quando dies, certus aut incertus, conditionem faciat, nec absurdum sit, tempus certum aliquando haberi pro incerto, diverso respectu: quandoque ea mente, ut omnino velit legatum ab heredibus suis præstari

stari, sed à legatario ante certum tempus non recipi; aliquando, iterum eo animo, ut legatum ab herede præstari nolit, nisi legatarius ad certam ætatem pervenerit, aut certum tempus supervixerit. Quo facit l. 46 in fin. ff. ad Senat. Trebell. & ibi Bart. & DD. 3. de quo constat & certum est, quod sit venturus, sed & incertum, quando, ut: cum Cajus moritur; ubi dict. aut relinquitur legatum ita: cum moritur heres, decem dno Sejo: & conditionem infert; adeoque non debetur Sejo, ante heredem defuncto. l. 1. §. 2. de condit. & dem. aut hoc modo: cum uxor mea moritur: ac itidem sub conditione relictum censetur. vid. l. 40. §. 2. d. tit. Diss. Leuwen. d. l. 3. c. 8. num. 31. aut ita: cum legatarius morietur: & non est conditionale legatum, sed ad heredes transmittitur, quoniam ipso puncto mortis incipit deberi legatum. l. 4. §. 1. ff. qu. dies legat. l. 97. pr. ff. d. condit. & demonstr.

XXV. Demonstratio est descriptio peculiaris rei legatæ: quæ licet falsa sit, non vitiat legatum, modo de voluntate testatoris, & ipsa re constet. l. 6. ff. de legat. 1. §. 30. l. d. legat. five ista designet præsens tempus. v. gr. fundum, inter Titii & Caji agros situm, do, lego, five præteritum v. gr. fundum, quem à Pomponio emi, do, lego. Quamvis enim
prio.

priori casu alii agros habeant confines : vel posteriori fundus à Sejo fuerit emptus ; utile est legatum. *dd. text. add. l. 1. §. 8. ff. de tot. præleg.* Secus se res habet, si non aliter, quam ex qualitate adscripta. constare possit, quid quantumve sit legatum. §. 15. *I. de legat. l. 75. §. 1. & 2. ff. de legat. 1.*

4. causa

XXVI. similiter nec causa (*sc. impellens, vel movens ad legandum*) falsa adjecta nocet, veluti cum quis ita dixerit : Titio, quia me absente negotia mea curavit, centum do lego : licet enim negotia testatoris nunquam gesserit Titius, legatum tamen valet. §. 31. *I. de legat. tot. tit. C. de fals. caus. adject.* nisi heres probet, alias testatorem legaturum non fuisse. *l. 72. §. 6. ff. de condit. & demonstr.* vel conditionaliter enunciata fuerit causa hoc modo : Titio, si negotia mea curaverit, fundum do lego *d. §. 31. I. de leg.*

5. modo

XXVII. Modus est finis, propter quem legatur, sive quo significat testator, quid post præstitum jam legatum fieri velit, veluti : Titio centum do lego, ut opus exstruat. *l. 17. §. ult. ff. de condit. & demonstr. tot. tit. Cod. de his, quæ sub mod.* qui modus si fuerit impossibilis, legato nihil obest ; si possibilis, legatum quis præstita cautione, quod modum adjectum adimpletur sit, statim capit *l. 80. ff. de condit. & demonstr. l. 19. ff. de legat. 3.*

Acquiritur
rei domini-
um pure le-

XXVIII. Acquiritur dominium legati, pure relictæ, statim à morte testatoris, ipso jure, etiam

etiam invito legatario. 64. ff. d. furt. l. 80. ff. gata dormi-
de legat. 2. Unde etiam legatarius ante adi- nium ipse
 tam hereditatem, & antequam ipse legatum jure statim
 agnoverit, nihilominus hoc, sc. a morte te-
pure relictum, in heredem transmittit. l. 5. ff. statoris; ut
qu. dies legat. Præterea ipso jure tribuitur legatario hypo- & hypo-
 theca in bonis defuncti. theca. *lege §. 2. I. in fin.*
de legat. l. 2. C. commun. d. legat.

XXIX. Delatum & ipso jure acquisitum Legatum
 legatum, postquam heres adiit hereditatem, vel agnos-
 vel agnoscitur, vel repudiatur. l. 44. §. 1. ff. citur: &
de legat. 1. Agnoscenti & exigenti legatario res præ-
 heredes non solum rem ipsam standa est
 hereditariis portionibus, nisi aliud expressum l. 33. scilicet &
 l. 44. ff. *de legat. 2. l. 54. §. f. ff. de legat. 1.* fructibus,
 præstare tenentur, sed etiam accessiones,
 & ædificium superstructum legatæ areæ §.
 19. I. *de legat. l. 44. §. 4. ff. de leg. 1.* aut
 quod alluvione fundo adjectum. l. 24. §. 2.
 ff. *d. legat. 1.* nec non fructus & usuras a
 tempore moræ, sive restituendo sive adeun-
 do, commissæ. l. 34. ff. *d. usur. l. 2. & tot. tit.*
C. de usur. & fruct. leg. & fideic.

XXX. Præterea refarciet heres damna dolo ic. damna
 ejus, aut culpa, accidentia in re legata. l. 47. refarcien-
 §. 4. seq. ff. *de legat. 1.* casum vero fortuitum da.
 non præstat; nisi mora præcesserit, & res
 apud legatarium non fuisset interitura. l. 47.
 §. 6. eod. l. pen. C. *de usur. & fructib. legat.*

*si sponte
non præ-
stentur
præstanda,
opus est
actionibus;*

XXXI. Si heres non sponte præstet legata, ea propria autoritate non licebit apprehendere: nisi legans permiserit; *l. 1. §. 2. ff. quod legator. vid. tract. nostr. de vind. privat. th. ult. opus ergo actionibus.* Competunt vero legatario ad consequendum legatum tres actiones 1.) actio personalis ex qu. contractu, quo heres adeundo se obliget legatariis, §. 5. *I. de oblig. quæ ex qs. contr.* 2.) rei vindicatio. §. 2. *I. de legat.* 3.) actio hypothecaria. *d. text. l. 1. C. comm. de leg.*

*vel repu-
diatur le-
gatum;*

XXXII. De repudiatione legatorum sciendum est, quod, si unicus sit legatarius, res legata maneat sine dubio apud heredem, a quo testator reliquit. *l. 76. §. f. ff. ad L. Falc. sin. vero plures fuerint legatarii, dist. aut. 1.) illi, qui deficit, separatim res relicta, nec alius ista in re ipsi conjunctus, & legatum itidem apud heredem manet. l. 84. §. 12. ff. de legat. 1. aut 2.) pluribus una res est legata, & deficientis (sive repudiet, sive incapax sit) portio ex præsumta testatoris voluntate accrescit illi, cui eodem conjunctionis genere res ista simul est relicta; §. 8. *l. de legat. l. 89. de legat. 3. l. un. §. 10. & 11. C. de caduc. toll.* Genera vero conjunctionum tria jam proposuimus *Tit. præced. 23. aphor. 18.* quæ etiam ad legata accommodantur. Quodsi igitur tribus eadem res fuerit legata, & quidem duo, *Titius & Mevius*, verbis tantum conjuncti; *v. c. Titio & Mevio fundum do lego æquis partibus;**

ibus; tertius, *Cajus*, re tantum conjunctus. v. c. *Cajo eundem fundum do lego*; alter vero verbis conjunctus v. c. *Titius*, repudiaverit legatum, hujus portio accrescit soli *Mevio*, quia sc. hic deficienti per eundem modum illum specialem magis est junctus, quam tertius, qui utrique diverso jungitur modo. l. 89. ff. de legat. 3. Duæ itaque portiones in dato exemplo obveniunt *Mevio*, tertia *Cajo*, Carpz. 3. c. 2. def. 14. confer. l. un. §. 11. C. de caduc. toll.

XXXIII. Cæterum, quando solutio legati, seu fideicommissi differtur, vel 1.) quia dies nondum venit; vel 2.) conditio pendet; vel 3.) lis mota: cavere debet is, a quo legatum relictum est, de illo præstando, si 1.) dies veniat, vel 2.) conditio exstiterit, aut 3.) in judicio quis vicerit. tot. tit. D. ut legat. seu fideic. serv. caus. cav. add. Covarr. var. resol. l. 2. c. 14. num. 4. Gail. 2. obs. 115. Peck. de testam. conjug. l. 5. c. 25. n. 3. & 4. Quodsi vero heres præstationem cautionis detrectet, mittitur legatarius, aut fideicommissarius in possessionem rerum hereditariarum, l. 1. §. 1. & tot. tit. D. & C. ut in poss. leg. vel fideic. serv. caus. esse lic. Wenn der Erbe keinen Vorstand machen wolte demjenigen, dem da etwas im Testament bescheiden ware auf einen zukünftigen Fall; so hat der, dem die

Aliquand. cautio præstanda est ab herede do legato suo tempore præstando. L. 36. ff. t. 3 ut leg. seu fideic. serv. caus. cav.

L. 36. ff. t. 4. ut in possess. leg. vel fideic. serv. caus. esse lic.

Befcheidung geschehen, Macht zu begehren, dass er in Besizung der bescheidenen Güter möge gewei-
set werden, die zu bewahren.

*Aliquando
legatam
adimitur:
L. 34. ff.
de adim.
vel trans-
fer. leg.
vel fideic.*

XXXIV. Denique notandum, quod ali-
quando legatum iterum adimat ipse, qui
legavit, vel expresse, & quidem 1.) verbis
alio testamento, vel codicillis, aut sine co-
dicillis nuda revocatione coram quinque te-
stibus. *pr. l. de adent. leg. & transl. Carpz.
p. 3. C. 4. d. 31. 2.) factis, directo ad ad-
emtionem tendentibus, veluti si testator de-
leat scripturam, qua legatum est adscriptum
l. 16. ff. d. adim. leg. vel tacite, qu. nimir.
ex aliquo facto mutata voluntas testatoris
colligitur, ut si nomen, quod legavit, exe-
gerit. l. 75. §. 2. ff. de legat. 1. 3.) si rem le-
gatam alienavit, & quidem voluntariè, non
ex necessitate. §. 12. l. de leg. add. l. 11. §. 12.
ff. de legat. 3. 4.) si mutata forma rei legatae.
vid. l. 65. §. fin. ff. de leg. 1. Corruit etiam
aliquando legatum, nimir. 5.) si ultima vo-
luntas corruat. l. 17. ff. de inj. rupt. irrit. fact.
testam. excepto casu, de quo lib. 2. tit. 17. aph. 6.*

Add. L. 2. T. 20. l. de legat.

TIT. XXV.

DE

LEGE FALCIDIA.

*Modus le-
gandi re-
stringitur
per L. Fal-
cidiam.*

I. Restrictus est modus legandi per l. Fal-
cidiam, qua cavetur, ne ultra dodrantem he-
reditatis leget testator, & si quid ultra lega-
tum

tum fuerit, detrahatur, ut scil. heredes partem quartam integram habeant, & salvam, *pr I. de L. Falcid.* Pertinet igitur hæc quarta ad heredem, etiam ab intestato *l. 3. C. ad Leg. Falc.* a quo relietum est, ejusque successores. *l. 41. § ff. d. vulg. & pup. subst. l. 10. C. ad L. Falc. arg. l. 71. ff. eod.*

L. 35. ff. t.
2. ad legem Falcid.

II. In computanda Falcidia inspicienda est quantitas patrimonii, quæ fuit tempore mortis testatoris, §. 2. (*al. 3.*) *I. de Leg. Falcid.* & deducendum est æs alium. *l. 66. § 1. ff. eod.* ut & legata, quæ forte a coherede accepit heres, *l. 91. ff. d. t.* Imputantur enim in hanc quartam ea solum, quæ quis institutionis titulo a testatore habet. *l. 74. eod.*

Modus eam computandi,

III. Consequitur heres quartam, si legatarius possideat, vindicatione; vel etiam aliquando conditione indebiti, si per errorem ultra quartam præstiterit legatum: sin vero ad hoc possideat hereditatem, jure retentionis deducit *l. 15. §. 1. ff. ad L. Falcit.*

& consequendi.

IV. Sunt etiam casus, quibus Falcidia non potest detrahi 1.) ob privilegium testatoris, nim. militis *l. 7. C. d. t. 2.)* ob expressam prohibitionem testatoris. *Nov. r. c. 2. §. 2* quæ tamen prohibitio quoad liberos pro non adjecta habetur, *l. C. ad Sct. Trebell.* Mantica de conject. ultimæ vol. *Lib. 7. tit. 11. n. 7.* Joh a Sande decif. Frific. *lib. 4. tit. 7. dec. 5. & 6.* non vero censetur prohibita deductio, si testator dixerit, integra legata absque de-

Casus quibus Falcidia non habet locum.

ductione præstanda esse. *Decis. Saxon. 43. Sande d. l. def. 8. 3.*) si heres inventarium non confecerit, *l. ult. §. 12. C. de jur. delib. auth. sed cum testator. C. ad L. Falcid. Nov. 1. c. 2. §. 2. Mynf. Cent. 3. obs. 60.* it. si promiserit, se Falcidia non usurum *l. fin. C. d. t. 4.*) ob conditionem rei legatæ cessat, ut in dote prælegata uxori. *l. 81. §. 1. ff. ad L. Falcid.* in legatis ad pias causas, & quidem secundum plurimorum sententiam, etiam si mora aut inficiatio non intervenerit. *auth. similiter. C. ad L. Falcid.* Guido Papa *decis. 188. Anton. Faber ad C. lib. 6. tit. 28. d. 2. Gail. 2. O. no. n. 7. Carpz. lib. 6. Resp. 25. n. 7. Grotius introd. in jus Belg. lib. 2. p. 23. C. fin.* alii vero tum demum hoc procedere statuunt, cum heres in legato præstando dolum, aut moram commisserit. *per text. in Nov. 131. c. 12. Sande d. lib. 4. t. 7. d. 10. Christin. vol. 1. decis. 320. in f. porro 5.*) in legato, quod ne alienetur, defunctus prohibuit. *Nov. 119. c. 11. auth. sed & in ea re, C. d. t. Menoch. 4. præsumt. 198. n. 25. & seqq. Mantica de conjec. ultim. vel lib. 9. t. 13. n. 16. Neostad. decis. Holland. 5. in. f. Jacob. Corell. observ. rer. jud. 39. n. 8. Grotius d. l. add. & Sande d. t.* Notandum autem est, quod ratione horum legatorum privilegatorum tantum decedat heredi, quantum alias iisdem, si Falcidiæ exempta non essent, ratione quartæ

quartæ detraheretur. *arg. Nov. 131. c. 12. verb. vasante Falcidia*, Carpz p. 3. C. 1. d. 7.

Add. L. 2. T. 22. I. de Lege Falcidia.

TIT. XXVI.

DE

FIDEICOMMISSO UNIVERSALI, SEU DE FIDEICOMMISSARIIS HEREDITATIBUS, ET SCTO TREBELLIANO.

I. Fideicommissum universale est, cum tota hereditas, vel pars ejus, ab herede præstanda, verbis precariis alteri relinquitur; vel, cum heres rogatur, ut hereditatem, ejusve partem alteri restituat. *tot tit. I. de fideicom. her.*

Fideicommissi universales descriptio.

L. 26. ff.

t. 1. ad

SCTum

Trebell.

Quibus personis relinquitur.

II. Relinquitur fideicommissum vel certis personis; vel cognatis proximioribus; vel in genere familiæ. *l. fin. C. de V. S. l. 32. §. fin. ff. de leg. 2.* quod postremum etiam fieri solet per interdictionem, ne alienetur res extra familiam. *l. 38. §. 1. 2. 3. ff. de leg. 3. l. 69. §. 3. ff. de leg. 2.* tunc enim familia ad remistam jure fideicommissi vocatur. Bartol. *ad L. 122. §. 3. de V. O. n. 3.* vid. Petrus de Petra *tr de fideicommiss. q. 5. n. 41. & seqq.* Mantica *de conject. ultim. vol. lib. 6. tit. 24. n. 24.* Fachin. *lib. 4. Controv. 49.* Fridericus a Sande *tr. de prohib. rer. alien. p. 3. c. 5. n. 5.* Renneman *membr. 2. Jurispr. de Jur. Rer. Disp. 34.* Grot. *introd. in jus Belg. l. 2. c. 20.*

III. In fideicommissio ejusmodi, quo testator disposuit, ne bona sua extra familiam, *Modus in eo succa-*

*denā, sec.
jus com-
missio*

aut sanguinem suum alienentur, neque nominatim vocavit suos proximiores, sed tantum voluit, ne bona devolverentur extra gradum cognatorum suorum, nullo certo ad dito succedendi ordine aut modo, ab intestato succedunt ultimi possessoris proximiores: cum id tantum egisse videatur testator, ne bona sua in extraneos transmittantur, adeoque cum de ordine ac modo succedendi non fuit sollicitus, hunc reliquisse videtur dispositioni juris communis *arg. l. 8. §. 1. ff. de jur. codicill. vid. Peregrin. de fideicom. art. 20. Clarus l. 3. sentent. §. Testamentum. q. 76. n. 14. Joh. a Sande lib. 4. decis. Fris. t. 5. d. 6. add. Grod. d. l. c. 20. it. Neustad. decis. Holland. 78.*

*Sæpius
fideicom-
mittentis
proximitas
spectatur.*

IV. Alias vero sæpius in fideicommissis, testatoris gravantis, seu fideicommittentis potius, & non gravati proximitas spectatur. *arg. l. 32. §. fin. ff. de leg. 2. junct. l. 41. §. 2. de vulg. & pub. subst. vid. latius Mantic. d. tr. de conjectur. ultim. vol. 8. t. 12. num. 39. seqq. Thesaurus decision. pedemont. 64. Gratianus discept. forens. c. 493. n. 13. Anton. Faber ad Cod. l. 6. tit. 18. d. 6. & t. 20. d. 27.*

*Locus hic
etiam est
juri repræ-
sentationis.*

V. Locus etiam est juri repræsentationis in fideicommissis. *Peregrin. d. tr. art. 3. Hartmannus Pistor. Ose. 164. Joh. a Sande d. tr. p. 3. c. 6. n. 22. Sande decis. Frisic. l. 4. t. 5. d. 2. Knipschild de fideicom. fam. c. 9. n. 22. vid. Herold. tract. de jur. repræs.*

VI. Delatum fideicommissum vel agnoscere vel repudari potest. Si agnoscatur, heres directus, qui adiit hereditatem, restituere illam debet, ejusque partem, cum accessionibus & fructibus, ante aditam hereditatem perceptis. *l. 27. §. 1. ff. ad SCt. Trebell. arg. l. 2 §. 1. ff. de usur.* post aditam vero hereditatem percepti, non nisi ob moram, aut cum specialiter quis fuit rogatus, veniunt restituendi *l. 18 pr. l. 63. §. 4 ff. ad SCt. Tr.* Si vero heres directus detrectet adire hereditatem, ipse fideicommissarius adire potest. *Nov. 1. c. 1. §. 1.*

Delatum fideicommissum, si agnoscatur, praestandum est.

VII. Cæterum heres restituens, si ultra dodrantem gravatus sit, detrahere & retinere tantum potest, ut ipsi quarta pars hereditatis sit salva, quæ vocatur Trebellianica *§. 7. l. de fideic. hered.* Similiter si non ex asse, sed ex parte sit heres institutus, & rogatus, ut restitueret, quartam in ea parte debet integram habere. *§. 8. l. eod.* Fideicommissarius autem, iterum restituere rogatus, non potest detrahere Trebellianicam *l. 78. §. 11. ff. ad SCt. Treb. l. 1. §. 19. eod.* Gratian. *discept. forens. 81. n. 16.* Carpzov. *p. 3. C. 1. def. 14.* nisi primus ille sive directus heres, non detracta quarta, totam hereditatem, partemve ejus integram, restituerit, quo casu heres fideicommissarius etiam Trebellianicæ detrahendæ jus habet, quasi eo ipso, quod neglexerit heres directus quartam detrahere, libertatem in fideicommissarium

Heres saltem potest detrahere Trebellianicam.

exercuerit, inque eum omne jus suum transtulerit. *d. l. 1. §. 19. ff. ad SCt. Trebell.* ubi Bartolus Dd. comm.

Quid in liberis obiciat.

VIII. Notandum hic est, quod circa liberos, fideicommissis gravatos, hodie distingui solet, an purum, an vero conditionale fideicommissum sit relictum aliis. Priori casu non simul legitimam & Trebellianicam detrahere possunt, sed una quarta debent esse contenti, ita tamen, ut aliquando, quod, detracta Trebellianica, deest legitimæ, suppleatur: posteriori casu utraque deduci potest *c. 16. §. 18 X de testam.* Gail. 2. O. 121. Heigl. *l. 1. qu. 22.* Carpz. 6. *Resp.* 113. *n. 21.* Sande *decis. Fris.* 4. *tit. 7. d. 7.* quod usque adeo receptum esse testatur Faber *ad C. l. 6. tit. 35. d. 4* ut, de eo dubitare jam, ridiculum æstimetur: atque ita per totum mundum observari, tradit Guido Papa *qu. 52.* Controverti autem solet, quomodo duplex illa detractio sumenda sit in casu plurium, quam quatuor liberorum simul existentium, quorum legitima est semis portionis ejus, quam alias ab intestato haberent: an etiam eo casu, præter semissem, quartam Trebellianicam ex reliquis bonis detrahant; Negant hoc Baldus *lib. 2. Consf. 94* Covarruv. *in d. c. Raynutius 16. §. 11. n. 6.* Decius *Consf. 228.* & alii, quos citat Gryphellius *decis. 102. num. 10.* affirmant vero Thesaurus *decis. 252.* Christin. *vol. 1. decis. 245. & decis. 315.* Sande *d. l. 4. t. 7. d. 7.* atque hæc sententia videtur receptior.

IX.

IX. Imputantur in quartam Trebellianicam non tantum ea, quæ jure hereditario, ^{Quæ im-} sed & quæ quovis alio jure, sive legati, sive ^{putentur in} præceptionis, ex judicio seu voluntate testa- ^{hanc quar-} toris heres percipit *l. 91. l. 93. ff. ad L. Fal-* ^{tam.} *cid.* etiam fructus interim percepti *d. l. 22. § 2. Gail. 2 O. 133. Menoch. de arbitr. jud. question. l. 2. cas. 256.* fructus autem ipsius quartæ non veniunt in computationem *d. l. 22. §. 2. Carpzov. 1. decis. 21. n. 26. seq.* Pæterea liberis prioris gradus fructus perceptos in quartam imputari non posse volunt *per l. 6. C. ad SCt. Treb. Fachin. 5. Controv. 9. Joh. à Sande d. l. 4. t. 7. d. 5. & 6. Faber. ad C. de l. 6. t. 27. d. 4. Christin. vol. 1. dec 318 num 30.*

X Consequitur heres quartam retentione, seu tantum hereditate deducendo, quantum ad Trebellianicam opus, §. 7. *I. de fideicom. her. l. 3. & 4. C. ad SCt. Trebell.* vel etiam conditione indebiti, si per errorem facti restituerit, non retenta sibi quarta. *l. 21. l. 68. §. 1. ff. ad SCt. Trebell.*

XI Sunt vero casus, quibus Trebellianica non potest deduci, nim. 1.) ob privilegium testatoris. scil. militis, *arg. l. 7. C. ad L. Falcid. 2.)* ob voluntatem testatoris, expresse prohibentis. *arg. Nov. 1. c. 2. §. 2. Gail. 2. O. 8. n. 15, 3.)* ob factum heredis, si non confecerit inventarium, *arg. d. Nov. 1. c. 2* vel etiam, si coactus adierit, *l. 4. ff. ad SC. Trebell.*

Modus consequendi Trebellianicam.

Casus, quibus Trebellianica non potest deduci

bell. denique 4.) ob conditionem fideicommissorum, scil. ad pias causas relictorum, arg. Nov. 131. c. 12.

Jus fideicommissi.

XII. Jus fideicommissi jam restituti in eo consistit, quod, licet subtili quodam jure heres directus, s. fiduciarius, qui restituit, heres permaneat, §. 3. *I. de fideic. hered.* tamen & commoda, & onera hereditaria ad heredem fideicommissarium pertineant, §. 7. *I. de fideic. her. l. 1. §. 2. ff. ad Sct. Trebell.*

Fideicommissum alienari non quit.

XIII. Denique attendum, quod fideicommissum familiæ relictum alienare nequeat is, in quem fideicommissum translatum, *l. 69. §. pen. ff. de legat. 2.* adeo, ut alienans jure suo cadat, atque proximus in familia rem istam vindicare possit à quolibet possessore. *l. 77. §. 27. ff. de legat. 2.* vid. Peregrin. *de fideic. art. 3. §. 14.* Fusarius *de fideic. substit. q. 512 §. q. 15.* Excipitur tamen potissimum alienatio necessaria: & quidem causa ejusmodi necessitatis vel provenit 1.) ab ipso testatore, si nim propter æs alienum, ab ipso relictum, res fideicommissio obnoxia sit, distrahenda *l. 114. §. 14. v. sed hæc ff. de leg. 1. vel 2.)* ab hærede, quando scil. ob hujus debita alienetur. Datur tamen tunc, post mortem hujus, jus revocandi proximo in familia. *l. 69. §. 1. ff. de leg. 2.* Carpz. *p. 3. C. 8. def. 53. seqq.* Similiter conceditur alienatio fideicommissi ob alimenta necessaria, si aliunde gravatus non habeat, unde vivat. Sande *tr.*

nisi certis casibus.

de

de probib. rer. alien. p. 3. c. 8. n. 22. vel. 3.)
 ab objecto, si nim. res tempore sit peritura.
 Carpzov. *d. l. def. 32. vel 4.)* à lege, si libe-
 ri non habeant congruam dotem, aut dona-
 tionem propter nuptias. Sande *d. l. num.*
 18. Bene vero monet Carpzov. *d. l. def. 36.*
 utile & tutius esse, ut hujusmodi casibus
 præcedat alienationem causæ cognitio, &
 decretum judicis.

Jung. *L. 2. T. 23. l. de fideicommissar. be-
 redit. & ad Sct. Treb.*

TIT. XXVII.

DE

FIDEICOMMISSIS PARTICULA-
RIBUS SEU SINGULARIBUS.

I. Fideicommissum singulare est delibatio *Fideicom-*
 hereditatis, ita relicta, ut quis rogetur, *missi singu-*
 rem aliquam singularem alteri præstare *pr. &*
§. ult. l. de sing. reb. per fideic. rel. *laris de-*
scriptio:

II. Sunt vero hæc fideicommissa à Justinia-
 no legatis exæquata § 3. *l. de leg. l. 1. C. comm.*
de legat. ita ut quæ ex legatis ad fideicom-
 missa, & vice versa à fideicommissis ad le-
 gata aptari possunt, aptentur, ipsa tamen ef-
 fentia maneat diversa; illæque differentiæ,
 quæ ita accommodari nequeunt, quas scil.
 ipsa rei qualitas & voluntas defuncti inducit,
 adhuc supersint. §. 3. *l. d. t. vid. Alexand. Tu-*
ramin. singul. tr. de exæquat. legat. cum fideic.
quod lega-
tis est exæ-
quatam.

Conf. *L. 2. T. 24. l. de singulis rebus per
 fideicommissum relictis.*

TIT.

TIT. XXVIII.

DE

CODICILLIS.

*Codicillo-
rum descrip-
tio.*
L. 29. ff. t.
7. de jure
codicill.

I. Præter testamentum alia quoque est ultima voluntas, quæ venit nomine codicillorum. Sunt vero codicilli ultima voluntas, quinque testibus adhibitis, absque alia solennitate ordinationis, declarata, qua heres vel ex testamento, vel ab intestato, rogatur, ut hereditatem, ejusve partem restituat, aut rem particularem præstet. §. 1. 2. & ult. I. de codic. l. fin. §. ult. C. eod.

*Cui per co-
dicillos re-
linqui; &
quis relin-
quere possit.*

II. Codicillis relinqui potest iis; qui saltem per fideicommissum ex testamento capere possunt. vid. l. 14. ff. de jur. codic. & potest is codicillos facere, qui testamenti factionem habet. l. 6. §. 3. eod. Sicuti vero cæcus in testamento præter septem testes tabularium, vel octavum testem, adhibere debet: ita in codicillis sextus testis est adhibendus. Richter. ad l. 8. C. de condic. n. 68.

*Codicilli
fiunt vel
testamento,
ante vel
postea fa-
cto, vel ab
intestato:*

III. Præsupponunt codicilli heredem directum, adeoque vel testamento, ante vel postea facto, quis codicillos facere, vel, licet intestatus decedat, fideicommittere codicillis potest. §. 1. I. de codic. Ab intestato vero fiunt vel simpliciter, testamento scil. plane non condito; vel subsidiarie, quando scil. testamentum quidem conditur, sed ei inferitur clausula, quæ dicitur codicillaris, ut, si hoc testamentum meum non valeat ut testamen-
tum,

*quo etiam
pertinet*

tum, valeat tamen ut codicillus. Si ergo clausula co- testamentum, forte propter defectum ali- dicillaris; quem, non subsistat, sustinetur per istam clausulam, ac si codicilli ab intestato sint facti vid. Turret. *tr. de effect. claus. eod.*

IV. Vimitaque habet hæc clausula, quan- qua sup- do in ultima voluntate observata quidem sunt pler dese- ea, quæ ad codicillos sufficiunt, sed in his, Etum quo- quæ ad testamenti formam requiruntur, ali- ad solenni- quid deficit. Hinc 1.) subsistit ultima vo- tates testa- luntas, si testes quidem quinque adsint, sed menti: non plures, vel non rogati; 2.) si circa institutionem heredis quis fuerit defectus, ut 1. si ea omnino ommissa, aut solum legata relicta, si filius præteritus, vel non recte exheredatus. Richt. *Dec. 40. n. 30. & 31. Zepper de cod. c. 4. n. 20. seqq.* 3.) si parentes à liberis præteriti; Carpz. 6. *resp. 113.* 4.) si testamentum rumpatur per nativitatem, filii non instituti: nisi testator ignoraverit, uxorem esse prægnantem, Gail. 2. O. 114. Et hisce duobus proximis casibus legitimam debent habere salvam liberi, & convenienti casu etiam Trebellianicam, vid. Carpzov. *de loc. 4.* si frater instituat turpem personam, modo ista persona sit habilis ad fideicommissum accipiendum. vid. Zepperus *tr. de codic. cap. 4.*

V. Nihil operari potest clausula codicillaris 1.) si testator plane sit inhabilis; Turretus *q. 46.* 2.) si non satis constet de voluntate defuncti, vid. *l. 11. §. 1. ff. de legat. 2.* 3.) si ne-
qui-

quidem quinque testes adsint, Turret. q. 113. & denique 4.) si ei, qui nec fidei-comm. capere potest, quid relictum.

Plures co-
dicilli si-
mul valent.

VI. Denique sciendum, quod etiam plu- res codicilli possint fieri. l. 6 §. 1 ff. de jur. codic. §. ult. I. eod. & licet diversi fuerint, sustinentur, modo non sint contrarii. l. 30 C. de codic.

Jung. L. 2, T. 25. I. de codicillis.

TIT. XXIX.

DE

EXECUTORIBUS TESTAMENTARIIS

Constitu-
untur ali-
quando
executores
testamenta-
rii.

I. Solent quandoque testatores in testamen- tis certas personas denominare, easque roga- re, ut prospiciant & exequantur, ne quid intermittatur, quod ipsi in testamento dispo- fuerunt, sed omnia fideliter ac diligenter ob- serventur, atque præstentur; qui dicuntur executores testamentarii vid. Jacob à Canib. tr. de execut. ultim. vol. item Johann Olden- dorpius de executor. ultim. vol. Nicol. Ever- hardus. jun. 2. consil. 18.

Hoc offici-
um sponte
suscipitur.

II. Hoc executoris officium, nisi quis ipsi testatori promiserit, non tenetur quis invi- tus suscipere: si tamen quis illud detrectet, legatum ipsi hoc sine relictum amittit.

In quo
consistat.

III. Officium hujusmodi executoris confi- stit in eo, ut curet super tota massa hereditaria inventarium confici, ac diligenter provideat, ut tum heredes, quod ipsis debetur, accipiant,

tum

tum etiam legata, cumprimis ad pias causas destinata, debito modo, & certo tempore, juxta tenorem testamenti præstentur; præterea executor etiam obstrictus est, ut iis, quorum interest, rationem reddat.

IV. Si necessitas exigit, ut bona, mobilia vel immobilia, ad hereditatem pertinentia alienentur, quo possint præstari legata: non nisi consensu Magistratus, & eorum, quorum interest, hæc alienatio est instituenda. *Quomodo alienatio permissa.*

V. Si plures executores sint nominati, alter absque alterius consensu, nisi forte alter absit & res moram non patiat, nihil suscipiat. *Plures si sint, omnium consensus requiritur.*

TIT. XXX.

DE

HEREDITATIBUS AB INTESTATO.

I. Testamento non extante, seu non condito, vel etiam condito, sed infirmato & nullo, hereditati legitimæ est locus, sive iis defertur hereditas, quos lex vocat, absque defuncti ordinatione. *Testamento non vel haud rite condito, hereditas lege defertur.* l. 39. l. 70. pr. l. 77. ff. de acquir. ab intestato vel. om. hered. l. 89. ff. de R. I. l. 1. pr. de suis legit. hered. pr. §. 1. & seqq. Inst. de her. qua ab intest. def.

II. Legibus quidem XII. tabb. ita cavebatur: Si intestatus moritur, cui suus heres nec extabit, agnatus proximus familiam habeto. *Legitima successio sec. jus vetus:* Vocabuntur igitur hisce legibus solum sui inter descendentes, & agnati inter collaterales. *L. 38. ff. t. 16. de* His non extantibus, vel repudiantibus, hereditas suis &

legit. hæ-
red.

sec. jus No-
vellarum

ditas fisco cedebat: quod cum iniquum vi-
debatur Prætori, emancipatis & cognatis sub-
venit per bon. possessionem, de qua inferius.
Justinianus vero quod ordinem succedendi
attinet, suorum & emancipatorum, ut & a-
gnatorum & cognatorum differentiam sustu-
lit *Nov. 118.*

tribus or-
dinibus.

III. Jure itaque Novellarum tres ordines
sunt statuti, 1.) descendendum, 2.) ascen-
dendum, 3.) collateralium, in quibus ta-
men ordinibus quædam non expresse cor-
recta, ex jure veteri retinentur.

Primo suc-
cedunt de-
functo ejus
descenden-
tes; circa
quos tres oc-
currunt ca-
sus: 1. re-
lictis liberis
solum primi
gradus;

IV. Prima successionis causa est descen-
dendum. *Nov. 118. pr. § c. 1.* eoque no-
mine veniunt omnes liberi primi, & ulte-
rioris gradus; masculi & fœminæ, & ab his
propagati; jam ante mortem nati & posthu-
mi; sui & emancipati. Sunt vero circa suc-
cessionem descendendum tres casus notandi.
Primus est, quando defunctus relinquit so-
lum liberos primi gradus: hi succedunt viri-
tim, seu in capita, h. e. hereditas dividitur in
numerum personarum; & licet nepotes extant
ex liberis adhuc vivis, pater ipsorum, non illi
succedunt, adeo ut filius etiam emancipatus
excludat nepotem in potestate retentum, *per
d. Nov. 118. cap. 1.* nec infans tenellus, exstan-
tibus aliis adultis & majoribus, alimentorum
ratione aliquam prærogativam habet, sed sua
portione, æqualiter divisa hereditate, conten-
tus esse debet. *Carpz. p. 3. C. 15. d. 33.*

V. Se-

V. Secundus casus est, si cum liberis primi gradus concurrant ulterioris gradus liberi, ex defunctis parentibus superstitibus: tunc hi cum illis simul succedunt, jure repræsentationis in stirpes, h. e. eam portionem accipiunt nepotes, pronepotesve, quam ipsorum accepisset parens, si vixisset, cujus defuncti locum ingrediuntur, *d. Nov. 118. c. 1.*

II. concurrentibus, cum liberis primi gradus, aliis diversi gradus;

VI Tertius casus est, quando omnes sunt ulterioris gradus, & videndum, an sint omnes ex una stirpe, v. g. tres nepotes ab uno filio generati, & successio sine dubio fit in capita; an vero ex diversis stirpibus: atque tunc jure repræsentationis secundum stirpes dividitur hereditas, sive fuerint diversi gradus, ut nepotes & pronepotes; sive ejusdem, ut nepotes ex pluribus filiis, *d. Nov. 118. c. 1.*

III. omnibus ulterioris gradus existentibus.

VII. Specialiter notandum est, quid obtineat, si liberi sint ex diversis matrimoniis. Distinguendum est, aut liberi sunt comprivigni, & quisque suo solum succedit parenti: aut alterum parentum communem habent & alterum diversum, & ex his quilibet separatim suo proprio parenti; communi vero parenti æqualiter isti succedunt: exceptis bonis, quæ a marito ad uxorem, & vice versa ab uxore ad maritum cum certa qualitate pervenerunt, quæ liberi illius matrimonii, quo ista ita pervenire, præcipua habent. *l. 6. §. 1. C. de secund. nupt.* Aliquando etiam juxta statuta locorum, conjuge aliquo ad secundas nuptias

Quid si liberi sint ex diversis matrimoniis.

transeunte, prioris matrimonii liberis portio certa assignatur, qua tunc contenti esse debent. *Land-R. Lib. 1. art. 5.* quod de justa divisione, & separatione accipiendum: secus si liberi saltim subsidia aliqua acceperint, quo casu, facta solum collatione, adhuc cum aliis ad successionem admittuntur. *Land-R. Lib. 1. art. 10. & 13. Richter. tr. de success. ab intest. sect. 1. m. 1. n. 17. & n. 101.*

Obtinent hæc in filiis legitimis, ut & legitimatis per subsequens matrimonium: circa legitimatos v. per rescriptum dist. Illegitimi, & quidem 1. naturales succedunt matri;

VIII. Obtinet hæc in filiis legitimis, ut & legitimatis per subsequens matrimonium, nec non adoptivis. Circa legitimatos per rescriptum principis distinguendum est: aut nulli liberi iusti, sive legitimi extant, & succedunt legitimati; aut extant, & non succedunt cum legitimis, nisi ipso patre & Principe ita disponente. *Gail. 2. O. 142. add. Carpzov. p. 2. C. 6. d. 27.*

IX. Illegitimi filii sunt duplicis generis: vel enim simpliciter extra legitimam conjunctionem sunt prognati; vel ex coitu peculiariter damnato nati. Prioris generis sunt (1.) naturales ex concubina, vel etiam ex fœmina honesta, extra matrimonium prognati: atque hi matri, & omnibus ex linea materna ascendentibus, perinde ut legitimi, & cum legitimis succedunt *l. 2. & 8. ff. unde cognati l. pen. C. ad Sc. Orph.* Circa paternam vero hereditatem distinguendum est: aut pater relinquit ex conjugio filios legitimos, vel saltim legitimam conjugem, & isti illegitimi non admittuntur

sed non ita indistincte patri:

ad

ad successionem, alendi tamen sunt, usque dum sibi ipsis victum quærere possunt, ex hereditate paterna, *Nov. 89. c. 12. §. 4. auth. licet. C. de nat. lib.* aut vero nec liberos legitimos, nec conjugem, relinquit, & admittuntur isti illegitimi in sextantem, seu duas unicas (h. e. sextam partem hereditatis paternæ) cum matre, ista concubina, dividendas. *d. Nov. 89. c. 12. §. 4.* Intelligendum vero hoc est de primi gradus liberis duntaxat: qui enim ulterius ex liberis illegitimis progeniti, non succedunt in linea paterna. *l. 12. C. de nat. lib. add. Richter. d. tr. sect. 1. m. 3. n. 5. 6. 7. & 9. (2)* ex meretrice progeniti, spurii seu vulgo quæriti: hi soli matri, & ascendentibus maternis succedunt. *l. 2. l. 8. ff. unde cognati. (3)* Posterioris generis sunt incestuosi & adulterini, qui nullo modo parentibus suis succedunt, neque patri neque matri. *d. Nov. 89. c. ult. Nov. 74. c. fin. auth. ex complexu. C. de incest. nupt. alimenta tamen necessaria ipsis debentur. arg. Nov. 12. c. 2. add. Gabriël Palæotus. tr. de Nothis & Spuriis c. 41. Gail. 2. O. 115. Christin. vol. 1. decis. 198. & vol. 4. dec. 64. Richter. d. loc. m. 3. n. 3.*

X. De jure Saxon. specialiter hic notandum i.) quod ex hereditate paterna solis filiis, vel nepotibus ex mortuis filiis, & quidem regulariter equestri ordinis, obveniant res expeditoriæ (*das Heergewette*) Land-R.

Ceterum jure Saxon. filiis obveniunt specialiter res expeditoriæ;

lib. 1. art. 27. & senior inter illos gladium habeat præcipuum, c. l. consuetudine tamen alicubi etiam civibus, ac rusticis agnatis, illæ res debentur. *Carpz. p. 3. C. 38. d. 24 & 31. seqq.* Quæ vero res eo pertineant, vid. ap. Richtorum, *d. tr. sect. 1. m. 1. n. 56 seq.* ubi etiam monet, illas solum deberi, quæ in hereditate reperiuntur, & quidem petendæ sunt intra annum & diem, & tempore scientiæ, quem esse mortuum; 2) quod ex hereditate materna ad solas filias, vel etiam descendentes ex filiabus mortuis, pertineat gerada seu bona utensilia. *Land-R. c. lib. 1. art. 27.* nisi mater nulla alia bona reliquerit, quo casu filiis etiam de gerada, legitima debetur. *Richter. d. tr. sect. 1. m. 1. n. 60.* Exceptio etiam est in clericis vel pastoribus, etiam in nostris Ecclesiis, qui una cum filiabus in gerada materna succedunt. vid. *Carpz. p. 2. C. 14. def. 60.* Notandum quoque est, quod filia spuria, una cum legitimis filiabus, matris geradam accipiat. *Carpz. d. loc. def. 58.* Quod si vero pater fuerit mortuus superstiti matre, ad uxorem res, ad geradam pertinentes, veniunt. Cæterum in determinandis rebus, ad geradam spectantibus, consuetudo loci, & quid mulier in sua custodia & possessione habuerit, & post mortem suam reliquerit, attendi debet. vid. *Goldb. tr. de jur. gerad. Carpz. d. p. 2. C. 14. d. 22. & seqq. Richt. d. loc. n. 70.*

nisi super-
stes sit ma-
ter.

Secundo de-
scendenti-

XI. Si nulli descendentes adfuerint, admittuntur ascendentes, quos scil. mortalitatis ordine

ordine turbato. *l. 15. pr. ff. de inoff. testam.* ⁱⁿ *in* ^{bus non} *rationis ratio ad liberorum bona admittit* ^{exstantibus} *l. 7. §. 1. ff. si tab. testam. null. extab. Nov. 118.* ^{succedunt} *c. 2. Succedunt vero primo ascendentes primi* ^{ascendentes} *gradus, nim. pater & mater, æqualiter, vel, si pater sit mortuus, sola mater, & vice versa. Matre vero & patre non existente, secundi gradus parentes, avus nim. & avia: hi si fuerint plures in lineis diversis, æquales quidem gradu, sed dispares numero, (v. g. in linea paterna avus: in linea materna avus & avia) succedunt secundum lineas, sive in genera, non in capita *Nov. 118. c. 2.* Idem porro applicabis ad ultteriores gradus, nemine secundi gradus existente. add. *Carpz. p. 3. const. 17. d. 2. & 3.* Cæterum secundum comm. Dd. sententiam attenditur hic, unde bona provenerint, quæ a defuncto filio sunt relicta, ita scil. ut ex linea paterna profecta bona, ad paterni generis ascendentes; ex linea vero materna, ad ascendentes materni generis devolvantur. *Carpz. p. 3. C. 14. d. 2. Richter. sect. 2. m. 1. n. 11.**

XII. Non tamen ascendentes jure communi excludunt omnes collaterales, sed simul cum iis admittuntur defuncti fratres & sorores, ex eodem patre, & ex eadem matre nati: & quidem in capita ac pleno jure, ita ut pater, in cujus potestate sunt illi fratres aut sorores, non habeat usumfructum in portione illis obveniente; *Nov. 118. c. 2. v. si vero fratres vero sororesve, ex uno tantum latere*

Attendendum aliqu. hic unde bona provenerint.

Jure communi. cum ascendenti- bus admittuntur fratres & sorores germani,

conjuncti, non concurrunt cum parentibus, sed soli ascendentes succedunt, adeo ut ne quidem consanguineus frater cum patre, aut uterinus cum matre admittatur. *d. Nov. auth. defuncto C. ad Sc. Tertull. Richt. d. tr. sect. 2. m. 1. n. 21.* Præterea jure repræsentationis concurrunt etiam cum ascendentibus fratrum germanorum, ante defunctorum, filii in stirpes. *Nov. 127. c. 1.* per quod cap. correctâ est *Nov. 118. c. 2.* *Carpz. p. 3. C. 17. d. 4.* etiam si, omnibus fratribus præmortuis, horum filii soli existant. *Richter. d. loc.* Quod si vero & fratres, & fratrum germanorum defunctorum filii, & diversarum linearum, numero impares, ascendentes concurrant, ipsi quidem fratres & ascendentes in capita succedunt, sed fratrum filiis assignatur solum illa portio, quam ipsorum pater fuisset habiturus, si vixisset. *Richter. d. l. n. 18.* Ultra fratrum sororumve filios vero nemo cum ascendentibus concurrat, quia ultra istos in linea collateralis jus præsentationis non extenditur. *auth. post fratres fratrumque. C. de legit. hered.*

utrumque
ante de-
functorum
liberi:

at jure Sax.
soli ascen-
dentes suc-
cedunt, ex-
clusis fra-
tribus de-
functi.

XIII. Jure vero Saxon. soli ascendentes succedunt liberis suis, omnesque ac singulos collaterales indifferenter excludunt. *Land-R. Lib. 1. art. 27. & 28.* *Carpz. p. 3. C. 17. d. 6. & Richt. d. sect. 2. m. 1. n. 23.*

XIV. Atque hæc ita obtinent in parentibus naturalibus & legitimis simul: adoptivus vero pater succedit illi filio, qui in ejus potest. per adoptionem transit. *l. pen. C. de adopt. Richter. d. sect. m. 2. n. 4.* Arrogatores succedunt filiis arrogatis, una cum sororibus & fratribus germanis, in capita, *d. l. pen. §. fin. C. de adopt.* Pater illegitimus filio illegitimo non succedit, mater vero isti succedit. *arg. l. pen. in f. C. ad Sct. Orph. l. 2. l. 4. ff. unde cogniti. Richt. d. l. m. 3.*

Quid in adoptivis obtineat:

it. illegitimis parentibus.

XV. Sequitur tertius ordo succedendi ab intestato, collateralium, qui omnes admittuntur, sexus, agnationis, cognationis, potestatis differentia omnino sublata. *Nov. 118. c. 3.* Inter quos primo loco ad hereditatem vocantur defuncti fratres & sorores germani, eorumque liberi primi gradus: quippe qui prædefunctorum fratrum locum per representationem occupant, adeoque, una cum patruis aut avunculis, non in capita, sed in stirpes succedunt, & quia ab utroque parente defuncto sunt juncti, excludunt fratres ex uno latere tantum conjunctos, tam consanguineos, quam uterinos, licet hi istis sint gradu propinquiores, *Nov. 118. c. 3.* Nec attenditur differentia bonorum, an a patre, an a matre provenerint. *Richt. d. tr. sect. 3. m. 3. num. 3.*

Tertio succedunt, nec descendentes nec ascendentes superstitibus, collateralibus, & quidem I. fratres sororesve, eorumque defunctorum liberi, jure representationis.

XVI. Jure Saxonico in bonis hereditatis, seu allodialibus, jus representationis in or-

Jure Sax. quoad

bona hereditaria in ordine collateralium jus representationis non obtinet.

dine collateralium non habet locum, sed qui proximior gradu est, remotiorem excludit, adeoque fratres germani excludunt etiam fratrum germanorum liberos. *Land-R. Lib. 1. art. 13. & 17.* quod quidem mutatum videri posset per Carolinam sanctionem, in comitiis Wormatiensibus Anno 1521. lata: quippe qua expresse cautum, ut non obstante aliqua consuetudine, fratrum filii ad successionem patrum, cum defuncti fratribus ac sororibus semper in stirpes admitterentur. Verum ut generalis illa sit Imperii constitutio, nusquam tamen in Saxonia, nisi in iis provinciis, ubi manifeste recepta, (veluti in Archi-Episcopatu Magdeburgensi, Numburgensi, Halberstadiensis) observatur. *Carpz. d. loc. Const. 18. d. 1. & 2. §. 3. Richt. d. membr. 1. n. 9. & seqq.*

Fratrum filii, soli existentes succedunt in capita.

XVII. Omnibus fratribus, utrinque defuncto conjunctis, mortuis, existentibus vero horum filiis, hi succedunt, & non solum excludunt fratres ab uno latere conjunctos, sed propter duplicitatem vinculi, sed etiam patros defuncti. *Nov. 118. c. 3. in f.* non quidem jure repræsentationis, quippe quod nec jure civili ultra fratrum filios, concurrentes cum fratribus defuncti, locum habet; sed jure quodam singulari & proprio, quod scilicet filii fratrum sunt quasi loco liberorum defuncti, indeque excludunt patrum, qui est loco parentis: quæ tamen ipsa ratio itidem non ad ulte-

ulteriores gradus extendenda. Succedunt itaque fratrum filii soli, i. e. non concurrentibus fratribus extantibus, in capita, non in stirpes *R. A. zu Speyer de Anno 1529. §. it. als bißhero.*

31. Quanquam enim sint impares numero, pares tamen sunt sanguinis vinculo: & cum pari gradu patruo sint juncti, pari quoque jure succedunt eidem: & iniquissimum esset, si pari gradu conjunctæ, sed multiplicatæ soboli, æqualis successionis commodum adimeretur, data illis prærogativa, qui non gradu conjunctiores, sed numero essent pauciores. Diversa autem est ratio, cum fratrum filii cum patruis vocantur ad patruum successionem: nam cum gradu a patruis separentur, & mediante paternæ repræsentationis beneficio ad successionem patruum admittantur, merito non plus consequuntur, quam habiturus fuisset pater, cujus innixi personæ una cum patruis admittuntur. *Frid. Schenck. liber Baro a Tautenburg in lib. 1. feud. tit. 8. §. 1.*

XVIII. At jur. Sax. comm. etiam hoc casu cum filiis fratrum succedunt patruum, avunculi, & similes personæ ad paritatem graduum, *Quid jure Saxon. obtineat.* *Richter. d. sect. 3. m. 1. n. 71.* peculiari tamen constit. Elect. Saxon. jus civile receptum est. *p. 3. c. 18.*

XIX. Post fratrum germanorum filios veniunt jure civili, istis non extantibus, fratres consanguinei & uterini, eorumque filii, & quidem, uti communiter juxta jus civile volunt, *II. Fratres consanguinei & uterini, eorumque filii.* ita,

ita, ut in bonis, quæ a patre provenerunt, soli consanguinei; in bonis a matre profectis, soli uterini; in bonis aliunde quæsitis a defuncto, æqualiter succedant, *l. 13. §. 2. C. de legit. hered.* add. *Carpz. p. 3. c. 14. d. 3.*

XX. Jure Saxonico frater ab uno latere conjunctus gradu est remotior, quam qui ab utroque conjunctus, *Land-R. l. 2. art. 10. c. fin.* adeoque una cum fratrum filiis, utrinque junctis, succedit. *Richter. d. membr. 1. n. 5. & 6.* avunculis tamen etiam fratres, sororesve, ab uno latere conjuncti, præferuntur. *Richter d. sect. 3. m. 4. n. 20.* Si soli extent uterini & consanguinei, differentia bonorum (*de qua aph. præced.*) non attenditur. *Carpz. d. p. 3. C. 14. d. 4.*

*Reliqui
collaterales
gradu
propinquo-
res.*

XXI. Postmodum veniunt reliqui collaterales, tam ab uno, quam ab utroque latere juncti, sine ulla differentia bonorum, hoc perpetuo axiomate tam jure civili, quam Saxonico, non attento jure repræsentationis, succedentes. Qui proximiores sunt gradu, remotiores excludunt, & qui pares sunt gradu, pariter etiam admittuntur; & quidem ultra decimum gradum, in infinitum, *arg. d. Nov. 118. c. 3.* itidem tamen sec. jus Sax. observata duplicitate vinculi. *Richt. d. succ. f. 3. m. 4. n. 7.*

*Si duplici
ratione quis
sit cognatus,
duplicem*

XXII. Illud adhuc notandum, quod si persona aliqua duplici ratione defuncto conjuncta sit, veluti consobrinus & consanguineus simul;

simul, vel neptis tam ex avunculo magno, *capit por-*
 quam ex amita magna, duas hereditatis par- *tionem.*
 tes accipiat. Richt. *d. sect. 3. m. 4. num. 26.*

XXIII. Hæc ita obtinent in collateralibus *Applican-*
 per nuptias junctis: idem jus est in legitimatis *tur hæc*
 per subsequens matrimonium. Similiter per *successio-*
 adoptionem agnati succedunt aliis agnatis: *uum jura*
vid. ad legiti-
l. 7. §. 2. ff. de bon. damn. cognatio vero (in spe-
matos, &
cie ita dicta) per adoptionem non oritur, quodam-
modo ad
 adeoque nec successio. *l. 23. ff. de adoption. agnatos*

XXIV. Illegitimorum vero collateralium *per ado-*
 successio hæc est, ut fratres naturales & spu- *ptionem.*
 rii ex diversis matribus, licet ex eodem patre *At in ille-*
 geniti, nec sibi invicem, nec legitimis genito- *gitimis*
 rum liberis, aliisque per patrem junctis, succe- *collatera-*
 dere possint. Ex eadem autem matre, licet di- *libus ali-*
 versis patribus progeniti, sibi invicem jure co- *ud obtinet.*
 gnationis, itemque per matrem a latere con-
 junctis, & hi vicissim illis succedunt. *l. 2. ff.*
unde cogn. §. 4. l. d. succes. cognat. add. Richter.
d. sect. 3. m. 3. n. 8. nisi ex adulterino, incestuo-
 so, & damnato coitu nati sint, qui omnis suc-
 cessionis, tam paternæ, quam maternæ, in-
 capaces sunt, nec ullum jus cognationis inter
 ipsos, aut cum aliis, habent. *arg. Nov. 74. c.*
ult. Nov. 89. c. ult.

XXV. Cæterum ex jure Saxonico itidem *Jure Sa-*
 addendum, quod i.) etiam inter agnatos, *xon. agna-*
 præcipue nobiles, masculi præcipuas habeant *ti præcipuas*
 res expeditorias: & cum sola agnatio attendi- *habent res*
expedito-
tur rias,

*Et fœminæ
geradam.*

tur, æque frater consanguineus ac germanus istas percipit. Richter. *d. l. sect. 1. m. 1. n. 51. seq.* 2.) fœminæ cognatæ proximæ, etiam plebejæ, ex defunctæ cognatæ hereditate geradam præcipuam habent, & itidem cum eis concurrit uterina & germana. Richter. *d. loc. n. 55.* Differentia tamen est inter res, loco geradæ ad uxorem pertinentes, & has, quæ pertinent ad cognatas. Carpzov. *d. p. 2. C. 14. d. 22. seq.* Et maritus quoque aliquas res retinet hoc casu. Idem *def. 49. & 50.* Denique adjiciendum, quod, si cognatæ fœminæ non extent, iis locis, ubi alias viget gerada, hæc ei deferatur, qui merum imperium ibi habet, ubi defuncta habitavit. Carpzov. *d. loc. def. 66.* Quibusdam vero locis, etiam in Saxonia, gerada plane non est in usu: vid. Richter. *d. l. n. 61.* & retorqueri solent diversa diversis locis circa res expeditorias, & geradam obtinentia jura; qua de re legas Tract. nostr. *de vind. priv. & jur. retors. C. XI. aph. 23. 25. 33. & 34.* add. Carpzov. *p. 3. c. 38. d. 1. seqq.*

*Admittun-
tur etiam
ad successio-
nem quo-
dammodo
conjuges
jure civ.*

XXVI, Præterea singularibus & novissimis constitutionibus cum illis, qui ex dictis tribus succedunt ordinibus, admittuntur quoque conjuges, quando nimir. 1) matrimonium fuerit sine dote aut donatione propter nuptias; & 2) conjux prædefunctus fuerit locuples, superstes autem laboret inopia. *auth. præterea C. unde vir & uxor. Nov. 117.*

c. 5. & quidem distinguendum est, an extent liberi, an non. Priori casu conjux, conjugii succedens, usumfructum tantum in quadam portione consequitur, & quidem quartæ portione omnium bonorum si liberi fuerint tres vel pauciores; si vero plures, virilis portione: posteriori casu in quartam partem succedit conjux, ejusdemque plenam acquirit proprietatem.

XXVII. Jure Saxon. post consummatum *Jure Saxon.* matrimonium, & consensionem thalami con- *maritus suc-*
juges ita succedunt, ut maritus percipiat o- *cedit in mo-*
mnia mobilia (ut & immobilia, æstimato in *bilis uxoris,*
dotem data, Carpz. p. 3. c. 23. d. 26.) uxoris *salva tamen*
defunctæ, excepta gerada, de qua superius. *liberis legi-*
vid. Richter. *sect. 4. m. 2.* Si tamen uxor *tima.*
plane non habeat immobilia bona, vel ea non sufficiant ad legitimam, ex mobilibus liberis debet salva esse legitima. Richt. d. loc. n. 32. & 33. Atque de his mobilibus uxor in præjudicium mariti testari non potest. Carpzov. p. 3. c. 7. d. 4. Quod si uxor bona mobilia non relinquat, quarta pars bonorum obvenit marito. Richter. d. l. n. 57.

XXVIII. Viduæ ignobili optio conceditur, *Vidua igno-*
& communi Saxonico & Electorali jure, utrum *bili debetur*
dotem seu bona illata repetere, an vero ista *jure Saxon.*
illata conferre, atque ex junctis ita suis, ac de- *commun.*
functi mariti bonis, quartam partem, si quidem *quarta*
tres vel pauciores, vel nulli adsint liberi; si *pars; ali-*
plures, portionem virilem, seu eandem, quam *quando*
virilis por-
tio ex bonis.
sing-

mariti & uxoris col-
latis, nisi
malit dotem
& illata so-
lum repete-
re.

Quid jure
Electoralis
obtinat.

Quid vidua
nobilis con-
sequatur.

singuli ex liberis, percipere velit. *d. l.* In Ele-
ctor. Saxon. vero extantibus liberis, quarta,
alias autem tertia omnium bonorum assigna-
tur viduæ, & etiam geradam conferre tenetur,
Carpzov. *p. 3. c. 20. def. 27.*

XXIX. Vidua nobilis præter geradam con-
sequitur ex bonis defuncti mariti (1) sponsali-
tiam largitatem, (*die Morgengabe*) (2) cibaria
domestica, (*Mustheil*) vid. Richt. *d. tr. sect. 4.*
m. 3. n. 51. & (3) dotalitium, in bonis feudali-
bus constitutum, vel constituendum. vid. Synt.
nostr. Feud. *c. 14. aph. 9. & seqq.* Quodsi au-
tem vidua nobilis dotem promissam non infe-
rat, adeoque dotalitium petere non possit, illa
portione, quæ plebejis debetur, contenta erit.
Richt. *d. l. n. 67.* Est quoque in ejus arbitrio,
velitne dotalitium exigere, an vero dotem re-
petere. *const. Elect. 42. part. 2.* vid. nostrum
allegat. Syntag. feudal. *c. 14. aphor. 15.* Ad-
das de repetitione donorum nuptialium. *decis.*
Elect. 51.

Præcipue
vero pacta
& statuta
sunt atten-
denda.

XXX. Sunt præterea etiam singularia sta-
tuta locorum, quibus dispositum, quomodo
uxor marito, vel maritus uxori succedat, quæ
præcipue attendenda: ut & primo omnium
inspicienda & observanda pacta dotalia, si
quæ confecta fuerint.

Heredes si
desint alii,
conjuges sibi
invicem suc-
cedunt.

XXXI. Notandum & hoc est, quodsi de-
functus maritus nec liberos, nec cognatos re-
linquat, uxorem in tota hereditate succede-
re, & vice versa ad maritum defunctæ uxoris
here-

hereditatem pertinere, *t. t. D. & C. unde vir & uxor.*

XXXII. Tandem si nec ulli agnati nec uxor superfit, hereditas vacans fisco cedit, vel hodie Magistratui, merum imperium habenti *l. 4. C. de bon. vacant. Richter. d. l. sect. 5.*

Add. *L. III. Tit. I. Inst. de heredit. quæ ab int. deser. & seqq. usque ad Tit. 8.*

TIT. XXXI.

DE

BONORVM POSSESSIONIBUS.

I. Jus bon. possessionis introductum est a Prætore, emendandi & supplendi, nec non aliquando confirmandi veteris juris civilis gratia. *l. 2. ff. de bon. poss. pr. l. eod.* Bonorum itaque possessio est jus perfequendi & retinendi patrimonii, sive rei, quæ cujusque, cum moritur, fuit *l. 3. §. 2. ff. eod.* vel, est jus succedendi in universum jus defuncti, a Prætore, eo nomine implorato, concessum.

II. Dividitur bon. possessio in edictalem & decretalem. Illa ex edicto prætorio de plano, sine causæ cognitione, etiam non coram tribunali tribuitur: *l. 2. §. 1. ff. quis ordo in bon. poss. nisi adsit contradictor, quo casu per accidens evenit, ut opus sit causæ cognitione, l. 3. §. 8. ff. d. t.*

Decretalis vero, præcedente singulari causæ cognitione, pro tribunali decernitur *all. l. 2. §. 1. ff. quis ord. in bon. poss. serv. & all. l. 3. §. 8. ff. de bon. poss.*

III. Hodie edictalis bon. poss. non facile usu obtinet, extensa quippe per constitutio-

S

nem

L. 38. ff. t. II. unde vir & uxor. Nec alio herede existente, nec conjuge superstitite, fiscus succedit.

Bonorum possessio- nis, seu hereditati prætorie introductio. L. 37. ff. t. I. de bon. poss. Descriptio Divisio in edictalem.

& decretalem.

Illæ hodie non facile usum habet

nem Justiniani in Novellis successione ad omnes eos, quos Prætor vocavit. Enarrari vero solent casus, quibus etiam post jus Novell. edictalis bon. poss. necessaria esse videtur, quos legas in Exercitat. nostr. ad Pandect. XXXVIII. *th.* 43.

ast decretali opus est I. si vidua pregnantem seasserat: L. 37. ff. t. 9. de ventre in poss. mittendo & curat. ejus.

IV. Decretali bon. poss. adhuc hodie aliquando opus est. Decernitur vero singulariter bon. poss. 1.) si controvertatur, an defuncti vidua prægnans sit, nec ne: tunc enim præcedente causæ cognitione, mulier ob ventrem, seu fœtum in utero, quem præterdit, interea mittitur in possessionem rerum hereditariarum, usque dum vel partus nascatur, vel abortum mulier fecerit, vel appareat, eam non esse prægnantem: daturque interim curator, qui mulieri propter fœtum ex bonis provideat. *l. 1. §. 17. & seqq. l. 4. ff. de vent. in poss. mitt.*

dolo se afferens sumtus restituere debet.

V. Quod si sciverit mulier, se non esse prægnantem, & tamen se dixerit, & petierit se mitti, re comperta sumtus repetuntur. *l. 1. §. fin. ff. d. t.*

II. si impuberi status questio moveatur.

L. 37. ff. t. 10. de Car. bon. edict.

VI. Porro 2.) si liberis impuberibus de statu, vel legitima nativitate, & hereditate paterna, lis moveatur, tunc, præcedente causæ cognitione, & præstita cautione de restituendis bonis hereditariis, si adversus se judicatum fuerit, impubes mittitur in bon. poss. perinde ac si lis mota non fuisset, dilata quæstione in tempus pubertatis. *tot. tit ff. & C. de Carb. edict.*

TIT.

TIT. XXXII.

DE

DIVISIONE HEREDITATIS ET COL-
LATIONE BONORUM.

I. Hereditatis divisionem cum suscipiunt heredes, imprimis considerandum est, quæ partes in testamento fuerint assignatæ, & hæ servandæ veniunt. Nullo autem testamento existente, heredes in partes æquales, aliquando tamen in stirpes, uti supra monitum, succedunt.

Quomodo hereditas delata & adita dividenda.

II. Si inter coheredes circa divisionem convenit, res clara est; at si inter ipsos non conveniat, æquales partes constituuntur, & sorte dirimitur, quænam res huic, quænam alteri obvenire debeant; quod si vero nec in constituendis partibus conveniant, Magistratus cognitioni res committitur, qui vel ipse, vel per commissarios divisionem instituit. Jure Saxonico solet major portiones designare, minor vero eligere & optare.

Aliquando per sortem lis dirimitur

III. Si res aliqua in hereditate sit, quæ commodè divisionem non recipiat, hanc is, cui fortis iudicio, aut consensu cæterorum, vel optione obvenit, pretio cæteris pro cuiusque portione soluto, retinet. Quod si nemini heredum rem istam acceptare commodum fuerit, venditur, & pretium inter heredes dividitur. Denique si heredes pro indiviso res hereditatis communiter possidere malint,

Aliquando Magistratus opus est autoritate.

imputatur cuique, si quid ex hereditate percepit, ut id in divisione aliquando conferatur.

Aliquando collatione opus est.
L. 37. ff. t. 6. de collatione.

IV. Cæterum cum sæpius accidat, unum vel alterum ex liberis, vivis adhuc parentibus, ex bonis paternis aliquid accipere, post mortem parentum is, qui aliquid accepit, id conferre vel admittere debet, ut sibi tantum in hereditatis divisione detrahatur, *tot. tit. ff. & C. de collat. bon. & de dot. collat.*

Conferunt vero & filii & nepotes.

V. Non filii tantum, sed & nepotes, five inter se soli, five mixtim concurrant, conferre tenentur, *l. 17. l. 19. C. de collat.* non tantum quæ ipsi, sed & quæ parentes eorum perceperunt: quia nepotes, cum avo succedunt, semper veniunt repræsentantes personam paternam. add. Merlin. *tr. de legitima* L. 2. t. 2. q. 13. Quod tamen restringendum est ad eos, qui & quatenus heredes parentum fuerint: quid enim si paternam hereditatem repudiaverint, & soli avo successerint? Sane iniquum foret, a nepotibus ex repudiata patris hereditate petere collationem eorum, quorum nihil ad eos pervenit. *arg. l. 1. §. 23. l. 2. §. 2. ff. de collat. bon.* add. Carpz. *p. 2. C. 35. d. 12. & 13. & p. 3. C. 11. d. 34.* ubi hoc limitat in eo casu, quando nepotes, repudian-tes hereditatem paternam, cum patruis succedunt. vid. Anton. Faber. *ad C. L. 2. t. 3. d. 17. n. 7.* Heig. *p. 1. q. 24. n. 38* Thesaur. *decis. 237. n. 15.* Vasquius. *de succ. L. 3. §. 30. n. 274.*

n. 274. H. Pistor. p. 1. q. 30. n. 7. Si enim nepotes cum patruis vel avunculis, aut matertaris succedant, adeoque non per se, sed beneficio parentum primum locum teneant, collatio eorum, quæ parentes perceperunt, omnino fieri debet, nec, repudiando hereditatem paternam, collationis oneri se subtrahere queunt.

VI. Non solum ab intestato locum habet *Collatio in hæc collatio*, sed & si ex testamento succedatur, *l. 10. ff. & l. 17. C. de collat.* nisi testator eam expresse remiserit. *l. 1. & auth. seq. C. eod.* vel extraneus institutus sit, qui ab intestato non esset successurus *arg. l. 1. §. 5. ff. de collat. bon.* aut ultimæ voluntatis verba ita generaliter sint concepta, ut per se satis constet, eam esse remissam. *arg. l. 39. §. 1. ff. fam. herc. add. Faber ad C. L. 6. t. 4. d. 4. num. 28.* *Successione tam testamentaria, quam legitima obtinet.*

VII. Si diverso jure veniant i. e. si plures liberi cum extraneis heredibus succedant, nihilominus inter eos collationi est locus. *l. ult. C. comm. utr. jud.* quia conjunctio non potest necessitatem conferendi inter fratres adimere, extraneis vero non conferuat, nec extranei illis. *arg. l. 21. §. 1. C. de testam.* *Si liberi juncti extraneis: illi inter se, sed non his conferunt.*

VIII. Huic collationi subjecta sunt omnia, quæ a parentibus, de quorum successione quaritur, sunt profecta, *l. 17. C. de collationib.* ut dotes, *tot. tit. ff. de dot. collat.* donationes propter nuptias, & aliæ res pretiosæ, quas liberi

L. 37. ff. t. 7. de do-
tis collat.
non tamen
impensa
nuptiales.

beri a parentibus nuptiarum tempore acceperunt, uti sunt jocalia & festivæ vestes. *arg. l. 8. C. de jur. dot. Carpz. p. 3. C. ii. d. ii. in f. § def. 22.* A quibus tamen festivitatum, aut convivalium nuptiarum sumptus, quos parentes fecerunt, exempti sunt, quod pro sua liberalitate a patre impensi, nec in rem filii erogati, nec eo ipso filii patrimonium auctum dici possit *arg. l. 1 § 16 ff. de collat. l. 20. §. 6. ff. fam. herc. Carpz. dict. loc. d. 21. seqq.*

Non confe-
runtur i bo-
na castren-
sia, s. quasi
castrensia:
inde nec

sumtus stu-
diorum re-
gulariter,

IX. Non conferenda veniunt 1.) bona castrensia, *arg. l. 1. §. 15. ff. de collat. l. 4. ff. de castr. pec. 2.) quasi castrensia d. l. 1. §. 15. d. t.* Sicut autem sub castrensibus comprehenduntur res, quæ militatum abeunti filio datæ, v. gr. equi; arma *l. 1. C. de castr. pec.* ita quoque sub quasi castrensibus continentur, quæ occasione artium liberalium, & functionum publicarum ad filium pervenerunt. Hinc non conferuntur sumtus in studia erogati, sive a patre sive a matre *l. 50. ff. fam. herc. l. 11. C. de negot. gest. Carpz. d. C. ii. d. 17.* etiamsi pater impendia in rationes redegit. *Decis. Elect. Noviss. Decis. 50. Richter ad auth. habita. p. 3. m. 2. p. 77. seq. § priv. 6 n. 8.* nisi 1. de contraria patris voluntate alio modo constet, 2. filius habeat bona adventitia, e. gr. materna, eaque administret pater. *Brunnem. in tr. de collat. bon. c. 4. n. 92.* 3. si pro filio tantum fuerit erogatum, ut reliqui liberi non possint **fiat**

sint habere legitimam *d. Decis. Elect. 50. 4. si sunt male consumti d. Decis 50.*

X, Præterea 3.) quod simpliciter donatum ^{3. donatum} esse filio, non confertur, Vinnius, *tr. de collat. filio. c. 15. n. 1. seqq.* Gudelin. *de jur. noviss. l. 2. n. 19.* Christin. *vol. 1. d. 178.* Matth. de Afflict. *dec. Neapol. 247.*

XI. Denique constat, quod bona aliunde, ^{Præterea non conferuntur bona aliunde,} quam ab ascendente, cui succeditur, profecta, ^{& post mortem ejus,} non sint conferenda, add. Brunn. *d. c. 4. n. 576.* sicut nec ea collationi subjecta sunt, quæ post mortem ejus, de cujus successione agitur, acquiruntur. *l. 1. §. 19. l. penult. ff. de collat.* hinc ^{obvenientia} nec conferuntur legata & fideicommissa a patre relicta. *l. 10. l. 16. C. d. t.*

XII. Inter solos descendentes locum habet ^{Locum habet collatio inter solos descendentes.} collatio, nec ad ascendentes, collaterales aut extraneos extenditur, quia cessat ratio æqualitatis, quæ censetur a parente servata in successione liberorum, nisi aliud dixerit: præterquam quod moribus Saxonix mater, licet persona extranea sit, marito suo cum propriis liberis succedens, uti sup. expositum, dotem & reliqua sua bona conferre teneatur. Carpz. *d. p. 3. C. 11. d. 26.*

Add. *L. 3. T. 10. I. de honor. possessionibus & seqq.*

TIT. XXXIII.

DE

HEREDITATIS PETITIONE, QUERELA
INOFFICIOSI, ET ACTIONE
FAM. HERC.

Hereditas delata & adita exigitur a detentore vel mediante querela inofficiosi: que describitur.

L. 5. ff. t. 2. de inoff. testam.

Cui datur;

Contra quem;

Ad quid.

I. Hereditatis petitio vel est specialis & qualificata, seu, ut alii tradunt, opus habet quodam remedio, quo via ipsi præparetur; vel est generalis. Illa specialis petitio hereditatis, vel remedium præparatorium, querela inofficiosi testamenti dicitur, quæ est actio, qua rite quidem, sed inique exheredatus, præteritusve petit ut testamentum, quo is est exclusus, rescindatur, ipse heres declaretur, ac proinde scriptus heres condemnetur ad hereditatem restituendam cum omni causa.

II. Opus itaque habent hoc remedio liberi, parentes, & certo casu fratres, inique exheredati aut præteriti. vid. *tit. 21. aphor. 1. & seqq.*

III. Instituitur hæc querela contra quemlibet heredem testamento institutum, aliumve, qui ex testamento hereditatem pro herede aut pro possessore tenet. *l. 1. C. de inoff. testam.*

IV. Intenditur hac actione, ut testamentum tanquam inofficiosum rescindatur, ac proinde, eversa ita sola heredis institutione, actor declaretur heres ab intestato *l. 8. §. 16. ff. de inoffic. test. l. 21. §. 2. eod. junct. Nov. 115. c. 3. in fin. & c. 4. in fin.* Legata ergo

ergo & alia capitula subsistunt; quia hæc, testamento absolute spectato, nullo laborant vicio, & quoad ista nihil contra pietatis est officium commissum, Carpzov. 3. C. 3. d. 17.

V. Generalis seu simplex hereditatis petitio *Hereditatis* est actio universalis, ex acquisito jure hereditario *petitionis* competens, qua heres adversus eum qui *simpl. de-* pro herede vel possessore possidet, contendit *scriptio,* se heredem declarari, & hereditatem suam esse, *L. 5. ff. t. 3.* & per consequens res hereditarias, una cum *de hered.* præstationibus personalibus, sibi ab isto restitui. *tot. tit. D. & C. de pet. hered.*

VI. Causa itaque seu fundamentum hujus *Ejus fun-* actionis est dominium hereditatis, seu jus hereditarium, *damentum.* *l. 1. §. 1. verb. ex suo jure. ff. si pars hered. pet.* adeoque est actio in rem *l. 25. §. 18. ff. de her. pet. arg. l. 7. C. eod.* Quoniam vero aliquando falsus heres ex gesto personaliter obligatur, ob hæc præstationes personales mixta dicitur *d. l. 25. §. 18 ff. de pet. her. l. 7. C. eod.* unde etiam b. f. actionibus accensetur. *§. 28. I. de action. L. 12. §. 3. C. h. t.*

VII. Datur hæc actio ei, cui competit jus *Cui detur.* hereditarium, ex testamento, vel ab intestato per aditionem quæsitum. *l. 1. 2. 3. ff. de pet. her. l. 9. C. eod.* Non autem actio hæc tantum *L. 5. ff. t. 4.* ei proposita, qui ex asse heres est, sed & ei, si pars heredi *red. pet.* qui pro parte heres est, adeoque partem hereditatis petit. *l. 1. pr. & tot. tit. ff. si pars her. pet.*

VIII. Competit petitio hereditatis adver- *Contra*
sus quem, *S 5*

sus eum, qui pro herede vel possessore possidet totam hereditatem, aut rem, jusve aliquod hereditarium. *l. 9. l. 10. ff. de pet. hered.* significat autem hic *pro herede possidere*, si quis titulum quidem heredis alleget, sed non sit verus heres, sive b. f. existimet quis se esse heredem, vel m. f. v. c. sciens, testamentum esse nullum, se venditet falso pro herede. *Pro possessore possidere* est sine titulo seu causa possidere. *l. 12. l. 13. pr. l. 16. §. 4. ff. d. t.* Præterea sciendum, quod juris interpretatione pro possessore habeatur 1.) qui dolo desit possidere res hereditatis *l. 13 §. 14. l. 25. §. 8. ff. de pet. her. l. 157. §. 1. de R. I.* 2.) qui liti se obtulit quasi possideret. *l. 13. §. 13. l. 45. ff. de petit. hered.* 3.) qui vi dejectus fuerit. *d. l. 16. §. 4. ff. de pet. her.*

Ad quid.

IX. Petitur hac actione, ut quis heres declaratur, adeoque possessor condemnatur; ut res hereditarias restituat cum omnibus accessionibus, fructibus & usuris.

Et quidem m. f. possessor non solum tenetur restituere omnia, quæ possidet aut lucratus est, *l. 28. ff. de pet. her.* sed & omnia, quæ quocunque modo possidere, aut exigere potuit, & omisit. *l. 20. §. 12. l. 25. §. 2. ff. de pet. her.* ac quoslibet fructus, tum perceptos, tum percipiendos; nec non æstimationem rerum, quas possidere desit, & fructuum, quos inde percipere potuit. *all. l. 20. §. 12. d. t.* At b. f. possessor restituit solum eas res, quas adhuc possidet,

fidet vel pretium, ex rebus b. f. venditis, redactum, & quantum alias factus est locupletior. *l. 25. §. 11. l. 40. §. 1. ff. d. t. l. 1. §. 1. C. eod.*

X. Impensas tamen, quæ fructum quærendorum, conservatorumque gratiæ sunt, tum b. tum m. f. possessor deducit *l. 36. §. ult. l. 38. ff. d. t.* præterea & alias impensas, in res hereditarias erogatas, necessarias ac utiles, tam bonæ quam m. f. possessor detrahit, *d. l. 38. d. t.* hac tamen observata differentia, ut b. f. quidem possessor impensas ex aliis rebus hereditariis deducat, licet res non extet, in quam fecit. *d. l. 38. m. f.* autem possessor non aliter, quam si res melior extet. *d. text.* porro voluptuarias impensas m. f. possessor solum tollit, quantum salva ipsa re permanente fieri potest. *l. 39. §. 1. ff. d. pet. hered.* at b. f. possessor & illas deducit in hoc iudicio universali. *d. l. 39. §. 1.*

XI. Distinguitur hereditatis petitio porro in civilem & prætoriam. Illa iterum alia est ex jure hereditario directo, & datur hereditario instituto; alia ex fideicommissio, & dicitur fideicommissaria hereditatis petitio, quæ est, qua is, cui ex fideicommissio restituta est hereditas, contra possidentem pro herede aut pro possessore, intendit hereditatem suam esse, ideoque sibi res hereditarias esse restituendas. *tot. tit. ff. de fideicomm. hered. pet.*

XII. Prætoriam hereditatis petitio est, qua is, cui

Diff. Hereditatis petitio in civilem
L. 5. ff. t. 6. de fideicom. hered. pet.

& prætoriam.

L. 5. ff. t. 5.
de posses-
sor. her.
pet.

cui a Prætorè b. possessio data est, contra eum, qui pro herede vel pro possessore possidet, intendit hereditatem suam esse, adeoque res hereditarias sibi esse restituendas, *tot. tit. ff. de poss. hered. pet.*

*Inter cohe-
redes opus
est actione
famil. her-
ciscundæ.*

L. 10. ff. t.
2. fam. er-
cisc.

*Ejus funda-
mentum.*

XIII. Restat fam. hercisc. actio, qua coheredes, quibus hereditas est communis, inter se agunt de rebus hereditariis dividendis, commodis communicandis, damnis, dolo culpaque datis, resarciendis, ac impensis restituendis *tot tit ff. fam. herc.*

XIV. Fundamentum itaque hujus actionis est itidem dominium, seu jus hereditatis, & simul quasi contractus, hereditatis communio, §. 4. I. de obl. quæ quas. ex contr. nasc. l. 22. §. 4. ff. fam. herc. atque inde inter mixtas actiones refertur. §. 20. I. de action.

*Datur inter
coheredes.*

XV. Datur inter ipsos coheredes inter se, quorum unusquisque diverso respectu actoris & rei partes sustinet. l. 2. §. 3. ff. d. t. Habetur tamen pro actore is, qui prior provocat ad judicium: potest tamen unus, etiam invitis cæteris, divisionem petere l. 43. ff. fam. her.

*Ad quid
desur.*

XVI. Vindicatur hac actione pars, ex communi hereditate ad nos pertinens, ut scilicet per divisionem rei, antea communis, certa portio cuique obveniat: l. 1. pr. ff. d. t. l. 8. C. eod. Petuntur quoque præstationes personales ad quas ex quasi contractu alter coheredum alteri obligatus est, d. §. 4. I. de obl. quæ quasi ex contr.

contr. d. l. 22. §. 4. l. 25. §. 15. & seqq. ff. d. t. n. n. alter alteri rationem debet reddere ob administratas forte res hereditarias, fructus & alia commoda communicare, nec non damna, si quæ intulit, refarcire. d. text. Vicissim vero alter alteri impensas factas restituere tenetur. l. 18. §. 3. ff. fam. herc. l. 18. C. cod.

TIT. XXXIV.

DE

SUCCESSIONE EXTRAORDINARIA ANOMALA EX PACTIS, SEU SUCCESSIONE CONVENTIONALI.

I. Quamvis juxta jus comm. civile non liceat pacisci de hereditate viventis absque ejus contentu: usu tamen aliud introductum est. Dividi vero solent hodie pacta successoria in pacta acquisitiva, conservativa, dispositiva, & renunciativa.

Usu introducta est successio conventionalis.

II. Pactum acquisitivum est conventio de ipsorummet paciscentium, vel alterutrius tantum, vel utriusque hereditate, sibi vel aliis acquirenda. *Cothm. 3. conf. 44. n. 37.* Ejusmodi sunt I. Pacta conjugum de futura successione. *vid. Exerc. ad Pand. 30. th. 19.* II. Pactum unionis prolium. *vid. lib. 1. tit. 11. aphor. 6.* III. Pactum confraternitatis (*Erbverbrüderung*) quod est conventio inter Principes & illustres personas, Imperatoris autoritate accedente, iuta, ut, heredibus masculis.

Est vero aliud pactum successorium acquisitivum:

masculis unius familiæ deficientis, in altera familia pacifcente superstites masculi in bona & principatus extinctæ succedant. vid. Gail. 2. O. 127. Nicol. Bets *de statut. pact. & consuet. illust. person.* Reufner. *vol. 1. conf. 3.* Linn. *de jur. 1. publ. l. 4. c. 8* Io. Casp. Guttich. *tr. de confraternit.* Hahn. *de jur. rer. concl. 75.* IV. Pactum ganerbinatus, (*Gan-Erbfchafft*) quod est conventio, inter nobiles ac illustres familias certis legibus, superioris confirmatione accedente, inita, ut se, suasque facultates contra vim & hostiles incursiones defendant, & una extincta familia, ex reliqua superstites isti succedant; *Erklar. des Landf. zu Augspurg de an. 1500. tit. wider der Gan-Erben Schlofs. Landf. zu Worms de an. 521. eod. tit. vid. Rittershuf. partit. feud. 1. c. 18. Wehn. voc. Gan-Erben. Hahn. d. l. concl. 76.*

aliud conservativum;

III. Pactum conservativum est conventio de obstaculo, hereditatem jure communi debitam impediente, removendo, atque ita jure succedendi in pristino vigore conservando. vid. Muscul. *de success. com. & anom. m. 1. cl. 1. concl. 3. lit. O.* Heig. *1. q. 23. n. 15.* Daut. *de Testament. n. 105.* H. Pillor. *p. 4. quest. 87.* Hahn. *concl. 78.*

aliud dispositivum;

IV. Pactum dispositivum est conventio, qua de hereditate tertii viventis dividenda agitur, vel alias de ea in casum, si alterutri pacifcentium obvenerit, certo modo disponitur. Tertius iste vel incertus est vel certus.

De

De illius hereditate pactio quodammodo jure civili quoque valida est, *l. 3. §. 2. ff. pro soc.* modo in fraudem legis nomen non supprunatur. H. Pistor. *p. 4. q. 1. n. 4.* Si de certi hereditate conventio ineatur, ille aut consentit; & jure civili etiam subsistit, modo in ea voluntate iste usque ad mortem perseveraverit. *l. f. C. de pact.* ubi add. Daut. *in d. l. f. n. 119.* Hahn. *d. l. concl. 79. n. 12. & seqq.* aut non consentit; & illo jure non valet: admittitur tamen pactum, quo filius vivo patre cum creditoribus paternis pactus est, ut sibi remitterentur debita paterna. *l. 7. §. 18. vers. idem prob. ff. de pact. l. 47. ff. de O. & A.* add. Hahn. *d. l. concl. 79. & seqq.*

V. Pactum renunciativum est conventio, ^{aliud renun-} qua quis animum omittendi successionem ^{nunciati-} futuram, seu quæ aliquando defertur, in gratiam alterius declarat. *c. quamvis 2. de pact. in 6.* Ita filia, accepta dote, quandoque renunciat hereditati paternæ *d. c.* Similiter & filius, accepta v. gr. donatione propter nuptias, vel certa quantitate, in favorem forte primogeniti, quo conservando familiæ splendore, hereditate reliqua aliquando se abdicat, Gutierrez. *in d. c. quamvis. verb. filia n. 4.* Dauth. *ib. n. 46. & 59.* Carpzov. *p. 2. c. 35. d. 8. & 9.* Initur hoc pactum vel cum eo, de cujus vivi hereditate, quæ aliquando ob-

ven-

ventura, agitur. v. c. filia cum patre, *d. c.* vel cum eo, qui futurus esset coheres, v. c. cum fratre, Gutierrez, *d. l.* Carpz. *p. 2. c. 35. d. 10. n. 2. & seqq.* Renunciatur hereditati alicujus, quam alias lex ab intestato deferret. Non autem comprehenduntur I. bona ad hereditatem, cui renunciatum, non pertinetia: ut feudalia; nisi feudum sit plane hereditarium. Rosenth *c. 9. concl. 13. n. 8. 15. & seqq.* Kellenbenz *tract. de renunciat. success. quest. 26. n. 14.* nec non fideicommissaria. Muscul. *d. l. concl. 7. n. 63. 64. & seqq.* Gail. 2. *O. 98.* Kellenb. *d. tr. q. 30.* Hahn. *d. tract. concl. 84. n. 13.* Hinc etiam filius filiaque non arcetur, si renunciaverit hereditati paternæ, a fratris hereditate, licet in hac non nisi bona patris, ante defuncti, reperiantur Gail. 2. *O. 148. n. 12.* H. Pistor. *p. 4. q. 6. n. 63.* Porro II. non spectat ejusmodi renunciatio ad ea, quæ filio testamento pater, cum quo is de non succedendo convenit, reliquit, quia pactum & juramentum per testamentum superveniens remissum intelliguntur. Mynsing. 2. *O. 7. n. 5.* Gail 2. *O. 148. num. 11.* etsi expresse & successioni ex testamento, & ab intestato renunciatum sit. Gutierrez *in d. c. sum omnino numer. 11. & seqq.* Treutler. *Vol. 1. diff. 6. th. 8.* Hahn. *d. l. n. 15.* Cæterum renunciatur vel in universum hereditati, vel certæ parti: priori casu nihilominus legitima debetur, nisi illam, vel quod

quod loco ejus est, v. gr. dotem, acceperit; vel specialiter etiam legitimæ renunciaverit, Gail. d. 2. O. 147. num. 13. & 14. Gutierrez. de jur. confirmat. l. 1. c. 19. n. 3. Oldend. 5. Class. 3. pr. num. 4. Carpz. d. l. d. 5. Richter. decis. 69. n. 15. & seqq. Pactum de non succedendo subsequi debet ipsa renunciatio, Muscul. d. l. conclus. 5. n. 234. Kellenb. d. tr. q. 7. n. 7. 8. & seqq. vid. Richter. dec. 69. n. 24. & seqq. & quidem jurata. d. c. 2. de pact. in 6. Coler. decis. 38. Carpzov. 2. c. 35. d. 6. adeo ut assertionem bey Fürstl. Gräfl. Adelichen Ehren it. anEydes statt, non sufficere statuatur. Kellenb. d. tr. q. 3. De jure Saxonico communi non requiritur juramentum Land-R. art. 13. l. 1. Carpzov. d. l. Richter. d. decis. 69. n. 7. & seqq. Non autem hujusmodi renunciatio vires habet, quando non deferretur renunciati hereditas, quippe quem casum; deferendæ scil. hereditatis, renunciatio respicit; unde liberi, non obstante matris, quæ ante patrem mortua, renunciatione, avo ex propria persona succedunt, etiam si mater pro se, suisque heredibus renunciaverit. H. Pistor. p. 4. q. 7. Carpzov. p. 3. c. 35. d. 11. 12. & 13. Richter. d. dec. 69. n. 28. neque etiam excluditur renuncians amplius a successione, si illi, in quorum favorem & commodum renunciatio facta est, decesserint, vel alias cesset causa; ob quam renunciatum est. Sic, fratribus vivo patrē mortuis

tuis, non obstante renunciatione succedit filia patri. Gail. 2. O. 148. n. 10. Muscul. d. l. concl. 6. lit. c. & seqq. quod multo magis obtinet, si renuncians, v. gr. filia, sibi pacto successionem reservavit; *auf einen ledigen Anfall*, vid. Kellenbenz. d. tract. q. 18. & seqq. Hahn. d. l. num. 31. Cæterum ob enormem vel enormissimam læsionem rescindi non posse hujusmodi juratam renunciationem, præsertim si bona, v. c. paterna, postea fuerint aucta, dispositum est Constit. Elect. P. 2. c. 35. add. Carpzov. ib. d. 4. Kellenb. d. tr. quest. 42. num. 21. & seq. aliter sentit Gail. 2. obs. 147.

TIT. XXXV.

DE JURE PIGNORIS.

*Secunda
species ju-
ris in re, jus
pignoris.
Explicatio
vorum.*

I. Hactenus dictum est de dominio tum rerum singularium, sive corporalium, sive incorporalium, ut servitutum; tum universali seu hereditatis, sive ea per testamentum, sive per legem, sive per pactum deferatur. Sequitur nunc jus pignoris, quod in genere sumtum comprehendit etiam hypothecam. l. 1. ff. de pign. act. in specie vero pignus ab hypotheca distinguitur ita, ut pignus dicatur, quod rei traditione; hypotheca, quæ, re creditori non tradita, pacto nudo, vel etiam lege constituitur. l. 9. §. 2. ff. de pign. action. l. 238. §. 2. de V. S.

*Pignoris
ac hypo-
thecæ de-
scriptio.*

II. In generali itaque significatione jus pignoris & hypotheca est jus, in bonis debito-
ris

ris creditori legitime constitutum, in securitatem sui crediti. §. 7. I. de action. §. fin. I. quib. mod. re contrah. obligat.

III. Pignus constituitur vel per conventionem partium, debitoris nim. & creditoris; vel, absque conventionem, secundum juris dispositionem.

IV. Per conventionem iterum duplici modo pignus & hypotheca constituitur, nim. 1.) per contractum pignoris, si nim. res ipsa tradatur creditori a debitore in securitatem crediti: quod licet sæpius in rebus mobilibus contingat, all. l. 238. ff. de V. S. tamen & aliquando res immobiles traduntur creditori. l. 4. C. de pign. & hypoth. vid. Lib. III. tit. 7.

V. 2.) Constituitur pignus ita, ut debitor quidem rem oppignoratam retineat, sed per pactum hypothecæ solum creditori res oppignoretur in crediti securitatem, quod frequentius in rebus immobilibus fieri solet. t. t. de pignor. & hypoth.

VI. Constitui potest pignus ab illis, qui domini sunt rerum, & liberam earum administrat. & alienandi potestatem habent. Constituitur creditori, qui sc. creditum inire, & aliud dominium, seu jus in re acquirere potest. conf. l. 24. ff. de pign. & hypoth.

VII. Oppignorari regulariter possunt omnes res, quæ 1.) in bonis debitoris sunt,

L. 20. ff. t. i. de pignor. & hypoth. & qual. ea contrah. & de pact. eor.

Pignoris constitutio varia. 1) per conventionem partium:

Persona constituens & cui constituitur.

Res, in quibus constituitur.

L. 20. ff. t. l. 4. ff. quæ res pignor. vel hyp. dat. obl. non
 3. quæ res pignor. poss. & 2.) alienari possunt. l. 9. §. 1. ff. de pignor.
 vel hypot. Potest & jus pignoris iterum loco hypothecæ
 datæ obl. alteri cedi absque judiciali insinuatione. *Decis.*
 non poss. *Elect. noviss. 40.* Res vero alienæ non possunt
 oppignorari proprio nomine. *tot. tit. C. si alien.
 res pign. dat.*

*Oppigno-
 rantur vel
 omnia bo-
 na, vel res
 particula-
 res,*

VIII. Oppignorantur a debitore credito-
 ri vel omnia bona, vel quædam, hinc pi-
 gnus aliud est generale, aliud speciale. Il-
 lud afficit omnia debitoris bona allodialia,
 tam præsentia, quam futura, & post pi-
 gnus constitutum quæsitæ. Speciale pignus
 est in certis rebus oppignoratis. l. 15. §. 1. ff.
de pign. & hyp.

*Si pignus in
 rebus immo-
 bilibus judi-
 cialiter con-
 firmatum,
 validius est
 pignore ex-
 trajudicia-
 li; quod ta-
 men & ip-
 sum suos ha-
 bet effectus.*

IX. Notandum hic est, quod jure Saxon.
 ut & moribus aliorum quorundam locorum,
 ad bonorum immobilium oppignorationem
 requiratur confirmatio judicis. *Constit. Elect.
 p. 2. C. 23.* vid. & *noviss. Dec. 31.* Quod ta-
 men ita intelligendum est, ut judicialis hypo-
 theca in concursu præferatur nudæ conven-
 tionali hypothecæ, etiamsi hæc sit tempore
 prior; & quod tertius possessor, qui bona fide,
 quam nescit esse oppignoratam, rem emit,
 non possit propter istam conventionalem hy-
 pothecam, destitutam confirmatione judiciali,
 conveniri. *Carpz. in d. C. 23.* alias vero et-
 iam conventionalis hypotheca suos habet ef-
 fectus, quod nim. ipse oppignorans, ejusque
 heredes inde obligentur, ac pignus luere te-
 neantur,

neantur ; præfertur etiam hæc nudis creditoribus chirographariis.

X. Solent oppignorationibus sæpius pacta *Oppignorationibus adjicitur recte pactum antichreticum.* adjici, quorum aliud est licitum, aliud illicitum. Illiusmodi est pactum antichreticos, quo inter debitorem & creditorem convenit, ut quamdiu creditori non satisfiat, creditori pignore uti liceat, & fructus suos facere in compensationem usurarum pecuniæ ipsi debitæ *l. 11. §. 1. ff. de pign. & hyp. l. 33. ff. de pign. action. Gal. 2. O. 3.* modo debitori, quandocunque voluerit, pignus luere liberum maneat: quæ facultas illi adimi haut potest, etiamsi expresse ita convenerit, *Molina. de usur. q. 55. num. 385. Sande decis. Fris. L. 3. t. 12. d. 11.* Sed quid si fructus legitimum usurarum modum excedunt, an adhuc pactum antichreticum subsistet? Distinguendum est: aut fructuum incertus est proventus, & nihilominus subsistet, *l. 17. C. de usur.* nisi nimium modus excedatur. *Carpz. p. 2. C. 30. d. 41.* aut fructuum certa est quantitas, & forti imputandum est, quicquid legitimum usurarum modum superat *arg. l. 14. C. de usur. Carpz. d. loc. def. 40. Sande d. L. 3. t. 12. d. 12.*

XI. Illicitum est pactum, seu lex commissoriam, quo convenit inter creditorem & debitorem, ut, si debitor suo die non solvat, re oppignorata creditori cedat, *l. ult. C. de pact. pign. junct. l. 26. C. de usur.* *Prohibitum est pactum commissorium,* Valet tamen

ejusmodi pactum, ut, pecunia destinato tempore non soluta, res oppignorata einta esse debeat justo pretio constituto, vel constituendo. *l. 16. § ult. ff. de pignor. l. ult. pr. ff. de contr. emt.* Anton. Faber *in tit. C. de pact. pignor. L. 8. t. 22. d. 1. seqq.* add. Mæstert. *tr. de L. Commissoria*, Gothfr. a Jena *tr. de L. Commiss.*

Constituitur pignus 2. secund. juris singularem dispositionem, vel per judicem:

XII. Secundum peculiarem juris dispositionem constituitur pignus vel per judicem, vel per legem. Judex decernit immisionem in bona alicujus, vel propter contumaciam non comparentis, vel propter cautionem præstandam non præstitam, & dici solet in specie pignus prætorium: vel Magistratus in bona debitoris, qui sententiæ parere recusat, in possessionem mittit, vel pignora capit: quod in specie dici solet pignus judiciale. *vid. l. 15. §. 2. & 3. ff. de re jud.*

quo etiam pertinet arrestum;

XIII. Referral huc potest hodie usitatum arrestum, quod, quamprimum impetratum est, debitoris bona jure pignoris afficit, dummodo legitime impetratum, & legitime ejus fiat prosecutio, qua de re *L. IV. Tit. 16.* agetur.

vel per legem ipsam 1.) ob favorem rei seu debiti.

L. 20. ff. t. 2. in qui-

XIV. Per legem in certis casibus constituitur pignus legale, vel hypotheca tacita, & quidem 1) propter singularem debiti favorem a lege assignatur hypotheca 1. fisco in bonis civium propter tributa, *l. 1. C. in quib. causis. pign. vel hyp. tac. contr. 2.* marito, ratione dotis

dotis præstandæ, in bonis uxoris, vel illius, bus causis pign. vel hypoth. tacit. contrah.
 qui dotem promisit. *l. un. §. 1. C. de rei ux. act.*
 3. uxori, pro restituenda dote, in omnibus
 bonis mariti, aut illius, qui dotem suscepit
 ut patris mariti. *d. l. un. §. 1. C. de rei ux. act. §.*
29. 1. de action. quæ hypotheca tacita statim
 incipit a die contracti matrimonii, licet dos
 postea soluta fuerit. Gail. 2. *obs. 86. n. 3.* ex-
 tendunt hoc & interpretes ad donat. propter
 nuptias, it. ad bona paraphernalia, item ali-
 menta, a marito uxori præstanda. vid. Berl.
Lib. 1. C. 68. 4. illi, qui in refectionem do-
 mus credidit. *l. 1. ff. in quib. causis pign. vel*
hyp. tac. contr. Carpz. *p. 1. C. 28. d. 106.* ubi
 monet, id extendendum esse ad aliam rem
 quamlibet, in cujus conservationem pecunia
 credita & impensa probatur. add. Sande *L. 3.*
t. 12. d. 5.

Non vero ei jus taciti pignoris competit,
 qui ad emendam, vel noviter extruendam
 domum, aliamve rem, pecuniam credidit,
 nisi expresse sibi de hypotheca prospexit, *l.*
17. C. de pign. l. 7. C. qui pot. in pign. non obst.
l. 26. §. 34. ff. de reb. aut. jud. poss. Faber. *ad G.*
l. 8. t. 8. d. 10. Carpz. *d. loc. d. 107.* Joh. a San-
 de *d. loc. def. 5.*

XV. Vel (2.) ob favorem personæ seu 2.) ob fa- vorem
 creditorum tribuitur hypotheca i. fisco in bo-
 nis eorum, qui res fiscales administrarunt. 1. persona, sc. creditoris,
l. C. de privil. fisci, vel cum fisco contraxe-
 runt. *l. 46. §. 3. ff. de jur. fisci. l. 2. C. in*
 quib.

quib. caus. pign. vel hyp. tac. Sande *d. l. 3. t. 12. d. 1.* (non autem ratione debiti ex delicto. *l. 37. ff. de jur. fisc. l. un. C. pæn. fiscal.* Idem accommodatur ad debitores ecclesiarum, aliorumve, piorum locorum, item civitatum & communitatum. Carpz. *d. c. 28. d. 115. § 116. 2.* pupillo & minori, in bonis tutorum vel curatorum suorum, in securitatem ejus, quod ex causa administrationis, tutelæ aut curationis nomine, ipsis debetur. *l. 20. C. de administrat. tut.* quæ hypotheca incipit a die delatæ tutelæ. *arg. l. 6. C. de peric. tut. § curat.* idem obtinet in bonis illorum, qui pro tutore vel curatore gerunt. Carpz. *l. 4. t. 4. Resp. 34. inf.* Faber, *ad C. l. 8. t. 7. d. 2. num. 1.* ut & liberis prioris matrimonii, in bonis parentis superstitis, non tantum pro servandis rebus, quæ ipsis liberis ex prædefuncti patris vel matris substantia debentur, *l. 6. §. ult. C. de bon. quæ lib. l. 8. §. 1. C. de secund. nupt.* Negusant. *tr. de pign. p. 2. m. 4. num. 19. § 20.* sed & in securitatem præstandarum vel conservandarum earum rerum, quæ patri vel matri a priori conjugè obvenerunt. *all. l. 8. §. 1. C. de secund. nupt.* Similiter in bonis vitrici, in casu *l. 6. C. in quib. caus. pign. vel hypoth.* Præterea & pupilli tacitum habent pignus in bonis omnibus, ex pecunia ipsorum comparatis. *l. 7. pr. ff. qui pot. in pign. l. 3. pr. ff. de reb. eor. qui sub tut.*

XVI. Vel denique 3.) ex præsumpta voluntate. *l. 4. pr. ff. de pact.* Et quidem 1. tacitum inde pignus constituitur legatario & fideicommissario, in omnibus bonis a testatore relictis, pro consequendis legatis aut fideicommissis sibi relictis. *§. 2. I. de leg. l. 1. C. comm. de leg. 2.* competit tacitum pignus locatoribus adversus conductores prædiorum, in investis & illatis, ratione mercedis & pensionis constitutæ. *l. 2. 3. 4. § 6. ff. in quib. caus. pign. vel hypot. tac. contr.* quod jure Rom. ad urbana prædia restringitur, nec in prædiis rusticis locum habet, in quibus fructus pignoris loco sunt, & locatoribus sufficientem præstant securitatem. *l. 4. pr. ff. in quib. caus. pign. vel hyp. tac. contr. l. 7. pr. ff. eod.* Ista tacita hypotheca obtinet etiam in studiosorum suppellectile literaria. *Vinnius tr. de pactis c. 12. n. 9. Richter. ad auth. habita. Carpz. p. 2. c. 25. d. 20. n. 6. seqq.*

XVII. Dicitur est de natura pignoris, ejusque speciebus, & quomodo constituatur. Nunc de ipso jure constituto agendum, quod consistit in eo, ut magis in tuto sit creditum. *§. fin. securitate I. quib. mod. re contr. obl.* seu ut securus sit creditor, atque inde ipsi satisfieri possit, si debito tempore non restituatur creditum. Competit igitur hinc creditori 1.) jus pignoris persequendi, si non possideat. *l. 10. C. de pignor.* 2.) si possideat, jus retinendi. *l. 10. C. de pignor. action. l. 4. C. de pignor. & deni-*

denique 3.) jus distrahendi, vel aliquando impetrandi dominium. Cum vero interdum una res pluribus oppignoretur, ideo sciendum est, quinam ex pluribus in pignore sint potiores: qua de re inferius suo loco commodius agetur de concursu creditorum. vid. *tit. ff. C. qui pot. in pignor. vel hyp. hab.*

*In specie in-
de venit jus
persequendi
pignus, re-
medio vel
petitorio,
vel possesso-
rio.*

XVIII. Persequitur pignus creditor vel remedio petitorio, vel possessorio. Petitorium est actio hypothecaria, eaque vel Serviana, vel quasi Serviana it. Pauliana. §. 7. I. *de act.* Possessorium est interdictum Salvianum, it. interdictum, ne vis fiat ei, qui in possess. missus, de quib. interdictis *tit. seqq.*

*Actionis
hujus posses-
sorie tum
Serviana,
tum quasi
Serviana
descriptio.*

XIX. Actio Serviana est actio realis, qua locator res coloni, pro pensione & damnis expresse obligatas, persequitur. *d. §. 7. I. de acti-
on.* Ad hujus exemplum introducta est quasi Serviana, qua quilibet creditor res quaslibet, five tacite, five expresse obligatas & oppignoras, a quovis possessore petit, ut eas tradat, vel pignoris nexu, solvendo, eximat. *l. 16. §. 3. ff. de pign. l. 12. §. 1. ff. quib. mod. pign. solv.*

*Tertius pos-
sessor hypo-
thecae non
potest regu-
lariter con-
veniri, nisi
excusso
debitore
principali*

XX. Notandum vero est, jure novo contra tertium possessorem, ad quem, debitore alienante, pervenit pignus, non posse moveri hanc hypothecariam, nisi prius debitor, ejusve heredes, quin & fidei jussores, eorumve heredes, actione personali fuerint conventi & excussi. *Nov. 4. c. 2. auth. hoc si debitor. C. de*

de pign. Quod non solum in generali, sed & ^{ac fidejusso-} in speciali hypotheca procedere, in Scabinatu ^{re. Casus} Jenens. receptum est. Diss. Carpzov. *Lib. 2.* ^{excepti.} *Resp. 71.* Cæterum non habet locum beneficium excussionis 1.) si debitor vel fidejussor notorie non sit solvendo, Carpzov. *d. 2. Resp. 71.* 2.) si emptor sciens rem oppignoratam comparaverit. Carpzov. *2. c. 18. d. 29. & d. l. 2. Resp. 72. n. 1. & 2.* 3.) si constitutum possessorium pignori sit adjectum. *l. 18. ff. de acquir. vel amitt. poss.* Gail. *2. O. 27. n. 32.* additur 4.) si pactum de non alienando hypothecæ sit appositum. *l. 7. §. fin. ff. de distract. pign.* Carpzov. *p. 2. c. 23. d. 34.*

XXI. Aliquando & adjici solet pactum oppignoracionibus, quod creditor, deficiente ^{Aliquando} solutione, debeat propria autoritate pignus ^{pacto conce-} occupare: cujusmodi pactum non alium esse ^{ditur licen-} ctum habet, quam quod liceat, non resistentem ^{tia hypothe-} te debitore, ingredi possessionem, alias nihilominus autoritate judicis opus est. *l. 3. C. de pignor. l. pen. C. de pign. act.* vid. Carpzov. *1. Resp. 5. & defn. forens. p. 1. C. 32. d. 27.* ^{cam occu-} ^{pandi,}

XXII. Actio Pauliana (uti appellatur *l. 38. §. 4. ff. de usur.*) est, qua creditor revocat id quod debitor fraudulenter gessit, in damnum creditoris vergens, vid. *§. 6. l. de act. t. t. D. & C. quæ in fraud. cred. fact. ut rest.* ^{Act. Pauliana} ^{descrip-} ^{tio. l. 42.} ^{ff. t. 8. quæ} ^{in fraud.} ^{cred. facta} ^{sunt, ut}

XXIII. Sequitur jus retinendi pignus, quod rest. ^{com-} ^{Jus retinen-} ^{di pignus,}

competit creditori, rem oppignoratam possidenti *l. 10. C. de pign. act.* non solum pro debito, in cujus securitatem pignus traditum, sed & pro alio quovis debito, quo idem debitor eidem creditori est obligatus. *l. un. C. etiam ob chirograph. pecun.*

Jus distra-
bendi

L. 20. ff. t.
5. de di-
tract.

pign. &
hypothec.

Pignus
quomodo
solvatur.

L. 20. ff. t.

6. quib.

mod.

pign. vel

hypoth.

sol.

XXIV. Succedit denique jus distrahendi, quod hodie vix competit absque autoritate judicis, vid. Carpzov. *p. 1. C. 18. d. 136. it. p. 1. C. 32. Coler. d. proc. execut. p. 3. c. 23. Richter. de concurs. credit. c. 4. sect. 3.*

XXV. Tandem adjiciendum, quomodo dissolvatur jus pignoris: quod fit vel ratione ipsius pignoris vel ratione obligationis, cui accessit. Ratione ipsius pignoris solvitur 1.) voluntate creditoris, nim. 1. remittentis pignus, *tot. tit. C. de remiss. pign.* 2.) per iuteritum rei oppignoratæ, vid. Carpzov. *decif. 12. vid. tit. D. & Cod. quib. mod. pign. vel hyp. solv.* Ratione obligationis principalis solvitur pignus per solutionem, seu lutionem pignoris, quæ semper, etiam invito & reluctante creditore, fieri potest, adeo ut pactum, ne liceat debitori pignus suum luere, non subsistat, nec huic juri præscribi possit *Gail. 2. Q. 48.*

TIT. XXXVI,

DE

JURE POSSESSIONIS.

Tertia spe-
cies juris.

I, Restat exponenda ultima species juris in
re,

re jus scil. possessionis. Possessio vero in ge-^{in re, jus} nere significat detentionem aliquam rei, & ^{possessionis.} quidem vel nudam & simplicem, vel quali-^{Homonymia vocis} ficatam, seu cum affectione sibi habendi con-^{possessionis.} junctam. Hæc hujus loci & vera possessio est, *l. 2. vers. eos. C. de præscript. 30. annor.* illa vero est apud eos, qui 1.) propter conditionem personæ nequeunt sibi habere, ut servus & filius fam. *l. 49. §. 1. l. 4. pr. ff. de acquir. vel amitt. poss.* 2.) qui ex alia causa, citra ejusmodi affectionem rem sibi habendi, istam habent, v. c. depositarius *l. 17. §. 1. ff. de posf. ex primo decreto missus &c.*

II. Possessio itaque (*scil. qualificata*) est de-^{Possessionis} tentio rei cum affectione & animo sibi haben-^{(qualifi-} di *l. 1. §. 3. § 20. l. 3. §. 3. ff. de acquir. vel am.* ^{catæ) de-} *posf.* & jus possessionis seu ex possessione ori-^{scriptio.} ens, est facultas rem detinendi, cum affe-^{L. 41. ff. t.} ctu habendi, & commodis inde venienti-^{2. de ac-} bus fruendi. *l. 44. pr. ff. de acquir. vel am. poss.* ^{quir. vel} ^{amitt.} ^{posf.}

III. Dividitur possessio in naturalem & ci-^{Divisio in} vilem: quæ divisio vel intelligitur de modo ^{civilem} possidendi seu detinendi, & civilis dicitur, ^{§ natural-} quando animo possidemus seu retinemus pos- ^{lem.} sessionem, naturalis vero quando corpore & facto aliquo rei insistimus, *l. 3. §. 1. § 3. l. 1. §. 1. ff. de acquir. vel am. poss.* vel de ipsa forma possessionis, ut sc. civilis possessio sit, qua quis rem detinet animo & opinione domini *l. 13. §. 1. ff. de publ. in rem act.* ut 1.) dominus, *l.*

2. *pro suo* 2.) b.f. possessor. §. 35. I. *de rer. divis.* naturalis vero possessio sit, qua quis rem tenet animo quidem sibi habendi, sed absque opinione domini. l. 13. §. 1. ff. *de publ. in rem. act.* ut 1.) m.f. possessor. l. 67. pr. ff. *de furt.* 2.) creditor. l. 40. pr. & §. fin. ff. *de pign. action.*

Persona transferentes & acquirentes possessionem. Res, quæ possidentur.

IV. In acquisitione possessionis consideranda sunt 1.) personæ, 2.) res, 3.) modus. Personas quod spectat, accommodari possunt ea, quæ supra de dominio diximus. h. L. II. T. 1. aph. 59. Res possidentur, quæ sunt in commercio hominum, & quidem proprie res corporales, l. 3. pr. ff. *de acq. vel am. poss.* mobiles & immobiles. l. 7. l. 13. eod. Analogice seu quasi possidentur res incorporales, seu jura, quæ usu & facultate utendi possidemus. l. fin. ff. *de servit.*

Modus acquirendi.

V. Acquiritur possessio per rei possidendæ apprehensionem, quæ necesse est fiat corpore, seu actu quodam corporali, & animo rem sibi habendi. l. 3. §. 1. l. 8 ff. *de acquir. vel am. poss.*

Acquisita possessio retinetur.

VI. Acquisita possessio conservatur & retinetur non tantum animo & corpore simul, sed & animo solum; si nim. quis peregre absit. §. 5. I. *de interd.* l. 44. pr. l. 45. l. 46. ff. *de acquir. vel am. poss.*

Jus possessionis acquisite ac retentæ in genere:

VII. Jus possessionis acquisite, & quæ retinetur, consistit in genere 1.) in eo, quod quilibet possessor, etiam injustus, hoc ipso quod posses-

possessor est, plus juris habet, quam ille, qui non possidet, *l. 2. ff. uti possid. §. 4. I. de interd.* modo non ab ipso adversario suo injuste, vi scil. clam aut precario possideat. *l. 1. §. fin. ff. uti possid. §. 4. I. de interd.* hinc, etiam si ejus res non sit, qui possidet, remanet in suo loco, si actor non potuerit, rem suam esse, probare. *d. §. 4. l. 2. C. de prob. l. fin. C. de R. V.* Imo 2.) etiam injuste dejecto de possessione, privata scil. autoritate, ea restituenda est, licet ipse dominus dejecerit. *l. 7. C. unde vi.* adeo ut quoque prædo sit restituendus. *l. 1. §. 30. ff. de vi & vi arm. c. 5. & 7. X. de restit. spol.* Permissum est etiam, eum qui nos dejecit, in continenti rursus dejicere *l. 3. §. 9. l. 17. ff. de vi & vi arm. c. 12. X. de restit. spoliat. add. tr. noster de vindict. priv. cap. 12.* Præterea 3. competit etiam jus retentionis ob impensas, de quibus tamen si non liquido constat, nec illæ in continenti probari possunt, cautione præstita, possessio est restituenda.

VIII. In specie autem b. f. possessor percipit *In specie* fructus instar domini, & rem, continuata le- *quoad b. f.* gitimo tempore possessione, usucapit & præ- *possessorem.* scribit; imo & ei, qui b. fide & justo titulo, momento saltim temporis, rem possedit, datur Publiciana in rem actio, quæ singula jam sup. exposita sunt *lib. 2. tit. 13. §. 16. seqq.*

XI. Possessionem accidit aliquando turbatio, *Turbatio* quæ est actus, quo possessor, alterius dolo cul- *possessorem.*

pave,

pave, libere quiete rem possidere, eave uti impeditur, vel molestia atque incommodum possessioni affertur. Qua quidem turbatione non amittitur possessio, sed per remedia convenientia providendum, ne possessori præjudicetur.

X. Amittitur possessio, vel quod nolimus amplius possidere. *l. 17. §. 1. l. 38. §. 1. ff. de acquir. vel. am. poss.* vel quod nequeamus, licet vellemus, si nim. dejiciamur de possessione. *l. 18. §. 4. ff. de acquir. vel. am. poss. l. 30. §. 2. eod.*

TIT. XXXVII.

DE

INTERDICTIS SEU REMEDIIS POSSESSORIIS.

*Ratione
possessionis
datur judi-
cium posses-
sorium tum
summariiissi-
mum,*

I. Ratione possessionis datur judicium possessorium, quod dividi solet in summariissimum, & ordinarium seu plenum.

*tum ordi-
narium.*

Summarissimum, extraordinarium aut summarium est, quo non solenni ordine servato, celeriter ac summarie proceditur, ita ut sufficiat qualis qualis petitio & responsio, nec non probationes possessionis leviores. vid. Ludov. Posth. *tr. de summar. possess.* Carpz. *in proc. tit. 23.* Possessorium judicium ordinarium seu plenum est, quo solenni ordine servato proceditur, ubi scilicet opus libello, L. C. & plenis probationibus. Frider. *in interd. com. 26. n. 71.* Carpz. *d. loc.*

II. Olim

II. Olim in cauffis possessionis decernebantur interdīcta, quæ erant formulæ atque conceptiones verborum, seu iuffa, certis formulis prolata, quibus Prætor aut jubebat aliquid fieri, aut fieri prohibebat; quod tunc maxime fiebat, cum de possessione, aut qs. possessione inter aliquos contendebatur. *pr. l. de interd.* Postea actio ex causa interdīcti de possessione proposita est, *l. ult. C. de interd. §. fin. l. eod.* Præterea hodie sunt loco interdīctorum mandata vel cum, vel sine clausula in Camera Imperiali. vid. Schwanmannus *de proc. Cam. obs. 114.* Coll. Arg. *ad tit. de interd. th. 13.* nec non in Curiis Saxonis inhibitiones, de quibus vid. Carpzov. *in proc. d. tit. 23. art. 2. seqq.*

Olim dabantur interdīcta: L. 43. ff. t. 1. de interd. f. extraord. act. quæ pro his comp. postea actio interdīcti. Hodie loco interdīctorum sunt mandata, it. inhibitiones.

III. Dividuntur interdīcta, quod alia sint adipiscendæ, alia retinendæ, alia recuperandæ possessionis.

Diviso interdīctorum.

IV. Interdīctum adipiscendæ possessionis est I.) interdīctum quorum bonorum, quod datur bonorum possessori seu heredi, contra eum, qui pro herede vel pro possessore possidet rem hereditariam, ut restituat cum omni causa. *l. 1. pr. & tot. tit. D. & C. quor. bonor.* vid. uberius Fridericus *d. tract. tit. 16.* & Cranius *de interdīct. c. 3.*

Interdīcta adipiscendæ possessionis sunt . .) interdīctum quorum bonorum, L. 13. ff. t. 2 quorum bonorum:

V. Pertinet etiam huc remedium singulare ex *l. f. C. de edict. D. Hadriani tollendo:* quo heres, testamento scriptus, illud nullo visibili vitio laborans, producat, & missionem potulans,

U

tulans,

Hadrian.
toll.

stulans, in possessionem omnium rerum hereditariarum, quæ tempore mortis testatoris fuerunt, mittitur a iudice summam causam cognoscente. vid. Richter. *pecul. commentar. ad illam l. fin.*

2. interdictum quod legatorum.
L. 43. ff. t.
3. quod legatorum,

VI. 2.) Interdictum quod legatorum, quo agit heres post aditam hereditatem contra legatarium, ut possessionem rei legatæ, quam non ex voluntate ejus, sed propria autoritate occupavit, restituat. *tot. tit. ff. quod legat.* Frier. *d. tr. tit. 17.*

3. interdictum Salvianum.
L. 43. ff. t.
33. de Salviano interd.

VII. 3.) Interdictum Salvianum, quo locator prædii rustici agit contra colonum, ad possessionem adipiscendam rerum, quas is pro mercedibus fundi pignori futuras expresse pepigisset. §. 3. *in f. l. d. interd. l. 1. pr. ff. de Salvian. interd.* Utile etiam interdictum datur 1.) aliis creditoribus contra alios debitores, quorum res tacite vel expresse oppignoratae sunt. *l. 1. C. d. prec. & Salv. int.* 2. ex communi sententia contra tertium possessorem rerum coloni, vel alius debitoris, oppignoratarum, excusso tamen prius principali. *Theaur. Decis. 175. n. 1. add. tit. 35. §. 20. h. l.*

Retinendæ possessionis interdicta
1. uti possidetis.
L. 43. ff. t.
17. uti possidetis.

VIII. Retinendæ possessionis causa comparata sunt interdicta uti possidetis, & utrobi. Illud est, quo Prætor ei, qui rem immobilem eive similem possidet, quo minus ita possideat, vim fieri vetat, eumque in possessione tuetur, nisi vi, clam, ut precario possideat ab adversario.

fario. *l. 1. pr. §. 1. & seqq. uti possid. §. 4. I. de interdict.*

IX. Interdictum utrubi est, quod de possessione rerum mobilium locum habet. *l. un. ff. utrubi. §. 4. Inst. d. t.*

X. Præterea sunt specialia quædam interdicta retinendæ possessionis, quibus vel defenditur jus aliquod in fundo, vel ratione superficies, vel servitutum quarundam; *l. 3. §. 8. ff. uti possid. l. 1. §. 2. ff. de superfic. vel inhibentur in specie violentæ & clandestinæ turbationes.*

XI. Interdictum de superficiebus est, quo Prætor superficiario, superficie fruente, vim fieri vetat, quo minus ita fruatur, nisi vi, clam aut precario ab adversario possideat. *l. 1. pr. §. 2. ff. d. superfic.*

XII. Ratione servitutum proponuntur 1. de itinere actûque privato, (ac his inclusa via privata) duo interdicta: quorum altero Prætor illi, qui itinere actûque privato hoc anno nec vi, nec clam, nec precario ab adversario usus est, quo minus ita utatur, vim fieri vetat *l. 1. pr. ff. de itin. actûque priv.* Altero interdicto prohibetur, ne iter actumque, quem habet, reficienti vis fiat. *l. 3. §. 11. & 12. ff. d. tit modo is caveat adversario de damno infecto, seu de vitio operis. d. l. 3. §. 11. l. 5. §. f. d. t. Frider. d. interd. tit. 10. num. 34. & seqq.*

XIII. 2. De aquæ ductu sunt quatuor interdicta. Primum est de aqua quotidiana, quo

2. utrubi
L. 4. ff. t.
31. utrubi.

Præterea
sunt specialia interdicta
retinenda
possessionis.

quibus vel
defenditur
1.) superfic.
L. 43. ff. t.
18. de superfic.
2.) servitutes quædam nim.
iter actusque privatus;
L. 43. ff. t.
19. de itin. actûque priv.

aqua ductus; de
quo interd.

1. L. 43. ff. t. 20. de aqua quod tid. & æstiva. quo Prætor illi (ejusve successori *l. 1. §. 24. 37. ff. d. aq. quot. & æstiv.*) qui hoc anno saltem una die vel nocte, *l. 1. §. 4. 22. ff. d. t. aquam*, de qua agitur, non vi, non clam, non precario, *§. 10. 20. ff. d. t. & bona fide. d. l. 1. §. 10. 19. d. t. duxit a capite l. 1. §. 7. & 8. d. t.* ad quemcunque usum, etiam in prædia urbana, *v. l. 1. §. 11. 12. 13. & 14. l. 3. pr. ff. d. t.* quo minus ita porro eodem modo *l. 1. §. 15. 16. 17. & 18. l. 2. d. t.* ducat, vim fieri vetat. *d. l. 1. pr. §. 25. 27. add. Molin. d. tr. D. 705. Frider. tit. 11. Buchner. d. jur. aquir.*

interdict. 2 XIV. Secundum interdictum est de aqua æstiva, quo Prætor ei (ejusve successori *l. 1. §. 37. ff. d. t.*) qui priore æstate aquam, de qua agitur, nec vi, nec clam, nec precario ab adversario duxit a capite *§. 39.* quo minus ita ducat, vim fieri vetat *l. 1. §. 29.*

interdict. 3 XV. Tertium interdictum est, de aqua ex castello i. e. receptaculo aquarum publicarum, *l. 1. §. 39. d. t.* ducenda; quo Prætor ei, cui aquam ducere ex castello a Principe permissum *§. 41. & seqq.* quo minus ita, uti permissum est, ducat; vel, si damni infecti caverit, quo minus aquæ ducendæ causa opus faciat, vim fieri vetat. *d. l. 1. §. 38. Molin. d. D. n. 23. Frider. d. t. 11. n. 19.*

interdict. 4 XVI. Quartum interdictum, ad aquæ ductus pertinens, est de rivis, quo Prætor ei, qui eodem anno, vel superiori æstate non vi, non clam, non precario ab adversario aquam du-

xit

xit, five jus aquæ ducendæ habeat, sc. non, vid. *l. f. ff. de riv.* vium fieri vetat; quo minus aquæ ducendæ caussa rivum five in publico, five in privato, *l. 3. §. 4. h.* specum, septa reficiat, purget; modo non aliter aquam ducat, quam antea usus est *l. 1. pr. §. 9. d. t.* & de damno infecto caveat, *l. 3. §. pen. d. t.* vid. Frider. *tit. 12.* Molin. *d. D. 705. num. 25. & seqq.* Quid rivus; quid specus, (*locus sc. terræ cavus & profundus, a despiciendo dictus l. 1. §. 3. d. t. a. quo alius est cuniculus seu canales l. 11. pr. ff. de aqu. & aq. pluv. arc.*) quid septa; quid incile, exponitur *l. 1. §. 2. 3. 4. & 5. ff. d. riv.* quid reficere; quid purgare *§. 6. 7. 10. & 11. l. 2. l. 3. pr. §. 1. eod.* Willenb. *D. 24. tb. 13.* Vitruv. *d. archit. lib. 8. c. 3. n. 35.*

XVII. 3. De aquæ haustu, & pecoris ad aquam appulsu, *l. 1. §. 1. & 2. ff. d. font.* duo interdicta prohibitoria dantur ei, qui de fonte, lacu, puteo, (qui in imo est, uti fons in summo) piscina, hoc anno nec vi, nec clam, nec precario, ab adversario aqua usus est, *l. 1. pr. & §. 6. ff. d. t.* Primum est, ne vis fiat, quo minus aqua ita utatur, *d. l. pr.* Hoc interdictum, directum sc. ad ea sola pertinet, quæ aquam vivam & perpetuam habent. *l. 1. §. 4. d. t.* utile tamen etiam pro aquis cisternarum competit Frider. *t. 13. n. 7.*

XVIII. Secundum est, ne vis fiat ei, quo minus fontem, vel lacum, vel puteum, vel piscinam reficiat, ut aquam coercere seu continere,

nere, utique ea possit; modo non aliter utatur, atque eo anno usus est. *d. l. 1. §. 6. & de damno infecto caveat. arg. l. 3. §. 9. ff. d. riv. Pac. b. n. 5.* vid. Molin. *d. D. 705. num. 31.* Frider. *d. t. 13. n. 11.* ubi etiam agit de vicinorum collatione ad fontes reficiendos.

Est etiam interdictum de cloacis, tum privatis.

L. 43. ff. t. 23. de cloacis.

XIX. 4. De cloacis: est vero cloaca vel privata vel publica. De privata est interdictum, pertinens ad servitutes urban. *l. 7. ff. de serv.* quo vetat Prætor, ne vicinus vim faciat cloacas, i. e. incilia & canales, quibus colluvies effluit, per illius ædes ductas reficienti, aut purganti, vel etiam in publicum immittendi. *l. 1. §. 9. ff. de cloac.* modo damni infecti caveat. *l. 1. pr. §. 14. d. t.* vid. Molin. *d. D. n. 23.* Nec debet ipsa refectio & purgatio, cujus dilatio publico seu salubritati civitatum. *l. 1. §. 2. d. t.* obesset, impediri, licet vi, clam aut precario cloaca quis utatur. *d. l. 1. §. 7.* Ripa *tr. de pact. c. 11. t. 2.* ipsa vero cloaca, quam alter non jure habet, nihilominus postea denegatur. add. Frider. *t. 14. n. 12.*

cum publicis.

XX. De cloaca publica est interdictum, quo Prætor jubet, ut, quod quis in cloaca publica factum, sive immissum habet, quo usus ejus deterior sit, restituatur, simulque interdicat, ne quid fiat, immittaturque. *d. l. 1. §. 15.* Frider. *d. t. num. 7. & seqq.* Novam vero cloacam in publico facere, is demum concedere debet, cui viarum publicarum cura est *l. f. d. t.*

XXI. Violentæ & clandestinæ turbationes possessionis inhihentur per interdictum, quod vi aut clam; quo Prætor, quod vi aut clam factum est, scil. per opera, ac immisionem in nostrum, restituere jubet. *l. i. pr. ff. quod vi.*

Vel inhihentur violentæ & clandestinæ turbationes interdicto quod vi aut clam.

XXII. Denique recuperandæ possessionis causa solet interdici, si quis ex possessione fundi, vel ædium vi dejectus fuerit. Nam ei proponitur interdictum unde vi, per quod is, qui dejecit, cogitur ei restituere possessionem: licet is ab eo, qui vi dejecit, vi, vel clam, vel precario possideat. *tot. tit. ff. de vi & vi arm. & C. unde vi. §. 6. I. d. interd.*

L. 43. ff. t. 24. quod vi aut clam Interdictum recuperandæ possessionis, unde vi:

XXIII. Pertinet huc etiam remedium ex jure can. *c. redintegrandæ c. 3. q. 1.* quod datur omni, qui de re aliqua, seu mobili seu immobili, vi dejectus est, seu cui alias quovis modo, sine justa causa, res ablata est, adversus quemlibet ejus rei possessorem, quamvis ipse non spoliaverit, nec etiam spoliationis sit conscius, ut res restituatur. *Frider. d. tr. cap. 9.*

L. 43. ff. t. 16. de vi armata. nec non remedium ex jure canonica.

XXIV. Annectemus hic simile interdictis remedium, quo damnum, possessioni ac rei nostræ ab opere novo imminens, avertimus. Nimirum novi operis nunciatio est legitima prohibitio alteri, contra pristinam formam ædificium paranti, ab eo, cujus propter jus in re, quod habet, interest id non fieri, facta, ne ædificando, vel etiam demoliendo pergat, usque dum de jure confiterit, aut eo no-

L. 39. ff. t. 1. de novi oper. nunc.

mine præstita fuerit cautio. *l. 1. §. 12. ff. d. nov. op. nunc.*

XXV. Qui facta nunciatione, nihilominus continuat opus, tenebitur illud, quod post nunciacionem ædificatum est, suis impensis demoliri, vel interesse præstare, si eo contentus sit nuncians. *l. 20. §. 1. l. 8. §. 3. ff. d. tit. Frider. d. interd. l. 2. C. 32.*

XXVI. Æstimabit autem ex circumstantiis judex, an cautio de opere demoliendo, restituendove, si apparuerit injuste ædificatum, sit admittenda, *l. 20. §. 5. d. t. l. un. C. eod. l. 12. §. 7. C. d. ædif. priv. Gail. 1. Obs. 16. Schwan. process. Cam. l. 1. c. 11. n. 4. Carpzov. 1. resp. 7. add. Exerc. nostr. ad ff. 39. th. 12.*

Add. *L. 4. Tit. 15. I. de interd.*

LIB.

LIB. III.

DE

JURE AD REM ET OBLIGATIONE.

TIT. I.

DE

JURE AD REM ET OBLIGATIONE,
IN GENERE.

I.

Jus ad rem est facultas jure competens, qua *Juris ad*
ad rem præstandam, h. e. dandum aliquid, *rem descri-*
vel faciendum, aut aliquando patiendum, per-*ptio.*
sonam ex facto suo obligatam habemus. l. 3.
pr. l. 25. ff. de O. & A.

II. Obligatio igitur est juris vinculum, quo *Obligatio-*
necessitate adstringimur alicujus rei solvendæ, *nis definitio.*
secundum nostræ civitatis jura. *pr. Inst. de* L. 44. ff. t.
oblig. 7. de obli-
gat. & act.

III. Oritur jus ad rem ex facto obligato- *Oritur obli-*
rio, quo quis alteri obligatur, ex quo ei, qui *gatio ex fa-*
alium obligatum habet, jus ad rem competit, *cto obliga-*
cujusmodi factum est triplex: 1.) pollicitatio *torio, nim. r.*
& votum, l. 2. l. 3. & tot. tit. ff. de pollicit. c. 3. & *pollicitatio-*
6. x. de votis. 2.) conventio; t. 1. §. 3. ff. de pact. *ne & voto,*
feu, specialiori nomine, pactum l. 3. ff. d. pollic. *2. conventio-*
3.) delictum l. 1. pr. ff. de O. & A. pr. Inst. de obl. *3. delicto.*
que ex delict. nasc.

U 5

IV.

Pollicitationis & voti descriptio.
L. 50. ff. t. 12. de pollicitationibus.

IV. Pollicitatio est spontaneum, solius offerentis, ex justa causa l. 1. §. 1. & 2. ff. de pollic. promissum. l. 3. pr. ff. de pollicitat. fit- que vel Deo, & dicitur in specie votum. l. 2. de pollic. t. t. Decretal. d. vot. vel reipubl. aut universitati l. 3. §. 1. l. 4. d. t. add. *Rennem. d. jur. oblig. D. 1. P. t. th. 1. seqq.*

Conventio- nis divisio in pactum & contra- ctum.
Pacti descriptio.

V. Conventio de negotio civili dividitur secundum LL. Romanas in pactum in specie ita dictum, & contractum. l. 1. §. 3. & 4. l. 5. 6. & 7. ff. de pact. l. 15. de P. V. Pactum in specie dictum est duorum pluriumve in idem placitum conventio, destituta & nomine & causa. l. 1. §. 2. junct. l. 7. pr. §. 1. & 2. ff. de pact.

Divisio.

VI. Distinguitur pactum secundum LL. Romanas in nudum & non nudum. l. 7. §. 4. l. 6. de pact. l. 15. ff. de P. V. Pactum nudum dicitur, quod in simplicibus conventionum finibus subsistit. l. 15. C. fam. ercisc. Exceedunt vero conventiones terminos nudi pacti vel secundum suam intrinsecam naturam, vel ob externam legis confirmationem, seu extrinsecam ejus assistentiam l. 6. ff. de pact. uti inferius explicabitur.

Obligatio alia est naturalis, ca- que vel minus plena vel plena.

VII. Effectus conventionum est obligatio, quæ distinguitur in naturalem & civilem §. 1. I. de fidejuss. l. 59. ff. de condict. indeb. Obligatio naturalis alia dicitur minus plena, quæ ex gratitudine dependet, l. 25. §. 11. ff. de pet. hered. alia proprie dicta, seu plena naturalis obli-

obligatio, qua quis naturali & gentium jure ad aliquid præstandum adstringitur. *d. l. 59. ff. de condict. indeb. l. 64. cod.* Huic obligationi naturali si accedat juris civilis approbatio seu confirmatio, est obligatio civilis §. 1. *I. de alia civilis. fidejuss.* Ista naturalis actionem per se non producit in foro civili, habet tamen alios effectus, uti suis locis dicitur.

VIII. Constat autem in genere omnis conventio consensu inter duos de aliquo negotio civili. *l. 1. §. 3. ff. d. pact.* Non itaque sufficit unius voluntas, sed alterius acceptatio necesse est, accedat. *l. 55. ff. de O. & A. l. 10. ff. de donat.* Unde, quando literis negotium tractatur, requiritur, ut ab altera parte literæ fuerint acceptæ, at si scribens ante acceptationem moriatur, nihil agitur. *Berlich. Decis. 37.*

IX. Consensus duo habet principia, intellectum & voluntatem, sc. ut idem intelligant, ac idem velint contrahentes. Nullus itaque plane est consensus, quando error in ipsa re, de qua pactio initur, commissus. *l. 51. ff. de pact. l. 57. ff. de O. & A.* Officit porro intellectui & voluntati dolus. *tot. tit. ff. de dol. mal.* Denique non quidem ipsi voluntati & consensui, sed libertati voluntatis obest metus. *l. 116. pr. ff. de R. I.*

X. In personis itaque attendenda primo facultas consentiendi, quæ ab usu rationis, seu intellectus & voluntatis, dependet. Cum igitur in cæcis iste rationis usus non deficiat, re-

Constat conventio consensu inter duos.

Consensus duo habet principia, intellectum ac voluntatem.

In personis itaque attendenda facultas consentiendi, quæ

*aliquibus
deest.*

cte illi paciscuntur *arg. l. 9. ff. de adopt.* Similiter muti & surdi conventiones possunt celebrare, ubi non opus est sermone. *l. 4. §. 1. ff. de pact. l. 48. ff. de O. A.* modo mentem suam per signa vel literas exprimere possunt, alias opus est curatore. *§. 4. I. de curat.* Deficit vero intellectus & voluntas in furiosis & mente captis, quorum negotia solus curator, re ita exigente, expedit. *l. 5. l. 40. ff. de R. I.* Assimilatur furioso extreme ebrius. *arg. c. 14. x. de vit. & honest. cleric.* Præterea deficit consensus in prodigis, quibus scilicet a Magistratu bonis interdictum, hi aliis se non obligant, nisi curatoris autoritate. *d. l. 40. ff. de R. I.*

*in quibus
dam ob
ætatem se
non recte
potest ex-
ercere.*

XI. Nondum sese recte exserit ob ætatem intellectus & voluntas in impuberibus; & quidem infans, seu septennio minor, nec se naturaliter, nec sibi civiliter alium obligat, *§. 10. ff. de inutil. stip.* tutor tamen ex æquitate ipsorum nomine negotia celebrat. Infantia proximus alium quidem sibi civiliter, sed se ipsum ne naturaliter quidem obligat, *d. §. 10.* Pubertati proximus & sibi alium civiliter, & se naturaliter obstringit. Puberum vero seu minorum consensus est perfectior, *§. ult. I. qui & ex quib. caus.* Ideo ipsi celebrare possunt conventiones, hodie tamen desideratur curator. vid. *Lib. I. Tit. XXIII. aph. 3. in fin.*

*2. status
s. conditio*

XII. Deinde in personis attendendus status: & quidem servus ex sua persona non potest

est civiliter obligari, nec obligare. l. 21. §. *personarum civilis.*
 1. ff. d. pact. l. 14. ff. de O. & A. l. 6. C. d. judic.
 l. 22. pr. de reg. jur. naturaliter tamen servus obligat, & obligatur. d. l. 14. de O. & A. l. 41. ff. de pecul. l. 13. pr. ff. d. condict. indeb. Domini vero conditionem paciscendo meliorem facit servus, eique exceptionem, vel obligationem acquirit. l. 17. in fin. l. 18. l. 19. l. 21. §. 1. l. 59. ff. de pact. §. 3. l. per quas pers. cuique acq. sed deteriorem domini conditionem facere non potest, nec eum invitum obligare l. 28. §. 2. ff. de pact. d. §. 3. I. d. t. Porro filiusfamil. conventionem suam prodest patri.

XIII. Deducuntur in conventionem res & facta, in quibus requiritur 1.) ut sint in rerum natura seu actu, seu potentia, l. 8. ff. d. *Objecta conventionum, res & facta.*
 contr. emt. 2.) ut sint in commercio. l. 83. §. 5. ff. de V. O. Facta oportet sint 1.) possibilis 2.) honesta & licita.

Add. L. 3. T. 14. I. de obligation.

TIT. II.

DE

PACTIS IN SPECIE.

I. Pactum nudum, ut diximus, & quod *pacti nudi descriptio.*
 in simplicibus conventionum finibus subsistit. L. 2. ff. t.
 Hoc licet secundum jus canon. & mores nostras actionem producat efficacem, Carpzov. l. 14. de pactis.
 p. 2. C. 19. d. 17. tamen ob intellectum & explicationem juris Romani, & rectius percipien-

piendam naturam contractuum, præsertim innominatorum, ejus differentia a non nudo pacto adhuc est notanda. vid. *Exerc. nostr. ad Dig. VI. th. 17. § 32.*

*Pacti non
nude de-
scriptio.*

II. Pactum non nudum seu vestitum est, cui, ultra simplices fines conventionis, vis aliqua civiliter & efficaciter obligandi extrinsecus accedit. *l. 6. l. 7. §. 5. ff. de pact.* Accedit vero extrinsecus quid vel per legem singularem, vel per participationem contractus, cui adjicitur.

*Divisio in
legitimum*

III. Pactum legitimum est, quod speciali aliqua lege confirmatur & adjuvatur, indeque effectum habet. *l. 6. ff. d. pact.* ut 1.) pactum constituti *l. 1. § tot. tit. D. constit. pecun.* 2.) pactum hypothecæ *l. 1 pr. ff. de pign. action.* 3.) pactum dotis *l. 6. C. de dot. prom.* 4.) donationis pactum *l. 35. §. ult. de donat.* de quibus suis locis.

§ adjectum;

IV. Pactum adjectum dicitur, quod contractui additur in continenti, indeque, lege ita disponente, vires participat, *l. 7. §. 5. ff. de pact.*

*§ quidem
vel de sub-
stantialibus
vel de natu-
ralibus con-
tractus.*

V. Adjiciuntur vero pacta vel de substantialibus, vel de naturalibus contractuum. Dicuntur substantialia contractus, quæ ad istius essentiam spectant, ac sine quibus is subsistere nequit: naturalia vero contractus sunt, quæ contractibus, etsi non exprimentur, secundum ipsam legis dispositionem regulariter insunt, (*Was die Art und Natur einer Handlung*

lung mitbringet, wenns gleich nicht ausdrücklich bedinget.) conventione tamen pactum abesse, vel mutari possunt. l. II. §. I. ff. de act. emt. & vend.

VI. Pactum circa substantialia adjectum aut est contra jura, & non valet. l. 27. §. 3. ff. de pact. l. 12. ff. de precar. aut juri non contrariatur; & quidem vel hoc 1.) transformat contractum in alium, si nimirum nomen quidem contractus aliud adhibeatur, sed per pactum alia contractus forma exprimitur, vid. l. 6. §. 1. ff. de action. empt. §. ult. I. d. mandat. vel 2.) contractus quidem alteratur, sed non plane alius constituitur, exemplum est in l. 24. l. 26. §. 1. ff. de pos. vel 3.) ejusmodi pacto secundum essentiam contractus quid solum determinatur. vid. §. 1. & 2. I. de societat.

VII. Pactum circa naturalia in continenti adjectum ita inest contractui, ut ipsam contractus naturam formet, augeat, minuaturve l. 7. §. 5. ff. de pact. l. 13. C. eod. adeoque actio ex illo contractu, cui adjicitur, datur. dd. text. ex intervallo autem adjectum retinet naturam nudi pacti, adeoque exceptionem solum parit. dd. text.

TIT. III.

DE

CONTRACTIBUS IN GENERE.

I. Contractus (vid Tit. I. aph. 5. h. l.) est conventio, constans propria vi civilem obligationem & actionem producendi, l. 7. pr. ff. de pact.

paçt. seu, ut alii dicunt, contractus est conventio cum causa, *l. 7. §. 1. & 2. ff. de paçt.* seu conventio, habeas in se negotium aliquod. *l. 15. ff. de P. V.*

Diviso in proprios & quasi contractus: quorum illi sunt vel nominati, vel innominati. Istarum specierum differentia.

II. Illa nimir. vis, causa, five negotium est id, quod operatur obligationem, in foro Romano efficacem, & inde dividuntur contractus in proprios, & quasi contractus. Proprii iterum vel suat nominati, vel innominati.

III. In propriis, iisque nominatis, contractibus causa est nomen, seu peculiaris & definita forma contrahendi. *d. l. 7. §. 2. ff. de paçt.* in contractibus vero innominatis causa producendi obligationem est ipsa datio seu factum, uti inferius explicabitur: in quasi contractibus ipsum factum, ex quo lex civilis consensum inducit, causam constituit, seu negotium, & inde fluentem vim propriam civiliter obligandi. *tot. tit. I. de O. quæ quas. ex contr. nasc.*

Præterea dividuntur contractus in b. f. & stricti juris.

IV. Præterea dividuntur contractus in b. f. & stricti juris. Illi dicuntur, in quibus alter alteri ex bono & æquo quid præstare debet, licet verbis non sit expressum, cum censeatur conventum de eo, quod communiter & verisimiliter senserunt contrahentes, vel de iis, quæ communiter insunt negotio celebrato, ut sunt omnes contractus, qui consensu ineuntur. *add. §. 28. & 29. I. de action.* hi sunt, in quibus in solum debetur, quod verbis expressum. *l. 99. pr. ff. de V. O.*

V. Denique contractus alii dicuntur ^{μονό-} *Item alii*
 πλευροί. seu unilaterales, alii ^{δι-} *λειτουργοί*, seu ^{ἴσως} *μονό-*
 bilaterales, *pr. I. de autor. tut.* Illi sunt, qui ^{πλευροί,}
 ex uno tantum latere obligant, seu ex qui-
 bus unus solum obligatur, alter non ideo-
 que & uni solum contra alterum datur actio,
 ut sunt mutuum, chirographum & stipulatio.
 Δίπλευροι seu bilaterales iterum sunt duplicis *alii* ^{διπλευ-}
 generis: quorundam enim natura hæc est, ut ^{est.}
 ambo contrahentes sibi invicem ad quid præ-
 standum æque principaliter obligentur, ut
 sunt emptio venditio, locatio, conductio &
 societas, adeoque oritur etiam inde actio
 utrinque directa: quidam vero ita se habent,
 ut unus sit principaliter obligatus, alter ex ac-
 cidenti seu secundario, adeoque in eum, qui
 principaliter obligatus est, datur etiam prin-
 cipalis seu directa actio, adversus alterum
 vero, qui ex accidenti seu secundario tenetur,
 aliquando actio contraria. Hujus generis sunt
 mandatum, commodatum, depositum, pignus,
 tutela & negot. gestio.

VI. In omnibus contractibus hæc capita *Summa es-*
 sunt bene attendenda 1.) personæ contrahen- *capita, in om-*
 tes, 2.) res de qua contrahitur: Ubi notan- *nibus con-*
 dum, quod regulariter de re propria solum *tractibus*
 contrahamus, aliqui vero contractus admit- *attendenda.*
 tant etiam rem alienam, si nimirum, & quate-
 nus potest res aliena id præstare, quod contra-
 ctus requirit, 3.) forma contrahendi, 4.) ob-
 ligatio inde fluens, 5.) actio, qua id, quod ex
 X obli-

obligatione nobis debetur, persequimur, quæ est personalis, ejusque duæ sunt notæ 1. quod oriatur ex jure ad rem, seu ex obligatione, 2. quod detur contra eum solum, qui nobiscum contractum iniit. §. 1. I. *de action.*

*Præstatio
damnorum
in contra-
ctibus; que
vel dolo,
vel culpa,
vel casu
eveniunt.
Doli descri-
ptio.*

VII. Ad obligationem, ex contractibus fluentem, in genere spectat præstatio damnorum l. 5. §. 2. ff. *commod. l. 23. ff. de R. I.* Eveniunt vero damna vel dolo, vel culpa, vel casu fortuito. *dd. text. add. Arist. 5. Eth. 10. § 3. Eth. 7. it. 1. Rhet. 13.*

*Mis in o-
mnibus
contracti-
bus præ-
standus.*

VIII. Dolus est, quo ex proæresi & proposito, data opera, seu sciens & volens quis alterum fallit, aut damnun ei infert. l. 1. §. 2. ff. *de dol. mal. l. 7. §. 9. ff. de past.* atque hic in omnibus contractibus est præstandus, seu damnun, quod quis dolo infert, luere, seu resarcire alteri tenetur: *d. l. 23. de R. I. l. 5. §. 2. ff. comm. nec valet conventio, ne dolus præstetur. d. l. 23. de R. I.*

*Culpa de-
scriptio.*

IX. Culpa (*Germ. Fahrlässigkeit, Unachtsamkeit, Nachlässigkeit*) committitur per negligentiam & imperitiam, quando sc. quis negligit, aut ignorat ea, quæ scire & observare debuisset eaque potuisset l. 213. §. 2. *de V. S. l. 73. ff. pro soc. §. penult. l. q. m. r. c. o.*

*Distinctio.
Lata culpa
descriptio.*

X. Distingui solet culpa in latam, levem & levissimam. l. 47. §. 5. ff. *de legat. 1. l. 31. §. 12. ff. de edil. edict.* Lata culpa est nimia negligentia, id est, non intelligere, quod omnes intelli-

intelligunt, uti describit Ulpianus *d. l. 213. §. f. de V. S. & Paulus in l. 223. pr. ff. de V. S.* quando scil. quis in actione aliqua ista non observat, quæ quilibet talia agens facile, juxta communem hominibus inditum intellectum, observaret. Bartol. *in l. quod Nerva. 32. ff. de pos. num. 17.* Dicitur alibi latior culpa, *d. l. 32. de pos. magna, l. 226. de V. S. gravior, l. 54. §. 2. de a. r. d. negligentia crassa, l. 6. ff. de jur. & fact. ign. dissoluta, l. 29. pr. ff. mand. remissior, l. 5. C. de peric. tut. manifesta, l. 2. C. arb. tut. nec non ignorantia deperditi & securi hominis, l. 3. §. 1. ff. de jur. & fact. ign. supina, l. 6. eod. t. item segnities, rusticitas, inertia, simplicitas, ineptia. l. 3. §. ult. ff. de susp. tutor. Exempla illius culpæ occurrunt in l. 30. §. 3. ff. ad L. Aquil. l. 8. §. f. l. 29. pr. ff. mandat. l. 7. §. 2. ff. de adm. tut. l. 31. §. 12. ff. de ed. l. 7. ff. ad L. C. de sicar.*

XI. De hac culpa observandum, quod in *Hec, quoad* causis civilibus dolo comparetur. *l. 29. pr. ff. mand l. 47. §. 5. ff. de legat. 1. l. 7. §. 1. ff. de* *damna re-* *sarcienda,* *equipara-* *tur dolo.* *susp. tut. l. 5. §. 15. ff. ut in poss. legat. l. 8. §. 3. ff. de precar. l. 1. §. 1. ff. si mens. fals. mod. dix. l. 11. ff. de inc. ruin. naufr. & quoad effectum, seu juris interpretatione est doli. l. 226. de V. S. l. 32. ff. de pos. & magna negligentia in doli crimen incidere dicitur. l. 1. §. 5. de O. & A. quod adeo verum, ut*

licet in jure nostro dicatur, dolum *duntaxat* *sive tantum* præstandum esse, non tamen excludatur lata culpa. *d.l.1. §. 5. de O. & A. l. 23. de R.I. l.1. C. de pos. l. 8. §. 3. in f. ff. de prec.* quia scil. tantam negligentiam admittens, fere præsumitur illam affectasse, & studio neglexisse ea, quæ omnes homines curanda esse intelligunt.

XII. Levis culpa est, quando quis negligit ea, quæ quivis bonus paterfamil. non negligeret. *l. 10. ff. de admin. & peric. tut. l. 47. §. 5. ff. d. legat. 1. l. 22. §. 3. ff. ad SGt. Trebell. l. 35. §. 4. ff. de contrab. emt. vel, cum quis eam curam non adhibet, quam communiter boni patresfamil. in rebus suis adhibere solent. dd. text. l. 25. §. 16. ff. famil. erc. l. 31. ff. ad L. Aquil.*

Levissima culpa descriptio.

XIII. Levissima culpa (*l. 44. ad L. Aquil.*) est, cum quis non exactiorem, quam suis rebus solitus est, adhibet diligentiam, cum alius sit diligentior; vel breviter: est ommissio diligentia exactissimæ. *l. 25. §. penult. ff. locat. l. 25. §. 16. ff. famil. ercisc. l. 18. pr. ff. commod. l. 3. ff. de per. & c. r. v. l. 1. §. 4. de O. & A. §. 2. l. q. m. rec. obl.* Quando hujus levissimæ culpæ præstitio requiritur, id in legibus ita sæpius significatur, ut *diligentia* desideretur *d.l. 23. de R.I. verb. in his quidem & dilig. l. 5. §. 2. & ult. commodat. verb. & dilig. l. 2. §. 1. ff. de peric. & comm. r. v. l. 47. §. 5. ff. de legat. 1.* Eodem modo

Hujus præstitio designatur, cum diligentia exigitur.

modo intelligendam quoque esse existimamus.
*l. 68. pr. de contrah. emtion. l. 6. ff. de adm. rer.
 de civ. pertin. §. fin. Institut. quib. mod. re
 contrah. oblig.*

XIV. Cæterum ut constet, quænam culpa *Regula de*
 in contractibus fit præstanda, nobis placet ex *præstanda*
 sæpius allegata *l. 23. de R. I. l. 5. §. 2. ff. com- culpa in*
mod. & plurimis aliis congruentibus hæc du- contracti-
 as inducere & formare regulas. Prima esto: *bus;*
Dolus solum, & huic proxima lata culpa præ- I. *In deposti-*
stetur in contractu depositi, quia nulla utilitas to dolus &
 ejus versatur, apud quem deponitur: *& præ-* *lata culpa.*
cario, l. 8. §. 3. & 6. ff. de prec. quia res pro lu-
 bitu revocari potest. Adeoque licet quis sit in
 suis negligens, tamen major in istis rebus alie-
 nis, quam in propriis, haud desideratur diligen-
 tia. *l. 32. ff. de pos. l. 1. §. 5. de O. & A. dd. text.*

XV. Altera est: *In reliquis PLERISQUE* II. *In aliis*
contractibus bonæ fidei præstatur culpa, & plurimis
quidem tam levis, quam levissima. Non enim culpa & di-
 solum absolute ac in genere culpa præstanda in *ligentia*
 illis dicitur, sed etiam speciatim diligentia exi- *præstanda.*
 gitur express. *text. d. l. 23. d. R. I.* (add. text.
 de singulis contract. inferius citat.) scil. ali-
 quando major, quam suis rebus quis adhibet,
 si in iis sit negligens *l. 3. ff. de peric. & c. r. v.*
jung. l. 25. §. 16. famil. ercisc. l. 1. §. 4. de O.
& A. l. 22. §. 3. ff. ad SCt. Trebell.

*Præ aliis
diligentia
exacta des-
ideratur in
commodato,
locata ope-
ra, ut &
suscepta
custodia.*

XVI. Præ aliis tamen contractibus ac nego-
tiis diligentia desideratur 1.) in commodato,
l. 5. §. 2. in f. l. 18. pr. ff. comm. §. 2. I. q. m. r.
c. o. 2.) in opera locata, *l. 25. §. 7. ff. loc. cond.*
ac 3.) peculiariter suscepta custodia, *§. 3. vers.*
an custodiam. I. de emt. vendit. adeo, ut non
excusetur quis, si alius diligentissimus quisque
majorem curam ea in re adhibere potuisset.
dd. text. conf. l. 27. §. 29. ff. ad L. Aquil. Ni-
mirum tota præstatio culparum prudenti ju-
dicis arbitrio relinquitur, qui sec. circum-
stantias negotii & personæ conditionem hac
de re æstimabit. Unde Jcti veteres ad casus
varie obvenientes responsa sua direxerunt,
qui, si recte attendas, in eo ad unum omnes
conveniunt, quod culpa quævis & diligen-
tia exacta in omnibus contractibus sit præ-
standa, licet in proxime enarratis casibus ex-
actius admittitur negligentia examinetur. *vid.*
evolunt. controvers. in Syntagm. contr. ad Ex-
erc. th. 41.

*In sola so-
cietate, ci-
que cogna-
ta rerum
communio-
ne non re-
quiritur
diligentia
exacta.*

XVII. Diximus in plerisque (*aph. 15.*) sin-
gularis namque & diversa ratio societatis,
eique cognatæ rerum communionis, in qui-
bus contractibus non exigitur diligentia ex-
acta, seu major, quam quis suis rebus ad-
hibere solet, sed qui parum diligentem so-
cium sibi adsumsit, de se queri, sibi que hoc
imputare debet *d. l. 23. vers. societas & rerum
communio. ff. de R. I. junct. l. 72. l. 52. §. 2.
ff. pro soc. §. fin. I. de societ. l. 25. §. 16. ff. fam.*
ercisc.

ercisc. quæ ratio quidem cessare videtur in re-
rum ac hereditatis communione, at vero
cum citra expressam conventionem in com-
munionem incidant, ac in re, quæ cuilibet
pro parte est propria, versentur; ideo alter
ab altero aliam, quam quis suis rebus adhibet,
exigere haut potuit diligentiam, atque inde
in hoc necessario socio idem obtinet, quod in
sponte adsumto *d.l.23. ff. de R.I. & d.l.25. §.16.*
ff. famil. ercisc.

XVIII. Denique casus fortuitus est inopi- *Casus for-*
natus eventus, quem per consilium huma- *tuiti de-*
num, curam seu diligentiam, non potuit *scriptio.*
prævidere, vel avertere is, cui accidit. *l. 6.*
§. 7. ff. de offic. Præs. l. 18. pr. l. 19. ff. commod.
l. 1. §. 4. ff. de O. & A. l. 15. §. 2. ff. locat. l. 2. §.
7. ff. de adm. rer. ad civ. pertin. l. 6. C. de
pign. action.

XIX. Evitari vero & præcaveri aliquod *Divisio:*
damnum non potest, vel propter extrinsecam
nobis circa res, vel in rebus contingentem
vim, vel propter ignorantiam invincibilem,
seu justam, *Arist. 5. Eth. 10. & 3. Eth. 1.*
Prioris generis casus vel I. ex causis naturali-
bus provenit, tum I) extra rem, cui damnum
obvenit, & in specie vis naturalis, *l. 59. ff. loc.*
it. divina, l. 25. §. 6. eod. vis tempestatis ca-
lamitosæ, l. 15. §. 2. ff. d. t. add. l. 7. C. eod. di-
citur: ut est solis fervor non adfuetus, l. 15.
§. 2. loc. nix immodica, l. 78. §. f. ff. de contrah.

*emt. violentia ventorum, l. 24. §. 4. ff. de damn. infect. labes, l. 15. §. 2. l. f. ff. loc. ibique Gothofr. terræ motus, d. l. 15. §. 2. inundationes, d. text. item si raucis h. e. vermiculis, ex imbribus natis aut herbis, segetes fuerint corruptæ, d. l. 15. §. 2. loc. add. Cujac. 15. O. 28. Budæus annot. in Pandect. in d. text. p. 606. part. 1. incendium ex fulmine ortum. l. 23. de R. I. junct. l. 30. §. ult. in fin. ff. loc. add. Decis. Elector. Saxon. 79. & 80. ubi de incendio culposo. tum 2.) in ipsa re casus ex causis naturalibus provenit, ut sunt morbi, l. 5. §. 4. ff. commod. mortes animalium, l. 23. de R. I. fervorum, l. 18. pr. ff. commod. it. si per senectutem quid contigerit, d. l. 5. §. 4. ff. commod. si vinum coacuerit l. 15. §. 2. loc. Vel II. a bestiis inferitur, ut graculorum, sturnorum, locustarum invasio-
 ne. d. l. 15. §. 2. ff. loc. l. 18. C. eod. Vel III. factio aliorum hominum evenit, ut incur-
 sione hostium, d. l. 15 §. 2. loc. fuga ser-
 vorum, l. 23. de R. I. incendio in vicini e. g.
 ædibus orto, l. 18. pr. ff. commod. l. 22. ff. de
 neg. gest. l. 1. §. 1. ff. depos. l. 9. §. 3. ff. loc. §. 3.
 I. de empt. vendit. tumultu. d. l. 23. de R. I.
 rapina. d. text. l. 1. C. locat. Alia est fur-
 ti ratio, quod culpæ adscribitur. §. 3. I. q. m.
 r. c. o. l. 14. ff. de per. & c. r. v. l. 52. §. 3. ff. pro
 soc. l. 17. §. 2. ff. de P. V. junct. l. 78. ff. de furt.
 Aliquando vero etiam sine culpa ejus, qui rem
 alienam ex contractu tenet, accidere potest,
 si*

si nimir. quis rem bene custodierit, l. 35. §. 4. ff. de contrab. emt. l. 14. §. 6. ff. de furt. l. 9. C. de pign. act. add. l. 30. pr. ff. ad L. Falc. Posterioris generis casus fortuiti accidunt, quando quid inde evenit, quod ignoremus & prætermittamus ea, quæ scire vel non poteramus, adhibito licet debito studio, vel non tenebamur, vid. l. 20. ff. commod. l. 29. §. 1. ff. mand. l. 5. C. de per. tut. §. 11. l. de mandat. §. 33. l. de act. l. 2. ff. de termin. mot.

XX. Hic casus fortuitus, seu damnum fa- *Res casu*
 tale, periculum, aut vis major, in nullo con- *perit suo*
 tractu, ubi dominus contrahens rem suam *domino.*
 alteri contrahentium rat. initi contractus, tra-
 didit, v. c. custodiendam, utendam, admini-
 strandam, it. in securitatem crediti, præstatur
 a detinente rem, sed res perit suo domino d. l.
 23. de R. I. l. 9. C. de pign. action. l. 18. pr. ff.
 commod. §. ult. l. q. m. r. c. oblig. l. 52. §. 3. ff.
 pro soc. l. 26. §. 6. ff. mand. l. 50. ff. de adm.
 & peric. tut. l. 25. §. 6. ff. loc. cond. l. 1. §. 11. ff.
 de mag. conv. l. 2 §. 7. de adm. rer. ad civ. per-
 tin. l. 1. §. 4. de O. & A. l. 19. C. de pign. l. 4. C.
 de peric. tutor.

XXI. Ast in contractibus aliis, ex quibus *Res debitor*
 res aliqua certa in alterius dominium est trans- *perit illi,*
 ferenda, res perit illi, cui debetur. l. 15. §. 3. ff. *cui debetur.*
 de R. V. l. 5. §. fin. ff. de rescind. vendit. l. 5.
 ff. de reb. cred. l. 33. ff. de V. O.

*Pactis ad-
jectis ali-
quando
aliter dis-
ponitur.
tum circa
culpam,*

XXII. Cæterum, quæ de præstatione cul-
pæ & casus fortuiti diximus, ita se habent se-
cundum regularem contractuum naturam;
cum vero naturalia contractuum, uti vocan-
tur, per pacta adjecta mutari possint. *b. l. 3.
tit. 2. apher. ult.* ideo nominatim aliquando
convenit, ut vel minus præstetur, quam alias na-
tura contractus exigit, ut si placuerit, dolum so-
lum in re commodata præstandum. *l. 5. §. 10.
ff. commod.* (cujusmodi tamen pactum circa
dotem non valet. *l. 6. l. 17. ff. de pact. dotal.*)
vel plus, v. gr. si pacto adjecto levis culpa re-
quiratur in deposito *l. 1. §. 6. ff. de pos. l. 1. C.
eod. l. 23. verb. hæc ita nisi. ff. de R. I.* Similiter
etiam casus fortuitus venit præstandus, si inter
contrahentes placuerit. *l. 6. C. de pign. act. l. 6.
§. 15. ff. de pact. l. 39. ff. mand.*

*tum circa
fortuitos
casus.*

*Etiam peri-
culum præ-
standum est,
si dolus aut
culpa casum
præcesserit.*

XXIII. Præterea ratione periculi quis tene-
tur (I.) si dolus vel culpa casui intervenie-
rit. *l. 5. §. 4. & 7. ff. commod. l. 1. §. 4. ff. de O. & A.
l. 5. l. 9. C. de pign. act. §. 3. I. de emt. vend. l. 15.
ff. de per. & c. r. v. & passim.* (II.) si mora ca-
sum præcesserit, *c. un. X. de commod. l. 12.
§. 3. ff. de pos. l. 2. C. de peric. & comm. r. v. l.
8. §. 6. ff. de precar.* notandæ tamen hic duæ
limitationes, sc. 1. nisi quis rem retineat
ex justa aliqua causa *arg. l. 21. ff. de usur. &
2. nisi interitura fuisset ea res, etiamsi resti-
tuta actori. l. 14. §. 1. ff. de pos.* (III.) si res
non nudæ taxationis gratia, *v. l. 52. §. 3. ff.
pro soc. l. 34. ff. famil. ercis. l. 69. §. 7. ff. de jur. dot.*
fed

sed ita æstimata data fuerit, ut quis quasi em-
tam haberet, & loco rei, ex contractu reddendæ,
æstimationem restituere debeat: *l. 5. §. 3. ff. commod. l. un. §. 9. in fin. C. de rei uxor. action. l. 5. l. 10. C. de jur. dot. l. 10. princ. l. 16. l. 18. ff. eod.*

XXIV. Dicendum quoque hic venit de ignorantia, cujus in plurimis negotiis ratio habetur. Est vero ignorantia s. error, (qui latiori sensu sub ignorantia comprehenditur. *l. 1. pr. junct. §. 1. 2. & 3. l. 2. & 3. ff. de jur. & fact. ignor.*) vel juris, vel facti. *dd. text.*

XXV. De ignorantia juris duas notamus regulas, quarum altera: Juris ignorantia non prodest, seu non excusat, sed nocet, seu obest acquirere noviter volentibus. *l. 7. l. 8. pr. l. 1. §. 3. l. 4. d. t. l. 2. l. 3. l. 8. C. eod. conf. l. 31. pr. ff. de usucap.*

XXVI. Altera est: Juris ignorantia suum petentibus, ac in damnis amittendæ rei suæ, non nocet, h. e. non obstat juris ignorantia, quo minus rem propriam, apud alium existentem petere, vel, quam ipse quis habet, retinere liceat, seu, propter juris ignorantiam quis dominium, aliudve jus non amittit. *l. 7. l. 8. in fin. ff. de jur. & f. ign. conf. l. 35. ff. de a. r. l. 54. ff. de R. V. l. 25. §. 6. ff. de petit. her. Carpzov. 2. c. 28. d. 21. num. 5. Richter. regul. 26. n. 18. in fin. add. Gail. 2. o. 48. n. 23. & 24.*

XXVII.

Regula de ignorantia facti, quae prodest:

XXVII. Facti interpretatio cum plerumque etiam prudentissimos fallat. *l. 2. d. t. ideo ignorantia facti (cujus exempla petas ex l. 1. §. 1. & seqq. d. t.) prodest seu excusat, ac non nocet tam in compendiis, quam in damnis: l. 4. §. 8. & 9. pr. d. t. h. e. facti ignorantia non solum prodest, ne damnum incurramus, aut rem admittamus, sed etiam acquirere volentibus prodest. d. l. 4. l. 9. §. 4. nec obest, si quid ex ignorantia facti prætermisum. d. l. 8. l. 9. pr. d. t. l. 7. C. eod.*

non tamen supina ignorantia.

XXVIII. Non tamen supina ignorantia ferenda est factum ignorantis, uti nec scrupulosa inquisitio exigenda. Scientia enim hoc modo æstimanda est, ut neque negligentia crassa, aut nimia securitas satis expedita sit, neque delatoria curiositas exigatur. *l. 6. d. t. ff. de jur. & fact. ign.*

Contractus ineuntur vel pure,

XXIX. Denique notandum, quod contractus ineantur vel pure, vel adjecto die, vel sub conditione. Quod pure præmissum est, confessim peti potest. *l. 41. §. 1. l. 56. §. 4. de V. O. l. 14. de R. I. ex humanitate tamen dilatio aliqua indulgenda. l. 105. de solut.*

vel die adjecto,

XXX. Dies adjicitur i.) ut terminus a quo, & si hic dies vel certus, vel saltem certo extiturus sit, licet incertum sit quando, statim quidem debetur, sed peti prius, quam dies venerit, s. extiterit, totusque præterlapsus fuerit, nequit. *§. 2. I. de V. O. §. f. I. de mut. stipul. l. 42. l. 138. de V. O. conf. l. 11. C. de contr.*

contr. & commit. stip. §. 13. I. de inut. stip. vel 2.) ut terminus ad quem, quousque scil. quid debeat, ac pura quidem est obligatio, sed tempore elapso datur exceptio pacti, seu doli mali. §. 3. I. de V. O. l. 56. §. 4. D. eod. l. 44. §. 1. de O. & A. Cæterum dies incertus si fuerit, ita ut non constet, an & quando, vel solum, an sit exiturus, perinde se res habet, ac si sub conditione contractum. l. 56. ff. de condict. indeb.

XXXI. Adjecta possibili conditione (de cu-^{vel sub con-} jus descriptione & generibus vid. l. 2. tit. 18. ^{ditione.} *aphor. 4. & seqq.*) in aliquem casum futurum, differtur obligatio. §. 4. I. de V. O. adeoque conditione pendente nec promissum debetur, nec exigi potest, sed tantum spes est debitum iri, quæ in heredem transmittitur, §. 4. I. de V. O. §. 34. (al. 25.) I. de inutil. stipulat. vid. *Brussel. tr. de condit.* Si quis vero, sub conditione obligatus, curaverit, ne conditio existeret, nihilominus obligatur. l. 85. §. fin. de V. O. l. 24. ff. de & condit. demonstr. Sub impossibili autem conditione affirmative concepta promissio (v. c. si cælum digito attigeris) non valet §. 12. de inut. stip. l. 31. de O. & A. add. *Exerc. nostr. ad Pand. 47. th. 18. circ. fin.* at conditione impossibili negative addita, (v. c. si cælum digito non attigeris) valet promissio, & statim debetur, quia non est proprie conditio. d. §. 12. I. de inut. stip. l. 7. de V. O.

*aut addita
pena.*

XXXII. Aliquando certa pœna contractui adjicitur eum in casum, quo id, certo die aut alteri, factum aut datum non est, quod fieri aut dari debuit, aut adversus id factum est, quod fieri non debuit. §. ult. I. de V. O. l. 4. §. 1. l. 137. §. 7. l. 115. §. 2. ff. eod.

*Contractus
in arbitri-
um tertii
potest
conferri.*

XXXIII. Præterea confertur interdum contractus in arbitrium tertii, qui subsistit, si iste arbitretur, aut eo non arbitrante, evanescit. l. 43. l. 44. ff. de V. O. l. f. C. de contrah. emtion. §. 1. I. de emt. vend. Non vero valet contractus, in merum promissoris arbitrium collatus: l. 46. §. f. ff. de V. O. alia est ratio, si non ipse contractus & obligatio, sed determinatio pretii in vendentis, aut emtoris arbitrium conferatur, tunc enim perinde habetur, ac si viri boni arbitrium esset electum. l. 7. pr. ff. de contr. emt. l. 6. ff. pro soc. l. 24. pr. ff. locat. Non etiam obest contractui, si tantum tempus solvendi in arbitrium promissoris collatum. v. c. dabis, cum volueris. l. 46. §. pen. ff. de V. O.

TIT. IV.

DE CONTRACTIBUS PROPRIIS, HIS- QUE NOMINATIS, NEC NON DE REALIBUS IN GENERE, AC IN SPECIE DE MUTUO.

*Contractu-
um nomina-
torum defi-
nitio.*

Divisio.

I. Contractus nominati sunt, qui propriam nomen habent, h. e. propriam & determinatam contrahendi formam. l. 7. §. 1. ff. de pact.

II. Suntque vel reales, vel consensuales,
vel

vel verbis inveniuntur, vel literis; §. ult. I. de oblig. l. 1. §. 2. ff. de O. & A. Quamvis enim ad essentiam genericam omnium contractuum requiratur consensus, quoad essentiam tamen specificam alii requirunt, ut accedat vel rei traditio, vel literæ, vel verba, alii vero absolvuntur consensu, determinato quidem ad certam rem, l. 8. pr. ff. de contr. emt. sed quoad obligationem, seu obligandi vim perfecti sunt, licet res non tradita, nec solennes literæ vel verba adhibita fuerint. tot. tit. I. de obl. ex consensu.

III. Contractus realis est, quo re ex conventionem certo modo tradita, ad eandem rem reddendam obstringimur, ut sunt mutuum, commodatum, depositum & pignus. Contractuum realium descriptio,

IV. Mutuum est contractus, quo quantitas s. res numero, pondere & mensura consistens, & fungibilis datur ita, ut accipientis fiat, & post aliquod tempus tantundem ejusdem generis & qualitatis reddatur. l. 2. §. 1. l. 3. ff. de reb. cred. pr. I. quib. mod. re contr. obl. Mutui definitio.
L. 12. ff. t. i. de rebus cred. si cert. pet. & de condict.

V. Mutui datio consistit in his rebus, quæ pondere, numero, mensura consistunt, quia functionem seu præstationem recipiunt magis in genere suo quam specie. l. 2. §. 1. ff. de reb. cred. h. e. quia ita sunt comparatæ, ut si iis absumtis eadem in genere restituantur ac præstentur, perinde fit, ac eadem in specie, seu individuo reddantur. Dicuntur autem res seu quæ in pondere, numero & non

*mensura
consistunt.*

non aliter in commercia hominum venire, discerni, determinari, & certa species s. individuum fieri possunt, quam per ponderationem, numerationem vel mensurationem. Neque enim mutui datio consistit in omnibus istis rebus, quæ numerum, pondus vel mensuram habent, hoc quippe sensu omnes ac singulæ res mutuo dari possunt, siquidem in rerum natura reperiri potest nihil, quod suum numerum, pondus vel mensuram non habeat; Sed eæ deinum res numero, pondere vel mensura constare dicuntur, quæ si numero, pondere vel mensura pares fuerint, qualitate quoque ac bonitate speciei inter se pares sunt, nec aliæ ab aliis differunt, id quod exemplo vini, argenti infecti, & pecuniæ signatæ illustrari potest: vinum namque mensura, argentum infectum pondere, pecunia signata numero constare dicitur, quoniam æstimatio vini, dummodo ejusdem qualitatis fuerit, ex sola mensura pendet, ac, quis sit argenti infecti valor, ex solo pondere deprehenditur, nec pecuniæ signatæ æstimatio aliter, quam ex numero sciri potest. Quocirca istæ solum res numero, pondere aut mensura constabunt, quæ, vel natura vel arte, sit comparatæ sunt, ut non nisi ex numero, pondere vel mensura æstimari possint, ac re ista ejusdem qualitatis & quantitatis soluta, æque creditori satis fiat, atque si res ipsa, quæ mutuo accepta fuit, statim ipsi reddita esset. Unde colligere haud
est

est difficile, mutuum non esse, si equi aut etiam oves ad numerum, vel libri aut vasa lignea ad pondus dentur, cum equi non minus quam oves, librique perinde ut vasa lignea, propria quadam, partim naturæ, partim artis vi ac qualitate constant, qua ab aliis tum equis atque ovibus, tum libris ac vasis ligneis ita differunt, ut quamvis in pari numero aut pondere dentur, ejusdem tamen pretii aut bonitatis non sint.

VI. Ineunt hunc contractum mutuo dans, seu creditor; & mutuo accipiens, seu debitor. In mutuo dante requiritur, ut sit dominus rerum, quas mutuo dat, atque ut possit res suas administrare & alienare. §. 2. *l. quib. al. lic. vel non.*

Persona contrahentes 1. mutuo dans.

VII. Circa personas in mutuo accipientes seu debitores specialiter notandum 1.) quod civitatibus *per l. civitas. 27. ff. de reb. cred. singulare* competit privilegium, ita ut distinguendum sit, an civitas ipsa, scil. vel per civitates omnes convocatos, aut Syndicum seu actorem, nominatim ad contrahendum mutuum ab his constitutum, vel per eos, penes quos est regimen totius civitatis, mutuum acceperit; an vero consules, administratoresve solum civitatis, non adhibitis tribunis plebis, & magistris collegiorum. Priori casu sine dubio civitas obligatur: posteriori vero casu non aliter obligatur, quam si creditor probet, pecuniam esse in utilitatem universitatis versam *d. l. 27.*

2. mutuo accipiens, ubi singulare quid obtinet 1. in civitatibus.

adeoque, si pecunia non fuerit versa in utilitatem universitatis, ipsi soli administratores, qui contraxerant, eorumque heredes, non universitas tenebitur.

2. in filiis
fam.

VIII. Porro 2.) singulare privilegium competit filiisfam. ex SCto Macedoniano, quo statutum est, ne quis filiosfam. pecuniam in mutuo det, & denegatur repetitio pecuniæ mutuo datæ, *tot. tit. ff. de SCt. Maced.* Non vero locum habet hoc beneficium 1. si patris consensu pecunia mutuo accepta l. 12. ff. d. SCt. Maced. l. 41. ult. C. eod. 2. si in rem patris pecunia versa l. 17. ff. d. t. 3. si a filio quidem in rem suam impensa, sed in id, ad quod pater ex pietate tenetur, ad studia v. c. alimenta &c. l. 7. §. 13. ff. de SCt. Macedon. l. 5. C. eod.

Forma
mutui.

IX. Forma hujus contractus consistit in eo, ut res fungibilis tradatur, & acceptetur ita, ut accipientis fiat, indeque is obligetur ad reddendum idem genus, in eadem quantitate & qualitate. *pr. l. quib. mod. re contr. obl. l. 2. l. 3. l. 30. ff. de reb. cred.*

Obligatio
debitoris.

X. Consistit igitur obligatio debitoris in eo 1.) ut tantundem, seu eadem quantitas reddatur, l. 3. l. ii. §. 1. ff. de reb. cred. 2.) ut in eodem genere reddatur l. 2. *pr. eod.* hinc pro pecunia non potest dari vinum, nisi consentiente creditore, 3.) ut ejusdem qualitatis seu bonitatis reddatur; hinc non potest reddi vinum novum pro vino veteri; pecunia repro-

reproba pro bona: sed si in mutatione monetæ, siue extrinseca, siue intrinseca bonitas fuerit mutata, inspiciendum est tempus contractus, ut scilicet ad id moneta jam reddenda reducatur. Limitatur tamen hoc 1. si pravam monetam, perinde ut probam quis impenderit, tunc etiam proba erit restituenda, vid. Richter. *Decis.* 72. n. 23. 2. si pecuniæ reddendæ qualitas a contrahentibus sit expressa; ut si in specie thaleri fuerint crediti, cum pacto ut thaleri in specie restituantur, tunc ejusmodi conventioni est standum.

XI. Ad consequendam id, quod mutuo *Actio ex* danti, seu creditori, a debitore præstandum *mutuo.* est, datur condictio certi. *tot. tit. ff. si cert. pet.* quæ specialis vocatur actio ex mutuo §. 22. l. *de action.*

TIT. V.

DE COMMODATO.

I. Commodatum est contractus, quo certa *Commodati* species alicui gratuito utenda conceditur ita, *ti defn.* ut eadem, finito usu, restituatur. §. 2. l. *quib.* L. 13. ff. t. *mod. re contr. obl.* 6. commo-
dati vel

II. Ineunt igitur hunc contractum commo- *contr.* dans & commodatarius: & nihil refert quoad *Personæ* hunc contractum, an dominus, an fur sit com- *contractum* modans, l. 15. §. 16. ff. *commod.* add. *Tit. 3.* *incumtes.* *aph. 6. h. libr.*

III. Commodato datur certa species & certum corpus, quod usu non absumitur l. 3. §.

ult. ff. commod. & nihil interest, an mobilis, an immobilis res sit, l. 1. §. 1. ff. eod.

Forma.

IV. Forma commodati consistit in eo, ut res tradatur ad usum certum. *l. 5. §. 8. l. 17. §. 3. ff. commod. & quidem gratis, §. 2. I. quib. mod. re contr. obl. junct. l. 17. §. 3. ff. de P. V. restituenda finito usu in specie. l. 2. pr. ff. de reb. cred. l. 3. §. f. commod.*

Obligatio primaria.

V. Obligatio igitur ex hoc contractu principaliter consistit in eo, quod is, cui res aliqua utenda datur, teneatur debito tempore eandem restituere, & quidem non redditam, seu dolo, seu culpa qualibet, deteriorem, *l. 3. §. 1. l. 5. §. 2. l. 18. pr. ff. commod. §. 2. I. quib. m. re contr. obl.* de casu vero fortuito commodatarius non tenetur, *dd. text. nisi expresse ita convenerit. d. l. 5. §. 2. l. 1. C. eod. add. Grot. introd. in Jus Belg. L. 3. c. 9.*

Hinc datur actio commodati directæ.

VI. Ex hac principali obligatione datur directæ actio commodati, qua commodans experitur adversus commodatarium, ut finito usu rem eandem, æque bonam, restituat cum omnibus accessionibus. *arg. l. 5. §. 9. l. 13. §. 1. ff. comm. l. 38. §. 10. ff. de usur.*

Obligatio secundaria.

VII. Secundaria vero & accidentalis obligatio est, qua commodans etiam commodatario tenetur, si 1.) forte intempestive usus rei fuerit revocatus. *l. 17. §. 3. ff. commod. c. un. in f. X. eod.* 2.) si dolo latave culpa commodantis damnum illatum ex re commodata. *l. 61. §. 6. ff. de furt. l. pen. ff. commod.*

3.) si

3.) si necessarias impensas fecerit commodatarius in res commodatas, l. 18. §. 2. *commod.*

VIII. Hinc datur contraria commodati actio, quæ competit illi, qui aliquid commodato accepit, adversus commodantem, ad damna & impensas resarciendas. l. 17. §. 3. l. 18. §. *pen. ff. commod.* Potest etiam propter impensas commodatarius rem tamdiu retinere, usque dum ipsi satisfiat. l. 18. §. *f. ff. commod.*

Inde datur actio contraria.

TIT. VI.

DE DEPOSITO.

I. Depositum est contractus, quo res aliqua gratuito custodienda traditur & suscipitur. §. 3. l. *quib. m. re contr. obl.*

Depositum defn.
L. 6. ff. t. 3.
depositi vel contra.

II. Ineunt hunc contractum deponens, qui committit rem custodiendam, & depositarius, qui recipit. add. l. 31. §. 1. ff. *depos.*

Personæ contrahentes.
Res, quæ deponuntur.

III. Deponi possunt res omnes, quæ custodiendæ & asservendæ ad aliquem deferri possunt. Unde patet, proprie rerum mobilium esse depositum l. 1. *pr. ff. depos.* rerum vero immobilium si custodia committatur, potius est mandatum, quam depositum. *arg.* l. 5. §. 4. ff. *de P. V.*

IV. Forma igitur hujus contractus consistit in eo, ut res tradatur in eum finem, ut gratis custodiatur, & custodia ad lubitum deponentis restituatur. l. 1. §. 9. ff. *depos.* Hinc

Forma.

constat, depositarium non posse re deposita uti, nisi hoc ipsi permittatur. l. 1. §. 34. l. 25. §. 1. ff. *depos.* & quod merces pro custodia non intervenire debeat in contractu depositi: honorarium vero, seu modicam remunerationem, depositum admittit. l. 1. §. 9. ff. *d. t.*

Obligatio principalis ex hoc contractu.

V. Ex hac forma oritur principalis obligatio ejus, qui depositum suscepit, ut scilicet rem custodiat, eandemque in specie restituat cum omni accessione l. 1. §. 24. ff. *depos.* & præterea damnum, dolo latave culpa ejus illatum, præstet. l. 23. ff. *depos.* l. 5. §. 2. ff. *commod.*

Inde datur actio directa.

VI. Producit isthæc obligatio actionem depositi directam, ut nimirum rem restituat, & præstanda præstet; qua damnatus propter dolum fit infamis. l. 6. §. 6. & 7. *de his qui not. infam.* Carpzov. p. 4. C. 45. d. ult.

Obligatio secundaria.

VII. Secundaria & accidentaliter ex contractu depositi obligatio est, qua deponens depositario tenetur 1.) ob damnum, occasione depositi dolo vel culpa deponentis obveniens. l. 61. §. 5. *in fine ff. de furt.* 2.) ob impensas in rem depositam factas. l. 5. pr. l. 23. ff. *depos.*

Inde datur actio contraria depositi.

VIII. Datur hinc actio contraria depositi depositario adversus deponentem, ut damna & impensas restituat. *dd. text.* Præterea & jus retentionis habet depositarius, usque dum ipsi satisfiat d. l. 18. §. f. ff. *comm.* l. 23. ff. *dep.* non obstat. l. pen. C. *cod.* vid. *Ex. ad ff. XXI. th. 23. n. 3.*

Singularis.

IX. Cæterum singularis species depositi est seque-

sequestrum, quod est depositum rei litigiosæ, *species de-*
 quæ tertio cuidam traditur ita, ut lite finita vi- *positi est se-*
 ctori restituatur. *l. 6. ff. depos.* *questrum.*

X. Hæc sequestratio regulariter est prohi- *Sequestratio*
 bita, *l. un. C. de prob. sequestr. c. 1. X. de se-* *non nisi cer-*
questr. poss. & fruct. ob justas vero causas a *tas ob caus-*
 iudice decerni potest, ut si metus sit dilapi- *sas permissa.*
 dationis, vel si periculum sit, ne partes ad
 arma veniant. vid. *Exerc. nostr. ad Pandect.*
XXI. th. 50.

XI. Officium igitur sequestris consistit in *Officium*
 eo, ut rem commissam, seu mobilem seu im- *sequestris.*
 mobilem, custodiat administretve, & rationes
 reddat, finita vero lite victori restituat.

XII. Oritur inde actio depositi sequestra-
 ria, quæ datur victori contra sequestrum, ut
 officio suo satisfaciat. Datur quoque seque-
 stri actio contraria contra litigantes ob im-
 pensas & damna. add. *Clud. tr. de sequestr.*
c. 12.

TIT. VII.

DE

CONTRACTU PIGNORIS.

I. Pignus est contractus, quo debitor, in *Pignoris*
 securitatem crediti, rem creditori tradit, so- *descriptio:*
 luto debito in specie restituendam. §. 4. *I. quib.*
m. re contr. obl.

II. Ineunt hunc contractum debitor & cre- *Persona*
 ditor, & datur res quælibet pignori. vid. *contrahen-*
præced. tit. 35. de jur. pign. *tes. Res*
quæ oppi-

Y 4

III. *gnorantur.*

*Forma bu-
jus contra-
ctus.*

*Ejus diffe-
rentia a
pacto hypo-
thecæ.*

*Obligatio
principalis.*

*Inde datur
actio pigno-
ratiua di-
recta.*

*L. 13. ff. t.
7. de pig-
norat.*

*actio. vel
contra.*

*Obligatio
secundaria,*

III. Forma hujus contractus consistit in eo, ut res tradatur ita, ut jus in re transferatur, quo securus sit creditor de debito, indeque is obligetur, soluto debito, ad rem oppignoratam restituendam. Differt igitur hic contractus a pacto hypothecæ in eo, quod hoc nuda conventionem jus pignoris constituatur, etiam si res non tradita fuerit, ex singulari scilicet dispositione Prætoris; *l. 1. pr. ff. de pign. act. l. 17. §. 2. ff. de pact.* contractus vero pignoris desideret traditionem rei oppignoratæ. *d. §. 4. l. quib. mod. re contrah. obl.*

IV. Obligatur igitur in hoc contractu principaliter creditor debitori suo ad rem, soluto debito, reddendam cum omni causa & commodis, *l. 40. §. 2. l. 6. §. ult. ff. de pign. act.* & integram, adeoque damna dolo, & culpa illata refarcire tenetur; non vero, quæ casu contigerunt. *d. §. 4. Inst. quib. mod. re contrah. obl. l. 13. §. 1. ff. de pign. action.* quod etiam jure Saxon. hodie obtinet. *Carpz. p. 2. c. 26. d. 1. §. 3.*

V. Ad persequendum, quod ex hac obligatione debetur, datur pignoratitia directa actio debitori contra creditorem; ut sc. rem oppignoratam secundum aphor. præced. restituat. *l. 9. §. 3. ff. de pign. act.*

VI. Secundario vero & per accidens obligatur etiam debitor creditori ex hoc contractu pignoris, si nimir. 1.) forte res aliena fuerit pignori tradita ignoranti, *tot. tit. C. si alie-*

alienares pignor. dat. 2.) si damna dolo culpave debitoris, creditori ratione pignoris obvenierint. *l. 31. ff. de pignor. action. l. 61. § 1. ff. de furt.* 3.) si quid impenderit creditor necessario vel utiliter in pignus. *l. 8. pr. l. 25. ff. de pign. action.*

VII. Ad consequendum, quod ex hac obligatione debetur, datur creditori adversus debitorem actio pignoratitia contraria. *l. 31. ff. de pign. action.*

TIT. VIII.

DE STIPULATIONE.

I. Stipulatio est contractus, conceptis verbis constans, quibus alter præsens interrogat, & alter itidem præsens, qui interrogatur, daturum se, facturumve id, quod interrogatus est, congruenter & continuo respondet. *l. 5. §. 1. ff. de V. O.* vel breviter: stipulatio est contractus, qui perficitur ex interrogatione, eamque subsecuta ordinata responsione. *l. 1. ff. de V. O. pr. I. cod.*

II. Quamvis vero hodie stipulatio non necessaria sit ad hunc finem, ut quis firmiter obligetur, sed omnis promissio deliberato inita actionem producat; quibuscumque verbis concepta, vel quocumque modo consensu expresso, adhuc tamen opus est, ut promissio constet certa causa. *add. l. 25. §. ult. ff. de probat. c. 14. X. de fide instrum. l. 2. §. 3. ff. de dol. mal. & met. except. vid. Gail. 2. O.*

13. n. 9. Coler. *de proc. exec. p. 3. cap. 1. num. 7.*
Berlich. *decif. 96.* Carpz. *p. 1. C. 17. d. 39.*

*Sponſionum
deſcriptio.*

III. Referri huc poſſunt ſponſiones, quæ nihil aliud ſunt, quam mutuæ de re, cujus dubius eventus, ſtipulationes conditionales, ut nimirum Titius e. g. Cajo præſtet 100. ſi urbs fuerit expugnata; e contrario Cajus Titio 100. ſi non fuerit expugnata. v. Santern. *de ſponſion.* Strauch. *de ſponſ.* Heig. 2. q. 10. Carpzov. 2. c. 19. def. 18. Styp. *de jur. marit. p. 4. c. 6. n. 6.* Immodicæ tamen ſponſiones merito prohibentur. Wehner *voc. Wetten.* Mev. *ad Jus Lub. l. 3. tit. 9. art. 3. num. 41.* Agitur ex ſponſionibus actione præſcriptis verbis. Zaſ. *in l. 39. ſi certum pet.*

TIT. IX.

DE FIDEJUSSORIBUS.

*Fidejuſſionis
deſcriptio.*
L. 46. ff. t.
I. de fide-
juſſ. &
mand.

I. Singularis ſpecies ſtipulationis eſt fidejuſſio, qua nim. quis pro alieno debito fidem ſuam apud creditorem interponit, ut diligentius huic cautum ſit. *l. 1. §. 8. ff. de O. & A. pr. I. de fidejuſſ.*

*Perſona,
hunc con-
tractum in-
eunt, in-
habiles ſunt
fœmina, ob
Sct. Vellej.
L. 16. ff. t. I
ad Sctum
Vellej.*

II. Ineunt igitur fidejuſſionem creditor & fidejuſſor. Sunt vero inhabiles ex ſpecialibus cauſis cum primis fœminæ, quibus competit beneficium Scti Vellejani *tot. tit. D. & C. ad Sct. Vellej.* Non ſolum vero fœmina pro extraneo non efficaciter intervenit, ſed etiam in ſpecie pro marito intervenire ſingula-

gulariter prohibetur. *auth. si qua mulier. C. ad SCt. Vellej. N. 134. c. 9.*

III. Pertinet hoc SCtum solum ad interces- Quod non
siones pro alio factas. Unde non obtinet 1.) obtinet,
si alii donent, vid. l. 4. §. 1. ff. ad SCt. Vellei 2.) ubi non
si pro alio solvant, l. 4. & 5. ff. d. t. 3.) si subest in-
indemnitatem promiserint, l. 8. §. 1. d. t. 4.) tercessio.
si ipsa fœmina principaliter, aut in utilita-
tem suam, se obliget. *d. auth. si qua mulier.*

IV. Præterea non obtinet SCtum 1.) ob Sunt &
factum ipsius mulieris, ut si callide & dolo- alii casus
se intercesserit. l. 18. C. d. t. si pretium pro excepti (1.)
intercessione acceperit. l. 23. d. t. si post bi-
ennium repetierit intercessionem. l. 22. d. t.
si renunciaverit huic beneficio; modo de il-
lo edocta fuerit, etiam extrajudicialiter, & non
jurato. Gail. 2. O. 77. Cæterum circa re-
nunciationem, vel etiam iteratam interces-
sionem, si pro marito intercesserit uxor, spe-
cialiter notandum, quod ejusmodi intercessio
non valeat, nisi juramento confirmata fuerit.
vid. *Constit. El. 16. p. 2.* ubi late hac de re
agit Carpzov. *it. Dec. Elect. Sax. 25.* quibus-
dam tamen locis juramentum non exigitur.
Carpzov. *d. loc.* Porro 2.) cessat SCtum, si (2.)
uxor cum viro communem negotiationem
exerceat. Gail. *ii. O. 90. n. 5.*

V. Obligatur fidejussor creditori ad id, Obligatio
quod tempore fidejussionis in obligatione fidejusso-
principalis fuit. §. 5. l. d. fidei. tam ra- ris, unde
tione datur cra-
ditori actio

tione fortis, quam usurarum. l. 68. §. 1. ff. eod. & datur ex fidejussione creditori contra fidejussorem actio ex stipulatu.

Competit
fidejussori
beneficium
1. ordinis,

VI. Competunt vero fidejussori certa beneficia seu exceptiones, nimir. 1.) excussionis seu ordinis, quod scil. reus principalis prius conveniendus & excutiendus sit, quod beneficium cessat 1. si reus principalis non sit solvendo, 2. si alibi degat, & difficulter conveniri possit, Nov. 4. c. 1. auth. presente. C. de fidejuss. 3. si expresse huic beneficio renunciaverit fidejussor, quæ tamen renunciatio, secundum veriore opinionem, non inducitur, si quis ut principalem, (*als einen Selbstschuldiger*) se adstrinxerit, Carpz. p. 2. C. 18. d. 2.

2. divisionis.

VII. Competit 2.) beneficium divisionis, nimir. si plures fuerint fidejussores. §. 4. I. de fidei. quod beneficium cessat 1. si tempore, quo agit creditor, reliqui non sint solvendo. d. §. 4. 2. si quis omiserit hanc exceptionem. d. §. 4. 3. si quis illi beneficio renunciaverit expresse: non tamen inducunt renunciationem, juxta veriore sententiam, verba: *sämtlich und sonderlich, einer vor alle, und alle vor einen*. Carpz. d. loc. def. 9. Const. 17.

3. cedendarum actionum.

VIII. Denique datur beneficium cedendarum actionum, ut nimir. fidejussor conventus solutionem deneget, usque dum creditor actiones cedat, contra debitorem principalem, vel etiam confidejussorem. l. 11. 14. §. 21. C. h. t. Carpzov. d. l. d. 20.

Et

Et debet quoque creditor pignora, si quæ habet, transferre. l. 2. C. d. fidei.

IX. Quamvis vero actiones non sint cessæ, *Licet vero actiones non sint cessæ, tamen datur fidejussori contra debitorem principalem actio mandati, vel etiam negotiorum gestorum. Imo extendunt etiam hanc actionem negotiorum gestorum contra confidejussorem. add. Carpz. p. 2. c. 17. d. 16. § 17.*

X. Præterea sciendum, quod liceat contra creditorem, ex actionem debiti differentem, fidejussori, si ejus inter sit exigi, instituire judicium ex l. si contendat. 28. ff. de fidejuss. Certis etiam casibus fidejussor contra debitorem principalem agere potest ante solutionem, ut liberetur a fidejussione. vid. l. 38. §. 1. ff. mandat. l. 10. C. eod.

TIT. X.

DE

DUOBUS REIS.

I. Stipulatores & promissores, similiter & fidejussores sunt vel unus, vel plures, utrinque vel ex altera tantum parte, quorum illi stipulandi, hi promittendi rei sunt. Duo vel plures rei stipulandi sunt, qui unam eandemque rem, ab uno & eodem, ex una & eadem causa, simul sibi dari stipulantur. pr. §. 1. I. de duob. reis. l. 2. ff. eod. Duo vel plures rei promittendi sunt, qui unam eandemque rem, ex una & eadem causa, uni & eidem dare

dare simul promittunt. *pr. Inst. pe duob. reis. in f.*

Cuilibet ex correis stipulandi in solidum debetur.

II. Ex correali obligatione correis stipulandi singulis in solidum debetur. *l. 9. §. f. ff. de duobus reis constit. §. 1. I. eod.* Sed quia ratione rei debitæ una est obligatio correorum. *l. 2. ff. de duob. reis.* ideo uni ex correis, credendi seu stipulandi, si fuerit res soluta, perimitur tota obligatio, seu præstatio, quæ uni fit, a reliquis liberat. *d. §. 1. I. d. t. l. 2. l. 3. §. 1. ff. eod.* Is vero qui ex causa, omnibus correis onerosa, solidum accepit, ad communicationem tenetur, & actione pro socio conveniri potest. *l. 62. pr. ff. ad L. Falcid.*

Quilibet ex correis promittendi in solidum obligatur.

III. Similiter & quilibet promissor in solidum obligatur. *l. 3. §. 1. ff. de duob. reis l. 2. C. eod.* Si vero unus ex promissoribus correis solvat, liberantur reliqui. *§. 1. I. d. t. l. 2. ff. eod.* Is vero, qui ex sociis correis solvit pro reliquis, ab his actione pro socio, quod ultra ratam solvit, repetere potest. *l. 2. C. de duob. reis. junct. l. 62. ff. ad L. Falcid. add. Carpzov. 2. C. 17. d. 12.*

Competit tamen beneficium divisionis.

IV. Habet tamen is, qui ex pluribus correis unus in solidum convenitur, beneficium divisionis, ut pro rata tantum solvat. *N. 99. c. 1. auth. hoc ita. C. h. t. add. Alexander. l. 3. conf. 38. n. 1. § l. 2. conf. 147. Hector Felicius tr. de societ. c. 11. n. 28. § c. 30. n. 34.*

Quod cer-

V. Quod tamen beneficium divisionis cessat

fat 1.) si absens fuerit correus 2.) si non fuerit *tis casibus*
 solvendo 3.) si renunciaverit illi beneficio. *cessat.*
d. Nov. 99. & auth. hoc ita. add. Carpz. p. 2. C. 17.
d. 14. & 15. 4.) si fit socius. vid. §. 3. h. t.

T I T. XI.

DE

 CONTRACTIBUS CONSENSUALIBUS
 IN GENERE, ET IN SPECIE DE
 EMT. VENDITIONE.

I. Consensu fiunt obligationes in emt. ven- *Contractus*
 ditionibus; locat. conductionibus; contractu *consensual-*
 emphyteutico; societatibus, & mandatis. *pr. les.*
I. de obl. ex conf.

II. Emtio Venditio est contractus initus *Emtionis*
 consensu de certa re, pro certo pretio traden- *venditionis*
 da. *pr. I. de emt. vend. l. 1. ff. de contrab. emt. descriptio.*
l. 11. §. 2. ff. de action. emt. L. 18. ff. t. x

III. Personæ itaque contrahentes sunt em- *de con-*
 tor & venditor. Inire vero hunc contractum *trah. emt.*
 possunt, qui juxta generales regulas consen- *& de pact.*
 tire, & bona sua administrare & alienare que- *inter emt.*
 uat. *& vend.*
comp. &

IV. Forma hujus contractus consistit in *quæ res*
 consensu, quo inter venditorem & emtorem *ven. non*
 liquido convenit de re certa, pro certo pretio *poss.*
 tradenda. *pr. I. d. emt. vendit. FORMA.* Cum vero
 consensui nihil magis contrarium fit, quam
 error, ideo, seu in corpore, seu in materia er-
 retur, veluti si æs pro auro venierit, emtio
 nulla

nulla erit. l. 9. pr. §. 2. l. 14. ff. de contrab. emtion. Si vero error versetur circa qualitatem rei externæ, rata nihilominus manet emtio. l. 10. l. 14. ff. de contrab. emt. l. 21. §. 2. ff. de action. emt. teneturque tantum venditor in id, quod emtoris interest. d. l. 21. §. 2. ff. de action. emt.

Merx certa & determinata venditur.

Aliquando res per averfionem venditur.

aliquando ad mensuram.

Firmiter res adherens simul vendita censetur.

V. Consistit emtio venditio in re, seu merce tradenda, quæ debet esse certa & determinata. Specialiter autem circa res, quæ mensurari, numerari aut ponderari queunt, sciendum est, quod ejusmodi res vendantur vel ad corpus, uti LL. Romanæ loquuntur, seu per averfionem (*überhaupt*) vel ad mensuram & quantitatem certam. Priori casu, licet forte quid deficiat in quantitate, obiter vel tantum demonstrationis, non taxationis causa adjecta, non potest amplius quid peti: posteriori vero casu si quid deficiat in quantitate seu mensura, a venditore expressa, id supplendum erit, vel tantum de pretio detrahetur, quantum respondet ei, quod deficit. l. 40. §. 2. ff. de contrab. emt. vid. Carpzov. 5. Resp. 25. Præterea monendum, quod etiam intelligatur venditum, licet non in specie expressum, quicquid tempore contractus firmiter cohæserit rei venditæ, l. 69 ff. de contrab. emt. v. c. quæ ædibus sunt adfixa: *Was Erd-Nied-und Nagelfeste ist.* add. Carpzov. p. 2. C. 33. d. 2.

VI. Pretium pro merce est solvendum, ^{Pretium consistit in pecunia numerata.} quod consistere debet in pecunia numerata ^{consistit in pecunia numerata.} §. 2. I. de emt. vend. l. 1. pr. & §. 1. ff. de contr. emt. Hoc pretium debet esse verum, non simulatum. l. 54. ff. de O. & A. certum l. 7. §. 1. ff. de contrab. emt. justum: ita tamen, ut propter difficultatem æstimationum rerum læsio usque ad dimidium toleretur, modo dolus absit. l. 2. C. de rescind. vend. qua de re inferius.

VII. Aliquando placet contrahentibus, ut ^{Aliquando} emptio venditio non aliter sit perfecta, quam si ^{scriptura ad perfectionem contractus} scriptura seu instrumentum super emt. venditione sit confectum; & tunc antequam illud confectum fuerit, pœnitere licet. vid. pr. I. de pertinet. emt. vend. l. 17. C. de fid. instrum.

VIII. Oritur ex hoc contractu obligatio ^{Obligatio mutua ex hoc contractu.} mutua emtoris & venditoris, utrinque principalis & directa. Et quidem emtoris obligatio consistit in eo, ut pretium solvat l. 13. §. 8. ff. de action. emt. & tenetur emtor ad usuras pretii ob moram in solvendo commissam. l. 13. §. 20. ff. de act. emt. l. 32. §. 2. ff. de usur.

IX. Obligatio venditoris consistit in eo, ut ^{Obligatio venditoris.} rem venditam tradat, una cum fructibus post venditionem perceptis, & omnibus accessionibus: & quidem præcise tenetur tradere. Præterea requiritur, ut talis tradatur, qualis vendita, nimir. 1.) non debet esse vitiosa, vid. tot. tit. ff. de Ædil. Edict. 2.) libera tum a servitutibus, tum ab aliis oneribus. Porro debet

debet venditor dolum & culpam circa rem venditam præstare, h. e. omne damnum, quod ejus dolo seu malitia vel negligentia contigit, refarcire. *l. 5. §. 2. ff. commod. l. 23. de R. I.*

L. 18. ff. t. 6. de pe- ric. & comm. rei vend. periculum vero seu casum fortuitum non tenetur præstare, quia hunc venditor avertere nequit: ac res perit ei, cui debetur, *l. 5. §. fin. ff. de rescind. vend.* adeoque etiam pretium tenetur nihilominus solvere emtor, relicet casu peremta ante traditionem. *§. 3. I. de emt. vend. §. tot. tit. D. de peric. & commod. rei vend.*

Dominium non transfertur rei vendita, nisi pretio soluto, aut fide de eo habita.

X. Cæterum notandum est, quod licet ex causa venditionis sit tradita res, non tamen transferatur dominium; nisi pretium sit solutum, vel expresse fides de pretio sit habita *§. 41. I. de rer. divis.* præterea de jur. Saxon. præsertim in bonis emphyteuticis & censiticis, requiritur judicialis resignatio. vid. Franz. *2. résol. 12. n. 8. seqq. Richt. de concurs. credit. c. 2. m. 19. n. 17. seqq.*

Venditor tenetur ad evictionem præstandam.

XI. Denique addendum, quod, si forte circa proprietatem rei venditæ lis moveatur ab alio, venditorem obligatum esse emtori ad evictionem præstandam, licet expresse hoc promissum non sit. *l. 11. §. 2. ff. de act. emt.* vid. *tot. tit. D. de evict.*

Actio emti venditi.

L. 19. ff. t. 1. de act. emt. & vend.

XII. Ad perfequendum, quod ex hac mutua obligatione emtori venditor debet, & vicissim venditori emtor, datur quoque actio mutua emti venditi, seu ex emto vendito *§. 17. Inst.*

Inst. de action. l. 11. pr. 33. l. 13. §. 19. & tot. tit.
D. de action. emt. & vend.

XIII. Exposita natura emt. venditionis, nunc quædam addenda sunt de pactis, quæ emtioni venditioni adjici solent, quorum primum est addictio in diem; si nimir. ita res vendatur certo pretio, ut liceat venditori intra definitum tempus majus pretium, seu meliorem conditionem, ab alio oblatam, acceptare. vid. *tot. tit. D. de in diem addict.* In arbitrio tamen emtoris prioris est, an velit idem pretium, quod alius intra istud tempus adjicit, ipse supplere, & tunc præfertur. vid. *l. 6. §. fin. l. 8. ff. d. t.*

Emtioni venditioni adjicitur aliquando I. addictio in diem, L. 18. ff. t. 2. de in diem additione.

XIV. Porro 2.) est lex commissoria, seu pactum commissorium, quo convenitur, ut si ad certum diem non solvatur pretium, res sit inempta. vid. *tot. tit. D. de l. commiss.* vid. Thom. Maul. *de emt. vendit. tit. 7. n. 4. & n. 13.*

II. lex commissoria. L. 18. ff. t. 3. de lege commissoria.

XV. Aliquando etiam 3.) adjicitur pactum, ut liceat intra certum tempus recedere a contractu emtionis. vid. *l. 3. D. de contrah. emt. l. 31. §. 22. ff. de Edil. Edict.* veletiam ita, ut præstita pœna pœnitere liceat: quod dici solet *ein Reukauff.* vid. Berl. *dec. 43. seqq.*

III. pactum, ut liceat recedere a contractu,

XVI. Præterea 4.) notabile etiam est pactum de retrovendendo, German. *ein Wiederkauff*, quod in eo consistit, ut venditori concessa sit potestas, rem, in emtorem transla-

IV. pactum de retrovendendo,

latam, pretio restituito redimendi. l. 2. C. de pact. inter emt. & vend.

Hoc dupli-
citer instur.

XVII. Initur autem vel ita, ut quodocun- que liceat redimere, & juri redimendi præfertim juxta jus canonicum, nullo præscribitur tempore. *Virg. Pingizer. Quest. Sax. 41.* vel certo tempore; & quidem adjicitur tempus vel ut terminus a quo, seu post cujus lapsum demum venditor possit, pretio oblato, restitutionem rei venditæ petere; quod exprimi volunt per verba: *auf zehen Fahr lang wiederkauflichen*, quo elapso facultas redimendi demum competere incipit: vel ut terminus, ad quem est restricta potestas redimendi, seu usque ad quem, & intra quem (v. g. *binnen zehen Fahr*) exerceri queat jus retrovenditionis, quo elapso non amplius integrum est redimere. *Maul. d. tract. tit. 7. num. 22. & mult. seqq. Carpzov. 2. c. 1. d. 8. & 9. respons. El. 27.*

Ad quid re-
demturus
teneatur.

XVIII. Tenetur vero redempturus 1.) pretium regulariter idem, quod accepit, *Coler. cons. 28. num. 43.* vel, si ita convenerit, quo res tempore retrovenditionis juste venire potest (*it. laudemium, quod emtor solvit. Carpzov. d. l. def. 24. Diff. Maul. d. l. num. 38.*) restituere *Tiraquell. d. tract. §. 1. gloss. 3. num. 2. Covarruv. 3. r. 9. Molin. d. I. & I. D. 376. Bonacin. Theol. mor. de contr. D. 3. qu. 1. p. 3. num. 1415. Lœf. ad ff. h. t. num. 18.* præterea 2.) impensas, quæ ad perpetuam rei vendi-

venditæ utilitatem factæ, refundere. Tiraquell. *d. tr. §. 7. gloss. 1. num. 4.* Carpzov. *d. l. d. 27.* Oblatis pretio (*v. l. 2. Ut & prior emtor. & 7. C. d. t.*) & impensis, emtor rem ipsam præcise restituere est obligatus. Carpz. *d. l. d. 15.* & fructus tempore retrovenditionis pendentes, pro rata temporis inter emtorem & venditorem dividendos esse volunt. Covarruv. *1. v. r. 15. n. 5.* Anton. Thesaur. *dec. 16.* Hartm. Pistor. *l. 1. q. 24. n. 22.* Carpzov. *d. l. d. 20.* at pretio nondum oblato perceptos emtor, quippe dominus rei, suos facit, nec eos restituere tenetur. Gomez. *& leg. var. resol. tom. 2. c. 2. n. 27.* Donell. *ad l. si quis ita n. 17. C. de pact. int. emt.*

XIX. Cæterum aliquando & emtori licet *Aliquando & emtor rem relucendam offerre potest.* rem certo tempore, aut quodocunque libuerit, offerre, ac venditor tenetur pretium restituere. *l. si convenit 6. ff. de resc. vend. l. 31. §. 22. ff. de edil. edict.* modo non subsit illicitum fœnus. Rauchbar. *1. q. 19.* Maul *d. tract. tit. 7. num. 36.* Carpzov. *l. 5. r. 26.* Richter. *decis. 83. num. 79. & 80.* Zœl. *ad ff. h. t. n. 35.* add. Molin. *tr. 2. D. 374. 375. 376.* Bonacin. *d. l. n. 6.*

XX. Denique 5.) est pactum, quo alicui *V. pactum de retractando.* jus protimiseos conceditur, ita nimirum ut, si rem iterum venditurus sit emtor, eo pretio, quod alius solveret, alicui vendi debeat. Germ. *der Naherkauff, l. 75. ff. de cont. emt.* Hoc vero jus retractus seu protimiseos non solum pacto

promittitur, uti jam dictum, sed etiam lege & consuetudine singulari certis personis tribuitur.

Vis & effectus pacti de retractando.

XXI. Ex illo, conventionali jure retractus oritur solum obligatio, qua dominus rem venditurus tenetur denunciare isti, cui jus retractus competit, an ipse velit emere. *d. l. 75.* Quodsi igitur, omissa denunciatione, alteri cuidam rem vendiderit, re quidem huic nondum tradita, contra venditorem ex vendito agere potest is, cui jus retractus competit, ut sibi res juxta pactum eodem tradatur pretio: *d. l. 75. ff. de contr. emt.* Carpzov. *d. p. 2. c. 32. d. 10.* at re emtori jam tradita, solum datur actio ad interesse contra eum, qui contra fidem, pacto datam, vendidit, non actio in rem contra possessorem, *arg. d. l. 75.* nisi ratione illius juris protimiseos hypotheca sit legitime constituta. Vid. lat. Maul. *d. tit. 7. n. 81.* Carpzov. *d. l. d. 8. 9. & 11.* (*qui etiam def. 12. ex DD. tradit, si emtor sciverit pactum, bona ab ipso posse revocari.*) Similiter nec eum, cui jus protimiseos ex dispositione testatoris competit, bona alienata revocare, sed solummodo adversus heredem ad interesse agere posse, tradit Carpzov. *d. p. 2. C. 32. d. 9.* Aliud statuit Rennem. Jpr. Romano - Germ. *m. 3. D. 33. th. 30.*

Quibus casibus obtineat.

XXII. Locum habet hoc jus retractus conventionale solum eo casu, quo res extraneo venditur. *arg. d. l. 75.* non igitur I.) si quis liberis

liberis suis vendat, vel aliis ab intestato successuris, Carpz. *d. l. def. 19.* Richter. *decif. 76. num. 53.* nec. 2.) si ex permutatione, donatione, divisione hereditatis, aut successione tam ex testamento quam ab intestato, res ad alium veniat. Carpz. *def. 15. 16. 17. 18. & 22.* Richter. *d. l. n. 56.*

XXIII. Cæterum cum ex pacto hoc retrahendi jus competat, ideo regulariter, *scil. nisi ad personam paciscentis restrictum sit*, alteri cedi potest. Mod. Pistor. *part. 3. q. 169.* Maul. *d. t. 7. num. 46.* Leuwen. *cons. for. L. 4. cap. 20. n. 4.* *Potest cedi,*

XXIV. Jus retractus seu προτιμήσιος (*Næhergeltung, Einstands-Gerechtigkeit*,) legale & consuetudinarium est, quod singulari jure certis personis tribuitur vel propter dominium directum, vel propter creditum, vel propter civitatem, vel propter communionem, vel propter jus municipum & incolarum, vel propter consanguinitatem. *Jus retractus legale*

XXV. Ratione domini directi competit jus retractus domino emphiteuseos, in re emphyteutica *l. fin. vers. sed ne hac occasione* *competit I. ratione domini directi,*
D. de Jur. emphyt. conf. l. 1. in fin. C. de metallar. XI. add. Const. Friderici sancimus, & constit. quum omnibus lib. 5. feud. tit. 13. 14. 15. quod applicari etiam solet ad bona censitica: Richter. *decif. 76. num. 60. & 61.* non vero extendendum ad alia bona; sic rustici non tenentur v. gr. vi-

ctualia, quæ vendituri sunt, primum nobilibus offerre, nisi forte peculiari consuetudine aliud receptum. vid. Socin. Sen. 2. *conf.* 272. Carpzov. 2. c. 51. d. 10. Rauchb. p. 2. q. 22. Confer. Richter. d. 1. dec. 76. n. 80. & seqq. Anton Matthæus tract. de action. 1. 1. c. 10. n. 43. & 45.

II. ratione
crediti,

XXVI. Ratione crediti jure Justiniano, si bona judiciali subhaftatione veneant, & plures sint licitatores, præferuntur extraneis emtoribus creditores, ac inter hos is potior est, cui major pecunia debetur. *l. cum bona. 16. ff. de reb. aut. jud. possid.* Hodie præsertim in terris Saxonis, primus licitator præfertur. vid. Carpzov. p. 1. c. 32. d. 42. & 52. & process. tit. 25. art. 4. n. 70. seqq. Anton. Matth. d. tr. l. 1. c. 16. n. 41.

III. ratione
vicinitatis, quo
pertinet
jus congrui:

XXVII. Ratione vicinitatis juxta Frider. constitutionem. *5. feud. tit. 14.* vicinus rem extraneo venditam potest retrahere. *conf. Tiraquell. de retract. part. 1. §. 1. gloss. 9. n. 26. & 69. add. Sand. dec. Fris. l. 3. tit. 5. def. 9.* Non autem obtinet hoc jus retractus nisi ubi singulari consuetudine vel statuto introductum: & quibusdam locis sola vicinitas non tribuit illud jus, sed ei demum vicino hoc competit, cujus vel prædio censuali (*Zinsgut*) fuit junctum, ut sub illo tanquam toto, cui census inhæret, comprehensum; vel cujus agro quondam fuit unita illa pars, quæ extraneo est vendita, & dici solet jus congrui, Germ. *das Gespildte,*

Gespildte, vid. *Weimar. Landes-Ordn. de An.* 1585. *tit. 38.* *Cothm. vol. 4. conf. 42. num. 3.* *Richter. de decis. 76. n. 59. 64. & seqq. & in consil. post. Rennem. d. m. 3. disp. 33. th. 50. & 44.*

XXVIII. Similiter ratione communionis ^{IV. ratione} socio in dicta constitut. Frid. conceditur, ut ^{communio-} retrahere possit partem rei communis, extra- ^{nis,} neo venditam. *d. l. 5. feud. tit. 13. 14. & 15.* *Zæf. h. num. 36. in fin. quod, præfertim in ædibus, non admittit Carpzov. 2. c. 31. def. ult.*

XXIX. Porro volunt, quod municipibus & ^{V. ratione} incolis *den Bürgern und Einwohnern*, liceat ^{ineolatus.} retrahere bona immobilia, in districtu urbis aut pagi sita, quæ extraneis (*den Ausländischen, Auswärtigen*) sunt vendita: vid. *Bocer. cl. 33. disp. 22. th. 9. & seqq. Rennem. d. m. 3. D. 33. th. 44. & seqq.*

XXX. Restat denique retractus gentilitius ^{VI. ratione} seu consanguinitatis: competit autem hoc ^{consanguini-} jus protiniseos gentilitium consanguineis ^{nitatis.} venditoris, quos Fridericum parentes appel- ^{Hoc com-} lare docet *Tiraquell. de retract. part. 1. §. 1. petit i. li- *gloss. 9.* Inprimis autem indultum est libe- ^{beris vendi-} ris retrahere res avitas, a parentibus venditas. ^{toris.} *Tiraquell. & alleg. part. 1. §. 1. gloss. 9. n. 47. Reinking. q. 2. Const. Elect. part. 2. Richter. Decis. 76. n. 13. & seqq. num. 20.* etiam si in potestate sint, modo propria bona habeant, & quamvis heredes patris fuerint,*

cum nihilominus ratio juris retractus obtineat, & potior sit filius extraneo: & licet alias heres suam forte rem, quam pro propria defunctus vendidit, vindicare nequeat: tamen ejusmodi exceptio hic non obstat, cum res pro tali, quod nequeat retrahi, haud sit vendita, adeoque nec heres de eo sit obligatus. Pinell. in l. 1. C. de bon. matern. num. 95. Stephan. Gratian. disc. for. tom. 3. c. 333. n. 4. Perez. l. 4. C. t. 54. num. 24. conf. Zæf. ad. ff. h. t. num. 13. & seqq. Berlich. 2. concl. 39. num. 16. & seqq.

2. collate-
valibus.

XXXI. Liberis non existentibus, collateralibus cognatis, fœminis & masculis, modo ita generaliter receptum sit, jus retractus competit, (quod non obtinet in Elect. Saxon. d. c. 2. 13. ibique Carpz. def. 11.) & quidem iis, qui venditori proximiores, licet forte quis existet, qui stipiti, a quo res pervenit, sit proximior. Zæf. all. l. num. 84. Richter. d. dec. num. 30. Plures, ejusdem gradus si concurrant, omnes admittuntur, aut, si res commode dividi nequeat, & communio non placeat, qui prius de retractu egit, præfertur, vel forti res committitur. arg. §. optionis 23. in fin. I. de legat. Tiraquell. d. p. 1. §. 12. gloss. 10. num. 4. Reinking. d. q. 2. num. 63. 84. & seqq. conf. Richter. d. l. n. 18. 105. & seqq. d. Const. Frider. verb. quos vocabimus per ordinem. Sin vero ex pluribus unus vel alter retrahere nolit, tota res ab uno retrahi potest. Carpz.

p. 2. c. 31. def. 10. Rennemann. *Jurispr. Rom. Germ. m. 3. D. 33. th. 14.* Cæterum jus representationis nec in descendentiis, nec in collateralium ordine obtinere volunt, quia simpliciter gradus proximitas attenditur. Tiraquell. §. 11. gl. 9. num. 1. & seqq. Reink. *quæst. 2. num. 65. & 66.* Richter. *d. l. num. 28.* Aliud placet Johann. Herold. *eleg. tractat. de jur. represent. & transpos. cap. 5. concl. 12. §. 6. & seqq.* Notandum denique, quod in jure retractus locus fit successorio edicto: adeoque si hic vel ille omittat, alter in solidum admittitur, aut si proximiores isto non utantur jure, proxime sequentes recte retrahunt. Carpzov. *2. c. 31. d. 10. c. 32. d. 20. & c. 49. d. 7. Zæf. h. n. 49. Richt. d. l. n. 18.*

XXXII. Patet ex dictis 1.) quod hoc jus, *Non potest hoc jus extraneo cedi.* quippe ratione consanguinitatis concessum, non possit extraneo cedi, Tiraquell. §. 26. gl. 1. n. 1. & 43. Gail. 2. O. 19. n. 10. Boer. *decif. 159.* Berlich. *d. l. Zæf. num. 68. &* 2.) quod quis sibi & in suum usum, non in alterius utilitatem, neque in fraudem emtoris retrahere debeat: quod aliquando, si nim. magna subsit suspicio, ut usurus retractu confirmet juramento, discernitur. Gail. 2. O. 19. num. 10. Tiraquell. *de retract. §. 26. gl. 1. num. 2. it. num. 12. 32. 33. & 39.* ubi addidit limitationes Rennemann. *Jurispr. Romano-Germ. m. 3. D. 33. th. 12.* Richter. *n.*

174. unde nec ad heredem extraneum consanguinei transfertur. *Id. num. 69. nec 3.*) datur illi, qui non est consanguineus venditoris, licet res a majoribus ipsius descendat, & olim a suis consanguineis sit vendita. Richter. *d. l. n. 31. § num. 40.* Si vero ab extraneo, cui primum vendita, consanguineus retraxerit, & hic rursus alii extraneo vendiderit, locus est retractui. Tiraquell. *§. 32. gl. un. n. 5.*

Contra quem competat.

XXXIII. Competit jus retrahendi etiam adversus remotiorem cognatum, cui res vendita est. Licet enim ea haud exierit e familia, tamen propinquior jus habet potius, quod ipsi eripi nequit. Tiraquell. *§. 11. gloss. 6. n. 6. § 14. Bocer. dec. 76. n. 7. Berlich. d. concl. n. 54. Zæf. n. 49.* Sed quid, si uni ex pluribus proximioribus res sit vendita, ane reliqui possunt eam pro rata retrahere? Neg. quia nec ad extraneum, nec ad remotiorem cognatum res venit, & penes venditorem videtur esse, cui ex cognatis pluribus æquo pretio rem velit vendere. Non vero solum adversus emtorem competit, verum etiam, modo ratione primæ a consanguineo factæ venditionis agatur, tempore scil. præfinito haud elapso, adversus possessorem, in quem emtor rem iterum alienavit: videtur enim hæc actio de retractu in rem scripta. Tiraq. *§. 8. gloss. 5. n. 8. Gail. 2. obs. 19. n. 6. Berlich. d. con. 39. Reink. q. 7. Sand. 3. decis. Frisic. d. 13. q. 2.*

Bona, retractui huius obnoxia.

XXXIV. Obnoxia retractui sunt bona immobilia, & quæ pro immobilibus habentur, præ-

præsertim avita, quæ sc. a majoribus ad alienatorem pervenere, *Stammgüter de const. Frideric.* vid. Tiraquell. §. 1. gl. 7. n. 81. & seqq. Berl. 2. c. 39. n. 86. Reinking. q. 3. Richt. d. l. num. 39. & seqq. & n. 47. Ex consuetudine tamen quorundam locorum, ut in Thuringia, etiam in bonis non avitis obtinet jus protimiseos, modo paterna fuerint. Richter. dec. 76. num. 14. & 15. Cæterum hoc ita intelligendum est, si bona ejusmodi a consanguineis adhuc possideantur & vendantur, secus est, si olim jam ad extraneum translata fuerint, & jam iterum vendantur. Richter. d. decis. quest. 1. num. 40. nisi forte, hoc extraneo rursus vendente, tempus, a priori emtione computandum, retracti exercendo præfixum, nondum fuerit elapsum. Tiraquell. d. tract. §. 1. gl. 9. num. 44. & num. 126. & §. 12. gl. 1. & 2. Sed quid si patrimonium universoni quis vendiderit, sub quo quædam solum avita bona comprehenduntur, ane admittitur consanguineus, ut sola avita, prætermisissis reliquis, ipsi retrahere liceat? Qua in re inter se haud conveniunt interpretes: affirmant illud Matth. de Afflict. tract. de jur. protim §. ult. n. 33. Rennem. d. l. thes. 20. Richter. d. decis. 76. n. 47. negant Tiraquell. d. tract. §. 73. n. 9. Fabian. de Monte de emt. quest. princip. 3. n. 41. Jacob. Curt. tom. 1. conject. 38. (qui subtiliter de hac controversia differit.) Matth. Coler. decis. 229. n. 2. Sane cum emtor, hisce avitis
ademptis

ademptis, reliqua retinere nollet, nec etiam venditor avita sola vendere vellet, non video, quomodo jus retractus effectum habere possit. Difficultas quoque occurrit in componenda lite, quantum pretii, pro bonis universis soluti, aut promissi, definiendum ratione illius particularis rei retrahendæ. Omnino igitur sententia negantium videtur magis probanda, conf. l. 47. §. 1. ff. de minor.

Locum habet in emptione.

XXXV. Locum habet ejusmodi redimendi jus in alienatione, quæ fit pretio vel æstimatione interveniente, ut in emptione venditione, seu quando datur species seu corpus pro pecunia in solutum, item si res detur pro annuo censu, si res æstimata in dotem detur. Vid. Reink. d. tract. q. 4. Zœf. all. l. num. 85. & seqq. Berlich. d. concl. num. 55. & seqq. Richter. d. decis. 76. num. 176. & seqq. Quæri solet: an, bonis sub hasta venditis, retractus admittatur? Non sequimur sententiam distinguendum: aut bona nondum sunt addicta plus licitanti, sed statim post licitationem ab extraneo factum consanguineus idem offert pretium; aut vero jam sunt decreto judicis addicta bonæi, qui plus licitatus est. Priori casu locus erit juri retractus, quia perinde est, ac si consanguineus sit inter licitatores, adeoque merito præferendus extraneo. l. 16. ff. de bon. aut. jud. possid. Carpz. 2. c. 31. d. 18. Posteriori autem casu non amplius admittendus consanguineus, quia, publicæ & autoritate judi-

judiciali venum re exposita, debebat voluntatem suam declarare. Stephan. Grat. *disc. for.* 544. n. 50. Carpz. *d. l. Ant. Matth. d. l. n. 41. vers. quantum ad posteriorem.*

XXXVI. Non autem obtinet jus retractus in donatione, Reink. *d. q. 4. n. 93.* item in permutatione. *d. const. Frid.* nisi 1.) pro re res alia, & simul pecunia detur, & hæc prævaleat, 2.) nisi res fungibilis, quæ statim vendatur, pro re altera detur, vel 3.) alias fraus subsit, vid. Tiraquell. §. 1. *gl. 14. num. 19. 28. & seqq.* Reinking. *d. q. 4. num. 79. & seqq.* Carpzov. 2. c. 31. *d. 17.* Rennem. *d. l. th. 17.* Richt. *d. l. num. 180. & seqq.* Secus est, si prædium quis suum retractui obnoxium, vel pro pecunia in solutum, *arg. 4. C. de revict. l. 24. pr. ff. de pign. act.* Tiraquell. *de retr. §. 2. gl. 14. n. 2. & seqq.* vel in dotem estimatum, *arg. l. 10. §. si ante 4. de jur. dot. l. 3. ff. loc. l. 5. C. de jur. dot.* Tiraquell. *d. gl. 14. num. 108.* dederit. Quæri solet de transactione? Nos retrahentem non admittimus, quia rem suam alter transigentium est consecutus. vid. Zæf. *h. n. 88.* Carpzov. *d. c. 31. d. 17.*

XXXVII. Cæterum rem alienatam qui vult retrahere, tenetur idem pretium, de quo cum extraneo initio ac vere convenit, actu & rite offerre, & licet particulariter solutum fuerit, totum; nondum vero solutum eadem, qua convenit, ratione exsolvere, *d. const.* eademque pacta contractui addita præstare, & si

Retrahens debet idem pretium solvere,

quæ

ac impensas restituere:

quæ alia, ultra pretium, necessario, & ex more recepto, ab emtore præstita, ut laudemium, bibales, & similes suntus medicos restituere, vid. latius Gail, 2. *obs.* 19. Reink. q. 5. & 6. Zæf. num. 79. & *seqq.* Richt. d. l. n. 112. & *seqq.* add. num. 141. Sand. *dec. Fris.* 3. t. 5. d. 11. Berl. *concl.* 41. p. 2. Deinde quoque emtori, si jam tenuerit rem, impensæ in eam factæ necessariæ & utiles, quas & ipsæ consanguineus impendisset, refundendæ veniunt. d. *Const. Frid.* & d. *const. Elect.* 32. Berlich. & *alleg. d. c.* 41. n. 40. & *seqq.* Ipse vero emtor retrahenti restituere debet rem cum fructibus pendentibus & perceptis, post actu oblatum & rite depositum pretium. *arg. l. 2. C. de pact. int. emt. & vendit.* conf. Reink. qu. 6. Carpzov. d. p. 2. ff. 32. d. 7.

& quidem intra annum & diem.

XXXVIII. Retrahi res ita, adeoque & pretium actu offerri, recusatum deponi rite, *arg. d. l. 2.* secundum mores communiter fere receptos, debet intra annum & diem. Tiraquell. §. 1. *gl. 11. n. 17. & seqq.* Gail. 2. O. 19. Reink. qu. 7. Berl. d. p. 2. *concl.* 40. juxta jus Saxonicum intra annum & sex septimanas, *Const. Elect.* 32. p. 2. ibique Carpz. *def.* 4. Richter. *all. num.* 141. Computatur hoc tempus statim a facta v. g. venditione, licet res nondum tradita, Tiraquell. §. 1. *gl. n. 20.* Reink. d. q. 7. num. 156. H. Pistor. 2. q. 12. num. 24. Carpzov. d. c. 32. d. 3. Richter. num. 141. non tamen currit hoc tempus nisi perfecte

fecte negotium scientibus, Tiraquell. §. 36. gl. 2. num. 30. Reink. d. q. 7. num. 94. 100. Richter. d. l. n. 147. ignorantiam vero, si præsumtio contra ipsos fuerit, probare debent, & quidem, aliis modis probandi deficientibus, juramentum imponitur. Reink. d. l. n. 117. Richter. d. l. n. 150. & seqq. Notandum porro hic est, hanc annalem præscriptionem non obesse pupillis & minoribus. Reink. d. q. 7. n. 149. Richter. all. l. n. 165, 166. & 167.

XXXIX. Ab exposito jam retractu lineari seu gentilitio, indeque descendente actione, seu conditione ex moribus, (vid. Reink. c. ult.) si velint tuti esse contrahentes, debet rem venditurus denunciare consanguineis. d. Const. & u. Frid. & const. Elect. 32. qui, si consentiant, aut suo juri renunciant, excluduntur a jure retractus. dd. text. Quam renunciationem fieri quoque existimamus, si facta denuncia- tione dicant, se emere nolle. Dan. Moll. in d. c. 32. n. 17. Carpzov. in d. c. 32. d. 1. nu- da vero scientia, rem esse alienatam, tempo- re præfinito non elapso, non impedit illud jus. Carpzov. d. l. Berlich. d. 40. num. 49. Jure Electorali Saxon. singulariter statutum est, quod post resignationem judicialem non sit locus juri retractus. vid. Carpzov. d. p. 2. c. 31. d. 13.

XL. Denique tractandum est de rescissione emtionis venditionis. Rescinditur vero i.) re adhuc integra, h. e. re nondum tradita, ne- que

*Quid obser-
vandum
emtori, ut
tutus sit ab
hoc retra-*

*Rescinditur
emtio ven-
ditio i. mu-
tuo dissensu.*

L. 18. ff. t. 5.
de rescind.
vend. &
quando lic.
ab emt. re-
cedere.
2. ob pacta
adjecta,
3. ob dolum,
4. ob lesio-
nem ultra
dimidium.

que pretio soluto, mutuo scil. dissensu l. 1. § 2.
C. qu. lic. ab emt. disced. & l. 58. ff. de pact. 2.)
ob pacta adjecta, de quibus jam dictum, 3.)
ob dolum, vel etiam metum, de quibus causis
in genere T. XXII. dicetur; denique 4.) in
specie ob læsionem ultra dimidium per l. 2.
C. de rescind. vend. quo remedio venditor
utitur, si nimirum pretium, de quo convenit,
nec dimidiam partem veri pretii conficiat, &
similiter emtor, si res vendita, ne quidem
quoad dimidium valorem, pretio soluto re-
spondeat. Æstimanda vero est læsio secundum
tempus contractus, & probanda per testes &
peritos rerum æstimatores, aliquando juratos.
Agitur vero alternative, ut aut a contractu
recedatur, aut læsio refarciatur, & in rei con-
venti arbitrio est, quid velit eligere. Si igitur
venditor agat ex d. l. 2. C. de rescind. vend.
emtor eligit, velitne rem restituere, accepto
pretio & impensis, forte in rem factis; an, quod
deest justo pretio, supplere. Sin vero emtor
egerit, venditor eligit, an velit pretium super-
fluum restituere; an vero totum pretium red-
dere, restituta re vendita.

Casus, qui-
bus non ha-
bet locum
remedium
ex l. 2. C. de
resc. vend.

XLI. Non autem locum habet hoc remedi-
um 1.) si quis sciens viliori pretio vendiderit,
2) si specialiter renunciaverit huic remedio,
add. Richter. Decis. 95. n. 63. seqq. 3.) immu-
nis etiam est ab hac rescissione emt. venditio
sub hasta facta, nisi singularis perfidia pro-
betur, Carpzov. 4. Resp. 1. n. 5. § 23. & de
process.

Process. jur. tit. 25. art. 4. Richter. Dec. 99. num. 47. § 100. 4.) non habet locum in hereditate vendita, arg. l. 10. § 11. ff. de her. vel act. vend. Sande L. 3. decis. Fris. tit. 4. def. 15.

Add. L. 3. T. 32. I. de oblig. ex consens. § T. 24. I. eod. L. de emtione vendition.

TIT. XII.

DE

LOCATIONE CONDUCTIONE.

I. Locatio conductio est contractus de præstando certe usu rei, aut præstanda opera perfonæ, pro certa mercede. *Locationis conductio-
descriptio.* *l. 14. l. 22. §. 1. § 2. ff. loc. cond. pr. I. eod.*

II. Incunt hunc contractum locator, & conductor: & quidem in locatione rerum is dicitur LOCATOR, qui præstat usum, qui mercedem pro usu solvit, dicitur CONDUCTOR. *L. 9. ff. t. 2. loc. cond. Incunt hunc contractum locator § conductor, qui diversimode ita dicuntur.* Ast in locatone & conductione operæ distinguitur inter opus & operam: qui est LOCATOR respectu operis faciendi, idem est CONDUCTOR respectu operæ; & qui est CONDUCTOR respectu operis, idem est LOCATOR resp. operæ vid. *l. 11. §. 3. l. 13. §. 1. § 2. l. 19. §. 1. it. l. 22. §. 2. l. 36. l. 51. §. 1. ff. locat. l. 27. §. 34. § 35. ff. ad. L. Aquil. add. l. 2. pr. ff. ad l. Rhod. de jactu.*

III. Locantur res mobiles & immobiles. *Locantur res ac operæ.* *l. 48. §. 1. loc. cond. it. operæ, quæ a persona præstantur, scil. mercenariæ, vid. l. 5. §. 2. § 1. 7. ff. de P. V.*

*Pro usu rei,
aut opera,
præstanda
merces.*

IV. Pro usu rei vel pro opera personæ solvitur certa merces §. 2. f. I. quib. mod. re contr. obl. pr. I. loc. cond. quæ regulariter consistit in pecunia numerata. d. pr. I. h. t. l. 5. §. 2. ff. de P. V. propter commodiorem tamen contrahendi modum receptum est, ut usus rei, in qua fructus nascuntur, locetur certa fructuum illorum annua quantitate. l. 8. l. 21. C. loc. cond.

*Aliquando
tacite hic
contractus
continuatur*

V. Forma hujus contractus consistit in consensu de concedendo usu rei, aut præstanda opera, pro certa mercede. d. pr. I. h. t. l. 14. ff. loc. cond. Solet sæpius locationibus rerum certum tempus præfigi. l. 14. l. 24. §. 2. ff. loc. cond. Si vero dominus prædii conductorem ultra tempus definitum in fundo permanere patiatur, locatio tacite continuata censetur. l. 13. §. fin. l. 14. ff. loc. l. 16. C. eod.

*Similis est
loc. cond.
ammodia-
tio.*

VI. Ad contractum locat. conductionis etiam pertinet contractus ammodiationis, quem hodie vocant Gallica voce, quo nimir. redditus alicujus provinciæ æstimantur, & conductori percipiendi conceduntur, certo pretio seu mercede constituta. add. Besold. thes. pract. voc. Ammodiren.

*Obligatio
mutua ex
loc. cond.*

VII. Oritur ex loc. conductione obligatio mutua, utrinque principalis, ut sc. locator & conductor sibi invicem præstent, quod in contractum est deductum, & de quo convenit. l. 21. ff. loc. cond.

VIII. In specie locans rem, ejusve heres, præstare debet, ut ista re commode conductor uti possit *l. 15. §. 2. in f. loc. v. gr. ædes fartas tectas tradere, ostia, fenestras, tecta, aliaque necessaria reficere. l. 25. §. 2. locat. exceptis iis, quæ ipse conductor sua culpa corrumpit. l. 29. C. eod. Et porro, quicquid contractus lege expressum. l. 21. l. 25. §. 3. ff. loc. l. 19. C. eod. vel ipsi negotio tacite inest. l. 24. §. 4. in f. ff. eod.*

Locantis rem obligatio.

IX. Operarum autem suarum locator fideliter eas præstare debet, & quidem ab artifice exactissima diligentia exigitur. *arg. l. 25. §. 7. ff. loc. cand.*

Locantis operas obligatio.

X. Notandum hic est, quod certis casibus conductor a conductione recedere, & locator conductorem, ut migret ante conductionis tempus finitum, adigere possit. Ita locator invito conductore a contractu recedit, si 1.) ex superveniente necessitate ædes reficiendas, aut propriis usibus necessarias esse probaverit. *l. 3. C. locat. si modo tempestive inquilinum admoneat, ut de alia domo sibi prospicere possit arg. l. 17. §. 3. ff. commod. autoritate judicis, si opus est, adhibita; arg. l. 176. d. R. J. Christin. ad LL. Mechlin. t. 8. art. 18. num. 7. non vero sufficit, eam necessitatem allegari a locatore, sed probari legitime debet, Faber ad C. lib. 4. t. 42. def. 51. Carpzov. p. 2. c. 37. d. 6. n. 9. seqq. ubi hoc extendit, contra Sichardum & Dd. communem sententiam,*

Aliquando locator expellere potest conductorem.

ad fundos locatos: quæ tamen extensio propter manifestam rationis disparitatem vix admittenda erit, 2.) si male in ædibus versetur conductor, *d. l. 3. C. locat.* 3.) si merces non solvatur. *d. l. 3.*

*Aliquando
Et conducto-
ri a contra-
ctu licet re-
siliere.*

XI. Conductor vero justam resiliendi & emigrandi, aut remissionem pensionis impetrandi causam habet, si inopinatum aliquod damnum obvenit. *l. 27. §. f. ff. loc. l. 13. §. 7. eod. junct. l. 33. ff. de dam. inf.* ut sunt in ædibus, si domus ruinam minetur; it. si spectris infestetur; *arg. d. l. 27. §. f. ff. locat.* in prædiis vero rusticis impetus hostium, vis fluminum, & fructuum magna sterilitas. *l. 8. §. 18. C. eod.* cujusmodi casus prudentis judicis arbitrio relinquuntur.

*Obligatio
conductoris.*

XII. Conductor rei, ejusque heres, obligatur 1.) ut mercedem solvat, licet deseruerit rem sine justa causa. *l. 55. §. ult. ff. loc.* 2.) debet re, ut bonum patremfam. decet, uti, *l. 3. C. loc. cond.* & damna, dolo culpaque ejus evenientia, resarcire. *l. 28. C. loc.* de casu vero fortuito non tenetur, *d. l. §. 3. I. de loc. cond.* nisi aliter convenerit. *l. 9. §. 2. l. 13. §. 5. ff. locat.* quo etiam pertinet, si oves & vaccæ ferreæ (*eiserne Schafe oder Kühe*) locatæ sint, nimir. quod in locum demortuarum conductor alias substituere debeat: cujusmodi contractus Socida ab Italis appellatur. vid. Tabor *tract. de jur. Socidæ.*

*Obligatio
locantis
operas.*

XIII. Obligatio locantis operas, seu conductentis opus, consistit in præstatione istarum ope-

operarum promissarum *l. 25. §. 7. loc. cond. & conductor operarum, seu locans opus, obligatus est, ut mercedem solvat pro opera. l. 30. §. penult, ff. eod.*

XIV. Ad perfequendum, quod ex obligatione mutua conductor locatori, & vicissim *Actio locati conducti.* locator conductori debet, datur quoque actio mutua locati conducti, qua locator adversus conductorem agit, ut mercedem solvat, & rem finita locatione restituat: & vicissim conductor adversus locatorem, ut usum rei, vel operas præstet, opus conficiat, & damna refarciat.

XV. Tandem sciendum, quod successor *Emtor non tenetur servare loc. cond. a venditore initam.* singularis, v. g. emtor, non fit obligatus, ut servet locationem, a venditore contractam. *l. 9. C. locat. l. 25. §. 1. ff. eod.* quia scilicet emtor dominus rei est, nec conductor ullum jus in re habet, sed solum personam locatoris obligatam habet, adversus quam ad interesse agere potest. *l. 24. §. 4. inf. l. 25. §. 1. l. 30. §. 1. l. 33. ff. loc.* Quod tamen limitandum est 1.) si conductor sibi de hypotheca prospexerit in re conducta, quo casu iste emtore potior est, usque dum conductio finita. *Coler. p. 1. d. 8. n. 18. Carpz. p. 2. c. 37. d. 4. §. 5. Sandel 3. decis. Fris. t. 6. d. 1. §. 7. 2.)* nisi ea lege emerit, quod velit stare, cui prior dominus locavit, uti sunt verba *l. 9. C. de loc. cond.*

Addat. *L. 3. T. 25. I. d. loc. & conduct.*

TIT. XIII.

DE

CONTRACTU EMPHYTEUTICO.

*Contractus
emphyteu-
tici descri-
ptio.*

I. Contractus emphyteuticus est de concedenda ipsa rei immobilis quodammodo proprietate, ejusque plenissimo usu, ut melior res reddatur, ac certus canon domino superiori in recognitionem solvatur. §. 3. I. de loc. & cond. l. 1. & seqq. C. de jur. emphyt.

*Persona
contrahen-
tes, & res,
de quibus
contrahi-
tur.*

II. Ineunt hunc contractum dominus & emphyteuta de domo agrove, uti jam supra expositum *Lib. II. Tit. XII. aph. 4. & 7.*

*Forma hu-
jus contra-
ctus.*

III. Forma hujus contractus consistit in consensu de ipsa re, ita ad usum plenissimum concedenda, sub conditione præstandi canonis, & sæpius solet super hac re scriptura confici, (*Ein Erb-Zinß-Brief*) l. 1. verb. *scriptura interveniente* C. de jur. emphyt.

*Mutua obli-
gatio ex hoc
contractu.*

IV. Oritur ex hoc contractu mutua obligatio, utrinque principalis. Dominus scil. tenetur rem & plenissimum usum concedere, imo & dominium aliquod, quod utile vocant *d. text.* emphyteuta vero obligatur, ut dominum recognoscat, & canonem solvat; nec ipsum excusat, si casus fortuitus circa fructus, vel etiam circa rem, evenerit: quia scil. non solvit mercedem, fructibus proportionatam, vid. l. 1. C. de jur. emphyt. excipitur I.) casus, quo propter bellum hostiumve incursum, emphyteuta fundum plane non potuit colere.

Carpz.

Carpzov. 1. *resp. 91.* 2.) si pensio tanta sit, ut fructibus fere respondeat. Clar. L. IV. §. *emphyteusis. q. 8. n. 7. & seqq.* Gail. 2. O. 23.

V. Ad perfequendum, quod ex hoc contractu debetur, datur actio ex contractu emphyteutico, qua nim. emphyteuta agit, ut res tradatur, & usus præstetur; dominus vero, ut canon, & certis casibus laudemium, (*das Lehn-Geld*) solvatur. (vid. *d. II. Tit. XII. aph. 10.*)

*Actio ex
contr. em-
phyt.*

Add. L. 3. T. 25. §. 3. I. *d. loc. & cond.*

TIT. XIV.

DE SOCIETATE.

I. Societas est contractus de re aut opera conferenda, ut lucrum & damnum, inde veniens, sit inter conferentes commune.

*Societatis
descriptio.
L. 17. ff. t. 2.
pro socio.*

II. Inire possunt hunc contractum, qui consentire queunt, & qui bonorum suorum administrationem habent. vid. Felicius *tr. de tes. societ. c. 3. & seqq.*

*Persona
contrahen-
tes.*

III. Alia societas est universorum bonorum; alia certæ alicujus negotiationis; alia rei singularis. *l. 5. pr. ff. pro soc. pr. I. de societ. universorum bonorum.* Universorum bonorum iterum alia est tam præsentium, quam futurorum, de qua in §. 4. *I. d. t. l. 3. §. 1. ff. eod.* alia præsentium tantum, qualis in dubio intelligitur. *l. 7. 8. 9. ff. pro soc.* Differunt, quod hæc tantum contineat, quæ in quæstu sunt, & ex ipsa societate

*Alia socie-
tas est rei
certæ; alia
universo-
rum bono-
rum.*

proveniunt, nec adventitia lucra comprehendat. *d. l. 7. seqq. ff. pro soc. l. 67. §. si unus. i. ff. eod. vid. Anton. Faber. ad C. L. 7. t. 1. d. 29. n. 3. Carpzov. p. 3. C. 15. d. 45. n. 3.* illa vero omnia, undecunque & ex quacunque causa alteri sociorum obveniant, communicanda includat. *d. l. 3. §. 1. l. 73. ff. pro soc.*

Forma societatis.

IV. Forma hujus contractus in genere consistit in consensu de re & opera conferenda, lucri & quaestus causa. *l. 32. l. 71. ff. pro soc. Exprimitur iste consensus vel expressis verbis, l. 4. pr. d. t. vel ipsa rerum collatione ex proposito ineundi societatem. d. l. 4. pr. l. 44. ff. pro soc.*

Obligatio mutua sociorum.

V. Oritur hinc obligatio mutua sociorum, utrinque directa & principalis, 1.) ad conferenda bona, & operam promissam adhibendam, 2.) in administratione bonorum collatorum: quo etiam pertinet, quod socius socio teneatur ad inventarii confectionem, & quod damna, dolo aut culpa data, praestare debeat. Sufficit tamen, talem diligentiam communibus rebus adhibere socium, qualem suis rebus adhibere solet, & qui parum diligentem socium sibi assumit, de se queri, sibi que hoc imputare debet *§. ult. I. de societ. at casum fortuitum socius non praestat. l. 52. §. 3. ff. pr. soc.* Praeterea impensas socius socio tenetur restituere *l. 38. §. 1. ff. pro soc.* Denique 3.) obstringitur socius socio ad lucrum communicandum, vel ad damnum participandum *l. 29. §. fin. ff. pro soc.* Sunt vero partes lucri & damni

damni vel speciali conventionē expressæ; & hæc servandæ sunt *l. 29. pr. ff. pro soc. §. 1. l. eod.* add. Felicius *d. tr. de societ. c. 17. num. 13. seqq.* vel non sunt expressæ; & tunc secundum proportionem Geometricam, nimir. fortis ratione & operæ illatæ, fit divisio lucri; & similis proportio etiam observatur in damni partitione. vid. H. Pistor. *l. 3. q. 11. Carpzov. p. 2. C. 30. d. 38. num. 4. Mevius ad jus Lubec. l. 3. t. 9. a. 1. n. 5. 6. & 7.* vid. hac de re uberius *Exerc. nostr. ad. Pand. XXII. thes. 30. & seqq.*

VI. Ad obtinendum, quod ex hac obligatione debetur, datur actio pro socio, qua nimir. socius contra socium agit, ut res communicentur, similiter & lucrum communicateur, & rationes reddantur, *l. 73. & 74. l. 65. §. pen. l. 43. l. 32. ff. pro soc.* ut & post finitam societatem datur iudicium communi dividundo. *l. 1. ff. comm. divid.*

VII. Dissolvitur societas vel ratione rerum, vel personarum. Ratione rerum societas quidem particularis finitur negotio isto finito, cuius gratia societas contracta, *§. 6. l. de societ.* similiter & societas universalis, si bona amittantur. *§. 7. l. eod.* Ratione personarum finitur 1.) morte socii, saltem unius, neque enim societas in heredes transit *l. 4. §. 1. l. 35. l. 52. §. 9. ff. pro soc.* etiam si ita convenerit. *l. 59. pr. h. t.* 2.) pœnitentia, & quidem vel mutuo dissenſu, *l. 64. h. t.* vel unius

unius renunciatione invito altero §. 4. *I. de societ. l. 4. §. 1. ff. eod.* quæ tamen renunciatio tempestive & re integra fieri debet. *d. §. 4. Inst. de societ. l. 65. §. 4. 5. & 6. ff. pro socio.*

Socius gaudet beneficio competentie

acquirat sociis, eosque obligat.

VIII. Circa societatem adhuc notandum venit 1.) quod socius habeat beneficium competentie, h. e. quo non in solidum, sed in quantum facere potest, socio condemnetur. §. 38. *I. de action. l. 63. pr. pro soc.* 2.) quod socii sibi invicem acquirant, & obligent sibi alios. *vid. l. 9. C. si cert. pet. Felic. d. tr. c. 30. n. 40.* 3.) quod ex contractu unius socii cæteri quoque obligentur, si nimir. secundum formam societatis initæ contraxerit. *l. 27. & 82. ff. pro soc.* competit tamen ipsis beneficium divisionis. *Diff. Carpzov. p. 2. c. 17. d. 12. add. Mevius adjus Lubec. l. 3. t. 9. aph. 6. n. 4.*

Add. Lib. 3. Inst. t. 26. de societ.

TIT. XV.

DE MANDATO.

Mandati definitio.

L. 17. ff. t. I. mand. vel contra.

Persona contrahentes.

Negotia, que committuntur.

I. Mandatum est contractus, quo aliquid gerendum commissum gratuito suscipitur. §. 1. *Ult. I. de mand. l. 1. §. 4. ff. mand.*

II. Ineunt hunc contractum mandans, & procurator seu mandatarius, fidem dans de re mandata exequenda. *l. 7. l. 8. pr. l. 28. mand.*

III. Committuntur negotia gerenda seu facta. Est vero mandatum aliud generale quod

quod ad omnes causas, omniaque negotia pertinet: vel speciale, quod ad certam causam datum est, *l. 1. §. 1. l. 60. ff. de proc. l. 11. §. ult. ff. de pign. action.* Et sunt quædam, quæ per quodvis generale mandatum expediri non possunt, sed speciali opus habent mandato, veluti si agatur de adeunda hereditate, *l. 25. §. 5. ff. de acquir. her.* de in integrum restitutione minorum; *l. 25. §. 1. ff. de minor. de vendendo & alienando; l. 63. ff. de proc. de debiti remissione; l. 12. & 13. ff. de pact. de transigendo; l. 60. ff. d. proc. l. 7. C. de transact. de juramenti præstatione. l. 17. §. ult. ff. de jurejur. vid. Faber. ad C. l. 4. t. 1. d. 38. n. 1. Carpzov. p. 1. c. 12. d. 12. Berlich. p. 1. concl. 29. n. 24. & seqq.*

IV. Mandatum generale iterum aliud est *Mandatum generale* simplex, cum simpliciter demandata est omnia rerum administratio, *l. 60. & 63. ff. de libera, aliud* *aliud est sine libera, aliud cum libera.* *proc.* aliud, quod vocant, cum libera, cum generaliter ad omnia negotia mandatum quis habet, inserta clausula hac, ut omnia possit agere liberrime, & quæcunque ipse dominus, si præsens esset, *l. 60. §. f. ff. mand. l. 58. ff. de proc.*

V. Cæterum rei turpis & prohibitiæ mandatum nullum est, *l. 6. §. 3. ff. mand. §. 7. l. mand.* sed tam mandans, quam mandatarius, ad pœnam obligantur, si mandatum fuerit impletum *l. 5. C. de accusat. l. 15. §. 1. ff. ad L. Cornel. de Sicar. l. 11. §. 3. ff. de injur. l. 169. de R. I. nec mandatarius contra mandantem habet actionem. §. 7. l. mand. Gail. 2.*

O. 39. num. 15. Clarus 5. sent. §. fin. q. 89.
 & ibi Sichard. in not. Carpzov. p. 4. C. 14.
 d. 6.

**Forma
mandati.**

VI. Forma mandati consistit in consensu mutuo super negotio, quod quis gratis gerendum suo nomine committit, & alter ita commissum suscipit, l. 8. §. 1. ff. de procur. Mandare igitur est committere negotium aliquod gerendum, & quidem gratis seu ex officio & amicitia. l. 1. §. ult. ff. mand. admittitur tamen gratuitæ operæ voluntaria remuneratio. l. 6. pr. mand. suscipiturque mandatum principaliter solius mandantis contemplatione, quamvis non omnis utilitas, quæ ex suscepto negotio resultat, semper ad eum spectet. l. 2. ff. mand.

**Differentia
mandati a
consilio.**

VII. Differt mandatum a consilio in eo, quod, qui mandat, petit, rogat & urget ut suscipiatur, quod mandatum est: qui vero consilium dat, arbitrio ejus, cui dat, rem permittit; neque, utrum fiat, nec ne, curat, aut ejus interest; quare nec ex eo obligatur, etiamsi non bene cesserit, modo non fraus subsit, aut promissio indemnitas. l. 47. de R. I. l. 2. §. ult. ff. mand. §. 6. I. eod. l. 2. de proxen.

**Obligatio
principalis
mandatarii.**

VIII. Principaliter ex hoc contractu obligatur mandatarius seu procurator: cujus officium consistit in eo, 1.) ut mandatum b. fide, ac diligenter exequatur; l. 46. §. 4. ff. de proc. l. 10. pr. ff. mand. l. 22. §. f. l. 35. l. 60. §. ult. cod.

eod. & imprimis curet, ut ad præscriptum agat, nec mandati fines egrediatur. *l. 5. pr. eod.* nam si excesserit, non id, quod mandatum est, sed aliud facere videtur. *l. 33. ff. eod.* add. *Men. 2. arbitr. Jud. quæst. 352. num. 3. Carpzov. p. 2. C. 20. d. 11. § 12.* quod tamen sano sensu intelligendum est, ut ne fines mandati excessisse dicatur, qui ea fecit, quæ tacite ipsi mandato inerant, vel sine quibus illud exequi non poterat. *arg. l. 56. § 62. ff. de proc.* aut qui id fecit, quod æquipollet ei, quod in mandatis accepit, ut domini nihil interfit. *l. ult. §. ult. ff. mand.* Regulariter mandatum susceptum alteri demandari non potest, cum plerumque industria personæ eligatur: aliquando tamen hoc licet, cum primis si clausula substitutionis mandato sit addita. Obligatur 2.) mandatarius, ut negotio peracto, quicquid per causam & occasionem mandati consecutus fuerit, id mandanti ex bona fide restituat. *l. 20. pr. l. 10. §. 2. § 3. l. 45. pr. l. 8. §. 5. ff. h. t.*

IX. Ad persequendum id, quod ex hac obligatione debetur, datur actio mandati directa mandanti & ejus heredi, contra mandatarium, ejusque heredem, *l. 8. §. 6. ff. mand.* & condemnatus ex illa ob dolum, fit infamis. *l. 1. l. 6. §. 5. ff. de his, qui not. infam.* Quod si plures mandatum in se susceperint, singuli in solidum tenentur: ille vero prius convenitur, qui gessit.

Actio mandati directa.

*Obligatio
secundaria
mandantis.*

X. Secundario & contrario modo obligatur mandans mandatario, ut, finito mandato, indemnem servet mandatarium, eique restituat, quicquid illi per causam mandati abest. *l. 10. §. 9. l. 12. §. 7. l. 27. §. pen. ff. mand.*

*Actio man-
dati contra-
ria.*

XI. Inde datur actio contraria, quæ mandatarius experitur contra mandantem, ut ipsum indemnem præstet, v. gr. impensas restituat. *dd. text.*

*Quomodo
finiatur
mandatum.*

XII. Finitur aut solvitur mandatum: 1.) contrario consensu mutuo. *§. ult. l. quib. mod. toll. obl.* 2.) tempestiva mandatarii renunciatione, h. e. si ita renunciatur, ut mandatori eandem rem per alios exsequendi causa sit integra. *l. 22. §. ult. ff. mand.* aut aliqua justa causa intervenerit, ut renunciare tempestive non potuerit: ut sunt adversa valetudo, vis hostium, capitales inimicitæ. *l. 23. 24. 25. 27. §. 2. seqq. ff. mand.* 3.) contramandato, ut vocant, i. e. ipsius mandantis revocatione. *l. 12. §. pen. l. 15. ff. mand.* cum enim solius mandantis gratia mandatum suscipiatur, is hoc quodcumque revocare potest, modo id fiat re integra. *§. 9. l. mand.* aut mandatarius indemnem servetur, *l. 15. ff. mand.* 4.) morte alterutrius *§. 10. l. d. t. l. 26. pr. l. 27. §. 3. l. 57. ff. mand. l. 15. C. eod.* sic ut post mandantis mortem nec ipse procurator teneatur exsequi mandatum, nec heredes mandatoris obligentur ratione ejus, quod a defuncto mandatum erat, & post mortem ejus impletum.

l. 26.

l. 26. pr. l. 34. §. f. ff. mand. si tamen per ignorantiam impletum est, actio utilitatis, seu æquitatis causa competit. d. l. 26. pr. §. 10. l. h. t. Similiter nec mandatarii heredes post ejus mortem mandatum exequi tenentur, eo quod ipse tantum personam ex amicitia & officii ratione, non etiam heredes suos post mortem obstrinxisse, ejusque solius industriam & fidem mandato spectasse intelligatur. l. 57. ff. mand.

Add. L. 3. T. 27. I. mandati.

TIT. XVI.

DE

CONTRACTU CHIROGRAPHARIO.

I. Contractus, qui literis initur, seu chirographarius, est, quo quis scriptura obligatur ad rem fungibilem solvendam ei, cui quis illam se debere, & accepisse scripsit. *tot. tit. I. de liter. obl.* *Contractus chirographarii descriptio.*

II. Ineunt hunc contractum creditor ac debitor, qui vel pecunia v. gr. vere numerata, vel saltim spe numerandæ, cautionem scripsit, & creditori tradidit. *d. text.* *Personæ contrahentes.*

III. Celebratur hic contractus, perinde ut mutuum, super rebus fungibilibus *d. t. §. de lit. obl. & tot. tit. C. de non num. pecun.* *Res, de qua contractus initur.*

IV. Forma consistit in eo, ut quis scripto, alteri mutuo consensu tradito, confessus sit, se ab illo certam quantitatem accepisse. *d. tit. I. de lit. obl. verb. scriptura obligetur. & §. ult. I. de obl.* *Forma.*

Obligatio inde veniens & actio.

V. Obligatio igitur ex ista scriptura, quæ chirographum dicitur, consistit in eo, ut quis debeat reddere in eodem genere ac bonitate pecuniam, aliamve rem fungibilem, quam se accepisse literis expreslit. *dd. text. & datur inde condictio certi, seu ex chirographo. d. tit. I. verb. nascatur condictio.*

Competit vero debitori exceptio non numerata pecuniæ intra biennium.

VI. Competit tamen debitori intra biennium exceptio non numeratæ pecuniæ: & tunc onus probandæ numerationis creditori incumbit. *l. 3. C. de non num. pecun. l. 10. l. 14. eod.* post biennium autem contententem chirographum obligat, adeo ut non amplius quærat, an numeratum sit, sed ita scriptum esse sufficiat: nisi ipse debitor, numeratam non esse pecuniam, probare velit, quæ probatio etiam post biennium admittitur. *add. Rebus. ad Constit. Reg. in proæmio. gloss. 5. num. 58. & de chirographo art. 2. num. 68. Gudelin. de jur. noviss. l. 3. c. 6. in f. Joh. a Sande l. 1. defin. Fris. tit. 8. d. 3. Carpzov. p. 1. c. 8. d. 17. & c. 31. d. 65.*

Chirographum habet paratam executionem.

VII. Ejusmodi chirographum in judicio productum aut recognoscendum, aut jurato diffitendum est, & paratam habet executionem: nec contra illud alia exceptio, nisi ista, quam jam diximus non numeratæ pecuniæ; item solutionis; compensationis; novationis; pacti de non petendo; transactionis, aut etiam simulationis, admittitur: & quidem hæ exceptiones in continenti probari debent.

bent. Argent. ad constit. Britann. art. 173. g. 1. in f. Imbertus instit. forens. l. 1. c. 35. in verb. tradendi. Sande d. loc. def. in m. Matth. Colerus de proc. Exec. p. 4. c. 2. num. 17. Berlich. p. 1. concl. 84. num. 79. Carpz. l. 2. Resp. 91.

VIII. Cautionibus seu chirographis opponuntur apochæ seu securitates, *Quittungen* ^{Chirographis opponuntur apochæ.} quibus quis solutionem debiti fatetur. His itidem potest opponi exceptio non numer. pecun. intra 30. dies; post quorum lapsum non amplius quis admittitur, licet, sibi non esse solutam pecuniam, probare velit. l. 14. §. 1. & 2. C. de non. num. pec. Carpzov. l. 2. Resp. 90. n. 12. & 13.

Add. Lib. 3. Tit. 22. l. d. literarum obligationibus.

T I T. XVII.

DE

CONTRACTIBUS INNOMINATIS.

I. Cum ob varietatem negotiorum non possint omnes contractus certis includi cancellis; ideo contractus quidam relictis sunt innominati, seu adeo certis limitibus non definiti, habentes tamen in se negotium aliquod civile. l. 1. pr. l. 3. ff. de P. V. l. 1. §. 2. ff. de rer. perm. l. 1. pr. ff. de estim. action. ^{Contractuum innominatorum descriptio;}

II. Non autem possunt quædam negotia ^{distributio.} contractibus nominatis accenseri, vel quod incertum ac dubium sit, quis contractus sit

celebratus, vid. *d. l. 1. pr. de æstim. act.* vel quod varium subfit negotium, quod uti conventum & gestum est, narratur, vid. *l. 1. § l. 22. ff. de P. V.* Prioris generis sunt exempla contractuum in *l. 10. l. 17. §. 2. l. 23. de P. V.* & in specie contractus æstimatorius *d. l. 1. ff. de æstim. act.* Posterioris vero generis sunt contractus *do ut des; do ut facias; facio ut des; facio ut facias.*

Contractus æstimatorii descriptio.
L. 19. ff. t. 3. De æstimatoria.
Actio æstimatoria.

III. Contractus æstimatorius est, quo alicui certa res, præfinito certo pretio, vendenda traditur, ea lege, ut ea vendita pretium restituatur, vel, si non sit vendita, res incorrupta reddatur, vid. *Carpzov. 1. Respons. 106.*

IV. Datur ex hoc contractu actio præscriptis verbis, quæ in specie æstimatoria dicitur, *rub. § l. 1. pr. ff. de æstim. act. §. 28. l. de act. & competit ei, qui rem æstimatam vendendam dedit, contra eum, qui accepit, ad hoc, ut ipsa res reddatur, vel ejus æstimatio præstetur.*

Contractus do ut des descriptio.
L. 19. ff. t. 4. De rerum permutat.
Quo etiam pertinet cambium.

V. Contractus *do ut des*, seu permutatio, est, quo certa res vel species, pro alia certa re vel specie, in alium transfertur. *l. 1. ff. de rer. perm. l. 1. §. 1. ff. de contr. emt.*

VI. Est & singularis permutationis genus, quod in pecunia numerata consistit, & cambium dici solet, (*ein Wechsel*) quo nimir. ita permutatur pecunia, ut pro pecunia alio certo loco æquivalens, interveniente aliqua mercede, detur. vid. *Johan. Martin. Vogt. tract. de camb. Marquard. de jur. mercat. l. 2. c. 12.*

VII. Contractus do ut facias est, quo con- *Contractus*
venit, ut, data certa re vicissim aliquid fieret, *do ut facias*
L. 5. §. 2. de P. V. Rennem. Jurispr. Romano-
descriptio.
Germ. m. 3. D. 28. p. tot.

VIII. Differt hic contractus a locatione: *Hujus differe-*
quod in ista merces pro opera consistat in pe- *rentia a loc.*
cunia numerata, & non pro quolibet facto, *cond.*
sed pro eo, quod locari solet, præstetur.

IX. Refertur huc solet contractus, cujus fit *Speçtat huc*
mentio in *l. un. C. de suffrag.* quo nimirum, *suffragium.*
quid datur, ut negotium alicujus apud Pri-
ncipem commendetur, de quo legas Tabor.
tr. de suffrag.

X. Pertinet huc etiam affecuratio, quæ est *Refertur*
contractus, quo præmium datur, ut quis sus- *huc etiam*
cipiat periculum mercium, alio transvehen- *affecuratio*
darum. add. Grot. *de jur. B. & P. l. 2. c. 12.*
n. 23. Marq. d. tr. 3. c. 13.

XI. Præterea contractibus innominatis ac- *concessio sa-*
censetur quodammodo concessio salinarum, *linarum.*
quæ fit Hallæ, cum primis in salinis mensæ Ar-
chiepiscopali destinatis, sub præstatione certi
quali canonis, qui fere est æstimatio materiæ,
ex qua sal coquitur, habita tamen quadam
ratione impenfarum; vulgo *um die Aus-*
lauffte. vid. *Regiments - Ordn. Ertzbischoff*
Ernst. d. A. 1479. tit. dieweil gutes. & seqq.
Heig. 1. quæst. 14. Befold. th. pract. voc.
Saltz-Pfann. Høhdorff. Saltzgraphius Hal-
lensis eleg. tract. Herøld, tract. de jur. re-
present. & transpos. c. 5. concl. 4. Ellen-

berger in *Disputat. de jure salinarum*, sub meo præsidio Jenæ habita.

Contractus facio ut des descriptio.

XII. Contractus facio ut des est, quo convenit, ut, cum ego aliquid facerem, tu certam rem mihi dares, l. 5. §. 3. ff. de P. V.

Contractus facio ut facias descriptio.

XIII. Denique contractus facio ut facias est, quo placuit, ut cum aliquid fecerim, vicissim etiam aliquid facias. l. 5. §. 4. de P. V.

Ex contractibus innominatis datur actio P. V.

XIV. Ex hisce contractibus innominatis datur actio præscriptis verbis, inde ita dicta, quod non constet certa formula, sed negotium disertis verbis, prout gestum erat, exprimatur: unde etiam actio civilis in factum dicitur. l. 1. §. 1. & 2. & l. 22. ff. d. P. V.

L. 9. ff. t. 5. de præscr. verb. & in factum act.

Datur hæc actio ad hoc, ut contractus fides servetur, vel præstetur id quod interest. l. 7. §. 2. de pact. l. 1. 2. 3. 5. §. 1. & 5. l. 7. l. 8. l. ult. ff. de P. V.

In contractibus innominatis locus est pœnitentia.

XV. Cæterum antequam ab altera parte etiam contractui sit satisfactum, potest is, qui a sua parte implevit contractum, pœnitere, & datum repetere. l. 5. ff. de condict. caus. dat. caus. non sec. Carpzov. p. 2. C. 33. d. 23. in f. Marquard. d. tr. l. 2. c. 12. Grot. introd. in jus Belg. L. 3. c. 6. in f. a qua sententia recedunt Gomez. var. resol. tom. 2. c. 8. n. 3. Mantica. de tacit. & ambig. convent. l. 1. t. 8. n. 17. & seqq. Rutg. Ruland. Consil. von Erlegung einiger schweren in Assurance-Sachen vorgestellter Fragen.

TIT. XVIII.

DE

QUASI CONTRACTIBVS.

I. Quasi contractus est, quando ex ipso *Quasi con-*
facto lex civilis consensum inducit, indeque *tractus de-*
alter alteri obligatur. *scriptio.*

II. Cum enim in hisce negotiis non sit ex- *Forma,*
pressus consensus, & tamen æquitas dicitur, ut
inde obligatio constituatur, lex ipsa ex facto
consensum colligit. *l. 16. ff. de neg. gest. l. 1. §. 6.*
ff. de const. p. c. & opponitur contractui vero,
h. e. expresso consensu celebrato.

III. Ejusmodi i.) est negotiorum gestio, *Negotiorum*
quæ est quasi contractus, quo quis, sine man- *gestionis de-*
dato negotia alterius utiliter gerendo, se ad *scriptio.*
rationem de iis reddendam, & vicissim alte- *L. 3. ff. t. 5.*
rum sibi ad restituendum id, quod impensum, *de negot.*
gest. *adstringit l. 2. l. 10. §. 1. ff. de negot. gest.*

IV. Intercedit hic qs. contractus inter ge- *Persona*
storem & dominum ignorantem, seu absens, *contrahen-*
seu præsens sit, *l. 41. de neg. gest. tes.*

V. Forma hujus contractus consistit in ipsa *Forma.*
gestione absque ullo mandato, seu expresso
seu tacito, suscepta, *d. l. 2. §. 41. de neg.*
gest.

VI. Inde oritur obligatio gestoris, ut scil. *Inde oriens*
negotium susceptum exequatur, & quidem *obligatio.*
diligenter. vid. *§. 1. in f. l. de obl. quæ qs. ex*

contr. nasc. l. 23. *d. R. I.* unde gestor tenetur domino ad rationes reddendas, & restituendum omne id, quod ex gestione ad illum pervenit, aut pervenire potuit, ut & refarcienda damna, quavis culpa evenientia. l. 8. §. 1. l. 19. §. 4. *ff. de neg. gest.* quandoque & casum præstare tenetur gestor, nim. si negotium periculi plenum subierit, quod non sit solitus facere dominus. l. 11. *de neg. gest.* Quod si in quibusdam lucrum factum fuerit, in quibusdam damnum, absens compensare lucrum cum damno debet. *d. l. 11.* Si pecuniæ alienæ negotium gestum sit, lucri etiam omissi ratio sic habebitur, ut & gestor ad usuras totius temporis, quo pecuniam alienam exercuit, obligetur, & periculum quoque nominum, quæ contraxit, ipsemet agnoscere teneatur; nisi post contractum, cum ante factis locupletes essent debitores, casibus fortuitis suas fortunas ita amiserint, ut amplius solvendo non sint. l. 24. *C. de usur.* l. 37. §. 1. *ff. d. neg. gest.* imo & ipse gestor, si pecuniam domino debeat, a se quoque eam exigere jubetur. l. 6. §. *fin.* l. 35. l. 38. *ff. de neg. gest.* Interdum in *neg. gest.* actione dolus solummodo versatur: nam si affectione coactus, ne bona mea distrahantur, negotiis tuis meis obtuleris, æquissimum est, dolum (*Œ latam culpam*) duntaxat te præstare l. 3. §. 9. *de negot. gest.*

VII. Datur hinc actio directa domino, ejusve heredi, contra gestorem, ejusve heredem; ut ea præstet, ad quæ ipsum obligatum diximus, l. 2. l. 3. pr. & §. 7. de neg. gest.

Actio directa.

VIII. E contrario obligatur etiam dominus gestori ad restituenda damna & impensas, necessarias & utiles l. 10. pr. l. 17. l. 25. ff. de neg. gest. & inde datur gestori contra dominum actio contraria. d. l. 2.

Obligatio secundaria, ac inde veniens actio contraria.

IX. 2.) Administratio tutelæ, quæ est quasi contractus, quo tutor ad personam & res pupilli fideliter gerendas obligatur, §. 2. I. de obl. quæ qs. ex contr. nasc. vid. supr. lib. I. tit. de tutel. 16. & seqq.

II. Administrationis tutela descriptio.

X. 3.) Rerum singularium communium administratio, quæ est quasi contractus, quo duo pluresve in societatem præter voluntatem incidunt, & sibi invicem ad res communes dividendas, & ad personales quasdam præstationes obligantur. l. 1. l. 4. §. 3. ff. comm. divid.

III. Rerum communium administratio.

L. 10. ff. t. 3. commun. divid.

XI. Oritur ex hoc quasi contractu, & simul dominio, actio communi dividundo, qua illi, quibus res particularis communis est, inter se agunt de re ista dividenda, commodis communicandis, damnis dolo culpave datis, adeoque interesse & impendiis, restituendis. tot. tit. D. comm. div.

Actio communi dividundo.

XII. 4.) Communio hereditatis, quæ est quasi contractus, quo plures simul veniunt ad eandem hereditatem, indeque alter alteri

IV. Communio hereditatis,

L. 10. ff. t. 2
fam. her-
cif. obligatur ad hereditatem dividendam inter
se invicem, præstandas impensas vel damna.
§. 3. & 4. *J. de obligat. quæ ex qs. contr.
nasc.*

*Actio fam.
hercif.* XIII. Datur ex hoc quasi contractu, & con-
currente jure hereditario, seu dominio here-
ditatis, actio famil. herc. de qua jam supra di-
ctum *lib. 2. tit. 33. aph. 13.* add. Renneimann.
d. membr. 3. D. 31. th. 22. & seqq.

*V. Heredi-
tatis aditio.* XIV. 5.) Hereditatis aditio, quæ est quasi
contractus, quo heres, qui hereditatem adiit,
ad legata & fideicommissa, legatariis aut fi-
deicommissariis præstanda, obligatur. §. 5. *J.
de obl. quæ ex qs. contr. nasc. l. 5. §. 2. ff. d. O.
& A.*

*Actio ex te-
stamento.* XV. Datur hinc actio ex testamento, quo
is, cui aliquid ex testamento, seu ultima vo-
luntate præstandum est, agit contra heredem,
ut id præstet, & ultimam defuncti voluntatem
impleat. §. 2. *verb. per actiones personales. I.
de legat.*

*VI. Indebiti
solutio.* XVI. 6.) Indebiti solutio, quæ est quasi
contractus, quo is, cui per errorem indebi-
tum solutum est, ad ejus restitutionem obli-
gatur. §. 1. *I. quib. mod. re contr. obl. §. 6. I.
de obl. quæ qs. ex contr.*

*§. per erro-
rem.* XVII. Dicimus per errorem: nam is qui
sciens indebitum solvit, videtur donare. *l. 1.
§. 1. ff. de cond. indeb. l. 53. de R. I. & quidem
potis-*

potissimum si quis in facto erret, non in jure. *l. 9. § 10. C. d. j. § f. ignor.* Re-
 cepta vero est ex æquitate a Dd. sententia, etiam juris.
 quod etiam ob errorem juris detur repetitio soluti, si solvens damnum sit passurus, & alter lucrum, nisi repeteretur. *a. l. 14. l. 26. pr. §. 1. § 2. ff. de condict. ind. add. l. 59. d. t. l. 5. C. eod.* vid. Zasius *ad. rubr. ff. de condict. indeb.* Sichard. *in tit. C. eod.* Carpz. *p. 3. C. 15. d. 43. it. p. 2. C. 28. d. 20.* Pingitzer. *decis. 49. num. 11.* Christin. *vol. 3. decis. Belg. 8.* Grotius *introd. in jus Belg. l. 3. c. 30.*

XVIII. Competit inde conditio indebiti, *Conditio in qua, errore cognito, repetit quis solutum ab eo, qui indebitum accepit. tot. tit. D. d. condict. indebit.* *debiti.*

XIX. Similiter 7.) datio ob causam, quæ est quasi contractus, quo, si causa non sequatur, h. e. altera pars non steterit promissis, ea obligatur ad restituendum id, quod accepit. *l. 13. 2. in f. ff. commod. l. 1. § seqq. de condict. caus. dat. caus. non sec.* *VII. Datio ob causam. L. 12. ff. t. 4. de condict. caus. data caus. non secuta.*

XX. Datur ex hoc quasi contractu conditio causa data causa non secuta, seu conditio ob causam datorum, qua quis id, quod ob causam futuram honestam, seu ob rem factumve promissum alteri dedit, causa ea ab altera non præstita, seu promissione rei factive non impleta, repetit. *l. 1. l. 3. §. 2. ff. de cond. caus.*

caus. dat. caus. non sec. Quando enim ob causam alteri, ut sc. rem factumve aliquod præstet, quid datur, expresse quidem id agitur, ut causa ista sequatur, & alter quoque promissum impleat; atque ita contractus innominatus initur: infimul vero tacite agitur, ut, si causa non sequatur, repetere datum liceat, ac proinde alter, qui accepit, ex ipsa re obligatur, causa non secuta seu promissione ab altero nondum impleta, ad reddendum. *l. 13. §. 2. in fin. ff. commod.*

VIII. *Acceptio sine causa.*
L. 12. ff. t. 7
De condict. sine caus.

Condictio sine causa.

XXI. Porro 8.) acceptio sine causa, quæ est quasi contractus, quo quis ex ipsa re, quod scil. res sine causa apud ipsum sit, obligatur ad restituendum cum omni causa *l. 32. in f. ff. de reb. cred.*

XXII. Datur inde condictio sine causa, quæ locum habet, si aliæ conditiones deficient. vid. *tot. tit. D. & C. de condict. sin. caus.* v. c. si m. f. possessor fructus consumferit. *l. 3. C. d. t.* si chirographum sit apud alterum, numeratione non secuta, vel credito jam soluto. *l. 2. & 4. C. eod.* si fullo amissis vestimentis, domino pretium solverit, qui tamen illa postea invenerit. *l. 2. ff. eod.*

Condictio ob turpem vel injuriam causam; item

XXIII. Referrî etiam huc solet a plurimis condictio ob turpem causam; it. injustam causam; it. a nonnullis condictio furtiva. Verum hæ non ex quasi contractu condictio-

nes

nes sunt, sed ex delictis: uti suo loco dicitur *lib. 3. tit. 26. §. 5. seqq.* furtiva, huc non pertinet.

XXIV. 9) Commodius huc referri potest cum Balduino *ad §. it. I. de obl. qua qs. ex contract.* actio finium regundorum, quæ datur inter eos, qui confines habent agros, ut fines rite discernantur & declarentur, atque quod interest, alterius fines confusos non fuisse, præstetur *l. 1. l. 4. §. 1. l. 8. ff. fin. reg. §. 20. I. de action.* IX. Obscuratio finium. L. 10. ff. t. I. finium regund.

XXV. Est hæc actio ex quasi contractu, qui consistit in eo, quod possessores agrorum incidant in confinium, & non tam consensu, quam re confines fiant, indeque, si res ita exigat, teneantur sibi invicem ad fines rite dirimendos, & præstandum, alter alteri, quod interest. *l. 2. ff. fin. reg. l. 6. l. 8. pr. eod.* Concurrit etiam dominium seu jus in re, indeque mixta est hæc actio *d. l. 8. pr. l. 4. §. 5. & 9. d. t. §. 20. I. de action.* Si vero dolose termini sint moti, subest obligatio & actio ex delicto. *§. pen. I. de off. jud.* Præterea etiam datur iudicium criminale, de quo inferius. vid. Joh. Oetinger. *tr. de jur. lim. & fin. reg.* Unde oritur illa actio fin. regundorum.

XXVI. Restat 10.) exponendus quasi contractus, scil. receptio in navim, qui quasi contractus inducitur ex facto receptionis, quo exercitor navis, cauponæ vel stabuli, censetur tacite promittere, salvas fore res receptas. *l. 1. & seqq. ff. naut. caup. stab.* X. Receptio in navim. L. 4. ff. t. 9. naut. caup. stabul. ut recept. test.

XXVII.

Actio de recepto.

XXXVII. Datur inde actio de recepto, quæ est actio in factum, prætoriam, in personam, quæ, ob receptum salvam fore cujusve rem, datur ei, qui rem in navim, cauponam seu stabulum immisit aut intulit, contra exercitorem istius navis cauponæ seu stabuli, qui istas merces seu res recepit, ut salvas restituat, & omne damnum cujuslibet culpa contingens, præstet. *Ad. text. add. Peck. cum not. Vinn. comm. in tit. ad rem naut. pertinentes. Stypmannus tr. de jur. marit. § naut. p. 4. c. 16. num. 168. vid. Exerc. nostr. ad ff. VIII. th. 106. § seqq.*

XI. Litis contestatio.

XXVIII. Accensetur etiam II.) quasi contractibus litis contestatio; in qua ex litigantibus actor coram iudice actionem proponendo, & reus illi contradicendo, alter alteri est obligandus ad servandum id, quod iudex sententia decreverit. *l. 3. §. 11. ff. de pecul. l. 29. ff. de novat. unde venit actio iudicati d. l. 3. §. 11. de pecul. Rennem. d. m. 3. D. 34. thes. 3. ut scribit: ideo Ulpianus d. l. 3. §. 11. dicit iudicati veluti obligationem: quia non est ea obligatio proprie ex iudicato, sed ex ipsa litis contestatione, sive iudicio accepto.*

Add. Lib. 3. T. 28. I. de oblig. quæ qd. ex contr. nasc.

TIT.

TIT. XIX.

DE

ACTIONIBUS, RATIONE GESTORUM
AB ALIIS, CONTRA NOS COMPE-
TENTIBUS.

I. Gestum ab aliis nos attinet, vel quod in potestate gerentes habeamus, vel quod respectu ac nomine nostrum extraneæ personæ negotium gerant.

Ratione gestorum ab aliis, quos in potestate habemus,

II. Cum filius aut servus ex mandato patris vel domini negotium aliquod gerit, aut contrahit, potest is, qui cum filiofam. aut servo contraxit, actione quod jussu agere. l. 1. pr. & §. 3. ff. quod jussu.

dantur actiones.

I. quod jussu, L. 15. ff. t. 4. quod jussu.

III. Similiter datur actio de in rem verso, qua, ex filiofam. aut servi contractu, pater vel dominus eatenus condemnatur, quatenus ex isto acceptum in negotium ejus impensum est. §. 4. l. quod cum eo, qui in al. pot. tot. tit.

II. de in rem verso.

L. 15. ff. t. 3. de in rem verso.

D. de in rem vers.

IV. Datur etiam jur. Rom. actio de peculio, cujus hodie vix est usus. vid. *Exerc. nostr. de peculio. ad D. XX. th. 59. & seqq.*

III. Actio

de peculio.

V. Per liberam personam obligamur, si certæ negotiationi aliquem præposuerimus. Illa negotiatio vel est maritima, unde datur actio Exercitoria, qua ex contractu, a magistro navis secundum modum præpositionis gesto, exercitor seu dominus navis convenitur.

Ratione gestorum a liberis personis I. actio exercitoria.

L. 14. ff. t. 1 de exercitor. act.

VI. Similiter datur Institoria actio, qua

II. Institoria.

**L. 14. ff. t.
3. de insti-
tor. act.**

nimir. ex contractu, ratione negotiationis, cui præpositus est, ab institore inito, convenitur in solidum dominus, qui negotiationi istum præposuit, ut præstet id, quod ex contractu debetur. l. 1. & seqq. ff. de instit. act.

**Potest vero
quis aut ex-
ercitoria in-
stitoria ve
agere, aut
directa con-
tra magi-
strum insti-
toremve.**

VII. Et quidem jure Rom. is, qui cum magistro navis (*Schiff-Patron*) seu cum institore in rebus, ad gubernationem navis aut negotiationem pertinentibus contraxit, habet optionem, utrum exercitorem navis (*Schiff-Herr*) an vero ejus magistrum; similiter utrum ipsum mercatorem, an ejus institorem convenire velit l. 1. §. 17. ff. de exerc. act. l. 6. §. ult. naut. caup. stab. nisi institor simpliciter contraxerit cum eo, qui non scivit esse institorem, quo casu proprio nomine tenetur. add. l. 6. §. 1. ff. de negot. gest. Menoch. l. 3. præsumt. 46. num. 1. & præf. 49. num. 16. vid. Brunnem. ad l. 6. §. 4. ff. de acquir. hered.

**Quid obti-
neat, si alter
contrahens,
quem insti-
torem esse,
ignoraverit.**

VIII. Quæritur autem hic: quid si institor cum aliquo contraxit, qui eum institorem esse ignorat, nec is expresserit, se pro alio contrahere, utrum nobis aliquid acquiratur? Et quidem si inter mandantem & mandatarium quæstio sit, non dubitatur, quin mandanti competat actio adversus institorem, pro tradenda re, mandato suo emptâ. Br. in l. 4. C. comm. utr. jud. num. 5. sed major difficultas est, si de jure prælationis, concursu creditorum instituto, quærat inter dominum

man-

mandantem & alios creditores infistoris illius, ut aliquoties in judiciis disceptatum est; an per tale infistoris aut mandatarii factum, ipsum verum rei emptæ dominium acquiratur mandanti, sic ut adversus alios creditores rei vindicatione uti possit? Quo in casu præcipue attendendum est, an hoc egerit mandatarius, ut domino mandanti emat? cum ad acquirendum dominium mandanti sufficiat, procuratorem in contrahendo ejus fuisse intentionis, ut domino suo acquirat. Br. & Paul. de Castro in l. 33. ff. de don. Anton. Faber ad C. tit. si quis alt. vel sibi def. 14. & tit. de R. V. def. 6. Atque ita de consuetudine Amstelodam responsum fuisse, testatur Simon van Leuwen. Cens. for. l. 4. c. 3. n. 9. Quod, cum difficilis probationis sit, quid scil. mandatarius in animo habuerit, circumstantiis & conjecturis probari potest: ut, si constiterit, rem emptam mandantis pecunia esse comparatam: Gail. 2. O. 25. n. 13. & obs. 25. n. 10. Hartm. Hartmanni t. 27. obs. 8. n. 15. aut, si emens rem emptam, ejusve pretium retulerit in rationes mandantis. Felic. tr. de societ. c. 3. n. 58. Jacob. Coren. obs. 25.

IX. Porro sciendum, quod finito officio, regulariter non amplius obligetur infistor ex contractu, quem domini nomine celebravit, l. ult. ff. de inst. act. add. Carpz. p. 2. C. 20. def. 14. & p. 1. decis. 10. Jacob. Coren obs. 28. n. 47. & 48.

Cc

X. Quodsi

*Quilibet
exercitor,
aut merca-
tor in soli-
dum tene-
tur.*

X. Quodsi plures sint exercitores navis, aut plures mercatores simul negotiantes, quisque eorum in solidum tenetur ex facto seu contractu magistri, seu institoris, ne in plures adversarios distringatur, qui cum uno institore seu magistro contraxit. *l. 1. §. fin. l. 2. 3. & 4. ff. d. exerc. action. l. 13. §. ult. l. 14. ff. de instit. act.* Moribus tamen ultra vires suarum portionum alterum non obligari, tradunt Grot. *tr. de I. B. & P. l. 2. c. 11. n. 13. & introd. in jus Belg. l. 3. c. 1. n. 36.* Jacob. Coren. *obs. 40.* Christin. *vol. 1. decis. Belg. 165. n. 11. & decis. 108. n. 9.* add. Gail. *2. obs. 24. n. 9.* Felic. *tr. de societ. c. 30. n. 32.*

*Creditores
ratione
certa taber-
nae praefer-
runtur aliis.*

XI. Denique hic notandum, si mercator in diversis tabernis & locis exerceat negotiationes, quod tunc creditor, qui ratione hujus negotiationis aut tabernæ credidit, in mercibus eo spectantibus præferatur aliis creditoribus, qui ratione alterius negotiationis aut tabernæ crediderunt. Raphael Fulgos. *ad l. 5. §. 15. ff. de trib. act.* Jacob. Schultes. *quest. pract. 64.* Franciscus Salgado de So-moza *in labyrinth. credit. concurr. p. 1. c. 9. num. 48. & seqq.* Marquard. *tr. de jur. mercat. l. 4. c. 14.*

*Lex Rhodia
de jactu.
L. 4. ff. t. 2.
de lege
Rhod. de
jactu.*

XII. Commode hinc annectitur materia legis Rhodiæ de jactu, qua cautum est, ut, si levandæ navis causa jactus mercium factus fuerit, omnium contributione sarciat, quod
pro

pro omnibus datum est, *l. 1. ff. d. L. Rhod. de jact.* quæ contributio hodie Avaria seu Havaria dicitur, a verbo *Hafen*, quod portum denotat, quasi dicas id, per quod navis cum mercibus salva in portum redacta est.

XIII. In Avariæ contributionem venire debent omnes, quorum & quatenus intererat navem salvam esse, & ipse dominus ratione navis suæ, vid. *l. 2. §. 2. ff. de L. Rhod. de jact.* Quintil. Witsen. *tract. de Avar.* Coren. *obs. 41. num. 3.* Grot. *de jur. B. & P. l. 2. C. 12. n. 25.*

Quid veniat in contributionem objectum.

XIV. Nec tantum propter jactum mercium, sed & propter quodlibet damnum aut detrimentum, quod navis solvendæ causa obvenit, aut aliarum rerum conservandarum causa factum est, puta, si malus, clavus, anchoræ, rudentes, aliave tumultuaria armamenta, removendi communis periculi causa, dejecta fuerint. *l. 2. §. 1. in f. & ibi Vinn. & Peckius ad L. Rhod. de jact.* add. Grot. *introd. in jus Belg. l. 3. c. 19.* Strauch. *tr. d. navig. n. 25.* Mornac. *in obs. ad l. 9. d. L. Rhod. d. jact.*

aut ob aliud damnum.

TIT. XX.

DE

QUIBUSDAM PLURIBUS CONTRACTIBUS COMMUNIBUS.

I. Aliquando res in contractum deducta pecunia venit æstimanda: quem ob finem in-

Conditio- nis triticia

via descriptio.

L. 13. ff. t. 5. de condict. triticaria.

troducta est condictio triticaria, quæ est actio in personam, prætoriam, qua æstimationem rei dare oportere intenditur, atque ut arbitrio judicis, pro ratione loci ac temporis, res debita æstimetur, petitur. *tot. tit. D. de dict. trit.*

Rei æstimationis præstantia.

II. Tenetur vero debitor rei petitiæ æstimationem præstare 1.) si forte res a debitore præstari nequeat 2.) si propter moram debitoris non velit contentus esse creditor rei præstatione, sed æstimationem exigat, quippe quæ eo tempore, quo res præstanda erat, major erat. *vid. l. 22. ff. de reb. cred.*

Actionis de eo, quod certo loco, descriptio.

L. 13. ff. t. 4. de eo, quod certo loco dari oportet.

III. Porro aliquando id, quod certo loco promissum est, alio præstandum venit, quo nomine competit actio de eo, quod certo loco, quæ est actio in personam, prætoriam, qua res, quæ actione stricti juris certo loco petenda esset, facta commemoratione ejus loci, quo dari debuit, alibi petitur, & judici æstimandum committitur, quanti intersit, quod loco destinato res non præstetur. *l. 1. l. 2. pr. l. 4. §. tot. tit. D. & C. de eo, quod cert. loc.*

Ædilitium edictum.

L. 21. ff. t. 1. de Ædilit. edict. & redhib. & quant. min.

IV. Præterea ad plures contractus pertinet Ædilitium edictum, quo cum primis occurritur fallaciis vendentium, & prospicitur emptoribus, & locum habet etiam in permutationibus, in divisionibus, & dationibus in solutum, *l. 19. §. 5. ff. de Ædilit. edict.* non vero in dona-

donatione, nec in locatione *l. 62. § 63. cod.*

V. Si nimirum res, in contractus ejusmodi deducta, vitio morbove affecta sit, seu sciat, seu ignoret venditor: modo 1.) res sit animata, 2.) non sit leve vitium 3.) sit vitium latens & internum, quod emtor ex inspectione scire non potuit *l. 1. §. 6. ff. de Ædil. edict.* vid. Coler. *de proc. exe. p. 1. c. 1. n. 82.* Carpzov. *p. 2. C. 34. d. 16.*

Quod locum habet, si res in contractum deducta, vitio morbove laboret.

VI. Hic singulariter notandum est de jure Saxon. quod venditor tantum de tribus equi vitiiis regulariter teneatur, nimir. 1.) si retrogradus sit, (*stetig*) 2.) si cœcitate latente laboret, (*starblind*) 3.) si scabiosus, (*haarschlechtig*) vid. Rovenstrunk. *tr. de Ædil. edict.* Coler. & Carpz. *dd. loc. Richter. dec. 95. num. 33.* ubi additur & quartum vitium, si equus sit pituitosus, (*rotzig*) modo venditor alia vitia fraudulenter non celaverit sciens, aut sine vitiiis esse laudaverit. Richt. *d. l. Mev. adjus Lubec. l. 3. t. 6. art. 17.*

Inequis attenduntur vitia quatuor:

(1.)

(2.)

(3.)

(4.)

VII. Cæterum vendens animal aut pecus mactabile, quod, mactatum aut dissectum, morbidum aut vitiosum deprehenditur, tantum de pretio restituere aut remittere tenetur, quantum taxatores aut inquisitores publici, ad id (ad exemplum Ædilium Roman.) plurimis locis specialiter constituti, æquum judicarunt; nisi adeo morbidum aut vitiosum sit, ut ejus caro sine periculo comedinequeat,

Quid in vendito animali mactabili obtineat.

quo casu tenetur venditor integrum pretium restituere. Carpzov. *d. loc. d. 15.* Porro tamen vendito, quia de ejus vitio, aut morbo, ex linguæ & palati inspectione judicari potest, secundum variorum locorum statuta & mores, venditor liberatur, si artificio, ad id munus demando, ex apertione palati, linguaque scissa, sanum exhibuerit. Carpz. *d. l. def. 16.* & Coler. *d. 228. n. 9.*

Locum etiam habet Ædilitium edictum, si venditor asserta non præstiterit.

VIII. Similiter & locum habet Ædilitium edictum, si venditor ea, quæ de re vendita singulariter affirmaverit aut promiserit, non præstiterit. *l. 19. pr. l. 38. §. 10. ff. de Ædilit. edict.*

Datur actio 1. redhibitoria,

IX. Dantur vero hanc in rem duæ actiones
1.) redhibitoria, qua emitor agit contra venditorem, ejusque heredem, ut rem, vitio affectam, restituto pretio recipiat, ac, si sciverit vitium, interesse etiam præstet *l. 1. C. de Ædil. act.* add. Gomez. *var. resol. tom. 2. c. 2. num. 49.* Surdus *l. 149.* Grot. *Introd. in jus. Belg. l. 3. c. 15.*

2. æstimatoria seu quanto minoris.

X. 2.) Actio æstimatoria seu quanti minoris, qua agit actor, non ad rescindendum contractum, sed, ut tantum pretii restituatur, quanto minoris res ob vitium, cum veniret, fuit. *l. 61. ff. de Ædilit. edict. it. l. 25. §. 1. de except. rei jud.* Christin. *vol. 2. Dec. Belgic. 69.*

Tempus harum actionum.

XI. Durat vero actio redhibitoria sex menses utiles a die contractus, vel promissionis
l. 19.

l. 19. §. f. ff. d. Ædil. edict. æstimatoria autem a die scientiæ annum utilem. l. 2. in f. C. eod.

XII. Porro in plurimis contractibus evictio est præstanda, nimirum. 1.) in emt. vend. *Evictio in pluribus contractibus præstanda. L. 21. ff. t. 2.) in permutazione: similive contractu inno-* *2. de evict.*
minato, qua res in alium transfertur. l. 1. C. de evict. 3.) datione *& duplæ*
in solutum, l. 4. C. de evict. 4.) divisione re- *stipul.*
 rum communiarum, vel hereditatis, *l. 66. §. stipul.*
ult. ff. de evict. 5. transactione, *l. 33. C. de*
transact. 6.) locat. conductione, *l. 9. pr.*
l. 33. loc. 7.) contractu emphyteutico, *arg.*
§. 3. Inst. de loc. cond.

XIII. Non vero exigi potest evictionis præstatio 1.) in donatione simplici, vid. *In quibus non præstetur. l. 2. C. de evict.* 2.) in re certa, seu specie legata, *l. 40. l. 59. de evict. l. 58. eod.*

XIV. Præstanda hæc evictio est, seu per *Præstatur ex ipsa natura negotii, licet non fuerit promissa.*
 stipulationem singulariter sit promissa, seu non sit promissa, ex ipsa natura negotii, indeque actio ex illo contractu datur, ut re evicta, pretium restituat, v. gr. venditor una cum sumtibus, add. *Grot. introd.*

in jus Belg. l. 3. t. 14. Carpzov. p. 2. C. 34. d. 30. §. 39. Potest etiam aliquando emtor, si evictio in limine contractus imminet, pretium retinere, donec venditor evictionis nomine satis dederit. *l. 24. C. de evict. l. 18. §. ult. ff. de peric. §. commod. rei vend. Meu. de arb. jud. quæst. l. 2. c. 224.*

Hillig. l. 1. *quæst.* 36. num. 60. Sande *decis. Fris.* l. 3. c. 4. d. 9.

Requisita, ut ad evictionem quis agere possit.

XV. Ut vero actio ad præstandam evictionem institui possit, requiritur 1.) ut antequam res evincatur, quis auctori suo denunciaret, sibi litem esse motam, l. 8. *C. de evict.* 2.) ut res sententia in judicio sit evicta, l. 16. §. 1. *ff. de evict.* 3.) ut sit evicta petitoris jure, vid. l. 8. *C. de evict.* l. 51. *pr. ff. eod.* Facta denunciatione ipse quidem possessor litem peragit, auctor vero tenetur in foro possessoris, seu rei conventi assistere, l. 49. *ff. de judic.* Carpzov. *de process. t. 4. art. 3. num. 1. & seqq.* Sive igitur auctor comparuerit, sive non, coram suo iudice deinde, re evicta, conveniendus est. Perez. in *C. b. t. num. 35.* Sande *decis. Fris.* l. 1. t. 1. d. 5.

Aliquando, ommissa licet denunciatione, quis tenetur ad evictionem. Casus quibus evictio non præstat.

XVI. Ommissa litis denunciatione, non datur regressus contra autorem, nisi auctoris causa notorie sit injusta, vel probare quis possit, autorem nullum jus habuisse. Carpzov. *d. loc. n. 32. & 38.*

XVII. Præterea cessat evictionis præstatio 1.) si conventum fuerit, ne quis ad evictionem teneatur, l. 11. §. *fin. ff. de act. emt.* Burgund. *tr. de evict. c. 39. & seqq.* qua tamen renunciatione videtur tantum remissa actio ad interesse, non restitutio pretii d. l. 11. §. *fin.* Carpz. 5. *Resp. 45. n. 2.* 2.) si quis rem alienam, aut obligatam, sciens emerit, l. 27. *C. de evict.* H. Pistor. l. 2. q. 10. n. 22.

XVIII.

XVIII. Cæterum specialiter circa nomina vendita seu cessa sciendum, quod cedens præstare debeat, ut sit nomen, non ut etiam exigere possit. *l. 74. §. fin. ff. de evict. l. 4. de hered. vel act. vend.* Aliquando tamen nomen idoneum aut interesse præstare debet cedens, nimirum: 1.) si dolus cedentis subfit, ut si seducendi animo asseruerit, debitorem esse solvendo, quem talem non esse sciebat, *l. 54. §. 1. de evict.* Carpzov. *d. def. 26. num. ult.* 2.) si cessionarius justo errore fuerit inductus, ut putaret, debitorem esse solvendo, *Frantz Comm. ad tit. de evict. n. 77.* 3.) si ita convenerit. *l. 4. l. 5. ff. de her. vel act. vend.*

Cedens nomen regulariter non tenetur de exigibilitate.

XIX. In plurimis etiam contractibus usuræ præstandæ veniunt. Est vero usura certa quantitas, forti seu quantitati principaliter debitæ accedens, præstanda in re ejusdem generis. *l. fin. C. de usur. add. Heig. p. 2. q. 1. n. 141. l. 12. ff. t. 1* Grot. *introd. in jus Belg. l. 3. c. 10.* Differunt usuræ ab eo, quod interest, quod hoc semper indefinitum & indeterminatum sit. *§. ult. I de V. O. l. 26. C. de usur. l. un. C. de sent. quæ pro eo, quod int.*

Usuræ in contractibus solvenda quæ describuntur. de usur. & fruct. & caus. & omnibus access. & mora.

XX. Debentur autem usuræ in contractibus b. f. propter moram, etiam si non promissæ fuerint; *l. 32. §. 2. ff. de usuris;* in stricti juris contractibus autem non nisi promissæ debentur. *d. l. 32. §. 2. de usur. l. 3. C. eod. usu ta* men receptum est, ut etiam ex mutuo, propter moram, usuræ debeantur.

Differentia earum ab eo, quod int rest. Debentur usura ob moram, vel pactum.

1. Sunt usurae ad certam quantitatem restrictae;

XXI. Est vero in usuris legitimus modus observandus, nim. 1.) hodie restrictae sunt usurae ut solum quincunces, seu quinque pro centum, debeantur. *R. A. zu Regensp. de ann. 1654. §. anreichend &c. 174. Carpz. p. 2. C. 30. d. 8. & d. 1. & 3.*

2. Prohibitae usurae usurarum: Exceptiones.

XXII. Porro 2.) ita definitus est modus usurarum, quod usurae usurarum non sint praestandae, quod anatocismus vocari solet, *l. 29. ff. de usur. l. 28. C. eod. Carpz. p. 2. C. 30. d. 20.* Excipiuntur tamen quidam casus, nim. 1.) is, qui a debitore meo usuras accepit, ob moram iste iterum alias usuras debet: v. gr. usurae, quas nomine pupilli tutor accepit, in persona tutoris ut fors se habent, adeoque ratione earum usurae debentur *l. 7. §. 10. & seqq. l. 15. l. 58. §. 1. de adm. tut. Grot. introd. in jus Belg. t. 1. c. 9. Sande l. 3. t. 14. d. 6. Carpz. p. 2. C. 30. d. 30. & 31.* similiter negot. gestor usuras nomine domini percipiens, propter moram iterum ad usuras tenetur, *l. 10. §. 3. v. denique ff. mandat.* 2.) si quis ut fidejussor usuras & alieno nomine solvat, merito rursus ratione istarum usuras exigit; *Berlich. p. 2. decis. 265. num. 3.* 3.) si debitor sortem cum usuris, ab alio sibi debitis, per delegationem cedit suo creditori ob sortem debitam; *Berlich. ibid. denique 4.)* aliud obtinet in annuis redivisibus, quia annuus reditus non est accessio, sed ipsum debitum. *Berlich. d. loc. Christin. vol. 2. t. 43.*

XXIII.

XXIII. Non licet etiam ultra alterum tantum petere, h. e. ultiores usuras, postquam forti successive sunt adæquatæ; etiam si particulariter fuerint solutæ. *l. 27. §. 1. C. de usur. solvendæ.* *Nov. 121. c. 1. § 2. § Nov. 138.* aliud tamen decisum est ab Elect. Saxon. *decis. noviss. 29.* quod scil. usuræ, particulariter solutæ, currant ultra alterum tantum. Excipitur autem 1.) si debitor interpellatus in mora solvendi fortem fuit, & quidem in *d. decis.* requiritur judicialis interpellatio; 2.) si post sententiam condemnatoriam excreverint; 3.) si, quod vere interest, petatur, non usuræ; *l. 2. §. 8. ff. de eo, quod cert. loc.* 4.) aliud est in annuis redditibus; 5.) in pecunia pupillari. add. *Carpz. all. l. & Tabor. tr. de alter. tant.*

XXIV. Affines usuris sunt annui reditus redimibiles (*wiederkäuffliche Zinsen*) quando nim. jus percipiendi annum redditum, seu in pecunia, seu in frumento, similive re, tanquam merx emitur & venditur iusto pretio, ita, ut venditori facultas redimendi competat; & quidem restricti etiam sunt hi annui reditus, ut pretio 100. thalerorum respondeant quinque. vid. *Pol. Ord. de A. 1577. tit. 17. §. und nachdem Sc. 9.*

TIT. XXI.

QUIBUS MODIS TOLLATUR OBLIGATIO EX CONTRACTU.

I. Tolluntur obligationes aut ipso jure per *Tolluntur con-obligatio-*

*nes ex con-
tractu va-
riis modis.*

contrariam voluntatem; per solutionem; acceptilationem; novationem; delegationem; compensationem; confusionem, & denique per ipsius rei interitum: aut ope exceptionis, vel alius remedii, ut per integrum restitutionem &c.

*Ipsò jure r.
Mutuo dis-
sensu;*

II. Quod mutuo dissensu, aut voluntate contraria, contractus consensu constantes dissolvantur, nulla est difficultas, modo re nondum secuta §. 4. *I. quib. m. toll. obl. l. 35. de R. I.* si vero præter consensum rei traditio accesserit, non tam dissolvitur prior contractus, quam novus inquitur *l. 58. ff. de pact. l. 1. C. qu. lic. ab emt. reced.* Præterea in contractu societatis & mandati obtinet, quod, licet duorum consensu ineantur, unius tamen etiam voluntate, invito altero, dissolvi possint, uti supra dictum, add. *l. 5. C. de O. & A.*

*II. Solutione
L. 46. ff. t.
3. de solu-
tion. & li-
berat.*

III. Solutio (strictè dicta) est actus, quo id, quod alteri debetur, a quocunque naturaliter sc. numeratione, similive factò naturali, præstatur. *pr. Inst. quib. m. toll. obl. l. 49. d. solut.*

*Persona sol-
ventes.*

IV. Ut solutio liberationem inducat, nihil refert, utrum ipse solvat, qui debet, an vero ejus nomine alius, seu procurator, seu alius quilibet, *d. pr. I. quib. mod. toll. obl. l. 23. l. 53. de solut. l. 17. C. eod.*

*Cui solva-
tur.*

V. Alteri autem quam illi, cui debetur, invito creditore solutio fieri non potest, neque

quæ liberatio aliqua contingit, add. Maurus *tr. de solut. c. 5. num. 5.* Hinc si duo inter se contendant; utri debeatur, is, qui alterutri debet, neutri interim, donec caussa fuerit decisa, solvere tenetur, modo caveat de solvendo ei, qui sententia obtinebit. *gl. in l. 20. v. ubi autem esset contentio inter duos C. de agric. & cens. & col. Br. ad l. 38. fam. herc. Boerius decis. 106. Anton. Faber ad C. l. 3. t. 22. d. 8.* Quæri hic solet de famulo seu ministro amanuensi creditoris, an per solutionem ei factam liberetur debitor; *Neg. arg. l. 34. §. 4. de solut. nisi famulus mandatum, chirographum aut apocham domini sui ostenderit, quo casu solvens famulo liberatur, etiamsi famulus aufugerit. Br. & Dd. ad l. 20. §. fin. ff. commod. l. 7. C. mand. & l. 12. §. 1. commod. Castrens. ad l. 34. §. 4. de solut. vel etiam, si dominus creditor solitus erat exigere credita per hunc famulum integræ fidei, vid. Guid. Pap. decis. 173. num. 3. Boer. decis. 282.*

VI. Porro requiritur, quis recte solvat, *Pupilli ac ut talis sit, qui solvere potest, & ei solvatur* *minores non recte solvunt absque autoritate tutoris aut curatoris.* qui liberare debitorem potest: hinc pupilli & minores sine tutoris & curatoris autoritate non recte solvunt, sed solutum vindicare possunt *l. 14. §. fin. ff. de solut. & opus est plerumque* *tutoris aut curatoris.* *judicis autoritate: l. 25. C. de administrat. tut. ex æquitate tamen receptum est, ut consumpta a creditore pecunia, quam vere debuit pupillus,*

ne iis tuto solvitur, nisi observatis observandis. lus, solutio subsistat. *d. l. 14. §. fin.* add. Freyer. *tr. de solut. c. 2. n. 42. seqq.* neque etiam pupilli & similes personæ solutionem accipiendo solventem liberant, sed opus est tutoris autoritate consensuve curatoris. *l. 15. ff. de solut. l. 46. §. 5. ff. de admin. tut.* Cum vero nec ita omnino tutus sit debitor, quo minus scil. restitutio in integrum petatur: *l. 1. C. si advers. solut.* ideo Magistratus sententia seu decretum necesse est præcedat. *l. 25. C. d. admin. tut. §. fin. l. quib. alien. lic. vel non.* quod tamen non pertinet ad has solutiones, quæ vel ex redditibus, vel ex pensionibus, vel aliis hujusmodi causis, pupillo vel adulto accedunt. *d. l. 25. vers. non autem. C. de admin. tutor.* add. Berlich. *dec. 78. Carpzov. 2. c. 11. def. 45. & 46.* Notandum etiam est, quod secundum jus comm. Saxon. innuptæ fœminæ, seu virgini seu viduæ, etiam sine curatoris autoritate solvi possit, sed nuptæ tuto non solvantur sine curatoris autoritate. Pingizer. *q. 33. n. 10. Freyer. d. tr. c. 3. De jure Elector. vid. p. 2. C. 15.*

Totum regulariter solvendum debitum non pars;

VII. Cum solutione ejus, quod debetur, liberatio demum contingat, consequens est 1.) ut totum, quod debetur, solvi debeat, neque partis præstatio debitorem liberet; *d. pr. l. quib. mod. toll. obl. nisi diversæ summæ debeantur; a. l. fin. quib. m. pign. sol.* aut pars debiti sit illiquida; *l. 21. ff. de reb. cred.*
vel

vel lex partium præstationes admittat, velut in heredibus, inter quos ipso jure obligatio dividitur: *l. 6. C. fam. herc. a. l. 11. & l. ult. ff. de distr. pign.* extra quos casus invito creditori pars debiti obtrudi nequit, vid. *l. 3. ff. fam. herc.* adeoque nec fortem sine usuris acceptare creditor tenetur. *l. 41. §. 1. ff. de usur.* Carpzov. *p. 2. C. 28. d. 13.* add. Dd. *ad l. 21. ff. de reb. cred. 2.)* consentaneum est, ut id ipsum, quod debetur, non aliud pro alio solvatur; *l. 16. C. de solut. l. 2. §. 1. ff. de reb. cred. l. 4. §. 3. ff. de re jud.* Anton. Thesaur. *decis. 153.* nisi ex quadam necessitate ipsius rei aut pacti, præstatio dari non possit. *l. 8. pr. de cond. furt. l. 71. §. 3. ff. de legat. 1.*

VIII. Solvi denique debet opportuno loco *& quidem debito loco ac tempore.* *l. 39. de solut. & debito tempore: l. 122. pr. de V. O.* ut enim plus petit, qui ante diem petit, ita & minus solvit, qui tardius solvit, quam debebat. *l. 12. §. 1. de V. S. & 33. l. de action.* ante diem vero etiam invito creditori solvere permittitur, quod in diem certum debebatur. *l. 38. §. 16. l. 41. §. 1. l. 137. §. 2. de V. O. l. 70. de solut. l. 17. d. R. I. Maurus d. tr. de solut. c. 92.* nili forte ipsius creditoris gratia dies fuerit adjectus. Joh. a Sande *l. 3. t. 16. d. 1.* add. Richt. *p. 2. dec. 73.* Freyerus *d. tr. c. 5. n. 11.*

IX. Quoties quis debitor ex pluribus causis unum debitum solvit, est in arbitrio solventis *in quam æstimerur quid solv.*

*tum, si ex
pluribus
debeat
cauffis.*

tis dicere, quod potius debitum fuerit solutum, & quod dixerit, id erit solutum: possumus enim certam legem dicere ei, quod solvimus. Quoties vero non dicimus id, quod solutum sit, in arbitrio est accipientis, cui potius debito acceptum ferat, dummodo in id constituat solutum, in quod ipse, si deberet, esset soluturus, quoque debito se exoneraturus esset, id est, in id debitum, quod non est in controversia, aut in illud, quod pro alio quis fidejusserat. Permittitur ergo creditori constituere, in quod velit solutum, dummodo sic constituat, ut in re sua constitueret; sed constituere in re præsentis, hoc est, statim atque solutum est *l. 1. l. 97. ff. de solut. l. 1. C. eod.* add. Hartman. *Pistor. part. 3. q. 21.* Briffon. *d. solut. lib. 1. circ. fin.* Freyer. *d. tract. c. 12. n. 18. & seqq.* Cæterum si nec debitor, quod debitum solutum velit, expresserit, nec creditor id constituerit, in graviolem duriolemque causam pecunia imputabitur: *l. 3. l. 5. ff. de solut.* itaque & in usuras prius, quam in fortem, soluta censetur. *l. 1. C. d. solut.* Maurus *d. tr. c. 9.* Briffon. *d. l. Gratian. discept. forens. c. 224.* Carpzov. *p. 2. c. 29. d. 16. seqq.* Freyer. *h. c. 12. n. 33.*

*Quomodo
probetur
solutio.*

X. Probatum solutio per instrumenta & testes, vid. Masc. *vol. 3. concl. 1318. n. 13.* optime tamen per confessionem ipsius creditoris, seu scripturam seu apocham; quandoque præ-

præſumptionibus & conjecturis probatur, præſertim in debitis antiquis. vid. Mascard. *d. l. concl. 1319. & 1320. Menoch. de præſumpt. l. 3. præſ. 135. Freyer. c. 11.*

XI. Acceptilatio eſt imaginaria ſolutio, qua, *III. Acceptilatio* quod debetur, acceptum fertur, ac ſi revera eſſet ſolutum, *§. 1. I. quibus mod. toll. obl. l. 1. ff. L. 46. ff. t. 4. de acceptil. de acceptil.*

XII. Jure Romano hæc certis ſtipulationum formulis fieri debebat, *§. 1. & 2. I. d. ma. Hujus for-* *tit. quibus formulis obſoletis, hodie quibus-* *cunque verbis, liberationem inducentibus,* fieri ſolet, indeque confunduntur fere hodie acceptilatio & pactum de non petendo: quæ olim in eo differebant, quod acceptilatio ipſo jure obligationem tolleret, pactum de non petendo ope demum exceptionis. *l. 27. §. 2. ff. de pact. vid. aph. penult. h. t.*

XIII. Novatio eſt prioris debiti in aliam obligationem tranſtulio aut tranſlatio, *l. 1. tione,* *ff. de novat. eſtque alia in ſpecie ſic dicta, cum L. 46. ff. t. 2. de novat. & de-* ſcil. manente eodem creditore & debitore, *d. l. leg. 1. alia delegatio dicitur, cum debitoris aut it. delega-* *creditoris perſona mutatur: veluti ſi debitor tione;* *alium debitorem ſuum delegat, & alius debitor creditori ſui creditoris ſolutionem promittit. §. 3. I. quib. mod. toll. obl. l. 11. ff. de novat. Gail. 2. obſerv. 30.*

XIV. Differt ab hac delegatione ceſſio nominis ſeu actionis, quæ ſit etiam inſcio, imo *a qua dif-* *fert ceſſio* & in *nominis.*

& invito debitore, absque ejus novatione, l. 1. l. 6. C. de nov. delegatio vero non nisi inter volentes fit, *dd. text.* quare & delegatus priori suo creditori solvere non potest, is autem contra quem cessa est actio, priusquam litem contestatus sit, vel ei denunciatum, vel debiti partem cessionario solverit, priori suo creditori adhuc recte solvit, & liberatur. l. 3. C. de novat. vid. Lenz. de cess. act. & Sande in tr. de cession.

V. Solenni
oblatione
& deposi-
tione.

XV. Solutionis vice porro fungitur solennis oblatio, obsignatio & depositio. Hæc ut debite & solenniter fiat, requiritur 1.) ut creditor recusaverit debitum, loco & tempore opportuno oblatum; 2.) ut creditor iste citetur a iudice debitoris competente ad videndum deponi; 3.) ut termino præfinito coram eo totum debitum in proba moneta cum usuris iterum offerat, & numeret; 4.) creditore iterum recusante, aut plane non comparente, apud magistratum obsignetur & deponatur. l. 9. C. de solut. add. Schulzius tr. de obl. consign. & depos. Richter. decis.

a qua dif-
fert obla-
tio nuda

75. Alia vero est oblatio nuda, scil. absque depositione, quæ quidem non liberat ab obligatione, sed solum a mora; si tamen res sit immobilis, aut talis, quæ commode consignari aut deponi non potest, ut sunt equi, boves &c. sola verbalis oblatio sufficit. Br. & Dd. in l. 19. de usur.

XVI. Ipsa re atque ipso jure obligationem tollit compensatio, quæ est debiti & crediti inter se justa & liquida contributio *l. 1. ff. de compens.* ^{VI. Compensatione. L. 16. ff. t. 2. de com-} Vis & effectus ejus ipso jure compensat. tingit, h. e. actus aut factum non requiritur, nisi hætenus ut objiciatur, alias enim de voluntate compensantis non posset conttare judici. *l. fin. pr. §. 1. verb. objici. C. de compens.* Carpzov. p. 1. C. 8. d. 6. Opponi semper & omni tempore potest, etiam post latam sententiam in ipsa executione. *l. 2. C. eod. verb. eum vero. Gail. 2. obs. 17. n. 10. Fab. d. l. 8. t. 23. d. 2. Carpz. p. 1. C. 8. d. 6. §. C. 31. d. 19. n. 6.*

XVII. Requiritur autem, ut utrinque sit debitum liquidum, purum & præsens. *l. ult. §. 1. C. de compens.* ^{debiti sc. utrinque liquidi,} Est vero debitum liquidum, quod jure aperto nititur. *§. 30. F. de action. l. ult. §. 1. C. d. t.* seu de quo facile constat, veluti ex confessione adversarii, vel quod statim seu in continenti probari potest. *d. l. ult. §. 1. v. Hoc itaque judices.* Quænam autem sit celeris & parata probatio, & intra quod tempus fieri debeat, cum in jure expressum non sit, arbitrio discreti judicis committitur. Menoch. *de arb. jud. quest. l. 2. cent. 1. c. 14.* Berlich. p. 1. C. 23. n. 5. Carpz. p. 1. C. 8. d. 13. n. 5.

XVIII. Porro locum habet compensatio ^{Et in quantitatibus consistent} tantum in quantitatibus, seu in his, quæ pondere, numero & mensura constant *l. 10. §.*

2. l. 20. de compens. add. Carpzov. p. 1. C. 8. d. 11. § ult.

Casus, quibus non locum habet compensatio.

XIX. Sunt & certi casus, quibus compensatio locum non habet ob singulares rationes & privilegia. Nimirum 1.) non datur compensatio adversus fiscum in causis tributorum & similibus. Vide l. 1. l. 3. C. de compensat. Carpzov. 1. c. 8. def. 9. num. 5. Brunneimann. in d. l. 1. § 3. Langer. de exc. p. 3. c. 8. n. 21. it. alimentorum. d. l. 3. Carpzov. d. l. n. 1. 2.) non locum habet adversus depositum l. ult. §. 1. in fin. C. de comp. §. 30. in fin. I. de action. ubi Dd. Mestert. tract. de compensat. q. 25. quod tamen solum accipiendum de compensatione (ut § retentione rei depositæ) ex diversa causa: non vero extendendum ad retentionem ob impensas in rem depositam. arg. l. 18. §. f. ff. com. l. 23. ff. depos. l. 20. ff. de acq. vel amit. poss. Sichard. & Brunneimann. in l. pen. § ult. C. de compensat.

Effectus compensationis.

XX. Compensatio ipso jure fieri dicitur §. 30. verb. ipso jure I. de action. Quamvis enim necesse sit, eam in judicio opponi seu allegari, ut de ea constare judici, atque hic de ista judicare possit; l. 2. l. 13. ff. de compensat. l. ult. §. 1. C. eod. non tamen ex eo tempore, quo istam reus opposuit, vel iudex admisit, vires demum habet, sed ex quo aliquid invicem deberi cœpit, jam ipso jure sublatum censetur debitum, quod alter,

ter, cui compensationem objicio, exigit. *l. 4. C. de compensat.* unde & usuræ, quamprimum utrinque cœperit eadem quantitas liquido deberi, cessant. *l. II. l. 12. ff. de compensat. l. 4. l. 5. C. eod.* it. pignora ipso jure liberantur. *l. 12. C. de compensat.*

XXI. Differt a compensatione (*strictè dicta*) *Differt a compensatione retentio.* retentio, qua, opponendo exceptionem doli mali vel in factum, quis rem alienam quamlibet legitima ex causâ detinet, usque dum id, quod ratione ejusdem rei debetur, ipsi solvatur, *l. 14. ff. de dol. mal. & met. exc. l. 14. §. 1. ff. com. div. l. 27. §. f. l. 48. ff. de R. V. Mæstert. d. tr. q. 3.*

XXII. Confusio est crediti cum debito in *VII. Confusio.* una eademque persona mutua consolidatio & peremptio, cum nim. creditor debitori, vel debitor creditori, vel tertius utrique heres existit. *l. 21. §. 1. de lib. leg. l. 71. pr. l. 5. de fidei. l. 107. ff. de solut. l. 95. §. 2. eod.* Non vero sit confusio actionum, si hereditas beneficio inventarii sit adita. *l. ult. §. 9. C. de jur. delib. & ibi Dd.*

XXIII. Solvitur porro obligationis vinculum per ipsius rei debitæ interitum, quando *VIII. Rei interitu.* scil. certa res seu species debita, sine debitoris facto, & ante moram commissam, interierit *l. 23. ff. de V. O. l. 5. ff. de reb. cred.* Si vero non certa res aut species in obligationem deducta sit, sed genus aliquod, aut respondere,

numero, & mensura constans, seu fungibilis, nullo interitu debitor liberabitur, l. ii. C. si cert. pet. porro si culpa debitoris res perierit, l. 91. pr. & §. 3. ff. de V. O. aut posteaquam per debitorem steterit, quo minus eam daret, æstimatio rei peremptæ debetur. l. 82. §. 1. ff. de V. O. Christin. vol. 1. dec. 170. & 172.

Ope exceptionum etiam tollitur obligatio.

XXIV. Hæc de modis, quibus ipso jure (aphor. 1.) tollitur obligatio. Ope exceptionis evertitur, si ipsa quidem in se valida est obligatio, & actio adhuc competit, sed elidi potest per aliquam exceptionem pr. & §. 1. I. de except. v. gr. rei judicatæ §. 5. I. de exc. t. t. ff. de exc. rei jud. præscriptionis. t. t. ff. de exc. & præscript. jurisjurandi, item transactionis §. 4. l. de exc. pacti de non petendo. §. 3. I. cod. t. Quo refertur casus, quo creditor debiti instrumentum, cautionem sive chirographum, debitori reddidit, videtur enim inter eos convenisse, ne peteretur. l. 2. §. 1. ff. de pact. l. 7. C. de remiss. pign. at si dubium subsit, an creditoris voluntate sit redditum, hoc probare incumbit debitori; aliquando, si integræ fuerit existimationis, per juramentum. Menoch. de præsumt. l. 3. præf. 140. Mascard. de probat. concl. 476. n. 1. & seqq. Faber ad C. l. 8. t. 29. d. 1. Carpz. p. 2. c. 29. d. 12. alias si præter voluntatem creditoris chirographum in debitoris manus pervenerit, nihilominus pristina superest actio. Faber ad

C. l. 8. t. 3. d. 23. Carpzov. p. 2. c. 29. d. 15. quod, secundum prudentis judicis arbitrium, creditoris juramento committitur asseverandum. conf. l. ult. C. de fid. instrum. Gail. 2. obs. 37. Si vero penes creditorem cancellatum reperiatur chirographum, solutio præsumitur, nisi aliud probetur. l. 24. ff. de prob. Carpz. d. l. d. 2. n. 8.

XXV. Cum vero aliquando contingat, plures creditores ejusdem debitoris concurrere, ideo addendum est, quis alteri præferatur; qua de re lege sis *Exerc. nostr. ad Pand. 44. th. 45. & seqq.* Spectat etiam huc separationis beneficium, quod traditur d. *Exerc. thes. 59. seqq.*

Add. L. 3. T. 30. I. quib. mod. toll. oblig.

TIT. XXII.

DE

IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

I. Præterea obligatio in se firma aliquando rescinditur per restitutionem in integrum, quæ est amissæ rei vel causæ redintegratio, extra ordinem, ob læsionem factam. *arg. l. 2. C. inf. in quib. caus. in integr. rest. nec. non. est, l. 24. §. 3. ff. de min. l. 16. pr. l. 44. eod.* Ejus potissimus effectus est, ut in pristinum statum reponat ea, quæ per læsionem fuerunt ablata, l. 24. §. 4. de minor. l. 35. de V. S. cui & fructuum restitutio, & omnis utilitas in-

*Restitutio-
ne in inte-
grum re-
scinditur
obligatio.
Illius de-
scriptio &
effectus.*

*L. 4. ff. t. I.
de in inte-
gr. restit.*

cluditur. *d. l. 24. §. 4. ff. de min. l. 22. l. 35. l. 75. l. 81. l. ult. §. ult. ff. de V. S. l. 173. §. 1. ff. de R. I.*

Ubi petenda.

II. Petenda est restitutio in integrum a Præ-tore, hodie a quolibet Magistratu, jurisdictionem habente, modo sit competens ratione personæ vel rei.

Causa restitutionis in integrum:

III. Subvenit vero magistratus hominibus lapsis aut circumscriptis, five inciderint in captionem 1.) metu. *l. 1. ff. de in int. rest.* 2.) caliditate seu dolo *d. l. 1.* 3.) ætate 4.) propter status mutationem. *l. 2. d. t.* five 5.) absentia *d. l. 1.* aliove impedimento, v. gr. errore: quæ ultima causa est generalis. *l. 1. §. 1. in f. ff. ex quib. maj. l. 7. ff. de in int. rest.*

I. Metus justus L. 4. ff. t. 2. quod met. caus. gest. erit.

IV. Prima itaque causa in integrum restitutionis est metus, qui est, instantis vel futuri periculi causa, præsens animi trepidatio. *l. 1. ff. quod met. caus.* Est vero alius metus justus, alius injustus seu vanus, qui cadit in quemvis meticulosum. *l. 5. l. 6. d. t.* Causam restitutioni præbet justus metus, non qui juste infertur, sed qui merito in hominem constantem cadit. *l. 3. §. 1. l. 4. l. 5. l. 6. ff. quod met. caus.*

Unde datur exceptio, vel actio.

V. Ratione metus promissi seu gesti datur vel exceptio contra eum, qui petit. *l. 7. §. 1. ff. de except. §. l. 4. §. pen. de dol. mal. §. met. except.* vel actio quod metus causa, quæ est actio prætoriana, in rem scripta, arbitraria, quæ datur ei, qui metu compulsus est aliquid gerere,

rere contra quemvis, qui lucrum inde habet, vel rem tenet, intra annum in quadruplum damni accepti, si simplum non restituitur, post annum autem tantum in simplum. Hodie vero pœna ista moribus exsolvit, & solum in simplum datur actio.

VI. Singulare vero in hac actione est, quod non tantum adversus eum datur, qui ab initio metum intulit, sed adversus omnes, qui rem per vim aut metum nobis ablatam, aut extortam possident, postquam scientes rem, nobis vi aut metu ablatam, restituere recusarunt. *l. 9. §. ult. l. 14. §. 3. ff. quod. met. caus. l. 3. C. eod.* *Datur hac actio in rem scripta contra possessorem rei metu ablata.* actione scilicet in rem scripta, non quod revera sit actio in rem, aut proveniat ex jure, quod quis in rem habet, sed quod indefinite de eo, quod metu gestum est, sine personæ designatione, ad quam dirigitur, sit concepta. *d. l. 9. §. ult.*

VII. Si vero quis, quod metu compulsus promisit, deinde extra metum solverit, non restituitur, quia ante poterat nonolvere *l. 23. pr. ff. quod met. caus.* intelligitur enim sponte solvendo novum consensum adhibuisse, & obligationem de novo confirmasse. *l. 2. §. 4. C. de his que vi met. caus.* *Metu preterito solvens non restituitur.*

VIII. Dolus malus in hac materia dicitur calliditas & machinatio, ad circumvenendum & lædendum alterum adhibita. *l. 1. §. 2. ff. de dol. mal.* *II. Dolus l. 4. ff. t. 3. de dolo malo.*

Inde exceptio doli, vel actio.

IX. Similiter ex hac causa datur vel exceptio contra eum, qui petit aliquid ex tali gesto, ad quod alterum dolo induxit. *d. tit. D. de dol. mal. § met. except.* vel actio de dolo, quæ datur ei, qui calliditate alterius deceptus est, adversus decipientem, ad damni illati restitutionem. *l. 1. §. 1. §. 4. ff. de dol. mal.*

III. *Ætas minorennis.*
L. 4. ff. t. 4.
de minor.
25. an.

X. Sequitur in integrum restitutio minorum, qua Prætor minoribus, seu puberibus, seu impuberibus, ex contractibus, quos ipsi, interveniente licet tutorum aut curatorum autoritate, vel tutores aut curatores soli eorundem nomine inierunt, læsis, causa cognita succurrit. *tot. tit. D. & C. de in integr. rest. min.*

ob quam non modice læsus restituitur;

XI. Ut vero hæc restitutio locum habeat, requiritur 1.) ætas minorennis, uti dictum. 2.) læsio, & quidem non modica per *l. 4. ff. de restit. in integr.* scil. ob istam ætatem, *l. 1. §. 2. l. 44. ff. de minor.* seu in judicio seu extra judicium fuerit læsus.

nisi ordinarie velit agere.

XII. Competit tamen quandoque minori electio, utrum ordinarie, an vero extraordinarie per restitutionis auxilium sibi consultum velit. H. Pistor. *p. 1. qu. 12. num. 7.* Faber. *ad C. l. 5. t. 39. d. 2. num. 6.* Carpz. *p. 2. C. ii. d. 34.*

Restitutio in integr. cessat. 1. ratione ipsius mi-

XIII. Cessat hoc beneficium primo ratione ipsius minoris, tum I. propter ejus factum: ut 1.) si dolose majorem se dixerit *l. 2. C. si min. major. se dix.* nisi concurrente dolo adver-

adversarii hoc fiat. l. 3. *vers. quod si. C. d. t.* ^{noris tum}
 Gail. 2. *obs. 65.* 2.) si, major factus, com- ^{1) ob ejus}
 probaverit, seu ratum habuerit gestum. l. 1. ^{factum,}
 l. 2. *C. si maj. fact. rat. hab.* vide l. 3. §. 1. *ff.*
de minor. nisi dolo fuerit inductus, d. l. 3.
 §. 1. *ff. de minor.* add. *Exerc. nostr. ad Pand. 8.*
tb. 52. 3.) si veniam ætatis a Principe impetra-
 verit. l. 1. *C. de his, qui ven. æt. impetr.* quæ
 conceditur masculis viginti, fœminis octode-
 cim annis majoribus; modo illam ætatem
 recte probent, ac morum honestatem & fru-
 galitatem, l. 2. *pr. §. 1. §. 2. C. d. t.* 4.)
 si juramento minor gestum confirmaverit. l. 1.
 & *auth. sacr. puberum. C. si adv. vend.* add.
 Gail. 2. *obs. 41.*

XIV. Porro II. ob minoris conditionem ^{tum 2) con-}
 non datur restitutio, si læsum se esse dicat ^{ditionem:}
 in causis ac negotiis illius artis, quam pro-
 fitetur, *Maurit. de rest. in integr. c. 223.*
Hillig. & alleg. 21. c. 11. b. vid. *Brunne-*
mann. ad. l. 1. C. qui & adv. quos in integr.
rest. non poss.

XV. Secundo cessat hoc beneficium ob ^{II. ratione}
 personas; contra quas postulatur: sic non ^{personarum}
 datur 1.) contra gesta cum parentibus & pa- ^{contra quas}
 tronis. l. *fin. C. qui & adv. quos.* tum propter ^{petitur;}
 reverentiam ipsis debitam, tum quia non præ-
 sumuntur ab istis læsi, sed contra tertium pot-
 est petere restitutionem minor, licet ille re-
 gressum habeat contra patrem *arg. l. 2. C. si*
adv. don. add. *Sfort. Odd. q. 18. art. 2. n.*
 12. it.

12. it. contra factum quidem patris, ex quo tamen nullum lucrum pater accipere potuit *l. ult. §. 6. C. de bon. qua lib.* Brunnem. *in d. l. ult.* filia quoque restituatur adversus matrem tutricem, secundo nubentem. vid. *Nov. 155. c. 1. 2.*) minori capto contra minorem æque læsum. vid. *l. 11. §. pen. l. 34. ff. de minor.*

III. quod
semel de-
negata.

XVI. Cæterum semel denegata restitutio iterum petenti ex una eademque causa non conceditur. *t. t. C. si sãp. rest. in integr. postul.* Licitam vero esse a sententia, qua denegata prima restitutio fuit, appellationem, vel etiam contra hanc omissam minorem restituendum, tradunt interpretes *ad l. 1. C. d. t.*

Prodest re-
stitutio mi-
nori, non
aliis, regu-
lariter..

XVII. Prodest restitutio in integrum regulariter soli minori læso *l. 3. §. 4. ff. de minor.* ejusve heredi *l. 95. §. 3. de solut.* aliquando vero etiam socio, si causa fuerit individua. *Coler. Dec. 175.*

Tempus pe-
tendi hanc
restit.

XVIII. Petenda est hæc restitutio intra quadriennium *l. ult. pr. C. de tempor. in integr. rest.* quod currere incipit *etiam ignorantibus*, ex quo primus vicesimi sexti anni (*jure Saxon. 22.*) dies illuxerit. *d. l. fin. pr.* Si quis autem veniam ætatis impetraverit, ex eo die illud quadriennium computandum, quo venia concessa, ita tamen, ut si forte e. gr. 18. anno venia impetrata, nihilominus usque ad initium vicesimi sexti restitutio ratione eorum,

rum, quæ ante impetratam veniam gesta, competat. *l. 5. C. d. t.*

XIX. Exemplo minorum auxilium restitutionis implorare quoque permittitur Reipublicæ aut universitati, cum & hæc facile lædi possit, & per administratores regatur. *l. 4. C. ex quib. caus. maj. l. 3. C. de jur. reip. XI.* Ex simili ratione competit hoc beneficium Ecclesiæ, aliisve piis locis læsis *c. 1. 2. 3. & 7. X. de restit. & quidem intra quadriennium a tempore læsionis d. c. 1. X. de in integr. rest. add. Richter. dec. 71. n. 31.*

XX. Quartam causam restitutionis in integrum diximus esse capitis deminutionem, & quidem minimam, quæ jur. Rom. perimebat obligationes, verum hodie hujus rei nullus est usus.

XXI. Restat restitutio ex clausula generali in *l. ff. ex quib. caus. maj.* & quidem vel ob absentiam, vel ex justa causa, quæ veniam meretur singularem, restitutio conceditur. Absentia intelligitur laudabilis, vel etiam casualis, ut si quis vinculis detineatur a latronibus, vel hieme & navigatione impeditus absit, it. absentia voluntaria honesta, ut si mercator absit, *l. 36. & 42. ff. ex quib. caus. maj.* plane vero non restituuntur, qui dolo seu malitiose absunt.

XXII. Cæterum istius clausulæ, *si qua alia aliave justa mihi justa causa esse videbitur*, exempla occurrunt in toto isto titulo, & ne nimis sit vaga,

Conceditur quoque restitutio Reip. it. Ecclesia.

IV. Capitis deminutio. L. 4. ff. t. 5. de capit. min.

V. Absentia. L. 4. ff. t. 6. ex quib. caus. maj. 25. an. in integr. rest.

causa seu impedimentum.

ga,

ga, fundamentum ejus considerandum, quod in eo consistit, ut ob impedimentum aliquod læsus, quod non poterat avertere, debeat restitui in integrum. *l. 26. in f. dict. tit.* Ejusmodi impedimentum est 1.) error & ignorantia, istis scil. casibus, quibus leges errori & ignorantiae quid indulgent. Exempla occurrunt in *l. 1. §. ult. ff. quod fals. tut. gest. in l. 1. §. 5. eod. l. 11. §. 5. quod vi aut clam. §. 33. I. de action.* add. Sfortias Oddus *de restit. in integr. p. 1. q. 8. art. 7.* Berlich. *decis. 40. & 41. 2.)* si ob casum aliquem fortuitum, vel ejusmodi impedimentum, quod in ipsius potestate non fuit avertere, quis læsus fuerit. Sfort. Odd. *qu. 23. art. 1.* Huc etiam 3.) referunt, si quis ob paupertatem non potuerit jus suum persequi. *c. 8. X. de appellat.* Cornel. Benincas. *tr. de privil. paup. qu. 4. num. 18.*

T I T. XXIII.

DE

DELICTIS IN GENERE, ET IN SPECIE DE DELICTIS PRIVATIS.

*Delicti de-
scriptio.*

I. Delictum est quælibet offensio, contra jus dolose illata, qua quis se, quasi per contractum, vindictæ legis subjicit, ac quasi in pœnam, quam scelere suo promeruit, consentire videtur. Vel, delictum in genere est factum in se illicitum, immediate contra legum pro-

prohibitionem sponte commissum, quo ad præstandum quid, patiendumve quis se obligat. *l. 25. §. 1. l. 4. ff. de O. & A. pr. I. de obl. q. ex. del. nasc.*

II. Delicta distinguuntur juxta LL. Roman. in privata, extraordinaria, popularia & publica. Privata vocantur, quibus potissimum privatus læditur, & inde ipsi actio datur, ut sunt furtum, injuria, damnum, & vis bonorum raptorum.

Divisio.
L. 47. ff. t.
1. de pri-
vat. deli-
ctis.

III. Furtum est contrectatio fraudulosa lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus ejus, possessionisve §. 1. *I. de obl. qua ex del. nasc. l. 1. §. fin. ff. de furt.*

IV. Hodie hoc delictum pœna strangulationis coercetur, & quidem, secundum ordinationem criminalem Carolinam, juxta certas distinctiones, quas legere est in Exc. nostr. *ad Pandect. XLIX. th. 21.* Jure vero Saxon. Electorali is, qui ultra quinque aureos Ungaricos furatus fuerit, laqueo punitur. *p. 4. Const. Elect. 32. ubi add. Carpzov.* In collegio Juridico Jenensi non dictatur pœna suspendii, nisi furtum sit 20. Joachimicorum: alias fustigatio, relegatio vel carceris pœna, juxta varietatem rei oblatae & circumstantiarum, infligitur.

Species delictorum privatorum:
I. Furtum:
L. 47. ff. t.
2. de fur-
tis.
Ejus pœna hodierna;

V. Mitigatur verò etiam hodie pœna 1.) *qua quandoque mitigatur,* si furtum inter parentes & liberos commissum, vid. Carpz. *in pr. Crim. p. 2. q. 82. n. 42.*

2.) si inter conjuges, *Ord. Crim. art. 165.*

præ-

præterea 3.) ob consanguinitatem intercedentem inter furem & eum, cui res surrepta, mitior pœna infligi solet Carpzov. *d. p. 4. C. 38. d. 4. § 5.* 4.) impuberibus, non vero minoribus. *Ord. Cr. art. 164.* 5.) inventori, mala fide rem occultanti, 6.) administratori & tabellariis pecuniam furantibus, Carpzov. *p. 2. Pr. Crim. q. 85.* 7.) ad furandum opem consiliumve præstanti, nisi ad ipsum furandi auctum auxilium quis præstiterit, aut de furto participaverit, Carpzov. *d. l. 8.* 8.) furum furorumque receptatoribus, Carpzov. *d. p. 2. q. 87.* 9.) ementibus scienter res furtivas, *idem all. l. num. 44.* 10.) rem ablatam restituentibus, *Clud. tr. de cond. furt. c. 50. num. 60.* 11.) piscantibus in alienis rivis, aquis & fluminibus, vid. *Ord. Crim. art. 169.* Carpzov. *d. p. 2. qu. 84.* 12.) Cadavera punitorum aut sepulchrorum spoliantibus, *p. 4. Const. Elect. 34. ibique* Carpzov. 13.) si non satis constet de re ablata ejusque quantitate. *d. Const. Elect. 34.*

Potest etiam fur conveniri rei vindicatione; it. conditione furtiva.

l. 13. ff. t. I. de conditione furt.

An heredes furis suspensi conveniri possint.

VI. Præterea potest etiam dominus rem ablatam extantem vindicare jure dominii *§. ult. l. de obl. qua ex del. nasc.* & datur quoque conditio furtiva, qua dominus rem furto ablatam, ejusve æstimationem, a fure ejusve herede repetit, seu quid pervenerit ad heredem, seu non. *l. 9. ff. de cond. furt.*

VII. Controvertitur autem, an hæc actio etiam detur contra heredes furis, ipso fure ultimo

ultimo supplicio affecto, quod quidem multi negant, quorum sententiam probat Carpzov. p. 4. C. 32. d. 23. imo etiam ipse Elector Saxonix in *noviss. decis.* 86. Verum æquior est sententia, quod nihilominus heredes teneantur ad restitutionem rei furto ablatæ, ejusve æstimationem, quia nimir. actio seu pœna criminalis non extinguit actionem rei persecutoriam, & iniquum esset, heredem furis non teneri ob furtum, sed eo sæpius locupletari cum damno & injuria domini, cui res ablata, quæ sententia & in Scabinatu Jenensî recepta est.

VIII. Injuria est delictum privatum, quo alteri contumelia infertur, l. 1. *pr. ff. de injur. & fam. libel.* estque vel realis, quæ facto aliquo, ad probri & turpitudinis notam comparato, committitur. *d. l. 1. §. 1. d. t.* vel verbalis, quæ fit vel verbis ore prolatis, vel scriptis; ejus singularis species est, quæ dicitur famosus libellus. *II. Injuria,*
L. 47. ff. t.
10. de injur. & famos. lib.

IX. Consistit injuria in affectu seu animo injuriandi, qui si adsit, nec veritas convitii excusat. l. 3. §. 1. *de injur.* add. Gail. 2. *obs.* 99. Gomez. *var. resol. tom. 3. c. 6. n. 2.* Jul. Clarus *lib. V. §. injuria, n. 15.* Faber. *ad C. l. 9. t. 20. def. 5.* Grot. *introd. in jus Belg. l. 3. c. 16. §. 1.* Sande *decis. Fris. l. 5. t. 8. d. 7.* add. l. 5. *C. de injur. art. 110. Ord. Crim. in fin.* & Carpzov. p. 4. C. 44. *def. 8.* multo minus injuriantem juvat, quod ab alio injurias per fa-

nam se audivisse probet, cum & ratione injuriæ ab alio dictæ, a se proपालatæ, injuriarum teneatur. Salicet. *ad. l. 1. C. de injur.* Berlich. *p. 5. concl. 65. n. 51.* Coler. *p. 1. decis. 161. num. 41.* Carpzov. *p. 4. C. 42. d. 5.* Cæterum si quis ad reprobandos testes crimen objiciat, injuriandi animus non videtur subesse. *arg. leg. 55. de reg. jur.* Gail. *2. O. 106.* Carpzov. *d. p. 4. C. 42. d. 7.* tutius tamen volunt esse protestationem addere. Otradus *Consil. 53.* Wefenb. *parat. de injur. n. 9.* In dubio autem ex verbis, seu factis, per se contumeliosis injuriarum animus præsumitur; *arg. l. 41. ff. ad L. Falcid. l. 42 ff. de V. S.* in facto autem, quod per se contumeliosum non est, statur negationi ejus, qui injuriam commisisse dicitur, & si verba sint talia, quæ injuriam necessario non important, actioni injuriarum locus non est, nisi prius actor injuriandi animum probaverit. Farinac. *in pr. Crim. q. 105. n. 118. & 122.* Carpz. *d. C. 42. d. 7. n. 4.* quod & ex facti circumstantiis dijudicari debet: hinc qui joco aut ludendo quid intulerit, quod alias ut injuria se haberet, injur. actione non tenebitur. *l. 5. pr. C. de injur. l. 15. §. 23. ff. eod. junct. l. 3. §. 1. inf. & l. 3. eod. add. Mascard. de probat. l. 2. concl. 902. n. 5.* Damh. *pr. Crim. cap. 136. n. 9. & c. 139. num. 12.* Farin. *q. 105. num. 121.* Cum vero hoc difficilis quandoque probationis sit, reus, si innocentiam suam suffi-

sufficienter probare non possit, pro arbitrio judicis ad juram. purgationis admittitur, Boer. *dec. 68. n. 4.* Gail. *d. l. 2. obs. 106. n. 1.* Carpzov. *d. loc. p. 4. Const. 42. def. 9.* Ita etiam, qui ex calore iracundiæ ad injurias provocatus, aut in ebrietate verbis contumeliosis quem prosciderit, ex pœnitentia & contraria declaratione ab injuriarum actione liberatur, nisi fuerint injuriæ atroces. vid. Faber *ad C. l. 9. t. 20. d. 11.* Sande *decis. Fris. l. 5. t. 8. d. 7.* Carpzov. *p. 4. C. 42. d. 11. it. in pr. Crim. qu. 97. n. 12. & seqq.*

X. Vindicatur injuria actione injuriarum, descendente vel ex edicto Prætoris, vel ex L. Cornelia, quæ in specie ad injurias quæ manu fiunt, seu reales, pertinet. *l. 5. pr. ff. de injur.*

XI. Agitur propter injurias vel civiliter, vel criminaliter. Civilis actio, quæ etiam hodie propter reales injurias institui potest, ita se habet, ut is, qui injuriam passus est, eam certa quadam pecuniæ summa, pro injuriæ atrocitate, æstimet, §. 10. *I. de injur.* quam summam deinde judex moderatur, & actori adjudicat §. 7. *I. d. t. l. 37. §. f. eod.* Carpzov. *pr. Crim. q. 95.* Condemnatus inde fiat regulariter infamis. *l. 1. ff. de his, qui not. infam. exceptis casibus certis, add. Carpz. q. 94. num. 68. & seqq.*

XII. Criminaliter agitur, quando petitur mulcta aliqua, fisco inferenda, vel pœna aliqua relegationis, fustigationis aut carceris

injungenda, pro modo injuriarum atque circumstantiarum. add. Sande *l. 5. t. 8. d. 5.* Non possunt vero hæc duæ actiones, scilicet ista civilis æstimatoria pœnalis & hæc criminalis cumulari, quia nimirum utraque ad pœnam tendit. §. 10. *I. de injur. junct. §. 1. de perpet. & temp. action.*

*præterea
datur actio
ad palinodiam.*

XIII. Præterea moribus adhuc duo remedia competunt, nimirum alterum judiciale, actio ad palinodiam, quæ secundum veriorum sententiam, cum rei persecutoriis accedat, cum actione injuriarum tam civili, quam criminali cumulari potest. Gail. *1. O. 65.* Richt. *in Cent. Reg. 2. Dissent.* Carpzov. *p. 4. c. 42. d. 16.*

*nec non re-
torasio inju-
riarum.*

XIV. Alterum extrajudiciale, retorsio nimirum injuriarum, quæ probatur *in noviss. Decis. Elect. 81.* de qua latius in dissert. nostr. *de vind. priv.* quo remedio si quis usus fuerit, non competit actio injuriarum. Non vero injuriæ verbales cum realibus compensari possunt, quamvis mitius puniri soleant, qui injuria alterius commoti, aut quasi incitati quid commiserint. Gail. *2. obs. 100. n. 10.* Boer. *decis. 169.* Faber. *ad C. l. 9. t. 20. d. 1.* Carpz. *d. C. 42. d. 10. & seqq.*

*Tollitur
actio inju-
riarum
1. morte,*

XV. Cæterum tollitur actio injuriarum 1.) morte, tum ejus, qui injuriam intulit, nisi lis cum defuncto jam contestata fuerit, §. 1. *in f. I. de perp. & temp. act.* tum ejus, qui injuriam passus est, nisi itidem lis fuerit contestata. *d. §. 1. I. l. 1.*

l. 13. pr. ff. de injur. arg. l. 139. de R. I. add. Sande l. 5. t. 8. d. 4. & Carpz. l. 3. Resp. 30. & 39. ubi monet, quod actio injuriarum, criminaliter intentata, ne quidem lite contestata contra heredes competat; 2.) præscriptione unius ^{2. Præscri-} anni, a die scientiæ computandi, seu scriptis ^{ptione,} seu verbis prolata sit injuria (excepto tamen casu famosi libelli) tum respectu actionis civilis, tum criminalis. Carpzov. *Pr. Crim. all. l. 9. 97.* actio tamen ob reales injurias est perpetua; *arg. pr. I. de perp. & temp. act.* Jul. Clarus §. *injuria num. 9.* Gailius 2. *observ. 105.* Sande *l. 5. t. 8. d. 3.* Anton. Matthæi *tract. de crim. ad tit. de injur. cap. 1. n. 19.* de jur. Elect. vid. *p. 4. c. 46. ibique* Carpz. 3.) dis- ^{3. dissimula-} simulatione seu remissione. §. *fin. I. de injur.* ^{tionis,} *l. 11. §. 1. eod.* seu tacita, seu expressa, v. gr. pacto, transactione; 4.) si reus ante L. C. se pœnitere dicat ac declaret, se bene de fama adversarii sentire, *arg. §. ult. I. de perp. & temp. action.* add. Carpz. *p. 2. Pr. Crim. 97. n. 14.* quod tamen limitatur in Ordin. Provinc. Jensoni *cap. 33.*

XVI. Famofus libellus est injuria, qua ali- ^{Famofus li-} cui quid, ad infamiam alicujus pertinens, seu ^{belli descri-} notabile crimen, scripto aut alio singulari ^{ptio.} modo, seu expresso seu tecto, nomine autoris, objicitur. *l. 5. §. 9. l. 15. §. 29. ff. de injur. & fam. libell. Ord. Pol. de a. 1577. t. 35. §. Und setzen. 3. v. es habe der Autor seinen Namen darunter gesetzt, oder nicht.* non obft. *Ord. Crim. art. 110.*

*Quis hu-
jus crimi-
nis se faciat
reum.*

XVII. Incurrit hoc delictum non is solum, qui scripsit & composuit tale quid ipse, sed &, qui emendum vendendumque curavit, *l. 5. §. 19. ff. de injur. Ord. polit. de An. 1577. t. t. 35.* hinc & typographus famosum libellum excudens tenetur, *d. t. von Buchdruckern.* add. Bocer. *de famos. libell.*

Ejus pœna.

XVIII. Vindicatur hoc delictum vel actione injuriarum, & tunc juxta petita libelli reus condemnatur, vide Carpzov. *pr. crim. p. 4. q. 98. n. 44. § 46.* vel ex Scto, judicio publico, & fit infamis, & præterea pœna extraordinaria olim dictabatur, postea vero capitalis *per l. un. C. de fam. libell.* Juxta constitutionem Carolinam autor famosi libelli ea pœna afficitur, quæ alias statuta est crimini, quod ab eo alteri imputatur. *d. art. 110. Bocer. tr. de fam. libell. c. 5. add. Const. Elect. p. 4. C. 43.* Hodie pœna est arbitraria vid. Carpz. *p. 2. q. 98. n. 10. seqq.*

*III. Da-
mnum in-
juria da-
tum.*

*L. 9. ff. t. 2.
ad legem
Aquiliam.*

*Ejus ho-
dierna coer-
citio.*

XIX. Tertium delictum privatum est damnum injuria datum, quo nimirum patrimonium alterius, vel etiam persona dolo aut culpa, etiam levissima, deminuitur aut læditur. *Schaden, die einen durch eines andern Verwahrlosung wiederfabren.*

XX. Vindicabatur hoc olim per L. Aquil. uti ad illum tit. D. exponitur. Hodie damnum illatum æstimatur, & ad ejus reparationem agitur, sic & si vulneratus quis sit, non solum mercedes Medicis & chirurgis præstitæ,

flitæ, aut operæ, quibus quis caruit, aut cariturus est ob vulnus, in hanc æstimationem venire solèant, sed & doloris, & cicatricum, atque deformitatùs ratio habeatur, si id nominatum petat vulneratus. Grot. *introd. in jus Belg. l. 3. cap. 34. §. 1. inf.* Farinac. *de homicid. t. 14. quæst. 119. n. 108. §. 121.* Menoch. *de arb. jud. quæst. l. 2. cas. 121.*

XXI. Denique quartum delictum privatum est vis bonorum raptorum, quo delicto quis dolo malo rem alienam mobilem, lucri faciendi animo, vi (*mit öffentlicher Gewalt*, *8. Vi bonorum rapt. & turba.* *pr. I. de vi bon. rapt.* *IV. Vis bonorum raptorum. L. 47. ff. t. 8.*) aufert, aut damnnum in ea dat. *pr. I. de vi bon. rapt.* Pœna Jure Roman. erat tripli, & simul petebatur ipsa res, & ita in quadruplum dabatur actio. Hodie pœna ista tripli in usu non est, sed criminale judicium obtinet, & pœna raptoris, præsertim in itinere publico vi illata rem auferentis, est capitalis gladii. *Ord. Crim. art. 126.* *Ejus hoæternæ pœna.*

TIT. XXIV.

DE

EXTRAORDINARIIS CRIMINIBUS.

I. Extraordinaria crimina dicuntur, quæ pro arbitrio judicis singulariter extra ordinem a iudice coercentur criminali iudicio. *l. 1. ff. de publ. jud. l. 3. §. 2. stell. l. 1. pr. de extr. cr. L. 47. ff. t. 11. de ex*

II. Extraordinaria crimina traduntur fere hæc: I.) sollicitatio alienarum nuptiarum, quam

E e 4

traord. crim. ni. 166

licitatio alienarum nuptiarum,
 2. *abactio partus,*

quam perpetrant illi, qui pudicitiam alienæ uxoris attentant, vid. *l. 1. b. t. 2.*) *abactio partus*, si nim. data opera partus abigatur, *l. 4. ff. de extraord. cr.* Jure Carolino & Saxon. circa hoc delictum distinguitur, an fœtus sit inanimatus, seu non vitalis; & abigens istum extraordinarie punitur: an vero animatus seu vitalis, & pœna est ultimum supplicium. *P. H. O. art. 133. Const. Elect. 4. p. 4.* Habetur autem, quoad hanc pœnam infligendam, non ante vitalis, quam post dimidium tempus, quo uterum gestavit mulier. vid. *Carpzov. p. 1. q. II.* Referri etiam huc potest expositio infantis. *l. 2. C. de infant. expos. de cujus pœna legas art. 132. Ord. Cr. & Dec. Elect. nov. 78. Carpzov. p. 4. c. 4. d. 8. seqq.*

3. *dardanariatus.*

III. Porro 3.) *dardanariatus*, quod delictum committunt, qui annonam attentant & vexant, merces scil. coemptas suppressentes, & fructus suos æquis pretiis vendere nolentes. Pœna est arbitraria. vid. *l. 6. pr. ff. de extraord. crimin. Pol. Ordn. de anno 1577. tit. die Monopolia, &c. 18.*

4. *crimen saculariorum,*
 5. *violatio sepulchrorum,*

L. 47. ff. t. 12. de sep. viol.

6. *abigeatus.*

7. *prævaricatio.*

IV. 4.) *Crimen saculariorum.* vid. *l. 7. ff. de extraord. crim.* 5.) *sepulchrorum violatio.* vid. *tit. D. de sepulch. viol.* 6.) *abigeatus crimen*, quo nim. pecudes, seu armenta, ex pascuis & stabulis abiguntur. *l. 1. §. 1. l. ult. §. 1. ff. de abig.* hodie abigei ut fures puniri solent. *Carpz. d. p. 2. q. 86. n. 26.* 7.) *prævaricatio*: est ve-

ro prævaricator ipse accusator, qui colludit L. 47. ff. t. cum reo. *vid. tit. D. de prævar.* Ab hac præ-^{15. de}varicatione differt prævaricatio advocati, qui prævari-^{cat.} prodit causam, quam adit, adversario, & extra ordinem solet puniri. *l. 1. §. 1, l. 3. §. 2. ff. de prævar. l. 1. C. de advoc. div. judicior.*

P. H. O. art. 115. 8.) receptatio, quod cri-^{8. recepta-}men committit, qui latrones, seu aliis cri-^{tio.}minibus obnoxios sciens suscepit, occulta-^{L. 47. ff. t.}vit, *vid. tit. ff. de recept.* & itidem pœna est^{16. de re-}cept.

arbitraria. *Carpz. p. 3. q. 134. n. 37.* 9.) ef-^{L. 47. ff. t.}fractura, cum primum in carceris. *vid. Carpzov.* 18. de ef-^{fract. &}*d. p. 3. q. iii. n. 90. seqq.* 10.) crimen stellio-^{expilat.}natus, quod committunt ii, qui improbius^{9. effra-}fraudavere, & in crimen aliud non incidunt.^{ctura.}

tot. tit. D. stell. pœna itidem est arbitraria, 11.)^{10. stellio-}termini motio, quando scilicet termini, finium^{natus.}causam positi, dolose evelluntur, ejiciuntur,^{L. 47. ff. t.}turbantur, *tot. tit. D. de termin. mot. de pœ-* 20. stel-^{lionatus.}na legatur *Carpzov. p. 2. q. 83. n. 67.* 12.)^{II. termini}illiciti conventus, absque superioris permis-^{motio.}su instituti, *l. 1. pr. l. 3. pr. ff. de coll. & corp.* ^{L. 47. ff. t.}

& itidem pœna est arbitraria. ^{21. de ter-}mino mo-^{to.}

V. Denique huc etiam referunt improbam^{12. illiciti} mendicitatem, *sec. Ord. Polit. tit. 27.* ludos^{conventus;}vetitos, *tot. tit. ff. de aleat.* *Carpzov. p. 3. q.* ^{quibus} 134. ebriositatem, *d. Ord. Pol. t. 8* imperi-^{junguntur}tiam aut negligentiam Medicorum, *P. H. O.* ^{& alia.}

art. 134. Br. & angelus *ad l. 2. ff. ad L. Corn. de sicar.* Paul. *Lach. in question. medico-*

legal. Lib. 6. tit. 1. quest. 3. & quest. 2. n. 19.

*Corruptio
servi;*

*L. II. ff. t.
3. de serv.
corrupto.*

*it. filii &
uxoris.*

VI. Cæterum etiam ad delicta privata pertinet corruptio servi, & datur inde actio de servo corrupto, qua nimirum is, qui servum alienum deteriore reddidit, a domino convenitur, ut, quanti ea res est, in duplum condemnatur. *l. i. pr. §. 3. & seqq. ff. de serv. corrupt.* Utilis actio hodie accommodatur cuilibet, cui per corruptionem personæ ad se pertinentis, ut filii, uxoris &c. damnum obvenit. vid. *eleg. dissert. de distinct. serv. alteriusve hominis corrupti*, Joh. Brunnemanni.

Add. *L. 4. T. I. I. de oblig. quæ ex del. nasc.*
T. 2. I. de vi bonar. raptor. T. 3. I. de lege Aquilia, T. 4. I. de injuriis.

TIT. XXV.

DE

CRIMINIBUS POPULARIBUS.

Actiones

*populares.
L. 47. ff. t.
23. de po-
pul.
actio.*

*Hodiernus
usus.*

I. Delicta privata, ex quibus juxta jus Róm. populares actiones dantur, ita se habent, ut inde cuivis de populo detur actio. vid. *tot. tit. D. de popul. act.*

II. Hodie vero is agit, cujus interest, vel denunciatur delictum Magistratui, & per procuratorem fisci causa agitur.

TIT. XXVI.

DE

QUASI DELICTIS.

*Quasi delictorum
descriptio.*

I. Quasi delicta sunt, quæ consistunt in aliqua culpa, ut ita loquar, imputativa, hoc est,

est, quæ alicui ex alieno facto eorum, quos quis adhibet, imputantur, quod, v. c. minus fidelium seu negligentium opera quis utatur.

§. ult. *Inst. de oblig. quæ qs. ex del. nasc. l. ult.*

§. 4. *ff. naut. caup. stab.*

II. Ejusmodi quasi delictum est 1.) damnnum aut furtum in navi, caupona vel stabulo commissum, quod imputatur exercitori: etiam datur inde actio in factum ob damnnum, furtumve factum in navi, caupona stabulove ab aliquo eorum, quorum opera exercitor utitur, & quidem datur ei, cui illud damnnum vel furtum illatum, contra exercitorem: & quidem jure Rom. in duplum, hodie vero solum damnnum refarcitur, & pœna est arbitraria. add. §. ult. *l. de oblig. quæ qs. ex del. nasc. tot. tit. D. naut. caup. stab.*

Species; I. Damnnum aut furtum in navi, caupona aut stabulo.

L. 47. ff. t. 5. furti adversus naut.

caup. stab. L. 4. ff. t. 9. naut.

caup. stabul.

III. 2.) Ex quasi delicto alteri obligamur, si quid dejectum effusumve ex ædibus nostris fuerit, quod alicui prætereunti in corpore, vel in vestimentis, vel aliter nocuerit, itidem hodie est pœna arbitraria. vid. §. 1. *l. d. t. tot. tit. D. de his qui effud. vel dej.* Eo etiam pertinet 3.) actio de posito aut suspensum quæ datur contra eum, qui positum aut suspensum aliquid habet in ædibus suis supra eum locum, quo vulgo iter fit, in quo confisitur, quod potest, si ceciderit, alicui nocere. §. 1. *l. de obl. quæ qs. ex del. nasc. & tit. ff. de his & c.* Et itidem hodie damnnum æstimatur, & pœna est arbitraria.

II. Effusum dejectumve ex cœnaculo.

L. 9. ff. t. 3. de his, qui effud. vel dejec.

III. Positum aut suspensum in ædibus.

IV.

IV. *Acceptio ex turpi causa.*
 L. 12. ff. t. 5. de cond. ob turp. vel inj. caus.

IV. Præterea 4.) quasi delictis accensemur acceptionem ex turpi causa, qua accipiens obligatur ad restitutionem rei, vel liberationem a cautione *l. 1. C. de cond. ob turp. vel inj. caus.* Quamvis enim non invito rem seu cautionem extorqueat, adeoque non proprie ex maleficio obligatus sit accipiens: *vid. Arist. 5. Eth. 2. in fin.* tamen, quia delinquit accipiendo ob turpem causam, quasi ex maleficio obligatus intelligitur *l. 1. ff. de cond. ob turp. caus. l. 1. C. eod. junct. arg. pr. perb. quia neque ex maleficio, neque ex contractu obligatus est, & utique peccasse aliquid intelligitur, ideo videtur quasi ex maleficio teneri. Inst. de oblig. que qs. ex del. nasc. it. §. 1. & §. fin. I. eod.*

Datur inde conditio ob turpem causam:

V. Competit inde conditio ob turpem causam, qua id, quod propter factum respectu solius accipientis turpe, datum aut promissum, repetitur, licet factum præstitum, seu causa secuta fuerit. *l. 1. §. 2. ff. de cond. ob turp. caus. l. 6. C. eod.* Ita solius accipientis est turpitude, si detur, ut quid restituat, quod vel ex conventionem reddere tenetur, *l. 2. §. 1. l. ult. ff. d. t. vel ex delicto obligatus est restituere. l. pen. & ult. C. eod.*

que non datur, si utriusque subsit turpitude.

VI. Non vero datur conditio, si utriusque subsit turpitude, quia in pari causa potior est conditio possidentis, ac petens promissum exceptione doli mali vel in factum submoveri potest. *l. 3. l. 4. pr. & §. 1. ff. dict. tit. l. 2. l. 5.*

l. 5. C. eod. vid. Andr. Clud. de condict. ob turp. caus. c. 2. § 3. Quo pertinere volunt etiam alex lusum, quippe in quo cum utriusque turpitudine versari videatur, quod datum est, non petitur moribus, (secus jure civ.) & quod ex ea causa promissum aut cautum est, exigi non potest, quia audiendus non est, qui propriam suam turpitudinem allegat, & ex eo compendium quærit. *l. 5. C. de cond. ob turp. caus. l. 4. C. de revoc. don. l. 1. C. de aleat.* Quod ubique locorum servari testantur *Reb. ad Constit. Reg. proæm. gl. 5. num. 56. Christin. 2. dec. 220. Carpzov. 6. resp. 96. num. 12. 17. § Prax. Crimin. p. 3. q. 134. num. 26.* Denegatur repetitio pecuniæ, ad ludendum a sciente mutuo datæ. *arg. l. 12. §. 11. ff. mandat. Berlich. & alleg. dec. 66. Leuwen. cens. for. l. 4. c. 14. n. 10. in fin.*

VII. Refertur etiam huc in *pr. I. d. t. si judex per imperitiam male judicaverit*, quod ex ea ratione videtur inter quasi delicta relatum, quod apud Romanos judex suos haberet assessores, adeoque horum imperitia judici imputetur. Hodie datur exinde contra judicem actio ex syndicatu. vid. *Paris de Puteo tr. de Syndicatu.*

Add. *L. 4. T. 5. J. de oblig. quæ qs. ex del. nas.*

Jure Rom. huc refertur, si judex male judicaverit: quo casu datur hodie actio ex syndicatu. L. 50. ff. t. 13. de extraord. cogn. & si jud. liter. suam fec. die.

TIT.

TIT. XXVII.

DE

NOXALIBUS ACTIONIBUS.

*Actionum
noxalium
descriptio.
L. 9. ff. t. 4.
de noxal.
act.
Ufus ho-
diernus.*

I. Porro etiam ratione rerum nostrarum ex delicto quodam tenemur: unde sunt actiones noxales, quibus quis i.) tenetur ob delictum servi sui; vid. *tot. tit. ff. de noxal. action.* cuius tamen actionis nullus hodie est usus, sed ipsi liberi homines, quorum opera utimur ex suis delictis conveniuntur, neque dominus de eorum facto regulariter tenetur, nisi sit, quod ei imputetur, vel nisi jusserit: aliquando etiam ratione mercedis, quam debet, tenetur. *Coler. dec. 208.*

*Actio de
pauperie.
L. 9. ff. t. 1.
si quadr.
paup. fec.
dic.
Observan-
tia juris
Saxon.*

II. Pertinet etiam huc actio de pauperie, qua nimirum, ob damnum a bestia illatum convenitur dominus istius animalis, ut animal, quod nocuit, dedat, aut æstimationem damni solvat. *tot. tit. D. si quadr. paup. fec. dic.* Jure Sax. noxæ deditio non obtinet, est tamen ei similis expulsiō seu dimissio noxæ, & animal ita dimissum pertinet ad eum, cui damnum illatum, vid. *Carpzov. pr. crim. p. 1. q. 13. n. 20.* Locus etiam est pignorationi, v. gr. si animal alienum gramina aut frumenta depavit, ut nimir. animal retineatur apud eum, qui jurisdictionem, saltem inferiorem habet, *Carpzov. p. 2. c. 7. d. 8.* usque dum de damno & impensis satisfiat. add. *Richter. Dec. 5.*

*Damnum
ab adibus*

III. Præterea propter damnum a rebus in-
ani-

animatis, veluti ab ædibus aut aliis operibus nostris, extra culpam datum: ut, si præfens sit, veluti si ædes nostræ in ædes alienas deciderint, ut rudera tollamus, damnumque datum refarciamus, aut ædes totas quasi noxæ dedamus. *l. 7. §. ult. l. 9. pr. ff. de damn. infect.* Ita quoque vi fluminis in alienum agrum importata dominus auferre potest, modo de damno, si quod inde obtigit, reparando caveat. *d. l. 9. §. 1. 3. d. t. Joh. Thom. tr. de nox. anim. c. 3. n. 5.* Si futurum ex ædibus aut opere nostro metuatur damnum, potest vicinus Prætorem adire, ut de damno sibi caveatur. *l. 7. §. tot. tit. D. de damn. inf.*

IV. Simili ex causa actio aquæ pluriæ ar- cendæ competit domino ob damnum, quod in agro metuit ex aqua pluvia, opere manu facto, contra dominum loci, ubi id factum, ut illud destruat. *tot. tit. D. de aq. §. aq. pluv. arc.* vid. Molin. *tr. 2. d. 1. §. 1. D. 704.* Est hæc actio personalis *l. 6. §. 5. d. t.* in re scripta. *l. 12. eod.*

Add. *L. 4. T. 8. I. de nox. action. T. 9. §. quadr. pauper. fec. dic.*

TIT. XXVIII.

DE

PUBLICIS JUDICIIS.

I. Publica judicia jur. Rom. dicuntur, quæ lege peculiari de crimine notabili introducta sunt, data plerumque cuilibet de populo executionis. *Publicorum judiciorum descriptio. L. 48. ff. t. i. de publ.*

judiciis.
 Et crimi-
 num pu-
 blicorum.

cutione seu potestate ob crimen illud solenni
 iudicio reum accusandi, *l. 1. ff. de pub. jud.*
unct. §. 1. I. eod. Crimina igitur publica
 sunt, in quibus puniendis damnum quod
 per illa Reipubl. illatum, vindicatur, & ut
 hoc vindicetur, ordinariæ & criminales pœ-
 næ legibus publicorum iudiciorum statutæ.
d. l. 1.

Hodie qui-
 libet cri-
 mina ma-
 gistratui
 denunciare
 potest.

II. Hodie quidem ejusmodi accusatio pu-
 blica non amplius in usu est, sunt tamen
 nonnullis locis certæ personæ constitutæ,
 (*Rügemeister*) quæ magistratui delicta de-
 nunciare debent. Alias etiam cuilibet de-
 nunciare licet; imo Magistratus exigit officii-
 um, ut absque denunciatione inquireat &
 procedat. vid. *Carpzov. p. 3. q. 103. seqq.*
Brunnem. de proc. inquis.

Ejusmodi
 crimina
 publica
 sunt cri-
 men læsæ
 majestatis
 humana;

III. Inter ista crimina publica recensetur
 crimen læsæ Majestatis, quod adversus Reip.
 aut ejus, penes quem est summum in Rep.
 imperium, securitatem, vel contra dignitatem
 & potestatem committitur. *l. 1. §. 1. ult. ff.*
ad L. Jul. Majest.

L. 48. ff. t.
 4. ad Leg.
 Juliam
 Majestatis
 cujus spe-
 cies est
 perduellio.

IV. Committitur hoc crimen bifariam 1.)
 & principaliter, si quis contra ipsam Princi-
 pis aut Reip. salutem quid molitur; 2.) cum
 quis ea, quæ Majestatis sunt, violat, & digni-
 tatem atque existimationem Principis lædit.
 Primi generis crimen dicitur perduellio, quæ
 est quævis machinatio & factum, ad Reip.
 everlionem & labefactionem eorumve, qui
 Reip.

Reip. præfunt, & per quos ea regitur, interitum tendens. *l. 1. ff. ad Leg. Jul. Maj. l. 5. C. eod.*

V. Pœna hujus delicti est gladius, vel etiam severius aliquod ultimi supplicii genus, veluti dissectio in quatuor partes, *Ord. Crim. art. 124.* it. bonorum omnium publicatio & confiscatio, *l. 9. l. ult. ff. d. t. d. Ord. Crim. art. 218.* & porro memoriæ rei post mortem damnatio: unde filii fiunt infames. *l. 5. §. 1. C. ad L. Jul. Maj. Aur. Bull. cap. 24. pr. 5. vers. volumus insuper. d. Ord. Crim. art. 218. add. Carpz. Pr. Cr. P. 1. q. 41.*

VI. Simplex crimen læsæ majestatis committitur vel facto, ad contumeliam Principis aut Reip. tendente; & pœna itidem est capitalis, absque tamen confiscatione bonorum, quæ tamen, secundum circumstantias, & qualitatem facti, aliquando mitigatur: *l. 7. §. 3. ff. ad L. Jul. Maj.* vel verbis seu maledictis, quibus arbitraria pœna irrogatur. *l. un. C. si quis Imper. maled. Carpzov. d. l.*

VII. Occasione hujus etiam dicendum est de crimine læsæ majestatis divinæ, cujusmodi est 1.) Blasphemia, quæ est quodlibet dictum contumeliosum in divinam Majestatem. Hæc alia est, quæ ex consuetudine, pravo more, malo usu loquendi committitur: alia, quæ ex ira, præter animi intentionem fit: alia, quæ præmeditato, seu a sciente & volente. Et

quidem divino jure feverissime in hoc delictum animadversum legimus *Lev. 24. v. 14. 15. & 16.* A quo nec jus civile recedit, quo blasphemi ultimo supplicio puniuntur. *Nov. 77. c. 1. §. 2.* Hodiernis moribus arbitraria est pœna, fustigatio, relegatio: aliquando mortis etiam pœna infligitur, si horrenda fuerit blasphemia, vid. *Damhoud. pr. Crim. q. 61. n. 2. Jul. Clar. §. blasphemia n. 3. Rec. Imp. de A. 1548. tit. von Gotteslästern. 1. Const. Elect. 1. p. 4. ibique Carpzov. & prax. Crim. p. 1. quæst. 45. Theodor. colleg. crim. D. 9. Decis. Elect. noviss. 57. ubi Philipp. observ.*

2. per perjurium.

VIII. 2.) Perjurium, cui pœna statuta est amputatio duorum digitorum, *Ordin. Crimin. art. 107.* quod tamen ad casum ibi & consequenti *art. 108.* expressum restringunt? *Carpzov. p. 1. quæst. 46. num. 50. & seqq. & qu. 47.* ubi etiam de pœna perjurii in relegato revertente, alias vero pœna pro ratione circumstantiarum est arbitraria. *Carpzov. d. l. qu. 46. n. 43.*

3. per dæmonomaniam.

IX. 3.) Dæmonomania magorum & fagarum, qui Deum abnegant, & fœdus expressum cum diabolo ineunt; quorum pœna est ignis, licet nemini nocuerint. *Carpz. d. p. 1. q. 49.*

vel pactum saltim tacitum cum dæmone.

X. Ab hac magia differt crimen, quando saltim tacitum pactum intercedit, cum nimirum quis diaboli utitur ope & auxilio, idque iterum

iterum tripliciter contingit 1. si quid commercii cum dæmone habendo, & artes diabolicas exercendo nocetur; & itidem pœna ignis videtur statuta *art. 109. Ord. Crim.* sed dictari solet pœna gladii; nisi tales maleficæ personæ cum dæmone concubuerint: quo casu itidem pœna ignis obtinet. *d. p. 4. C. ibique Carpz. def. 3. seqq.*

XI. 2. Si quis ejusmodi artibus non noceat, sed arte diabolica v. gr. divinationes exercent, & itidem pœna capitalis solet dictari. *Carpzov. d. l. 3.* si quis superstitiosis remediis utatur; & pœna est arbitraria pro modo admissi, carceris, relegationis, fustigationis. vid. *Carpz. p. 4. c. 1. d. 8.*

XII. Vindicatur L. Jul. adulterium & stuprum. Stuprum est concubitus illicitus soluti cum fœmina soluta & honesta. Pun- Vindicatur L. Julia etiam stuprum & adulterium illud vel voluntarium. L. 48. ff. t. 5. Ad L. Jul. de adult. coerc. tur hodie stuprum voluntarium, quod scilicet volente & consentiente fœmina committitur, pœna carceris aut multa, & stuprator tenetur stupratam aut dotare, & alimenta infanti præstare, aut in uxorem ducere. *Carpzov. pr. C. p. 2. q. 68. n. 14. & seqq. Joh. a Sande l. 2. t. 1. d. 19.* aliquando pœna ratione circumstantiarum est gravior. vid. *Richter. decis. 88.* Dos autem secundum qualitatem fœminæ stupratæ judicis arbitrio æstimari solet, quantum nim. verisimiliter puellæ pater ei in dotem dedisset.

vel violentum.

XIII. Stuprum vero violentum est, quo quis fœminæ per vim stuprum infert, & pœna infligitur gladii. vid. *Const. Elect. 30. p. 4. ibique Carpz. d. 1. seq.*

Differt a stupro fornicatio.

XIV. Differt a stupro fornicatio seu scortatio, quæ est concubitus cum meretrice, pluribus se prostituente, commissus & quidem meretrix manifesta, vel palam se prostituens, perpetua relegatione plecti solet, clandestina vero carcere punitur, ob frequentiam patrati maleficii & huic infligitur relegatio: si vero meretrix quempiam morbo gallico, vel alio contagio, in congressu infecerit, vel aliæ concurrant circumstantiæ, virgis cæsa perpetuo relegatur. Mares autem, qui cum meretrice scortati sunt, carcere vel mulcta afficiuntur. add. *Constit. Elect. part. 4. c. 28.* vid. *Berlich. part. 5. concl. 39.* *Carpz. pr. cr. part. 2. qu. 80. n. 1. seqq.* *Rennem. Jurispr. Romano-Germ. m. 360. th. 79. & seqq.*

Lupanaria non tolerantur.

XV. Neque enim lupanaria in nostris terris tolerantur. vid. *Carpzov. d. 1. n. 6.* *Theodor. d. coll. crim. D. 6. th. 4. h. circ. fin.* *Renn. d. 1. th. 10.*

Adulterii tria genera

XVI. Adulterium dividitur juxta hodiernum usum in tria genera. Primum est, quod committitur inter utrinque conjugatos, & dici solet adulterium duplicatum (*Oberhurerey*): secundum a conjugata & soluto; tertium a conjugato & soluta.

XVII. Agitur ob adulterium vel civiliter, *Agitur ob adulterium vel civiliter.*
 vel criminaliter. Actio civilis tendit ad vinculi matrimonialis separationem, & dotis vel donationis nuptialis lucrum, & quidem parti innocenti ad secunda vota transire permittitur; nocenti autem omne interdicitur conjugium. Carpz. p. 2. q. 63. n. 12.

XVIII. Accusatio criminalis, vel ab accusatoris interpellatione, vel ex officio suscepta, *vel criminaliter.*
 tendit ad pœnam & adultero & adulteræ infligendam. Est vero primi & secundi generis adulterio statuta pœna gladii. *Pœna primi & secundi generis adulterii.* l. 30. in f. & l. 9. C. ad. L. Jul. de adult. quod tamen postea a Justiniano quoad uxorem est immutatum & statutum, ut fœminæ adulteræ virgis cœdantur, & in monasterium detrudantur. *Pœna tertii generis.* Nov. 134. c. 10. add. Const. Carol. art. 120. & Carpz. p. 2. q. 53. n. 10. & 30. Plurimis tamen in locis in puniendis adulteriis mas & uxor æquali afficiuntur pœna. Propter tertii generis adulterium commissum dictatur marito secundum jus comm. pœna relegationis & fustigationis, fœminæ vero solutæ, carceris, & relegatio ad tempus. Carpzov. d. loc. n. 56. & 60. Jure vero El. Saxon. & moribus quorundam locorum, etiam propter tertium genus adulterii pœna gladii dictatur marito, & fustigatio fœminæ solutæ p. 4. Const. El. 19. add. Carpzov. *ibid.*

XIX. Mitigatur pœna adulterii 1. ob intercessionem, remissionem, & receptionem in *Causse ob quas pœna*

*ordinaria
mitigatur.*

1.

thorum, a parte innocente factum, *Nov. 134. c. 10.* etiamsi fuerit adulterium primi generis, quod duplicatum vocant; modo circumstantiæ quædam aliæ concurrant. *Richt. dec. 88. num. 89.* Secus obtinet jur. Elect. Sax. *d. p. 4. C. 19.* ubi add. *Carpz. def. 12.* Ista remissio etiam præsumitur, si pars innocens fuerit mortua. Quid si incestus simul commissus fuerit? intercessionem conjugis non habere locum statuit *Colerus dec. 247. num. 19.* Aliter sentit *Carpzov. pr. crim. l. 2. qu. 73. num. 78. § 79. q. 74. num. 78. § seqq.* add. eundem *p. 4. c. 23. d. 1.* ubi distinguit inter incestum in linea recta & collateralis commissum, ut in hoc habeat locum intercessio maritalis, non item in illo; 2. ob conditionem personæ, resp. cujus fœdus conjugale violatum, ut si non sit apta matrimonio, it. si furore, aliove morbo contagioso laboraret; 3. ob delictum alterius conjugis, si scil. vel deseruerit conjugem, vel prius fœdus conjugale violaverit; 4. si solutus rem habeat cum uxore, meretricio more vivente. *Carpzov. q. 61. § 57.* Idem *Dec. El. nov. 82. § 83.* 5. si concubitus non fuerit consummatus. *Carpzov. d. qu. 61. § p. 4. c. 19. d. 17.* 6. ob denegatum diutius debitum conjugale; 7. si decretum fuerit divortium quoad thorum & mensam, & pars, præsertim innocens, adulterium commiserit; 8. efficit quoque honor matrimonii, ut pœna adulterii,

terii, ante conjugium initum commissi, mitigetur. Carpz. p. 4. c. 19. d. 19.

XX. Pertinet huc etiam bigamia, quæ est *Bigamie descriptio.* crimen publicum, quo persona conjugata nuptias cum alia adhuc persona celebrat, & per concubitum consumat. Pœna ejus est ultimum supplicium; *Pœna.* *Ordin. Crim. art. 121.* neque mitigatur huc propter intercessionem prioris legitimæ conjugis. Cæterum de aliis causis mitigandi hanc pœnam legatur Carpz. q. 66.

XXI. Porro huc spectat incestus, qui est *Incestus,* concubitus, inter personas consanguineas, aut affines, conjungi prohibitas, scienter perpetratus, *l. 38. ff. ad L. Jul. de adult. l. 39. §. 1. l. ult. ff. de rit. nupt. Ordin. Crim. art. 117.*

XXII. Committitur autem incestus ob *I. inter* consanguinitatem vel cognationem (I.) in re- *consanguineos, & quidem* cta linea inter ascendentes & descendentes in infinitum: cujusmodi incestus gladio regulariter plectitur. vid. *Constit. Elect. p. 4. c. 22. ubi Carpzov. d. 1. & id. pr. crim. part. 2. qu. 72. num. 21. & seqq.* *1. ascendentes & descendentes;*

XXIII. Deinde (II) in linea collateralali seu *2.) collaterales.* transversa incestum perpetrant (1.) fratres & sorores, carnaliter se commiscentes, ac virgis cæsi in perpetuum relegantur. *d. const. 22. ibique Carpzov. def. 5.* Nec non (2.) frater vel soror ex una parte, & fratris vel sororis liberi ex altera parte, at itidem fustigatio cum perpetua relegatione infligitur. In

gradu vero ulteriori, ubi itidem subest respectus ut inter parentes ac liberos, (vid. *Lib. 1. Tit. 6. aph. 6.*) solum relegationis poena obtinet. add. Carpzov. *p. 4. C. 22. d. 8.* Porro (3.) consobrini consobrinæque, vel fratres & sorores patruales, h. e. duorum fratrum sororumve liberi, qui in perpetuum relegantur. Carpzov. *ibid. d. 6.* Similiter (4.) incestus commissus ab iis collateralibus, qui tertio gradu lineæ inæqualis ab invicem distant, si iste respectus, de quo jam diximus, non subsit, itidem (vid. *d. Lib. 1. tit. 6. aph. 7.*) relegatione, sive perpetua sive temporali, si remotioris gradus fuerit cognatio, punitur. vide latius Carpzov. *prax. crimin. part. 2. qu. 73. per tot. Rennem. Jurispr. Rom. German. Förens. membr. 3. D. 60. th. 44. & seqq.*

II. inter
affines.

XXIV. Propter affinitatem 1.) inter personas, quæ ratione illius ut ascendentes & descendentes se habent, vid. *d. l. 1. t. 6. aph. 8.* commissus incestus fustigatione ac relegatione punitur. Similiter 2.) affines in gradu primo lineæ æqualis concumbentes, virgis cæsi in perpetuum relegantur: ut si quis cum uxoris defunctæ sorore concumbat, aut cum duabus sororibus rem habeat. Porro 3.) affines in gradu secundo lineæ inæqualis incestum committentes, in perpetuum relegantur. Denique 4.) cæteri affines, inter quos matrimonium prohibitum, carnaliter se commiscientes arbitraria, pro modo circumstan-

tia-

tiarum, vel carceris, vel temporalis relegationis pœna afficiuntur. vid. Carpzov. *d. part. 2. quæst. 74. per tot. Rennem. d. l. D. 90. th. 40. & seqq.*

XXV. Explicandum hic etiam est crimen *Raptus*. raptus, quod committitur vi abducendo libidinis causa personam honestam. *l. un. C. de rapt. virg. l. 5. §. 2. ff. ad L. Jul. de vi publ.* Hujus criminis pœna est capitalis *d. text. & ord. crim. art. 118.* & quidem stricto jure non solum raptores ipsi, sed & cæteri omnes auxiliatores, ejusdem criminis conscii & ministri, qui in ipso raptu operam præstiterunt, eadem pœna afficiuntur. *d. l. un. §. 2. verb. vel quicumque opem.* add. Carpzov. *p. 1. qu. 46. num. 7.* Neque excusatur raptor a pœna raptus, quod mulierem rapuerit animo contrahendi cum ipsa matrimonium. *l. 5. C. de Episc. & cleric.* Imo pœna etiam obtinet concubitu non secuto, secund. *d. l. un.* alii tamen eo casu, quo raptor raptam carnaliter non cognoverit, cum tamen potuisset, arbitraria eum & mitiori pœna puniendum volunt, si nimirum matrimonii causa rapuerit. vid. Clarus *§. raptus n. 4. in f. Bocer. decis. 316. n. 4.* Menoch. *de arb. jud. quæst. cas. 360. n. 30. & 22.* Farinac. *p. 2. Crim. t. 16. q. 145. & §. Cognatus. n. 196. & seqq.* Theodor. *in Coll. Crim. Disp. 6. th. 8. lit. d. & seqq.*

Committitur etiam hoc crimen persuasionibus abducendo virginem.

XXVI. Committitur vero etiam raptus per omnem machinationem, qua malis artibus quis virginem induxit & sollicitavit, ut raperetur: nam eo modo alicui persuadere, est compellere. *l. 1. §. 3. ff. de serv. corr.* quomodo intelligenda sunt verba *d. l. un. §. 2. C. de rapt. sive volentibus. §. nolentibus & c.* Velle enim non intelligitur, quæ seducitur, & circumvenitur pravis persuasionibus; quamvis minus delinquere, & ob id arbitrarie tantum puniri velint eos, qui volentes blanditiis & promissis seduxerint, vid. Anton. Matth. *tr. de Crim. l. 48. t. 4. num. 8.*

Sodomia.

XXVII. Contra naturam concubitus qui committitur, dicitur sodomia, cujus poena est, ut delinquens igne cremetur. *Ordin. Crimin. art. 116.* vid. Carpzov. *2. q. 76.* & quando cum bruto commissa, & hoc ob detestationem delicti comburitur. Carpzov. *d. l. n. 32.* Affine crimen sodomiae committunt masturbatores, tribades & similes qui relegatione, aliave poena, imo interdum & fustigatione coercentur. Carpzov. *d. p. 2. q. 76. n. 10. & seqq. Exerc. nostr. ad Pand. 49. th. 43.*

Concubinatus.

L. 25. ff. t. 7. de Concubin.

XXVIII. Prohibitus etiam est hodie concubinatus, qui describitur conjunctio viri & mulieris, diuturnæ cohabitationis & concubitus gratia inita, citra affectionem maritalem. *Recess. Imper. de anno 1530. & 1548. Ordin. Polit. tit. 26. conf. Exercit. nostr. ad Pand.*

Pand. XXX. th. 86. & seqq. Pœna ejus est arbitraria, carceris scilicet vel pro ratione circumstantiarum relegationis. vid. *Carpzov. d. part. 2. quæst. 70. n. 38. & seqq.*

XXIX. Tandem adjiciendum est lenocinium, quod est crimen, quo quis ex stupris, fornicationibus & adulteriis promovendis quæstum sibi facit, ut qui virgines, mulieres & meretrices, quæstus gratia, ad actum venereum publice aut occulte pellicit. Et quidem si parens liberos, vel maritus uxorem lucri causa prostituat, pœna est capitalis: *Ord. Crim. art. 122. Const. Elect. Saxon. p. 4. C. 29.* add. *Carpzov. p. 2. q. 71.* aliis vero casibus pœna est arbitraria, pro modo admitti. *d. Ord. Crim. art. 123. Clar. §. fin. qu. 68. n. 24. Damhoud. Pr. Crim. c. 95. num. 8. Menoch. cas. 539. num. 43. Farinac. d. q. 144. n. 6. & 11.*

XXX. Lege Cornelia vindicatur homicidium, quod distinguitur in voluntarium, culpabile, casuale & necessarium. Voluntarium est crimen publicum, quo homo dolo, seu a sciente & volente, occiditur. *l. 1. ff. ad L. Cornel. de sic.* Nec enim præcise requiritur, ut occidendi alterum præcedat propositum, aut ut quis alterum occidendi animo aggrediatur, sed dolus in genere sufficit, quo quis dolose operam dedit rei, ex qua homicidium subsequi verisimiliter potuerit. Duplex enim est committendi homicidii voluntas, alia directa, qua

Lenocinium.

Homicidium voluntarium.

L. 48. ff. t. 8. Ad L. Cornel. de sicar. & venef.

qua quis aliquem occidendi animo aggreditur; alia indirecta, qua quis vulnus infligit, ex quo homicidium per se sequitur. add. late Carpzov. p. 1. qu. 1.

Ejus pœna,

XXXI. Pœna hujus homicidii est ultimum supplicium. *Ord. Crim. art. 137. & 148. Carpzov. d. p. 1. qu. 7.*

Homicidium culpofum arbitrarie punitur:

cafuale a pœna eft immune; ut & neceffarium; modo adfint debita requifita.

XXXII. Homicidium culpofum, quod ex negligentia committitur, extraordinaria pœna pro modo culpæ punitur: *l. 4. §. 1. ff. ad L. Corn. de ficar. Ord. Crim. art. 146. Carpzov. d. l. qu. 27.* homicidium vero plane cafuale a pœna etiam immune eft. vid. *Carpzov. d. loc. n. 50. & feqq.*

XXXIII. Neceffarium vocatur, quod præcipiente feu permittente natura committitur: ut ad neceffariam vitæ fuæ defenfionem, fervato moderamine inculpatæ tutelæ, cujus nullum delictum, neque ulla pœna. *l. 3. ff. de I. & I. l. 1. §. 27. ff. de vi & vi arm. l. 2. l. 3. C. ad L. Corn. de ficar. P. H. O. art. 139.* Confiftit illud moderamen inculpatæ tutelæ in eo, quod quis non aliter adverfus vim ac injuriam, quæ imminet, & inferitur, fe tueri, nec aliter mortis vel alterius gravioris offenfionis periculum, quam adverfarium fuum occidendo vel debilitando, evitare poffit. *l. 5. pr. l. 45. §. 4. ff. ad L. Aquil. l. 2. l. 3. C. ad L. Cornel. de ficar.* quod quomodo probeatur, aut ex quibus circumftantiis appareat, cum difficilis probationis fit, arbitrio & difcretio-
ni

ni iudicis dijudicandum committitur : quæ ad hæc duo restringi solent, primo ut constet de aggressionem injusta, deinde ut moderamen justæ defensionis sit adhibitum, in continenti scil. & dum instat periculum, quod vix aliter, quam occidendo adversarium, effugere possit. Carpzov. p. 1. q. 33. & latius in nostr. tr. de vindict. privat. cap. 4. per tot. Quodsi hoc moderamen in defensione excesserit, extraordinaria pœna locum habet.

XXXIV. Dicendi etiam hic locus est de *Autocidia* *δ'υτοχειρία* seu proppricidio, si quis nim. sibi *seu proppricidii pœna.* ipsi violentas manus intulerit, mortemque sibi consciverit. Ubi distinguendum est, an quis ex mala alicujus delicti conscientia, ut pœnam effugeret, mortem sibi consciverit; cujus bona jure Civili publicantur. l. 3. ff. de bon. eor. qui mort. sibi consciv. Jure canon. *δ'υτοχειρίας* Ecclesiastica sepultura privantur; c. 9. c. 23. qu. 5. moribus autem hodiernis ex loco domicilii trahuntur a carnifice vid. Damhoud. pr. Crim. c. 20. Jul. Clar. §. fin. q. 68. n. 37. P. H. O. art. 135. An vero in phrenesi, ardenti febre, aliave melancholia quis sibi mortem intulerit, & tunc commiseratione opus est, neque in cadaver animadvertitur, nec bona confiscantur. d. l. 3. §. 6. ff. de bon. eor. qui ant. sent. l. 1. l. 2. C. eod. aliquando tamen per vespillionem prope marginem cœmeterii cadaver sepelitur, circumstantiis ita exigentibus. XXXV.

*Latrocinii
pœna.*

XXXV. Restant adhuc duo singularia genera homicidii notanda, nim. 1.) latrocinium, quod est homicidium, cum rapina aut spolio commissum, & latrones sunt, qui homines per vim, seu in domibus, seu in viis publicis, non tantum suis rebus spoliant, sed & mortem eis inferunt, imo licet nihil lucrati fuerint, tamen spolia causa occidunt. In Germania & terris Saxonice rotæ supplicio afficiuntur latrones, eorumque crura ad inter necionem franguntur: quod supplicii genus veteribus crurifragium fuit dictum. *Ord. Crim. art. 137. & Constit. Elect. p. 4. c. 5. & c. 35. ubi add. Carpzov. ut & p. 1. pr. Crim. q. 22. & 23.* Si latrocinium aliquoties fuit reiteratum, aut in personis illustribus commissum, aut cum aliis horrendis delictis conjunctum, latro, priusquam rota concutiatur, trahæ alligari, ad locum supplicii jumento per plateas trahi, aut candentibus forcipibus lacerari solet. add. *Ord. Crim. art. 137.*

*Assassinii
pœna.*

XXXVI. 2.) Assassinium, quod est homicidium ab aliquo, mercede ad hoc conducto, ad alterius mandatum commissum. *c. 1. de homic. in 6.* quod ita dictum putat Simon van Leuwen *cenfur. for. lib. 5. cap. 13.* ab Assasinis, Asiæ regionis incolis, seu Parthicis populis, ejus generis crimini addictis. Hujus criminis duplex est commissio; aliud ejus, qui, suscepta ab altero pecunia, mandato ejus alterum occidit, estque hic proprie dictus assassinus,

assinus, & in eum pœna rotæ est statuta: vid. Carpzov. p. 1. q. 19. aliud ejus, qui pretio dato mandat alteri, vocaturque assassinator; cujus pœna est ultimum supplicium seu gladius, ita tamen ut exasperatio aliquando accedat, v. gr. ut postquam gladio est punitus, postea cadaver ejus rotæ in altum erectæ affigatur. Carpz. d. loc. n. 10.

XXXVII. Lege Pompeja vindicatur parricidium, quod est cædes contra pietatem, & jus sanguinis in parentes, liberos, fratres & sorores, patruos, avunculos, conjuges, omnesque affinitate junctos perpetrata §. 6. I. de publ. jud. l. 1. ff. ad L. Pomp. de parric. *Parricidii descriptio. L. 48. ff. t. 9. de Lege Pompeja de Parricid.*

XXXVIII. Sunt vero conjunctæ personæ vel ex consanguinitate, vel ex affinitate, vel ex conjugio. Parricidii in linea recta, aliter in parentes, vel a parentibus in liberos commissi pœna est culei seu suffocatio, & ubi deficit aqua, rotæ. Ord. Crim. art. 131. add. Const. Elect. 3. p. 4. Eadem pœna jure Saxxon. etiam in conjuges parricidas est statuta, d. O. C. In linea vero collateralis inter cognatos proximiores, ut & inter affines proximiores, commissi parricidii pœna est gladius, ita tamen ut reus ante forcipibus candentibus aduratur, vel trahæ alligetur; Ord. Crim. art. 137. cir. fin. quæ pœna jure Carolino etiam statuta est conjugi interficienti conjugem. d. Ordin. Crim. art. 137. in fin. vid. Carpzov. p. 1. qu. 8. & seqq. *Parricidii pœna, commissi in linea recta; inter conjuges, in linea collateralis.*

Crimen incendii describitur.

Ejus pœna ordinaria.

Extraordinaria.

Vis publica descriptio.
L. 48. ff. t. 6. Ad L. Jul. de vi publ. Pœna.

XXXIX. Porro sequitur crimen incendii, quod est, quo dolo malo incendium factum in oppido vel pago, & pœna hodie est, quod incendiarius vivus comburatur: *Ord. Crimin. art. 125.* quæ pœna locum habet, etiamsi damnum nullum datum, modo materia dolose posita & accensa fuerit. *Damhoud. Pr. Crim. c. 105. num. 10. § 11. Theodor. Disp. VII. Coll. Crim. th. 8. Carpzov. p. 1. qu. 38. n. 38. seqq.* Extraordinaria vero pœna infligitur, si posita quidem materia fuerit, sed non accensa. *Coler. p. 1. dec. 186.* Mitigatur etiam pœna si incendiarium etiam post exortum incendium pœnituerit, vid. *Carpzov. d. p. 1. qu. 39.* De culposo vero incendio legas novissim. *Decis. Sax. 97. § 80.*

XL. Vindicatur porro Lege Jul. vis publica & privata. Publica vis est, cum armis, convocatis ad id hominibus, vis inferitur. *§. 8. I. de publ. jud. l. 5. § seqq. ff. ad L. Jul. de vi publ.* Pœna hodie est arbitraria, quæ circumstantiis exigentibus ad mortem extendi potest.

XLI. Singularis species vis publicæ est crimen fractæ pacis publicæ, si nim. Princeps vel etiam privatus vi majori, congregatis hominibus, aliquem, ejusve ædes aut bona, injuriæ inferendæ causa invadit. *Const. Imper. von Land-Frieden de Anno 1500. § 1521.* Punitur violator pacis publicæ gladio, aut banno Imperiali. vid. *Gail. de pac. Publ.*

XLII.

XLII. Vis privata est, cum vis infertur sine *vis priva-*
 armis, d. §. 8. l. de publ. jud. & itidem pœna *ta descrip-*
 hodie est arbitraria, relegatio, carceris aut *tio; pœna.*
 pecuniaria. Clarus l. 5. §. fin. q. 83. n. 4. & late L. 48. ff. t.
 Carpzov. Pr. Cr. p. 1. q. 40. 7. ad L.

XLIII. Lege Cornelia coerçetur etiam cri- *privata.*
 men falsi, quod est veritatis immutatio seu *Crimen*
 suppressio, in alterius fraudem improbe fa- *falsi.*
 cta. l. 16. §. 2. l. 23. ff. ad L. Cornel. de fals. L. 48. ff. t.
 Hujus pœna propter varietatem circumstan- *10. ad L.*
 tiarum arbitraria est, scil. fustigationis, in- *Cornel. de*
 ustionis signi, relegationis aut carceris, imo *falsis. &*
 etiam aliquando capitalis pœna, circum- *de Scto*
 stantiis ita exigentibus. P. H. O. art. 112. *Libonia-*
 Carpzov. all. l. p. 2. q. 93. Farinac. Pr. Crim. *no.*
 p. 2. q. 150. Jul. Cl. §. falsum. n. 24.

XLIV. Peculiare vero crimen est falsam, *Crimen*
 seu adulterinam monetam cudentium, aut *falsæ mo-*
 monetam radendo, mutilando, deminuentium. *netæ.*
 l. 8. ff. ad L. Corn. de fals. de quorum pœ-
 na legas art. III. Ordin. Crim. & tot. tit. C.
 de fals. mon. Carpzov. 1. quæst. 42. & seqq.

XLV. Lege Julia vindicatur crimen repe- *Crimen re-*
 tendarum: quod committit, qui in Magi- *petunda-*
 stratu, vel officio publico quid acceperit, quo *rum.*
 magis, aut quo minus officium faceret. l. 1. L. 48. ff. t.
 & seqq. ff. ad L. Jul. repetund. Pœna itidem *11. de L.*
 est arbitraria. vid. Damhoud. pr. crim. cap. *Jul. repe-*
 121. n. 8. & cap. 130. num. 3. Clar. all. l. §. *tund.*
 fin. q. 73. Menoch. de arb. jud. quæst. l. 2. c. 342.

Boer. *dec.* 133. Carpz. *d. p. 2. qu. 93. n. 52. & seqq.*

Crimen

*fraudatæ
annonæ.*

L. 48. ff. t.
12. de Le-
ge Julia
de annonæ.

XLVI. Porro crimen fraudatæ annonæ per L. Jul. vindicatur: quod committitur faciendo dolo malo quid, quo annona carior fiat. *l. 2. ff. ad L. Jul. de annon. & itidem pœna est arbitraria pro modo admitti.* Grot. *de I. B. & P. l. 2. c. 12. num. 16.* Christin. *vol. 3. d. 98.* Damhoud. *d. tr. c. 134. Dd. ad tit. C. de monop. add. Dissert. nostr. de Annona.*

Crimen

peculatus.

L. 48. ff. t.
13. ad L.
Jul. pec-
cul. & de
sacril. &
de resid.

XLVII. Similiter eadem L. Julia vindicatur peculatus crimen: quod est furtum publicum, quod committitur ab eo, qui pecuniam publicam quasi ex peculio surripuit. *l. 9. §. 2. ff. ad L. Jul. pecul. vel in tabulis publicis quid delevit vel induxit. l. 8. §. 1. eod. add. l. un. C. de crimin. pecul.* Pœna hodie itidem est arbitraria pro modo admitti. *arg. Ord. Crim. art. 171. & seqq. Constit. Elect. 41. p. 4. ibique Carpzov.*

Sacrilegium

XLIIII. Pertinet & hæc sacrilegium, quod est furtum, quo res sacra religiosave surripitur, seu ex loco sacro, seu a sciente rem esse sacram in loco profano. Pœna plerumque est capitalis. *vid. Ord. Crim. art. 171. & seqq. Carpzov. p. 2. q. 89. Bossius pr. Crim. tit. de sacrileg. Jul. Clar. §. sacrilegium. Menoch. de arb. jud. quest. l. 2. cas. 389. Farinac. p. 7. oper. Crim. q. 172.*

*Crimen de
residuis.*

XLIX. Crimen de residuis est, quo pecunia publica, quæ apud aliquem ex administratio-
ne

ne est, retinetur, & in publicum seu in rationes non refertur. *l. 2. ff. ad L. Jul. pecul.* Hodie jure comm. extraordinaria pœna est pro modo admitti. vid. Carpz. *p. 2. q. 85.* Const. vero Electoral. peculiaris hac de re est *p. 4. C. 41.*

L. Sequitur ambitus crimen, quo quis illicito modo, v. gr. data pecunia, honores & dignitates sibi parat corruptis suffragiis. *l. un. ff. de ambit.* Pœna itidem est arbitraria. add. Theod. *Coll. Crim. Disp. 12. th. 3.*

Ambitus.
L. 48. ff. t.
14. ad Legem
Juliam de
ambitu.

LI. Pertinet & huc ex jure Canon. simonia, quæ committitur, cum quis sacerdotium pretio sibi comparavit; *tot. tit. X. de simon.* & itidem pœna pro modo admitti variat. Theodor. *de loc. th. 7.*

Simonia.

LII. Denique Lege Fabia punitur plagium: quod est crimen, quod committitur fraudulenta liberi hominis suppressione; hujus pœna est capitalis. *l. fin. C. ad L. Fab. de plag.* vid. Carpz. *p. 2. q. 83. n. 89.*

Plagium.
L. 48. ff. t.
15. ad Leg.
Fabiam
de plagariis.

TIT. XXIX.

DE

REMISSIONE POENARUM ET
ABOLITIONE DELICTORUM.

I. Remitti pœnæ & aboleri crimina possunt a Principe, adeoque jus aggratiandi, seu veniam pœnæ, & gratiam delinquentibus concedendi, in nostra Rep. quoad totum Imperium crim.

Jus aggratiandi.

L. 48. ff. t.
16. ad Scutum
Turpill. & de
abolit.

rium Imperatori & Statibus universis; in Ducatibus autem seu singularibus provinciis ei, qui habet jus superioritatis, competit. Regula vero hæc tenenda est: quod pœna capitalis ipso divino, universo quasi generi humano dictato, seu præscripto jure statuta in delictum quoddam, non recte a Principe remittatur, nisi plane singulares concurrant circumstantiæ. vid. Carpzov. P. 3. qu. 150. Dan. Clafen. tr. de jur. aggrat. Exerc. nostr. ad Pandect. 49. th. 90.

In delictis, quibus jure divino pœna capitalis statuta, non habet locum:

II. In aliis vero delictis, quibus pœna capitalis jure humano seu Principum constitutionibus statuta est, dispensationi locus est: non tamen facile Princeps ad veniam concedendam moveri debet, sed justas demum ob causas. vid. Carpzov. d. q. 150. n. 44. Non vero est legitima remittendi pœnam causa, si fur recte fracta in terram profilierit vivus, vel carnificis gladius in ipso executionis actu, dum reum ferire parat, diffiliat. Carpzov. d. loc. add. Hieron. Cagnol. ad l. 125. de R. I. n. 10.

Porro non capitalis mitigatio,

III. Cæterum a supplicii remissione, quæ fit ex gratia atque superioritatis jure, differt mitigatio aliqua, vel etiam transmutatio pœnæ non capitalis; ubi tamen in Scabinatu Jenens. distinguitur: aut pœna fustigationis est dictata, & de hac commutanda in aliam agitur; aut vero relegationis. Priori casu absque præscitu Principis non licet ei, qui me-

rum imperium habet, fustigationem remittere: posteriori vero casu, modo aliqua iusta causa mitigationis subsit, transmutatio a quolibet, qui merum imperium habet, fieri potest.

Carpzov. *d. p. 3. q. 150. num. 49.* Excipitur tamen usu, vel etiam constitutionibus quorundam locorum casus, quo adultero ob conjugis remissionem pœna mortis remittitur, & relegatio substituitur, quod scilicet hanc ulterius in mulctam, aliamve pœnam haud liceat Magistratui inferiori mutare, Carpz. *d. l. num. 91. Fürstl. Altenb. Provisional. Ord.*

IV. Præterea etiam præscriptione tolluntur *Præscriptio-
ne etiam
tolluntur
crimina, re-
gulariter
vicennio:* crimina, eorumque pœnæ. Tempus autem hujus præscriptionis est regulariter vicennium, post delictum commissum præterlapsum. *l. 12. C. ad L. Corn. de fals. c. cum venerabilis 6. x. de except.* modo quis interea accusatus, aut contra eum processus inquisitionis institutus non fuerit. vid. Carpzov. *d. p. 3. q. 141.* Joh. a Sande *dec. Frisc. l. 5. t. 9. d. 2.* Excipiuntur vero delicta atrociora, v. gr. latrocinii, assassinii &c. quibus vicennio non præscribitur. Carpzov. *d. l. num. 52.* Cæterum in quibusdam criminibus brevius tempus statutum, *quedam
breviori
tempore.* ut in adulterio, etiam duplicato, quinquennium. *l. 5. C. ad L. Jul. de adult.* (quod tamen in Elect. Saxon. ac quibusdam provinciis Saxonice restrictum est ad simplex adulterium. *Dec. 84.*) Item in peculatu. *l. 7. ff. ad L. Jul. pec. Carpz. p. 3. q. 141. vid. observ. nostr. crim. 6. 12. §. 13.*

LIB. IV.

DE

RATIONE ET MODO JUS
SUUM PERSEQUENDI IN
JUDICIO.

TIT. I.

DE

TRANSACTIONIBUS.

I.

Lites aliquando transactione sopiuntur: quo laborandum est judici.

PRæmittemus tractationem de transactionibus, cum sæpius lites vel extrajudiciali, vel judiciali transactione componantur, imò statim initio cæpti judicii laborandum est judici, ut amicabiliter transigatur. add. Carpzov. *p. 1. c. 1. d. 10. 12. & 13.*

Transactionis descriptio.

II. Est vero transactio rei dubiæ aut litigiosæ, aliquo dato vel retento vel promisso, conventa decisio. *l. 1. l. 2. ff. de transaction. l. 38. C. eod.*

Qui possint transigere.
L. 2. ff. t.
15.

III. Cum per pactum seu contractum transactio ineatur, illi in genere sunt habiles ad transigendum, qui ad paciscendum. add. *Lib. III. Tit. I. th. 10. & seqq.* In specie autem hic notes, quod procurator non possit transigere, *l. 7. C. de transact.* nisi 1.) speciali mandato sit instructus, *arg. l. 60. ff. de procurat.* vel 2.) ei sit libera bonorum administratio commissa, *l. 58. & seq. ff. de procurat.*

c. 4. eod. in 6. l. 9. §. 4. ff. de a. r. d. vel 3.) sit procurator in rem suam, arg. l. 17. §. f. ff. de jurej. l. 13. §. 1. ff. de pact. l. 55. ff. de procurat. Syndici quoque & administratores civitatum de re dubia civitatis, liteque incerta transigendi potestatem habent, l. 12. C. de transact. a. l. 14. ff. de pact. Nic. Lofsæus de jur. univ. l. 1. c. 3. n. 112. Gail. 2. observ. 72. n. 11. Similiter tutores ob rei incertitudinem, & ubi de justitia pupillorum valde dubitatur, transigere queunt, l. 54. §. fin. l. 56. §. 5. ff. de furt. alias non l. 46. §. f. de admin. tut. Gail. 1. obs. 72. Paul. Montan. de jur. tut. c. 33. n. 291. Carpz. 5. resp. 66. Brunnem. in l. 2. C. de transact. adhibito circa res aliquas decreto, vid. l. 22. C. de admin. tut.

IV. Objectum transactionis sunt res ob litem, sive presentem sive instantem, vel alias dubiæ. l. 1. ff. de transact. l. 2. l. fin. C. eod. Unde post rem judicatam, aut litem jurejurando decisam, transactioni non est locus: vid. arg. l. 7. pr. l. 11. ff. de transact. l. 32. C. eod.

V. De controversiis vero ex testamento aut codicillis orientibus specialiter cautum, ut non nisi inspectis & cognitis verbis testamenti transigere liceat. l. 6. ff. de transact. l. 1. §. 1. ff. quem. test. aper. add. Gail. 2. Observ. 139. num. 10. Carpzov. l. 6. t. 2. resp. 13.

num. 1. & seqq. Rol. a Vall. 1. conf. 19. Joh. a Sand. dec. Fris. lib. 4. tit. 5. def. 15.

2.) de alimentis;

VI. Præterea de alimentis; ultima voluntate (quæ plenissimum debet habere exitum) relictis, haut licet transigere, nisi autore Prætoris. l. 8. pr. & §. seqq. ff. de transact. De alimentis tamen præteritis, h. e. ratione præteriti temporis, quo præstanda fuissent, residuis transigi potest. l. 8. C. cod. Valet quoque transactio de alimentis citra Prætoris auctoritatem, si alimentarii conditio non fiat deterior. vid. d. l. 8. §. 6. pen. & ult. Cæterum hæc de alimentis singularis dispositio haut pertinet ad annuas pensiones, loco dotalitii viduæ relictas. Richter. ad d. l. 8. n. 36.

3.) de causis matrimonialibus;

VII. Porro de causis matrimonialibus notabis, quod conservandi matrimonii gratia inita transactio sine dubio valeat: sed ad matrimonium aut sponsalia, legitime contracta, dissolvenda tendens transactio est prohibita. c. fin. X. de transaction. nisi fiat ex causis adulterii vel malitiosæ desertionis. add. Beust. de matrimon. part. 1. cap. 29.

4.) de delictis, & quidem privatis.

VIII. Denique circa delicta (sc. admissa quæ infecta fieri non possunt, non futura, de quibus plane non licet transigere l. 27. §. 4. ff. de pactis) distingu. inter privata & publica. De privato si civiliter agatur, transactio licita est. l. 17. §. 1. ff. de pact. l. 56. §. 4. ff. de furt. l. 13. C. cod. ad hoc scil. ut reus actio-

ne liberetur : non vero ut iste , si talis sit actio ex maleficio , ex qua damnatum sequatur infamia , notam infamiae effugiat. Qui enim praestito aliquo transigit post in jus vocationem , videtur confiteri in iudicio delictum adeoque pro iudicato habetur , atque ita ex ipsa lege sequitur infamiae nota , etiam cum ante litem contestatam transactum est. *l. 4. §. ult. l. 5. l. 6. §. 3. ff. de his qui not. inf. l. 4. ff. de jur. fisci. §. 2. in fin. l. de poen. tem. litig. l. ult. C. de gener. abolit. vid. Hilliger. l. 18. cap. 8. Bach. D. 8. th. 9. lit. h. Vinn. d. c. 4. n. ult.* Quod si quis gratis paciscatur , aut pretio quidem , sed Praetore autore , non notatur. *all. l. 6. §. 3. § 4. Vinn. d. l.*

IX. De delictis publicis in jure Romano duae regulae habentur. *l. 18. C. h. t.* Prima est : *De capitalibus* (i. e. poenam sanguinis seu mortis ingerentibus , *l. 18. C. h. t. l. 1. ff. de bon. eor. qui ant. sent. l. ult. ff. de praev. Arum. disp. ad d. l. 18. th. 24. § seqq. Jul. Pac. in eand. l. n. 12.*) *§ ante § post institutam accusationem pacisci § transigere prohibitum non est.* Admissa igitur est & pactio gratuita & transactio de omni delicto , cujus poena ultimum supplicium , etiam crimine laesae majest. vid. *Vinn. d. c. 7. n. 14. Scotan. D. 16. n. 9.* scil. ut tam actori liceat , nec is incidat in poenam talionis , aut S^Cti Turpilliani , licet coeptam accusationem deserue-

*De publicis
sec. l. 18.
C. de trans-
act. regula
prima.*

rit, ac abolitionem non impetraverit, *arg. l. 13. ff. ad SCt. Turpill.* nec in crimen concussionis, licet ante cœptam accusationem pecunia accepta desistat; *l. 1. §. 3. ff. de calumn.* Scot. *d. D. 16. n. 10.* quam reo neque hic confiteri crimen intelligatur, sed ob dubium litis eventum, miserationis ratione, præsumatur potius periculo mortis territus, quam sceleris conscientia pecuniam dedisse. *l. 1. ff. de bon. eor. qui ant. sent. Vinn. c. 7. n. 1. & seqq.* Excipitur ab ista regula solum adulterium. *d. l. 18. C. de transact. l. 10. C. ad L. Jul. de adult. Ant. Matth. l. 18. t. 18.* De hoc enim facto transactio seu pactio speciem quandam lenocinii præ se fert; add. *l. un. §. 2. in f. C. de rapt. virg. l. 14. pr. ff. ad L. I. de adult. Fach. l. 1. c. 8. Delrio in d. l. 18. n. 24. & seq.* gratuita tamen remissio valet. *l. 29. §. 2. ff. ad L. Jul. de adult. Ant. Matth. de crimin. lib. 18. tit. 16. n. 5.* Hodie vero etiam transactionem de adulterio concessam esse tradit Carpzov. *& alleg. prax. crim. p. 2. qu. 71. n. 31. 34.* add. Jossann. Valer. *differ. 2.* Cæterum transactione de crimine publico, nullum assertur præjudicium alii accusatori, qui non transigit, vel etiam Magistratui. *l. 5. §. ult. ff. ad L. Jul. de vi publ. vid. Sanchez. de matrim. l. 16. disp. 6. n. 13. Heig. q. 21. n. 79. Carpzov. prax. crim. p. 3. q. 148. & p. 2. quest. 80. num. 86. Vinn. d. c. 7. n. 10. 11. & 12.*

Hodiernus
refus.

X. Secunda Regula est : *De criminibus Regula se-*
(idem dicendum de delictis privatis, si crimi-
naliter agatur. Vinn. c. 7. n. 19.) quæ san-
cunda.
guinis pœnam non ingerunt, transigere &
pacisci non licet. Et quidem si post institut-
tam accusationem transactum fuerit, reus pro
convicto habetur : l. ult. ff. de prævaric. ac-
cusatori vero non licet citra falsi accusatio-
nem h. e. quin incidat in accusationem falsi
& pœnam S^CTi Turpilliani d. l. 18. Si vero
gratuita inita pœctio, ea quidem etiam est
invalida, & accusator remittens accusatio-
nem incidit in pœnam S^CTi; l. 1. §. 7. l. 6. ff.
ad S^CT. Turpill. sed reus, etiam si post lit.
contest. pœctus est, non habetur pro convic-
cto. l. 4. ff. de jur. fisc. Vinn. d. l. num. 6.
Cæterum hodie etiam de his criminibus
transactio licita: vid. Jul. Clar. rec. sent. §. ^{Hodiernus}usus.
fin. q. 58. ibique Bajard. in not. Christin. dec.
Belgic. 159. vol. 1. Carpzov. p. 3. q. 148.
num. 17. neque enim ex ipsa rei natura hu-
jusmodi transactio prohibita. vid. Molin.
de l. & l. tr. 3. D. 47. n. 13. Covarr. var. re-
sol. l. 2. c. 10. n. 7. Magistratui tamen nec
transactio de his delictis obest, quo minus
pœnam distare possit. Coler. p. 2. conf. 3.
n. 31. Aliquando autem transactio minuit
pœnam, scil. in iis delictis, ubi transactione
damnum læso reparatur, ut si res furto ablata
restituatur.

Effectus
trans-
actionis.

XI. Effectus transactionis est, quod rebus lite dubiis & incertis finem imponat, & tantam habeat firmitatem, ut juramento & rei judicatæ comparetur: *l. 2. l. 31. ff. de jurejur. l. 10. C. de transact.* nec imperiali rescripto, nec sub prætextu specierum & rerum, aut instrumentorum postea repertorum, lites transactionibus sopitæ resuscitari possint *l. 16. l. 19. l. 29. C. de transaction. conf. l. 23. l. 28. C. eod.* Exc. 1.) si res quædam dolo alicujus fuerint occultatæ, ut *in l. 35. ff. de pact. d. l. 29. C. de transact.* 2.) si error intervenierit *d. l. 29. C. de transact.* Aliquando juramento firmatur transactio, quam violans peculiaribus pœnis notatur: vid. *l. 41. C. de transact.* Carpz. *pr. crim. p. 1. qu. 46. num. 19.* Cæterum, si de certa lite transactum, ad alia transactio non extendenda. *l. 5. ff. de transact. l. 31. C. eod.*

Transactio-
nis rescissio.

XII. Retractatur tamen aliquando transactio 1.) mutuo consensu *l. 14. C. h. t.* 2.) si ex falsis instrumentis inita *l. pen. C. h. t. Vinn. c. ult. n. 10.* 3.) ob errorem calculi, nisi super ipso errore calculi transactum aut judicatum *l. un. C. de error. calc. add. Escobar. de ration. cap. 41. Mascard. conc. 259. Heeser. loc. com. de rat. redd. Sichard. in d. t. Richter. ibid.* 4.) si per evidentem calumniam inani lites terrore expressa *l. 65. §. 1. ff. de condict. indeb. arg. l. 8. §. 20. ff. h. t. Vinn. c. 14. n. 3.* Adversatur præterea 5.) trans-

transactio dolus, propter quem exceptione, replicatione, vel quandoque actione transactio infirmatur. *l. 4. l. 19. inf. C. b. t.* vid. Richter. *d. 87. num 14. § 15.* Vinn. *d. c. ult. n. 14.* nisi de ipso dolo transactum. *d. l. 4.* Denique 6.) transactionem rescindi posse ex *l. 2. C. de resc. vend. plurimi affirmant. 1.) per l. 5. C. de dol. junct. l. 36. de V. O. 2.) l. 65. §. 1. ff. concl. indeb. verb. si evidens.* quam sententiam probamus, modo læsio ista manifeste appareat, ac æstimari possit. Atque hæc affirmativa probatur Electori Augusto *P. 2. Const. 34.* vid. Richter *p. 2. dec. 99. num. 54. § seqq.* ubi etiam afferuntur exceptiones. Gail. *2. observ. 70.* Mynsing. *1. observ. 33.*

TIT. II.

DE JUDICIIS.

I. Judicium late sumitur non modo pro no- ^{Judicii de-} tione judicum pedaneorum apud Romanos, ^{scriptio.} sed etiam cognitione ipsius Magistratus. Estque legitima causæ controversæ tractatio, coram Magistratu a partibus litigantibus instituta, ut ejus sententia lis determinetur. *l. 9. l. 13. C. de jud.* Aristot. dicit: *Judicium est juris & injuriæ dijudicatio.* *5. Eth. 10.*

II. Constat omne judicium 1.) personis ju- ^{Quibus com-} dicitur constituentibus; 2.) causa in judicium ^{pet judi-} deducta; 3.) forma procedendi; & 4.) fine: ^{cium.} de quo tit. XVIII.

III.

*Personæ
constituen-
tes judicium
principales:*

*minus prin-
cipales.*

III. Personæ principaliter judicium constituentes sunt actor, reus & judex *l. 62. ff. de judic. l. 13. §. 2. C. eod.* Actoris vices in processu inquisitorio ob publicam utilitatem supplet ipsa fama seu vox publica, vel ipsum commissum delictum reum quasi accusat, a. l. d. Bruneman. *tr. de proc. inquis. c. 1.* Minus principales personæ sunt advocati, procuratores, (qui mandato instructi sint necesse est, conjunctæ tamen personæ, præstita cautione de rato, admittuntur) executores, it. nuntii, add. Bouric. *tr. de offic. Advoc.*

TIT. III.

DE ACTORE ET REO.

*Actoris de-
scriptio.*

I. Actor est, qui aliquid in judicio petit seu qui ab aliquo sibi dari aliquid vel fieri intendit, eumque citari desiderat, Germ. *Kläger*: in criminalibus dicitur in specie accusator, *Ankläger*. Cæterum in duplicibus judiciis, nim. fam. herisc. comm. divid. & fin. regund. ubi uterque litigatorum & petit, & se defendit, quis actor sit, quæritur, cum par utriusque causa videatur. Et Cajus *in l. 13. ff. de judic.* dicit, eum actoris partes obtinere, qui prior ad judicium provocaverit. Quodsi ambo provocaverint, & dubitetur, uter sit prior, is actor erit judicandus, quem fors definivit. *l. 14. ff. de judic.*

*Reus quis
dicatur.*

II. Reus est, contra quem etiam invitum lis seu actio in judicio instituitur, Germ. *Beklag-*

Beklagter, & in specie in criminalibus *Angeklagter*, it. *peinlich Angeklagter*.

III. Ad agendum aut accusandum nemo *Ad agendum invitatus nemo cogitur.*
 invitatus cogitur *l. un. C. ut nem. invit. ag. vel accus.*

IV. Aliquando tamen quis ad agendum *Aliquando quis provocatur ad litem.*
 provocari potest 1.) per remedium ex leg. *diffamari* 5. *C. de ingen. manum.* 2.) per remedium ex *l. si contendat. 28. ff. de fidejussor.*

vid. *Carpzov. 2. Resp. 34. § 64. Frider. in proc. cum not. Nicol.* His remediis implo-
 ratur judex, ut diffamanti, vel aliud jus præ-
 tendenti diem præfigat, intra quam diem
 ad forum diffamati vel ejus, contra quem ali-
 quid præten- dit, veniat, actionemque suam
 ibi proponat & præbet, exceptiones etiam
 rei percipiat, aut ni faciat, ut æternum silen-
 tium illi imponat, *vid. uber. dd. aut.*

V. In utroque, actore scil. & reo, requi- *Actor & reus*
 ritur, ut legitimam standi in judicio habeat *neceffe est*
 personam. Stare vero in judicio non potest *habeant le-*
 1.) servus, exceptis certis causis. *vid. l. 53. §* *gitimam*
67. ff. de judic. l. ult. C. qui leg. person. stand. in *personam*
jud. hab. 2.) impuberes & minores vel furiosi *standi in*
judicio. Im-
 non nisi tutoris vel curatoris autoritate inter- *puberes, mi-*
 veniente. Similiter & jur. Saxon. fœminæ *nores, it. fu-*
 non comparere debent in judicio absque cu- *riofis tutoris*
 ratore ad litem *l. 1. t. 28. apb. 5.* *curatoris*
autoritate

VI. Præterea sciendum, quod neque uxor *opus ha-*
 pro marito, vel maritus pro uxore; neque fi- *bent;*
 lius pro patre, vel pater pro filio fit conven-
 nien-

niendus. *tot. tit. C. ne ux. pro marit. & tit. C. ne fil. pro pat.*

& universitates syndico.

VII. Tandem de civitatibus & aliis universitatibus & collegiis notandum, quod in judicio agere, vel etiam defendere aliter se non possint, quam per Syndicos, judicialiter constitutos consensu omnium, vel saltem majoris partis, omnibus tamen vocatis. *l. 3. & seq. quod cujusque univ. nom. vid. Carpzov. tit. 5. art. 4.*

TIT. IV.

DE

JUDICE EJUSQUE JURISDICTIONE.

Judicis descriptio.

I. Judex olim apud Romanos in specie dicebatur pedaneus. *vid. tot. tit. C. de pedan. judic.* Post veterem vero istum modum sublatum judex dicitur ipse Magistratus, *l. 1. ff. de jurisdic.* qui nim. causam cognoscit, & legitimo processu observato sententiam profert. Requiritur vero in eo 1.) jurisdicatio, 2.) ut sit competens, *tit. 5.* 3.)abilitas *tit. 6.*

In judice requiritur

I. jurisdicatio, quæ desinitur.

L. 2. ff. t. I. de jurisdic.

Quædam causæ dicuntur, sec.

II. Jurisdicatio juxta LL. Roman. est potestas de civilibus ac privatis causis jus reddendi, jure Magistratus competens. *l. 1. & l. 4. ff. de offic. ejus, cui mand. est. jur.*

III. Diximus jure Magistratus competens, h. e. inde competens, quod quis Magistratus publice sit constitutus. Sunt enim alia causæ, quæ specialiter conceduntur, *nim. I.)*

nim. 1.) tutoris datio, 2.) cognitio ac interpositio decreti super prædiis minorum alienandis, 3.) cognitio super transactione de alimentis testamento relictis, 4.) legis actiones, quæ vocantur, scil. adoptio, manumissio, emancipatio &c. Dicuntur hæc causæ etiam a quibusdam jurisdictionis extraordinariæ, ita ut ea sit ordinaria jurisdictionis, quæ in aph. præc. definitur.

LL. Romanas, jurisdictionis extraordinaria.

IV. Dividitur jurisdictionis 1.) in propriam & mandatam. Propria est, quam quis suo jure habet, (*ordentliche Richter*): mandata (*befohlene Richter*) vero est exercitium alienæ jurisdictionis. vid. *tot. tit. D. de offic. ei. cui mand. est jur.* conf. *aph. ult. & pen. hujus tit. 4.*

Dividitur jurisdictionis 1. in propriam & mandatam;

V. Deinde 2.) dividitur jurisdictionis in ordinariam & prorogatam. Ordinaria est, quæ supra definita: prorogata est, quæ venit ex consensu partium, Magistratum quendam pro suo iudice competente agnoscentium, qui alias ordinariam jurisdictionem in ipsas non habet; cujusmodi prorogationes hodie non admittuntur. *Gail. 1. O. 40. Paurm. de Jurisd. l. 1. c. 27. Frantzk. 1. resol. 17. n. 95. & 96.*

2. in ordinariam & prorogatam;

VI. Denique 3.) distinguitur jurisdictionis in contentiosam & voluntariam. Illa exercetur etiam in invitos inter se litigantes: hæc in volentes juxta ipsorum petentium voluntatem *l. 2. ff. de offic. Proconsul.* iudex tamen ipse

3. in contentiosam & voluntariam.

bene considerabit, quid circa ejusmodi negotia observandum. Spectant hodie huc donationis, ut & testamenti insinuatio; apertura testamenti; oblatio pecuniæ in judicio; confirmatio hypothecæ; add. Hillig. l. 17. c. 8. lit. a. it. tutoris datio t. t. ff. de tutor. & curat. dat. ab his. datio bonorum possessionis edictalis; t. t. C. qui admit. ad bon. poss. interpositio, vel etiam denegatio decreti 1.) super transactione de alimentis testamento relictis; l. 8. pr. ff. de transact. 2.) super alienatione prædiorum minoris. l. 1. ff. de reb. cor. qui sub tutel.

Mixti imperii descriptio.

VII. Quoniam vero jurisdictio sæpius in reluctantes & invitos exercetur, ideo aliqua coercitione opus est, quæ vocatur mixtum imperium: quod est potestas modice coercendi, cohærens jurisdictioni, ad eam tuendam, & jus redditum exsequendum. l. 1. §. 1. in fin. l. ult. §. f. ff. de off. ej. cui mand. est j. Præstantiora ad mixtum imperium pertinentia remedia sunt mulctæ dictio, pignoris captio, & corporis prehensio.

Meri imperii descriptio.

VIII. Ad criminales causas spectat merum imperium: quod est potestas gladii ad animadvertendum in facinorosos homines l. 3. ff. de jurisd.

quod a speciali concessione olim dependebat. Hodiernus usus.

IX. Dependebat merum imperium jur. Rom. a speciali concessione. d. l. 1. pr. ff. de off. ej. cui mand. jur.

X. Hodierno usu jurisdictio residet quidem principaliter apud superiorem, sed exercetur

cetur vel per Magistratus a superiori constitutos, vel per eos, in quos Principes jurisdictionem per investituram, vel similem concessionem transtulerunt, & quasi patrimonialem effecerunt, adde Mod. Pistor. *part. 4. qu. 169.* ubi monet, patrem nobilem jurisdictionem (quæ alias ipsius feudo cohæret) non habere in liberos suos.

XI. Et significat hodie jurisdictio in genere potestatem, de omnibus causis civilibus & criminalibus jus reddendi.

XII. Atque ita late sumpta distinguitur in jurisdictionem inferiorem & superiorem. In-
 iurisdictio inferior (*Erb- oder Nieder-Gerichte*)
 est potestas a superiori concessa in causis ci-
 vilibus, ut & minoribus delictis jus reddendi:
 jurisdictio vero superior (*Ober- Gerichte, Hals- Gerichte, Peinl. Gerichte*) est pote-
 stas jus reddendi, a superiori concessa, in causis
 criminalibus & delictis gravioribus.

XIII. Quænam autem species jurisdictio-
 nis alicui competat, ex literis investiturarum
 & concessionum est perspicendum. Quænam
 autem causæ & actus ad inferiorem vel ad
 superiorem pertineant jurisdictionem, potis-
 simum ex usu & consuetudine desumendum
 est: quid regulariter obtineat, enarrat Carpz.
p. 3. pr. Crim. q. 109. n. 28. & 33. conf.
 obs. nostr. *Crim. cap. 1.*

XIV. Præterea hic notandum, quod iudex alius
 sit ordin. alius extraordinarius. Ordinarius ju-
 dex alius
 est ordina-

rius, alius
extraordi-
narius.

dex dicitur, qui habet jurisdictionem propriam, proprio jure competentem, vel ex investitura & concessione, vel ex officio constitutam. Extraordinarius vero hodie dicitur, qui non jure suo, sed vel ex commissione Principis, aut judicis ordinarii, vel ex electione & voluntate partium causæ cognitionem recipit, ille dicitur delegatus, vel commissarius: de cuius officio vid. *integr. tract. Rutger. Ruiland. de commissar. add. Berl. decis. 128. & decis. 129. & 133.*

Arbitri de-
scriptio.
L. 4. ff. t. 8.
de recep-
tis, qui
arbitr.
recept. ut
sent. dic.
& arbit-
ratoris.

XV. Arbitrator est, qui de communi partium consensu iudex constituitur certo compromisso, ut nimir. servato juris ordine, mediante laudo seu arbitrio, litem dirimat (*ein gewillkührter Richter*) add. *tot. tit. D. de recept. qui arb.* Ab hoc differt arbitrator, qui, nulla juris solennitate attendita, controversias amice ex æquo & bono definit, seu transigit. add. *Speidel in notab. lit. f. voc. Schiedsmänner Gail. 2. O. 140. n. 4.*

TIT. V.

DE

FORO COMPETENTE.

Fori com-
petentia
consideratur
ratione rei.
Hic forum
habet com-
mune 1.)
ratio-

I. Fori competentia inter litigantes æstimatur ex persona rei, ita ut actor forum rei sequi cogatur. *l. 2. C. de jurisdict. l. fin. C. ubi in rem act.* Habet vero forum reus vel ex jure communi, vel ex privilegio. Forum commune sortitur reus 1.) ratione domicilii, 2.) con-

2.) contractus gesti, 3.) delicti, 4.) rei sitæ & 5.) ex continentia causæ.

II. Ratione domicilii convenitur reus coram iudice loci, in quo quis habitat eo animo, ut ibi perpetuo consistat. *l. 7. C. de incol. l. 190. de V. S.*

III. Notandum hic est, quod uxor sequatur domicilium mariti, & vidua etiam illud forum retineat. Similiter familia sequitur domicilium patrisfamilias, adeoque & filius familias sui patris, quamdiu scilicet sibi non constituit proprium domicilium.

IV. Si vero quis certum domicilium non habeat, potest conveniri, ubi reperitur. vide *Carpzov. l. 2. resp. 15. n. 12.* Aliquando etiam locum habet edictalis citatio, si scilicet actor ignoret, ubi reus latitet. vid. *Gail. 1. obs. 57.* aut si bona alicubi habeat reus, ibi citatio affigi, & a Magistratu illius loci curator bonorum, qui absentis defensionem suscipiat, constitui debet. *Carpzov. d. loc.*

V. Illud forum est generale, ideoque cum aliis modis forum sortiendi concurrat, ac in arbitrio actoris est (sive in personam, sive in rem agat, vel itne reum speciale quodam, verb. *gr. rei sitæ,*) de quo *aph. 9.*) an vero generali suo domicilii foro convenire: *l. 19. §. f. ff. de judic. l. fin. C. ubi in rem act. cap. 17. x. de for. compet.* uno tamen electo, & citato ad illud reo, non licet variare, propter præventionem, *l. 30. ff. de judic. Gail. 1. Q.*

29. n. 5. Remedium tamen ex *l. fin. C. de edict. D. Hadr. toll.* tantum in loco hereditatis sitæ institui posse volunt per *l. un. C. ubi de heredit. ag.* ubi add. interp.

II. *Ratione contractus.* VI. 2.) Ratione contractus quis forum fortitur in loco, ubi ipse negotium cum alio celebravit: modo secundum hodiernos mores ibi reperiatur. vid. Carpz. *d. l. 2. Resp. 29. & 30.*

Ratione reddendarum rationem & administrationis quis in loco eius gest.: specialiter convenitur. VII. Peculiaris vero est ratio reddendarum rationum de negotiis administratis, ratione quorum quis in loco gestæ administrationis convenitur, etiamsi ibi non reperiatur. vid. *l. 1. C. ubi de ratioc. ag.* Berlich. *dec. 273.* Carpzov. 2. *Resp. 33.* Richter. *dec. 13 n. 21.* Joh. Heeser. *loc. com. jur. pract. de ration. redd. loc. 5. n. 3. & seqq.* Immo nonnulli statuunt, solum in loco administrationis gestæ ob rationes quem conveniendum esse, adeo ut in foro (alias generali, *aph. 5.*) domicilii conventus, hoc exceptione fori incompetentis declinare possit per *d. l. 1. C. ubi de ratiocin. l. 45. ff. de judic.* Fr. Munn. de Escobar. *de ration. c. 7.* Carpzov. 2. *Resp. 33.* a quibus tamen dissentiunt Vultej. in *l. 1. C. d. t. n. 9.* Christ. *decif. belgic. vol. 3. dec. 162.* Heeser. *d. l. n. 16. & seqq.* conf. Franz. 2. *Resol. 26.*

III. *Ratione delicti.* VIII. 3.) Ratione delicti forum fortitur reus 1.) ubi deliquit; & ibi processus contra eum institui potest, licet aufugerit: *tot. tit. C. ubi*

C. ubi de Crimin. ob privata tamen delicta hodie reus in loco delicti, nisi ibi deprehendatur, non potest conveniri. *Decis. Elect. noviss. 89.* add. *Carpzov. d. l. 2. resp. 27.* 2.) ubi deprehenditur reus, licet nec ibi domicilium habeat, nec ibi commiserit. *d. l. 1. C. ubi de crim.* Neque hodie necessario remittendus est reus ad magistratum, ubi crimen est commissum; aliquando tamen vel ex gratificatione, datis tamen literis reversalibus, uti vocant, vel ex speciali conventionem remittitur. add. *Richt. decis. 15.*

IX. Porro 4.) forum sortitur reus, ubi res *IV. Ratione rei sita.* sita est, de cujus possessione aut proprietate agitur. Locum ergo hoc forum habet solum in actionibus, quibus in rem agitur. add. *tot. tit. C. ubi in rem act. l. un. C. ubi de poss.* Pertinet hoc forum non solum ad res immobiles, sed & mobiles; *d. l. fin. C. ubi in rem act.* & quidem secundum communem sententiam, licet res mobilis eo loco non sit permanfura: quo tamen casu, cautione praestita, res interim dimittitur. *Sichard. in d. l. ult. C. ubi in rem, act.*

X. Notandum etiam hic, quod per impositionem arresti ejusmodi forum constituatur, *Arrestum etiam tribuit forum.* licet ob debitum aliquod arrestum impetretur. vid. *Mev. tr. de Arrest. c. 15.*

XI. Addimus & hoc, quod ex usu nonnullorum judiciorum simultanee investiti, etiam *Ratione simult. investitura etiam forum* alibi degentes, sint subjecti jurisdictioni domini

quem forti-
ri volunt.

mini feudi in cauffis feudum non concernen-
tibus. Similiter ex eadem consuetudine re-
ceptum est, ut vassalli, a quibus & juramentum
fidelitatis & juramentum subjectionis simul
exigitur, licet illi alibi domicilium habeant,
actionibus in personam possint coram illo do-
mino feudi conveniri. vid. Carpzov. *Lib. 6.*
Resp. 115. Richt. consil. 1.

V. Ratione
continentiæ
caussa.
L. 11. ff. t.
2. de quib.
reb. ad
eund. jud.
catur.

XII. Tandem ratione continentix coram
uno eodemque iudice tractantur caussa, quæ
alias sub diversis iudicibus tractandæ forent.
rot. tit. ff. de quib. reb. ad eund. jud. eat. Ista
autem cohærentia sive contentia vel venit a
personis, adversus quas agitur, quando scil.
plures sunt rei ratione ejusdem caussa, diver-
sis jurisdictionibus subiecti, qui coram uno
iudice, eoque superiori omnium proxime
communi conveniri possunt: Vel ex condi-
tione & natura actionum, quæ instituuntur,
quando nimir. aut generales aut universales
sunt actiones, aut cognatæ, aut una alteri
principali præjudicium affert, & tamen di-
versis iudicibus diversæ res sunt subiectæ; tunc
itidem supremus iudex, vel ad quem princi-
palis causa spectat, adiri potest. vid. Pet.
Frider. Mindan. *tr. de proc. extrah. c. 5.*

Forum pri-
vilegiatum
ratione cau-
sarum.

XIII. Forum privilegiatum seu singulare
competit reo vel ratione caussarum, vel ratio-
ne personarum. Caussa privilegiatæ sunt 1.)
caussa spirituales & Ecclesiasticæ, quæ coram
iudice Ecclesiastico, seu consistoriis sunt expedi-
dien-

diendæ. c. 3. X. de jud. 2.) caussæ feudales, de quorum foro legas Synt. nostr. Feud. cap. ult. 3.) caussæ status, vid. tot. tit. C. ubi caus. stat. 4.) caussæ fiscales. tot. tit. C. ubi fisc. caus.

XIV. Ratione personarum forum est privilegium 1.) clericorum, qui coram iudice Ecclesiastico sunt conveniendi. *auth. statui-^{Ratione conditionis personarum.}mus. C. de Episc. & cler.* Carpzov. *Jurispr. Consist. l. 2. c. 10.* nisi ratione rei sitæ actio moveatur. Gail. *L. 1. O. 37. num. 4.* Quid obtineat in criminalibus caussis, explicat Carpzov. *Pr. Cr. p. 3. q. 110. num. 82. & seqq.* 2.) Professorum cum tota familia, & studiosorum, qui in academiis coram Rectore suo sunt conveniendi. *auth. habita. C. ne fil. pro pat.* 3.) Militum, qui subsunt Magistro militum *l. 3. pr. ff. de re mil. l. 2. C. de off. mag. mil.* 4.) Principum officialium in urbe quadam degentium. add. Heig. *p. 2. qu. 211.* & late Mev. *ad jus Lubec. in quæst. prelim. qu. 3. n. 38. & seqq.* Pertinent huc Statuum Imperii primæ instantiæ, quas Aufstregas vocant.

XV. Cæterum iudex vel est superior, vel inferior: & quidem coram inferiore iudice suo quis conveniendus est, nec hoc prætermisso superior adeundus, cum privilegium, quod vocant, primæ instantiæ inverti aut averti possit nemini, c. *pervenit. 39. C. 11. q. 1. Ordin. Camer. P. 2. t. 1. pr. tit. 5. §. und*
Hh 5 solk

soll sonst 2. § tit. 8. §. wo sich aber zwischen.
 15. Recess. Imper. d. A. 1654. beneben sollen.
 ne quidem per indirectum. vid. Carpzov.
 l. 2. resp. Elect. 17. Joh. Georg. Nicol. Process.
 c. 20. part. 1. Exceptio est I. in personis mi-
 serabilibus, quibus reum statim coram iudice
 superiore convenire licet: l. un. C. qu. Imp.
 int. pap. vel vid. ubi add. Brunnem. quam ta-
 men legem in Cameræ iudicio non amplius
 observari tradit Gail. 1. obs. 1. n. 40. in Prin-
 cipium vero iudiciis adhuc vigere tradit Carp-
 zov. 2. resp. 19. Exc. 2. casus denegatæ vel pro-
 tractæ iustitiæ, aut protelatæ litis. Exc. 3. ca-
 sus, quo inferior iudex est suspectus. Exc. 4.
 casus in l. un. C. si quis Imper. maledix. vid.
 Nicol. d. c. 20. add. Carpzov. p. 3. prax. crim.
 q. 110. n. 18.

TIT. VI.

DE

JUDICIS HABILITATE.

Causæ, quæ reddunt iudicem inhabilem seu suspectum. I. Quamvis vero quis magistratus consti-
 tutus, atque inde habeat jurisdictionem; de
 qua tit. 4. nec non forum sit competens, de
 quo tit. preced. tamen requiritur, ut etiam
 sit habilis iudex, seu non adsint causæ suspi-
 cionum, ob quas repudiari possit: cuiusmo-
 di sunt I. si commodum vel incommodum
 ex causa ad iudicem pertineat. l. 17. ff. de ju-
 dic. l. un. C. ne quis in sua causa iud. multo
 minus in propria causa iudicare ipsi permis-
 sum.

sum. *d. l. un.* Nobiles tamen causas, ipsos & subditos eorum concernentes, coram officialibus & Scabinis suis tractare, & acta ad collegium Jctorum transmittere possunt. *Decis. Elector. noviss. 38. & 39.* Modestin. *Pistor. part. 1. c. 7. n. 5.* Ziegler. *ad prax. Calvol. §. nobiles. concl. 1. num. 17. & 19.* Berlich. *dec. 109.* Carpzov. *1. respons. Elect. 87. n. 22. & 23.* 2. Inimicitia *c. 41. in f. x. de appellat. l. 9. pr. ff. de liber. caus. 3.* Singularis gratia, conjunctio & amicitia *l. 10. ff. de jurisdict. 4.* si judex fuerit corruptus. add. *Gailius. 1. obs. 33. Mynf. 3. obs. 63.*

II. Ob hasce & similes causas non solum delegatus, *l. 16. C. de judic.* sed etiam ordinarius judex tanquam suspectus recusari potest. *c. 61. c. 41. §. 1. X. de appellat. c. 39. X. de offic. & potest. jud. deleg. add. l. 17. ff. de judic. l. 9. ff. de lib. caus. d. l. 16. C. de judic. & auth. sequ.* *Gailius. 1. obs. 33. n. 1.* *Langer. de exception. part. 2. c. 4. num. 8.* *Carpzov. process. tit. 3. art. 4. num. 83.* cæterum integrum collegium ut suspectum recusari non convenit. *Gail. de observ. 33. num. 4.* *Zang. dict. cap. 4. num. 16.*

III. Duplici vero modo de judice suspecto querulanti succurri solet: vel enim judex superior per commissarios causam tractari, & decidi jubet, vel suspecto quendam adjungit, qui simul causam cognoscat ac dirimat.

Sichard,

Sichard. *ad auth. si vero contigerit. C. h. t. n. 7.* Covarruv. *pract. quest. cap. 26. n. 1. ubi testatur, hanc sententiam, quod scil. judisi suspecto alius vir bonus adjungatur, esse communem totius orbis Christiani interpretationem.*

Causa suspitionis est probanda.

IV. Causa suspitionis allegata probari debet. Gailius *d. O. 33. n. 14.* Rebuff. *tit. de recus. judic. art. 1. gloss. 5.* Gilken. *d. l. 1. num. 13.* Carpzov. *d. l. num. 92.*

TIT. VII.

DE

CAUSSA IN JUDICIUM DEDUCTA.

Judicium r. aliud est Ecclesiasticum, aliud seculare;

& hoc vel civile, vel criminale:

1. aliud reale, aliud personale.

I. Causa, quæ in judicium deducitur vel est Ecclesiastica, vel secularis: hæc vel est civilis, vel criminalis. Unde judicium in civile & criminale distinguitur.

II. Porro ratione causæ distinguitur judicium in reale, quo actione ex jure in re descendente persequimur rem nostram a quocunque possessore, & personale, quod ex jure ad rem, seu obligatione instituitur adversus personam, quæ ex facto suo ad quid præstandum est obstricta. *l. 25. ff. de O. & A.* Aliquando hæc duo concurrunt, & simul ipsa res petitur, & præstationes personales exiguntur. *§. 20. Inst. de act.*

Illud reale aut est petitorium, aut possessorium:

III. Reale judicium iterum vel est petitorium, quo proprietatis rei vel juris in re petitur, vel possessorium, quod intenditur de possessione

fione

sione vel adipiscenda, vel retinenda, vel recuperanda.

IV. Hoc possessorium iterum dividitur in *hoc iterum* ordinarium & summarium, seu summarissimum. *aut ordinarium, aut summarium.* Illud dicitur, quo, ordinario juris processu observato, super possessione agitur: hoc appellatur, quo summarie causa possessionis cognoscitur, & quis interim possidere debeat, dirimitur, reservata ulteriori discussione ad iudicium ordinarium. vid. Lud. Posth. tract. de summar. possess. Andr. Clud. in reb. quot. c. 1. add. Decis. Elect. noviss. 13.

T I T. VIII.

DE

FORMA PROCEDENDI SEU IPSO ORDINE PROCEDENDI IN JUDICIO.

I. Forma iudicii consistit in processu: qui *Processus* est modus legitimus, in iudicio circa causam *descriptio;* in id deductam, a iudice & partibus, vitandæ confusionis gratia observandus. c. 1. de sent. & re jud. in 6.

II. Est autem processus alius civilis, alius *diviso.* criminalis. Processus civilis distinguitur hodie in ordinarium seu summarium, item executivum.

III. In modo procedendi ordinario hodierno consideranda 1.) veniant illa, quæ iudicium præcedunt, 2.) quæ in ipso iudicio fiunt, 3.) quæ iudicium hoc finitum sequuntur: & quidem considerabimus 1.) iudicium *Judicium* primæ

prima & sec. instantia.

Aliud est absolvere ab instantia, aliud ab actione.

primæ instantiæ, cui opponitur iudicium secundæ, vel appellationis instantiæ. Dicitur vero instantia ab insistendo, h. e. urgendo, & nihil aliud denotat, quam fervorem iudicii, quod exercetur ob controversiam motam, Germ. *ein Gerichtsstand*. Notabis etiam, differre inter se absolutionem ab instantia, & absolutionem ab actione: per illam namque petitio actoris nondum est exclusa omnino, sed potest denuo agere, refusis modo expensis; hæc vero ab ipsa causa reum absolvit. add. Carpzov. in *Jurispr. Rom. Saxon. p. 1. c. 3. d. 16. n. 3. & seqq.* add. Speidel in *notab. voc. Instantia*.

Quæ præcedunt, sunt vel substantialia iudicii, nim. I. supplicatio;

IV. Quæ præcedunt iudicium, vel substantialia sunt, vel accidentalia. Ad substantialia pertinet I. supplicatio, qua scil. impetratur citatio, Germ. *das Klagschreiben*, cujus requisita sunt 1. ut, præmissa iudicis honorifica compellatione, nomina & cognomina supplicantium, ut & reorum seu citandorum exprimantur; 2. exponatur seu allegetur jus, & factum, ejusmodi juri contrarium, a parte adversa adfertum, & 3. annectatur congruens facto, juri & causæ petitio, nobili iudicis officio desuper implorato: add. Schwann. *l. 1. proc. Cam. c. 1. num. 12.* & Frider. in

II. citatio; L. 2. ff. t. 4. de in jus vocando.

Proc. P. 1. c. 2. II. citatio decreta a iudice, quæ in his consistit: 1. in conceptione, in qua nimirum exprimitur nomen tum iudicis necesse est, tum partium litigantium, actoris & rei, it.

it. caussa (quæ ut melius cognoscatur, exemplar supplicationis, additis præsertim in processu executivo documentis, communicatur reo) locus & dies. 2. in executione, quæ expeditur commissione judicis, insinuatione citationis, & relatione nuntii de insinuata citatione.

V. Dividitur citatio in privatam & publicam: illa iterum vel est verbalis, vel realis. *hujus divisio.* Et quidem ista regulariter obtinet, & aph. præced. est descripta: hæc vero, realis nimirum, fit per capturam, vel etiam arrestum, & regulariter in civilibus non adhibetur. Publica est, quæ fit per edictum, foribus templorum & curiarum affixum, vel etiam ex suggestu publice prælectum; & quidem hodierno usu in tribus distinctis territorii fieri solet. Locum vero non habet, si ad domum solitæ habitationis fieri possit, nisi specialibus solum casibus, nimirum 1.) si quis per se, vel per alios quoquo modo efficiat, ne citatio ad se pervenire possit; 2.) quando locus, ubi quis citari debet, non est tutus; 3.) si citandus sit vagabundus, quo casu affigi debet edictum citatorium in illa civitate, eove in loco, ubi solitus alias vagabundus conversari; 4.) si contradictor sit incertus, & citentur omnes in genere, quorum interest: e. gr. creditores defuncti, si in diversis locis habitent, & incerti sint, possunt citari per edictum & publicam proclamationem, ut compareant coram omni-
una

um superiore iudice ad eum effectum, ut creditum suum ibi proponant & deducant, vel ad videndum imponi ipsis perpetuum silentium, Gaius *1. observ. 57. n. 7.* 5.) obtinet ratione incertitudinis contra creditores defuncti, ad videndum fieri inventarium juxta formam *l. scimus. ult. Cod. de jur. delib.* denique 6.) in materia diffamationis possunt per edicta citari omnes, qui sua interesse putaverint. Gail. *d. l. observ. 9.* & late Carpzov. *in proc. tit. 7. art. 4.* it. Speidel. *in notab. voc. Edictal. Citat.* adde etiam de singulari citatione in Camera recepta, proclamata nim. Schwannm. *Lib. 2. proc. Cam. c. 72. num. 11.* Wehner. *in obs. pract. voc. Ruffen.* Præterea hic notandum, si aliquando eveniat, ut citandus quis sit, qui sub alio iudice ordinario degit, quod tunc iudex ordinarius requirendus sit per literas subsidiales, seu mutui compassus, ut vocant, ut sistat reum seu citatum. vid. Carpzov. *d. tit. 7. art. 3.*

Aliquando decernuntur mandata; VI. Ad supplicationem actoris in Camera aliquando decernuntur mandata, & quidem vel cum, vel sine clausula: quæ in eo differunt, quod in illis subnectatur citatio ad allegandum causas, quare citatus existimet, se non teneri ad partitionem; in hisce vero subjungitur citatio ad docendam partitionem, vel ad audiendum, se in pœnas mandati violati incidisse. vid. Petr. Frider. *de mandat. l. 2. c. 55.*

De-

Decerni vero mandata cum clausula solent, si ubi supplicans pro se habeat jus commune, Schwan. *lib. 2. proc. Cam. c. 15.* Frider. *tr. de interd. comm. 4.* & si causa non requirat altiore indaginem, alias citationes & processus ordinarios iudex decernit. Mandata vero sine clausula decernuntur in quatuor casibus generalibus, de quibus *L. 2. Ord. Cam. tit. 23.* Committitur tamen etiam arbitrio iudicis, quibus casibus talia mandata possint decerni. Schwan. *in obs. Cam. obs. 134. § 121.*

VII. In Curiiis Saxonice ad exemplum mandatorum receptæ sunt, potissimum in possessionis materia, inhibitiones, quæ itidem vel cum, vel sine clausula fiunt, prout res exigit. *vid. ordin. curiar. provinc.*

*vel incuriis
Saxon. inhibi-
tiones.*

VIII. (III.) Libellus, qui hisce essentialibus absolvitur 1.) causa seu medio concludendi; 2.) facti, quod narratur, vel rei, quæ petitur, speciali significatione, nisi sit causa universalis, generalis aut alternativa; & 3.) petitione seu conclusione. Præterea etiam nomen iudicis, actoris & rei exprimendum est. Distinguitur libellus in articulatam & simplicem: ille in Camera & jur. comm. est receptus, hic vero in Saxonia.

III. libellus;

ejus divisio.

IX. Porro sciendum, quod interdum reus conventus, in ipso litis exordio, vicissim eandem eodem iudice conveniat istum actorem, & dici solet reconventio (*die Wiederklage.*)

*Aliquando
reus contra
actorem in-
stituit re-
conventio-
nem.*

Atque hæc quidem secundum process. juris comp. ordine simultaneo una cum conventionione tractatur, vid. Schwann. *d. l. 1. c. 69.* verum jure Saxon. hæc in reconventionione sunt singularia 1. quod non in quibuslibet cauffis obtineat, sed in cauffis connexis; 2. quod post finitam omnino conventionem demum possit institui, *wann die Conventions-Klage gantzlich durch würckliche Zahlung geendet und erörtert.* Aliquando tamen reus, ad solvendum condemnatus, potest pecuniam in judicio deponere, ac reconventionem instituere, si nimirum, ob probabiles causas se, non calumniæ, seu actoris vexandi gratia depositionem prætere, deducat, simulque libellum reconventionis offerat. *Ordin. process. judic. Elector. Saxon. tit. 6. §. Es ware denn.* Carpzov. *lib. 2. resp. Elect. 43.* Tenetur verò reconventus in judicio; quo alterum convenit, comparere, licet alias fori ejus competens non sit, *wann gleich Kläger, und nunmehr wiederbeklagter sonst daselbst zu stehen nicht schuldig ware: F. S. Hof-Gerichts-Ordnung. cap. 23.* vid. latius Carpzov. *Tit. 6. art. 3.*

Vel accidentalialia.
nim. 1. contumacia,
cujusque
accusatio.

X. Ad accidentalialia spectat 1.) contumacia, quam distinguunt in veram, quando quis ter, vel semel peremptorie citatus, per malitiam latitat: & præsumtam, quando sufficienter citatus emanet, licet absque malitia. Requiritur autem, ut accusetur contumacia, *daß die*

die Ungehorsams - Beschuldigung eingebracht werde. Hodie plerisque in locis tres distinctæ citationes fieri solent. Quodsi ergo actor in primo termino non comparuerit, accusata ejus contumacia reus ab instantia absolvitur, & ad refusionem expensarum actor condemnatur, nec ante auditur, quam expensas refundat, & præterea etiam cautionem tenetur præstare actor de lite prosequenda. Quodsi post litem contestatam actor sit contumax, eadem pœna obtinet, nisi causa jam sufficienter sit ventilata, & de ejus justitia jam constet judici, tunc potest vel pro actore, vel pro reo sententiam ferre. Si reus in primo termino fuerit contumax, & ejus contumacia fuerit accusata, condemnatur in expensas, & citatio denuo decernitur sub pœna contumaciæ. Si in secundo termino iterum non compareat, rursus condemnatur in expensas & citatio decernitur, adjuncta clausula, quod debeat legitima impedimenta allegare: *bey Straffe Ungehorsams biß auf Ehehafften.* Sin vero iterum non comparuerit, nec impedimenta allegaverit, iterum condemnatur in expensas, & decernitur citatio in causis civilibus hac clausula addita: ut sub pœna executionis debeat comparere: *bey Straff Ungehorsams biß auf die Hülffe*, ac insequitur rei nec tunc comparentis condemnatio secundum petita libelli, & executio contra contumacem instituitur. add. Carpzov. 3. resp.

27. & 28. & in processu tit. 8. artic. 3. Nicol. process. 34. & 35.

2. dilatio; XI. Porro accidentale 2.) est dilatio, quæ
L. 2. ff. t. ultra quartam non solet concedi, & impe-
12. de fer. tranda est ex justa causa. Quænam autem sit
& dilat. & justa causa, dependet ab arbitrio judicis. vid.
div. temp. tot. tit. ff. de dilat.

3. satisfactio XII. Sequitur 3.) satisfactio seu cautio.
seu cautio. Est autem satisfactio in genere præstatio se-
L. 2. ff. t. 8. curitatis, nomine eorum, quæ occasione ju-
qui satis- dicit in dubium vocantur, l. 1. ff. qui satisd.
dare co- cog. Sunt vero tres species cautionis, nimi-
gantur, rum 1. quæ fit per nudam promissionem, ad
vel jur. quam permittuntur illi, qui bona immobilia
promitt. possident. vid. l. 15. ff. d. t. q. satisfactio cog.
vel suæ 2. satisfactio per fidejussores, vel etiam ho-
promiss. die per depositionem pignorum, 3. promissio
commit. juratoria, quæ locum habet, si quis nec
pignoribus nec fidejussoribus possit cautio-
nem præstare, & debet jurare 1. se credere
non potuisse invenire fidejussores idoneos,
2. se facturum ea, quæ ipsi incumbunt. vid.
Carpz. p. 1. C. 5. d. 9.

Guaranda
præstatio.

XIII. Tenetur vero actor secundum hodi-
ernum usum, si nimirum in loco, ubi habitat,
non habet bona immobilia, cavere fidejusso-
ribus, vel etiam depositione pignoris, pro re-
conventionem & expensis. add. Berlich. p. 1.
pract. Conclus. 20. Insuper jure Saxon. actor
guarandæ nomine cavere debet, nimirum nu-
da

da stipulatione: (*Muß die Gewehr angeloben*)

Reum quod attinet, de jure civili tenetur satisfidare de judicio fisci, si nimirum bona immobilia ibi non habeat. Carpzov. p. 1. C. 5.

d. 39. Item si procuratorem constituat, debet etiam satisfidare judicatum solvi, sive quod velit solvere judicatum. §. 4. *I. de satisfidat.* Cautio de ratio. L. 46. ff. t. 7. judicatum solvi, Cautio de rato.

In foro vero Saxonico cautio a reo exigi non solet. Carpzov. d. l. d. 30. n. 4. Cæterum procurator actori, si de ejus mandato constet, quod actis sit insinuat, de rato non cavet, & si defectus quidam sit in mandato, vel dubium quoddam occurrat, an negotium ipsi sit mandatum, item sit persona conjuncta absque mandato agat, cautio de rato præstari solet, qua nimirum procurator actoris promittit, dominum ratum habiturum, quod ipse gessit, & deinde tenetur adhuc actis mandatum insinuare. Similiter & rei procurator ejusmodi casibus cavet de rato. Wurm. L. 1. obs. for. tit. 10. obs. 3. L. 46. ff. t. 8. Ratam rem haberi, & de rato habit.

XIV. Deinde 4.) præcedunt & judicium exceptiones, cum primis dilatoriæ. Est vero exceptio exclusio ejus, quod ab actore intenditur. Dividitur in dilatoriam & peremptoriam, de qua *Tit. X. h. l.* Dilatoria vero pertinet vel ad judicium ipsum, vel causam in judicium deductam. Judicium quæ respiciunt exceptiones, concernunt vel ejus intrinsicam, & præjud.

*Dilatatorie
ratione
judicis:*

feca, scil. I. personas id constituentes, nimirum judicem, respectu cujus opponitur 1.) exceptio fori incompetentis, *l. pen. ff. & ult. C. de judic.* 2.) exc. primæ instantiæ, vide *tit. 5. b. l. aph. ult.* 3.) præventionis, quando nimir. quis citatur ad judicem super ista lite, quæ jam coram alio cœpta. *l. 7. ff. de judic.* Dicitur lis præventa (*stricte loquendo*) tum respectu judicis, cum quo alius concurrentem habet jurisdictionem, vel cum reus in diversis foris v. gr. *domicilii, rei sitæ, delicti* conveniri potest; *Monach. pract. jud. p. 2. tit. de prævention. cap. 4. num. 3.* tum respectu rei, quem actor in hoc judicio prævenit, ut ille non possit ad aliud forum provocare, confer *l. 19. pr. ff. de jurisdic. Donell. & Hillig. l. 17. c. 18. lit. c.* 4.) litis pendentis, qua potissimum reus utitur, ne alio rursus judicio conveniatur; *l. 30. ff. de judic. add. Hillig d. l. 5.)* judicis suspecti, vid. *Zanger. tr. de except. p. 2. c. 4.* 6.) inhabilitatis *cap. 1. X. de except. Zanger. de except c. 4. n. 27.*

ratione personarum litigantium.

XV. Denique personas litigantes concernunt, easque vel principales, ut olim erat respectu actoris exceptio non impetratæ veniæ, quæ tamen hodie non obtinet; resp. rei exceptio revocandi domum, *l. 2. §. 3. ff. de judic. c. ult. X. de for. comp.* resp. utriusque exceptio cautionis, inhabilitatis, contumaciæ, justii impedimenti; vid. *Zang. d. tr. p. 2. c. 8.* vel earum procuratores, ut est exceptio illegiti-

gitimationis. §. *fin. I. de except.* Zanger. *dict. l. cap. 8.*

XVI. II. Modum procedendi, ut exce-^{ratione}ratio inepti libelli, seu generalis & obscuri, ^{modi pro-}cedendi: Zanger. *d. tr. cap. 14.* sub & obreptionis, idem *c. 16.* ineptæ cumulationis. *c. 19.*

XVII. Vel sunt de extrinsecis iudicii cir-^{ratione}cumstantiis, ut loci non tuti, aut temporis ^{loci, tempo-}angusti, item feriarum. Zang. *p. 2. c. 5. 6.* ^{ris &c.}

§ seqq.

XIIX. Ipsam causam in iudicium dedu-^{ratione}ctam concernunt exceptio plus petitionis §. ^{ipsius causa}*10. Instit. de except. §. 33. de action.* exceptio ^{in iudicium}deducta. ^{deducta.} pacti de non petendo intra certum tempus *d. §. 10. de except.* it. exceptio móratoria, *Quinquennel.* qua debitores rescripto Imperatoris aut Principis ad certum tempus contra creditores se defendunt. *l. 2. C. de prec. Imper. offer.* denique exceptio spoli, quam spoliatus opponit isti, qui contra eum actionem instituit, & ante spoliavit, ut ante omnia restituatur, quæ exceptio est probanda intra *15. dies. c. 1. de rest. spol. in 6.* add. Carpzov. *in proc. tit. 9. artic. 6. n. 2.* pertinet etiam huc exceptio excussionis, item laudationis. Zanger. *d. l. P. 2. c. 2.*

XIX. Hæ dilatoriæ exceptiones regulariter ^{Dilatoria}ante litis ingressum & L. C. sunt opponen-^{regulariter}dæ & probandæ: *l. pen. & ult. C. de except.* ^{ante lit.}ilæ vero dilatoriæ, quæ ipsam causam con-^{cont. sunt}cernunt, etiam post L. C. probari queunt. ^{opponenda,} ^{exceptis iis,}

*causam
concernunt ;
it. excipiun-
tur alii ca-
sus.*

l. 19. C. de probat. Præterea sunt casus, quibus dilatorix etiam post *L. C.* opponuntur, nim. 1.) si post *L. C.* demum cœperint, vel ad notitiam rei pervenerint *c. 4. x. de except.* aut si gravamen successivum concernant, aut reddant iudicium retro nullum. vid. *Carpz. in proc. tit. 9. art. 1. n. 38. § 39. conf. Coler. ad c. 2. de except. n. 1. Carpzov. p. 1. C. 3. d. 17. n. 6. § 9.* Licet vero jure communi plures exceptiones, etiam diversas, successive opponere: *l. 5. l. 8. ff. de except.* ast secundum mores plurimorum locorum exceptiones dilatorix omnes simul opponi debent. *Carpz. d. loc. art. 1. n. 12. § art. 7. n. 12.*

TIT. IX.

DE

IIS, QUÆ FIUNT IN JUDICIO.

*Quæ fiunt
in iudicio
sunt itidem
substantia-
lia, vel ac-
cidentaliz.*

*Ad illa pt.
I. Litis con-
testatio:*

*quæ dividi-
tur in affir-
mativam
& negati-
vam;*

I. In ipso iudicio quæ fiunt, itidem vel substantialia sunt, vel accidentalia. Illiusmodi est litis contestatio, *die Kriegeres Befestigung*, quæ consistit in actoris narratione, & rei responsione. *l. un. C. de Lit. Cont. l. 14. §. 1. C. de judic. c. un. x. de lit. cont.*

II. Dividiur a parte rei in negativam, quæ scilicet reus intentionem actoris negat, & affirmativam, qua quidem eam fatetur, sed tamen addit exceptiones. Aliquando etiam, ob contumaciam rei non respondentis, lis pro affirmative contestata habetur. Si namque reus frustraneis exceptionibus litis contestationem

tionem declinare, vel saltem protrahere intendat, actor accusat ejus contumaciam, & pro re nata petit, ut citetur reus sub pœna contumaciæ, de qua supra dictum, vel quod lis pro contestata debeat haberi.

III. Porro distinguitur litis contestatio in *it. in generalem & specialem*. Generalis est, qua non repetuntur singula libelli membra, sed in genere solum respondetur, & solet aliquando dici implicita, si v. gr. reus narrata prout narratur, & petita prout petuntur, negat, quæ in plerisque judiciis non solet admitti. Specialis est, qua explicite & sigillate ad singula actoris narrata & contenta respondetur.

IV. Exhibentur autem secundum jus *Sec. jus commune exhibentur positiones.* comm. hodie in Camera & alibi receptæ, præter libellum, positiones ab actore, mediante juramento dandorum, uti vocant, quas sequitur rei responsio, mediante juramento respondendorum. *c. un. X. de Lit. Cont. Ord. Cam. p. 3. tit. 15. Gail. 1. O. 81. & 82. Carpzov. p. 1. C. 10. d. 4.* Jure vero seu in foro Saxon. hæ positiones & responsiones non sunt in usu, sed reus respondere debet libello, & quidem speciatim ad omnia libelli capita sine juramenti præstatione.

V. Aliquando vero ad quasdam positiones vel membra libelli reus respondet affirmative, ad quasdam vero positiones vel membra alia negative.

Reus ali- quando pro parte affirmative, pro parte negative respondet.

TIT. X.

DE

EXCEPTIONIBUS PEREMTORIIS.

*Exceptio-
nes perem-
toria de-
scribuntur.*

I. Agendum etiam hic est de exceptionibus peremptoriis; (vid. *Tit. VIII. h. l. aph. 14.*) quæ semper agentibus obstant, & semper rem *s. causam*, de qua agitur, perimunt. §. 9. *I. de except. l. 3. ff. eod.*

*Peremptoria
vel nascun-
tur cum ipso
negotio.*

II. Peremptorias hæc distinguunt, quod vel statim cum ipso negotio nascantur & existant, ut 1.) exceptio doli, quæ vel est generalis, competens, quando in genere contra æquitatem naturalem quid petitur; *l. 4. §. 12. & pen. l. f. pr. l. 12. ff. de dol. mal. exc. l. 36. de V. O.* vel specialis, quæ datur, quando in specie quid dolose gestum est. *l. 2. §. 4. l. 4. pr. & §. 33. ff. de dol. mal. ex. Lang. de except. P. 3. cap. 11. n. 4.* est hæc exceptio doli aliquando subsidiaria exc. in factum *l. 4. §. 16. eod. Lang. d. l. n. 50.* 2.) exc. metus, quæ etiam tertio obijci potest. *l. 4. §. pen. ff. de dol. mal. & emt. exc. Id. d. l. n. 38.* 3.) erroris §. 1. *Institut. de except. l. 57. de O. & A.* 4.) non num. pecuniæ, tum, quæ datur creditori. *l. 14. §. 2. C. de non numer. pec.* tum, quæ debitori. *l. 14. C. eod. it. non numeratæ dotis, tit. C. de dot. caut. non num.* 5.) exc. SCti Macedon. 6.) Vellejani, 7.) minorennitatis, *l. 7. ff. de exc.* Huc etiam referimus 8.) exc. excussionis, quat. peri-

L. 44. ff. t. 4. de doli mali & metus exceptione.

perimit actionem fidejussoriam, quæ reus principalis solvendo existit, ac inde etiam post litem contestatam opponi potest. Coler. *de proc. execut. P. 4. c. 1. n. 117.* Berl. *l. c. 18. n. 81.* Carpzov. *proc. t. 9. art. 7. n. 39. & 9.*) exc. divisionis Bart. *in l. 10 ff. de fidejuss. Giph. in l. 13. C. eod. Langer. de ex. l. 3. c. 19. n. 13.* Perez. *in C. de except. n. 33.* Vel post negotium oriantur; ut 1.) exc. rei venditæ, *tit. illud. ff. de exc. r. v. & trad. 2.)* pretii non soluti *l. 13. §. 8. de act. emt 3.)* exc. pacti de non petendo in perpetuum, *l. 7. §. 8. ff. de pact. §. 3. I. de exc. 4. jurisjurandi, §. 4. l. h. l. 15. ff. eod. 5.)* rei judicatæ, *t. ff. de exc. rei jud. 6.)* transactionis, 7.) præscriptionis, *t. t. de div. & temp. præscript. 8.)* rei litigiosæ. *vid. t. t. ff. de litig.*

III. Hæ exceptiones peremptoriæ tam ante, quam post litem contestationem opponuntur. *l. 4. 8. & 9. C. de exc. l. 2. C. sent. resc. non. poss. c. 1. de lit. cont. in 6.* probantur autem post litem contestatam. Sunt vero nonnullæ privilegiatæ, quæ ad excludendam litem contestationem, & ipsum processum finiendum, in ipso litem ingressu proponuntur, & statim probandæ sunt, ut exc. rei judicatæ, præscriptionis, solutionis, actionis non competentis, & aliæ, quæ in continente probari queunt. *vid. Rosbach. prax. civ. t. 43. Carpzov. proc. t. 9. artic. 7. n. 25. Nicol. process. c. 31.* Quædam etiam post sententiam, ad impediendam

dam executionem admittuntur, v. gr. exc. solutionis, S^Cti Vellej. Macedon. l. 11. ff. de S^Cto Mac. exc. non num. pecun. exceptio divisionis, compensationis. vid. Gail. 1 O. 17. n. 9. Coler. de proc. exec. p. 4. c. 1. Carpzov. tractat. de rest. contr. sent. præjud.

IV. Exceptioni actor opponit replicationem; l. 2. §. 2. ff. h. l. 3. C. cod. t. t. I. de replicat. huic reus iterum respondet per duplicationem; §. 1. I. de replicat. & actor huic vicissim per triplicationem; §. 2. d. t. & huic ulterius opponitur quadruplicatio. l. 2. §. 3. ff. h. §. 3. I. d. t. add. Ord. Cam. P. 3. t. 29. §. wo aber 3. Const. Elect. l. 2. c. 28. Excipitur jurisjurandi & doli exceptio, contra quas replicatio non admittitur. l. 15. ff. h. l. 4. §. 13. ff. de dol. mal. & met. except.

TIT. XI.

DE

PROBATIONE.

II. Probatio I. Litem contestatam, & objectas aliquan-
L. 22. ff. t. do exceptiones peremptorias, sequitur injuncta
3. de prob- a iudice probatio, nim. si reus litem negative
bat. & contestetur, vel saltem in quibusdam capitulis
præsumt. negative contestetur, & tunc actori incumbit
 probatio: si vero affirmative reus litem con-
 testetur, addatque forte exceptionem, tunc
 reo incumbit probatio exceptionis.

II. Pro-

II. Probatio est actus judicialis, quo per idonea argumenta de facto aliquo, de quo in ^{Ejus descriptio.} *scriptio.* iudicio controversia est, iudici fit fides.

III. Argumenta distingui solent in ^{Argumenta} *ἐντεχνα* ^{alia sunt} seu artificialia, & ^{artificialia:} *ἀτεχνα* seu inartificialia. Artificialia dicuntur, quæ arte industria probantis, ex ipsa causa, ejusque circumstantiis deducuntur, suntque vel necessaria, ut ex principiis physicis desumpta, & facto applicata, vel probabilia, ex quibus oritur præsumptio.

IV. Inartificialia sunt, quæ ad fidem faciendam extrinsecus assumuntur, ut 1.) instrumenta, 2.) testes, de quibus antequam in specie agatur, de objecto & forma probandi quædam erunt præmittenda. ^{alia inartificialia.}

V. Probandum id venit, quod asseritur in iudicio & proponitur, & quidem non ^{Probatur} *factum.* jus, sed factum. Et quidem forma probationis ita se habet 1.) ut id, quod probandum, includatur articulis probatoriis, (*Beweis- Articul,*) qui debent ex narratis seu visceribus libelli depromi, & sint perspicui, non captiosi, & succincti opus est, 2) ut fiant post litem contestatam, 3.) parte citata, 4.) intra terminum a iudice præfixum, qui jure Saxon. est terminus Saxonicus, (*eine Sächsische Frist.*) Sufficit autem intra istum terminum articulos exhiberi, & si per instrumenta fiat probatio, simul descripta ex authenticis exemplaria sunt exhibenda. Deinde terminus præfigitur, quo testes examinantur, uti mox dicemus, vel instru-

*Fatali non
observato,
probandi
facultas
amittitur.*

strumenta recognoscuntur a parte adversa. Quodsi intra terminum Sax. ne quidem articuli exhibeantur, nec dilatio impetrata fuerit intra istum terminum a iudice, altera parte contumaciam accusante, non amplius quis admittitur ad probandum.

*Aliquando
probatio
admittitur
ad perpetuam
rei
memoriam*

VI. Diximus inter alia, quod post litem contestatam fiat probatio. Notandum vero est, quod etiam aliquando ante litem contestatam admittatur probatio, quæ vocatur ad perpetuam rei memoriam, si nim. testes sint senes, vel ejusmodi periculum subsit, quod facile quis probatione excidere possit, si litis contestatio forte proteletur.

*Instrumenti
descriptio.
L. 22. ff. t.
4. de fid.
instr. &
amiss. eo-
rum.
Distinctio.*

VII. Instrumentum est scriptura, ad rerum gestarum fidem comprobendam confecta: *l. 1. ff. de fid. instrum.* estque vel publicum, vel privatum. Illud est solennis scriptura: publica autoritate confirmata, hoc vero absque solennitate peculiari in causa propria conficitur. add. Nicol. de Passer. a Genoa *tr. de priv script.*

*Instrumenti
publici au-
toritas.*

VIII. Instrumentum publicum vel ipsa judiciali autoritate est munitum, vel per notarium est confectum, cujus forma describitur in conslit. Maximil. vom Unterricht der Notarien de Anno 1512. Hujusmodi publica instrumenta plenam merentur fidem, quod intelligendum de ipsis authenticis seu originalibus, non exemplis, (*Copey*): aliquando tamen virtute authentici exemplum probat, quan-

quando nimirum omnino certum est, hoc ex illo transfuntum esse.

IX. Privata scriptura contra scribentem solum probat, seu contra eum, qui subscripsit aut sigillavit suo nomine, non vero pro scribente. De mercatorum libris specialiter notandum, quod hi legitime confecti, consignatis scilicet datis & acceptis, adscripto die & anno, etiam expressa causa debendi, ab integræ fidei homine, seu mercatore, seu ejus institore conscripti, semipleenam hodiernis moribus faciant probationem, & juramento confirmari soleant. add. Carpz. 3. Resp. 58. § 122.

X. Producentur instrumenta regulariter lite contestata, ut supra monitum: nonnunquam etiam post conclusionem, si noviter reperta sint. add. Carpzov. p. 1. C. 17. Coler. decis. 121. n. 10. Producta instrumenta in judicio v. gr. ab actore, sunt a reo, termino præfixo, vel recognoscenda, vel jurato diffitenda. Aliquando etiam locus est comparationi literarum, vid. l. 20. C. de fid. instrum. vel per testes, qui scriptioni adfuerunt, cujus manu quid sit scriptum, probatur.

XI. Notabis hic, quod actor instrumenta teneatur edere reo non solum illa, quibus est contra reum usus, sed etiam, quæ reo ad excipiendum profunt, l. 8. l. 5. C. de elend. adeo ut etiam rationes publicæ sint

*Privata
scriptura
vis.*

*Instrumenta
aliquan-
do etiam
post. lit.
cont. produ-
cuntur.*

*Sunt reco-
gnoscenda,
vel diffiten-
da.*

*Tenetur
edere in-
strumenta
actor reo;
L. 2. ff. t.
13. de
exhi-
edendo.*

exhibendæ. *l. 6. C. d. t.* Carpzov. *p. 1. c. 17. def. 26.* Exceptiones videas apud Georg. Nicol. *in process. c. 51 num. 2.* inter quas est, si reus aliunde defensionem suam probare possit.

*non vero
reus actori.*

XII. Reus vero in actoris commodum regulariter instrumenta edere non cogitur, *l. 4. l. ult. C. de edend.* nisi 1.) pro replicatione actoris fundanda *arg. d. l. f.* actor enim replicando habet se ut reus; *l. 1. ff. de except.* Carpzov. *proc. tit. 14. art. 4. n. 45.* 2.) si veritas aliter haberi nequeat, velut si actor instrumenta casu amiserit. Carpzov. *l. 1. c. 17. def. 27. & in proc. d. art. 4. n. 44.* aut 3.) instrumenta sint communia. *l. 7. C. d. t.* Alias exceptiones legas apud Nicol. *de proc. c. 51.*

*Necesse est
adsit præ-
sumptio con-
tra eum,
qui edere
debet.*

XIII. Tum vero deinum actori, vel reo, ejusmodi casibus editio injungitur, si præsumptio vel suspicio aliqua sit contra aliquem, se instrumenta habere: Ruland. *de commiss. p. 2. l. 5. c. 21. n. 3.* Carpzov. *proc. d. t. 14. n. 7.* & hic edere jussus aut edere tenetur, aut juramento confirmare, quod non habeat, nec dolo defierit habere. Ruland. *d. l. Nicol. d. c. 51. num. 8.* Quando vero super editione defertur parti adversæ jusjurandum, id, licet non adsint præsumptiones, præstandum est, modo deferens ante de calumnia juret. Carpzov. *d. l. n. u. seqq.* Nicol. *n. 7. in fin.*

XIV. Peti potest editio instrumentorum tam in ordinario, quam summario processu, *Edenda sunt instrumenta & in processu summario.* *Churf. Sachsf. Gerichts - Ordn. tit. 27. Carpzov. d. art. 4. n. 71.* quod tamen ad processum executivum extendi non debere monet *Nic. d. c. 51. n. 9.*

XV. Editionem ac juramenti præstationem detrectans actor causa cadit, eique ulterior actio denegatur; reus vero si recusaverit instrumenta, edenda pro editis & recognitis habentur, quandoque etiam indictione mulctæ arbitrariæ ad edendum quis compellitur. *Carpzov. proc. d. art. 4. tit. 14. n. 24. & 25. add. Ruland. de commissar. p. 2. l. 5. c. 26. n. 2. Nicol. d. c. 51. n. 12.* Quod si a tertio editio desideratur, is compulsorialibus, quæ vocant, etiam arctioribus aut requisitorialibus, si alienæ subfit jurisdictioni, ad edendum potest adigi. *Carpzov. d. art. 4. n. 61. Nic. d. l. n. 13.* *Detrectantis pena.*

XVI. Testis est persona, quæ ad fidem de negotio civili faciendam, a iudice vocatur & examinatur. Faciunt vero plenam fidem duo testes omni exceptione majores *l. 12. ff. de testib. l. 22. ff. t. 5. de testibus.* Unus vero regulariter semiplena tantum probat. *add. Carpzov. in proc. tit. 13. art. 3 n. 3. & seqq.* Similiter etiam duo minus habiles præsumtionem inducunt. Ut igitur constet, quinam testes sint omni exceptione majores, nec ne, de habilitate eorum

videndum, quæ spectatur tempore examinis & positionis. *l. 2. § 3. ff. de testib.*

Inhabiles vero sunt testes 1. ratione personæ;

XVII. Sunt testes inhabiles vel ratione personæ, vel ratione causæ, vel ex alia singulari ratione. Ratione personæ inhabiles sunt 1.) propter ætatem impuberes: *l. 3. §. 5. ff. de test.* pubertati tamen proximi testimonium operatur præsumtionem, & præterea valet testimonium ejus, qui jam pubes, de eo, quod in ætate impubere vidit, & cujus jam bene recordatur. Farinac. *de test. quæst. 58.* Minores vero 20. annis in civilibus probant, modo majores sint 14. annis: in criminalibus autem minores 20. annis iudicium saltem faciunt. *l. 20. ff. de testib.* Cæterum senes, it. mulieres a testimonio dicendo non repelluntur. *l. 18. junct. l. 3. §. 5. ff. de testib.* 2.) propter morbum, scil. furiosus, it. in articulo mortis constitutus, de quo tamen vid. Mascard. *de probat. vol. 1. concl. 144.* 3.) ob statum & conditionem, nim. 1.) servilem *l. 8. l. 11. C. de test.* 2.) infamem, *l. 3. §. 5. a. l. 18. ff. h. t.* 3.) quod sit tenuioris fortunæ, *l. 3. in pr. dict. tit. de testib. N. 90. c. 1.* 4.) quod sit infidelis, *l. 21. C. de hæret.* add. Sichard. *ad tit. C. de test. cæcus, surdus & mutus.* vid. Farinac. *q. 61. num. 24. 31.* Ratione causæ suspicione laborare facit testimonium 1.) magna amicitia, tum ex propinquitate, tum alias intime contracta, Carpzov. *p. 1. C. 16. d. 53.* 2.) odium capitale, *l. 1. §. 24. ff. de quæst. Carpzov. d. 1. d. 16.*

2. ratione causæ;

d. 56. 3.) commod. & lucrum, quod inde percipit, seu sperat testis, *l. 17. C. de test. l. 3. §. 5. ff. eod.* 4.) reverentia & debitum obsequium, unde inhabiles sunt 1.) domestici *l. 24. ff. de testib.* 2.) subditi, nisi is, cujus sunt subditi, quoad hunc actum testandi juramentum relaxaverit. add. Carpzov. *d. c. 16. d. 64.* Cæterum non tantum inhabiles sunt, sed etiam plane repelluntur a testimonio ascendentes & descendentes, *l. 6. C. h. t. de test. Carpz. in proc. tit. 13. artic. 6.* nec in propria causa quis admittitur testis: unde persona ex universitate in causa universitatis tunc demum admittitur, si lis ad universitatem, non ad singulos spectet. Carpzov. *d. tit. 12. a. 5. n. 77 & seqq.* Denique ex singulari ratione non debent testimonium dicere 1.) sacerdos, ^{3. ex singulari ratione.} ratione revelati in confessione. Carpzov. *d. C. 16. def. 17.* 2.) advocatus, ratione ejus, quod ipsi a cliente secreto revelatum est. vid. Berlich. *decif. 101.* Paul. Christin. *vol. 1. decif. Belg. 83.*

XVIII. In genere vero de testibus inhabilibus, & alias non admittendis sciendum, 1) ^{Aliquando testes inhabiles admittuntur.} eos quandoque certis casibus admitti, si nimir. veritas aliter haberi non potest, Carpzov. *d. l. def. 73.* 2.) quod, licet non pro producente, tamen contra eum probant. Caveatur tamen specialiter, ne regulariter denunciatur invito testimonium dicere adversus focerum, generum, vitricum, privignum, spon-

sum, sobrinum, sobrinove natum, eosve, qui simili sunt gradu. *l. 4. l. 5. ff. de test.*

*Testium
productio
fit regulari-
ter in ju-
dicio.
Modus pro-
bandi.*

XIX. Ipsa testium productio & examinatio regulariter fit coram iudice, ejusve commissario, in loco iudicii: suntus vero producens impendere debet *l. 11. C. de test.* Modus per testes probandi in his consistit, nim. I.) notandi sunt actus præcedentes, ubi 1. ex litigantibus producens exhibet articulos probatorios, annexa testium nominatione & directorio, super quibus scil. articulis hic vel ille testis fit examinandus; 2. illos articulos iudex parti adversæ communicat pro formandis interrogatoriis; 3.) citantur testes, & quidem, si sub iudice testes quidam non habeant domicilium, illorum Magistratus requirendus est, ut ipse eos super articulis & interrogatoriis examinet, vel, ubi ita receptum est, petit iudex ab altero, ut testibus injungatur, ut se sistant; 4. producens quoque & altera pars citatur ad producendum & videndum jurare testes: II.) Ipse actus examinationis; nimir. ipso termino præstituto iudex præloquitur, & altera pars producit testes, altera exhibet interrogatoria. Præstat deinceps, prævia admonitione, juramentum testium parte utraque præsentem; præstito vero juramento, partes secedunt, & singuli testes seorsim a iudice, ejusque notario ad articulos & interrogatoria examinantur, & omnia, quæ dicuntur a testibus, & quidem

dem eorum ipsissima verba diligenter annotanda sunt: finita depositione testis, imposito silentio, dimittitur.

XX. Actu examinis expedito, rotulus *Rotulus attestacionum a iudice vel commissario conficitur, & deinde partes citantur, ut certa die adsint publicationi attestacionum: qua facta, super iisdem vel directo contrariis articulis, in eadem vel alia instantia testes regulariter produci nequeunt.*

N. 90. c. 4. Clem. 2. de test. Nonnunquam tamen admittitur examinis testium repetitio, Carpzov. p. 1. C. 16. d. 30. vel etiam certis casibus ulterior productio.

N. 90. c. 4. c. 15. § 36. x. de test. Gail. 1. observ. 105. Berlich, p. 1. Concl. 40. n. 2. & seqq. Georg, Schultz. in Synops. judic. th. 56. ubi hanc cautelam tradit advocatis, quod, volens producere testes, antequam eos producat in iudicium, cum iis loquatur, & si audiverit, eos in sermone esse singulares, non producat nisi unum testem, & tunc unus testis facit semiplenam probationem, & poterit deferri iuramentum suppletorium, quod non posset fieri, si essent plures testes, sed singulares.

XXI. Notandum hic venit, quod si altera pars reprobationem, den *Gegenbeweiß*, h. e. probationem contrariam seu elisivam susci-

probandum pere velit, ante publicatas attestaciones eam
quis se offer- suscipere, & vel statim cœpta ab altero pro-
re & articu- batione, vel saltim post citationem ad pu-
los exhibere blicationem attestacionum, & quidem de jure
debet. Saxon. intra terminum Saxonicum, articulos
 offerre debet. Finita debito modo etiam
 reprobatione, tunc utriusque partis testimo-
 niorum publicatio, partibus citatis, procedit.
 Carpz. *in proc. tit. 13. art. 2.*

Disputatio
attestatio-
num.

XXII. Denique sequitur disputatio atte-
 stacionum, qua scilicet, contra quem proba-
 tiones susceptæ, illas excipiendo impugnat, al-
 ter vero uberius, quod in probationibus con-
 tinetur, deducit & defendit. Carpzov. *d. l.*
tit. 15. Impugnaturus vero probationes, &
 quidem per testes factas, considerat 1) exa-
 men testium, an legitimo ordine sit peractum;
 2.) personas, an sint habiles; 3.) dicta, qui-
 bus opponi solet obscuritas, incertitudo, con-
 trarietas, singularitas.

Præsumtio
describitur;
distinguitur

XXIII. Restat, ut dicamus de præsumptione,
 quæ nimis est probatio negotii dubii ex proba-
 bilibus argumentis. Distingui solet ab in-
 terpp. in præsumptionem hominis, juris, juris
 & de jure. Præsumptionem hominis vocant,
 qua a iudice, argumentis probabilibus, ex
 ipsius negotii qualitatibus & circumstantiis
 quæ inducitur, & inductum pro vero habe-
 tur, usque dum ab eo, contra quem est præ-
 sumptio, hæc elidatur. vid. Carpzov. *in proc.*
Tit. 13. art. 1. num. 16. Præsumptio juris
 dicitur,

dicitur, qua a lege ex probabilibus rationibus civilibus circa negotium aliquid inducitur, ac itidem inductum pro vero habetur, usque dum elidatur: de cujusmodi præsumtionibus operosum tractatum scripsit Menoch. Præsumtio juris & de jure appellatur, qua a lege ex fortioribus quid infertur rationibus probabilibus, idque illatum adeo pro vero habetur, ut probatio in contrarium non admittatur. Menoch. *de præf. l. 1. q. 13. n. 19.* Ex notoria tamen rei evidentia & hæc infringitur. vid. *Id. d. l. 1. q. 63. Gilhauf. in arb. civ. p. 7. c. 6.*

TIT. XII.

DE JURE JURANDO.

I. Aliquando loco probationis juramentum defertur, vel etiam probatio non satis plena, v. gr. per testem unicum, vel ex præsumtionibus inducta, juramento suppletur, vel etiam præsumptiones juramento eliduntur. Inde hic de jurejurando agendum venit, quod est religiosa rei alicujus asseveratio, legitime facta per invocationem Dei in testem.

Probatio fit aliquando per jusjurandum. l. 12. ff. t. 2. de jurejur. s. voluntar. s. necess. s. judiciali.

II. Distingui solet juramentum in promissorium & asseritorium. Ad promissorium pertinet etiam juramentum confirmatorium, quod scilicet actus quidam civiles confirmantur; cujusmodi juramentum aliquando exigitur, v. gr. in renunciatione S^Cti Vellejani. Carpz. *p. 2. c. 12. d. 14. & C. 16. d. 6.*

Huius descriptio. Distinctio.

Juramentum assertorium.

III. Huc potissimum spectat juramentum assertorium, quod ad rem controversam decidendam adhibetur: & quidem proxime facit ad decisionem litis, aut accessorix de expensis, juramentum scil. expensarum; quo nimir. is, cui expensæ restituendæ adjudicantur, juramento suo eas æstimat. *Ord. Cam. p. 1. art. 66. & seqq.* quod tamen juramentum sæpius remittitur, & judex solum moderatur expensas: aut principalis, quæ deciditur vel per se, mediante juramento litis decisorio, in specie ita nuncupato, vel per accidens, commisso sc. ab adversario dolo, juramento in litem.

Juramentum litis decisorium.

IV. Litis decisorium jusjurandum vel pars parti defert, vel exigit judex, quod in specie necessarium vocatur. Pars parti defert juramentum vel extra judicium, quod voluntarium, vel in judicio, quod judiciale dicitur.

Juramentum voluntarium;

V. Voluntarium itaque est, quod ex conventionione, per modum transactionis, a parte parti extra judicium defertur, vel etiam refertur. Uti vero hoc juramentum delatum libere recusari potest, ita & relatum non præcise est præstandum; atque hoc hodie minus in usu est.

judiciale.

VI. Jusjurandum judiciale est, quod a parte parti in judicio ordinario, accedente judicis per sententiam approbatione, defertur. *l. 12. §. 1. C. de jurejur.* Defert hoc juramentum

mentum actor reo, jure quidem Rom. tam ante, quam post litem contestatam, super ipsa intentione sua; jure vero Saxon. actor non nisi ante præstitam guarandam deferre reo juramentum potest; *Constit. Elect. II. p. II. ibique* Carpzov. nisi post litem contestatam & guarandam præstitam nova emergat quæstio. *Ord. proc. El. Tit. 18. in f. Berl. p. I. Concl. 29. n. 57.* Similiter reus, etiam post litem contestatam, super exceptionibus a se propositis actori potest deferre juramentum, nisi jam ad reprobationem se obtulerit, & hæc rei injuncta fuerit per sententiam: quo casu jur Saxon. non amplius est locus juramenti delationi.

VII. Hoc delatum juramentum judiciale non potest recusari regulariter, sed aut suscipiendum, aut deferenti referendum; nisi velit pro confesso haberi, *l. 38. ff. de jurejur.* Quandoque tamen juste recusatur juramentum delatum, nimir. 1.) si differens nolit de calumnia jurare; Carpzov. *p. I. C. 12. d. 23.* 2.) si is, cui defertur, quod juramento probandum venit, alias probare velit: vide Carpzov. *p. I. C. 12. d. 3. & in Proc. tit. XI. a. 5. n. I.* si vero hic in probatione defecerit, nihilominus adhuc ad juramentum postea admittitur, non tamen amplius referre potest. Carpz. *d. l. def. 18. & 19.* Denique hic sciendum, quod delatum juramentum quandoque omnino præstandum sit, nec referri possit, quando scil. is cui delatum est

Hoc delatum aut suscipiendum, aut referendum. Casus excepti.

juramentum, aut solum, aut saltim melius quam deferens, veritatem novit. vid. Carpz. d. C. 12. p. 1. def. 40. & 41.

*Præstatur
in causis
civilibus.*

VIII. Regulariter locum habet hoc juramentum in omnibus causis civilibus, etiam alias famosis, secundum l. 9. §. 2. ff. de jurejur. l. 5. §. 8. l. 11. §. 1. ff. de injur. modo ad restitutionem solum agatur. Carpzov. p. 1. C. 12. d. 31. n. 4. & process. Tit. XI. art. 1. n. 35. 60. & 65. & P. 3. dec. 231. admittitur quoque in actione injuriarum, non criminaliter, sed civiliter intentata. vid. Decif. Elect. noviss. 17. Coler. dec. 141. n. 17. Præterea singulariter excipiuntur causæ matrimoniales, eo nim. casu, quo jusjurandum vergeret ad dissolutionem matrimonii. Carpz. Lib. 3. Jurispr. Cons. def. 44. Wesenb. d. proc. n. 5. ubi Philipp. observ. 2.

*Juramen-
tum neces-
sarium,
quod est.*

IX. Juramentum necessarium est, quod inopia plenæ probationis iudex, etiam parte non petente, defert, causa cognita, vel actori, vel reo. l. 3. C. de jurejur. l. 31. D. eod. Distinguitur in suppletorium & purgatorium.

*five supple-
torium;*

X. Juramentum suppletorium, *der Erfüllungs-Eyd*, est, quod iudex imponit ei, qui semiplene, v. gr. per unum testem, probavit, ut per id perfecta fiat probatio, *dict. text.* add. c. fin. §. 1. x. de jurej.

XI. Admittitur hoc jusjurandum regulariter in omnibus causis: non tamen facile in causis iis, ex quibus ingens lucrum ad jurantem est præventurum, Gail. 1. O. 108. n. 11. ^{quod regulariter in omnibus causis admittitur.} nec in criminalibus gravioribus, arg. l. fin. C. de prob. Carpzov. p. 1. C. 23. d. 11. nec in matrimonialibus, nisi circumstantiæ & æquitas hoc exigant, Carpzov. L. 3. Resp. 57. & Jurispr. Confiss. l. 3. 46.

XII. Juramentum purgationis, *der Reini-* ^{sive purgationis;} *gungs - Eyd*, est, quod judex imponit, ei contra quem præsumptiones militant, ut scilicet per hoc illas elidat. d. l. 31 ff. de jurej.

XIII. Defertur juramentum hoc, quando quis suspicionibus gravatus est, ^{quod imponitur ei,} *c. 14. x. de purg. que suspi-* ^{cionibus} *canon.* modo persona fit fide digna. Non ^{gravatus.} autem facile in criminalibus admittitur juramentum purgatorium. vid. Carpzov. pr. Crimin. p. 3. q. 116. n. 61.

XIV. Cæterum is, cui juramentum, five ^{is, cui ju-} *judiciale* sive necessarium, per sententiam ^{ris jurandæ} *in-* ^{præstatio} *jun-* ^{injuncta,} *ctum* est a judice, intra certum terminum, ^{decito} *&* ^{tempore se} *quidem* jure Sax. intra terminum Saxon. ^{offerre de-} *(qui computatur a die, quo sententia transiit* ^{bet.} *in rem judicatam, ad jurandum se offerre de-* ^{bet.} *bet, & petere ut reus seu adversa pars ad* ^{bet.} *præstandum juramentum calumniæ, ut & ad* ^{bet.} *videndum jurare citetur; in foro autem E-* ^{bet.} *lector. Saxon. intra octiduum se offerre, & di-* ^{bet.} *cto modo petere debet. vid. Decis. Elector.* ^{bet.} *noviss.*

noviss. 18. Phil. obs. in eand. dec. 18. Carpzov. in proc. Tit. 11. art. 3. n. 57.

Lites, jurejurando judiciali finitæ, non retractantur.

XV. Lites, jurejurandó voluntario, vel etiam judiciali ita finitæ, retractari nequeunt, ne quidem prætextu perjurii, ob instrumenta noviter reperta. *l. 31. in fin. ff. de jurejur. l. 10. C. de transact. l. 4. C. de re judic.*

Alia est ratio in juramento necessario.

XVI. Alia est ratio juramenti necessarii, quo licet præstito, nihilominus, ob instrumenta reperta, causa ex integro agitur. *d. l. 31. ff. de jurejur. Carpz. d. l.*

Juramenti in litem descriptio.

L. 12. ff. t. 3. de in litem jurando.

XVII. Juramentum in litem est, quo, propter intervenientem dolum aut culpam adversarii, rem non restituentis, aut non exhibentis, giudice deferente, actor rem suam, quam petit, æstimat: estque duplex, aliud affectionis, quo propter dolum adversarii, rem non restituentis, etiam ultra verum pretium ex affectione res æstimatur; *l. 1. § 2. ff. de in lit. jur.* aliud veritatis, quo res, quæ culpa possessoris interiit, vel deterior facta est, quanti vere est, & quanti revera interest, æstimatur. *d. text.* Illud locum habet, ubi agitur de re nostra restituenda, quam adversarius dolo & contumacia restituere detrectat v. gr. in actionibus in rem, item in actionibus in personam b. f. iis nimir. in quibus ex contractu quid restituendum. Hoc vero locum habet in aliis actionibus, ubi non de restituenda, sed tradenda re solum agitur, v. gr. in actionibus emti, &c. it. in stipulationibus. Cæte-

rum

rum in praxi hodierna non multum hæc differentia attenditur, sed relictum videtur iudicis arbitrio, quando juramentum hoc, sive affectionis, sive veritatis, ac in quibus iudiciis, sive b. fidei sive stricti juris, sive directis sive contrariis actionibus, deferendum existimet Carpzov. *in proc. tit. 12. art. 4. n. 7. 8. 9. § p. 1. c. 23. d. 19. n. 11. § 12.*

XVIII. Iudex æstimationi actoris modum statuit, nimir. primo æstimat actor, deinde moderatur iudex, tunc subsequitur juramentum actoris, quo a iudice determinata summa confirmatur. *l. 2. §. f. l. 4. §. 2. ff. de in lit. jur. add. Carpzov. proc. tit. 12. art. 4. n. 16. Richter. dec. 58. n. 43. § regul. jur. 2. n. 11. vid. tit. de in lit. jur. ibique Exerc. nostr. 17. th. 70. § seqq.*

XIX. Atque hæc ita obtinent, si dolo, culpa vel mora adversarii res interierit vel deterior facta sit, alias si integra exstet, vel manu militari aufertur possessori, restituere nolenti, vel juxta arbitrium iudicis, cum primis si actor, ob procaciam aut moram adversarii, æstimationem malit habere, quam ipsam rem, juramentum in litem locum habet. *l. 5. §. 1. in fin. ff. de in lit. jur. junct. l. 68. de R. V. Borcholt. de in lit. jur. c. 4. num. 4.*

XX. Addendum hic est, de jure Saxon. singulariter receptum esse, ut actor res vi ablatas, & damnum per vim illatum possit æstimare ac petere, ut reus summam istam solvat,

Juramentum minorationis.

vat, aut juramento eam deminuat, & tunc reus vel illam summam, quam tamen aliquando iudex moderatur, Carpzov. *t. 12. art. 4. n. 12.* solvere, vel juramentum minorationis seu deminutionis (*den Minderungs-Eyd*), præstare debet: quò præstito in id solum condemnatur, quòd juravit. Locum ergo tantum hoc habet in vi expulsiva & ablativa; & potest id evitare reus, si probet, damnum tanti non esse, quanti ab actore æstimatum. vid. H. Pistor. *l. I. quest. Saxon. quest. 16.* Carpzov. *de process. tit. 12. art. 4. num. 28. & seqq.*

TIT. XIII.

DE

CONCLUSIONE CAUSSÆ.

Causa conclusio.

I. Postquam disputationes attestationum, de quibus *tit. præced.* dictum, judici sunt oblatae, proxime subsequitur causæ conclusio, quæ dicitur, quando partes utræque omnibus probationibus & allegationibus, seu scriptis ulterioribus renunciant, & jam litem decidendam iudicis conclusioni submitunt.

Distinguitur in expressam & tacitam.

II. Distingui hæc solet in expressam & tacitam. Expressa est, quæ verbis fit expressis, litem iudicis cognitioni submittentibus, seu pure seu conditionaliter, nimir. si pars adversa nihil novi amplius attulerit. Tacita conclusio est, quando non quidem expressis verbis causa iudicis cognitioni submittitur, sed

fed ex circumftantiis apparet, nihil nifi iudicis fententiam fupereffe.

III. Post conclusionem in cauffa nihil amplius admittitur, quia, ut Dd. loquuntur, conclusio partibus os claudit, feu ulteriorem probationem & allegationem excludit *c. 5. X. de cauf. poff. & propr. add. Rutg. Rul. de Commiff. p. 4. l. 8. c. 11. n. 12.* aliquando vero iudex conclusionem refciadere re ita exigente potest, & ulterius quid injungere; *cum Joannes 10. X. de fid. instrum. Rutg. Ruland. d. tr. p. 1. l. 6. c. 8. n. 9. Gail. 1. obs. 107. n. 5.*

IV. Admittitur tamen, ut post conclusionem in cauffa pro informatione iudicis allegationes juris, item confilia & refponfa prudentum, feu Dd. exhibeantur, quæ parti adverfæ non communicantur. vid. *Churf. Sächf. Proceß-Ordn. tit. 29. §. ult. Gail. 1. obs. 107. n. 13. Mynfing. 3. O. 17. n. 7. Afinius præx. iud. c. 7. & 8. §. 20.*

TIT. XIV.

DE

SENTENTIA JUDICIS.

I. Tandem fequitur fententia, quæ est pronuntiatio iudicis, cauffæ controverfæ decisionem continens. *l. 1. ff. de re iud.*

II. Estque vel interlocutoria, qua controverfia, circa cauffam in iudicium deductam emergens, & ad iudicii ordinationem & firmationem *divifio.*

Sententia definitio; L. 42. ff. t. 1. de re iudicata, & de effectu fent. & de interlocut. divifio.

tionem pertinens deciditur. Dici solet interlocutio, (*ein interlocut- Urthel, ein Bey-Urthel,*) vel definitiva, (*ein Endurthel*) qua ipsa causa principalis, in iudicium deducta, deciditur. *l. 1. ff. de re jud.*

Modus

pronunciandi sententiam.

III. Pronunciat sententiam ipse iudex habilis & competens, pro tribunali sedens, loco consueto, partibus litigantibus eorumve procuratoribus presentibus, antea citatis: aliquando etiam alterutra parte per contumaciam absente. *Gail. 1. obs. 109.* expresso iudicis & partium nomine, ac recitatur sententia ex periculo seu scripto, in quo concepta, vid. *tot. tit. C. de sent. ex peric. recit.*

Quae in sententia observanda.

IV, Ipsa sententia debet esse 1.) juri conformis, alias si aperte contra LL. est, est ipso jure nulla; 2.) si definitiva fuerit, libello conformis, tum quoad rem petitam, ne reus in alia causa condemnetur, tum quoad causam petendi atque ita continere debet vel absolutionem ab eo, quod petitum est ex causa, vel condemnationem, *d. l. 1. ff. de re jud.* 3.) actis conformis, 4.) certa, §. 32. I. *de act.* vid. *l. ult. C. de sent. quae fin. cert. quant.* siue sit certa per se, siue ad certum quid referatur.

Sententia non solum causa

principalis finitur, sed & de fructibus, expen-

V. Continet vero sententia praeter ipsius causae principalis decisionem, etiam condemnationem vel absolutionem ratione fructuum & expensarum, item damnorum restituendorum. Quibus autem casibus fructus & damna

damna sint restituenda, ex tribus libris prioribus & debuis, ubi de jure cognoscendo agitur, est colligendum. add. *tit. C. de fruct. & lit. expens.* Effectus & decider.
 Expensas litis quod attinet, regulariter victus victori ad illas restituendas condemnatur, nisi justam litigandi causam habuerit. vid. *t. t. I. de pœn. tem. litig.*

VI. Effectus sententiæ est, quod lis, seu tota, seu particula ejus in judicio occurrens, per eam decidatur, & post decem dies illa transeat in rem judicatam, si nimir. intra istos remedium non adhibitum fuerit: de quibus remediis *tit. 19.* agetur.

TIT. XV.

DE

QUIBUSDAM INTERVENIENTIBUS
IN JUDICIO.

I. Ad accidentalialia (*vid. Tit. 9. aph. 1. h. l.*) Ad accidentalium spectat *judicii* pertinet juramentum calumniæ, (*der Eyd vor Gefehrde*) quod aliquando, una vel altera parte exigente, præstandum. l. Juramentum calumnia. Est veropro jusjurandum calumniæ, quo litigantes, vel procuratores eorum obtestantur, quod existiment, se bonam fovere causam, & litem b. f. absque fraude se persecuturos. vid. *tot. tit. C. de jurej. propter calumn. dand. & X. de jur. calumn.*

II. Dividitur juramentum calumniæ in generale & speciale. Generale est, quod ab utroque litigantium super tota causa præstatur.

tur: speciale, alias juramentum malitiæ, (*scil. non committendæ*) est, quod in qualibet judicii parte tam ante, quam post litem contestatam exigitur.

*Hodiernus
usus.*

III. Hodie secund. proc. juris comm. generale quidem juramentum calumniæ, parte exigente, præstandum est: *cap. 1. de juram. cal. in 6.* at jure Saxon. in usu non obtinet; Juramentum autem speciale etiam in foro comm. non nisi eo casu, quo præsumtio malitiæ contra partem litigantem est, exigi potest. Similiter etiam in foro Saxon. specialiter exigitur ab eo, qui juramentum detulit, & præterea itidem ob præsumptionem malitiæ pro arbitrio judicis imponi potest. add. *Gail. 1. obs. 87. Setler. tr. de juram. l. 3. c. 4. n. 36. Carpz. in proc. tit. 12. art. 1.*

II. Litis denunciatio.

IV. Præterea sæpius judicium præcedit, vel etiam in ipso judicio accidit litis denunciatio, quæ fit a reo, in judicio convento, suo auctori, sive a quo causam habet, ut nimir. liti assistat, & re evicta evictionem præstet: qua de re superius *Lib. 3. add. Carpz. tit. 4. art. 3.*

III. Interventio.

V. Porro etiam accidit aliquando interventio, qua nimir. tertius quidam circa litem inter alios motam id, quod ejus interest, adducit, & persequitur. *Nov. 112. cap. 1. c. 4. de elect. in 6.*

*quæ locum
habet ob
quodlibet
interesse.*

VI. Locum hæc habet in omnibus causis, ubi quis interesse suum probare potest, & non solum ante sententiam & conclusionem, sed & post

post rem judicatam, ad avertendam executionem, intentari potest. vide Carpzov. *d. tit. 4. art. 2.* *Et quovis tempore.*

VII. Deinde juxta usum receptum litis reassumptione aliquando est opus, quæ alterutro litigantium defuncto debet fieri ab heredibus. *IV. Litis reassumptio.* Novissimo tamen Rec. Imp. de Anno 1654. §. *damit. auth. 99.* ad lites abbreviandas statutum est, ut statim initio litis mandatum etiam ratione heredum concipiatur, adeoque non amplius opus sit reassumptione. Quibusdam tamen locis jus antiquum adhuc viget. Carpzov. *tit. 5. art. 2. n. 14.*

TIT. XVI.

DE

PROCESSU ARRESTI.

I. Diximus de processu ordinario: agendum nunc est, antequam ea, quæ judicium sequuntur, exponamus, de processibus summaris & executivis; ad quos processus arresti videtur quidem pertinere, singularis tamen forma in eo obtinet, quæ in foro cumprimis Saxon. probe attendenda. *In processu arresti singularis forma observanda:*

II. Nim. 1.) adeundus est judex, & ab eo petendum, ut arrestum in re aliqua debitoris decernatur. Simul autem 2.) probetur necesse est, liquidum esse debitum, saltim per exhibitionem obligationis vel instrumenti, vel etiam per productionem testium, qui debi-

tum confirmant, & judicem de eo certiozem reddunt. add. Berlich. p. 1. *Decif.* 107.

3.) *justa
caussa.*

III. Porro 3.) desideratur, ut justa causa subsit arrestum petendi, quod scilicet debitor ære alieno sit gravatus, vel quod alio modo non satis commode creditor debitum possit consequi.

*Documen
tum arresti
impetrati.
Renovatio
arrestu primi.*

IV. Hisce in eo observatis & demonstratis, judex arrestum decernit, & impetratum esse arrestum attestatur. A quo tempore impetrati arresti si quatuordecim dies elapsi fuerint, arrestum prima vice est renovandum, & quidem ipso die decimo quarto renovatio fieri debet, quod tamen extra Electoratum in hisce terris non ita stricte observatur, sed unus vel alter dies non accurate attenditur. Hanc renovationem factam esse, iterum judex, dato arrestanti documento, testatur.

*Secunda
arrestu re-
novatio,
exhibito
simul li-
bello arre-
statorio.*

V. Post elapsos rursus 14. dies arrestum secunda vice venit renovandum, & quidem itidem ipso die 14. Simul vero etiam libellus arrestatorius (*Kummerklage*) est offerendus judici: in quo nim. creditor seu actor arrestans, perinde ut in alio libello, causam & factum enarrat seu proponit judici, & insuper addit, arrestum se petiisse & impetrasse, & debito modo renovasse, adeoque petit, ut arrestum in formalibus pronuncietur legitimum, & sibi inde competere jus reale in bonis arrestatis, & præferendum se esse omnibus aliis creditoribus, jus potius non habentibus:

bus, petit etiam recognitionem documentorum, quibus scilicet debitum ipsius probatur.

VI. Uti vero ipsa statim petitio arresti, nec non renovatio primo loco seu prima vice facta, parti adversæ est a iudice denuncianda: ita & libello arrestatorio oblato, parti adversæ hic una cum documentis transmittendus, atque certus dies præfigendus, & debitor citandus est, quo respondeat & documenta recognoscat; & tunc ulterius proceditur, uti in processu executivo.

VII. Effectus igitur arresti est, quod arrestum legitime impetratum & renovatum tribuat jus pignoris prætorii a die impetrati arresti, ideoque etiam arrestanti competat jus in re in bonis, ut alias in pignoribus. vid. latius Carpzov. in Proc. Tit. 21. art. 1. seqq. it. David. Mevius *integro tr. de Arresto.*

TIT. XVII.

DE PROCESSU SUMMARIO.

I. Processus summarius seu extraordinarius est, ubi, non servatis solennitatibus ordinariis solum ea, sine quibus processus non potest ullo modo subsistere, observantur. Nimirum, ut qualis qualis facti narratio & petitio ab actore fiat, reus a iudice competente citetur, citatus respondeat, probatio injungatur, & sine solenni disputatione attestationum statim sententia feratur.

II. Locum habet hic processus in causis, quas vocant, summarijs seu extraordinarijs, nimirum *Causa, in quibus locum habeat.*

nimirum 1.) in novi operis nunciatione, 2.) in debitis tributorum & aliorum onerum publicorum, 3.) in actione ad exhibendum, 4.) in causa alimentorum, 5.) in causa legatorum & fideicommissorum, cum primis ad pias causas, 6.) in matrimonialibus, aliisque causis Ecclesiasticis, 7.) in remedio ex *L. f. C. de edicto D. Hadriani toll.* 8.) in possessorio summarissimo, 9.) in processu ex *L. Diffamari*, 10.) quando agitur de operis Magistratui, seu nobilibus præstandis, 11.) quando agitur de obsequio parentibus & Magistratui præstando, 12.) in causa depositi, 13.) in concedenda restitutione in integrum, 14.) in causa pia, v. gr. Ecclesiarum, Academiarum, vel etiam universitatis, 15.) in causa fisci, 16.) in causa miserabilium personarum, 17.) in salariis & mercedibus, 18.) in causis mercatorum. vid. *Jacob. Schultes obs. 3. Joh. Zang. d. except. p. 1. c. 1.*

Aliquando causa ordinaria summarie tractatur. III. Aliquando etiam iudex, ex certa ratione, causam alias ordinariam summariter tractat, vel etiam ipsæ partes litigantes inter se conveniunt, ut causa summariter expediat. *Carpzov. in proc. Tit. 2. a. 1. §. 5. n. 56. & seqq.*

TIT. XVIII.

DE

PROCESSU EXECUTIVO.

Processus executivus. I. Processus executivus vocatur, quando, itidem absque solenni processu, de simplici ac plano

plano causa agitatur, & ad ipsam statim executionem properatur.

II. Locum habet hic processus in chirographis ac instrumentis paratam executionem habentibus. vid. Coler. *integr. tr. de proc. execut.* quæ instrumenta etiam guarentigiata appellantur, seu liquida & indubitata. *locum habet in liquidis instrumentis.*

III. Modus procedendi ita se habet, ut actor judici causam breviter exponat, & instrumento simul exhibito, recognitionem ejus ac paratam executionem petat. Reus citatus vel recognoscere, vel jurato diffiteri instrumentum debet. Facta recognitione, statim condemnatur reus, vel si forte sit contumax, accusata contumacia iterum citatur sub pœna recogniti: denuo vero reo contumace, instrumentum habetur pro recognito, ac itidem reus condemnatur. Sin vero jurato diffiteatur reus instrumentum, absolvitur. vid. uberius Carpzov. *in proc. Tit. 22. Dec. El. 12.* *Modus procedendi.*

IV. Admittuntur tamen etiam in hoc processu exceptiones peremptoriæ, quæ sæpius reservantur post factam recognitionem, quæ tamen exceptiones in hoc processu non aliter admittuntur, quam si in continenti possint probari; alias nihilominus condemnatur reus, & sententia executioni mandatur; exceptiones vero illiquidæ ad reconventionem remittuntur. *Admittuntur exceptiones non nisi peremptoriæ.*

eiusmodi recensentur. V. Ejusmodi exceptio est 1.) solutionis, 2.) compensationis, 3.) usurariæ pravitatis, 4.) simulationis, 5.) SCti Macedoniani, 6.) excussionis seu ordinis, 7.) erroris calculi, 8.) non numeratæ pecuniæ, 9.) non secuti implementi, seu non adimpleti contractus. Ac in genere istæ exceptiones contra instrumentum liquidum opponi possunt, quæ ex natura ipsius contractus dependent, & in continenti demonstrari queunt. Coler. *d. tr. p. 4. c. 1. n. 48. seqq.* Berl. *p. 1. concl. 84. n. 1. seqq.*

Testes regulariter non admittuntur.

VI. Dicitur vero exceptio in continenti probata, quæ fit per instrumenta, vel ex ipsius actoris confessione. Probatio vero per testes regulariter non admittitur, multo minus juramenti delatio: aliquando tamen ex æquitate, & si judici ita singulariter visum fuerit, probatio per testes admittitur, ita ut intra terminum certum, nimir Saxonicum in foro Saxon. examinentur testes, atque ita tota probatio intra hunc terminum absolvatur, nec accedunt ea, quæ alias in processu ordinario desiderantur. vid. Carpzov. *d. tit. 22. art. 4. n. 26. & seqq.*

TIT. XIX.

DE

PROCESSU SECUNDÆ INSTANTIÆ.

Sententia impugnatur

I. Judicium primæ instantiæ per sententiam finitum; si hæc vel illa pars litigans in illa non acquiescat, sequitur sententiæ ab effectu rei

rei judicatæ suspensio vel oppugnatio. Nimir. *I. per remedium nullitatis, quo ob vitium seu defectum sententia dicitur ipso jure nulla. vid. tot. tit. D. quæ sent. sin. appell. rescind. & tot. tit. C. qu. provocar. non est nec.*

II. Nulla vero dicitur sententia 1.) ob defectum in personis judicium constituentibus, quando scil. judex vel est incompetens, vel suspectus, vel etiam actor aut reus, ejusve procurator est inhabilis, 2.) ob non servatum ordinem judicarium, 3.) ob defectum in ipsa sententia, ut si prolata sit manifesto errore contra jus, si ex falsis instrumentis, si contra rem judicatam.

III. Remedio nullitatis jure comm. non nisi 30. annis præscribitur: jure vero Saxon. intra term. Saxon. nullitas est proponenda. vid. Carpzov. in proc. tit. 19. art. 3. add. Ord. Cur. Prov. Jen. cap. 36.

IV. Nullitatem proponere potest quilibet ratione sui gravaminis vel præjudicii, adeo ut etiam tertius interveniens, qui ratione sui interesse quæstionem movet, merito audiendus sit; modo de suo interesse saltim summarie doceat. Gail. 1. obs. 70. Mynsing. 2. obs. 1.

V. Est vero in arbitrio alicujus, velitne coram eodem judice, qui nulliter judicasse dicitur, nullitatem deducere, an vero coram judice superiore. Gail. 1. Obs. 127. num. 7. Monent vero Practici, consultius esse nullita-

tem cum appellatione cumulare, quam simpliciter nullitatem deducere. Sebast. Vantius *tr. de Nullit. tit. quot & quibus mod. num. 31.* Berl. *p. 1. Concl. 61. num. 15.*

*Effectus
huius re-
medii.*

VI. Si nullitas in continenti probari possit, per querelam nullitatis executio sententiae differtur, sin vero longior desideretur causae cognitio, haud impeditur executio. Berlich. *d. loc. num. 11.* Carpzov. *d. loc. t. 19. art. 3.*

*II. per leu-
terationem.*

VII. In foro Saxon. recepta quoque est leuteratio, quae est interponenda intra 10. dies a momento publicatae sententiae, & inferitur leuterationi gravamen, quo quis sibi existimat injuriam factam in sententia. Interposita ita & suscepta leuteratione, a iudice, intra terminum Saxon. citatio ad terminum certum, quo leuteratio prosequenda, & impetranda. Die isto praefixo leuterans iterum gravamina sua repetit, & leuteratus respondet & ita alternis vicibus concludunt. In arbitrio quoque est leuterati, an velit simpliciter ad acta priora se remittere. vid. Christoph. Frid. *in proc. cum not. Nic. tit. 101. & seqq.*

*Processus
contra con-
tumaces.*

VIII. Si forte leuterans in termino prosecutionis non compareat, cum nec excusationem attulerit, nec dilationem impetraverit, leuteratio pro deserta habetur, & leuterans in expensas condemnatur. Quodsi vero leuteratus non comparuerit, leuterans ejus accusat

con-

contunaciam, & alius terminus præfigitur, & in expensas hujus termini condemnatur leuteratus: si vero iterum non compareat, sententia super caussa fertur.

IX. In nonnullis curiis recepta quoque est *III. per superleuteratio seu oberleuteratio.* Si nimirum sententia prima in leutationis instantia sit confirmata, vel etiam illi quid adjectum, tunc idem, qui leutationem proposuit, etiam oberleutationem adducit cum gravaminibus suis, & eodem modo proceditur, quo in leutatione, vid. Carpz. *in proc. Tit. 17. art. 1.*

X. In aliis terris adhibetur remedium *IV. per supplicationis,* quod itid. intra 10. dies est adhibendum, & dicitur supplicatio, quando ipsi judici, qui sententiam tulit, preces offeruntur, quibus petitur, ut propter gravamina, quæ afferuntur, sententia prior retractetur & corrigatur. add. *R. A. zu Speyer de anno 1600. §. es soll aber den Untertanen. 60. Berl. p. 1. concl. 60.*

XI. Referri etiam huc potest restitutio in *V. per restitutionem in integrum,* qua non solum minores, it. civitates & universitates, utuntur contra sententiam, qua læsi sunt, (qua de re sup.) sed & nonnullis in locis receptum est, ut occasione generalis clausulæ, quæ habetur *l. 1. §. f. ex quib. caus. maj. 25. ann.* in genere contra quamvis sententiam, qua quis læsum se dicit, instat alius remedii suspensivi, coram eodem iudice

judice adhibeatur remedium restitutionis in integrum.

VI. per ap-
pellationem.
L. 49. ff. t.
I. de ap-
pellat. &
relation.

XII. Hæc remedia, ut diximus, coram eodem sæpius judice, de cujus sententia conquerimur, proponuntur. Sequitur appellatio, quæ est actus, quo inferioris judicis sententia, aliudve factum, iniquitatis arguitur, ac superioris decisioni causa legitime committitur.
l. i. pr. ff. de appell.

Quibus in
caussis hæc
admitta-
tur,

XIII. Admittitur regulariter appellatio in omnibus caussis, civilibus & criminalibus, secundum jus civile: hodie tamen in criminalibus non admittitur. Præterea excipiuntur certi casus, nimir. 1.) quod non liceat appellare a sententia in possessorio summarissimo, 2.) in caussis moram non ferentibus, ut alimentorum, it. refectionis ædificiorum, 3.) non licet appellare ab executione.

Ejus forma.
L. 49. ff. t.
3. quis, a
quo ap-
pell.

XIV. Forma appellationis consistit in legitimo ordine, modo & tempore. Ordo justus est, si gradatim ab inferiore ad superiorem fiat. Modus appellationis in eo consistit, quod vel fiat judicialiter, h. e. judex superior adeat, & ipsi appellatio afferatur, cum petitione, ut judici a quo insinuetur, & apostoli, ut vocant, reverentiales petantur; vel etiam coram notario & testibus, ita ut instrumentum, super appellatione confectum, judici a quo offeratur. Carpzov. *in proc. tit. 18. n. 1. & seqq.* Tempus denique appellationis seu factalia observanda sunt triplicia: 1.) appellationis

L. 49. ff. t.
4. quando
appel-
land. fit.

tionis interponendæ, 2.) introducendæ, 3.) & intra justificandæ seu prosequendæ.

XV. Primum quod attinet, tempus scilicet interponendæ, intra 10. dies interponenda venit, computandus a die latæ sententiæ, momento quis, ejusve procurator sciverit, vel scire debuerit, eam esse pronunciatam: & currit hoc tempus de momento ad momentum. Appellatione ita legitime interposita, apostolos intra 30. dies appellans petere tenetur. *Clem. quamvis. 2. de appell. l. un. ff. de libell. dim.* Dat vero judex a quo vel apostolos reverentiales, si nim. defert appellationi, vel refutatorios, quando appellationi defert.

quæ
temp.
*Fatale ap-
pellationis
interpo-
nenda;*

*item petendi
apostolos:
L. 46. ff. t.
6. de li-
bell. di-
missi. qui
apost. dic.*

XVI. Tempus introducendæ appellationis coram iudice ad quem, jure comm. definitum quidem non est, sed arbitrio iudicis a quo committitur, & præfigitur. In Camer. Imper. statutum est spatium semestris; in foro Saxon. præfixum est tempus unius mensis, computandi a die, quo dati sunt apostoli. Licet vero judex a quo det refutatorios apostolos, nihilominus judex superior potest deferre appellationi.

introducenda.

XVII. Rite vero apud superiorem iudicem introducenda est appellatio, exhibitis apostolis, per supplicationem pro citatione, inhibitione & compulsorialibus, ut nimirum pars adversa citetur ad appellationis processum suscipiendum, & iudici a quo inhibeat, ne quid ulterius in causa attentet, & compellatur, ut acta prioris instantiæ edat.

*introducitur
appellatio-
nis.*

XVIII.

*Fatale ju-
stificanda.*

XVIII. Tertium fatale, appellationis scil. justificandæ, est spatium unius anni, vel, si iustis ex causis appellans impediatur, bien-
nii; nisi secundum ordinationes iudiciorum, vel a iudice brevior terminus sit statutus. Intra istum terminum justificanda est appellatio per deductionem gravaminum.

*Modus pro-
cedendi.*

XIX. Proceditur autem in appellationis instantia eodem modo, quo in priori, & denuo causa agitur, & quæ in priori instantia prætermittitur, in hæc proponuntur. Novis itaque exceptionibus peremptoriis, ante forte omiſſis, it. novis probationibus uti potest appellans: non tamen alios testes super iisdem vel contrariis articulis producere licet.

*Effectus ap-
pellationis.*

XX. Effectus appellationis legitime interpositæ est, quod per appellationem devolvatur causa ad superiorem, & sententia, ab inferiore lata, suspendatur, ut executioni dari nequeat. Quodsi igitur pendente appellatione attentatum innovatumque quid fuerit, super attentatis imploratur iudex ad quem, ut illa in pristinum restituat. vide Lancelot. *in tr. de attentatis.*

*Quis exe-
quatur sen-
tentiam.*

XXI. Discussa porro appellationis causa, iudex superior priorem sententiam aut confirmat, & tunc remittitur causa & executio ad priorem iudicem: aut corrigit, & tunc ipse iudex superior sententiam suam exequitur. add. Carpzov. *tit. 18. art. 6. n. 41. seqq.*

XXII. Quodsi debito modo appellatio non fuerit justificata, uti loquantur, appellatus accusat appellationis contumaciam, & tunc appellatio pro deserta habetur, & appellans in expensas condemnatur. *Processus contra contumaces.*

XXIII. Denique remedium quoque suspensivum est revisio actorum, in Camera receptum, quæ est remedium extraordinarium, quo iis, qui sententia Camerali se læsos conqueruntur, ex quadam benignitate per commissarios Imperatoris & Statuum Imperii ad id deputatos, succurritur, quibus alio beneficio succurri amplius non poterat. vid. *Cammer-Gerichts Ordn. part. 3. tit. 51. & 53. Bender. tr. de revis. Gail. 1. obs. 154. & 155.* *VII. per revisionem actorum.*

XXIV. Ex dictis patet, quod & advocatus & iudex ad duo debeant attendere in remediis ejusmodi suspensivis, nimir. ad formalia & materialia. Formalia vocantur observationes fatalium, materialia dicuntur ipsa gravamina. *Formalia & materialia in remediis suspensivis attendenda.*

TIT. XX.

DE

EXECUTIONE SENTENTIÆ.

I. Quodsi sententia vel in prima, vel in secunda instantia transierit in rem judicatam, & victus sponte non præstet, quod sententia exigit, succedit rei judicatæ executio, quæ est actus, quo per Magistratum id, quod per sententiam

sententiam pronunciatum est, victori præstat-
tur. vid. *tot. tit. C. de exc. rei. jud.*

*Forma exe-
cutionis.*

II. Forma & processus executionis consistit
in legitimo modo & tempore. Modus est,
ut, si quidem species aliqua, v. gr. fundus vel
ædes, sit restituenda, in isto corpore ipsa exe-
cutio fieri debeat: *l. 68. ff. de R. V.* si vero
debiti solutio, vel æstimatio, aut interesse præ-
standum sit, juxta ordinem in *l. 15. §. 2. ff. de
re jud.* procedendum est, ut videlicet I.) exe-
cutor res victi seu condemnati pignori capiat,
initio factò in rebus mobilibus: quod si mobi-
lia deficient, aut debitis non sufficiant, ad res
immobiles proceditur: quibus iterum non
extantibus, postremo ad jura & nomina con-
demnati pervenitur. vid. Berlich. *p. 1. concl. 81.
n. 44. § 59. Carpzov. tit. 25. art. 2.*

*In rebus op-
pignoratis
electio est
creditoris.*

III. Cæterum si bona quædam sint oppi-
gnorata creditori, in ea secundum electionem
creditoris fit executio. add. Carpzov. *d. loc.
art. 2. n. 1. § seqq.*

*Subhastat-
io.*

IV. Rebus modo prædicto captis & occu-
patis, sequitur subhastatio, cujus processum
perspicue & late exponit Carpzov. *d. tit. 25.
art. 4.*

*Res execu-
tioni exem-
ta.*

V. Excipiuntur tamen quædam res, quæ
huic executioni non subjacent, quales sunt ve-
stes & suppellectilia, ad quotidianum usum de-
stinata, it. res & instrumenta ad artificium vel
opificium debitoris, vel etiam agriculturam
pertinentia.

TIT. XXI.

DE

PROCESSU CRIMINALI.

I. Duobus modis in criminalibus proceditur, 1.) per accusationem 2.) per inquisitionem. In accusatione eodem modo proceditur in criminalibus, quo in processu ordinario in civilibus, nisi quod in illis confessio aliquando per torturam a reo extorqueatur: de qua inferius.

Processus criminalis per accusationem: L. 48. ff. t. 2. de accusat. & insert.

II. Inquisitio est legitima iudicis, ex officio procedentis, super delicto, ad ipsum per certum denunciatores, vel ex fama communi delato, indagatio.

per inquisitionem:

III. Distingui solet inquisitio in generalem & specialem. Generalem vocant, quæ instituitur ad id, sciatur, an delictum vere sit commissum, & a quo: specialis vero instituitur adversus certam personam ob delictum, de quo, quod commissum sit, & quod ista persona sit suspecta, ex generali inquisitione apparet.

quæ vel generalis, vel specialis.

IV. Regulariter inquisitio locum habet in omnibus delictis, exceptis levioribus, v. gr. injuriis verbalibus, nisi injuriæ sint atroces,

In quibus delictis locum habeat.

Mm

& in

& in Magistratum vel aliam personam, in dignitate singulari constitutam, sint commissæ. Carpzov. *in pr. Crim. q. 107. num. 23. & seqq.*

Caute hæc suscipienda.

V. Circa personas, contra quas inquiritur, sciendum, quod cautius procedendum fit, & non ita facile, specialis cum primis inquisitio suscipienda contra personas bonæ famæ, vel in dignitate constitutas; quia scilicet contra has non ita præsumitur, uti contra personas viliores.

Pertinet ad inquisitionem captivæ & incarcerationis rei.
L. 48. ff. t. 3. de custod. & exhibitione reorum.

VI. Pertinet ad specialem inquisitionem captura & incarcerationis rei, quæ decernitur in delictis, quorum pœna est ultimum supplicium, aut corporis afflictiva, vel si delinquens sit vagabundus, aut de pœna certa irroganda nondum constet: sufficiunt autem indicia probabilia. vid. Carpzov. *in pr. crim. p. 3. q. III. n. 25.*

Examen inquisiti.

VII. Sequitur porro examen rei seu inquisiti, quod fieri debet super certis articulis inquisitionalibus, qui concipiuntur ex testimonii summaria depositione, ita ut singuli articuli unum tantum punctum contineant, unicamque circumstantiam.

Certus esse

VIII. Sollicitus quoque debet esse iudex de

corpore delicti, ut vocant, indagando, h. e. *debet iudex* de veritate criminis commissi: de hac enim *corporis delicti* si liquido & certo non constet, non facile tortura, multo minus pœna aliqua capitalis infligitur. De hoc autem corpore delicti vel ita constare potest, ut in oculos quasi incurrat: ut in homicidio, infanticidio, parricidio, furto, falsa moneta &c. ubi singulariter de homicidio notandum, quod constare debeat de lethalitate vulneris, ad pœnam scilicet ordinariam infligendam. vid. *Ordin. Crimin. art. 147.*: Vel in delictis transeuntibus, ex certis & indubitatis indiciis; ut in crimine adulterii, veneficii &c. add. *Carpz. d. q. 108. n. 8. & seqq.*

IX. Negante reo delictum, testes, qui *Confrontantia* summariter fuere examinati, vel etiam *tatio.* qui, si res ita exegerit, ulterius examinantur, confrontatur cum reo. vid. *Taabor integ. tr. de confront.*

X. Si nec per confrontationem reus ad confessionem possit adigi, testes super certis *jurata sessionum examinatio.* articulis summarie & jurato examinantur, & omnia fideliter consignantur. Nonnullibi tamen receptum est, ut confrontatio fiat demum post juratam depositionem testium.

XI. His ita peractis, si reus petat, ut ad defensionem admittatur, ipsi hæc conceden-

da est, inque eum finem acta, in loco judicii & præsentia personarum ad judicium pertinentium, ipsi ejusve advocato ac defensori legenda exhibentur, ut inde excerpere possit, quæ ipsi necessaria videbuntur. vid. Carpzov. *d. p. 3. q. 115.* Imo ipse judex, an inculpatus innocentiam forte deducere possit, sollicitus esse debet. vid. *P. H. O. art. 47.*

Salvus con-
ductus

XII. Aliquando salvus conductus reo conceditur, si nimir. reus sit absens, & prehendi non potuerit. Distinguitur autem salvus conductus in generalem & specialem. Generalis dicitur, quando judex absque præstita cautione reo citato tribuit securitatem ad judicium veniendi, & inde recedendi. Specialis salvus conductus dicitur, quando citato præstita ab ipso cautione, plena datur securitas sub publico sigillo judicii, ut per totum tempus litis durantis liceat ipsi in loco judicii commorari, usque dum vel absolutio, vel tortura aut pœna decreta fuerit. vid. *lat. Carpzov. d. 1. p. 3. q. 112.*

Transmis-
sio actorum.

XIII. Si reus defensionem absolverit, & testes etiam, quos forte pro innocentia sua produxerit, examinati fuerint, acta ad collegium juridicum transmittuntur, ubi indicia & præsumptiones diligenter examinantur, &, an præsum-

funtiones sint elisæ in rei defensione, nec ne, prudenter æstimatur. Ei, prout res exegerit, reus vel absolvitur; vel juramentum purgationis ipsi imponitur; vel territio s. verbalis seu realis, vel etiam ipsa tortura secundum indici-
Adjudicatur aliquando juramentum purgationis: aliquando tortura.
L. 48. ff. t. 18. de quæst.

XIV. Quodsi reus mediante territione vel tortura confessus fuerit delictum, altero vel tertio die in loco judicii, coram iudice & scabinis & actuario judicii, rursus interrogandus est super confessione, ac si ratificet confessionem, in tortura vel territione factam, pœna delicto conveniens dicitur.
Confessionem rei post torturam repetitam insequitur pœna.
Ord. Crim. art. 56.

XV. Quodsi vero tunc revocaverit confessionem, vel licet tunc iterum quoque repetierit, sed proxime ante executionem pœnæ revocaverit, tortura repetitur secunda vice pro arbitrio iudicis, nisi scil. revocationis probabiles afferantur causæ.
Quid agendum revocata confessione.

XVI. Quodsi jam iterum in secunda tortura confessus fuerit delictum, sed iterum revocaverit, tertia solet decerni tortura, & si post torturam ratificet confessionem, solet adhiberi notarius cum testibus, ut confessio-

nem ex ore ipsius inquisiti audiant, & notarius confignet, ac instrumentum conficiat; modo hoc observato, licet ante executionem sententiæ confessionem sponte post torturam repetitam revocaverit, nihilominus pœna executioni mandatur. vid. Carpzov. *d. p. 3. qu. 126.* Præsupponendum tamen hic est, ob urgentes præsumptiones ac singularia indicia torturam initio decretam & repetitam fuisse.

Quodsi quis non ratificet confessionem,

XVII. Quodsi vero semper etiam tertia tortura adhibita, non ratificarit postea confessionem, pœna ordinaria mortis non dicitur, sed pro ratione circumstantiarum pœna aliqua extraordinaria infligitur.

persistens in negando absolvitur, vel extraordinario punitur.

XVIII. Sin autem reus in tortura, seu prima seu secunda, seu tertia in negando persistit, & ita indicia & præsumptiones, mediante territione & tortura decreta, purget & innocentiam suam confirmet, absolvitur, & aliquando in impensas processus condemnatur, aliquando etiam, cum primis in crimine veneficii, si indicia valde fuerint urgentia, & tamen persistiterit in negando reus, nihilominus relegatio, vel abitio ex territorio & loco dæcernitur.

Processus contra ab

XIX. Denique addendum, quomodo contra absentem & fugitivum sit procedendum: & qui-

& quidem omnia media tentanda sunt, ut *absentem ac* deprehendatur, & in carcerem detrudatur. Si *fugitivum.* vero deprehendi nequeat, differentia est ob- *L. 48. ff. t. 17. de re-* servanda inter crimina & delicta: si enim *quirendis* crimen seu delictum non aliam, quam carce- *reis vel* ris seu relegationis mereatur pœnam, tunc vel *absent.* multa dicitur, & in ejus bona fit executio; *damnan-* vel etiam relegatio contra absentem execu- *dis.* tionem mandari potest, præcedentibus tribus citationibus.

XX. Sin autem delictum sit gravius, quod *In delictis* mortis pœnam vel saltim fustigationis mere- *graviori-* tur, tunc jure commun. bona rei fugitivi an- *bus.* notari solent, non eo fine, ut confiscentur, sed ideo, ne quid ex bonis ad fugitivum transferatur, unde se sustentare possit. *P. H. O. art. 209.* Denique reus citatur edictaliter in tribus territoriis, & quidem ternis vicibus, adjecta in ultima citatione comminatione, & si reus sit contumax, & non compareat, singulis terminis a fiscali contumacia accusatur. Quodsi ita citatus reus non compareat, habetur pro convicto & condemnatur; si quidem crimen mortis pœnam mereatur, quod mortis pœna dignus sit, (*Wird in die Mord-Acht erkläret.*) add. Exercit. nostr. *ad D. XLIX. thes. 97.*

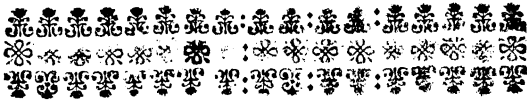
XXI. Jure vero Saxon. processus banni con- *Processus* tra absentem instituitur: ita nimir. ut fisca- *banni Sa-* *lis* *xonicus.*

lis constituatur, qui libellum accusatorium in judicio proponit, & processum banni institui petit, citatur deinde reus in tribus territoriiis edictaliter. Si non compareat, accusatur ejus contumacia a fiscali, & ad Collegium Juridicum acta transmittuntur, ubi sententia dicitur, ut iterum sub pœna contumaciæ reus citetur. **E**o iterum non comparente, iterum contumacia ejus accusatur, ac rursus a Collegio juridico sententia fertur, ut tertia vice, *bey Straff Ungehorsams biß auf Ehebaffzen*, citetur. Quodsi non compareat, contumacia ejus accusata, a Collegio juridico bannum decernitur. Si postea intra annum nullam excusationem attulerit, & a banno se non liberaverit, iterum convenientibus modis citatur, & eo non comparente bannum superius, *die Ober-Acht*, decernitur, cujus effectus in plurimis locis est, ut bona confiscentur. vid. Carpzov. *d. p. 3. qu. 140.*

Richter. *tract. de suc ab intest. sect. 5. n. 88. & seqq.*

S. D. G.

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM

PRIOR NUMERUS PAGINAM;
POSTERIOR APHORISMUM
DENOTAT.

A.

Abactio partus.

Jure Carolino & Saxon. circa hoc delictum
distinguitur inter partum animatum & in-
animatum. 440. 2.

Abigeatus.

Quinam sint, & quomodo puniantur abigei
ibid. 4.

Absentia.

Propter laudabilem vel casualem absentiam
quis potest restitui in integrum 429. 21.

Quomodo contra absentem in criminalibus
procedendum sit 550. 19.

Jure Saxon. processus banni contra absentem
instituitur 551. 21.

M m 5

Accepti-

Index Rerum

Acceptilatio.

Acceptilationis descript. & formula quæ fit
417. 11. & 12.

Acceptio sine causa.

Est quasi contractus, ex quo datur condictio
sine causa 396. 21. & seq.

Huc non pertinet condictio ob turpem vel in-
justam causam, nec condictio furtiva ib. 23.

Accessio.

Describitur & dividitur 85. 31.

Accessio naturalis accidit 1.) per foeturam ani-
malium ibid. 32.

2.) per alluvionem ibid. 33.

Accessio artificialis.

Quænam dicatur 89. 39.

Septem sunt hujus accessionis genera ib.

Accessio fortuita.

Est thesauri inventio 98. 56.

Accusatio.

Quomodo procedatur in processu criminali
per accusationem 545. 1.

Actio.

Actionis in genere definitio 42. 1.

Actiones aut in rem sunt, aut in personam, aut
mixtæ ib. 2.

Dantur actiones ratione gestorum ab iis, quos
in potestate habemus 399. 1.

Actio ad exhibendum.

Cui bono detur, & quæ ejus descriptio 174. 1.
Com-

& Verborum.

Competit hæc actio ob quodlibet interesse
ibid. 2.

Datur etiam interdictum ad exhibendas Ta-
bulas Testamenti 175. 3.

Actio communi dividundo.

Ex quo contractu detur, & quid sit, explica-
tur 393. 11.

Actio confessoria.

Describitur 118. 2.

Accomodat hęc, ut & negatoria hodie ad
alia quoque Jura 119. 6.

Ratione servitutum personalium datur etiam
actio confessoria 127. 15.

Oritur hæc actio ex domino rerum incorpo-
ralium 173. 15.

Actio de eo, quod certo loco.

Definitio hujus actionis traditur 404. 3.

Actio de in rem verso.

Quatenus ex ista actione condemnetur Do-
minus 399. 3.

Actio de peculio.

Hodie non est in usu ib. 4.

Actio de recepto.

Definitio hujus actionis de recepto traditur
398. 27.

Actio Exercitoria.

Ratione gestorum a liberis personis competit
hęc actio, in negociatione scil. maritima
399. 5.

Actio

Index rerum

Actio familiae herciscundæ.

- Inter coheredes opus est hac actione 284. 13.
Hujus actionis fundamentum est Jus hereditatis ib. 14.
Datur inter ipsos coheredes inter se ib. 15.
Ad quid detur hæc actio ib. 16.

Actio finium regund.

- Hæc actio inter quos detur 397. 24.

Actio in factum.

- Datur contra eumentem rem furtivam 91. 43.

Actio institoria.

- Describitur 399. 6. seqq.
Potest quis aut exercitoria institoriave, aut directa actione contra magistrum institoremve agere 400. 7.
Quid obtineat, si alter contrahens quem institorem esse ignoraverit ib. 8.
Finito officio non obligatur institor 401. 9.
Quilibet exercitor aut mercator in solidum tenetur 402. 10.

Actio negatoria.

- Descriptio hujus actionis datur 118. 4.
Fundamentum hujus actionis est libertas naturalis ib. 5. & 128. 17.

Actiones præjudiciales.

- Sunt peculiare genus actionum 43. 3.
Definitio harum actionum ib. 4.
Istiusmodi actio datur 1.) ratione libertatis, 2.) ratione civitatis, 3.) ratione familiæ 43. seq. 5. 6. 7.
Hodie

§ Verborum.

Hodie est utilis ratione operarum 44. 5.
Huc quoque spectat actio de agnoscendo fi-
lio, circa quam filii agnitionem quid obti-
neat, habetur ib. 8.

Actio noxalis.

Actionum noxaliun descriptio 446. 1.
Ufus hodiernus harum actionum nullus est ib.

Actio Pauliana.

Actionis Paulianæ descriptio 299. 22.

Actio popularis.

Quænam actio dicatur popularis & qualem
hodie habeat usum 442. 1. & 2.

Actio præscriptis verbis.

Unde dicta, & ad quid detur 390. 14.

Actio Publiciana.

Oritur ex dominio præsumto 173. 16.
Cui competat hæc actio ibid.
Cumulari solet cum rei vindicatione ib. 17.
Mala fides superveniens non obest huic
actioni 174. 18.
Non datur contra verum dominum ib. 19.
E contrario res stricto jure amissa per actio-
nem rescissoriam revocatur ib. 20.

Actio quod jussu.

Cui detur hæc actio 399. 2.

Actio quod metus causa.

Unde, cui, & ad quid detur 424. seq. 5. 6.

Actio

Index Rerum

Actio Serviana.

Actionis tum Servianæ, tum quasi Servianæ
descriptio 298. 19.

Actor.

Actoris descriptio 478. 1.

Quisnam in Judiciis duplicibus fit actor ib.

Ad agendum invitus nemo cogitur 479. 3.

Dantur tamen casus, ubi quis provocatur ad
agendum ib. 4.

Actor, & reus necesse est habeant legitimam
personam standi in Judicio: hinc impube-
res minores & furiosi tutoris, curatorisve
autoritate opus habent ibid. 5.

Uxor, pro marito, filius pro patre & vice-
versa non possunt conveniri ib. 6.

Universitates per Syndicos agere debent
480. 7.

Actus.

Describitur 107. 5.

Addictio in diem.

Quid sit, exponitur 355. 13.

Adjunctio.

Describitur 91. 43.

Id, quod adjunctum, cedit quidem toti, do-
minus tamen rei adjunctæ habet actiones
tam contra m. f. quam b. f. adjungentem
ibid.

Quid obtineat, si quis suam rem rei alienæ
junxerit 92. 43.

Adjunctionis species sunt ferruminatio & ad-
plumbatura 93. 46.

Admi-

& Verborum.

Administratio Tutelæ.

Descriptio administrationis Tutelæ 393. 9.

Admodiatio.

Quid sit, exponitur 372. 6.

Adoptio.

Describitur & dividitur 36. 1. & 2.

Adoptionis in specie sic dictæ descriptio, ejusque in perfectam & imperfectam subdivisio 36. & seq. 4. & 5.

Huic similis est unio prolium 37. 6.

Adplumbatura.

Quid sit, & quid circa illam obtineat, proponit 93. 46.

Adscendentes.

Quomodo succedant ab intestato 262. seqq. II. usque ad 15.

Adulterium.

Adulterii tria sunt genera 452. 16.

Agitur ob adulterium vel civiliter vel criminaliter 453. 17. & 18.

Pœna primi & secundi generis adulterii est gladius, tertii vero relegatio & fustigatio ib. 18.

Causæ, ob quas pœna ordinaria mitigatur 453. 19.

De adulterio transigere non licet 474. 9.

Ædilitium edictum.

Quem in finem inventum sit 404. 4.

Locum habet, si res in contractum deducta vitio morbove laboret 405. 5.

In equis attenduntur vitia quatuor ib. 6.

Quid

Index Rerum

- Quid in vendito animali maclabili, & inprimis in porco obtineat ib. 7.
Locum etiam habet Ædilitium edictum, si venditor asserta non præstiterit. 406. 8.
Datur exinde actio 1. redhibitoria. 2. æstimatoria five quanto minoris ib. 9. & 10.
Tempus harum actionum quantum ib. 11.

Æquitas.

- Describitur 8. 18.
In juris accommodatione est observanda 7. 18.
Quod fit ope interpretationis 8. 19.

Affinitas.

- Inter quas personas dicatur intercedere affinitas 22. 14.
Consanguinei duorum conjugum inter se non sunt affines ibid.

Ager.

- Inundatio agri speciem & proprietatem non mutat 89. 38.

Aggratiandi Jus.

- Jus aggratiandi cui competat 467. 1.
In delictis, quibus Jure divino pœna capitalis statuta est, non habet locum, in aliis vero obtinet ib. 468. 1. 2.

Alimenta.

- Alimenta Germ. *Unterhalt*, consistunt in victu, amictu & habitatione 232. 17.
An alimentorum legato etiam studia comprehendantur 233. 17.
Quamdiu duret alimentorum præstatio? Decisio -cisto

Et Verborum.

- cifio secundum subjectam materiam instituitur
ibid.
- An possit transigi de alimentis 472. 6.
- Alluvio.*
- Quid sit, exponitur 85. 33.
- Ad alluvionem pertinet etiam coalitio ib. 34.
- Alveus.*
- Cujus fit alveus derelictus & novus, tam secundum
Jus Civile, quam hodiernam observantiam
88. 37.
- Ambitus.*
- Ambitus crimen quid sit 467. 50.
- Androgynus.*
- Cujus sexus æstimeretur, & quatenus matrimonium
inire possit 10. 2. & 27. 2.
- Annona.*
- Crimen fraudatæ annonæ quomodo committatur &
puniatur 466. 46.
- Antichresis.*
- Descriptio pacti antichreseos 293. 20.
- Si fructus legitimus usurarum modum excedant,
an adhuc pactum antichreticum subsistat, quæri-
tur? Distingui. ibid.
- Apertura Testamenti.*
- Ut constet, aliquem esse scriptum heredem, opus
est apertura testamenti, quæ vel simplex, vel so-
lennis; utriusque aperturae descriptio habetur
220. 20.

Index Rerum

Apes.

- Apum est fera natura; quid obtineat circa inclusas,
& non inclusas 82. 26.
Jus Saxonicum hac in parte non recedit a Jure Civili
ibid.
Apum alvei, num pertineant ad res immobiles 105.
2. in f.

Apoche.

- Opponuntur chirographis 387. 8.

Apostoli.

- Fatale petendi apostolos quodnam sit 541. 15.
Sunt vel reverentiales vel refutatorii ibid.

Appellatio.

- Descriptio Appellationis 540. 12.
Quibus causis admittatur, & quænam ejus forma
ibid. & seq. 13. & 14.
Fatale interponendæ appellationis, & petendi apo-
stolos ib. 15.
Tempus introducendæ appellationis quomodo rite
observetur ib. 16.
Introductio appellationis quomodo rite instituat
ib. 17.
Fatale justificandæ appellationis est spatium annale
ib. 18.
Modus procedendi in Instantia appellationis ib. 19.
Effectus appellationis quotuplex sit ib. 20.
Discussa appellationis causa quis exsequatur senten-
tiam, & quomodo procedendum contra contuma-
ces 21. & 22.

Aqua.

Et Verborum.

Aqua ductus.

Describitur, & modus aquam ducendi, cui similis est servitus aquæ educendæ 109. 9.

De aquæ ductu sunt quatuor interdicta, primum est de aqua quotidiana, secundum de aqua æstiva, tertium de aqua ex castello ducenda, quartum de rivis 307. seq. 13. 14. 15. & 16.

Aqua haustus.

Descriptio traditur 110. 10.

De aquæ haustu duo interdicta prohibitoria dantur 309. 17. & 18.

Aqua pluvie arcendæ.

Actio de ea describitur 447. 4.

Arbiter.

Arbiter & Arbitrator differunt, uterque describitur 484. 15.

Arrestum.

Per impositionem arresti sortitur quis forum rei sitæ 487. 10.

Processus arresti ad processus quidem summarios pertinet, singularis tamen forma in eo observanda 531. 1.

Requiritur enim 1.) aditio Judicis, 2.) probatio libiquidi, 3.) justa causa ibid. 2. & 3.

Documentum arresti impetrati est conficiendum, & intra certum tempus renovatio arresti primi instituenda 532. 4.

Cum secunda arresti renovatione simul libellus arrestatorius exhibetur ib. 5.

Qui parti adversæ est communicandus 533. 6.

Arrestus effectus in quo consistat ib. 7.

Index Rerum

- Pertinet arrestum ad pignorationes per judicem factas 294. 13.
- Arrogatio.*
- Arrogationis descriptio 36. 3.
- Articuli probatorii.*
- Quomodo debeant esse comparati 509. 5.
- Assassinium.*
- Assassinii descriptio & pœna 462. 36.
- Quomodo differant assassinus & assassinator. ib.
- Assicuratio.*
- Refertur ad contractus innominatos, & describitur 389. 10.
- Avaria.*
- Quid sit, & quid in contributionem avariæ veniat 403. 12. 13. & 14.
- Aucupium.*
- Describitur, & hodie valde restrictum esse probatur 81. 24.
- Aversio.*
- Quid sit per aversionem rem vendere 352. 5.
- Aurum & argentum.*
- Nostri moribus inter aurum & argentum, pecuniamque numeratam, perpetua distinctio est 231. 16.
- Austrega.*
- Pertinet ad forum privilegiatum 489. 14. in fin.
- Autochiria.*
- In hoc delicto distinguendum est, an factum sit ex mala conscientia, an vero ex morbo quodam corporali 461. 34.

5. Verborum.

B.

Banni processus.

Quomodo Jure Saxonico instituat^r iste processus 552. 21.

Beneficium Competentiæ.

Socio habenti hæc beneficium quid emolumenti inde eveniat 380. 8.

Beneficium divisionis.

Beneficium divisionis competens fidejussoribus quando cesset 348. 7. competens vero correis promittendi quando cesset 350. 4. & 5.

Beneficium excussionis.

Quando locum non habeat 299. 20. & 348. 6.

Bigamia.

Bigamiæ descriptio & pœna 455. 20.

Blasphemia.

Crimen læsæ Majestatis divinæ & blasphemia, quæ describitur, dividitur, ejusque pœna exprimitur 449. 7.

Bona Censitica.

Differunt ab emphyteuticis 165. 16.

In dubio censentur bona censitica, non emphyteutica 166. d. a.

Bona fides.

Quid denotet 134. 9. in dubio præsumitur ib.

Bona Materna.

Vi patriæ potestatis pater, avusve paternus superstes, administrant bona materna liberorum, præstita aliquando cautione 48. 1. & 2.

Hac cautione non sufficiente, vel mortuo patre, legitimæ tutelæ est locus 48. 3.

Index Rerum

Bonorum possessio.

- Bonorum possessionis** five hereditatis Prætoriæ introductio & descriptio habetur 273. 1.
Dividitur in edictalem & decretalem, utraque describitur ib. 2.
Edictalis hodie non facile usum habet ib. 3.
▲st decretali adhuc hodie opus est, 1.) si vidua prægnantem se asserat, dolose vero asserens sumtus restituere debet 274. 4. & 5. 2.) si impuberi status quæstio moveatur 274. 6.

Breve testatum.

- Datur testatori** testamentum judiciale condendi & insinuandi. 179. 9.

C.

Cambium.

- Cambium**, Germ. *ein Wechsel*, quid sit 388. 6.
Capitis minutio.

- Est triplex**, 41. 1. Definitur tam in genere ibid. 2. quam in specie ib. 3. 4. & 5. olim nimia capitis deminutio erat causa restitutionis in integrum, hodie secus est 429. 20.

Casus fortuitus.

- Casus fortuiti** descriptio & divisio 327. 18. & 19.
Res casu perit suo domino & res debita perit illi, cui debetur 329. 20. seq. aliquando casus fortuitus præstandus 330. 22.

Caupona.

- Damnum** aut furtum in navi, caupona aut stabulo commissum, refertur ad quasi delicta, & actio inde competens explicatur 443. 2.

Causæ conclusio.

- Causæ conclusionis** descriptio exhibetur 526. 1.
Distin-

& Verborum.

Distinguitur in expressam & tacitam ib. 2.
**Post conclusionem causæ regulariter nihil amplius
admittitur: pro informatione iudicis aliquando
consilia exhibentur** 527. 3. & 4.

Cautio.

Cautiois descr. & in tres species divisio 500. 13.
**Cautio pro reconventionem & expensis hodie valde est
in usu** ib. 14.
Cautio de rato quando soleat præstari 501. 14.
**Cautio patris de bonis liberorum non dissipandis, &
alimentis suppeditandis.** 48. 2.
Cautio usufructuarii 126. 10. & qs. usufructuarii
127. 12.

Cautio Mutiana.

Quænam sit, & ubi locum habeat 194. 7. 236. 21.
Cessio contra legis prohib. facta est nulla 130. 20.

Cessio nominis.

Quomodo differat a delegatione 417. 14.
**Cedens nomen regulariter non tenetur de exigibili-
tate** 409. 18.

Cibaria.

Quidnam includant cibaria 232. 17.

Circumstantia.

**Bene sunt considerandæ in quolibet casu, imprimis
an ex proposito seu dolo, an culpa, an casu quid
contigerit** 3. 9. & 10.

Citatio.

**Requisita citationis, ejusque divisio in privatam &
publicam, verbalem & realem** 494. seq. 4. & 5.
Quando locum habeat edictalis citatio 495. d. a. 5.

Index Rerum

Cives.

- Qui dicantur 39. 1.
Sunt vel nobiles vel ignobiles ib. 2.
Alii sunt in collegio, quidam etiam sunt infames 39. 3. & 4.

Civitas.

- Civitatibus in contractu mutui singulare privilegium competit, & ut constet, an Civitas obligetur, distinctio esse adhibenda 337. 7.

Clausula derogatoria.

- Quanta sit vis & effectus clausulæ derogatoriæ in testamento expressæ 204. 3.

Cloaca.

- Quid sit servitus cloacæ 114. 9.
Est etiam interdictum de cloacis tum privatis 310. 19.
tum publicis 310. 20.

Codicilli.

- Codicillorum datur descriptio 254. 1.
Cui per Codicillos relinqui; & quis relinquere possit ib. 2.
Codicilli fiunt vel testamento ante, vel postea facto; vel ab intestato, quo etiam pertinet clausula Codicillaris ib. 3.
Clausula Codicillaris supplet defectum quoad solemnitates testamenti 255. 4. alias vero nihil operatur 255. 5.
Plures Codicilli simul valent ib. 6.

Cœmeteria.

- Hodie sunt constituta ad sepeliendos mortuos 76. 11.

Collaterales.

- Quando & quomodo collaterales succedant 265. 15. & 16.

Collatio

& Verborum.

Collatio bonorum.

- Aliquando in divisione hereditatis collatione opus est, & tunc non tantum filii, sed etiam nepotes conferre debent 276. 4. & 5.
- Secus est, si paternam hereditatem repudiaverint, & soli avo successerint ib. d. a. 5.
- Collatio in successione tam testamentaria, quam legitima obtinet 277. 6.
- Liberi juncti extraneis, illi his non conferunt, nec hi illis ib. 7.
- Regulariter omnia a parentibus profecta sunt conferenda, exceptis impensis nuptialibus 277. 8.
- Ulterius non conferuntur 1.) bona castrensia, nec 2.) quasi castrensia, inde nec sumtus studiorum regulariter 278. 9. 3) donatum filio 279. 10.
- Præterea non conferuntur bona aliunde, & post mortem patris obvenientia ib. II.
- Locum habet collatio inter solos descendentes, unico casu excepto ib. 12.

Collegium Juridicum.

- In Criminalibus plerumque acta solent mitti ad Collegium Juridicum, ubi adjudicatur aliquando juramentum purg. aliquando tortura 548. 13.

Columba.

- Columbarum est fera natura 83. 27.
- Quid hodie obtineat circa columbas ibid.

Commixtio.

- Quid sit, & quid circa commixtionem tam voluntate, quam casu factam obtineat, traditur 92. 45.

Commodatum.

- Commodati definitio 339. I.
- Personæ contract. hunc ineuntes quænam sint ib. 2.

Index Rerum

Res in hunc contractum quænam veniant	ib. 3.
Forma ejus in quo consistat	340. 4.
Obligatio primaria in quo versetur	ib. 5.
Datur exinde actio commodati directa	ib. 6.
Ex obligatione secundaria, de qua ib. 7. datur actio contraria	341. 8.

Communio hereditatis.

Est quasi contractus, cujus definitio habetur	393. 12.
Exinde datur actio familiæ heriscundæ	394. 13.

Compensatio.

Describitur compens. ejusque vis & effectus	419. 16.
Opponi semper potest	ibid.
Requiritur ad compens. ut utrinque sit debitum li- quidum, & in quantitibus consistens	ib. 17.
Casus, in quibus locum non habeat compens.	420. 19.
Compensatio non tunc demum vires habet, quando opponitur, sed quamprimum aliquid invicem de- beri cœpit	ib. 20.

Concubina.

Quid accipiat ex hereditate	261. 9.
<i>Concubitus</i> clandestinis sponsalibus accedens quid operetur 16. 4. quod limitatur	ibid.

Concubinatus.

Describitur, & hodie prohibitus asseritur; pœna ejus est arbitraria	458. 28.
--	----------

Condictio ob turpem causam.

Datur ex quasi delicto, quod vocatur acceptio ob turpem causam	444. 4. & 5.
Ad quid detur hæc condictio	ib. d. a. 5.
Condictio ob turpem causam locum non habet si utriusque subsit turpitude	ib. 6.
Huc	

15 Verborum.

Huc refertur Jure Rom. si judex male judicaverit, quo casu datur hodie actio ex Syndicatu 445. 7.

Condictio triticiaria.

Quem in finem introducta, & quid sit condictio triticiaria 404. I.

Rei æstimatio præstanda est ib. 2.

Conditio.

Quid & quotuplex sit 192. 14. seqq. 236. 21. 333. 31.

Conditio: si non nupserit; in testamentis habetur pro non adjecta; aliud tamen obtinet in secundis nuptiis 194. 8.

Plures conditiones in testamentis possunt adjici, exque vel conjunctim vel separatim 195. 9.

Adimpletio conditionis quid operetur ib. 16.

Impossibiles conditiones habentur pro non scriptis, & remittuntur, secus est in filio, cui talis conditio in testamento inposita est: annullato enim plane testamento succedit ab intestato 195. seq. 11.

Confessio.

Quid obtineat, si reus aliquoties revocet confessionem suam 549. seq. 15. 16. & 17.

Ratificationem confessionis insequitur pœna ib. 14.

Confraternitas.

Pactum confraternitatis describitur 285. 2.

Confrontatio.

Quando locum habeat 547. 9.

Confrontationem aliquando sequitur, aliquando præcedit jurata testium examinatio ib. 10.

Confusio.

Describitur, dividitur, & quid juris sit circa hanc materiam, docetur 92. 44.

Confusio quid denotet in materia servitut. 119. I.

Con-

Index Rerum

Conjunctio.

Conjunctio heredi accrescit repudiantis hereditas 217. 17.

Sunt vero tres conjunctionum modi; sunt enim conjuncti re & verbis simul, conjuncti verbis tantum & de nique conjuncti re tantum 218. 18.

Modus accrescendi inter hos diversimode conjunctos, variat pro diversitate institutionis, id quod casus figuratione latissime explicatur ib. 19.

Consensus.

Consensus duo habet principia, intellectum scilicet & voluntatem 315. 9. quibus adversantur error, dolus & metus ibid.

In personis attendenda est facultas consentiendi, quæ aliquibus deest ib. 10. seq.

Consolidatio.

Consolidatio quomodo contingat, habetur 129. 20.

Constitutio Principis.

Refertur ad jus Civile stricte dictum 6. 11.

Consuetudo.

Consuetudinis descriptio, requisita & probatio ib. a. 12. 13. & 14.

Contractus.

Definitio contractus in genere 319. 1.

Dividuntur contractus in proprios & quasi contractus: quorum illi sunt vel nominati vel innominati 320. 2.

Istarum specierum differentia in quo consistat ib. 3.

Præterea contractus sunt vel bonæ fidei, vel stricti juris; iterum alii *μονόπλευροι*, alii *διπλευροι* ib. 4. & 321. 5.

Contractus initur vel pure, vel adjecto die 322. 29. & 30. Summa

& Verborum.

Summa capita in omnibus contractibus attendenda	321. 6.
Præstatio damnorum in contractibus, quæ vel dolo, vel culpa eveniunt	322. 7.
<i>Contractus æstimatorius.</i>	
Hujus contractus descriptio	388. 3.
Actio æstimatoria cui competat	ib. 4.
<i>Contractus chirographarius.</i>	
Contractus chirographarii descriptio, personæ contrahentes, res, de quibus contractus initur, ejusdemque forma exponitur	385. 1. 2. 3. & 4.
Quænam obligatio & actio inde veniat	386. 5.
Competit debitori exceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium	ib. 6.
Chirographum habet paratam executionem	ib. 7.
Chirographis opponuntur apochæ	387. 8.
<i>Contractus consensualis.</i>	
Contractus consensuales sunt emptio venditio, locatio conductio, emphyteusis, societas & mandatum	351. 1.
<i>Contractus do ut des.</i>	
Descriptio hujus contractus	388. 5.
<i>Contractus do ut facias.</i>	
Descriptio & differentia ejus a locatione conductione	389. 7. & 8.
Spectat huc suffragium & assecuratio	ib. 9. & 10.
<i>Contractus facio ut des, & facio ut facias.</i>	
Describuntur	390. 12. & 13.
<i>Contractus innominati.</i>	
Describuntur	387. 1. seq.
Distributio horum contractuum	ib. 2.

Index Rerum

- Ex contractibus innominatis datur actio præscriptis
verbis, licetque in iisdem pœnitere 390. 14. & 15.
Contractus nominati.
- Contractuum nominatorum definitio & divisio in
reales & consensuales 334. 1. & 2.
- Contractuum realium descriptio 335. 3.
Contumacia.
- Contumacia spectat ad accidentalia processus, &
dividitur in veram & præsumtam 498. II.
- Accusata contumacia quænam ejus hodie sit pœna
499. II.
- Conventio.*
- Dividitur in pactum & contractum 314. 5.
- Conventio constat consensu inter duos 315. 8.
- In personis autem, qui conventionem instituunt
1.) addenda est facultas consentiendi, ib. 10.
2.) status sive conditio civilis 316. 12.
- Corpus delicti.*
- Certus debet esse iudex de corpore delicti, alias ne-
que tortura, neque pœna potest infligi 546. 8.
- Correus vide duo rei.*
- Corruptio servi.*
- Datur inde actio de servo corrupto, quæ hodie et-
iam usum habet 442. 6.
- Crimen de residuis.*
- Describitur 466. 49.
- Crimen falsi.*
- Crimen falsi quid sit, & quomodo puniatur 465. 3.
- Crimen læsæ Majestatis.*
- Describitur crimen læsæ majestatis humanæ 448. 3.
- Duplici modo committitur hoc crimen ib. 4.
- Simplex crimen læsæ majestatis quomodo commit-
tatur & puniatur 449. 9. *Cri-*

§ Verborum.

Crimen publicum.

Criminum publicorum descriptio 447. 1.
Hodie quilibet crimina magistratui denunciare potest 448. 2.

Crimen repetundarum.

Describitur; pœna ejus est arbitraria 465. 45.

Crimina extraordinaria.

Quænam crimina dicantur extraordinaria 439. 1.
Ad crimina extraordinaria referuntur 1.) sollicitatio alienarum nuptiarum ib. a. 2. 2.) abactio partus ib. 3.) Dardanariatus 440. 3. 4.) crimen saculariorum, 5.) violatio sepulchrorum, 6.) abigeatus, 7.) prævaricatio ib. 8.) receptatio, 9.) effractura, 10.) stellionatus, 11.) termini motio, 12.) illiciti conventus, quibus accensentur & alia 441. 4. & 5.

Culpa.

Culpæ descriptio 322. 9.
Distinguitur in latam, levem & levissimam ib. 10. ubi habetur culpæ latæ descriptio, ejusque multa synonyma afferuntur
Lata culpa quoad damna refarcienda æquiparatur dolo 323. 11.
Levis & levissimæ culpæ descriptio 324. 12. & 13.
Levissimæ culpæ præstatio designatur, cum diligentia exigitur ib. a. 13.
Regulæ duæ traduntur de præstanda culpa in contractibus; prima est: in deposito & precario dolus & lata culpa præstatur 325. 14.
Secunda regula est: in aliis plurimis culpa & diligentia præstanda ib. 15.
Cura.

Index Rerum

Cura.

- Curæ descriptio traditur 63. 1.
Defertur cura a Magistratu; furiosis tamen etiam
lege 64. 6.
Quomodo cura minorum, furiosorum, prodigorum,
& alio vitio laborantium finiatur 65. 3.
Curator. vid. etiam tutor.
- Curatores a minoribus petuntur §2. 3. & 63. 3.
Minores aliquando necessario opus habent curato-
ribus §2. 4.
Consensus curatorum in negotiis minorum est ne-
cessarius 60. 3.
Effectus interpositi consensus ib. 4.
Curator datur personis minorum, furiosorum, pro-
digorum propter res 63. 2.
Datur minoribus plerumque petentibus, aliquando
tamen & invitis ib. 3.
Furiosis etiam invitis datur, ut & prodigis quoad
alienationem, alio vitio laborantibus datur saltim
petentibus 64. 4.
Furiosi non solum bonis, sed etiam salutis & corpori
a curatore est prospiciendum ib. 5.
Nominatus testamento curator confirmatur ib. 6.
Curator convenitur actione tutelæ utili, vel etiam
utili negotiorum gestorum actione, nec non utili
actione de rationibus distrahendis 71. 4.
Minorem curator convenit utili actione tutelæ con-
traria ib. 5.
Datur etiam actio subsidiaria contra magistratus
ib. 6.
Aliquando absentibus etiam majoribus datur Cura-
tor.

Et Verborum.

tor. Aliquando vero proximis heredibus administratio conceditur; ac lite oriente is, qui mortem vel vitam absentis allegat, probare debet 71. seq. 1.

Curator ad litem.

Jure Saxonico fœminis curatores ad litem constituuntur 72. 3.

Hi necessarii sunt in judicio, extra judicium vero non nisi uxores iis opus habent; Jure tamen Sax.

Electoralis indistincte fœminæ ib. 4.

Qui petitur, si vult, confirmatur 73. 5.

Curatorium conficitur super confirmatione ibid.

Curator bonorum.

Quibusdam in casibus curator bonorum constituitur, qui Creditoribus respondeat 72. 2.

Officium ejus in quo consistat ibid.

D.

Damnum.

Damnum ab ædibus vel vicino jam illatum reparandum, vel ob infectum cautio præstanda 446. 3.

Damnum injuria datum.

Descriptio hujus delicti, ejusque hodierna coercitio 438. 19. & 20.

Dardanariatus.

Quinam committant hoc delictum 440. 3.

Datio ob causam.

Descriptio hujus contractus & actionis inde venientis, quæ est condictio causa data causa non secuta 395. 19. & 20.

Demonomania.

Quinam committant hoc crimen 450. 9.

Index Rerum

A dæmonomania differt crimen, quando saltim tacitum pactum intercedit cum Diabolo, quod tripliciter contingere solet ib. 10. seq.

Debitum.

Debitum etiam potest legari suo Creditori 234. 18.

Quæritur: Si testator tanquam Creditori suo quasi debitum, certam scil. summam legaverit, eoque defuncto de nullo debito appareat, nec is, qui creditor nominatus est, quicquam petat, utrum debeat Legatum? Affirmatur, si non nomine debiti, saltim nomine Legati ib. 18.

Defensio.

Defensio in criminalibus reo concedenda, huic acta in judicio perlegenda exhibentur 547. 11.

Delegatio.

Quid sit, exponitur 417. 13.

Differt a cessione nominis ib. 14.

Delictum.

Delicti descriptio & divisio 430. 1. & 2.

Privata delicta itidem describuntur & enumerantur 431. 2. & 3.

Demonstratio.

Descriptio demonstrationis, ejusque effectus 239. 29.

Depositum.

Depositum definitio 341. 1.

Quænam sint personæ contrahentes, & res, quæ deponuntur ib. 2. & 3.

Forma hujus contractus in quo consistat ib. 4.

ubi dicitur infimul, quod merces non debeat intervenire. Obligatio principalis ex hoc contractu orta parit actionem directam 342. 5. & 6.

Ex

& Verborum.

Ex obligatione vero secundaria oritur actio depositi
contraria ib. 7. & 8.

Descendentes.

Quomodo succedant ab intestato 258. usque
ad II. inclusive.

Dies.

Dies legatis adjectus quotuplex fit 237. 23. & 332. 30.

Dilatio.

Ultra quartam non solet concedi 500. 12.

Diligentia.

Præ aliis contractibus diligentia exactius considera-
tur in commodato, locata opera, & suscepta cu-
stodia 326. 16.

In sola societate, eique cognata rerum communio-
ne, non requiritur diligentia exacta ib. 17. &
378. 5.

Dispensatio.

Est licita in casibus humano, non vero divino Jure
prohibitis 23. 17.

Divisio hereditatis.

Quomodo hereditas delata & adita dividenda fit 275. 1.

Aliquando per sortem lis dirimitur, aliquando &
Magistratus opus est autoritate ib. 2.

Quid obtineat, si res aliqua divisionem non reci-
piat ib. 3.

Divortium.

Divortium inter vivos accidit vel quoad vinculum,
idque quatuor ob causas, vel quoad thorum &
mensam 34. seq. 1. 2. 3. 5.

Parti innocenti aliæ nuptiæ permittuntur, rarius no-
centi 34. 4.

Index Rerum

Dolus.

Doli descriptio	322. 8.
Dolus in omnibus contractibus est præstandus	ib.
Doli mali descriptio	425. 8.
Oritur inde vel exceptio doli, vel actio	426. 9.

Domicilium.

Uxor sequitur domicilium mariti, & filius patris	485. 3.
--	---------

Dominica potestas.

Olim consistebat in tribus	12. 2.
Ubi conveniendus, qui certum domicilium non habet	ib. 4.

Dominium.

Dominii descriptio traditur	77. 15.
Ejusdem divisio	ib. 16.
Circa dominium tria sunt consideranda	78. 17.
Ad dominium transferendum quidam natura non sunt idonei 1.) pupilli & minores, quibus Jure Saxon. etiam accensetur 2.) fœminæ 3.) furiosi & mente capti	156. 1.
Quidam lege prohibentur alienare, ut 1.) maritus dotem 2.) prodigus 3.) in fraudem creditorum alienantes 4.) bancruptores	ib. 2.
Acquiritur dominium vel per liberos, habita tamen ratione peculii,	157. 3.
vel per servos,	158. 7.
vel per procuratores	159. 8.
Dominii acquisiti vis & effectus	ib. 1.
Dominii divisio in plenum & minus plenum, & utriusque descriptio traditur	ib. 2.

Donatio.

Qua ratione ad civiles modos acquirendi pertinet	145. 1.
--	---------

Donatio.

& Verborum.

Donatio inter virum & uxorem.

Regulariter est prohibita	153. 24.
Exceptis certis quibusdam casibus	154. 25.
Hæ donationes confirmantur morte conjugis	ib. 26.
Quatenus moribus Sax. valeat hæc donatio	ib. 27.
Gerada marito ab uxore non potest donari, nisi certis casibus	155. 28.

Donatio inter vivos.

Describitur	148. 13.
In donante requiritur 1.) voluntas donandi 2.) facultas	ib. 14.
Aliquando donatio præsumitur	149. 14.
Fœminæ licet geradam donare vel judicialiter, vel extrajudicialiter	149. 15.
Non potest donare, 1. pater filio 2. filius patri, 3. conjux conjugii	150. 16.
Quid requiratur in donatario	151. 17.
Quænam res donari queant	151. 18.
Si res donata excedit 500. aureos Ungaricos, infirmatione opus est, exceptis quibusdam casibus	ib. 19.
Jure Saxonico in donatione rerum immobilium infirmatio semper est necessaria	152. d. a.
In donatione res vel traditur statim, vel saltim promittitur	ib. 20.
Perfecta donatio non revocatur, nisi 1. ob querelam inofficiosæ donationis 2. ob ingratitudinem ibid. 21. & 3. ob supervenientiam liberorum	152. d. a.
Aliquando donatio fit sub modo aut sub conditione	153. 22.

Index Rerum

- Donatio remuneratoria** quid sit, & quid circa illam observandum ib. 23.
- Ad donationem inter vivos** referuntur donatio propter nuptias, & donatio inter virum & uxorem, quarum hæc est regulariter prohibita 153. 24.
- Donatio mortis causa.*
- Definitur** 145. 3.
- Mortis causa** qui donare possit *ib.* 4. & cui donari queat ib. 5.
- Differentia** hujus donationis a Legato quoad donantem quænam sit 146. 6.
- Quænam** res donari possint ib. 7.
- Forma** hujus donationis consistit in tribus ib. 8.
- Sunt casus**, quibus irrita fit hæc donatio 147. 8.
- Quænam actio** competat, qua revocari possit res donata, vel dominio translato, vel nondum translato ib. 10.
- Quanam actione** morte eveniente petatur res donata 148. 11.
- A mortis causa** donatione differt mortis causa capio ib. 12.
- Donatio propter nuptias.*
- Descriptio** hujus donationis 32. 5.
- Marito mortuo**, hæc donatio ejus heredibus est restituenda 33. 6.
- Dos.*
- Nuptiis** accedit dos & donatio propter nuptias 31. 1.
- Dotis** descriptio ib. 2.
- Quis** constituat dotem ib. 3.
- Res**, in quibus dos constituitur 32. 4.
- Mortua uxore**, maritus tenetur heredibus uxoris dotem tem

§ *Verborum.*

tem restituere, sed non prius, quam ipsi ob necessarias & utiles impensas sit satisfactum 33. 6. & 7.
An & quatenus dos possit legari. *vid. Legatum.*

Dotalitium.

Uxori nobili solet constitui. 33. 8.
Notantur quædam de dotalitio. 272. 29.

Duo rei.

Stipulatores & promissores sunt vel unus, vel plures 349. 1.

Quinam sint duo rei stipulandi, quinam promittendi ibid.

Cuilibet ex correis stipulandi, in solidum debetur 350. 2.

Quilibet ex correis promittendi in solidum obligatur ib. 3.

Competit tamen beneficium divisionis, quod certis casibus cessat. 250. 4. & 5.

E.

Effusum ex ædibus.

SI quid dejectum effusumve ex ædibus fuerit, refertur ad quasi delicta, & arbitrarie punitur: it. positum aut suspensum in ædibus 443. 3.

Emphyteusis.

Emphyteusis descriptio 160. 3. 376. 1.

Res in emphyteusin dari solita quænam sit, & quinam modus constituendi 160. 4.

Constituta emphyteusis transfertur in successores 161. 5

Jus domini emphyteusis in quibus consistat ib. 6.

Jus emphyteutæ consistit 1.) in percipiendis omnibus commodis ib. 7. 2.) in potestate quædammodo alienandi, & pignus constituendi 162. 8. & 9.

Index Rerum

- Emphyteufi alienata laudemium solvend. est** ib. 10.
Finitur & amittitur emphyteufis tum ex cauffis communibus, ut 1.) consolidatione, quæ contingit morte, præfcriptione & renunciatione 163. 11. 2.) deterioratione ib. 12. 3.) interitu rei 4.) lapfu temporis ib. tum ex cauffis *propriis*, ut 1.) canone non foluto 163. 13. 2.) emphyteufi absque confensu domini alienata 164. 13.
- Amiffa emphyteufi non quidem repeti poffunt impenfæ feu meliorationes, fructus tamen percepti retinentur** 164. 14.
- Divifio rei emphyteuticæ non obest domino, adeo ut libera electio illi competat, adverfus quam fundi poffefforem, etiam divifim & pro parte tantum poffidentem, velit pro integro canone in solidum agere** 164. 15.
- Plurium emphyteutarum nomine constituitur unus, qui vocatur *ein Lehn-Träger*** 165. 15.
- Personæ contrahentes emphyteufin & res, de quibus contrahitur** 176. 2.
- Forma hujus contractus in quo confistat, fcil. aliquando etiam in fcriptura** ib. 3.
- Mutua obligatio ex hoc contractu oriens, & quænam actio inde veniat, explicatur** ib. & feq. 4. & 5.
- Emtio venditio.*
- Emtionis venditionis descriptio** 351. 2.
- Personæ contrahentes quænam fint** ib. 3.
- Forma hujus contractus confistit in confensu** ib. 4.
- Merx certa & determinata venditur aliquando per averfionem, aliquando ad mensuram** 352. 5.
- Firmiter rei adhærentia fimul vendita censentur** ib. d. a.
- Pre-**

- Pretium** consistat in pecunia numerata 353. 6.
 Aliquando scriptura ad perfectionem hujus contractus pertinet ib. 7.
Obligatio mutua ex hoc contractu utriusque est principalis: obligatio emtoris & venditoris in quo consistat ib. 8. & 9.
Traditio rei venditæ quomodo debeat esse comparata 353. 9. ubi simul monetur, quod dolum & culpam, non vero casum fortuitum debeat præstare venditor 354.
Dominium rei venditæ non transfertur, nisi pretio soluto, aut fide de eo habita; in quibusdam bonis requiritur etiam judicialis resignatio 354. 10.
Venditor tenetur ad evictionem præstandam, & utrinque actio emti venditi datur ib. 11. seq.
Emtioni venditioni adjicitur aliquando 1.) addictio in diem, 2.) Lex commissoria, 3.) pactum ut liceat recedere a contractu, 4.) pactum de retrovendendo 355. 13. usque ad 17. 5.) pactum de retrahendo 357. 20.
Rescinditur emtio venditio 1. mutuo dissensu, 2. ob pacta adjecta, 3. ob dolum, 4. ob læsionem ultra dimidium. Unde æstimanda læsio 369. & seq. 40.
Casus, quibus locum non habet remedium ex l. 2. C. de resc. vend. 370. 41.

Emtor.

Non est obligatus servare contractum locationis conductionis 375. 15.

Equus.

In equo quatuor præstanda sunt vitia a venditore, ut si sit stetig, staarblind, haarschlechtig und rotzig 405. 6.

Index Rerum

Error.

Quatenus vitiet emtionem venditionem 351. 4.

Eviçtio.

Eviçtio in plurimis contractibus est præstanda, in quibusdam tamen non præstatur 407. 12. & 13.

Præstatur ex ipsa natura negotii, licet non fuerit promissa ib. 14.

Quidnam requiritur, ut ad eviçtionem quis agere possit 408. 15.

Aliquando omiſſa licet denunciacione quis tenetur ad eviçtionem ib. 16.

Casus, quibus eviçtione non præstetur ib. 17.

Cedens nomen regulariter non tenetur de exigibilitate 409. 18.

Exceptio.

Exceptionis descriptio & divisio in dilatorias & peremptorias. 501. 15.

Exceptiones dilatoriæ respectu iudicis quænam dicantur 502. 15.

Exceptiones ratione personarum litigantium quænam sint ib. 16.

Dantur etiam exceptiones ratione modi procedendi, ratione loci & temporis, ratione ipsius causæ in iudicium deductæ 503. 17. 18. & 19.

Exceptiones dilatoriæ regulariter an litis contestatæ opponendæ, exceptis iis, quæ ipsam causam concernunt; item excipiuntur alii casus ib. 20.

Exceptionis peremptoriæ descriptio 506. 1.

Peremptoriæ vel cum ipso negotio, vel post illud nascuntur ib. 2.

Quando opponantur & probentur 507. 3.

Exc-

& Verborum.

Executio.

Rei judicatæ executio describitur	543. 1.
Forma executionis consistit in legitimo modo & tempore	544. 2.
In rebus oppignoratis executio fit secundum electionem creditoris	ib. 3.
Occupationem bonorum sequitur subhastatio	ib. 4.
Quædam res executioni sunt exemptæ	ib. 5.

Executor testamentarius.

Constituuntur aliquando Executores testamentarii	256. 1.
Hoc officium sponte suscipitur	ib. 2.
Officium hoc in quo consistat	ib. 3.
Quomodo bonorum alienatio sit permissa executoribus	257. 4.
Plures si sint Executores, omnium consensus requiritur	ib. 5.

Exhereditatio.

Forma exhered. liberorum in quo consistat	189. 5.
Forma exheredationis non observata, testamentum quoad institutionem est nullum	190. 6.
Causæ exheredationis fratrum & sororum quænam sint	191. 8.

F.

Falcidia.

P ER Legem Falcidiam restringitur modus legandi, ut scil. heredes partem quartam salvam habeant	244. 1.
Modus	

Index Rerum

Modus comp. & consequendi Falcidiam 245 2. & 3.
Dantur etiam casus, quibus Falcidia non habet locum ib. 4.

Famosus libellus.

Famosi libelli descriptio 437. 16.
Quis hujus criminis se faciat reum 448. 17.
Quænam pœna huic delicto sit statuta ib. 18.

Fera.

Tria sunt animalia genera 1.) prorsus fera, 2.) fera quidem naturaliter, sed vel consuetudine naturali vel singulari cura mansueta facta, 3.) mansueta naturaliter: quid ratione dominii circa singulas has species obtineat, traditur 79. 12.

Ferruminatio.

Describitur, & duo casus, si ferruminatione res aliena meæ jungitur, veluti toti integrali, distinguuntur 93. 46.

Feudum.

Jus feudi est species dominii utilis 168. 23.

Fideicommissum singulare.

Hujus descriptio habetur 253. 1.
Fideicommissum singulare legatis est exæquatum ib. 2.

Fideicommissum universale.

Descriptio fideicommissi universalis 247. 1.
Quibus personis relinquatur ib. 2.
Modus succedendi secundum Jus commune in hoc fideicommissio ib. 3.
Sæpe fidei committentis proximitas spectatur 248. 4.
Locus hic etiam est juri repræsentationis ib. 5.
Delatum fideic. si agnoscatur præstand. est 249. 6.
Heres tamen potest detrahere Trebellianicam ib. 7.
In liberis fideicommissio gravatis distingui solet, an purum

& Verborum.

- purum, an vero conditionale fideicommissum sit
relictum aliis 250. 8.
Jus fideicommissi restituti in quo consistat 252. 12.
Fideicommissum alienari nequit, nisi certis quibus-
dam casibus, qui recensentur ib. 13.

Fidejussio.

- Fidejussio describitur, & quænam personæ hunc con-
tractum ineant, exponitur, a quibus fœminæ ex-
cluduntur 346. 1. & 2.

Fidejussor.

- Ex obligatione Fidej. datur creditori actio 347. 5.
Competit fidejussori I.) beneficium ordinis, quod
tamen cessat tribus in casibus 348. a. 6. II.) bene-
ficium divisionis, quod & ipsum certis quibus-
dam casibus cessat ib. a. 7. III.) beneficium ceden-
darum actionum ib. 8.
Licet actiones non sint cessæ, tamen datur actio fi-
dejussori contra debitorem 349. 9.
Dantur etiam remedia fidejussori contra creditorem
exactionem differentem, & contra debitorem ut
solvat ipse creditori ib. 10.

Filiusfam.

- Filiusfam. in mutui contractu singulare competit pri-
vilegium, scil. S. C. Ti. Macedoniani 338. 8.

Fines.

- Obscuratio finium refertur ad quasi contractus, ejus
descriptio habetur 397. 24.
Ex hoc contractu oritur actio finium regundorum
ibid. 25.

Fiscus.

- Quando succedat in hereditatibus 273. 32.
Flumen.

Index Rerum

Flumen.

Servitutis fluminis recipiendi & non recipiendi descriptio 113. 8.

Hodie flumina pertinent ad superioritatem territorialem 75. 6.

Fœmina.

Fœminæ innuptæ in foro Saxon. tuto solvi potest 414. 6. inf.

Virtus fœminarum quæ sit 102.

Formalia.

Quænam dicantur formalia, quænam materialia in remediis suspensivis 543. 24.

Hæc probe sunt attendenda ib.

Fornicatio.

Fornicationis definitio 452. 14.

Forum.

Fori competentia æstimatur ex persona rei; hic forum commune fortitur I.) ratione domicilii, ubi notandum, uxorem sequi domicilium mariti, filium patris 484. 1. 2. & 3.

Qui certum domicilium non habet, conveniri potest, ubi reperitur; vel edictaliter citatur 485. 4.

Hoc forum domicilii est generale ib. 5. II.) Ratione rationum & administrationis quis in loco ejus gestæ specialiter convenitur 486. 7. III.) Ratione delicti quatenus reus fortitur forum ib. 8.

IV.) Ratione rei tam immobilis, quam mobilis quis fortitur forum 487. 9. V.) Ratione continentiaë causæ quis forum etiam fortiri potest,

quæ continentia venit vel a personis, vel ex natura actionum 488. 12.

Forum privilegiatum est tale vel ratione causarum, ut sunt spiritalia, feudalia, status & fiscalia ib. 13.

vel

& Verborum.

vel ratione personarum, ut sunt Clerici, Profes-
sores, milites, officiales 489. 14.

Fructus.

Quatenus fructus percipiat usufructuarius tam de
jure communi, quam Saxonico 124. 8.
Bona fide fundum alienum colenti cedunt fructus,
non vero malæ fidei possessori 97. 54.
Usufructuarius & colonus quatenus acquirant fru-
ctus 98. 55.

Fructus Civiles.

Quomodo acquirantur: distinguitur 125. 9.

Fugitivus.

Processus criminalis quomodo contra fugitivum in-
stituendus 550. 19.
Si fugitivus deprehendi nequeat 551. 19.
Distinguendum est inter delicta leviora & graviora,
& sic pro diversitate levitatis & gravitatis proce-
dendum ib. & a. 20.

Fundus instructus.

Magna est differentia inter fundum instructum &
fundum cum instrumento, ille enim longe plura
includit, quam hic 229. 13.

Furiosus.

Furiosi negotia curator expedit 316. 10.

Furtum.

Describitur 431. 3.
Quanam pœna hodie coerceatur, & quidnam spe-
cialiter hac in re Collegio Juridico Jenensi sit re-
ceptum ib. 4.
Recensentur aliquot casus, quibus mitigatur pœna
furti ordinaria ib. 5.
Potest fur etiam conveniri rei vindicatione, it. con-
dictione furtiva 433. 6, An

Index Rerum

An heredes furis suspensi conveniri possint? Affirmatur, ne heredes furis cum damno alterius locupletentur ib. a. 7.

G.

Ganerbinatus.

Descriptio pacti ganerbinatus 286. 2.
Gerada.

Ad filias pertinent gerada & utensilia, nisi superstes sit mater 262. a. 10. Deficientibus vero filiabus geradam accipiunt cognatæ 270. 25.

Quidnam attendendum in determinanda gerada ib.
Si neque filia, neque cognatæ adfit: habens merum imperium accipit geradam ib.

An fœminæ liceat geradam donare 149. 15.

An marito ab uxore possit donari gerada 155. 28.

Guaranda.

Actor debet præstare Guarandam, reus satisfationem de iudicio fisci 500. 14.

H.

Habitatio.

Definitio traditur 127. 14.
Quomodo amittatur 128. 18.

Heredes.

Heredes sunt vel necessarii, vel sui, vel extranei sive voluntarii 212. 1.

Quinam dicatur necessarius heres ib. 2.

Quinam suus ib. 3.

Ex æquitate suis heredibus indulgetur, an velint abstinere ab hereditate, an se immiscere ib.

Creditores, qui conveniunt filium ob credita paterna terna

Et Verborum.

- terna debent probare, filium se immisçuiffe hereditati 213. 4.
Quinam sint heredes extranei five voluntarii 213. 5.
Hereditibus quænam beneficia sint concessa 215.
a. 12. & 13.

Heredis institutio.

- Pertinet ad formam & essentiam testamenti 187. 1.
Institutio debet esse 1.) certa 2.) libera 3.) non captatoria 4.) certum heredem exprimens 188. 2.
Heredes quidam necessario sunt vel instituendi vel exheredandi 188. 3.
Inter quos sunt 1.) liberi quicumque 189. 4. 2.) parentes 190. 6. 3.) fratres & sorores 191. 8.
Deficientibus suis hereditibus, extranei possunt institui 191. 1.
Vel unus, vel plures instituuntur, partibus expressis vel omissis ib. 2.
Instituuntur heredes vel pure; vel 1.) adjecto die, certo aut incerto, hocque vel simpliciter, vel secundum quid tali 192. 3.
Vel 2.) adjecta conditione possibili, eaque aut potestativa, aut casuali, aut mixta ib. a. 1. & 5.
Hujusmodi conditiones recte adjiciuntur in testamentis, excepto testamento parentum inter liberos 193. 6.
Aliquando & negativa conditio imponi potest, quo casu opus est cautione Mutiana 194. 7.

Hereditas.

- Juris hereditarii descriptio 175. 1.
Tria capita sunt observanda circa jus hereditarium. ib. 2.
Acquirenda hereditas defertur vel ordinario, vel extraordinario modo ib. 3.

Index Rerum

- Ad modum ordinarium pertinet testamentum** 176. 4.
Quinque dantur casus, quibus heredes indignos se reddunt hereditate, licet testamentum in se sit firmum 211. 1.
Hereditas delata vel acquiritur, vel omittitur: Acquisitio autem hereditatis variat pro varietate heredum 212. 1.
Extranei heredes acquirunt hereditatem vel aditione hereditatis, vel gestione pro herede 213. 6.
Quinam possint acquirere hereditatem 214. 7.
 ubi simul ostenditur, quid in pupillo, minore, furioso & prodigo hac in parte obtineat ib.
Filiusfam. jussu patris adit hereditatem ib. 8.
Tempus adeundi tam Jure Civili, quam Saxonico ib. 9.
Effectus susceptæ hereditatis in quo consistat ib. 10.
Repudiatio hereditatis quomodo fiat 215. 11.
Hereditas ab uno vel altero omissa accrescit conjunctis heredibus, nisi substitutus adfit, qui amplectatur hereditatem 217. 17.
 Hereditas ab intestato.
Testamento non, vel haud rite condito, hereditas lege ab intestato defertur 257. 1.
Quomodo instituatur legitima successio tam secundum jus vetus, quam secundum jus novellarum ib. 2.
Jure novellarum tres ordines sunt statuti, descendendum, ascendentium & collateralium 258. 3.
Primo succedunt defuncto ejus descendentes: circa quos tres occurrunt casus, qui probe notandi:
I. Quando relinquuntur liberi solum primi gradus, hi succedunt in capita ib. 4.
II. Con-

- II. Concurrentibus cum liberis primi gradus aliis diversi gradus, hi cum illis simul succedunt in stirpes jure representationis 259. 5.
- III. Omnibus ulterioris gradus existentibus, distincte est procedendum ib. 6.
- Qui obtineat, si liberi sint ex diversis matrimoniis? Distinguitur inter liberos privignos & illos, qui alterum parentem communem habent ib. 7.
- Obtinent hæc in filiis legitimis, ut & legitimatis per subsequens matrimonium; circa legitimatos vero per rescriptum Principis distinguend. est 260. 8.
- Quomodo succedant filii naturales, spurii & incestuosi tam in hereditate paterna, quam materna ib. 9.
- Quid Jure Saxonico circa res expeditorias & geradam in filiis & filiabus obtineat, ostenditur 261. 10.
- Descendentibus non extantibus, succedunt ascendentes, ubi attendendum aliquando unde bona provenierint 262. 11.
- Jure communi cum ascendentibus admittuntur fratres ac sorores germani, eorumque defunctorum liberi 263. 12.
- Ultra fratrum sororumque filios nemo cum ascendentibus concurret 264. d. 2. in fin.
- At Jure Saxonico soli ascendentes succedunt, exclusis fratribus defuncti ib. 13.
- Quid in adoptivis & illegitimis parentibus obtineat 265. 14.
- Tertio, nec ascendentibus nec descendantibus superstitibus, succedunt collaterales ib. 15.
- Et quidem L) fratres sororesve, eorumque defunctorum liberi Jure representationis succedunt ib. se-

Index Rerum

- etis est Jure Saxonico ib. 16.
Fratrum filii, soli existentes, succedunt in capita 266. 17.
Jure quodam proprio ob singularem quandam rationem d. a.
Quid hoc in casu Jure Saxon. obtineat 267. 18.
II.) Fratres consanguinei & uterini, eorumque filii succedunt ib. 19.
Quid Jure Saxonico servetur, dicitur ib. 20.
Reliqui deinde collaterales gradu propinquiores sequuntur 268. 21.
Perpetuum est axioma: proximiores gradu remotiores excludunt; & qui pares sunt gradu, pariter admittuntur ibid.
Si duplici ratione quis sit cognatus, duplicem capit portionem ib. 22.
Applicantur hæc successionum jura ad legitimatos & quodammodo ad agnatos per adoptionem; at in illegitimis cognatis aliud obtinet 269. 23. & 24.
Admittuntur ad successionem quodammodo conjuges Jure Civili 270. 26.
Jure Saxonico maritus succedit in mobilia uxoris, salva tamen liberis legitima 271. 27.
Viduæ ignobili debetur Jure Saxonico communi quarta pars, aliquando virilis portio, ex bonis mariti & uxoris collatis, nisi malit dotem & illata solum repetere 271. 28. ubi additur, quid Jure Electorali obtineat
Quid viduæ nobili assignetur 272. 29.
Præcipue pacta & statuta sunt attendenda hac in parte ib. 30.
Here-

& Verborum.

Heredes si defant alii, conjuges sibi invicem succedunt ib. 31.
Nec alio herede existente, nec conjuge superflite, fiscus succedit 273. 32.

Hereditatis aditio.

Ex hereditatis aditione, quæ describitur 394. 14.
datur actio ex testamento, cujus descriptio habetur ib. 15.

Hereditatis petitio.

Hereditatis petitio est vel specialis & qualificata 280. 1. vel generalis sive simplex, quæ describitur 281. 5. Hujus fundamentum est Jus hereditarium ib. 6.

Cui, contra quem & ad quid detur ibid. seq. 7. 8. & 9.

Distinguitur hereditatis petitio in civilem & prætoriam, illa iterum est duplex 283. 11.

Prætoria hereditatis petitio describitur ib. 12.

Hermaphroditus.

Quatenus matrimonium inire possit 27. 2.

Homicidium.

Homicidium quatuor habet species, voluntarium scilicet culpofum, casuale & necessarium 459. 30.

Homicidii voluntarii descriptio ibid. ejus pœna est gladius 460. 31.

Index Rerum

Homicidium culposum arbitrarie punitur; casuale vero a pœna est immune ib. 32.

Homicidium necessarium, quod etiam immune est a pœna, si adsint debita requisita, describitur. ib. 33.

Homo.

Juxta statum naturalem dividitur in masculum, feminam & androgynum 10. 2. deinde in natum & nasciturum ib.

Hypotheca tacita.

Quibus casibus contrahatur hypotheca tacita 294. a. 14. 15. & 16. obtinet etiam in supellectile libraria studioforum 297. 16.

I.

Ignorantia.

Quid circa ignorantiam notandum 331. 24.

Q De ignorantia juris duæ regulæ notandæ ib. a. 25. & 26.

De ignorantia facti regula 332. 27.

Qualis ignorantia toleranda ib. 28.

Impedimentum.

Propter impedimentum, quod quis non potest avertere, vel alias justas causas, conceditur restitutio in integrum 429. 22.

Impensæ.

Impensas tam necessarias, quam utiles, quatenus tum bonæ, tum malæ fidei possessor deducere possit 170. 8.

Compensandæ sunt impensæ cum fructibus, & tunc demum superfluum sumtum, quo melior res est, restituere dominus tenetur 171. 9.

In-

& Verborum.

Inædificatio.

- Omne, quod solo inædificatur, solo cedit 94. 47.
Ex aliena materia in suo solo ædificans est dominus
ædificii ib. 48.
Competunt tamen domino materiæ actiones d. a.
Inædificatum alieno solo huic cedit, ita tamen, ut
itidem alteri competant actiones. 95. 49.

Incendium.

- Crimen incendii describitur 464. 49.
Ejus pœna est vel ordinaria, vel extraordinaria ib.

Incestus.

- Incestus definitio 455. 21.
Committitur inter consanguineos, eosque vel ad-
scendentes & descendentes in infinitum, vel inter
collaterales ib. a. 22. & 23.
Quotupliciter inter affines committatur 456. 24.

Indebiti solutio.

- Refertur ad quasi contractus & describitur 394. 16.
Per errorem regulariter facti, ex recepta tamen opi-
nionem etiam per errorem juris, indebite solvitur
ib. 17.
Competit inde condictio indebiti 395. 18.

Infamia.

- Descriptio infamiæ 39. 4.
Est vel facti, vel Juris: hæc irrogatur vel immediate
a jure, vel per sententiam 40. 5. 6. & 7.
Affinis infamiæ est levis notæ macula. ib. 8.
Quinam non sint infames ib. 9.
Aboletur infamia per restitutionem 41. 10.

Inhibitiones.

- Hodie successerunt in locum interdictionum 305. 2.
In curiis Saxonis receptæ sunt inhibitiones 497. 7.

Index Rerum

Injuria.

- Describitur & dividitur in realem & verbalem 433. 8.
Injuria consistit in animo injuriandi ib. 9.
Unde constare possit de animo injuriandi, & an ludendo injuria inferatur d. a.
Reus hic admittitur ad juramentum purgationis d. a.
Vindicatio injuriæ quomodo fiat 435. 10.
Actione injuriarum vel civiliter agitur, vel criminaliter ib. 11. & 12.
Præterea datur actio ad palinodiam, nec non remedium extrajudiciale, scil. retorsio injuriarum 436. a. 13. & 14.
Tollitur actio injuriarum 1. morte 2. præscriptione 3. dissimulatione 4. declaratione ib. 15.

Inquisitio.

- Inquisitionis descriptio & divisio in generalem & specialem 545. 2. & 3.
In quibus delictis habeat locum ib. 4.
Caute suscipienda, cum primis specialis inquisitio 546. 5.
Pertinet ad inquisitionem captura & incarcerationis rei ib. 6.
Examen inquisiti quomodo instituendum ib. 7.

Instantia.

- Unde dicatur, & quid denotet 494. 3.
Aliud est absolvere ab instantia, aliud ab actione ib.
Privilegium primæ instantiæ inverti aut averti nemini potest 489. a. 15. ubi tamen 4. exceptiones notandæ

Instrumentum.

- Instrumenti descriptio & distinctio in publicum & privatum 510. 7.
Instru-

§ Verborum.

Instrumenti publici autoritas quanta	ib. 8.
Privatæ scripturæ quænam vis, & imprimis librorum mercatorum	511. 9.
Instrumenta aliquando etiam post litem contestatam producuntur, producta sunt recognoscenda vel diffidenda	ib. 10.
Instrumenta tenetur actor edere reo	ib. 11.
Non vero reus actori	412. 12.
Necesse est, ut sit præsumtio contra eum, qui edere debet	ib. 13.
Instrumenta sunt edenda & in processu summario	513. 14.
Detrectantis pœna	ib. 15.

Insula.

Insula in flumine nata cui accedat	86. 35.
An hodie insulæ in fluminibus natæ ad privatos, an vero ad Principes pertineant? distinguitur	ibid.
Causa proprietatis non mutatur per aquam, agrum alicujus circumfluentem	88. 36.

Intellectus.

In quibusdam personis deficit intellectus	316. 10.
In quibusdam ob ætatem se non potest recte exserere	ib. a. 11.

Interdictum.

Olim in causis possessionis decernebantur interdictas quæ describuntur	305. 2.
Postea datur actio ex causa interdicti. Hodie loco interdictorum sunt mandata, it. inhibitiones	ib.
Divisio interdictorum	ib. 3.
Interdicta adipiscendæ possessionis sunt 1.) interdictum quorum bonorum	ib. 4.

Index Rerum

- Huc etiam pertinet remedium ex l. fin. C. de edict.
 D. Hadr. toll. ib. 5.
- 2.) Interdictum quod legatorum. 3.) Interdictum
 Salvianum 306. a. 6. & 7.
- Retinendæ possessionis interdictum est 1.) uti possi-
 detis, 2.) utrobi ib. 8. & 307. 9.
- Præterea sunt specialia interdicta retinendæ posses-
 sionis, quibus defenditur, 1.) superficies, 2.) servi-
 tutes quædam, nimirum iter actusque privatus
 307. 10. 11. 12. aquæductus a. 13. aquæ haustus
309. 17.
- Interdictum recuperandæ possessionis est unde vi,
 nec non remedium ex Jure Can. 311. 22. & 23.
Interdictum quod legatorum.
- Descriptio hujus interdicti 306. 6.
Interdictum quorum bonorum.
- Cui & contra quem detur 305. 4.
Interdictum Salvianum.
- Cui & contra quem detur 306. 7.
Interpellatio.
- Describitur & in judicialem atque extrajudicialem
 dividitur 143. 29.
- Judicialis quomodo fiat ibid.
- Extrajudicialis fit per denunciationem privatam, ac
 non nisi certis casibus effectum habet 144. 30.
- Hæc etiam sufficit ad prohibendam jurium præscri-
 ptionem ibid.
- Jure Canonico quælibet interpellatio, malam fidem
 inducens, obstat 144. 21.
- Interventio.*
- Quidnam sit interventio 530. 5.
Locum

& Verborum:

Locum habet ob quodvis interesse & quovis tempore
ib. 6.

Inventarium.

Heredi tributum est beneficium conficiendi inventarium
215. 13.

Modus conficiendi inventarium in tribus consistit
requisitis
ib. 14.

Omnes res debent describi in inventario
216. d. a.

Confecto inventario, heres ultra vires hereditatis
non tenetur
ib. a. 15. Jure Saxonico deficiente
inventario exigitur jurata specificatio
ib. d. a.

Modus conficiendi inventarium pupillare
53. 2.

Omissa inventarii confectioe tutor est suspectus, nisi
testator inventarii confectioem remiserit, a
quo nec mater immunis est
ib. 3.

Inventio.

Describitur & hodiernus usus ostenditur
84. 30.

Inundatio.

Non mutat proprietatem fundi
89. 38.

Iracundia.

Injuria, calore iracundiæ illata, pœnitentia vel declaratione tollitur
435. 9.

Iter.

Itineris descriptio 107. a. 4. quænam ejus sit latitudo
108. 7.

Judex.

Judicis descriptio & requisita, nimm. 1. Jurisdictio,
2. competentia, 3.abilitas
480. 1.

Judex alius est ordinarius, alius extraordinarius,
utriusque descriptio habetur 483. 14. Hic vel
est ex commissione judicis ordinarii, & dicitur
Com.

Index Rerum

- Commissarius, vel electione partium, & dicitur
Arbiter 484. d. a.
- Causæ, quæ reddunt iudicem inhabilem sive sus-
pectum, recensentur 490. 1.
- Ob causas d. l. allegatas recusari potest etiam ordi-
narius iudex 491. 2.
- Judici suspecto plerumque adjungitur alius ib. 3.
- Causa suspicionis est probanda 492. 4.
- Judicium.*
- Judicii descriptio. 477. 1.
- Quibus iudicium constet ib. 2.
- Personæ constituentes iudicium principales sunt a-
ctor, reus & iudex, minus principales advocati,
procuratores. 478. 3.
- Judicium aliud est Ecclesiasticum, aliud seculare;
& hoc vel civile, vel criminale.
- Aliud reale, aliud personale. Reale aut est petito-
rium, aut possessorium; hoc iterum vel ordina-
rium, vel summarium 492. seq. 1. 2. 3. & 4.
- Judicium publicum.*
- Publicorum iudiciorum descriptio habetur 447. 1.
- Juramentum calumniae.*
- Ad accidentalia iudicii spectat juramentum calu-
mniæ; quod definitur & distinguitur in generale
& speciale 529. 1. & 2.
- Hodiernus usus hujus Juramenti in quo consistat
530. 3.
- Jurisdictio.*
- Jurisdict. definitio ex LL. Romanis deducta 480. 2.
- Quædam causæ secundum Leges Romanas dicuntur
Jurisdictionis extraordinariæ ibid. 3.
- Dividitur Jurisdictio 1.) in propriam & mandatam
2.) in

& Verborum.

- 2.) in ordinariam & prorogatam 481. 4. & 5.
 3.) in contentiosam & voluntariam; quænam
 causæ spectent ad hanc ib. 6.
 Per quos hodie exerceatur Jurisdictio, & apud quem
 resideat 482. 10.
 Jurisdictio hodie generaliter & late accipitur, & divi-
 ditur in inferiorem & superiorem 483. 11. & 12.
 Unde cognoscatur, quænam Jurisdictio concessa, &
 quinam actus ad hanc vel illam pertineant 483. 13.

Jurisprudentia.

- Definitur 1. 1.
 Finis Jurisprudentiæ in quo consistat 2. 2.

Jus.

- Juris in genere descriptio 4. 1.
 Ejusdem in publicum & privatum divisio ib. 2.
 Quæ Jura in Imperio nostro vigeant 7. 15.
 Jura probe cognoscenda, & ad factum singulare pru-
 denter applicanda ib. 17.
 Jus est personarum, vel rerum 9. 21.

Jus ad rem.

- Juris ad rem descriptio 313. 1.

Jus civile.

- Ratione diversi status Rom. est diversum 6. 10.

Jus congrui.

- An sola vicinitas tribuat hoc Jus 360. 27. Germ.
das Gespildte. ib. d. a.

Jus deliberandi.

- Concessum est heredibus jus deliberandi, ne da-
 mnium vel suspiciendo, vel omitiendo incurrant
 215. 12.
 Descri-

Index Rerum

- Descriptio Juris deliberandi ib.
Jus Gentium.
- Juris gentium descriptio & distinctio 5. a. 6. & 7.
Jus in re.
- Describitur 77. 14.
Tres ejus sunt species ib.
Jus in rem.
- Persequimur actione in rem five vindicatione 168. 1.
Jusjurandum.
- Deficiente alia probatione Jusjurandum defertur,
cujus descriptio habetur 519. 1.
- Distinguitur in promissorium & assertorium ib. 2.
- Juramentum litis decisorium quis deferat 520. 4.
- Juramentum voluntarium quodnam sit ib. 5.
- Jusjurandum judiciale describitur, quando & a quo
deferatur ib. 6.
- Hoc delatum aut suscipiendum, aut referendum: ex-
cipiuntur tamen casus, ubi licet recusare Jura-
mentum 521. a. 7. Hoc juramentum præstatur
regulariter in causis civilibus 522. 8. Juramenti
necessarii & suppletorii descriptio ib. 9. & 10. Ju-
ramentum suppletorium regulariter in omnibus
causis admittitur, exceptis paucissimis 523. 11.
- Juramentum purgationis describitur ib. 12. Hoc
imponitur ei, qui suspicionibus gravatus est ib. 13.
- Is, cui jurisjurandi præstatio injuncta est, debito
tempore se offerre debet ib. 15.
- Lites jurejurando judiciali finitæ non retractantur
alia est ratio in juramento necessario 524. 15. & 16.
- Juramentum in litem describitur, & distinguitur in
jusjurandum affectionis & veritatis ib. 17.
Jura-

Et Verborum.

Juramentum minorationis quando locum habeat 525. 20.

Jus naturale.

Juris naturalis descriptio 4. a. 3. Cui similes sunt inclinationes naturales brutorum ib. 4.

Jus naturale est immutabile 5. 5.

Jus pascendi.

Describitur 110. 12.

Jus positivum.

Juris positivi descriptio & divisio 5. seq. a. 8. & 9.

Jus postliminii.

Quando & quomodo Jus postliminii obtineat 84. 29.

Jus prælationis.

De jure prælationis, ex facto inflitoris vel mandatarii veniente, agitur 400. seq. 8.

Creditores ratione certæ tabernæ præferuntur aliis 402. 11.

Jus protimiseos.

Germ. *der Näherkauff*, describitur, & unde competat, dicitur 357. 20.

Est vel conventionale, vel legale ibid.

Vis & effectus hujus pacti in quo consistat 358. 21.

Quibus casibus locum habeat hoc jus ib. 22.

Hoc jus potest etiam cedi 359. 23.

Jus protimiseos legale describitur ib. 24.

Competit I.) ratione domini directi ib. 25.

II.) ratione crediti 360. a. 26. III.) ratione vicinitatis, quo pertinet jus congrui ib. 27. IV.)

ratione communionis 361. 28. V.) ratione incolatus ib. 29.) VI.) ratione consanguinitatis

ib. 30.

Vid.

Index Rerum

Vid. retractus gentilitius.

Jus repræsentationis.

Fratrum fororumve liberi jure communi succedunt
jure repræsentationis 256. 15.

Secus tamen est jure Saxonico quoad bona hereditaria in ordine collateralium, ubi Jus repræsentationis non obtinet, nisi in quibusdam saltim provinciis ib. 16.

Jus repræsentationis Jure Civili ultra fratrum filios, concurrentes cum fratribus defuncti, locum non habet 266. 17.

Hoc jus etiam locum habet in fideicommissis 248. 5.

An locum habeat in retractu gentilitio 362. 31.

Jure repræsentationis concurrunt cum ascendentibus fratrum germanorum ante defunctorum filii in stirpes 264. 12.

Jus retentionis.

Competit Creditori in pignore 299. 23.

Competit etiam possessori ob impensas 303. 7.

Jus scriptum.

Juris scripti definitio 6. 9.

Justitia.

Justitiæ definitio & divisio in universalem & particularem 2. a. 3. 4. & 5.

Particularis est vel distributiva, vel commutativa 3. a. 6. 7. & 8.

K.

Kammer - Güther.

Non pertinent ad publicas res 75. a. 5. *Koppel-Weide.* vide jus compascui.

L. Latro.

& Verborum.

L.

Latrocinium.

L Atrocinium & latronum descriptio, & pœna his imponenda 462. 35.

Laudemium.

Quantitas laudemii in quo consistat, & quando solvendum 162. 10.

Legatum.

Præter heredis institutionem continentur sæpius in testamentis legata 221. 1.

Legatorum descriptio ib.

Persona legans, & cui legatur, quænam sit ib. 2.

Res tam corporales, quam incorporales legari possunt 222. 3. & 4.

Pignus quatenus possit legari ib. a. 4.

Etiam res nondum actu existens, sed futura, recte legatur ib. 5.

Aliquando legantur 1.) annua legata sive annui redditus, circa quos quædam distinctio observanda 223. 6.

2.) usufructus, usus & habitatio ib. 7.

Usufructu omnium bonorum legato, quænam bona intelligantur d. l. feudalìa bona inde eximuntur ib. & seq.

Quæritur, An, usufructu omnium bonorum legato, legatus etiam censeatur usufructus eorum, quæ fideicommissis subjecta sunt: Distinguitur ib. 7.

Utrum herede simpliciter instituto is, cui legatus est usufructus omnium bonorum, plenum & integrum usumfructum omnium bonorum consequatur, an vero heres institutus concurrat in usufructu,

Index Rerum

- fructu, & per concursum partes faciat? Decisio
hujus quæstionis habetur 224. d. a.
- Potest etiam legari servitus prædialis 225. 8.
- An legatum, pro dote aut nuptiarum causa relictum,
sit purum aut conditionale, &, defuncto lega-
tario ante nuptias, ad heredes transmissibile?
Resp. in dubio habetur pro conditionali & cum
legatario expirat 226. 9.
- Quid obtineat in filia, cum pater quadringenta dotis
nomine reliquit, postea vivus ducenta tantum in
dotem dedit, nec testamentum mutavit, an filia
residuum, quasi non acceperit totam quantitatem
a patre testamento relictam, possit petere? Affir-
matur, adhibita tamen limitatione ib.
- Legata optione vel electione tribuitur potestas o-
ptima eligendi ex iis, quæ in genere sunt legata
228. 11.
- In legato tritico, vino, oleo tres relinquendi modi
bene sunt observandi ib. 12.
- Legari etiam solet tam fundus instructus, quam fun-
dus cum instrumento 229. 13.
- Legatum fundi instructi plenius est, quam legatum
fundus cum instrumento ib. d. a.
- Legata penu quænam comprehendantur 230. a. 14.
- Quænam legata suppellectilis nomine ven. ib. 15.
- Quidnam veniat auri & argenti nomine in legatis
ib. 16.
- Legato mundo & vestibus quidnam comprehenda-
tur 231. d. a.
- Alimentis & cibariis legatis quidnam intelligatur.
232. a. 17. Non solum debiti liberatio debito-
ribus,

- ribus, sed etiam debitum creditoribus legari potest 234. a. 18. Defertur legatum etiam ab intestato, coram quinque, vel etiam ex privilegio duobus testibus voluntate ultima expressa 235. 19.
- Relinquuntur legata vel pure, vel adjecta 1.) conditione, 2.) die, 3.) demonstratione, 4.) causa & denique 5.) modo 236. 20.
- Conditio adjecta est vel possibilis vel impossibilis, illa vel casualis vel potestativa, hæc vel natura vel lege talis ib. a. 21. Ubi harum conditionum effectus monstratur
- Solet etiam dies Legatis adjici, isque est certus vel incertus; certus iterum adjectus est vel per modum termini a quo, vel per modum termini ad quem 237. 23.
- Incertus dies est 1.) de quo nec an, nec quando sit extiturus, constat, vel 2.) de quo certum est, quo tempore sit venturus, sed, an sit extiturus, haud constat, vel 3.) de quo certum est; quod sit venturus sed incertum, quando 238. 24.
- Ulterius etiam in legatis demonstratio est attendenda, quæ, si falsa, non vitiat legatum 239. 25.
- Sic etiam falsa causa adjecta non nocet 240. 26.
- Modus denique adjectus itidem est vel possibilis, vel impossibilis ib. 27.
- Acquiritur rei pure legatæ dominium ipso jure statim a morte testatoris, ut & hypotheca ib. a. 28.
- Legatum *vel agnoscitur*; & tunc res præstanda est cum accessionibus & fructibus 241. a. 39. it. damna veniunt resarcienda, casus vero fortuitus regulariter non est præstandus ib. a. 30. Si vero
- Qq 2
- spon-

Index Rerum

- sponte non præstentur, non propria auctoritate licet apprehendere, sed legitimis actionibus petere 242. 31.
- Vel repudiatur* legatum, ubi considerandum, an unus sit legatarius, an vero plures; si plures, distinctione opus est, id quod per casus figuratorem explicatur ib. 32.
- Aliquando cautio præstanda est ab herede de legato suo tempore præstando 243. 33.
- Aliquando legatum adimitur, quod fit vel expresse, vel tacite, idque quatuor modis 244. 34.
- Aliquando etiam corrumpitur legatum ib. d. a. 8.
- Legatum pœnæ.*
- Hoc legatum est instar legati conditionalis, relinquatur enim sub conditione faciendi, vel non faciendi 237. 22.
- Hoc Legatum, si impossibilia, vel lege vel natura, contineat, impune contemnitur ib. d. a.
- Legitima.*
- Descriptio legitimæ, ejusque quantitas, tam jure antiquo, quam jure novo traditur 207. 4.
- Aucta est secundum communem Doctorum opinionem parentum & fratrum legitima 208. 5.
- Exheredati in computatione legitimæ non faciunt partem ib. 6.
- Repudians vero facit partem, si numeratur inter liberos, ita tamen, ut portio ejus accrescat cæteris, nisi in dotem aut donationem propter nuptias quid certi acceperit 209. 7.
- Quænam imputentur in legitimam, & quænam ab ea excipiantur

Modus

Et Verborum.

Modus computandi in quo consistat ib. 9.
Legitimatío.

Quid sit 35. 1.

Legitimatío fit vel per subsequens matrimonium, vel
per rescriptum Principis ib. a. 2. & 4. utriusque
legitimationis effectus explicantur ib. a. 3. & 5.

Lenocinium.

Lenocinii descriptio & pœna 459. 29.

Leuteratio.

Leuteratio, in foro Saxon. recepta, quando inter-
ponenda, & quid ulterius in ea observandum

538. 7.

Modus procedendi contra contumaces ib. 8.

In nonnullis curiis etiam recepta est superleuteratio.

539. 9.

Lex commissoria.

Quid sit, & an sit licita 293. 11.

Quid sit, in emt. venditione 355. 14.

Lex Rhodia de jactu.

Quid cautum sit lege Rhodia de jactu 402. 12.

Quid veniat in contributionem ob jactum aut aliud
damnum 403. a. 13. & 14.

Lex 2. C. de Rescind. vend.

Remedio hujus Legis rescinditur emtio venditio
propter læsionem ultra dimidium 370. 40.

Quibus casibus locum non habeat hoc remedium
ib. a. 41.

Libellus.

Essentialia libelli recensentur 497. 8.

Divisio libelli ibid.

Liberi.

Quid sint 11.

Qq 3

Sunt

Index Rerum

- Sunt vel ingenui, vel libertini ib. 5.
Sunt vel legitimi, vel illegitimi. Hi sunt vel naturales, succeduntque matri & omnibus ex linea materna adscendentibus, sed non ita indistincte patri 260. 9.
Spurii soli matri ac in ejus linea succedunt. Incestuosi vero ac adulterini plane non succedunt nec patri, nec matri 261. d. a.
Quomodo legitimi & legitimati succedant 360. 8.
Litis Contestatio.
Describitur, & ad substantialia processus refertur 504. 1.
Distinguitur in affirmativam & negativam ibid. 2.
in generalem & specialem 505. 3.
Secundum jus commune exhibentur positiones mediante juramento dandorum & respondendorum, quæ jure Saxon. non sunt receptæ ib. 4.
Reus aliquando pro parte affirmative, pro parte negative respondet ibid. 5.
Litis contestatio est quasi contractus, qui definitur 394. 28.
Litis denunciatio.
Descriptio litis denunciationis 530. 4.
Litis reassumptio.
Litis reassumptione opus est adhuc hodie in quibusdam locis; licet recessibus Imperii sit sublata 531. 7.
Locatio conductio.
Describitur 371. 1.
Ineunt hunc contractum locator & conductor, qui diversimode ita dicuntur ib. a. 2.
Locantur res & operæ ib. a. 3.
Pro-

§ Verborum.

- Pro usu rei aut opera certa est præstanda merces 372. 4.
Forma locationis conductionis in quo consistat ib. 5.
Aliquando tacite contractus continuatur d. a.
Similis locationi conductioni est ammodiatio ib. 6.
Obligatio mutua ex hoc contractu utrinque principalis oritur, quæ diversa est in locante rem & locante operas ib. 7. & 373. 8. & 9.
Aliquando locator expellere potest conductorem, scil. tribus plerumque casibus 373. 10.
Aliquando & conductori a contractu licet resilire 374. 11.
Obligatio conductoris & locantis operas in quo versetur ib. 12. & 13.
Datur actio locati conducti ad perfequendum id, quod ex hoc contractu debetur 375. 14.
Emtor non tenetur servare locationem conductionem a venditore initam, exceptis duobus casibus ib. 15.

Lumen.

- Servitutes luminum, & ne luminibus officiat quomodo discernendæ 112. 5.

Lupanaria.

- In nostris terris non tolerantur 452. 15.

M.

Mandata.

- A**liquando decernuntur Mandata, in quibus quid contineatur, exprimitur 496. 6.
Mandata sunt vel cum clausula, vel sine clausula ib.

Mandatum.

- Mandati definitio 380. 1.
Personæ contrahentes quæ sint ib. 2.

Qq 4

Quæ

Index Rerum

- Quænam negotia committantur gerenda** ib. 3.
Quædam negotia speciali opus habent mandato ib.
Mandatum generale aliud est sine libera, aliud cum libera 381. 4.
Rei turpis mandatum est nullum ib. 5.
Forma mandati in quo consistat 382. 6.
Differt mandatum a consilio ib. 7.
Obligatio mandatarii, ejusque officium in quo consistat ib. 8.
Actio mandati directa ad quid detur 383. 9.
Obligatio secundaria dicitur respectu mandantis 384. 10.
Actio contraria, cui & ad quid detur ib. 11.
Quot modi mandatum finiendi sint ib. 12.
Heredes mandatarii non tenentur exequi mandatum
Manus brevis. d. a.
Quid sit tradere brevi manu: quid longa manu 101.
Mare.
Quid hodie in mari obtineat ratione dominii 74. 3.
Matrimonium, vid. nuptiæ.
Merces.
An sint res mobiles 105. 2.
Meretrix.
Quænam pœna tam manifestæ, quam clandestinæ dicitur meretrici 452. 14.
Merum imperium.
Meri imperii descriptio 482. 8.
Hoc a speciali concessione olim dependebat; quidnam hodie obtineat ib. a. 9. & 10.
Metallifodina.
An usufructuarius his utifruui possit? distinguitur 123. 7.
Metus.

§ Verborum.

Metus.

- Describitur & dividitur, quique operetur restitutionem in integrum, exponitur 424. 4.
Hinc datur actio quod metus causa, quæ definitur ib. 5.
Datur hæc actio in rem scripta contra possessorem rei metu ablatæ 425. 6.
Metu præterito solvens non restituitur ib. 7.

Miles.

- Singularia quædam jura militum circa testamenta recensentur 184. 5.

Minor.

- Quænam sint probanda a minore veniam ætatis impetraturo, & quinam effectus impetratæ veniæ 62. 8.
Aliquando veniam ætatis impetrat ib.
Tempus impetrandæ veniæ ratione masculorum & fœminarum est diversum ib.

Missilia.

- Jactu missilium transfertur proprietas in personam incertam 102. 62.
Huc non referendi jactus ex navi ib. 63.

Mitigatio.

- Mitigatio pœnarum differt a jure aggratiandi 468. a. 3. ubi singularis distinctio in Scabinatu Jenensi recepta notatur

Mixtum imperium.

- Mixtum imperium describitur, & extantiora ad id pertinentia exprimuntur 482. 7.

Moderamen inculpatæ tutelæ.

- In quo consistat 460. 33.

Modi acquirendi.

- Sunt vel naturales, vel Civiles 78. 18.

Index Rerum

- Ad tria summa capita modi acquirendi possunt referri 1. occupationem, 2. accessionem & 3. traditionem ib. 19. *Modus.*
- Describitur 240. 27. *Moneta.*
- Crimen falsæ monetæ est crimen publicum, & differt a crimine falsi 465. 44. *Mora.*
- Propter moram debentur usuræ 409. 20. *Mundus.*
- Quidnam appellatione mundi in legatis veniat 231. 16. *Muri.*
- Sunt sancti, & nemo impune eos violat 76. 12.
- Pœna transcendentium muros quæ sit hodie 77. 12. *Mutuum.*
- Mutui definitio 335. 4.
- Mutuo dantur res fungibiles, sive quæ in pondere, numero & mensura consistunt ib. 5.
- Quænam res dicantur numero, pondere & mensura constare ib. & seq. p.
- Personæ contrahentes sunt 1. mutuo dans 337. 6. & mutuo accipiens; ubi singulare quid obtinet in civitatibus ib. 7. & in filiisfam. 338. 8.
- Forma mutui in quo consistat ib. 9.
- Obligatio debitoris ex hoc contractu quousque se extendat 338. 10.
- Datur hic actio ex mutuo 339. 11. *Mutuus compassus.*
- Literæ mutui compassus quænam sint 496. 5. *N.*
- Nativitas.*
- Q**uodnam sit justum tempus nativitatis 10. 3. *Natu-*

& Verborum.

Naturalia.

Quænam dicantur naturalia contractus 318. 5.

Negotiorum gestio.

Describitur, personæ contrahentes, ejusdemque forma exponitur 391. a. 3. 4. & 5.

Obligatio inde veniens quid operetur ib. 6.

Et quid gestor præstare teneatur ib. Actio directa cui & ad quid detur 393. 7.

Ex obligatione secundaria oritur actio contraria ib. 8.

Novatio.

Novationis descriptio & divisio 417. 13.

Novi operis nunciatio.

Ejus descriptio 311. 24. Effectus 312. 25. seq.

Nullitas.

Sententia impugnatur per remedium nullitatis 537. 1.

Ob quas causas nulla dicatur sententia ib. 2.

Quo tempore hoc remedium proponendum, & quis eo uti possit ibid. 3. & 4.

Coram quo iudice deducenda nullitas ib. 5.

Effectus nullitatis 538. 6.

Nuptiæ. vid. etiam sponsalia.

Nuptiarum descriptio 27. 1.

Quænam personæ sint habiles ad nuptias ibid. a. 2.

Modus celebrandi nuptias 28. 3.

Nuptiæ secundæ non sunt prohibitæ ib. 6.

Si de morte conjugis satis constat 29. 7.

Ex conjugio oritur Jus personarum, idque vel mutuum, vel alterutri conjugii proprium ib. a. 8.

datur exinde etiam actio 30. 9.

Præproperus concubitus punitur 28. 4.

Impensæ in festivitate nuptiali erogatæ a liberis non sunt conferendæ 278. 8.

Conju-

Index Rerum

Conjuge aliquo ad secundas nuptias transeunte,
juxta quorundam locorum statuta prioris matri-
monii liberis portio certa assignatur 259. 7.

O.

Oblatio solennis.

HÆc fungitur vice solutionis: quatuor autem re-
quiruntur, ut debite fiat 418. 15.
Ab hac differt nuda oblatio ib. d. a.

Obligatio.

Obligationis definitio 323. 2.

Obligatio oritur ex facto obligatorio, cujusmodi
facta sunt tria ib. 3.

Obligatio alia est naturalis, eaque vel plena, vel mi-
nus plena; alia civilis 314. 7.

Tolluntur obligationes ex contractu variis modis,
aut ipso jure, aut ope exceptionis 411. 1.

Ipso jure tollitur obligatio 1.) mutuo dissenſu 412.
a. 2. 2.) ſolutione, & ſex aliis modis, qui habentur
d. p. 412. & ſeq.

Porro ſolvitur obligatio per ipſius rei debitæ interitum; niſi genus, non certa ſpecies, in obligationem deductum ſit, quod non interit 421. 23.

Ope exceptionum etiam tollitur obligatio 422.

24. Huc refertur etiam reſtitutio in integrum

423. a. 1. ſeq. An huc referendus ſit caſus, quo

Creditor debiti inſtrumentum debitori reddidit

422. 24.

Obſervantia.

Autoritas obſervantiæ 8. 20.

Occupatio.

Occupationis tres ſunt ſpecies 1.) venatio late dicta

2.) occupatio bellica 3.) inventio 79. 20. & 21.

Occu-

& Verborum.

Occupatio bellica.

Describitur	83. 28.
Quænam res ad milites singulos pertineant	d. 2.
Hodie capti in bello libertatem non amittunt	84. 28.

Opera.

Hodie operæ liberorum hominum conducuntur	12. 3.
Rustici nostri præstant operas	13. 5.
Varia operarum genera recensentur	ib.

P.

Pactum.

P Acti definitio & divisio in nudum & non nudum: utrumque describitur	314. a. 5. & 6.
	317. seq. 1. & 2.
Iterum pactum dividitur in legitimum & adjectum	318. 3. & 4.
Adjiciuntur autem pacta vel de substantialibus, vel de naturalibus contractuum	ib. 5.
Effectus pacti circa substantialia adjecti	310. 6.
Effectus pacti circa naturalia adjecti	ib. 7.

Pactum adjectum.

Per pacta adjecta aliquando aliter disponitur tum circa culpam, tum circa casus fortuitos	330. 2. 2.
---	------------

Pactum successorium.

Ufu introducta est successio conventionalis, seu per pacta successoria, quæ sunt vel acquisitiva, vel conservativa, vel dispositiva, renunciativa	285. 1.
Pactum successorium acquisitivum describitur, & in quatuor species distribuitur	ib. 2.
Pacti conservativi descriptio	286. 3.
Definitio pacti dispositivi & renunciativi	ib. 4. & 287. 5.
	<i>Pa-</i>

Index Rerum

Palinodia.

Actio ad Palinodiam potest cumulari cum actione injuriarum, tam civili, quam criminali 436. 13.

Parricidium.

Parricidii descriptio 463. 37.
Pœna parricidii, in linea recta & collateralis commissa, est diversa ib. 38.

Partus.

Partus, ante benedictionem sacerdotalem, quam mors antevertit, natus, est legitimus 28. 4.

Patientia.

Constituitur promissa servitus interdum patientia I 16. a. 5. quæ est vice tituli 117. 6.

Patria potestas.

Patriæ potestati subiecti sunt liberi 14. 1.
Effectus patriæ potestatis ib. 2.
Jura quædam patri & matri communia ib. 3.
Causæ patriæ potestatis sunt tres 15. 4.
Quinque modis solvitur patria potestas 38. 1. seq.

Pavo.

Pavonum est vera natura 83. 27.

Pauperies.

Actione de pauperie qui conveniatur, & quid hodie observantia Jur. Saxon. receptum hac in re 446. 2.

Paupertas.

Ob paupertatem impeditus, quo minus jus suum potuerit persequi, restituendus 430. 22. inf.

Pax.

Crimen fractæ pacis quomodo committatur & puniatur 464. 41.
Pescu-

§ Verborum.

Peculatus.

Quid sit & quomodo puniatur 466. 47.

Peculium.

Peculii descriptio 157. 3.

Est vel *profectitium*, quod in solidum patris est ib:
a. 4. vel *adventitium*, cujus ususfructus ad patrem
pertinet ib. a. 5. Exceptis tamen *quinque* casibus,
quibus plena proprietas ad filiumfam. pertinet
158. d. a. vel *castrense*, vel *quasi castrense*: utrumque
hoc peculium pleno jure ad filios pertinet 158. 6.

Pecunia.

Exceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium de-
bet opponi 386. 6.

Pecus.

Pecoris ad aquam appulsus describitur 110. 11.

Penus.

Quænam pertineant ad penum 230. 14.

Perduellio.

Est species criminis læsæ Majestatis, cujus descriptio
& pœna habetur 448. seq. a. 4. & 5.

Peregrini.

Qui dicantur 39. 1.

Periculum.

Aliquando in contractibus periculum etiam præ-
standum est, si dolus aut culpa casum præcesse-
rit 330. 23.

Perjurium.

Quænam pœna sit statuta perjurio 450. 8.

Persona.

Quid significet in jure 9. 1.

Quædam personæ sunt sui juris, quædam alieno juri
subjectæ 12. 1.

Peti-

Index Rerum

Petitorium.

Quid fit in materia pignoris, quid possessorium 298. 18.

Pictura.

Pictura tabulam ad se trahit: ita tamen, ut domino tabulæ satisfiat 97. 53.

Pignus.

Secunda species juris in re est jus pignoris 290. 1.

Explicatio vocum pignoris & hypothecæ ibid.

Pignoris ac hypothecæ descriptio ib. 2.

Pignoris constitutio varia est 291. 3.

Nimirum I. constituitur per contractum ib. a. 4.

II. pacto hypothecæ d. l. a. 5.

Persona constituens, & cui constituitur pignus. Res, in quibus constituitur ib. a. 6. & 7.

Oppignorantur vel omnia bona, vel res particulares 292. 8.

Pignus, in rebus immobilibus judicialiter confirmatum, validius est pignore extrajudiciali: quod tamen & ipsum suos effectus habet ib. a. 9.

Oppignorationibus adjicitur recte pactum antichreticum: prohibitum vero est pactum commissorium 293. a. 10. & 11.

Constituitur pignus secundum juris singularem dispositionem *vel per judicem* 294. 12. quod duplex est, vel pignus prætorium, vel pignus Judiciale: quo etiam pertinet arrestum ib. a. 12. & 13.

Vel per legem ipsam, & quidem 1.) ob favorem debiti: favor autem hic imprimis in quatuor casibus locum habet ib. a. 14. 2.) ob favorem personæ, scilicet, creditoris 295. a. 15. 3.) ex præsumpta voluntate

§ Verborum.

- tate 297. 16. ipsum jus constitutum consistit *in genere* in securitate crediti: hinc creditori competit Jus pignoris persequendi, retinendi vel distrahendi. 297. 17.
- In specie* inde venit jus persequendi pignus remedio vel petitorio, vel possessorio 298. 18.
- Tertius possessor hypothecæ non potest regulariter conveniri, nisi excusso debitore principali ac fidejussore; sunt tamen casus excepti ib. 20.
- Aliquando pacto conceditur licentia hypothecam occupandi 299. 21.
- Jus retinendi pignus in quo consistat ib. 23.
- Jus distrahendi pignus absque autoritate Judicis non datur 300. 24.
- Pignus quomodo solvatur ib. 25.
- Contractus pignoris descriptio 343. 1.
- Personæ contrahentes, & res quæ oppignorantur, quænam sint ib. 2.
- Forma hujus contractus ejusque differentia a pacto hypothecæ 344. 3.
- Ex obligatione principali, quæ afficit creditorem ib. 4.
- Datur actio pignoratitia directa ib. 5.
- Obligatio secundaria, qua debitor etiam creditori obligatur ib. 6. gignit act. contrariam 345. 7.
- Piscatio.*
- Describitur, & quatenus hodie sit permissa, dicitur 82. 25.
- Plagium.*
- Plagii pœna est capitalis 467. 52.
- Plantatio.*
- Planta est ejus, cujus est solum, si radices egit 96. 50.
- Rr Pani-

Index Rerum

Pœnitentia.

- Quando locum habeat in emtione venditione 353. 7.
355. 15.
In contractibus innominatis locus est pœnitentiæ
390. 15.

Pollicitatio.

- Describitur 314. 4.

Polygamia.

- Est prohibita 28. 5.

Porcus.

- An quis teneatur præstare vitium seu morbum porci
406. 7.

Possessio.

- Jus possessionis est tertia species juris in re 300. 1.
Vox possessionis est ambigua 301. 1.
Possessio qualificata describitur ib. 2.
Dividitur possessio in naturalem & civilem, utraque
describitur ib. 3.
Personæ transferentes & acquirentes possessionem
quænam sint, & quæ res possideantur 302. 4.
Modus acquirendi possessionem ib. 5.
Acquisita possessio retinetur animo ib. 6.
Jus possessionis acquisite ac retentæ in quo consistat
in genere ib. 7. In quo consistat in specie quoad
b. f. possessorem 303. 8.
Turbatio possessionis quid sit ib. 9.
Quomodo amittatur possessio 304. 10.

Possessor.

- Quid sit, pro possessore possidere 282. 8.
Quid b. quid m. fidei possessor debeat heredi decla-
rato restituere ib. 9.

Im

& Verborum.

Impensas necessarias & utiles possessor retinet, observata tamen differentia inter bonæ & malæ fidei possessorem 283. 10.

Possessorium.

Ratione possessionis datur iudicium possessorium tum summariissimum, tum ordinarium; utrumque describitur 304. 1.

Prædium rusticum.

Describitur 107. 3.

Potiora Jura prædiorum rusticorum sunt, iter, actus, via, aquæductus, aquæhaustus, pecoris ad aquam appulsus, jus pascendi ib. a. 4. seq.

Alia etiam dantur Jura prædiorum rustic. 110. 13.

Prædium Urbanum.

Describitur 107. 3.

Prælegatum.

Utrum ille, cui prælegatum est relictum, legatum agnoscendo hereditatem repudiare possit? Affirmatur adhibita distinctione 227. 10.

Præscriptio.

Præscriptio est modus acquirendi domini civilis, & ob publicam utilitatem introducta 131. 1. & 2.

Præscriptio olim distincta erat ab usucapione ib. 4.

Præscriptionis in usucapionem transformatæ descriptio ib. 5.

Præscriptionis in specie ita dictæ descriptio 132. 5.

Prioris generis præscriptiones tres, posterioris generis duæ ib. 6.

Circa usucapionem & longi temporis præscriptionem *quatuor* sunt notandæ 1.) persona usucapiens ib. 7. 2.) *habilitas rei* ib. 8.

Index Rerum

- Est autem res inhabilis vel quod non fit in commercio, vel ob speciales causas, tam propter rei vitium, quam ob favorem dominorum, ut sunt 1.) res fisci 2.) res Principis 3.) res civitatis 4.) res Ecclesiæ 5.) res pupillorum 7.) res minorum 133.
- 3.) Modus usucapiendi, nimirum per possessionem justam, quæ constat 1.) bona fide, ubi simul, quid Jure Civili, Canonico & Saxonico obtineat, dicitur 134. 9. 2.) justo titulo 135. 10.
- Quid specialiter obtineat in titulo pro herede ib. 11.
- In rerum incorporalium præscriptione sufficit præfuntus titulus ib. 12.
- 4.) Tempus definitum, quo possessio legitime continuata ib. 13.
- Præscriptio longissimi temporis est duplex; prioris generis præscriptio quando locum habeat 137. 14. hæc vel est 30. annorum. ib. a. 15. vel 40. annorum 138. 16.
- Posterioris generis præscriptio quando obtineat ib. 17.
- Quid specialiter in mutuo sit receptum d. a.
- Jure Canon. & in hac longissimi temporis præscriptione requiritur bona fides 139. 18.
- Conclusiones quædam ex principiis propositis deducuntur, 1.) quod tenens rem non ut dominus nequeat usucapere ib. a. 19. 2.) quod rebus meræ facultatis non possit præscribi 140. 20.
- Præscriptio immemorialis describitur ib. 21.
- Dominium etiam hac acquiritur ib. a. 22.
- Tunc necessaria est, quando præscriptiones aliæ non sufficiunt; in *quinque* nimirum casibus, qui recensentur 141. 23.
- Jure

& Verborum.

- Jure Saxonico annalis præscriptio respondet civili
triennali ib. 24.
- Longi & longissimi temporis præscriptioni respon-
det tricennalis ib. 25.
- Quadragenaria vero, immemorialis aut mere tem-
porales Jure Saxonico etiam obtinent 142. 26.
- Quænam usucapionem ac præscriptionem solum
suspendunt ibid. 27.
- Quædam autem interrumpunt: nimirum usurpatio
ib. 28.
- Jure Saxon. præscriptio tricennalis sola citatione in-
terrumpitur ib. a. 29. ubi subjicitur, quid obti-
neat si possessor absolvatur, it. si actor litem
cœptam non statim prosequatur.
- Præscriptione etiam, regulariter vicennali, tolluntur
crimina; quædam tamen breviori tempore 469. 4.
- Præsumtio.*
- Præsumtionis descriptio & distinctio inter præsum-
tionem hominis, juris, juris & de jure, quæ sin-
gulæ species explicantur 518. 23.
- Prævaricator.*
- In criminalibus qui dicatur 440. 4.
- Præventio.*
- Quotupliciter lis dicatur præventa 502. 15.
- Probatio.*
- Lite negative contestata actori incumbit probatio
508. 1.
- Probationis descriptio & divisio in artificialem &
inartificialem 509. 2. 3. & 4.
- Probatur factum certa forma observata ib. 5.
- Fatali non observato, probandi facultas amittitur
510. 5.

Index Rerum

Aliquando ante L. C. probatio admittitur, nempe ad perpetuam rei memoriam ibid. 6.

Processus.

Processus descriptio & divisio 493. 1. & 2.

In modo procedendi ordinario quænam consideranda ib. 3.

Processus criminalis.

Processus criminalis per accusationem quomodo instituitur 545. 1.

per inquisitionem quomodo procedendum ib. 2.

Processus executionis.

Describitur 534. 1.

Locum habet in liquidis instrumentis 535. 2.

Modus procedendi quomodo se habeat ib. 3.

In hoc processu admittuntur exceptiones non nisi peremptoriæ, ejusmodi aliquot recensentur ib. seq. 4. & 5.

Testes regulariter hic non admittuntur 536. 6.

Processus summarius.

Processus summarii descriptio 533. 1.

Catalogus causarum, in quibus locum habet, exhibetur ib. 2.

Aliquando causa ordinaria summarie tractatur 534. 3.

Procurator.

Quatenus possit transigere 470. 3.

Prospectus.

Servitutes prospectus, & ne prospectui officiantur, quomodo ab invicem differant 113. 6.

Q

Quasi contractus.

Quænam ejus descriptio & forma 391. 1. & 2.

Undecim hujus contractus species recensentur ib. 3. seq. .

Quasi

§ Verborum.

Quasi delicta describuntur, eorumque species recensentur 442. seq. a. 1. 2. seq.

Quasi ususfructus.

Descriptio hujus ususfructus 127. 12.

Querela inofficiosi.

Descriptio querelæ inofficiosi 280. 1.

Cui, contra quem & ad quid detur ib. 2. 3. & 4.

Non locus est querelæ inofficiosi, si agnita fuerit ultima patris voluntas, vel querelæ renunciatur, & denique etiam extinguitur morte exheredati: quæ tamen assertiones suas quoque patiuntur limitationes 210. 10.

Per hanc rescinditur testamentum inofficiosum 206. 1.

Hac querela ultra fratres & sorores alii non possunt uti ib. 2.

Non locus est querelæ inofficiosi, si legitima, licet non tota, sed saltim minima pars, fuerit relicta 207. 3.

Quod vi aut clam.

Interdicto quod vi aut clam inhibentur violentæ & clandestinæ turbationes 311. 21.

R.

Raptus.

Committitur hoc crimen vi abducendo libidinis causæ personam honestam 457. 25.

Pœna est ultimum supplicium ibid.

Committitur etiam hoc crimen persuasionibus abducendo virginem 458. 26.

Receptor.

Quinam dicatur 441. 4. n. 8.

R r 4

Rece-

Index Rerum

Receptio in navim.

Explicatur hic quasi contractus, indeque veniens actio, nempe actio de recepto 397. 26.

Reconventio.

Aliquando reus contra actorem instituit reconventionem 497. 9.

Singularia quædam habet reconventio Jure Saxonico 498. d. 2.

Reconventus tenetur comparere in foro reconventionis, licet ipsi competens non sit d. 2.

Reditus annui redimibiles.

In quo consistant isti reditus 411. 24.

Rei vindicatio.

Describitur 168. 2.

Fundamentum quodnam sit ib. 3.

Cui detur. d. l. E contra quem 169. 4.

Hæc actio datur contra e mentem rem furtivam ib. 5.

Hac actione petitur res certa cum accessionibus & fructibus, ubi tamen respectu bonæ fidei & malæ fidei possessoris temperamentum est adhibendum ib. seq. 6.

Res salva est restituenda, deductis tamen impensis 170. 7. & 8.

Vindicans rem, superfluum sumtum, quo melior res est, restituere tenetur 171. 9.

Pretium, pro re vindicata solutum, non potest repetere possessor ib. 10. ubi tamen duplex additur limitatio.

Ratione domini directi etiam competit rei vindicatio 172. 11.

Ratione utilis domini competit rei vindicatio emphyteuticaria ib. a. 12. domino superficiæ ib. 13.

Super-

Et Verborum.

Superficiario competit rei vindicatio superficiaria	ibid. 14.
Cum rei vindicatione potest cumulari actio publiciana	173. 17.
<i>Remedium ex l. fin. C. de edict. d. Hadrian. toll.</i>	
Descriptio hujus remedii	305. 5.
<i>Remissio delinquentium.</i>	
Hodie præcise necessaria non est	487. 8.
<i>Renunciatio.</i>	
Expressa fidejussoris renunciatio requiritur, non enim inducitur renunciatio per verba, <i>als ein Selbstschuldiger</i> ; vel <i>sämtlich und sonderlich, einer vor alle, und alle vor einen</i>	348. 6. & 7.
<i>Renunciatio hereditatis.</i>	
Facta renunciatione quædam bona excipiuntur, ad quæ renunciatio non spectat	288
Renunciatur vel toti hereditati, vel certæ parti	ib. in f.
Aliquando renunciatio hæc vires non habet	289.
An ob enormissimam læsionem rescindi possit ejusmodi renunciatio	290.
<i>Rerum communium administratio.</i>	
Describitur	393. 10.
Oritur exinde actio communi dividundo	ib. 11.
<i>Res.</i>	
Rerum appellatione quidnam veniat	74. 1.
Quædam res sunt extra patrimonium singulorum	ib.
ut res communes & publicæ	ib.
Res communes & publicæ describ.	ib. seq. 2. & 4.
A publicis rebus differt patrimonium Principis	75. 5.
Quænam sint res Universitatis	ib. 7.

Index Rerum

Ab his discernenda bona, quæ sunt in patrimonio civitatis ib. 8.

Res nullius sunt 1.) res sacræ, a quibus discernendæ res Ecclesiasticæ *ibid.* a. 9. & 10. 2.) religiosæ 3.) sanctæ 76. a. 11. & 12.

Quædam res sunt in patrimonio, circa quas competit vel jus in re, vel ad rem 77. 13.

Res amissæ.

Res casu amissæ non pertinent ad inventorem, sed solent plerumque inventores publice significare rerum amissarum inventionem, & tunc advenit dominus, aut non; quid utroque casu obtineat, explicatur 103. 64.

Rem inventam occultans vel negans furto tenetur 104. in pr.

Res corporales.

Quænam sint, exponitur ib. a. 1.

Res expeditoria.

Jure Saxonico filiis obveniunt specialiter res expeditoriæ, & senior gladium habet præcipuum 261. 10.

Si deficiunt filii, agnati has accipiunt 269. 25.

Resignatio.

Reqniritur resignatio judicialis in venditis bonis emphyteuticis & censiticis 354. 10.

Res immobiles.

Sunt vel naturaliter, vel civiliter tales 105. 3.

Res incorporales.

Quænam sint, & in quo consistant 104. 1.

Interdum pro mobilibus, interdum pro immobilibus habentur 106. 4.

Res meræ facultatis.

Quænam dicantur 140. 20.

Res

& Verborum.

Res mobiles.

Distinctio inter res mobiles & immobiles proprie spectat ad res corporales 104. 2.

Res mobiles describuntur ibid.

Restitutio in integrum.

Restitutione in integrum rescinditur obligatio in se firma 423. 1.

Restitutionis descriptio & effectus ib.

A quo petenda, & propter quas causas concedenda 424. 2. 2. & 3.

Propter impedimentum, quod quis non potest avertere, vel alias justas causas, conceditur etiam restitutio 429. 22.

Remedium restitutionis in integrum instar alius remedii suspensivi adhibetur 539. 11.

Restitutio minorum.

Hujus restitutionis definitio, ejusdemque requisita 426. a. 10. & 11.

Competit minori electio, an ordinarie, an extraordinarie velit agere ib. 12.

Cessat hoc beneficium *Primo* ratione ipsius minoris, tum 1.) ob ejus factum ib. 13. tum 2.) ejus conditionem 427. 14. *Secundo* ratione personarum, contra quas petitur ib. 15.

Tertio quod semel denegata fuit 428. 16.

Prodest restitutio in integrum regulariter soli minori, non aliis ib. 17.

Quadriennium est tempus petendi hanc restitutionem ib. 18.

Ad exemplum minorum conceditur quoque restitutio reipubl. it. Ecclesiæ 429. 19.

Reten-

Index Revunt

Retentio.

Differt a compensationatione retentio, quæ describitur

Retorsio. 421. 21.

Retorsio injuriarum quid sit, & quomodo instituen-
da 436. 14.

Retractus gentilitius.

Locum habet ejusmodi redimendi jus in emtione
366. 35.

An bonis sub hasta venditis retractus admittatur?
distinguitur ib. & seq.

Regulariter neque in donatione, neque in permuta-
tione locum habet, nisi certis quibusdam casi-
bus 367. a. 36. neque in transactione ibid. d. a.

Retrahens debet idem pretium, quod extraneus,
solvere & impensas restituere ib. 37.

Retrahi debet res intra annum & diem, computato
tempore statim a facta venditione 368. 38.

Quid observandum emtori, ut tutus sit ab hoc re-
tractu 369. 39.

Hoc jus competit 1. liberis venditoris 361. 30.

2. collateralibus utriusque sexus, liberis scil. non
existentibus 362. 31.

Hoc in jure locus est successorio edicto 363. d. a.

Non potest hoc extraneo cedi ib. 32.

Contra quem competat hoc jus retrahendi 364. 33.

Quænam bona huic retractui sint obnoxia ib. 34.

Quid juris, si patrimonium universum sit venditum,
an liceat ex illo sola bona avita, prætermittis re-
liquis, retrahere 365.

Revisio actorum.

Revisio actorum in Camera recepta est remedium
suspensivum 543. 23.

Reu-

Et Verborum.

Reukauff.

Quodnam pactum ita dicatur 355. 15.

Reus.

Quis dicatur reus 478. 2.

Debet habere legitimam personam standi in iudicio

479. 5.

Rügemeister.

In quibusdam locis sunt constituti inspectores disciplinæ, qui crimina debent denunciare Magistratui

448. 2.

S.

Sacrilegium.

Sacrilegii descriptio & poena 466. 48.

Salinæ.

Concessio Salinarum accensetur innominatis contractibus 389. II.

Salvus conductus.

Aliquando reo salvus conductus conceditur, qui distinguitur in generalem & specialem; uterque describitur

548. 12.

Satio.

Frumenta, quæ sata sunt in alieno solo, isti cedunt, si radices egerunt; competit tamen ferenti exceptio vel actio ratione impensarum

96. 51.

Scriptura.

Chartis cedunt, quæ in iis scripta ib. 52.

Hodie tamen fecus esse probatur autoritate 97. 53.

SCtum Macedonianum.

Quibus casibus locum non inveniat beneficium SC. Macedoniani,

338. 8.

SCtum

Index Rerum

SCtum Vellejanum.

Fœminæ propter SCtum Vellejanum non possunt fi-
dejubere, nisi ubi non subest intercessio, vel aliis
in casibus exceptis 346. seq. 2. 3. & 4.

Sententia.

Sententiæ definitio & divisio inter locutoriam & de-
finitivam: utraque iterum describitur 527. 1. & 2.

Modus pronunciandi sententiam, & requisita ejus-
dem 528. 3. & 4.

Sententia non solum causa principalis finitur, sed &
de fructibus, expensis & damnis deciditur ib. 5.

Effectus sententiæ quinam sit 529. 6.

Quibus remediis impugnetur sententia 536. 1.

Sequestrum.

Singularis species depositi est sequestrum; sequestra-
tio autem non nisi certis casibus permessa est
342. seq. a. 9. & 10.

Officium sequestris & actio inde oriens quænam sit
343. 11. & 12.

Servi.

Servi qui sint, & quis eorum usus hodiernus 11. 4. & 6.

Hodierni servi sive famuli nihil, nisi quod ex condu-
ctis operis provenit, dominis acquirunt 158. 7.

Servitus.

Servitutis descriptio & divisio in realem & persona-
lem 106. a. 1. & 2.

Servitutes reales sunt prædiorum urbanorum vel ru-
sticorum 107. 3.

Constituitur vel officio judicis 114. a. 1. vel volun-
tate domini ib. a. 2. ubi consideratur persona
concedens & acquirens 115. d. 2.

Ad

§ Verborum.

- Ad servitatem constituendam duo requiruntur præ-
dia, ubi tria requisita notanda ib. 3.
In modo concedendi distinguenda est promissio ab
ipsa constitutione & acquisitione 116. a. 4. & 5.
Quot modis fiat promissio ib. 4.
Quomodo censeatur servitus quasi tradita ib. 5.
Aliquando acquiritur præscriptione ib. 6.
Quot anni tam Jure Communi, quam Saxon. requi-
rantur ad hanc præscriptionem 117.
Ipsam jus servitutis constitutæ in quo consistat ib. 1.
Ex servitute constituta datur actio confessoria 118. 2.
Incumbit asserenti servitutum probatio ib. 3.
Amittitur servitus 1.) confusione 119. a. 1. & 2.) totali
prædii vel dominantis vel servientis interitu ib. 2.
Amittitur insuper servitus facta domini vel remitten-
tis 120. a. 3. vel negligentis ib. 4.
Denique finito jure concedentis aut elapso tempore
121. 5.

Servitus altius tollendi & non tollendi.

- Quomodo distinguendæ hæc servitutes 112. 4.

Servitus oneris ferendi.

- Quænam sit, & in quo consistat, exponitur 111. 1.

Servitus prædiorum urbanorum.

- Harum servitutum descriptio ibid.

Simonia.

- Descriptio Simonie ejusque pœna 467. 51.

Simultanea investitura.

- Ratione simultaneæ investituræ etiam forum quis
fortitur 487. II.

Societas.

- Societatis descriptio 377. I.

Quænam

Index Rerum

- Quænam sint personæ contrahentes ib. 2.
Alia societas est rei certæ, alia universorum bono-
rum ib. 3.
Forma societatis & obligatio mutua sociorum in quo
consistat 378. 4. & 5.
Lucrum & damnum quomodo dividendum 379.
d. a.
Actio pro socio ad quid detur ib. 6.
Dissolvitur societas ratione rerum finito negotio, ra-
tione personarum morte & pœnitentia 379. in f.
Socius.
Socius gaudet beneficio competentix 380. 8.
Socii acquirunt sibi invicem, & se reciproce obli-
gant ibid.
Sodomia.
Pœna Sodomix est ignis 458. 27.
Quædam delicta Sodomix sunt affinia. ib.
Solutio.
Descriptio solutionis stricte sic dictæ 412. 3.
Personæ solventes & quibus solvitur ib. a. 4. & 5.
ubi simul quæstio resolvitur, an per solutionem
famulo factam debitor liberetur 413. a. 5.
Pupilli ac minores non recte solvunt absque autori-
tate tutoris ac curatoris ib. 6.
Nec iis tuto solvitur, nisi observatis observandis 414.
d. a.
Innuptæ fœminæ juxta jus commune Saxon. tuto
solvitur ibid.
Totam regulariter solvendum debitum, non vero
pars ib. 7.
Debito loco ac tempore solvi debet 415. 8.
In

& Verborum.

In quamnam causam æstimetur solutum, si ex pluribus debeat causis	ib. 9.
Quomodo probetur solutio	416. 10.

Specificatio.

Describitur	89. 40.
Quinam sit dominus novæ speciei factæ; distinguitur	ib.
Unde colligatur, an forma, an materia novæ speciei prævaleat	ib. d. a.
Quid obtineat, si ex sua materia & aliena quis speciem fecerit	90. 41.
Priori materiæ domino competunt actiones tum contra m. f. tum contra b. f. specificantem; interdum & retentio datur	ib. & seq. a. 42.

Specus.

Quid sit, & unde dictus	309. 16.
-------------------------	----------

Sponsalia.

Definiuntur & distinguuntur	15. 1.
Celebrantur inter sponsum & sponsam, adhibito parentum consensu	ib. 2.
Clandestina non obligant, sed publica, nisi illis accesserit concubitus	16. a. 3. & 4.

Index Rerum

Sponsalia prohibentur vel ratiōe	} cognationis in linea.	} recta 17. 5.	} collateralis, ubi est	} respectus quasi	} eaque vel	} æquali 18. 7.	} inæquali ib.
} affinitatis, iterumque vel in linea	} recta 19. 8. 9. 10. 11.	} inæquali 21. 12.	} collateralis	} in primo affinitatis gradu 21. 13. quæ prohibitio non extenditur ad cognatos mariti & uxoris 22. 14.	} æquali	} in secundo gradu ib. 15.	} in tertio gradu, Jure El. Sax. 23. 16.

Dispensatio quibus in casibus fit licita 23. 17.

A sponsalibus non licet recedere, & datur inde contra refractarios actio 25. 18.

Aliquando tamen illa ob urgentes causas dissolvuntur ib. 19.

Bina sponsalia celebrans punitur; priora tamen regulariter servanda 26. 20.

Sponsiones.

Harum descriptio, & usus modicus licitus traditur

Statuta. 346. 3.

Quatenus valeant 7. 16.

Stellio.

Quis hoc veniat nomine 441. 4.

Stillicidium.

Servitutes stillicidii avertendi & non avertendi non sunt eadem, utriusque descriptio habetur 113. 7.

Stipu-

& Verborum.

Stipulatio.

Stipulationis definitio 345. 1.

Studia.

Sunt ad studia erogati regulariter non sunt conferendi; excipiuntur quatuor casus 278. 9.

Stuprum.

Definitio stupri, ejusque pœna 451. 12.

Dos, quam stuprator vitiatæ solvere debet, æstimatur arbitrio judicis ib. d. a.

Stupri violenti descriptio & pœna 452. 13.

Substantialia.

Quænam dicantur substantialia contractus 318. 5.

Substitutio.

Substitutionis generalis descriptio 197. 1.

Alia est directa, alia obliqua ib. 2.

Directæ substitutionis variæ sunt species ib. 3.

Substitutio exemplaris.

Exemplaris seu quasi pupillaris substitutionis descriptio 201. 15.

Est vel expressa, vel tacita ib. 16.

Sunt hic quædam personæ necessario substituendæ ib. 17.

Quando valeat 202. 18.

Substitutio privilegiata.

Describitur ibid.

Hæc non convenit pagano, adeo ut nec regulariter vi fideicommissi subsistat; exceptis tamen duobus casibus ib. 20.

Substitutio pupillaris.

Hujus substitutionis descriptio traditur 199. 8.

Hæc est vel expressa, vel tacita ib. 9.

Interdum altera harum sub altera subintell. ib. d. a.

Index Rerum

- Pater tantum substituit pupillariter, non vero mater
vel reliqui parentes ib. 10.
- Regulariter substituitur liberis impuberibus, interdum tamen etiam nepotibus ib. 11.
- Quænam sit forma substitutionis pupillaris 200. 12.
- Effectus hujus substitutionis consistit in eo, & substitutus existente casu admittatur, etiam exclusâ matre ib. 13.
- Quæ tamen assertio limitatur quoad tacitam substitutionem, ita ut matri legitima maneat salva ib. d. a.
- Tres dantur casus quibus expirat substitutio pupillaris 201. 14.

Substitutio vulgaris.

- Definitur 198. 5.
- Hæc substitutio quando effectum habeat ib. 6.
- Quando expiret hæc substitutio ib. 7.
- Successio.* Vid. hereditas ab intestato.

Successio mariti & uxoris.

- De ea tractatur 270. 26. & seq.

Suffragium.

- Descriptio suffragii 389. 9.

Superficies.

- Juris superficiarii descriptio 166. 17.
- Persona constituens & acquirens ib. 18.
- Res in quibus constituitur superficies ib. 19.
- Modus constituendi 167. 20.
- Jus ipsum constitutum ib. 21.
- Quomodo amittatur ib. 22.

Supplicatio.

- Pertinet ad substantialia judicii, & habet quatuor
Requisita 494. 4.
- Qui-

& Verborum.

Quibusdam in locis loco leuterationis in usu est sup-
plicatio; cujus tempus interponendi, & quid in
ea contineatur, exhibetur 539. 10.

Sylva.

An usufructuarius sylva possit utifruui? distinguitur
124. 7.

Syndicatus.

Actio ex Syndicatu datur contra judicem male judi-
cantem 445. 7.

Syndicus.

Universitates debent agere per Syndicos 489. 7.

T.

Testamentum.

Testamenti definitiones habentur 176. 4.
In persona condente requiritur, ut libere fiat
ib. 5.

Quidam prohibentur testari vel natura ib. a. 6. vel
lege, & quidem 1.) ob statum, ut sunt servi, mo-
nachi & filiifam. 177. a. 7. 2.) ob aliam inhabili-
tatem ib. 8.

Modus condendi testamentum consistit in eo, ut fiat
vel judicialiter; aut in loco judicii ipso testatore
comparente, aut domi ad se vocatis personis, &
missis a iudice 178. a. 4. *vel extra iudicium* scil. in-
stituto certo herede 179. a. 10. & solennitatibus
adhibitis in testamento scripto, quarum præcipue
quinque requiruntur ib. 11.

Ad testes in testamento adhibendos etiam quinque
requiruntur ib. d. a.

Potest etiam testamentum confici sine scriptura, quod

Index Rerum

- nuncupativum appellatur; & probatur juratis testibus, vel instrumento 180. 12.
- Testamenti nuncupativi descriptio ib. d. a.
- Quinam testes sint habiles vel inhabiles: quæ inhabilitas accidit vel 1. ratione personæ in genere 2. ob specialem rationem in testamentis; scil. 1.) is qui est in patria potestate testatoris 2.) heres institutus 3.) mulier 181. 13.
- In quibusdam locis minor solennitas requiritur: igitur attendendum jus loci, quo testamentum conditur 182. 14.
- Testamentum vel I. est ipso jure nullum, id quod sex contingit casibus 203. 1.
- Vel II. rumpitur, quod fit 1.) natiuitate posthumi 2.) reali mutatione voluntatis, scil. aut per posterius testamentum perfectum ib. a. 2. & 3. aliquando tamen & per minus solenne 204. aut deletionem vel incisionem testamenti, ab ipso testatore consulto facta 205. 4.
- Non sufficit ad testamentum rumpendum nuda revocatio verbis facta, nisi accesserit lapsus decennii, per quem firmitur revocatio ib. a. 5. Irritum fit testamentum 1.) capitis diminutione maxima & media 2.) aliis eventibus qui enumerantur 206. 6. & 7.
- Testamentum inofficiosum.*
- Quodnam testamentum dicatur inofficiosum 206. 1.
- Rescinditur per querelam inofficiosi ib.
- Testamentum inter liberos.*
- Hoc testamentum verbis revocari potest 206. 5.

Testa-

§ Verborum.

Testamentum militare.

In hoc testamento solemnitates remittuntur 183. 1.

Ubi tamen distinguendum est inter milites, qui sunt in conflictu, & eos qui sunt in castris ib. 2.

Eodem jure utuntur personæ circa milites occupatæ ib. d. a.

Ad præfidiarios privilegium hoc regulariter non extenditur ib. 3.

Sufficit, intra militiæ tempora confirmatum esse testamentum ante conscriptum 184. 4.

Testamentum parentum inter liberos.

Descriptio hujus testamenti, ejusdemque requisita 185. 7.

Extraneæ personæ testamento non possunt institui: extraneis tamen in eo legata & fideicommissa recte relinquuntur ib. 8.

Differt ab hoc testamento nuda divisio paterna ib. 9.

Liberi non possunt sine solemnibus testari, quemadmodum parentes 186. 10.

Testamentum privilegiatum.

Testamenti privilegiati sex referuntur species 183. usque ad 187.

Huic pertinet testamentum in navi vel via conditum 186. 12.

Testamentum rustici.

Quatenus firma sint rusticorum testamenta 184. 6.

Testamentum tempore pestis conditum.

Quid obtineat in hoc testamento tam jure Rom. quam nostris morib. ib. 11.

Quamdiu duret hoc testamentum ib. d. a.

Index Rerum

Testamentum ad pias causas.

- Ad hoc testamentum sufficit scriptura, etsi testes non
adsint 187. 13.
Quidnam dicatur piæ causæ relictum ibid.

Testis.

- Descriptio testis 513. 16.
Plenam fidem faciunt duo testes c. exc. maj. ib.
Propter quas causas testes sint inhabiles 514. 17.
Aliquando testes inhabiles admittuntur 515. 18.
Testium productio fit regulariter in judicio 516. 19.
Modus probandi per testes in quo consistat ibid. d. a.
Rotulus attestationum conficitur, post publicantur
attestationes § 17. 20.
Ante publicationem attestationum ad reprobandum
quis se offerre, & articulos exhibere debet ib. 21.
Disputatio attestationum quomodo fiat 518. 22.
An testis possit agere injuriarum, si ad eum reprobandum
crimen aliquod objectum fuerit 434.

Thesaurus.

- Quid obtineat, si quis invenerit thesaurum in loco
proprio; quid, si in alieno 98. 56.
Descriptio thesauri ib. d. a.
An cedat fisco 99. 56.

Tignum.

- Servitutis tigni immittendi & projiciendi descriptio
112. 2. & 3.

Tortura.

- Tortura triplex est 549. 13.
Confessionem rei post torturam repetitam insequitur
pœna ib. 14.

Quid

- Quid si bis vel ter reus revocaverit confessionem an
tortura repetenda ib. & seq. a. 15. 16. & 17.
Reus, persistens in negando in tortura absolvitur, vel
extraordinarie punitur 550. 18.

Traditio.

- Transfertur dominium per traditionem 99. 57.
Traditio describitur ibid. ejusque requisita expo-
nuntur ib. & a. 58.
Discernenda hic est promissio ab ipsa const. 100. 59.
Traditio quotuplex ib. 60.
Propriæ traditionis modi sunt vel veri vel ficti ib. 61.

Transactio.

- Lites aliquando transactione sopiuntur; quo imprimis
laborandum est judici 470. 1.
Transactionis descriptio ib. 2.
Quinam possit transigere ib. 3.
Objectum transactionis quodnam sit 471. 4.
Quomodo liceat transigere 1.) de controversiis ex te-
stamento ib. 5. 2.) de alimentis 472. 6. 3.) de cau-
sis matrimonialibus, 4.) de delictis ib. 7. & 8.
De publicis criminibus duæ proponuntur regulæ 1.)
de capitalibus & ante & post institutam accusatio-
nem pacisci & transigere prohibitum non est. Ex-
cipitur adulterium 473. 9.
2.) Secunda est: de criminibus, quæ sanguini pœ-
nam non ingerunt, transigere & pacisci non licet
475. 10. ubi simul hodiernus usus ostenditur.
Effectus transactionis in quo consistat 476. 11.
Quot modis rescindatur transactio ib. 12.

Index Rerum

Transmissio.

- Quid fit transmissio, exponitur 216. 16.
Transmissio autem fit vel 1.) jure fuitatis, 2.) ex-
pentina sanguinis, quæ vocatur Theodosiana, vel
3.) propter jus deliberandi, quæ dicitur Justinia-
nea 217. d. a.

Transmissio actorum.

- Absolutis absolvendis in processu inquisitorio, acta
ad Collegium juridicum transmittuntur 548. 13.

Trebellianica.

- In fideicommissio universalis heres potest detrahere
Trebellianicam 249. 7.
Quænam imputentur in quartam Trebellian. 251. 9.
Modus consequendi Trebellianicam ib. 10.
Sunt casus, quibus Trebellianica non potest deduci
ib. 11.

Tutela.

- Definitur 46. 2.
Excusatur quis a tutela suscipienda vel ita, ut ne vo-
leas quidem admittatur 66. 1. vel ita, ut invitus
non teneatur suscipere ib. 2.
Detrectare sine justa causa tutelam curamve non est
licitum 68. 3.
Delata tutela necessario suscipienda est 53. 1. Et
quidem præstita cautione, & cum inventarii con-
fectione ib. d. 2.
Finitur tutela 1. pubertate, 2. morte, 3. lapsu tem-
poris, aut conditionis eventu 65. 2.

Tutela dativa.

- Subsidiaria est tutela dativa 50. 1.
Hujus tutelæ descriptio ib. 2.
Datur

5 Verborum.

Datur hodie a magistratu vi jurisdictionis tutor, secus ac olim jure Romano, quo non cuilibet compete-
bat hoc jus 50. 3.

Subjectus jurisdictioni magistratus datur ib. 4.

Si pupillus & tutor diversos agnoscunt judices, tunc a magistratu pupilli datur tutor ib. 5.

Tutela legitima.

Descriptio tutelæ legitimæ 49. 4.

Ad quam admittitur 1.) mater vel avia, sub certa tamen conditione ib. 5.

Quid si mater sit minorennis, an ad huc ut legitima tutrix præferenda aliis; Neg. ib. d. a.

(2.) Admittuntur proximi agnati atque cognati, jure Saxon. senior inter cognatos 49. 6.

Tutela testamentaria.

Est vel absoluta, vel confirmata 46. 1.

Testamentariæ primario ita dictæ descriptio ib. 2.

Tutor testamento datur a patrefamilias filiis suis im-
puberibus 47. 3.

Si quid deficiat, quod tripliciter potest contingere, confirmatione opus est ib. 4. 5. & 6.

Hodie inter testamentarium absolutam & confirma-
tam non magna intercedit differentia ib. 7.

Tutor.

Quid sint tutores 46. 2.

Sunt vel testamentarii, vel legitimi, vel dativi ib. d. a.

Hodie quilibet sunt confirmandi ib. 4.

Magistratum cura circa tutores 46. 5.

Matri incumbit tutorem petere: alii, v. c. cognati,
voluntarie petunt 51. 1.

Ma-

Index Rerum

- Magistratus** tenetur ex officio constituere tutorem 52. 2.
Ubi petatur tutor vel curator ib. 5.
Quid obtineat, si plures tut. aut curat. sint constituti 54. 4.
Aliquando omnes administrant, & quidem vel non
divisa administrat. vel divisa ib. seq. 5. & 6. Locum
hic habet tum beneficium divisionis, tum benef.
excussionis. d. a. 5. & 6.
Officium tutoris & curatoris consistit in administran-
do & auctoritatem interponendo 55. 7.
Administratio tutorum versatur præcipue circa per-
sonas pupillorum v. gr. educandas, & per conse-
quentiam circa res 56. 8. 9. & 10.
Vendere debet mobilia supervacua tutor curatorve
ib. 11. Ad immobilia non nisi 1.) urgente ære alie-
no 2.) cognita causa 3.) decreto interposito, alias
alienatio est nulla 57. d. a.
Aliquando alienatio a tutore facta, alias invalida, in
majori ætate expresse aut tacite confirmatur. ib. &
seq. 12.
Sunt etiam casus, quibus decreto non est opus 58. 13.
Observanda tutori circa solutionem ib. 14.
Tutor pecuniam pupilli fœnori dare debet, alias ipse
curatorve usuras, imò interdum usuras usurarum
solvet ib. d. a.
Tutor in genere præstat dolum, latam ac levem cul-
pam 59. 15.
Autoritas tutoris describitur ib. 1.
Hæc in plerisque negotiis necessaria est 60. 2.

Ista

& Verborum.

- Ista autoritate interposita, tam tutor quam pupillus
agere aut conveniri potest ib. 4.
- Res pecunia pupilli comparata est pupilli, licet tutor
suo nomine emerit. Idem dicendum de curatore
minoris 61. 5.
- Tutor curatorve ratione officii contrahens, proprio
nomine non obligatur ib. 6.
- Finita tutela curave pupilli aut minoris, tutor vel cu-
rator conveniri nequit 62. 7.
- Quis sit suspectus tutor vel Curator 68. 1.
- Suspecti accusatio quando, quibus, & quibus non
competat 68. seq. 2.
- Postulatus ut suspectus abstinere debet administra-
tione 69. 3.
- Decreto removetur tutor curatorve vel simpliciter,
vel cum infamia ob dolum ib. 4.
- Tutor ratione administratæ tutelæ convenitur 1.) a-
ctiōne tutelæ 70. 1. 2.) actiōne de rationibus dis-
trahendis ib. 2.
- Competit etiam tutori contra pupillum actiō tutelæ
contraria ib. 3.

V.

Vacca ferrea.

Quid obtineat, si locatæ sint vaccæ ferreæ 374. 12.

Venatio.

- Stricte dicta venatio describitur 80. 22.
- Venatio hodie pertinet ad Principes ib.
- Venatio hodie dividitur *in die Hohe-Nieder- und*
Mittel-Jagten ib. 23.
- Unde cognoscendum, quænam venatio alicui com-
petat ib. d. 2.
- Vester,

Index Rerum

Vestes.

Quænam pertineant ad vestes 231.

Via.

Vix descriptio & divisio in privatam & publicam 107. seq. 6. 7. & 8.

Quænam latitudo vix esse debeat 108. 7.

Quid obtineat, curribus in via arcta sibi concurrentibus ib. 8.

Quid hac in re Ordin. Norimb. cautum 109. d. a.

Vidua.

Quidnam debeatur viduæ ignobili ex hered. 271. 28.

Quid vidua nobilis accipiat 272. 29.

Vinea.

Quatenus fructus vineæ usufructuarius ejusque heredes percipiant 125. 8.

Vis.

Vis privatæ & publicæ descript. & pœna 464. seq. a.

Vis bonorum raptorum. (40. & 42.

Descriptio hujus delicti, ejusque hodie recepta pœna

Unio prolium. (439. 21.

Quid fit 37. 6.

Votum.

Voti descriptio 314. 4.

Usucapio vid. etiam Præscriptio.

Est modus acquirendi dominii civilis, atque ob publicam utilitatem introducta 131. 1. & 2.

Descriptio usucapionis ib. 3.

Usufructuarius.

Fructus civiles quomodo acquirat 125. 9.

Usufructuarius boni viri arbitrio re debet uti ib. 10.

Cautio ab illo exigitur, quæ non potest remitti ib. d. f.

Quænam ulterius pertineant ad officium usufructuarii 126. d. a. Rem

§ Verborum.

- Rem insuper etiam 1.) custodire ac reficere tenetur
2.) tributa solvere; quæ duo tamen limitatione non
carent *Usura.* ib. & sq. 11.
- Usuræ, quæ in plurimis contractibus solvendæ sunt,
describuntur, & distinguuntur ab interesse 409. 19.
- Debentur usuræ ob moram vel pactum ib. 20.
- Restrictæ sunt usuræ 1.) ad certam quantitatem 2.)
prohibitæ sunt usuræ usurarum 410. 21. & 22.
- Casus quibus usuræ usurarum præstandæ ib.
- Ultra alterum tantum usuræ non sunt solvendæ, nisi
exceptis quibusdam casibus 411. 23.
- Affines sunt usaris annui reditus redimibiles, *wieder-
käuffliche Zinsen* ib. 24.
- Usurpatio.*
- Est duplex, vel naturalis vel civilis, illa describitur
147. seq. 28.
- Civilis in specie interpellatio vocatur 143. 29.
- Describitur 127. 13.
- Usus. Ususfructus.*
- Definitio ususfructus 121. 1.
- Aliquando defertur lege vel officio judicis, alias vo-
luntate Domini ib. seq. 2.
- Circa usumfructum considerata 1.) persona con-
cedens & acquirens 122. 3. 2.) res habiles ib. 4.
- 3.) modus concedendi ib. 5.
- Ususfructus etiam præscriptione acquiritur 123. 6.
- Jus usufructuarii consistit in omnibus emolumentis,
adeo etiam metallifodinarum ib. 7. & sylvæ 124.
- Usufructuarius acquirit fructus naturales separando,
circa fructuum vero civilium acquisitionem di-
stinguuntur 124. seq. 8. & 9.
- Amittitur ususfructus vel secundum ejus naturam 1.)
mor-

Index Rerum & Verborum.

morte usufructuarii 2.) elapso tempore 128. 18.
vel ex accidenti, quando vel in persona, vel in re
quid accidit; scil. in persona per capitis deminutionem
aut negligentiam, ibid. 19. in re 1.) per rei interitum
aut mutationem 2.) per consolidationem seu cessionem,
ubi, quid obtineat, si extraneo cedatur usufructus,
exponitur 129. 20.
Finito usufr. quæ actio competat domino 130. 21.
An & quatenus possit legari. *vid. legatum.*

Wiederkauff.

Pactum de retrovendendo in quo consistat 355. 16.
Hoc pactum dupliciter initur, tempus quippe redimendi
adjicitur vel ut terminus a quo, vel ut terminus ad quem
356. 17. Ad quid redempturus & prior emtor teneatur
ib. 18. Aliquando & emtor rem reluendam offerre potest
357. 19.

F I N I S.

